Унесено у нови инвентар бр. 3192
3192

ПРОТОКОЛИ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,

ДРЖАНЕ У НИШУ 1878-79. год.

Инв. 33269

У БЕОГРАДУ
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1879.

ПРОТОКОЛИ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
1878 год. у Нишу.

I ПРЕТХОДНИ САСТАНАК
21 новембра 1878 год.

На дан 21 новембра 1878 год. по што се свршила служба божија у великој цркви, састаше се народни посланици у 10 часова пре подне у дворани скупштинској.

По што његово високопреосвештенство митрополит нишки г. Викторије освешта скупштину, приступљено је избору одбора за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија.

Аксентије Ковачевић предлаже, да по чл. 2 зак. о пословном реду треба изабрати један одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија. На по што је међу овим народним посланицима најстарији по годинама г. Игњат Васић прота лозанички, то треба да он председнира ради прикупљања гласова о избору оних 9 лица. У овоме га потпомаже и г. Илија Ружић, напоминућући да је он и у великој Народној Скупштини изабрат да председава у прикупљању гласова.

Прота Игњат Васић заузе председничко место и запита Скупштину: је ли воља да он лица предложи, па да се изабере акламацијом, или ће се гласати поименце?

Милош Глишић рече: Нека г. прота предложи, па ако нам се ови не допадну, ми ћемо гласати.

Прота И. Васић: Ја сам прибележио нека имена за мене, не знајући да ће ми се она почаст указати, па вам их предлажем, а то су:

Мијаило Терзибашић, Марко Лазаревић, Радисав Тодоровић, Љубомир Стојановић, Марко Петровић, Цека Крстић из Пирота, Аксентије Ковачевић, Милоје Благојевић и Живко Недић.

Милан Ђурић каже: Нико нема права да у име Скупштине гласа, но нека сваки за себе гласа.

Милосав Вукомановић и Живко Недић слажу се с предлогом старог председавајућег прете. А Глишић противан је томе предлогу.

Прота Игњат Васић: Ко је за предлог мој тај нека седи, а ко је противан нека устане.

Скупштина усваја једногласно предлог председавајућег г. прете.

За тим изабрана лица заузеше своја места. А посланици предадоше своја пуномоћија изабраном одбору и у 12 часова разиђоше се. А одбор оста у дворани скупштинској да продужи свој рад.

Председник одбора
Марко Лазаревић.

Известилац
Аксентије Ковачевић.

чланови:

Мих. Терзибашић, Марко Петровић, Цека Крстић, Радисав Тодоровић, Љуб. Стојановић, Милоје Благојевић.

Живко Недић.

II ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

23 новембра 1878 год. у Нишу

ПОЧЕТАК У 10 ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА ЗА ПРИЈАВЉИВАЊЕ ПОСЛАНИКА И ИСПИТИВАЊЕ ЊИХОВИХ ПУНОМОЋЈА

Марко Лазаревић.

ПРОТОКОЛ ВОДИ ЧЛАН ТОГА ОДБОРА

Живко К. Недић

Одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија, по чл. 2 закона о пословном реду у Народној Скупштини изабрани, поднео је списак пријављених посланика и прочитао свој извештај, у коме се утврђује: да има пријављених 150 посланика с уредним пуномоћијама и да је тај број по уставу довољан да се Скупштина може образовати.

Списак

народних посланика

1 Аврам Јовановић, 2 Аврам Сандић, 3 Аксентије Ковачевић, 4 Алекса Петковић, 5 Александар Лазаревић, 6 Александар Грујић, 7 Анта Пантић, 8 Анта Нешић, 9 Адам Богосављевић, 10 Атанасије Забовић, 11 Алекса Поповић, 12 Арса Дреновац, 13 Арсеније Симић, 14 Андрија Перуничић, 15 Борисав Милановић, 16 Васа Стошић, 17 Василије Пашић, 18 Вуја Васић, 19 Вељко Бајић, 20 Војин Радосављевић, 21 Васа Мапаревић, 22 Владислав Вујовић, 23 Гргурије Петронијевић, 24 Грујица Гавриловић, 25 Грујица Лаушевић, 26 Димитрије Михајловић, 27 Димитрије Цветковић, 28 Димитрије Катић, 29 Димитрије Димитријевић, 30 Давид Петковић, 31 Димитрије Голубовић, 32 Димитрије Лазаревић, 33 Димитрије Милојковић, 34 Димитрије Стојановић, 35 Драгутин Петровић, 36 Ђорђе Булић, 37 Ђорђе Малетић, 38 Ђорђе Ђорђевић, 39 Живко Ивановић, 40 Живко Недић, 41 Иван Протић, 42 Илија Живковић, 43 Илија Туцаковић, 44 Иван Дамњановић, 45 Илија Стошић, 46 Иван Милановић, 47 Илија Матић, 48 Иван Јевтић, 49 Игњат Васић, 50 Илија Маргетић, 51 Јован Радосављевић, 52 Јанићије Нешић, 53 Јеремија Илић, 54 Јевта Вељић, 55 Јован Радуловић, 56 Јоца Бошковић, 57 Јован Бошковић, 58 Јеврем Мијатовић, 59 Јосиф Марковић, 60 Јован Симоџић, 61 Јован Поповић, 62 Јован Јуришић, 63 Јован Николић, 64 Јеремија Панић, 65 Јаков Павловић, 66 Јеврем Гудовић, 67 Јован Стевановић, 68 Коста Алковић, 69 Коста Рушчуклић, 70 Крста Георгијевић, 71 Љуба Дидић, 72 Лазар Јовановић, 73 Лазар Денчић, 74 Љубомир Стојановић, 75 Марко Петровић, 76 Милисав Марковић, 77 Мијаило Терзибашић, 78 Милосав Трифунац, 79 Милан Брачинац, 80 Мијалко Раденковић, 81 Милан Миловановић, 82 Милосав Вукосављевић, 83 Милоје Благојевац, 84 Митар Катанић, 85 Милан Вукашиновић, 86 Марко Васић, 87 Милош Глишић, 88 Мита Миловановић, 89 Мијаило Јеремић, 90 Мијат Недапић, 91 Милија Поповић, 92 Мата Ђорђевић, 93 Милош Милић, 94 Милош Сретеновић, 95 Милан Ђурић, 96 Милан Жујић, 97 Миле Дамњановић, 98 Миленко Јоксимовић, 99 Милоје Живић, 100 Милан Станковић, 101 Миладин Манчић, 102 Марко Лазаревић, 103 Мита Карамарковић, 104 Милош Милојевић, 105 Милош Ристић, 106 Милан Спасић, 107 Милосав Протић, 108 Милорад Шапчанин, 109 Милутин Стокић, 110 Новак Милошевић, 111 Николифор Дучић, 112 Никола Пашић, 113 Никола Стајевић, 114 Никола Витковић, 115 Никола Радовановић, 116 Никола Мандић, 117 Никола Игњатовић, 118 Никола-Кола-Рашић, 119 Нешко Митровић, 120 Ђаја Трајковић, 121 Обрад Антонић, 122 Павле Тутулић, 123 Петар Васић, 124 Павле Ивковић, 125 Петар Пенадовић, 126 Петар Стефановић, 127 Павле Самуровић, 128 Пејча Вељковић, 129 Петар Илић, 130 Панта Срећковић, 131 Радован Милошевић, 132 Радосав Мркић, 133 Риста Живановић, 134 Риста Илић, 135 Радојко Димитријевић, 136 Раденко Драгојевић, 137 Радивоје Живановић, 138 Риста Поповић, 139 Рака Кукић, 140 Радојко Лазић, 141 Радисав Тодоровић, 142 Раденко Јовановић, 143 Рафаел Маринковић, 144 Ранко Тајсић, 145 Светозар Карапешић, 146 Стеван Ценић Лилевић, 147 Сава Станковић, 148 Сава Обрадовић, 149 Сретен Микић, 150 Сима Милошевић, 151 Сима Живковић, 152 Стојан Станковић, 153 Станко Поповић, 154 Сима Вучковић Илић, 155 Стаменко Симић, 156 Стеван Поповић, 157 Стојко Ђокић, 158 Симон Стојковић, 159 Стаменко Стојковић, 160 Спасоје Костић, 161 Тодор Туцаковић, 162 Трифун Стојановић, 163 Таса Костић, 164 Тома Стајић, 165 Тома Мијаиловић, 166 Филип Недељковић, 167 Филип Јосиповић, 168 Цвио Јосатовић, 169 Цека Крстић.

Народној Скупштини

Одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија, изабран на основу 2 члана о пословном реду у Народној Скупштини, прегледао је пуномоћија пријављених 162 посланика Књажевих и народних и нашао је:

1. Да избор посланика вароши Алексинца Васе Стошића, не одговара пропису члана 48 изборног закона скупштинског, што у записнику изборне скупштине није означено: колико гласача свега по азбучном списку на варош припада; кад је започета и свршена изборна скупштина, и што није, по члановима 34 и 35, на последњем крајњем листу написан целокупан број бирача који су гласали, и то потписом утврђено и одмах јавно објављено. — На за то је одбор нашао, да је овај избор неуредан, и према томе, на основу чл. 7 закона о пословном реду у Народној Скупштини, наредно је, да овај посланик не долази у Скупштину као посланик, док Скупштина о томе своје решење не изрече.

2. Код избора посланика за срез тамнавски у округу ваљевском, Аврама Сандића, нађено је:

а, да нема записника одбора бирачког.

б, није показано колико на срез припада поверника.

в, кад је започета и кад је свршена изборна скупштина.

г, није на крајњем правном листу означен целокупан број бирача, који су на биралишту гласали, с потписом би-

рачког одбора. А оваква радња одборска противна је члановима 34, 35 и 67 изборног закона скупштинског.

Даље, против овог избора поднесена је ова под „ј“ у прилогу жалба од стране 11 повереника, који, поред овог што је нађено, позивају се на сведоке који ће осведочити, да је бирачки одбор при избору посланика и свој сто остављао на време овога избора, подносећи у својој жалби и табеларни преглед, којим се доказује да на овај срез припада 164 повереника, од којих је само 132 дошло и гласало за изабраног посланика Сандића 73, а за Маринка Радовановића 58, из чега се види да би оних 33, за које се не зна због чега нису гласали, решили избор. А да није за ове повереника законито време сачекато, то се констатује тиме, што бирачки одбор није означио време започетог и свршеног избора; на према томе одбор је мишљења: да је овај избор незаконит. А међу тим народно је, да посланик не може долазити у Скупштину као посланик до решења Скупштине.

3. Против избора посланика за срез рачански у округу ужичком Симе Милошевића постоји жалба среског начелника, у којој излаже, да изабрани не може бити посланик, што је произведен за почасног потпоручника пешачког у народној војсци. Но како он према закону не спада у ред официра и војника стајаће војске, то је одбор мишљења, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

4. Против избора посланика за срез пожешки у округу ужичком Милана Жунића постоји жалба начелника среског и у след ове жалбе одбор је нашао, да кметови појединих општина нису ни писмено ни усмено представили одбору бирачком, која су лица за повереника изабрата, као што прописује други став члана 54 изборног закона, него је бирачки одбор у записнику само казао да на срез припада 114 повереника, од којих је 101 дошло и гласало. А на против на табеларног прегледа види се да у онамошњем срезу има 3525 пореских глава и по томе на тај срез припада 141 повереник. По чему се не зна да ли су заиста они повереници дошли и гласали или су неки други, и у чему лежи узрок, те на бирачки збор нису дошли 40 повереника. Нашло се и то да на крајњем празном листу бираних лица није написан словима целокупан број бирача с потписом целог одбора, као што члан 35 изборног закона прописује.

Из наведених узрока, одбор је мишљења: да је овај избор неуредан, са чега је наредно, да овај посланик не долази у Скупштину као посланик док Скупштина о овом изборг не реши.

5. Против избора посланика за ср. прилски у округу ужичком, Алексе Поповића, постоји жалба полицијске власти у којој се излаже да је бирачки одбор за време избора прекидао своју радњу остављањем бирачког стола ради вребовања повереника изборне скупштине, и да су при избору одбора одборнике бирала и друга лица која нису била повереници. На како се самим признањем три одборника, које се у актима овога одбора налази, доказује: да су заиста три одборника остављали намештени сто и бавили се другим пословима дуже времена, те је тим и сама њихова радња противзаконита, што је то противно чл. 56 изборног закона, то је одбор мишљења: да је овај избор неуредан, са чега је наредно, да посланик не долази у Скупштину као посланик до решења Скупштине. Но посланик је и сам писмено јавио, да не ће долазити у Скупштину док Скупштина не реши о његовом избору.

6. Против избора посланика за ср. црногорски окр. ужичког, Новака Милошевића, постоји жалба полиц. власти, да је одбор за време избора прекидао седнице своје остављањем бирачког стола, наговарајући повереника за кога ће гласати.

Одбор овај кад је почео разматрати акта самог избора нашао је: да је седница одборска прекидана устајањем по тројице одборника, и да је радња изборне скупштине закључена пре законог рока, што се оно и самом писменом примедбом одборском доказује која се у актима избора налази. А оваква је радња противна члану 56 и 59 изборног закона. С тога је нашао: да је овај избор неуредан, па је на основу члана 7 закона о пословном реду наредно, да посланик Новак не долази у Скупштину као посланик до решења скупштинског.

Актима овог избора прикључена је и жалба 18 повереника против полицијске власти. Но одбор ову жалбу није могао узети у призрење за то, што је избор, по признању самог бирачког одбора, неуредан.

7. Код избора посланика за срез крајински Адама Богосављевића и Ивана Петровића нађене су ове неуредности:

а, према броју 6376 пореских глава, по табеларном списку, требало је овај срез да изабере 255 повереника, а изабрано је само 242 по гласу спискова општинских.

б, одбор повереничке скупштине, као што сам признаје у записнику, закључио је своју радњу у 3 часа после подне а требало је по члану 59 изборног закона да чека до 4 часа, по што још 35 повереника до 3 часа нису били дошли да гласају.

в, одбор је повереничку у списковима општинским праве повереника бришао и друга лица плајвазом и пером уписивао за повереника, који су гласали за Адама и за Ивана Петровића. И овај поступак не само што је противзаконит него је и кажњив по закону кривичном.

Противу ових неуредности и незаконитости поднесене су и жалбе од седморице бирача и полицијске власти. На основу овог, одбор за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћја нашао је: да је избор ова два посланика неуредан и незаконит, па је по члану 7 пословног реда наредно, да они као посланици не долазе у Скупштину, докле она своје решење не изрече о овом избору.

8. При избору посланика за срез ваљевачки округа пожаревачког, Николе Ватковића и Јована Поповића нађене су неуредности:

а, према броју од 6306 пореских глава требало је да се у овом срезу изабере 252 повереника, а по гласу спискова општинских изабрано је само 221.

б, одбор бирачке скупштине, по гласу свога записника, закључио је радњу своју у 2 часа после подне и ако је само 208 повереника до тог времена дошло, а по члану 59 изборног закона није смео пре 4 часа радњу закључити кад 13 повереника није дошло.

Одбор за пријављивање посланика и

прегледање њихових пуномоћија нашао је, да је овај избор неуредан и наредио је, на основу члана 7 закона о пословном реду у Народној Скупштини, да ова два посланика не долазе као посланици у Скупштину, докле она не изрече своје решење о њиховом избору. О овом постоје жалбе 3 бирача и полицијске власти.

9. При избору посланика за варош Зајечар Николе Пашића, бирачки одбор прекинуо је гласање у време заласка сунца и издао је писмени оглас да је апсолутном већином изабран за посланика Никола Пашић, и одмах се разишао, па сутра дан 30 октобра дошао је у 10 часова пре подне те правио записник и пуномоћије, и на оба ова акта ставио је неистините, као да су написани 29 октобра.

Ово одбор бирачки у својој писменој примедби признаје. Поступак овај противан је пропису члана 48 закона изборног, противу чега постоји жалба полицијске власти и тројице бирача: па за то је одбор за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија нашао: да је овај избор неуредан, и на основу члана 7 пословног реда у Народној Скупштини наредио, да овај посланик не долази у Скупштину као посланик, докле Скупштина о његовом избору не изрече своје решење.

10. Код избора посланика среза зајечарског, Стојана Станковића и Станка Поповића, поступљено је противу прописа члана 59 закона изборног, јер је одбор бирачки до 4 часа после подне свршио и ужи избор на коме су ови посланици изабрани, а до 4 часа имао је чекати још те 25 повереника, који су имали доћи на редовни избор, због тога избор ових посланика, одбор за пријављивање и испитивање посланичких пуномоћија сматра за неуредан, и наредио је да именовани посланици не долазе као посланици у Скупштину, докле она не изрече своје решење о њиховом избору. О овоме постоји и жалба полицијске власти.

Међу тим одбор за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија предлаже Скупштини, да изборе свију ових 12 посланика под бројевима 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 и 10 уништи као неуредне и противзаконите и да се нареде нови избори.

11. За срез ичински округа врањског, према броју пореских глава изабрана су два посланика: Јовча Николић и Стаменко Стојковић, и њихови су избори и пуномоћства уредна. Но полицијска власт у свом извешћу приметила је, да би, према границци коју је комисија означила, отпало 3600 глава пореских и тако онда не би могла бити двојица него један посланик за срез овај. А одбор за прегледање пуномоћија налази, да комисија није још свршила опредељење целе нове границе, и за то према досадањем стању ствари имају обадва посланика остати.

Сва остала пуномоћија пријављених Књажевих и народних посланика уредна су.

Дакле, кад се од пријављених 162 одузме 12 посланика, за које је одбор наредио да не долазе у Скупштину као посланици због неуредног њиховог избора, док Скупштина о том не реши, онда остаје 150 посланика с уредним пуномоћијама, који је број према чл. 82 устава земаљског довољан да се Скупштина образовати може.

22 новембра 1878 год.
у Нишу.

Председник одбора
Марко А. Лазаревић.

Известилац
Аксентије М. Ковачевић.

чланови:
Живко К. Недић, М. П. Блазнавац, Мих. Терзибашић, Цека Крстић, Р. Тодоровић, Љ. Ж. Стојановић.

Што се тиче избора посланика варошки Алексинца, Васе Стошића, ја га сматрам за законит, почем ни у колико није повређена суштина ма чијег права, јер никакна жалба не постоји, но само једна форма законска испуњена није, у осталом слажем се с мишљењем одбора.

Члан одбора
Марко Петровић.

И по што су посланици у присуству г. министра унутрашњих дела, сходно члану 9 закона о пословном реду у Народној Скупштини, положили заклетву прописану чланом 52 устава, приступљено је избору 6 кандидата за председника и потпредседника Скупштине, и апсолутном већином гласова изабрани су:

Тодор Тупаковић са 137, Вуја Васић са 118, Владислав Вујовић са 113, Милоје Блазнавац са 109, Милован Спасић с 81, и архимандрит Дучић са 78 гласова.

Састанак је свршен у 1 сахат по подне.

Председник одбора
Марко А. Лазаревић.

чланови:
Живко К. Недић, Љ. Ж. Стојановић, Аксентије М. Ковачевић, М. П. Блазнавац, Мих. Н. Терзибашић, Р. Тодоровић, Марко Петровић, Цека Крстић.

III ПРЕТХОДНИ САСТАНАК

23 новембра 1878 год. у Нишу

почетак у 5 часа по подне

председавао председник одбора за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија

Марко Лазаревић.

протокол водио члан тога одбора

Живко К. Недић

Председ. огласи да је састанак отворен.

Председник министарског савета, министар иностраних дела, предаде те се прочита у Скупштини указ Његовог Величанства, по ком је између 6 кандидата Скупштином изабраних постављен за председника Тодор Тупаковић, а за потпредседника

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа

КЊАЗ СРПСКИ

Од предложених Нам Народном Скупштином шест посланика, а по саслушању министарског савета, постављамо на основу чл. 53 земаљског устава, овогодишњој Народној Скупштини господина Тодора Туцаковића за председника, а господина Вују Васића за потпредседника.

Наш председник министарског савета министар спољних послова, нека овај указ изврши.

23 новембра 1878 год.

у Нишу.

М. М. ОБРЕНОВИЋ с. р.

Председник министарског савета,
министар спољних послова.

Јов. Ристић с. р.

На ово се Скупштина одазва громогласним узиком у три пута „Живео Књаз".

За тим председник министарског савета исказа, да Његово Височанство Књаз жели још данас Скупштину отворити, и према томе да не би избор секретара заузео време за отварање Скупштине, влада пристаје, да се од пословног реда одступи, па да се секретари бирају по што се Скупштина отвори.

Председник Скупштине, по што је заузео своје место, позва Скупштину, те одреди из своје средине депутацију од 46 посланика, која с председником и потпредседником оде да позове Његово Височанство да Скупштину отвори. Потом се ова депутација врати да Његово Височанство дочека пред скупштинском двораном.

Одмах за тим у четири часа Његово Височанство Књаз допраћен министрима, својом свитом и депутацијом скупштинском, уђе у салу скупштинску дочекан у три пута бурним узиком „живео" и отвори Скупштину следећом беседом:

БЕСЕДА

КОЈОМ ЈЕ ЊЕГОВО ВИСОЧАНСТВО КЊАЗ СРПСКИ МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV. ОТВОРИО РЕДОВНУ НАРОДНУ СКУПШТИНУ САЗВАНУ У НИШУ ЗА 1878 ГОДИНУ.

Поштовани посланици!

После бурних времена, у којима је народ српски сјајно осведочио своје војничке врлине на бојноме пољу, ево је за њ наступило време благословеног мира, кад треба да покаже на пољу законодавства своју свест и своју политичну зрелост, уређујући нове а усавршавајући старе тековине своје беспримерне одважности и својих скупих жртава.

Вама, поштовани посланици, поверио је народ овај други задатак. Моја је жеља да га ви отпочнете вршити у нашем од старине славном Нишу; жеља Ми је да у овом граду, где је, биће скоро пет векова, потписан губитак српске независности, прва законодавна Скупштина независне Србије отпочне свој благодетни рад.

Да, ми стојимо на земљишту Старе Србије, ове колевке некадање моћи и славе наше; на земљишту, где је свака грудва Србину света, јер сваку је он вековима заливао својом драгоценом крвљу; јер се овде при сваком кораку, при сваком погледу буде у њему неизгладиви спомени и дичне и тужне прошлости његове.

Колико се год Ја осећам срећан, што вам могу овде изразити свој срдачан поздрав, толико, уверен сам, да сте и ви сви испуњени осећањима радости, што се налазите око Мене сабрани на овом класичном земљишту. Нарочито сам срећан, што вама, поштовани посланици из повраћених Србији крајева, могу рећи: добро нам дошли, браћо, у недра представништва народа српског!

Вековима раздвојени, ево смо опет заједно! Старија браћа на пољу народног препорођења, најпре дођосмо међу вас с оружјем у руци да вас избавимо, и избависмо вас; а сад ево нас с маслином мира, да с вама заједно о заједничкој срећи радимо.

Свечан је доиста овај тренутак! Захвалимо свесрдно Господу Богу, што смо га доживели!

Поштовани посланици! С неба Србије разишли су се мутни облаци. Ако на истоку у општем још не где који нејасни и замућују мирне изгледе, ми до сад немамо основа, да их другачије сматрамо, до као последње валове једне силне усколебане епохе. Но ако би ипак на ропитом земљишту источном искрснули догађаји противни нашем очекивању, Ја се надам, да ћемо ми моћи отклонити од наше драге отаџбине свако искушење, те одржати у великих сила оно поверење, које смо срећни били да заслужимо својим коректним држањем у још нестишаним околностима источним.

У оном уверењу, Ја сам народно, да се војска демобилише, задржавши потребан број на чување границе. Наши храбри борци враћају се већ на своја огњишта, где их чека не само заслужен одмор, но и опште признање. Односаји на новој граници у неколико су нам олакшани и тиме, што је међународна комисија, према одредбама берлинског уговора, обележила један важан и повећи део њен. Немамо узрока бојати се, да ће остатак свога задатка наићи на какве несавладљиве тегобе.

Независност Србије освештава се сваким даном новим чинима поверења од стране великих сила потписница берлинског уговора. Оне већ почињу акредитовати код Нас своје представничке онога реда који одговара признатој независности наше отаџбине.

Поштовани посланици! Нов положај Србије доноси нам и нове неуклоњиве потребе како у унутрашњем животу, тако и у спољним односајима нашим. Ја сам уверен да ћете ви, у до говору Мојом владом, пронаћи начина, како да Србија своме позиву достојно одговори. У новој трогодишњој законодавној периоди, коју данас отпочињете, ви ћете бити позвани, да решавате многа животна питања за земљу нашу, а у првом реду многе предмете односне на трговачке и саобраћајне везе са страним а поглавито са суседним државама. За сада нарочито препоручујем вашој пажњи питање о потпуном уставном изједначењу свију вероисповеди у земљи нашој, — питање, које се последња Народна Скупштина већ одазвала у духу слободе и времена. Пред вас ће се изнети и предлози о преображају наше војне снаге, основани на искуству стеченом на време рата; изнеће се предлози о новим зајмовима финансијским, који су поглавито намењени, да нас поставе у стање, да савесно одговоримо обвезама, које смо за време рата, а на основу законодавних одлука, уговорили. Од срећног решења ових питања зависиће много и унутрашње благостање и спољни углед Србије. Вашу пажњу на-

служују не мање и предлози односни на уређење ослобођених предела, како бисмо их спремили, да с потребном поступношћу а што пре буду учесници закона, који важе у старим границама књажевине.

Поштовани посланици! После дугог и тешког ратовања, за нас је сад наступио задатак, да дамо Европи чврсту залогу мира, законитог напретка и здравог напретка у источним странама. Ја сам уверен, да ћете ви свој део овога задатка спрштити онако мудро, као што је српска војска своју мисију јуначки извршила. На томе путу нека нас Господ Бог узме у своје свемоћно закриље!

Седнице су овогодишње Народној Скупштини отворене.

У Нишу 23 новембра 1878 г.

М. М. ОБРЕНОВИЋ IV. с. р.

У тројаку беседе Његовог Височанства понављани су бурни узвици „живео", а кад је беседу довршио испраћен је непрекидним узвицима „живео" из сале скупштинске.

С овим је закључен састанак у пет часова по подне и заказан састанак други сутра дан у 9 часова пре подне за бирање секретара и одбора законодавног, финансијског и одбора за молбе и жалбе.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић.

Секретар
Живко Недић.

I. САСТАНАК

24 новембра 1878 год. у Нишу.

ПОЧЕТАК У $8^1/_2$ ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ.

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Туцаковић.

ПРОТОКОЛ ВОДИО
Живко К. Недић.

Председник огласи да је састанак отворен пошто су посланици у довољном броју дошли да се радити може, за тим најави да је на реду избор секретара, па на предлог Раке Кукића, у споју од Скупштине, кандидацијом председника биће изабрани за секретаре: Сима Живковић, Аксентије Ковачевић, Живко Недић, Панта Срећковић и Ђорђе Ђорђевић и заузеше своја места.

Секретар Живко Недић прочита протокол претходног састанка од 23 новембра.

Секретар Сима Живковић прочита поздрав од општине нишке, општине лесковачке, среза моравичког округа ужичког, и поздрав Светомира Деспотовића бив. добровољца у српској војсци из Калафата.

Секретар Аксентије Ковачевић прочита поздрав из среза гружанског, из среза подунавског округа смедеревског и од општине књажевачке и градишке, у којима се жели срећан рад скупштински.

Скупштина [illegible] ове поздраве с изјавом свога задовољства.

Председник саопшти молбе посланика Мила Домјановића, Димитрија Катића и Милорада Шапчанина за осуство због домаће слабости, и после говора Раденка Драгојевића и Мите Миловановића да им се да колико који тражи осуства, Скупштина одобри осуство Димитрију Катићу до конца овог месеца, Милу Данићановићу до оздрављења, а Милораду Шапчанину 15 дана.

За тим по жели Скупштине председник кандидира и Скупштина усвоји избор Јосиа Марковића, Панте Нешића, Васе Павића, Анте Павића, Томе Стајића и Тасе Костића, који ће потписивати протокол Скупштине као пуномоћници, по смислу члана 47 закона о пословном реду у Народној Скупштини.

После одмора датог, који је четврт часа трајао и за то време од стране владе дошао у Скупштину и заузео своје место по члану 25 закона о пословном реду у Скупштини,

Председник предложи да се изберу девет чланова скупштинских за одбор законодавни.

Владислав Вујовић потпомаган Милојем Блазнавцем нијави, да би се брже избор свршио, ако би председништво кандидирало чланове за тај одбор, па да Скупштина у свему прими или у неколико измени ако није за потребно.

Јевреем Гудовић желио је да се узму људи који су у томе одбору на прошлим скупштинама били, па да се допуне само она лица која не достају.

На против Петар Стефановић и Марко Петровић траже, да се поименце гласа наведени да су посланици неки већином и неупознати између себе и с радом. На ово што на предлог Раденка Драгојевића Скупштина претходно реши да се поименце гласа, овим гласањем биће изабрани: Никола Радовановић са 120, Васа Мацаревић са 114, Јоца Стефановић са 111, Пека Крстић са 110, Милоје Блазнавац са 109, Атанасије Бабовић с 83 и Мијаило Терзибашић са 79 гласова, као апсолутном већином, а Радован Милошевић који је имао 73 и Димитрије Стојановић 71 глас, дакле не апсолутну већину, на предлог Милована Спасића акламацијом оглашени су за чланове законодавног одбора у место ужег избора, који би се између њих и Грујице Гавриловића, који је добио 55 и Димитрија Милојковића који је добио 50 гласова, имао држати.

За овим је састанак закључен у 1 час по подне, и заказат други састанак сутра у $8^1/_2$ часова пре подне за бирање одбора финансијског и одбора за молбе и жалбе.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Живко К. Недић.

Потписници:
Анта Пантић, Јосиа Марковић, Таса Костић, Тома Стајић, Васа Павић, Анта Нешић.

II. САСТАНАК

25 новембра 1878 год. у Нишу.

ПОЧЕТАК У 8½ ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР

Живко К. Недић.

Присутни су били министри унутрашњих дела и грађевина.

Председник огласи да је састанак отворен и по дневном реду предузет је избор финансијског одбора гласањем поименце, и апсолутном већином гласова изабрани су у овај одбор: Светозар Карапешић, Милован Спасић, Илија Марјетић, Јеврем Гудовић, Коста Алковић, Димитрије Димитријевић и Илија Матић, а Аксентије Ковачевић на ужем избору између њега и Арсе Дреновца, изабран је аклamацијом, по што је, у след примедбе Љубомира Дидића и Марка Петровића и на питање председника, изјавио, да може и секретарску и одборску дужност вршити.

Састанак је овај закључен у 11 и по часова пре подне и заказан други састанак после подне у 2 и по часа за бирање одбора за молбе и жалбе.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић.

Секретар
Живко К. Недић.

потписници:
Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Тома Стајић, Васа Павић, Анта Нешић.

III. САСТАНАК

25 новембра 1878 год. у Нишу.

ПОЧЕТАК У 2½ ЧАСА ПОСЛЕ ПОДНЕ

Председник објави да је састанак отворен и предузе се гласањем поименце избор одбора за молбе и жалбе, и апсолутном већином бише изабрани: Мијалко Раденковић, Павле Самуровић, Јаков Павловић, Радисав Тодоровић, Марко Лазаревић, Тома Стајевић, Алекса Петковић, Марко Петровић и Никола Рашић и оглашени за одборнике.

Председник предложи и Скупштина реши, да сва три одбора израде адресу као одговор на престону беседу, и то се има одмах предузети.

За тим председник заказа састанак сутра за после подне у 2½ часа да претреса питање о пуномоћијама посланика., чији су избори одбором нађени за неуредне.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Живко К. Недић.

Потписници:
Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Тома Стајић, Васа Павић, Анта Нешић.

IV. САСТАНАК

26 новембра 1878 год. у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић.

СЕКРЕТАР

Ђорђе Ж. Ђорђевић.

Присуствовали: председник министарства министар иностраних дела г. Јован Ристић, министар унутрашњих дела г. Р. Милојковић, министар правде г. Д. Матић, министар грађевина г. Р. Алимпић, министар финансије г. В. Јовановић и министар војни г. Ј. Мишковић.

Састанак је отворен у 3 часа по подне.

Секретар П. Срећковић на позив председника прочита следеће указе Његовог Височанства Кнеза:

1. Указ којим се овлашћује министар финансије да редовној Народној Скупштини за 1878 год. поднесе на решење предлог да се државне власти и у рачунској 1879 години управљају по буџету од 1878 год. докле се не реши буџет за 1879 год.

Скупштина упути овај предлог финансијском одбору.

2. Указ којим се овлашћује министар грађевина да поднесе Народној Скупштини предлог закона о уређењу министарства грађевина.

Скупштина упути овај предлог законодавном одбору.

3. Указ којим се овлашћује министар грађевина, да поднесе Народној Скупштини на решење предлог закона о подизању јавних грађевина.

Скупштина упути овај предлог законодавном одбору.

4. Указ којим се овлашћује министар грађевина да поднесе Народној Скупштини на решење предлог да се законодавно решење од 24 октобра 1870 године о подизању скупштинске зграде гласеће укине.

И овај предлог би упућен законодавном одбору.

5. Указ којим се овлашћује министар грађевина да поднесе Народној Скупштини на решење предлог закона о водама и њиховој употреби.

И овај предлог би упућен законодавном одбору.

За тим на позив председника беху прочитани поздрави од народа округа јагодинског и од попа Весића и другова из Врбашнице у окр. крушевачком.

М. Главинић примети да је нужно да се поднети предлози штампају и посланицима раздаду.

Секретар С. Живковић изјави, да ће се то учинити.

Поп Глигорије Петровић изјави, да има да поднесе председништву једну изјаву која се односи на изборе.

Председник примети, да ће се то примити када то дође на ред, а сада да је на реду извештај одбора за прегледање пуномоћија.

Известилац А. Ковачевић примети, да је извештај одбора за примање и прегледање пуномоћија већ један пут у Скупштини укупно прочитан, па за то ће сада читати само поједине тачке о појединим посланицима, као што ће се и о сваком посланику понаособ решавати, да ли је његов избор законит или није.

Прво би прочитан извештај о посланику алексиначком Васи Стошићу, који гласи:

1. Да избор посланика вароши Алексинца, Васе Стошића, не одговара пропису чл. 48 изборног закона скупштинског, што у записнику изборне скупштине није означено колико гласача свега по азбучном списку на вароши припада, кад је почета и свршена изборна скупштина; и што није, по чл. 34 и 35, на последњем крајњем листу пописан целокупан број бирача, који су гласали и то потписом утврђено и одмах јавно објављено; — па за то је одбор нашао да је овај избор неуредан и према томе, на основу члана 7 закона о пословном реду у Народној Скупштини, наредио је, да овај посланик не долази у Скупштину као посланик, док Скупштина о томе своје решење не изрече.

Известилац А. Ковачевић примети, да је одбор предложио, да се овај избор као незаконит поништи; но код овог извештаја има једно одвојено мишљење само за овога посланика, које гласи: „Што се тиче избора посланика вароши Алексинца, Васе Стошића, ја га сматрам за законит, по што ни у колико није повређена суштина ма чијег права, јер никаква жалба не постоји, но само једна форма законска испуњена није, у осталом слажем се с мишљењем одбора. Марко Петровић."

Секретар Сима Живковић примети, позивајући се на наређење чл. 46 устава и чл. 18 изборног закона скупштинског, да ни под један од у тим законима прописаних законских основа не потпада ова неправилност избора г. Стошићевог, него да је само формална неправилност, па за то да је мишљења, да је овај избор законит, и да г. Стошић заузме своје место у Скупштини као посланик.

У овоме смислу говорили су и посланици: Милош Глишић, Глигорије Петронијевић, Милан Ђурић, М. Трифуњац.

Ђорђе Малетић не држи да су формалности у закону ситне ствари, јер да те формалности нису нужне не би се никако ни постављале у закону. По што је оваким поступком закон повређен, то сматра да је избор незаконит и да га треба уништити.

Известилац А. Ковачевић слаже се с Малетићем с гледишта законског, и примећује да треба да се одржи закон, иначе би могли доћи на рђав пут, кад би законодавно тело казало један пут да буде овако, а други пут онако, и то би била рђава практика, што не би требало чинити за љубав реда и законитости у земљи.

Грујица Гавриловић вели, да је овде јасно да није извршено оно што је законом прописано и по теме та је формалност нужна, наводећи за пример формалности које су нужне за убаштињење.

Радован Милошевић, Анта Нешић, Никола Мандић и Алекса Петковић говоре у смислу теме да је избор неуредан.

Марко Петровић вели, да када је одвојено мишљење није имао у намери да погази закон или форму законску. Но он сваки прави разлику између форме и суштине у закону, па за то да треба више да се обраћамо на суштину ствари а не на форму. За то је био одвојеног мишљења овде, јер не постоји никаква тужба против овога избора.

Риста Поповић слаже се с онима који кажу да не треба много гледати на формалност, кад закон овде није повређен.

Известилац А. Ковачевић напомиње шта у записнику није казано, на због тога држи, да се законодавство ничега другог не може држати него записника, и ко год хоће да води рачун од реда и законитости тај мора признати да овај избор Стошићев по закону не вреди.

Известилац А. Ковачевић чита извештај о избору посланика за ср. тамнавски у округу ваљевском Аврама Сандића који гласи:

2. Код избора посланика за ср. тамнавски у округу ваљевском Аврама Сандића, нађено је:

а, да нема записника бирачког одбора.

б, није показано, колико на срез припада повереника.

в, кад је започета и кад свршена изборна скупштина: и

г, није на крајњем празном листу означен целокупан број бирача, који су на бирачишту гласали с потписом бирачког одбора. А свакаква радња одборска противна је члановима 34, 35 и 67 изборног закона скупштинског.

Даље против овог избора поднесена је жалба од стране 11 повереника који, поред овога што је нађено, позивају се на сведоке, који ће осведочити, да је бирачки одбор при избору посланика и свој сто остављао за време овога избора, подносећи у жалби својој и табеларни преглед, којим се доказује, да на овај срез припада 164 повереника, од којих је само 152 дошло и гласало за изабратог посланика Сандића 83, а за Марка Радовановића 58, на чега се види да би оних 33, за које се не зна због чега нису гласали, решили избор. А да за ове повереннике није законо време сачекато, то се констатује тиме, што бирачки одбор није означио време почетак и свршеног избора; па према томе одбор је мњења да је овај избор незаконит. Међу тим наредно је да овај посланик не може долазити у Скупштину као посланик до решења Скупштине.

Милош Глишић признаје да је избор Сандићев незаконит и да треба да падне по мњењу одборском. Само би молио да Скупштина што пре наради нов избор.

По што се нико више није јавио за реч, и Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави овај предмет на гласање и Скупштина реши да је овај избор незаконит.

Известилац А. Ковачевић чита извештај о избору посланика Симе Милошевића, који гласи:

3. Против избора посланика за срез рачански у округу ужичком, Симе Милошевића, постоји жалба среског начелника, у којој налаже, да изабрани не може бити посланик, што је проглашен за почасног потпоручника пешачког у народној војсци. Но како он према закону не спада у ред официра и војника стајаће војске, то је одбор мњења

да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

Министар унутрашњих дела изјави, кад друго ништа нема, онда није требало да капетан чини примедбу.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави овај предмет на гласање и Скупштина реши да се усвоји одборско мњење.

Известилац А. Ковачевић чита извештај одборски за посланика Милана Жујића, који гласи:

4. Против избора посланика за срез пожешки у округу ужичком, Милана Жујића, постоји жалба среског начелника и у след ове жалбе одбор је нашао, да кметови појединих општина нису ни писмено ни усмено представили одбору бирачком, која су лица за повереника изабрата, као што прописује други став члана 54 изборног закона, него је бирачки одбор у записнику само казао, да на срез припада 114 повереника, од којих је 101 дошло и гласало. А на против из табеларног прегледа види се да у опамоњем срезу има 3525 пореских глава, и по томе на тај срез припада 141 повереник. По томе не зна се, да ли су заиста они повереници дошли и гласали, или су неки други и у чему лежи узрок те на бирачки збор нису дошли 40 повереника. Нашло се и то, да на крајњем празном листу бираних лица није написан словима целокупан број бирача с потписом целог одбора, као што члан 35 изборног закона прописује.

Из наведених узрока одбор је мишљења, да је овај избор неуредан, с чега је нарадно, да овај посланик не долази у Скупштину као посланик док Скупштина не реши о овоме избору.

Милош Глишић примети, да се мора чудити што је одбор за основ свог мњења узео табеларни преглед, кад зна да срез не бира повереника него поједине општине, и општине свагда бирају на 50 глава два повереника, на 100 глава четири, а где је 124 главе ту бира само четири, и у томе је та погрешка. Када не би тога било, онда би се нашло, да у Скупштину треба да дођу још више 20 или 30 посланика. Моли Скупштину да жалбу капетанову као неосновану одбаци, а посланика прими у Скупштину као законита. Јер полицијска власт од три године једнако оспорава избор посланика.

Известилац Ковачевић вели, да по члану 52 изборног закона и оне општине које немају 50 пореских глава бирају два повереника, дакле према томе, где има 90 глава пореских, бирају се четири повереника, где има 100 глава 4 повереника, где има 120 ту се бира 5 повереника и тако даље. На кад је у овом случају четрдесеторици повереника осујећено право гласања, онда како би се могло казати да је то законито.

Поп Милан Ђурић примећује, да је при избору Жујићевом испуњено све, што тражи 37 и 67 члан изборног закона. Да се не би због мале формалности право народа крњило, тражи да се избор Жујића за законит огласи и он да се позове у седнице скупштинске.

Ранко Тајсић вели, да полицијска власт среза пожешког, а у лицу среског старешине, нема ни једног акта, што би радила о Жујићу, а да му у томе не створи какву кривицу. Ево већ три четири године, како та полицијска власт оспорава посланичко право радирањем

акта и интригирањем. Он сматра према актима, према огромној већини да је законит избор Жујића.

Сима Милошевић доказује, да овде нису погажени материјални закони. Овде се хоће само из личног нерасположења према Жујићу, да осујети његов избор. Избор Жујића законит је, и за то је да се позове у Скупштину.

Ђорђе Малетић чуди се, што нека господа посланици рђаво се изражавају у овом избору противу полицијске власти. Њој се подмеће интригирање, а власт мора по закону да ради, и оно што она каже, то остаје као истина дондо, док се противно не докаже, у коме је случају она пред законом одговорна. Овде у овом случају повређен је закон.

Министар унутрашњих дела изјави, да му је жао што се баца кривица на власт полицијску, кад она у овом случају баш ни у колико није крива. Она износи шта је у записнику. Она каже да у записнику није записано онолико колико имају права да бирају, па зар је онај крив, који то види и докаже, а не онај који је то погрешно. Што се тиче саме ствари, и г. министар слаже се с господом у томе да могу 5 до 6 повереника отпасти; но прилично је много кад овде отпадају 40 повереника. Овде нема смисла ни места, што се напада на полицијску власт; она је радила по дужности. А ако је истина, што неки вели, да је она противзаконито радила, изволите доказати, па да се ствар иследи.

Г. Тајсић употребио је израз радирање и интригирање, и ја бих га молио да поднесе доказе, који је то учинио. Овде је сваког човека сачувана и за-

штићена част, у толике више треба, што се овде удара на човека, који је власт. Ја тражим да г. посланик докаже који је радирао и интригирао.

Ранко Тајсић признаје, да је у говору рекао, да полицијске власти имају обичај да радирају онда кад им се не досада, да овај или онај буде посланик или повереник. Жив је доказ 1874 и 75 година. Ја стојим на одговору ако се то не докаже, јер за то има факта.

Министар унутрашњих дела опет захтева, да г. посланик докаже, који је радирао и интригирао, јер то дело доноси 10 година робије.

Милош Глишић чита члан 71 устава, па додаје, да се према томе посланицима не може забранити да говоре.

Министар унутрашњих дела слаже се с г. послаником у томе. Но вели, да он није говорио о томе, већ само казао, који чиновник радира, који начини фалсификовану исправу, тај се строго и казни. Па по чем г. Тајсић вели да то раде полицијске власти, то је тражио да то и докаже, јер доиста за такова дела строга казна долази — читајте кривични законик. То сам говорио односно чиновника, који би радирао и фалсификовао, а за г. посланика није ми ни на памет пало, јер се не говори о њему да је то радио.

То сам тражио и о томе говорио, а не да се посланик казни.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави овај предмет на гласање и Скупштина одлучи да је избор Жујићев незаконит.

Известилац А. Ковачевић чита:

5. Против избора посланика за срез ариљски у округу ужичком, Алексе Поповића, постоји жалба полицијске вла-

сти у којој се налаже, да је бирачки одбор за време избора прекидао своју радњу, остављањем бирачког стола, ради врбовања повереника изборне скупштине и да су при избору одбора, одборнике бирала и друга лица, која нису били повереници. На како се самим признањем три одборника, које се у актима овога избора налази, доказује, да су заиста три одборника остављали намештени сто, и бавили се другим послом дуже времена, те је тим и сама њихова радња противзаконита, што је то противно чл. 56 избор. закона, то је одбор мњења: да је овај избор неуредан, с чега је наредио, да посланик не долази у Скупштину као посланик до решења Скупштине. Но посланик је и сам писмено јавио, да не ће долазити у Скупштину, док Скупштина не реши о његовом избору.

Милош Глишић вели, да и сам види, да је одиста избор Алексин незаконит, па је мњења, да се његов избор уништи и нареди нов избор.

По што Скупштина изјави да је довољно обавештена, председник стави на гласање и Скупштина реши да је избор незаконит.

Известилац А. Ковачевић чита:

6. Против избора посланика за срез црногорски округа ужичког, Новака Милошевића, постоји жалба полицијске власти, да је одбор за време избора прекидао своје седнице остављањем бирачког стола, шетомарајући повереника за кога ће гласати.

Одбор овај, кад је почео разматрати акта самог избора, нашао је: да је седница одборска прекидана устајањем по тројице одборника, и да је радња изборне скупштине закључена пре законитог рока, што се ово самом писменом примедбом одборском доказује која се у актима избора налази. А оваква је радња противна чл. 56 и 59 изборног закона. С тога је одбор нашао, да је овај избор неуредан, па је на основу чл. 7 закона о пословном реду наредио, да посланик Новак не долази у Скупштину као посланик до решења Скупштине.

Актима овог избора прикључена је и жалба 18 повереника против полицијске власти. Но одбор ову жалбу није могао узети у призрење за то, што је избор по признању самог бирачког одбора неуредан.

Милош Глишић предлаже, да би добро било да се прочита та жалба тих повереника.

Ранко Тајсић вели, да одбор ничим не доказује своју примедбу, но само вели да је тако, и то треба сведоцима доказати. Да је полицијска власт утицала у избор, доказаће она тужба повереника. Према томе, и према апсолутној вишини, мора се клањати и казати, да је избор законит, и да пош Новак остане у Скупштини као посланик.

Милан Ђурић вели, да је жалба полицијске власти противу избора г. Новаковог потекла из личне омразе среског начелника. Тиме што је бирачки одбор јавно огласио пред скупштином повереника по вишини гласова г. Новака за посланика, потписао се на записник и издао уредно пуномоћије, тиме су испуњене све законске форме. Чим је одбор испунио све што тражи закон, престао је бити одбор, а и кад би било опет не може председник с једним чланом говорити у име одбора, јер на другој страни стајала би три одборника, дакле вишина.

Известилац А. Ковачевић примећује, да поред записника и у актима овог избора постоји и примедба која је у исто време уношена и ујамчена када сам записник, у којој сам одбор тврди, да је бирачки сто остављао.

Алекса Петковић и Марко Петровић вели, када се види да и при овом избору није поступљено по закону, то је избор неуредан.

Грујица Гавриловић примећује, да све оно што одбор после свог закљученог рада наводи, — сведочи, то не вреди; јер зло би било кад би један суд, који доноси пресуду о животу и имању, доцнијом сведоџбом поништио ту пресуду. Свака доцнија сведоџба после закљученог рада не вреди, и тако је избор законит.

Милан Ђурић чуди се, како се то може узети да је жалба председника и једног члана одбора неистинита, а жалба њих 18 из народа прелази се ћутањем.

Милош Глишић говори у истом смислу, и за то је да Новак остане као законит посланик у Скупштини.

Министар унутрашњих дела примећује, да не може дозволити, јер није основано, говорити да је полицијска власт узрок што је овај избор неуредан, нарочито онде где бирачки одбор у записнику признаје да није по закону радио, и где је одбор за прегледање пуномоћија закључак свој донео само на основу записника бирачког одбора. Г. министар пружје у оне саме што је записано, на кад се у закону каже да треба сачекати док дођу сви повереници да дају свој глас, а одбор није сачекао што је сам признао, и тако је погрешио, — онда шта ту има да се говори о полицијској власти.

Живко К. Недић у след говора Грује Гавриловића, Ђурића и Тајсића, а односно примедбе бирачког одбора, примећује, да тај бирачки одбор не даје тужбу против избора, него само констатује шта је радио, по томе тврди, да по закону није учинио шта треба, према томе и избор не вреди.

Атанасије Бабовић у погледу на говор г. Грује као судије примећује, да је он узео рђаву основу за своје мишљење. Он узима одборнике као сведоке, и њихову изјаву као доказ, а то је погрешно. Побраја који су по закону доказ, и да се њима доказује само туђе дело, а никако своје сопствено. Овде одборници казују како су своју радњу извршили, а та се показује незаконита, а то је нешто најпоузданије што они сами то признају. Према томе не стоји, да њихово признање после закљученог рада не вреди. Наводи пример из искуства да то бива и код нарицања пресуда у судовима.

Милош Глишић одговара г. министру унутрашњих дела, да не удара на полицијску власт без узрока, него на саме тужбе које су поднете од стране полицијске власти. Рад је да се прочита тужба одбора полицијској власти, а и жалба 18 бирача.

Грујо Гавриловић каже, да не стоји да је оно погрешно што кажу г. Недић и Бабовић да је он узео за основу свога мишљења. Факта тврде да је одбор после свега рада издао ону примедбу. Овде није говор о доказаним средствима већ једино о томе, може ли се и после оглашена решења каквог доносити одлука да то решење не вреди.

Ђорђе Малетић види на примедбе одбора да је закон омашен, а чим је то учињено онда је избор незаконит.

Известилац А. Ковачевић наводећи шта је бирачки одбор приметио, вели, да се из тога види да је при избору било незаконитости, према чему се не може ни избор за законит огласити, тим више, што су и претходне скупштине таке изборе за ништаве огласиле.

Поп Глигорије Петронијевић каже, да пуномоћије посланика пре свега више него тужба председника одбора и једног члана. Жели да се прочита жалба оних 18 бирача, па онда да решавамо.

Председник Скупштине пита, је ли Скупштина воља да се жалба прочита по што то траже два посланика. (Вичу: не ћемо, хоћемо).

Известилац А. Ковачевић мишља је, да није нужно да се та жалба чита, будући не садржи стварне наводе.

Сава Обрадовић позива се на случај који је био с Јоцом Бошковићем, даље да не треба гледати на формалности, — према томе да се огласи избор за законит.

Глигорије Петронијевић и Љубомир Дидић за то су, да се чита жалба само ако не садржи грађе.

Председник Скупштине најављује да је председништву све једно — прочитала се жалба или не, но ако је Скупштина воља да се прочита, онда нека тако и буде. (Жагор, вичу: да се чита, не ћемо да се чита).

Известилац А. Ковачевић каже, да је предлог одборски, да се преко ове две жалбе пређе на дневни ред по што оне ништа стварно у себи не садржавају. Тражи, да председништво по закону о пословном реду стави на гласање ову ствар.

По што је Скупштина најавила да је довољно обавештена, то је председник ставио овај предмет на решење и Скупштина је решила, да је избор поп Новаков незаконит.

Известилац А. Ковачевић чита тачку 7 извештаја која гласи:

7. Код избора посланика за срез крајински Адама Богосављевића и Ивана Петровића нађене су ове неуредности:

а, Према броју 6376 пореских глава по табеларном списку, требало је овај срез да изабере 255 повереника, а изабрао је само 242 по гласу општинских.

б., Одбор повереничке скупштине, као што сам у записнику признаје, закључио је своју радњу у 3 часа по подне, а требало је по члану 59 избор. зак. да чека до 4 часа, но што још 35 повереника до 3 часа нису били дошли да гласају.

в., Одбор је поверенички у списковима општинским праве повереника брисао и друга лица плајвазом и пером уписивао на повереника, који су гласали за Адама и за Ивана. И овај поступак не само што је противзаконит, него је и кажњив по закону кривичном.

Противу оних неуредности и незаконитости поднесене су и жалбе од 7 бирача и полицијске власти. На основу овог одбор је за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија нашао, да је избор ова два посланика неуредан и незаконит, па је по чл. 7 пословног реда наредио, да они као посланици не долазе у Скупштину, докле она своје решење не пређе о овом избору.

Милош Глишић каже, да се види јасно да су ови избори законити. У подужем говору разлаже како је Адам одавно посланик, да га је народ и из ланса извадио и за посланика изабрао, и да ће опет бити изабрат и ако му се избор уништи. Он је за то, да Адам и његов друг остану као посланици у Скупштини, и да су њихови избори законити.

Министар унутрашњих дела само ради објашњења наведе, да г. Адам није био затваран никад под овом владом, нити под претходном овој влади, а раније шта је било с њим, он не зна.

Марко Петровић вели, да не зна историју Адама Богосављевића и шта га је постизавало у животу, него при решавању гледали су рад одборски на чему су своје мњење и основали. На тако при овом избору није поступљено по закону, шта више чињена је чак и фалсификација. Он је за то да је овај избор незаконит, јер хоће да се држимо реда и законитости.

Ранко Рајсић вели, нека се одбију она лица што су дотурена и она лица која нису дошла на биралиште, и што нису ушла у списак, па онет Адам и његов друг имаће свршену већину. За то је мишљења да они остану као посланици у Скупштини.

Ђорђе Малетић вели: По што је нађено и доказано противзаконитости при избору, онда је врло јасно да је избор незаконит и да не може предити.

Милош Глишић ради објашњења напомену, да су повереници били пре изабрани, па су се неки од њих разболели и јавили да су болесни, и капетан је друге изабрао а оне прекрижао. То је што се тиче тога фалсификата, и то је било тако а не друкче.

Известилац А. Ковачевић примећује, да је посланик Глишић загледао у шта видео би, да ли су ти повереници дали глас за Адама или неког другог, кад вели да их је капетан избрисивао и уписивао. Ово узгред напомиње. Међу тим одбор се држао онога што је видео својим очима. Морао се држати закона и казати да је незаконито оно што није извршено онако како закон прописује.

Сава Обрадовић прича како је ова ствар текла, да је од полицијске власти наређено кметовима, да свака општина пошаље спискове својих повереника, и она их је по списковима шиљала, али како неки нису дошли, то су други на место њих шиљани, а спискови су од капетана тражени но нису узети, те да се нов напише, за то је тај исти и неправљан.

Мита Миловановић чуди се, како ови људи могу чак из других крајева бранити човека с нечим што се амо догодило, а он је био до вароши и не зна да каже толико.

Поп Милан Ђурић вели, да је народ апсолутном већином изјавио своју вољу, а што одбор наводи да има неке сумње у именима повереника, он је за то, да се сви ти одбију као да нису чланови. На по што Адам има апсолутну већину и ужива особито поверење народа, то треба да се избор његов огласи за законит.

По што је Скупштина најавила да је довољно обавештена, то је председник ставио овај предмет на решење, и Скупштина је решила, да се ова оба избора за незаконите огласе.

Известилац А. Ковачевић чита 8 тачку извештаја одборског која гласи:

При избору посланика за срез бољевачки окр. пожаревачког Николе Ватко-

вића и Јована Поповића нађене су ове неуредности:

а., Према броју од 6360 пореских глава требало је да се у овом срезу изабере 252 повереника, а по гласу спискова општинских изабрано је само 221.

б. Одбор бирачке скупштине, по гласу свога записника, закључио је своју радњу у 2 часа по подне, и ако је само 208 повереника до тог времена дошло, а по члану 59 изборног закона није смео пре 4 часа радњу закључити, кад 13 повереника нису дошли.

Одбор за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија нашао је, да је овај избор неуредан и наредио је, на основу члана 7 закона о пословном реду у Народној Скупштини, да ова два посланика не долазе у Скупштину као посланици, докле она не изрече своје решење о њиховом избору. О овоме постоје жалбе три бирача и полицијске власти.

Милош Глишић чуди се, кад одбор толико држи на форме и то споредне форме законске, код ових избора и посланика, за што не држи толико код избора Вукомановића и још неких посланика.

Известилац А. Ковачевић: Овде се сад претреса предлог одборски о незаконитости избора посланика за срез бољевачки, а не о другој ствари. Скупштина и при овом избору треба да је следствена, јер и овде је закон повређен. Што се тиче осталих пуномоћија, то према члану 7 закона о пословном реду, сваки посланик има права да загледа у пуномоћије посланичко и увери се о законитости и незаконитости, па ако што нађе онда нека изнесе сам пред Скупштину, па када имају то право, нека се њиме и послуже.

Радован Милошевић: По што постоје тужбе, ту нема разговора другог, него треба да се уништи избор.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, то председник стави на гласање и Скупштина одлучи, да се оба она избора огласе за неважеће.

Ранко Тајсић моли, по што се испрпи дневни ред, да се његова изјава, коју је поднео председнику изнесе пред Скупштину.

Известилац А. Ковачевић чита тачку 9-ту, која гласи:

При избору посланика за варош Зајечар, Николе Пашића, бирачки одбор прекинуо је гласање у време заласка сунца и издао је писмени оглас, да је апсолутном већином гласова за посланика изабран Никола Пашић, и одмах се разишао, па сутра дан 30 октобра дошао је у 10 часова пре подне, те правио записник и пуномоћије, и на оба ова акта стављено је неистинито као да су написани 29 октобра.

Ово одбор бирачки у својој писменој примедби признаје. Поступак овај противан је пропису члана 48 закона изборног, противу чега постоји жалба полицијске власти и тројице бирача па за то је одбор за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија нашао, да је овај избор неуредан, и на основу члана 7 пословног реда у Народној Скупштини наредио је, да овај посланик не долази у Скупштину као посланик докле Скупштина о његовом избору не изрече своје решење.

Милош Глишић држи, да овде нема никаквог законског основа, да се овај човек искључи као посланик из Скупштине. Јер кад је Цоловић потписао пуномоћије и објавио још оног дана избора ко је за посланика апсолутном већином изабрат, а после излази с другим, онда ту нема ништа стварнога. Из ових је разлога, да посланик остане у Скупштини.

Ранко Тајсић налази, да је избор Пашића законит, јер све је испуњено што закон тражи, а једина изјава Цоловићева не може овај избор оборити.

У томе смислу говори и Риста Поповић.

Известилац А. Ковачевић вели, да у актима избора Пашићевог нема речи о Цоловићу. Но то стоји да бирачки одбор није поступио по закону, по томе је овај избор незаконит.

Поп Милан Ђурић држи, да је избор Пашићев законит за то, што има апсолутну већину, и што има сва својства за посланика, и што је на дан избора објављено да је Пашић изабрат од народа за посланика. Томе ништа не смета што протокол и пуномоћије није истог дана потписано, будући је Цоловић изјавио да је слаб. Према томе за то је, да је избор Пашићев законит и да се он позове у Скупштину као посланик.

Марко Петровић примећује, да овде није реч о радњи Цоловића, него о радњи целог одбора. На како одбор није урадио оно што је дужан био урадити, избор овај није законит.

Сава Обрадовић чита члан 46 изборног закона и вели, да је тај пропис извршен при овом избору. Пашић је добио већину гласова и оглашен је за посланика. Сад што није због Цоловића протокол потписан то ништа не смета.

Панта Срећковић налази, да је избор незаконит, и да Скупштина као законодавац не може дозволити да се записник о избору потписује другог дана а не онога кад је избор извршен.

Петар Стевановић сматра избор Пашићев за законит.

Известилац А. Ковачевић примећује, да и одбор то не спори да је г. Пашић изабран већином гласова, него ни један од г. говорника није хтео одговорити на то и да обара тај законити разлог, који смета г. Пашићу да буде посланик: што бирачки одбор није истог дана кад је избор извршен саставио и записник о избору његовом и тај записник потписао, него је то учинио тек сутра дан, када ништи је било изборне скупштине, ништа је тај одбор дејствовао као одбор, него су радили као прости грађани. Због тога по закону за овај избор и нема записника, јер није начињен оног дана када је избор био, па за то је и незаконит.

Милан Ђурић вели, да се при овом избору служио одбор оним што су он и његови другови за избор попа Новака наводили у одбрану а против одборског извештаја.

Известилац А. Ковачевић примећује, да је при избору попа Новака све било рађено једног дана, а при избору г. Пашића тек сутра дан.

Никола Мандић каже, да је у изборном закону остала једна велика празнина у томе, што нема казне за неуредност одборника изборне скупштине, за то да се пропише казна за неуредне и несавесне одборнике.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави овај предлог на гласање и Скупштина одлучи да је избор Пашићев незаконит.

Известилац А. Ковачевић чита:

10. Код избора посланика среза зајечарског, Стојана Станковића и Станка

Поповића, поступљено је противу прописа члана 59 закона изборног, јер је одбор бирачки до 4 часа после подне свршио и ужи избор на коме су ови посланици изабрати, а до 4 часа имао је чекати још 25 повереника, који су имали доћи на редовни избор; због тога избор оних посланика одбор за пријављивање и испитивање пуномоћија посланика, сматра за неуредан, и наредио је да именовани посланици не долазе као посланици у Скупштину, докле она не изрече своје решење о њиховом избору. О овоме избору постоји и жалба полицијске власти.

Никола Мандић мисли, да овде немамо шта да разговарамо. Где год је одбор поднео извештај да је неуредно пуномоћије, нека се нареди нов избор.

Сима Милошевић пита известиоца, је су ли се оних 25 повереника жалили, што нису били на избору.

Известилац А. Ковачевић одговара, да није ни нужна њихова жалба, јер где је год скривено јавно право то се не тражи, него се само пита, је ли закон повређен, па ако јесте, то онда све што је против закона опстати не може.

Сима Милошевић сматра, кад нема жалбе тих повереника, онда то значи да нису хтели ни да гласају, иначе полиција може да уништи сваки избор који јој није по вољи, само нека неколико повереника не дођу.

Известилац А. Ковачевић примећује, да је бирачки одбор по закону морао чекати недошавше повереике до 4 часа после подне, па онда да се избор заврши, и кад се види да бирани немају савршене већине, тада да нареди други ужи избор.

Ранко Тајсић сматра овај избор за законит и уредан, будући су оба посланика добила апсолутну већину.

Милош Глишић и Милан Ђурић такође налазе да је овај избор законит, да изабрани остану посланици, јер их је већина бирача послала амо.

Григорије Петронијевић моли, да се најбржим путем нареди, да се за уништена места посланичка одреде нови избори, како ти крајеви не би остали незастуљени.

Но што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, то председник износе овај предмет на гласање и Скупштина реши да се и овај избор за незаконит сматрати има.

Известилац А. Ковачевић чита:

11. За срез ичински округа врањског према броју пореских глава изабрана су два посланика Јовча Николић и Стаменко Стојковић, и њихови су избори и пуномоћија уредна. Но полицијска власт у свом извештају приметила је, да према границци, коју је комисија означила, отпало би 3600 глава пореских и тако онда не би могла бити двојица по један посланик за срез овај. А одбор за прегледање пуномоћија налази, да комисија још није свршила опредељење целе нове границе, и за то према садањем стању ствари имају обадва посланика остати.

Милош Глишић примети, да је и он од оних који желе, и од срца би се радовао, нам из наших старих крајева доће што више посланика у Скупштину, и не само да остану ова два посланика, но и још много више да нам дођу. За сада кад тај срез нема довољно пореских глава за два посланика, неуставно је да двојица овде тај срез заступе, и одбор по уставу није могао овако мњење предложити Скупштини на усвојење. (Чује се: Није тако. Граница није одређена).

Милош Милојевић вели, да г. Глишић о овом погрешно мисли, јер Скупштина никад није место жеља чијих, она ради по уставу и законима. Комисија није одредила нашу нову границу, и ови посланици морају остати да заступе свој народ који их је послао. (Чује се: Врло добро).

Но што је Скупштина изјавила, да је довољно обавештена, председник стави овај предмет на гласање и Скупштина једногласно усвоји предлог одбора.

Председник изјави, но што су мнета места посланика упражњена, и тако су неки крајеви народа нашег незастуљени остали овде, то мисли да би било добро да се што скорије одреди рок за избор посланика у тим крајевима. На питање ово одговори Скупштина да је за то.

Милован Спасић примећује, да није скупштинско да наређује изборе него то по закону влада има да учини.

Милош Глишић жели што краћи рок и то да се одреди телеграфским путем.

Министар унутрашњих дела изјави, да ће се постарати да се избори изврше што је пре могуће.

Милош Глишић пита: Може ли влада дати реч, да ће се избор извршити у оном року као што је то било онда када су неки од нас у Скупштини дали оставку.

Министар унутрашњих дела: Управо тако ће бити, и за ово време како је онда било наређено, може се извршити избор.

Председник позва Скупштину да саслуша два указа Књажева.

Секретар С. Живковић чита:

1. Указ Његовог Височанства, којим се овлашћује министар финансије, да поднесе овогодишњој редовној Народној Скупштини на одобрење „Пројект закона о упису радње.“

Скупштина одлучи да се овај предлог упути финансијском одбору.

2. Указ којим се овлашћује министар грађевина, да поднесе овогодишњој редовној Народној Скупштини на решење предлог закона о измени законодавног решења за подизање споменика блаженопочившег Кнеза Михајила.

Скупштина овај предлог упути одбору законодавном.

Председник изјављује да сутра из јутра Скупштина не може имати седнице, а објавиће кад ће бити идући састанак.

Ранко Тајсић пита: Шта ће бити о поднетим рефератима о избору?

Председник изјави да ће и они доћи на дневни ред.

Састанак је закључен у 6 сахати по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Ђор. Ж. Ђорђевић.

оптиномоћени потписници:
Анта Пешић, Јосиф Марковић, Тома Стајић, Таса Костић, Василије Павић.
Анта Пантић.

V САСТАНАК

28 новембра 1878 год. у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Присуствовали: председник министарства министар спољних послова г. Јован Ристић, министар унутрашњих дела г. Р. Милојковић, министар правде г. Д. Матић, министар грађевина г. Р. Алимпић и министар финансије г. В. Јовановић.

Састанак је отворен у $9^1/_4$ часова пре подне.

Секретар Аксентије Ковачевић прочита протоколе претходних састанака, које Скупштина усвоји.

Секретар Живко Недић прочита протоколе првог, другог и трећег редовног састанка, које Скупштина усвоји после неких примедаба.

Алекса Петковић тражио је, да се протоколи скупштински опширније воде. Противу тога говорили су Живко Недић, Сима Живковић и Марко Петровић.

Скупштина одлучи да се протоколи воде онако, како је секретар Живко Недић написао протоколе, које је прочитао.

Секретар Аксентије Ковачевић прочита поздрав општине шабачке. Скупштина се по читању поздрава одазва са „живео Књаз".

Посланик лозенички Јован Бошковић моли за 30 дана осуства.

Скупштина по предлогу Грује Гавриловића одлучи, да се најпре прегледи пуномоћије Бошковића, па онда да се реши његова молба. Јован Симинић посланик среза подунавског моли за 10 дана осуства ради своје трговине.

Скупштина одобри Симинићу тражено осуство.

Рака Кукић јавља, да је отишао у Пирот на три дана по своме послу.

Скупштина одобрава ово осуство.

Секретар Ковачевић прочита примедбе Ранка Тајсића посланика противу избора посланика среза левачког Мил. Вукомановића и Мркића, а тако исто примедбе посланика Петронијевића противу истог избора, противу избора у срезу тимочком округа књажевачког и нишког у истоме округу.

После кратког говора, коме одбору да се предаду ове примедбе, Скупштина одлучи, да се предаду одбору за молбе и жалбе, нарочито за то, што су те примедбе управљене противу радње одбора за прибављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија.

Прочита се молба Пере Тамбураша и Вукотића из Пожаревца, да се не оверава пуномоћије пожаревачког посланика Радојка Димитријевића, док њихова жалба не дође.

Аксентије Ковачевић доказивао је, да ову молбу треба предати одбору за молбе и жалбе, јер је управљена противу радње одбора за прегледање пуномоћија. Противне овоме доказивали су М. Спасић, Р. Тајсић и Г. Петронијевић.

Скупштина одлучи, да се ова молба преда одбору за молбе и жалбе.

Секретар Ковачевић јави Скупштини, да су Ђикић и Пироћанац из Јагодине поднели Скупштини жалбу противу избора посланика јагодинског М. Раденковића.

Поведе се реч о читању оваквих жалаба.

Глишић је доказивао да треба, а М. Петровић да их не треба читати.

Анта Пантић и Д. Цветковић противили су, да се овакве жалбе и узимају у претрес.

Аксентије Ковачевић тражио је, да се жалба упути одбору.

У овом смислу говорио је и Милош Милојевић.

Др. Петровић доказивао је, да овакве жалбе треба слати одбору за прегледање пуномоћија.

М. Ђурић пристао је, да се жалбе не читају, док их одбор не претресе.

Министар унутрашњих дела објашњавао је, да по члану 80 устава сваки предмет треба да се испита у одбору, а по члану 46 пословника, жалба се може да чита кад већина Скупштине захте, иначе, да секретари на жалби у кратко забележе о чему је ствар, па ово да се у Скупштини прочита.

Глишић је доказивао, да је ово противно уставу.

Министар унутрашњих дела доказао је, да г. Глишић погрешно мисли, јер ће се жалба по одборовом реду и претрес да чита.

Сава Обрадовић задовољно се објашњењем г. министра.

Потпредседник доказивао је, да је до сад онако рађено, како је г. министар унутрашњих дела казао, а

Гудовић је тражио, да се ради онако како члан 80 устава прописује.

О овоме су још говорили Р. Тајсић, Ак. Ковачевић, Никола Мандић и П. Ивковић.

Председник Скупштине каза, да је наредио, да се прочитају све жалбе противу избора посланика, да су неке прочитане, па да се прочита и ова жалба.

Секретар Ковачевић прочита напред казату жалбу.

Ал. Петковић противи се примању оваквих жалаба, јер ће тешко бити кога посланика, противу кога се оне не ће дизати.

Скупштина одлучи, да се ова жалба преда одбору на молбе и жалбе.

Секретар Ковачевић прочита жалбу Живојина Марковића проте и неких Ваљевака противу избора посланика ваљевског Глишића, који није платио порезу за три полугођа.

Глишић је поднео квиту од претпоследње порезе, и казао, да садањи данак нису платили ни 50 људи, и да ће потпис кмета Стојшића познати и сам г. министар унутрашњих дела.

Скупштина одлучи, да се ова ствар преда одбору за молбе и жалбе.

За тим се јави Скупштини да су дошле следеће молбе и жалбе:

1. Наума Ђорђевића механ. из Београда, који моли, да се реши његова жалба, коју је прошле године поднео.

2. Димитрија Петковића учитеља пртања, Милана Настића, Срећка Поповића и Доброслава Пантића учитеља из Лозинице, који моле, да им се врати плата, која им је задржата за време рата 1876 год.

3. Настасије удове Мите Радојевића из Пожаревца, сада у Београду живеће, која понавља своју жалбу због убијеног јој сина Милана.

4. Срећка Васића и Акс. Богдановића из Крагујевца, који моле, да им се да помоћ из државне касе за набаву машине и алата за пољску привреду.

5. Петка Станковића из Д. Раче у округу крагујевачком, који тражи, да му се дозволи обновљење неке парнице његове код суда округа крагујевачког.

6. Милана Ђоковића Црногорца у Нишу живећег, који моли, да му се да помоћ, да своју породицу из Турске амо преведе.

7. Станке жене Василија Марића и Станојке Вујице Ковачевића из Г. Милановца, које се жале противу судске пресуде о наслеђу.

8. Љубице жене почив. С. Васиљевића из Београда, која моли, да јој се одреди пензија или задржање, и ако је њен муж пресудом дисциплинарног суда изгубио службу.

9. Марка Богдановића свештеника из Кожетина, који се жали противу среског старешине при избору посланика.

10. Јоце Николића проценитеља, што је неправо изгубио службу, па моли, да му се ова врати.

Скупштина реши да се све ове молбе и жалбе, осим оне под бр. 3, упуте одбору за молбе и жалбе, а она одбору финансијском.

Прочита се молба Књажевчана за помоћ, што су пострадали у рату 1876.

О несрећи и штети, која је Књажевчане постигла као и праведности, да се нађе начин за њихову помоћ, говорили су Влад. Вујовић и г. министар унутрашњих дела.

М. Ђурић доказивао је, да треба помоћи не само Књажевчанима но и другима. Ово је казао и Аврам Јовановић.

Председник Скупштине предложи и Скупштина одлучи, да ову молбу, као врло важну претресу сва три одбора.

Прота Игњат Васић с 25 посланика подноси предлог о поправци учитељског стања.

Ово исто предлаже и посланик Љубомир Дидић.

Скупштина упути ове предлоге финансијском одбору.

Известилац Јев. Гудовић прочита извештај финансијског одбора, по предлогу г. министра финансије, да буџет 1878 важи и за 1879, док Скупштина буџет за ту годину не реши.

Скупштина одлучи, да буџет 1878 важи и за 1879, док Скупштина не реши буџет за 1879 год.

Састанак је закључен у 11 сахати пре подне.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
С. Живковић.

потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Василије Павић, Анта Нешић.

VI САСТАНАК

30 новембра 1878 год. у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
П. Срећковић

Присутни сви министри осим г. министра председника, који је доцније дошао.

Посланика на окупу 147. Нису дошли Р. Кукић, и Тома Милојковић.

Почетак у 9 сахати пре подне.

Председник отвара Скупштину и позива је да саслуша протокол IV састанка.

Секретар Ђ. Ђорђевић чита протокол. Учињили су примедбе на протокол Милош Глишић, Грујица Лаушевић и Р. Тајсић.

Председник позива Скупштину да саслуша указе Његовог Височанства а секретар Живковић чита:

1. Указ о српским народним новцима. Предлог гласи:

ПРЕДЛОГ
закона о српским народним новцима

Чл. 1.

Србија усваја за своје народне новце, метарски десетни систем, онако као што је овај систем усвојен новчаном конвенцијом која је закључена у Паризу 23 (11) децембра 1865 између Француске, Белгије, Италије и Швајцарске.

Чл. II.

Начелну јединицу, или бројну основу српских народних новаца сачињава динар.

Динар садржи у себи 0.833 чиста сребра; а тежак је 5 грама.

Он се дели на 100 делова, који се називају нове, или динарске паре, за разлику од старих пара, које су вредиле до сад у „чаршијском“ и „пореском“ течају.

Чл. III.

Српски народни новци јесу:

1 златни или златице

у вредности { од 20 динара и / од 10 „

2 сребрни

у вредности { од 5 динара / од 2 „ / од 1 динар / од 0.50 д. или 50 д. н.

3 бакарни

у вредности { од 10 динарских пара / од 5 „ „ / од 2 динарске паре / од 1 „ „

Чл. IV.

Златни новци или златице садрже у себи 0,900 чиста злата.

Златице од 20 дин. тешке су 6.4516 грама, а имају у пречнику 21 милиметар.

Златице од 10 дин. тешке су 3.2580 грама а имају у пречнику 19 милиметара.

Од ове мере у садржини и тежини може се у ковању златница нешто и одступити, но највише до 0.002 било на више, било на ниже.

Чл. V.

Сребрни новци садрже у себи:

Они од 5 динара = 0.800 чиста сребра; а они од 2, 1 и од 0.50 динара = 0.835 чиста сребра.

Од ове мере у садржини може се одступити у ковању новаца од 5 динара 0.002 а од 2, од 1 и од 0.50 динара 0.003.

Тежина оних новаца ова је:

Оних од 5 динара = 25 грама
„ „ 2 „ = 10 „
„ „ 1 динар = 5 „
„ „ 0.50 д. или
50 дин. пр. = 2.50 „

Од ове мере у тежини може се одступити:

У ковању новаца од 5 динара до 0.001
У „ „ „ 2 „ } до 0.005
У „ „ „ 1 „ }
У „ „ „ 0.50 дин.
или 50 д. н. до 0.007

Они новци имају у пречнику:

Они од 5 динара 37 милиметара
„ „ 2 „ 27 „
„ „ 1 динар 23 „
„ „ 0.50 д. или
50 дин. н. 18 „

Чл. VI.

Бакарни новци састоје се из 0.95 бакра, 0.01 коситера и 0.04 цинка.

Од ове размере у смеси може се одступити у ковању бакарних новаца, и то у мери бакра највише до 1 на 100, а у мери коситера и цинка највише до 0.5 на 100.

Тежина оних новаца ова је:

Оних од 10 динарских пара = 10 грама
„ „ 5 „ „ = 5 „
„ „ 2 динарске паре = 2 грама
„ „ 1 „ „ = 1 грам

Од ове мере може се у тежини одступити:

У ковању новаца од 10 п. д. до 0.100
У „ „ „ 5 „ „ „ 0.050
У „ „ „ 2 „ „ „ 0.030
У „ „ „ 1 „ „ „ 0.010

Они новци имају у пречнику:

Новци од 10 пара = 30 милиметара.
„ „ 5 „ = 25 „
„ „ 2 паре = 20 „
„ „ 1 „ = 15 „

Чл. VII.

Облик српских новаца овакав је:

На једној страни (аверсу): на среди лик владаоца, а у около натпис његовог имена и презимена и његовог достојанства.

На другој страни (реверсу): на среди вредност означена арапским бројем и називом новца (динара или пара), и број године. Назив новца исписан је испод арапског броја који вредност означава, а број године испод назива. Око свега овога савија се венац од лаврова и растова лишћа; а у врху венца стоји круна.

Лик на једној и натпис с венцем на другој страни треба да одговарају једно другоме.

Чл. VIII.

Право да кује српске новце припада искључно држави.

Чл. IX.

Законодавна власт одређује, на предлог министра финансије, колико ће се које врсте српских новаца по овоме закону сковати и у течај ставити.

За сад се књажевска влада овлашћује, да поред оних 6 милиона динара који су по закону од 30 новембра 1873 (Зборник XXVI страна 1), у сребру, и оних 734.737 динара који су по најновијим решењима од 15 марта 1868 и 24 јануара 1869 године у бакру сковани и у течај стављени, — скује и у течај стави још:

250.000 злат. по 20 дин. = 5,000.000
500.000 „ „ 10 „ = 5,000.000
укупно = 10,000.000
200.000 сребр. по 5 дин. = 1,000.000
750.000 „ „ 2 „ = 1,500.000
800.000 „ „ 1 „ = 800.000
600.000 „ „ пола „ = 300.000
укупно = 3,600.000
9,000.000 бак. н. по 10 д. н. = 900.000
6,000.000 „ „ „ 5 „ „ = 300.000
укупно = 1,200.000

Свега:

Злат. = 10,000.000 дин.
Сребр. = 3,600.000 „ } = 14,800.000
Бакар. = 1,200.000 „

Чл. X.

За ковање српских новаца влада може закључити уговоре с предузимачима или ковницама, под условом, да новци буду сковани у облику и по систему који су овим законом одређени, и да им састав, тежина и пречник потпуно одговарају одредбама међународне новчане конвенције од 23 (11) децембра 1865, и прописима овог закона.

Трошак око послова који буду претходили ковању, око пребројавања, паковања и преноса скованих новаца до Београда, не може прећи цену од 2 на 100 оне вредности, коју ти новци представљају.

Чл. XI.

Сви издатци око српских народних новаца урачунаће се припремоне у издавање оне рачуске године, у којој буду учињени.

Чл. XII.

Српски новци који буду сковани по овом закону, уписаће се у примање оне рачуске године, у којој их државна благајна примила буде.

Од овог примања одбиће се и у напредан расход урачунати они издатци, који су у чл. XI овог закона означени; а што преко тога претекне, рачунаће се као напредан приход.

Чл. XIII.

Министар финансије дужан је поднети Народној Скупштини тачан рачун о новцима који по овом закону сковани буду.

У овом рачуну исложиће се појединце сви трошкови који се око тих новаца учине, као и приход који се од њих имао буде.

Чл. XIV.

По што се српски златни новци искују и течају предаду, сребрних новаца од 5 динара појединци не ће морати примати у једној исплати више од 500 динара, ни оних од 2 динара, од 1 динар и од пола динара укупно више од 50 динара.

Чл. XV.

Бакарних новаца ни појединци ни државне благајне не морају примити у једној исплати више од 1 динар.

Чл. XVI.

Златне и сребрне новце других држава који су сковани по овом истом систему, по коме ће се и наши новци ковати, а одржавају се у течају, примаће наше државне благајне само ако и уколико благајне оних држава које су те новце ковале, буду примале наше златне

и сребрне новце. Ово ће се нарочитим уговором уредити; а докле то не буде, одредиће се указом Књажевим, а на предлог министра финансије, а по саслушању министарског савета, које ће од ових новаца и по којој вредности наше државне благајне примати.

Чл. XVII.

За остале стране златне и сребрне новце, који нису сковани по одредбама међународне новчане конвенције од 23 (11) децембра 1865, а код нас се у течају затеку, одређиваће се од времена на време Књажевим указом, а на предлог министра финансије, а по саслушању министарског савета, како ће их и у колико наше државне благајне примати.

Но од сребрних новаца ове врсте, оне од 2 динара и испод ове вредности не ће никако примати државне благајне; а ако су их по ранијим прописима примиле, па се још у њима налазе, продаће их јавном такмицом (лицитацијом) по наређењу министра финансије.

Што се продајом оваквих новаца добије, урачунаће се у напредан приход, а што се побијањем њихове вредности изгуби, уписаће се у напредни расход оне рачунске године, у којој се њихова продаја извршила буде.

Чл. XVIII.

Стране бакарне новце не ће државне благајне никако примати.

Чл. XIX.

Сваки грађанин српски дужан је да прима стране новце онако, како их државне благајне примале буду.

А свакоме остаје по вољи, да, по слободној погодби, прима ове новце и по већу цену, него што их државне благајне примају; као и да прими по којој вредности хоће, и оне стране новце, које државне благајне никако не примају.

Чл. XX.

Државни рачуни не ће се више водити по старом новчаном систему (у „пореским" и „чаршијским грошевима и парама"), него само по систему који је за српске новце овим законом усвојен, и то у динарима и динарским парама.

Тако исто и сви приватни заводи, трговци, занатлије и привредници дужни су водити своје рачунске књиге по новчаном систему који је овим законом усвојен.

Чл. XXI.

Старе „пореске" и „чаршијске" вредности претвараће се у нову, динарску вредност овако:

1 стари порески грош = 42.½ дин. паре.
1 стари чарш. грош = 19.⅝ дин. паре.

Чл. XXII.

Новци којима се тежина у след обртања смањи, повући ће се из течаја, па ће се претопити и новим заменити.

Трошкови око овога стављаће се у предрачун државних расхода за ону рачунску годину, у којој се буде хтело старе новце из обрта повући, па их претопити и новим заменити.

Штета која се буде имала у след смањења вредности старим новцима, стављаће се у расход оне рачунске године, у којој се ти новци буду претопили и новим заменили.

Новци који се буду добили претапањем старих новаца, стављаће се у напредан приход оне рачунске године, у којој буду сковани и течају предани.

Чл. XXIII.

Овај закон важи од дана кад га Књаз потпише.

	цес. и 9 гроша пор.	
	3. Отплата 2% за прву годину, од 1 Августа 1876 до 1 Августа 1877 године, 42,600 рубаља, пак по горњем курсу = фор. 42,416 = 8,840 дук. цес. и 2 гр. пор. =	2
	3. Камата од 1 Августа 1877 до 1 Августа 1878 године на 2,087,400 рубаља износи 125,244 рубље = фор. 145,283$^{}_{04}$ = 25,989 дук. цес. 22 гр. 27 пар. пор. =	7
	4. Отплата за другу годину од 1 Августа 1877 до 1 Августа 1878 године свега 45,156 рубаља, = фор. 52,3e0$^{}_{08}$ = 9,370 дук. цес. 13 гроша и 15 пара пор. =	2
	5. Камата за трећу годину од 1 Августа 1878 до 1 Августа 1879 године на 2,042,244 рубље свега 122,534$^{}_{64}$ рубље = фор. 142,140$^{}_{18}$ = 25,427 дук. цес. 16 гр. 11 пара пор. . . . . =	7
	6. Отплата за ову годину 47,865$^{}_{36}$ рубаља = фор. 55,523$^{}_{82}$ = 9,932 дук. цес. 19 гр. и 29 пара пор. =	2
IV	Повраћај утрошених депозита. На основу члана 5 законодавне одлуке од 19 Јануара 1876 године употребљено је депозита свега 7,743,322 гр. и 24 пар. пореске. Од ове суме враћено је до 1 Јула 1878 год. 553,617 гр. 25 пара, и од 1 Јула до 1 Новембра 1878, 263,227 гр. 20 пара, свега враћено 816,845 гр. 5 пара, а остаје још 6,926,477 гр. 19 пара, од које суме има да се врати у овој 1879 години . . . . . =	
V	Исплата набавака са стране за ратне потребе, које су одобрене највишим решењем од 16 Јула 1877 год. на ово име, а на терет оне суме од 5,941,000 гроша пореских, која је одобрена ванредним буџетом за 1878 годину, издато је до 1 Новембра 1878 године 1,197,295 гроша и 10 пара, а остало још да се исплати. =	
VI	Повраћај зајма ратним страдалцима, колико је ванредним буџетом за 1877 и 1878 год. одобрено. . . =	
VII	Исплата реквизиција ратним страдалцима, колико је ванредним буџетом за 1877 и 1878 год. одобрено. =	
VIII	Исплата набавака у земљи од 1876 године, које су одобрене највишим решењем од 16 Јула 1877 године. На ово име, а на терет оне суме од 2,111,200 гроша пореских, која је одобрена ванредним буџетом за 1878 годину, издато је до 1 Новембра 1878 године 99,500 гроша пор., а остало још да се изда. . . . =	

За израчунање долаже се већи износ примања у

Свега . . . .

већу цену, него што на државне обв[illegible]ишине.

Овим законом замењује се „Закон о ковању српске сребрне монете“ од 30 новембра 1873 године (Зборник XXVI страна 1).

А но што се по овоме закону одреди течај страним новцима, онда ће престати важити и све раније тарифе које су „пореске“ или „чаршијске“ течај страним новцима одређивале.

2. Указ о редовном буџету за идућу 187$^{}_{9}$ рачунску годину. Предлог гласи:

3. Указ о ванредном буџету. Предлог гласи:

Председник јавља да се ова сва три предлога упућују одбору финансијском, што Скупштина усваја.

Председник саопштава Скупштини, да је Његово Високанство благоволело потврдити решење скупштинско, да се државне власти управљају у рачунској 187$^{}_{9}$ години по државном буџету, који је законодавна власт одобрила за 187$^{}_{8}$ годину, до новога буџета за 187$^{}_{9}$ годину.

Председник позива Скупштину да саслуша неколико најава, а секретар Живковић чита најаве: 1 из Алексинца, 2 из Врање, 3 из Х. П. Паланке и 4 из Врелника.

Председник јавља, да је Никола Игњатовић, посланик среза мачванског дао оставку. Секретар Живковић чита оставку, а Скупштина усваја оставку и у исто доба решава, да се нареди нов избор, јако тај срез не би остао без свога представника.

Секретар Живковић чита молбу Љубомира Стојановића, који тражи одсуство за све време трајања Скупштине овогодишње и то због болести.

Скупштина решава да се даде одсуство Љубомиру Стојановићу до његовог оздрављења.

Председник позива Скупштину да саслуша предлоге посланичке, а секретар Живковић чита предлог Алексе Петковића и другова, да се у нашој земљи установи банка.

Решењем Скупштине овај је предлог упућен финансијском одбору.

Секретар Живковић чита предлог посланика Мијаила Јеремића, да срез ломљски издржава и прави пут од Грабове реке до Мајданпека, а срез поречки да прави и издржава осталих 10 сахати пута.

Решењем Скупштине овај је предлог упућен одбору за молбе и жалбе.

Секретар Живковић чита предлог П. Тутулића и њих седморице, да се краља од 20 динара вредности огласи за опасну краљу.

Решењем Скупштине овај је предлог упућен законодавном одбору.

Председник позива Скупштину да саслуша приватне молбе и жалбе, а секретар Живковић чита:

1. молбу Милосава Ђорђевића контролора артиљеријске управе из Крагујевца, који моли, да се реши његова већ поднесена жалба прошлој Скупштини о пензионом фонду удовица и сирочади да има на чему је;

2. молбу Димитрија Јанковића добровољца о позваној помоћи;

3. жалбу Косте Стојадиновића из Јагодине противу одлуке министра унутрашњих дела, што му не хте да дозволи кафанско право, због близости његове зграде до школе;

4. молбу Алојзе Бикл удовице поч. доктора Андрије Бикла, да јој се дође издржање за себе и једниче дете, јер је, вели, њезин почивши муж улагао у фонд удовички, али због мучног добијања от-

пуста из Аустрије није положио заклетву на поданство;

5, молбу еснафа качарског из Алексинца, да им се такса на гороссчу смањи;

6, молбу игумана манастира Раковице округа београдског, да му се дадс известан број робијаша за пољоделство;

7, молбу Д. Т. Солдатовића телеграфиста београдске штације, да му Скупштина уважи године службе проведене у државној служби.

На питање председника Скупштина решила, да се све ове молбе и жалбе упуте одбору за молбе и жалбе.

Секретар Живковић чита молбу грађана вароши Алексинца о продужењу неплаћања дугова. На питање председника Скупштина решила, да се упути ова молба законодавном одбору.

Председник јавља, да је на дневном реду дебата о адреси, и позива известиоца од сва три одбора Јакова Павловића да чита предлог адресе састављене од именованих три одбора.

Известилац Јаков Павловић прочита предлог адресе, који гласи:

АДРЕСА

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ САЗВАНЕ У НИШУ ЗА 1878 ГОДИНУ.

Ваше Височанство

Господару!

На врхунцу највеће моћи државне, под славним Немањићима, Србији је љубно слободу и част не само свога отачаства, него је исто тако поштовао ову врлину и код суседних му народа. Па и после овога, кад се на „Косову тужну“ угаси независност српска, кад азијска навала у бесилу своме сва поплави и роспским ланцем окова, и тада је Србији вазда Србином био, јер је слободу и част своје домовине љубио и цењио више од живота свога. То сведоче пет-вековне ребе проливене крви српске; то сведоче и сви они околни народи, који на себи искусише напор и силу азијске поплаве, јер вазда нападаху Србе за бедем својим прсима.

Но сва ова неугасна љубав и беспримерна одважност за благо своје домовине, можда би се још те дуго и за много направио крпиле и лепиле у вихору светских догађаја, да провиђењу не беше угодно пет-вековним мученицима крунисати успехом свеколике напоре њихове: оне, што велики Милош отпоче, несмртни Михаил прихвати, Ти, Господару, у знатном делу славно довршн: Србија је независна и проширена. То је дело Твојих руку. То је плод Твога трудa.

Представници српскога народа, сакупљени у првој Скупштини независне Србије у Нишу, радују се, што си Ти, племенити Господару, мудро употребив тренутак, одважном мишицом пеницитно печат понижења српскога са чела нагда славнога Душа, и много тисуће мученичке браће наше мајци нашој Србији у недра њена повратно, и од Косова раздвојену браћу у братски загрљај сједињно, да сада, у братеском договору, заједнички дејствују на благо општe домовине наше.

Ми, представници независне Србије, срећни смо, што можемо уједно свечано изјавити: да српски народ има непоколебиву нађу и уверење у дом Обреновића; да ће Србија, која је и до сад увек давала доказа свога коректног понашања, у толико пре од сада, после успешног рата и мудрог наступања ратне текопине на берлинском конгресу, показати се достојна оне политичке зрелости, на коју ју је уздигао њен мудри и витешки Господар; и да ће, овако препорођена, увек готова бити да следује гласу свога узвишеног Вођа на путу како достојног очувања земаљских интереса у овако судбоносном, но уједно и усколебаном добу, тако и коначног остварења народне мисије и уједињења српског.

У том уверењу, сваки српски војник — грађанин, враћајући се у круг свога мирног живота, тежиће свом снагом својом да се и у грађанским врлинама одржи на оној висини, на коју га је под Твојим вођством уздигла одважност и пожртвовање његово. С тога ће народно представништво, имајући к томе на уму и свети свој задатак, свесрдно прихватити и у договору с Твојом родољубивом владом, која је свеколиким досадашњим својим радом стекла себи потпуно народно поверење, — свестрано испитати и решити све предлоге, који се односе на благо и напредак драге нам домовине наше.

Уједно, народно представништво нада се, да ће и влади Вашег Височанства са својом осведоченом готовошћу прихватити све оне предлоге и потребе народне, које ми, као народни представници, будемо поднели у интересу животних народних потреба.

Исто тако, имајући на уму, да је разумна поступност у свакоме раду најбоље и највеће јамство среће и напретка и у примени и народноме животу појединоходница, — народно ће представништво брижљиво постарати се и свесрдно приномоћи, да и ново ослобођени српски предели поступно уђу у уживање свију оних благодети, којима се користе и остали грађани слободне и независне Србије.

Господару! Српски народ, у садањим неповољнијим државним околностима, загрејан најтоплијом љубављу и свесрдном одношћу према славноме престолу Вашега Височанства; одушевљен узајамном слогом, а под мудрим вођством свог витешког Господара, и од сада ће дати свету уверење, да је свестан слободе и части своје, и да му је ред једино средство, а просвета и напредак у општe једина цел државнога живота његова.

У то име народно представништво из свег срца кличе:

Живео први Господар независне Србије, Милан М. Обреновић IV!

Живела Српска Књагиња Наталија!

Живео наследник престола Књажевић Александар!

Живео народ српски!

На питање председника, има ли ко да говори о адреси у општe, јавили су се и говорили сви посланици:

Милошу Глишићу не допада се прочитани предлог адресе, на предлаже свој нацрт адресе; но како му Скупштина према закону не одобрава да може читати свој предлог адресе, Глишић доказује како би још много штошта требало да уђе у адресу као народне потребе, на пр: питање о Босни, питање о манастирским добрима, о слободној штампи и финансијској штедњи, и предлаже, да се предлог адресе поврати у одбор, те да се додаду ове важне ствари.

Министар унутрашњих дела мисли, да није мудро измишљати са жалама које не ће користити, јер је с Босном поступлено по берлинскоме уговору, а што ће бити доцније, то је дело историје даљег развитка ствари.

Архимандрит Дучић у дугој беседи доказује историјска српска права на Бо-

сну, Херцеговину и Стару Србију и он ће вели доцније о томе предложити један став да уђе у адресу о томе питању.

Грујица Лаушевић најављује тугу, што је тако с Босном поступљено; а Милан Ђурић предлаже, да у адресу уђе ово: народ српски не може бити задовољан са судбином своје браће у Босни, Херцеговини и Старој Србији, и да се унесу у адресу жеље и побуде народа, као и слобода говора, збора, о преустројству основних школа и поправци учитељског стања, о развијању српске индустрије и потпомагању земљорадње.

Известилац Јаков Павловић у дужем говору брани предлог адресе, наводећи да се све то у општим потезима налази у адреси.

Војин Радосављевић одустаје од говора јер Скупштина ради онако како се и њему чини да треба да ради.

Марко Петровић у дугој беседи разлаже, како би биле мишљења да у адресу уђу народна осећања што се тиче жеље српског народа, да с нама у заједници живи, како ће Србин јуначки бранити своју домовину и да уђу још друга питања, која се тичу унутрашње слободе.

Ранко Тајсић потпомаже говор Глишића и Дучића што се тиче Босне, Херцеговине и осталих српских земаља, додајући још и то да се пази што више на штедњу.

И. Срећковић, Милосав Трифунац, Милош Милојевић и Игњат Васић бране предлог адресе, а Милош Глишић брани и разлаже ово, што је и пре доказано, да треба да уђе у адресу.

Глигорије Петронијевић потпомаже говор Милана Ђурића и Марка Петровића.

Арса Дреновац вели, да уђе у адресу, да се народу исплати интерес и реквизиција.

Милован Спасић брани предлог адресе и вели, да сви Срби онако осећају као г. Дучић и други, а тако исто да ћемо саслушати и владине предлоге а и наше поднети.

Милија С. Поповић брани предлог адресе.

Како се више није нико јавио за реч, то је председник министарства и министар иностраних дела казао ово:

Спречен слабошћу писам могао благовремено доћи у седницу, да чујем говоре свију оних посланика, који су при претресу адресе дали своје мишљење у једном или другом правцу; не знам уколико ми је саопштено шта је овде претходило, и према ономе што сам од предговорника собом чуо, осећам потребу да изнесем гледиште владино у питањима, која се овде претресају, нарочито с погледом на њихову спољну природу. Уколико сам могао разумети неки од г. г. посланика најавили су жељу, да у адресу уђе нешто о Босни, Херцеговини и Старој Србији.

Господо моја! Питања овога рода могу се посматрати и претресати с два гледишта: с гледишта народних жеља и традиције, и с гледишта фактичнога стања ствари. Што се тиче жеља и традиција народних, о њима, с практичнога гледишта, може бити речи онде докле се једно стање ствари не прогласи за свршено и закључено, наравно уколико стварима људским може бити свршетка и закључења у опште. Кад се то учини, кад се у великим народним питањима изиђе на сферу жеља и традиција, па прешав на поље рада, дође до закључења, нарочито кад се тако обазрело закључење донесе с поља, онда обично људи мудри и смотрени застају са жељама и предањима.

Што се тиче Босне, ви знате да је и та земља била предмет наших народних жеља. Ви знате да смо у првом нашем рату године 1876 имали у плану да предузмемо операције и с те стране; не знате и то, да смо се од продирања у Босни зауставили. Што генерал Алимпић није продирао даље од Бељине, то није било с тога, што не бисмо, бар у почетку, имали снаге да то учинимо, него за то, што смо силом спољних околности морали одустати од даљих операција у томе правцу. Ови обзири који су односно Босне нашем војничком снагом владали, постали су нам у другом нашем рату још познатији и јасније обележени. Ступајући поново у рат с Турском, нама је препоручено да не прелазимо реке Дрину и Лим, јер чим бисмо то учинили, означило нам се, да бисмо ушли у сферу интереса нашег суседа, и тада бисмо се сукобили не само с војском турском но и с војском једне велике силе. Ми смо дакле морали застати. Према томе природно је било, да су и наше операције војне окренуте на ону страну, где нисмо наметње политичке природе ударили, а то је на онај крај наше дедовине, где је поникла историја наше негдашње моћи и славе.

Сад је, господо, ратовање свршено. Ви сви знате да су питања, која је то ратовање изазвало, већ закључена берлинским уговором. И после тога закључења наставлати период жеља који је свршен, не налазим да је мудро. Ништа не ћемо добити што ћемо те жеље имати у адреси, а могло би нам се замерити ако то учинимо. Ако хоћемо тиме, што би то у адреси споменули, да означимо наше народне тежње, то је са свим излишно, јер су оне од старина означене и познате. (Одобравање).

Поштовани посланик среза ваљевског поред осталога изрекао је мало пре, да ми таким уметком у адресу треба да дамо разумети, да ће освајачка рука, која нас опасује, наићи на отпор, ако би се и даље пружила.

Господо, ја држим да не треба неосновапост овакве зебње ни побијати. (Одобравање). Свака освајачка рука, која би се хтела оволико пружити, нема сумње, да би ударила на отпор код оног народа, који је у два маха једно за другим узео оружје у руке, не за то што је имао потребу (јер управо рећи, оне везе које су нас везивале за отоманску порту биле су привидне и тако лабаве да се с тога није морало ратовати) — него за то, да помогне својој браћи, онај народ, велики, који је узео оружје у руке, да помогне другоме, у толико ће пре бити спреман и готов на отпор кад ко удари на његову кућу. Дакле о тој готовости говорити у адреси, држим да је са свим излишно.

Ја, у име владе Његовог Височанства, могу само саветовати Народној Скупштини, да се не само у адреси својој, томе веома важном политичком акту, но и иначе у свима приликама брижљиво уздржава од свега, што би могло изазвати неповољне расположење од стране Јевропе према Србији.

Ја се надам да ће се онај период догађаја на балканском полуострву закључити савршеним миром. Потребу мира и ми, после свију поднесених жртава, заиста јако осећамо, јер смо за

прошле три године дана, као мален народ много подneли. С тога нам и наши најсветији интереси налажу, да се клонимо сваког клизавог пута, који би нас могао заплести и одвести даље но што бисмо и сами желели.

Берлински конгрес усвојио је једно начело, које не може а да не зада бриге малим народима. Ова напомена биће довољна за сваког, који прати догађаје, да је потпуно разуме, па и да се сагласи са мном, да ми морамо да будемо смотрени, да не дамо повода, да не изазовемо никога противу себе, а ја сам уверен, да нас не ће нико узнемиравати све дотле докле ми томе повода не будемо дали.

Оволико што се тиче питања о жељама и преданьима народним. Ја сам уверен, да ћемо се сагласити, да их умеримо и да се одлучно ставимо на земљиште, које је створено берлинским уговором, па да своју бригу посветимо унутрашњем опорављању и развитку.

Што се тиче другога гледишта, гледишта европског, с кога су наше ствари на берлинском конгресу решаване, мени се чини, да немамо разлога да будемо незадовољни резултатима који су, према томе европском гледишту, нама у део дошли. Истина, није постигнуто све што се желило, али кад упоредимо добитак Србије с добитком других источних народа, који су тако исто крв своју пролили за ослобођење својих једноплеменика, ми треба да будемо задовољни. Треба само да вас потсетим на то, како су неки од њих морали читаве провинције праћати, а други су опет с две трећине смањени били у оном земљишту које им је било намењено св. стефанским уговором, докле смо, на против ми добили уговором берлинским 200 квадратних миља, а то је 50 миља више но што нам је било намењено уговором св. стефанским. Први пут је, истина, додато било Србији и земљиште до Новог Пазара. То је предео доста пуст, неплодан и мало насељен. Што и то земљиште није берлинским уговором Србији придато можемо жалити, али по што смо добили плодније земљиште на другом крају, можемо бити задовољни, у толико више што смо добили врањски округ с Врањом, Пирот и пиротски округ до Цариброда, дакле пределе до св. Николе и Балкана, који су били сведоци проливене крви наше храбре војске за ослобођење браће, што у тим крајевима данас слободни живе.

Овде се чула реч и о томе, да није све што је наша војска заузела и до сада држала нама присаједињено. Оно само у неколико стоји. Ако је наша војска источно и била прешла границу њиног пашалука, па дошла до испред Софије, јужно допрла до Ихтиана, па се сад немамо да повучемо источно до Цариброда, а јужно до Каринне, стоји и то, да западно наша војска једна беше отишла иза Куршумлије, а сада се с границом налазимо на Преполцу и Голаку. У осталом, ретко се кад и догађа да држава један задржи свеколико земљиште које оружјем освоји. Ту решавају и многи други обзири. Г. посланик ваљевског среза изјавио је, чини ми се, и то, да људи, који остају ван наше нове границе, дили и ноћу прибегавајући к нама, и рад би био да се у том погледу што у адреси примети. То што је поменуто заиста се догађа. Но то, господо моја, где ће њен граница, не стоји до нас, већ је то одредио уговор берлински. Да ви знате, и да вам је све у појединостима познато како су тешко текле ствари на конгресу при одређивању наших граница, ви би казали: Хвала Богу те је и онако испало; можемо бити задовољни! Да није постигнута на берлинском конгресу она сагласност, која је постигнута, ми бисмо остали и без Преполца и Медвеђске Жупе, и без Врање и без Грделице те важне тачке за одбрану наше земље, и без великог дела среза трнског (јер је Три отиао); па и сам Пирот остао би изван наших граница. Наша граница пошла би поред Куршумлије, преко Голака планине, испод Лесковца, па на Белу Паланку и Пандирало. На то се смерало да се сведе наша граница, и у Берлину су биле тако очајне прилике, нарочито за Врању и за Грделицу, баш до пред само закључење конгреса, да сам дуго сматрао ствар управо за изгубљену односно тога земљишта. Јер, господо, треба да знате, да се на конгресу не решавају ствари по већини гласова, него по једногласности, тако, да ако се у ком питању само један од пуномоћника одвоји, нема закључена; а против наших садањих граница одвајали су се моћни гласови то на једној, то на другој тачци. Ви ћете пак разумети, да због нас и наше границе Европа није била волна да уђе у рат, па су силе једна другој лако попуштале. Кад су се дакле ствари тако решавале, кад је тако тешко ишло, онда с тога гледишта оцењујући их, ја мислим да имам основа кад понављам, да ми немамо узрока да будемо задовољни. (Чује се: Врло добро. Довољно је обавештења).

На питање председника Скупштине усваја ли Скупштина у основу предлог адресе, Скупштина усвоји предлог адресе, коју су сва три одбора саставили.

Председник рече, да је на реду, да се предлог адресе чита став по став, а

Известилац Јаков Павловић чита први став.

Глишић предлаже другчију редакцију овога првог става доказујући, да овај први став у предлогу није удесан.

Известилац Јаков Павловић брани први став предлога адресе доказујући да је најудеснији.

Милан Ђурић потпомаже да остане први став предлога адресе, али је за то, да се још боље ода хвала народној војсци.

Известилац Павловић наводи како је то речено у доцнијем једном ставу, што предлаже Милан Ђурић.

Председник пита, да ли још ко има да говори, па како се нико није јавио да говори, он ставља питање: усваја ли Скупштина овај први став.

Скупштина усваја први став (осим Глишића).

Известилац Павловић чита други став.

На питање председника има ли ко да говори о другоме ставу,

М. Глишић почиње да чита чиме би заменио овај други став предлога адресе.

Милоје Благојевић вели, да је такво читање противно закону о пословном реду у Скупштини.

Министар унутрашњих дела наводи текст закона пословника чл. 62. по коме ако има 12 посланика да потпомогну говорника, онда тек може читати и Скупштина његов предлог у претрес узети.

Глишић не ће да га нико потпомаже, јер вели да има права на то по закону.

Министар унутрашњих дела опет наведећи закон вели, нека га потпомогну 12 посланика, па онда нека чита.

После говора Глишића, Ак. Ковачевића, Р. Тајсића, Ђ. Малетића и Дучића, како се више нико није јавио за говор председник ставља на питање други став предлога адресе.

Скупштина усваја други став по предлогу одборском.

Известилац Павловић чита трећи став предлога адресе.

После говора Милана Ђурића, председник рече да је ово врло важна ствар и да би даље читање требало одложити за сутра, па даде четврт сахата одмора.

По што је настављена седница, председник ставља питање, хоће ли се одложити или сада продужити читање, Скупштина решава да се продужи читање.

Известилац Павловић чита по други пут трећи став предлога адресе.

Како се нико није јавио за говор осим Милоша Милојевића, који је предлагао да се стави: „једнога дела српскога народа"; председник пита: усваја ли Скупштина трећи став предлога адресе?

Скупштина усваја и трећи став предлога адресе.

Известилац Павловић чита четврти став предлога адресе. И како се на питање председника нико није јавио за говор, он ставља питање: усваја ли Скупштина и четврти став предлога адресе.

Скупштина усваја и четврти став предлога адресе.

Известилац Павловић чита пети став предлога адресе.

Архимандрит Дучић наводи, како је хтео изнети један став, да се мете у адресу односно Босне, Херцеговине и Старе Србије, али пошто је чуо разлоге министра иностраних дела о току ствари и политичкој ситуацији, он одустаје од своје намере и даје глас за предлог адресе.

Милош Глишић говори против речи „родољубива влада", јер те речи не доликују озбиљности адресе, а историја казује ко је родољуб а ко није, ко је мудар а ко није.

Известилац Павловић брани предлог адресе, а Милан Ђурић вели, да је став нејасан и да би требало рећи: „Сваки грађанин враћајући се с бојишта."

Председник признаје, да је она влада „родољубива", али није за то, вели, да се свако опширно за сав њихов рад издаје поверење.

Известилац Павловић наводи, како ово обухвата целину, прелазак у мирно стање, па обухвата све грађане, који су вршили војничку дужност.

Председник мисли, да би требало рећи: војници, који се враћају својим кућама.

Н. Радовановић разуме да се овде подразумева и онај који је био воденичар и млео храну за војску, и возар, који је носио храну и т. д.

Дим. Цветковић потпомаже предлог председникa, а Милан Ђурић напомиње, како има разлике између једних и других, што показују споменице.

По што известилац по други пут прочита пети став, председник ставља питање, и

Скупштина усваја пети став по предлогу адресе.

По што известилац прочита шести став предлога адресе, како се нико није јавио за говор, председник ставља исти став на гласање, и

Скупштина усваја шести став по предлогу адресе.

Исто је тако Скупштина усвојила без дебате, а по предлогу став седми, осми и закључак.

Председник пита: Усваја ли Скупштина цео предлог адресе.

Скупштина усваја цео предлог адресе, како су га израдила сва три одбора.

Председник јавља да ће дати да се примљени предлог адресе препише, па ће је сутра посланици потписати.

Састанак закључен у пола један по подне и заказан за сутра у 8 и по сах

Предс. Нар. Скупштине,
Т. Тупаковић.

Секретар,
Срећковић.

Потписници:

Василије Павић, Таса Костић, Анта Нешић, Анта Пантић, Јос. Марковић.

VII САСТАНАК

1 децембра 1878 год. у Нишу

ПОЧЕТАК У 8½ ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Тупаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР

А. Ковачевић

За министарским столом председник министар и министар грађевина.

Председник: Састанак је отворен, адреса која је јуче усвојена и на чисто преписана, треба да се прочита.

По што је секретар Сима Живковић прочитао адресу; по што је адреса потписана од стране Скупштине и изабрана депутација која ће Његовом Височанству с председништвом и секретаријатом исту поднети, — прешло се на читање протокола.

Секретар С. Живковић чита протокол V састанка.

Председник: Има ли ко да примети што против протокола?

Милан Ђурић, Љуба Дидић и Сава Обрадовић примећује, да њихове речи нису све у протокол ушле.

Секретар С. Живковић: У протокол је ушло све што је нужно, па за то и не прима да се бележи што ништа ствари не приноси.

Грујица Гавриловић и Милош Глишић примећавају такође, да све није у протокол ушло што су они говорили.

Секр. С. Живковић одговара као и осталима, а Глишићу и то да он није имао права ни да говори о овом, што се његова избора тиче.

Марко Петровић пита, да ли ће да се штампају целокупни предлози скупштински у протоколима, те да не остане као дане што је у протоколима изостало.

Председник: О томе није реч нити је то на дневном реду.

Павле Ивковић разлаже како би у про-

токолу требало описати тачно све стварне догађаје и закључење скупштинско на чисто извести, што то овде није учињено.

Панта Срећковић вели, да би требало у протокол да уђе само предмет, ко је говорио и шта је Скупштина решила, а остало се може видити у белешкама стенографским.

С њим се слажу: Павле Ивковић, а тако и

Никола Радовановић, само с тим додатком да се каже који су говорили „за" а који „против."

Ак. Ковачевић наводи, шта по члану 43 пословника мора ући у протокол, и како се секретари прописа тога члана морају држати.

Рад. Милошевић потписаже г. Ковачевића а у главноме слаже се са Срећковићем.

Милан Ђурић слаже се са Срећковићем.

Ак. Ковачевић за то је, да се стварно бележи.

Секр. С. Живковић вели, да је протокол бележио сам, а не по белешкама стенографским.

Алек. Петковић и председник слажу се са Срећковићем и Николом Радовановићем.

К. Алковић чита пословник и вели, да треба да уђе у протокол главни говор посланика.

Љуб. Дидић вели, да треба само казати, ови и ови бранили су ту ствар с овог гледишта, а ови и ови с овог гледишта.

Грујица Лаушевић слаже се са Срећковићем.

Председник пита: прима ли Скупштина начин вођења као што је Срећковић казао и Н. Радовановић?

Илија Матић је противан.

Ковачевић вели што и Срећковић и Н. Радовановић.

Милош Глишић вели, кад се одступа од пословника, онда би требало с владом споразумети се. Дакле хоће ли то да се учини па да реше ствар.

Министар председник вели, да не види ништа да би се одступило од пословника ако би се ово усвојило. Но, вели, протокол овако вођен као што се предлаже, био би сувише кратак, а опако пак, као што се некад водио, — просто преписивање бележака стенографских, онда би постао протокол излишан или би постале излишне стенографске белешке, а по што се протокол не може изоставити, онда би се укинуле стенографске белешке. Вели да би опако најбоље било: овај и овај говорио је за предлог, па извести му укратко побуде, — но ово после зависи од поштине поповође, како ће он да групира и да наведе те побуде. Ако би други говорник говорио с тих истих побуда, онда да се каже: овај и овај придружио се томе и томе, и најзад закључак скупштински. Најзад, вели, влада нема ништа против тога, како Скупштина у том смотрењу закључи, а тако исто ни против одлуке, да се протоколи са свим кратко воде.

Григорије Петронијевић вели, да је пословник добар и да се сви слажу, само што се протоколи нескрено воде.

Председник то одбија од стране председништва.

Секр. Ковачевић у подужем говору вели, да би најбоље било водити протокол, као што је г. предс. минис. савета предложио.

Министар председник у подужем говору наводи, да ће ипак око вођења

протокола бити говора и неспоразумљења, ако би се његов предлог примио, па за то, ако се хоће томе крај да учини, онда предлаже, да се усвоји предлог г. председника, на што и влада пристаје.

Председник стави на питање опако: „о предмету су говорили за, а и они против" и скупштинско закључење.

Раденко Драгојевић вели, да то није умесно јер би био прост реферат.

Секр. Срећковић вели, ако се предлог не усвоји да он и другови му не ће бити више секретари.

К. Алковић хоће да се придржава члана 43 и 46 пословника.

Ђ. Малетић слаже се с Алковићем, да се из сваког говора наводе есенција његова у протокол, јер сваки не може доћи до стенографских бележака.

Секр. С. Живковић вели, да се белешке штампају у новинама, па таме се може видити говор појединог посланика.

Гр. Лаушевић је за предлог председника, да се што краће воде протоколи.

Архимандрит Дучић слаже се с предлогом г. министра председника.

Секр. Срећковић вели да и ми тако хоћемо.

Архимандрит Дучић вели, да разуме овако: да се напишу имена и презимена оних, који су говорили за шта су били, да ли за предлог или против, и да се воде опако, као што је казао г. министар председник.

Ранко Тајсић слаже се с овим.

Секр. Срећковић на ово даје остатку, но му се не уважава.

Председник вели, кад не може да се пронађе мера, онда нек остане овако, као што је г. Сима писао.

Сима Милошевић је, да се воде протоколи онако, као што су и ланске године вођени.

Председник вели да не зна како су ланске године вођени, па пита хоће ли се сада кратко да воде.

Анта Пантић је противан.

Никола Мандић и и Милоје Блазнавац је за предлог председника.

Борисав Миловановић противан је.

Панта Срећковић вели да је и он за то, како би се знало шта је ко казао.

Никола Мандић противан је, па вели да би онда били излишни стенографи.

Марко Петронић је за предлог председника, но с тим додатком, да се с протоколима уједно штампају и стенографске белешке.

Милош Милорадовић је, да секретари воде протоколе како знају, а ако би се чији говор изоставио, онда да му се говор поправи.

Председник вели, да је најбоље водити укратко, и да се донесе закључак, да се стенографске белешке с протоколима упоредо штампају.

Једа Пр. Стевановић пита, шта да се ради онда с чл. 46 пословника, где се говори како ће се протокол поправљати, па вели, ако ће се исти члан однети и на стенографске белешке, онда је добро.

Председник: Ко је за то, да се протокол скупштински кратко води, а да се упоредо и стенографске белешке с протоколима штампају, тај нека седи, а ко је противан нек устане.

Већина седи.

Дакле усваја ли се овај прочитани протокол, састављен по дојакошњем начину.

Скупштина усваја.

Председник позива Скупштину да саслуша извештај законодавног одбора о измени закона о подизању споменика блаженопочившем Књазу Михајилу.

Известилац А. Бабовић чита предлог закона.

За овим прочита извештај законодавног одбора који гласи овако:

„На основу указа од 26 овог месеца и године, предан је одбору законодавном предлог измене законодавног решења за споменик Књазу Михајилу.“

Одбор законодавни у својој седници на основу чл. 89 закона о пословном реду, разматрао је исти предлог, и пошто против истог пројекта нема да учини никакву примедбу, то узима част поднети Народној Скупштини предлог под ·/. с мишљењем својим, да би требало исти, као што је поднет, усвојити.“

ПРЕДЛОГ

ИЗМЕНЕ ЗАКОНОДАВНОГ РЕШЕЊА

за споменик књазу Михајилу.

Још у 1871 год. изашло је законодавно решење: да се подигне споменик блаженопочившем Књазу Михајилу.

По тачки 2 тога решења, има се споменик подићи у Београду спрећу народног позоришта.

Кад се план за споменик начинио, увидело се, да место решењем горњим опредељено за споменик не одговара цељи.

И заиста простор истог места, спрам размера споменика, тако је мали, да би се с подигнућем споменика на истоме прошао света и кола, који је ту због сутицања многих улица и сада доста знатан, отежчао, што би доцније, по што се насељење умножи још у већој мери било.

Осим поменуте незгоде, има још једна: ако би се споменик подигао спрећу народног позоришта, онда би исти, због малог простора, и сада, а нарочито доцније, по што се изграде двокатне и трокатне куће на празним и другим плацевима у наоколо, био тако рећи притиснут од тих кућа, и не ће имати оног погледа — оног ефекта, који се вазда тражи при подизању споменика.

На по што је нужно, да се избор згодног места учини тек по довољном проучавању свију околности, то част ми је предложити Народној Скупштини, да изволи решити:

„У законодавном решењу од 23 октобра 1871 год. односећем се на подизање споменика блаженопоч. Књазу Михајилу тачка 2 замењује се овако:

„Споменик се тај има подићи у Београду, на месту које Књаз указом на предлог министра грађевина определи.“

Милош Глишић је за предлог, по вели да би корисније било да се тај новац место тог споменика употреби на регулисање Дрине и Мораве, или на подизање школе или каквог другог корисног завода. При чему Скупштина примећава да се удаљио од предмета. И. Мандић тражи да му се закрати реч.

Министар грађевина вели, да се Глишић прихватио предмета, који није на реду, јер није реч о финансијском питању о новцу на тај споменик, но о томе, да се законодавно решење од 1871 год. односно места за подизање споменика замени, и стави Његовом Височанству Књазу, да он указом својим означи које ће то место да буде.

Што се новаца тиче, вели, о томе сад није реч. Новац је тај већ употребљен, споменик је већ погођен и у ве-

дико се на њему ради, па ће се скоро кад буде готов и наместити.

Председник вели да је овде реч само о месту где ће се споменик подићи, па за то само о том даће Глишићу реч, ниште ће.

Милош Глишић каже да он и говори о споменику, али тај да буде школа или какав други завод а не статуа.

Иов Марко Петровић вели, да је предложен да се споменик подиже на предлог једног министра, с тога је, да влада учини предлог где да се подигне, али тај предлог да и Скупштина одобри.

Известилац А. Бабовић у подужем говору доказује, да је предлог владин целисходан.

Марко Петровић остаје при том, да о томе Скупштина даде разлоге.

Сима Милошевић слаже се с овим, но с додатком, да се споменик за три године од данас подигне.

Алекса Петковић вели, да говор Глишићев односно Дрине и Мораве не уђе у протокол стенографски.

Ђ. Милетић је за то, да се предлог усвоји и да се најдаље за 3 године споменик подигне.

Милан Ђурић предлаже, да се споменик подигне у Крагујевцу, где се и редно Књаз Михајило, и где је први пут после пропасти српског царства обновљена и призната српска књежевина.

Јеврем Гудовић је за предлог, да се тај споменик подигне на месту, које Књаз указом одреди, али не само на предлог министра грађевина, но и по саслушању министарског савета.

Анта Пантић слаже се с Миланом Ђурићем, да се споменик подигне у Крагујевцу.

Љубомир Дидић је за предлог, јер вели, нико не ће наћи боље место за споменик но спомењак Књаза Михајила, Његово Височанство наш Књаз Милан.

Председник напомиње Скупштини, да је Дидић врло добро казао.

Председник министарског савета вели, да не сматра предлог г. Глишића у том духу, да не би могао доћи у стенографске белешке, но, да и он хоће споменик, само не статуу него школу или други какав завод. У подужем говору разлаже целисходност владиног предлога и прима мишљење Дидићево.

По овоме, а на питање председника Скупштине, би усвојен предлог одборски.

Известилац А. Бабовић чита предлог закона министра грађевина о измени § 26 зак. о подизању јавних грађевина који гласи:

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА

О ИЗМЕНИ § 26 ЗАКОНА О ПОДИЗАЊУ ЈАВНИХ ГРАЂЕВИНА.

§ 26 да гласи овако:

Предузимач јавних грађевина може бити:

1. Сваки слободан српски грађанин, који ужива потпуно грађанска права и грађанску самосталност, и

2. Који је у стању да да материјалну и моралну гаранцију, да ће у стању бити грађевину добро да изради.

Материјална гаранција састојаће се у кауцији, коју ће предузимач дужан бити да положи према пропису § 27 овог закона, а морална гаранција састојаће се у томе, што се предузимач не ће пустити да грађевину лицитира ни предузме, докле не покаже уверење од министра грађевина, које је добио у след положеног испита предузимачког а на основу правила која ће министар грађевина на то прописати.

Од овог законог прописа изузимају се грађевине овог реда, за извршење којих, због њихове огромности, потребан је велики капитал, тако, да их могу само велике капиталисте или удеоничарска (акционарска) друштва предузимати, као што је на пр. грађење железница, регулисање пловидбених река, подизање важних друмова и насипа, устројење канализација, осветљења и водовода у већим варошима и т. д. за која предузећа прописаће се или нарочити (специјални) закон, или ће се такова уступати по особеним уговорима. Према томе предузимачи овог рода грађевина могу бити и страни поданици.

Предузимачи јавних грађевина могу изгубити предузимачко право у овим случајевима:

1. Кад предузимач изгуби на српског грађанства.

2. Кад по земаљским законима изгуби слободу, грађанску самосталност или грађанску част, и

3. Кад министар грађевина из основних разлога одузме предузимачу право предузимачко. Разлози су ови: а) ако је предузимач недостојног понашања; б) ако је предузимач уговорену грађевину напустио; в) ако се предузимач при вршењу грађевина показао неспособан, или тако неуредан — да уговоре изопачава или обићи гледа, — а тиме ствара тешкоће и непривике, и даје повода парничењу.

У свима горе изложеним случајевима, министар грађевина издаће решење — да предузимач губи предузимачко право, и то решење доставиће се предузимачу оним путем, као што се по поступку судском за грађанске парнице решења странама достављају, а објавиће то и преко новина званичних.

Кад предузимач према наведеном изгуби право предузимачко, то од дана кога му је решење о томе достављено, пак све дотле, докле се уговори не отклоне, с којих је право предузимачко изгубио, и министар грађевина не одобри, и ново му уверење не изда за упражњавање његових предузимачких права, не може тај предузимач ни лицитирати, ни предузимати у израду какову јавну грађевину.

Ако би се ово губљење права, нарочито по уговорима у тачци 1 и 2-ој, десило у време предузете већ какве грађевине, онда ће се с предузимачем према закљученом уговору о тој грађевини учинити исправљење (ликвидација) и грађевина другим законим путем довршити; разуме се ово ће на штету његову бити ако би је било, за шта ће све дотле кауција и резултат ликвидације јамствовати.

Овај закон ступа у живот за годину дана после одобрења и потписа Књажевог.

За тим чита мишљење законодавног одбора, о томе предлогу који гласи овако:

„На основу указа од 26 овог мес. предат је одбору законодавном „пројект закона о измени § 26 закона о подизању јавних грађевина."

Одбор законодавни у својој седници, на основу чл. 89 закона о пословном реду, при разматрању истог пројекта учинио је од своје стране у истоме неке измене и допуне, по што је претходно нашао, да треба исти у нечему примити.

Измене и допуне, које је одбор у пројекту учинио, ове су:

У претпоследњем реду другог става тач. 2 пројекта после речи „инсинта пре-

дузимачког" одбор је додао, „пред два инжињера и три практична грађевинска мајстора, које министар грађевина одреди.

У тачци 3, трећем реду под а, после речи „недостојног понашања" додао је „т. ј. ако се ода пороку пијанства, лажи и обмане."

У трећем реду другог одељка тач. 3 после речи „предузимачко право," додао је: „за јавне грађевине," а после тога одељка додао је на крају: „против овог решења нема места жалби."

У претпоследњем одељку на крају избрисао је речи: „резултат ликвидације" и место тога ставио је „и неузета зарада." А на крају истог одељка додао је ово: „но ако ова кауција и неузета зарада не би биле довољне за подмирење показане штете, предузимач овај остаје за накнаду остатка штете и даље одговоран."

И најпосле, после тога одељка додао је ово: „за ово исправљење министар ће грађевина, или власт коју он одреди, позвати писменим позивом предузимача, и у томе позиву казаће му, да од пријема истог па за 8 дана представе ради изравнања."

Но ако предузимач у овоме року не представе ни пуномоћника не пошље, министар ће сам и без предузимача одредити три вештака, који ће рачун прегледати и исправљање свршити, па то министру на писмено доставити; и то ће бити обавезно за предузимача и државу."

С овим изменама и допунама сагласан је и г. министар грађевина.

Одбор узима част овај под ./. пројект са својим изменама и допунама поднети Народној Скупштини, са својим мишљењем, да се исти с овим изменама и допунама усвоји.

Против овог пројекта има и два одвојена мњења у одбору која одбор подноси Скупштини.

И на послетку чита одвојено мишљење двојице чланова одбора, које гласи:

„Нисмо за пројект закона о измени § 26 закона о подизању јавних грађевина, за то, што налазимо, да је досадањи пропис истога §-са довољан, ко може бити предузимач, и коме држава или министар грађевина подизање какве јавне грађевине поверити може, изузевши на тога §-са само оно што је за странце казато, а то је да странци у будуће предузимачи јавних грађевина не могу бити.

Побуде против предложеног пројекта закона јесу ове:

1. Што би на овај начин, како предложени пројект условљава, предузимачка радња ограничена била само на неколико људи, и с тим би свака јавна грађевина безусловно државу скупље коштала, по што не би било надметања.

2. Што би толики други мајстори, који технички за предузимање грађевина спремљени нису, остали тако рећи без рада и хлеба, а у практици показали су довољну способност за сваку грађевину; и поглавито

3. Што налазимо, да тачно извршење какве грађевине не зависи толико од способности предузимача, колико од специјалности уговора и савесног контролисања од стране лица, коме је министар грађевина овај посао поверио, по што из искуства знамо, да је свака грађевина добро испала, где је контролор дужност своју савесно вршио и тачно се уговора придржавао."

М. Блазнавац вели, да на примедбе већине одбора које је учињено на овај пројект закона пристаје и г. министар грађевина да се усвоје.

Ранко Тајсић је у подужем говору за то, да се члан 26 закона о јавним грађевинама из темеља одбаци.

Милош Глишић и Мијаило Терзибашић у подужим говорима потпомажу и слажу се с Р. Тајсићем, јер вели: да у Србији нема доста стручних људи за тако огромну количину јавних грађевина, него би оно пало неколицини у руке на штету државе и народа.

Министар грађевина разлаже, да се овим предлогом не иде на то, да се ослаби способност грађевинска него да се ојача у след искуства до сад добивеног, не дајући прилике које каквим незналицама, који дођу на лицитацију и положе кауцију за примање грађевине, на кад ову не могу да изврше појави се штета већа него што је кауција коју нису у стању надокнадити, што му је и дало повода изнети овај предлог, да се овим путем поред материјалне гаранције добије и морална, јер који хоће да буде предузимач он ће полагати испит пред комисијом састављеном из инжињера и признатих у грађевинству мајстора, с чега не ће се ради овог ни број чиновника умножавати, због чега ће постати напредније и сигурније стање јавних грађевина.

Мих. Н. Терзибашић наводи да ми немамо довољан број стручних људи, који су науком себе оспособили, па да их се пријави оволики број као што је било приликом издавања закона напоменут о полагању испита адвокатског за адвокате, него, вели, имамо 5—6 таквих људи и оно остало практичари који би се овим законом са свим ограничили и јавне грађевине пале у руке неколицини.

У овоме га потпомаже посланик Марко Петровић.

Милош Милојевић разлаже како је ово важан предмет који се има посматрати с три тачке: правне, економне и политичке, па налази да би га требало одложити те да се мало боље проштудира.

Председник министарства прима предлог који је учињено г. Милојевић, т. ј. да се предлог овај о измени § 26 закона о подизању јавних грађевина одложи и боље проштудира.

Председник Скупштине ставља питање: хоће ли се овај предлог одложити кад на то и влада пристаје, која у овом питању има права по уставу и пословнику да се одложи претрес предлога.

Скупштина усваја.

Председник Скупштине: Његово Високанство Господар јавно је, да ће сутра у 3 сахата по подне примити у двору свом скупштинску депутацију, која ће му адресу предати.

Скупштина прима к знању.

Састанак је овај трајао до 12 сахата по подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић.

Секретар
А. М. Ксавчевић.

потписници:

Анта Пантић, Василије Павић, Тома Стајић, Анта Нешић, Таса Костић, Јосиф Марковић.

VIII САСТАНАК

3 децембра 1878 год. у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић.

Састанак је почет у 9 сахати пре подне.

Председник извештава Скупштину да је депутација, одређена од стране Скупштине, предала јуче у 3 сахата по подне адресу Његовом Високанству, Кнезу, и да је Његово Високанство примивши исту, тада изволело одговорити ово:

„Господо! Ја сам веома тронут одзивом, којим је Народна Скупштина примила Моје речи и при отварању њених седница и у својој адреси, коју ми данас предајете.

„Задовољан сам, што видим, да се Скупштина, оцењујући врло данашњи положај, соображава приликама времена, и сагласна с назорима Моје владе, ставља на земљиште, које је уговор берлински створио. То је пут, који нам препоручују и правила мудрости и дужности добро схваћеног патриотизма.

„Мило Ми је такође што чујем да је Скупштина вољна неклонити предлозима Моје владе сву ону озбиљну пажњу коју они и заслужују.

„Захвалан сам Скупштини на осећањима одапости и привржења која изражава сирам Мене, као и на осећањима којима дође срдачног израза сирам Кнегиње и Кнежевића Наследника.

„Да Бог благослови рад скупштински и да Бог закрили народ српски.“

Скупштина саслушавши то, одазива се дуготрајним ушицима одушевљења: „Живео Кнез!“

Секретар П. Срећковић чита протокол шестог састанка. На исти учињено је примедбу поп Милија Поповић, а секретар Срећковић признао је примедбу за умесну и пристао је да говор поп Милијин уђе у протокол, с чиме се поп Милија задовољи.

За тим Скупштина усвоји протокол.

Председник позва Скупштину да саслуша неколико поздрава који су дошли Скупштини.

Секретар Сима Живковић чита:

1. Поздрав народа среза алексиначко-ражањског.

2. Поздрав народа среза пчињског окр. врањског.

3. Поздрав среза орашког окр. смедеревског.

4. Поздрав народа општине ритопечке округа београдског.

5. Поздрав општине власинске.

На сво ове поздраве Скупштина се одазива са: „живео Кнез, Кнегиња, Наследник престола и народ српски.“

Председник најави, да је сад на реду неколико предлога посланичких.

Секретар Сима Живковић чита:

1. Предлог Ђорђа Малетића и другова, да се укину секретари у министарству просвете и црквених дела, и да се установи школски савет од 7 лица.

2. Предлог Пантe Срећковића и још 14 посланика, који предлажу, да се протерају они који су били под полицијским надзором па се не поправе.

3. Предлог Милије Поповића и још петорице посланика, који предлажу, да се појачтре казне противу рђавих људи, особито против крадљиваца.

Све ове предлоге упути Скупштина законодавном одбору.

4. Предлог посланика књажевачког Илије Живковића и другова, да се онима који су због рата страдали помогне.

Скупштина упути овај предлог финансијском одбору, и да се сајући с молбом Књажевчана.

5. Предлог посланика Ивана Протића, да лица осуђена општинском или полицијском влашћу раде на путовима и осталим потребама општинским.

Упућује се законодавном одбору.

6. Предлог посланика Ивана Протића, да практикантима не буде плата мања од 100 талира.

Упућује се финансијском одбору.

7. Предлог Саве Обрадовића и другова, да се неки чланци изборног скупштинског закона допуне.

Упућује се законодавном одбору.

8. Предлог Ристе Поповића и још 12 посланика о уређењу шума.

Упућује се одбору финансијском.

9. Предлог Анте Нешића, Милесава Вукомановића и још 7 посланика, који предлажу како да се казне крађе, паљевине и т. д. од којих народ највише пати.

Упућује се одбору законодавном.

10. Предлог Анте Нешића и још 8 посланика, који предлажу, да се укине закон о општинској самоуправи. (Чује се: Да се одбаци.)

Овај предлог Скупштина упути законодавном одбору.

11. Предлог Димитрија Милојковића и још 12 посланика, да се оснује фонд за сирочад свештеника.

Упућен законодавном одбору.

12. Предлог Илије Матића и осталих да се укину сеоски дућани. (Чује се: Да се одбаци).

Упућен одбору законодавном.

13. Предлог Милана Ђурића, Милоша Глишића и још 11 посланика, да се у Ужицу набрани сељацима црквење.

15. Предлог Нешка Митровића и још 5 посланика да се Лесковац огласи за окружно место.

Оба ова предлога упућена су одбору законодавном.

15. Предлог Мијата Ивљанина, Милоша Милојевића, Г. Петронијевића и проте Васића, да се више од 2 гроша пореска не може наплатити од пореске главе на среске трошкове.

Упућен одбору финансијском.

16. Предлог проте Ристе Илијића о гајењу шума.

Упућен одбору законодавном.

17. Предлог проте Ристе Илијића, да се изда закон о слободном подизању споменика оним војницима, који су у рату погинули. (Чује се: Врло добро).

18. Молбу еснафа трговачко-занатлијског из Шапца, који тражи, да се укину сеоски дућани.

Оба ова предмета упућена су законодавном одбору.

На позив председника секретар Сима Живковић чита:

1. Молбу Савке удове Милана Јанковића бившег магационара у држ. штампарији, којом тражи издржање и помоћ од државе.

2. Жалбу Николе Милосављевића из Пожаревца, којом се жали на среског начелника, што га је у притвор ставио и суду спроводно због неке облигације, па га суд као невина пустио.

Оба ова предмета упућена су одбору за молбе и жалбе.

Молба служитеља при надлежателствима у округу пожаревачком, којом моле, да им се поврати проценат од плате обустављени за време рата. (Чује се: То је прошле године решено).

4. Молбу Милана Васића поднаредника, који је у рату рањен и нога му одсечена, и који тражи издржање. (Чује се: Нека се обрати инвалидском суду).

Рака Кукић је за то, да се молилац обрати инвалидском суду, па ако не добије од њега задовољење, онда да се обрати Народној Скупштини. За то је, да се пређе на дневни ред.

Но на предлог председника ова молба упућена је одбору за молбе и жалбе.

5. Молбу општине вратарничке, којом моли да се присаједини срезу ваљевском а одузме испод среза тимочког.

6. Молбу Милице удове Вучка Анђелковића из Ваљева, са својим сином Алексом, којом тражи да се њихов дуг, који управи давати имају за млинове, препесе на управу фондова.

7. Молбу сељана села Калочина, којом моле за помоћ што су пострадали за време рата.

Ове молбе упућене су одбору за молбе и жалбе.

8. Молбу Мите Коцића, Константина Трандафиловића, Спире Д. Марковића и Ђоке Поповића из Ниша, којом траже, да им се плате, или реквизиционе квите даду за 418 комада дебелих свиња и 7 прасади, што им је у рату 1876 год. командант моравске војске одузео и које су свиње продате и новци узети у касу.

Милош Глишић и Никола Рашић вели, да су те свиње тих молилаца и да им треба платити.

Павле Ивковић говори да је сада излишно о томе говорити, јер по пословнику мора ићи прво одбору за молбе и жалбе.

Упућује се одбору за молбе и жалбе.

Секретар Живко Недић чита:

9. Молбу сељана села Жиле и Црвени, којом моле за помоћ због страдања у рату и траже продужење за плаћање дугова;

10. Жалбу Јагоде, мајке Ђире Мијаиловића војника, који је погинуо у рату, против одлуке инвалидског суда, што јој није дао потпору.

11. Молбу др Јов. Валенте, професора гимназије београдске, да му се извесне године службе признају као у државној служби проведене;

12. Молбу сељана села Врановца, да се плаћање дугова одреди на квартове због страдања у ратовима.

13. Молбу г. Јована Зеге бив. официра, што му се служба не да.

14. Молбу Јулке удовице Мијаила Марковића бив. учитеља, за помоћ ради издржавања.

15. Молбу Николе Крунежевића, да му се нада пенздата дијурна за време док је био у скупштинском одбору.

16. Молбу сељана из Грлишта округа црноречког да им се помогне, јер су

страдали у рату, или да им се врати зајам што су држани дали.

17. Молбу Радосава Ракетића писара министарства финансије, којом тражи, да му се плати на име дијурне, што је поред службе редовно вршио дужност благајника у кулском округу.

18. Молбу свештеника у срезу моравском округа пожаревачког, да се стање свештеника поправи.

19. Молбу практиканата из округа алексиначког, да им се врати плата, што им је задржана у рату 1876.

20. Молбу Николе Радојковића из Алексинца, да не плати аренду маси Трифуничевој за воденицу док њему држава не плати, што је у истој воденици млела за време рата.

21. Молбу Јелене, удове писара среског Уроша Достанића, да јој се врати улог у фонд удовички, што га је њен муж дао.

22. Молбу Милоша Миладиновића, Мите Миладиновића, Обрада Радовановића и Светозара Ивановића из Бубушинца, окр. пожаревачког, да се као војници прве класе у рату 1876 ослободе плаћања аренде на ту годину бар у пола.

23. Жалбу Косте Панића и више другова из Свилајница противу наређења министра унутрашњих дела, што је забрањено суду општине свилајначке да не прима њихове тужбе противу браће Савчића из Свилајница и њихових сусесничара за штету, што им је њихова воденица учинила.

24. Молбу сељана из Рибара округа књажевачког, да им се помогне, да направе своје куће, које су им изгорело у рату 1876.

25. Молбу изасланика среза сврљишког, окр. књажевачког, да им се да државна помоћ да купе волове, да направе куће и да се одуже повериоцима, јер су страдали у рату 1876.

26. Жалбу Исака Петровића, Маријана Катића са 4 друга из Лознице, против Јоце Бошковића из Лознице, којом траже: да се напиди и казни Јоца, што је при куповини људске хране за државну потребу, у сву мешао јечам и т. д.

27. Молбу Матије Бана, којом моли: да му се признаду и оне године службе, које је у народним пословима без указа провео.

28 Молбу општине љубишке, драгачке, гостиљске, доброселичке, јабланичке и семеновачке, да им се уступи Златибор, те да могу живети.

29. Молбу Илије Димића из Књажевца, да му држава плати што се млело у његовој воденици, и

30. Молбу Магдалене, удове Стојана Илијића, б. гвардијана у Ђумруку алексиначком, за државну помоћ.

Све ове молбе и жалбе упућене су одбору на молбе и жалбе.

Председник објави да је састанак закључен.

Састанак је овај трајао до 11 сати пре подне.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
В. Ж. Борђевић.

Потписници:
Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Тома Стајић, Васа Павић, Анта Нешић.

IX САСТАНАК

4 децембра 1878 год. у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Сима Живковић

Присуствовали сви министри. Посланика је било 148.

Састанак је отворен у 9 часова пре подне.

Секретар Ковачевић прочита протокол 7 састанка. На овај протокол учинили су примедбе: Илија Матић, Анта Пантић и Риста Поповић.

Протокол се за тим усваја.

Секретар Живковић прочита поздрав од народа у срезу рачанском округу ужичком, од вароши Лознице, и из Бајине Баште у окр. ужичком.

Поздраве ове проправила је Скупштина с одушевљењем: „живео Књаз“.

Предлог посланика Алексе Петковића и другова, о продужењу плаћања. Скупштина упути законодавном одбору.

Овом одбору упутила је Скупштина и предлог Анте Нешића и другова такође о продужењу рокова плаћања.

Посланик Мијаило Јеремић предложио је, да се пут од Лесковца до Лебане огласи за државни, и да се одмах направи.

Предлог овај упути се законодавном одбору.

Посланик Љубомир Дидић предлаже, да се при саветовању о помоћи пострадалима имају на уму и села: Лабуково, Прекопчан, Гајмановац и Реовац, јер су у рату 1876 највише страдала.

Предлог овај упути се финансијском одбору.

Предлог посланика Петра Стефановића, да се досељеним српским породицама од Сиснића и других крајева да храна за зимус, а на пролеће семе за усев, — Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Посланик Милош Милојевић с друговима предлаже, да се поправи учитељско стање.

Предлог овај упути се финансијском одбору.

Посланик Милош Милојевић с друговима, предлаже, да осигуравајућа друштва живота и имања полажу новчана јамства у управу фондова.

Скупштина упути овај предлог финансијском одбору.

Посланик Милош Милојевић с друговима предлаже, да се пошљу српски конзули у Скопље, Битољ, Серез и Сарајево.

Скупштина упути овај предлог законодавном одбору.

Предлог посланика Милоша Милојевића и другова, како да се уреди порез оних лица, која примају издржање из државне касе, — упути се финансијском одбору.

Предлози Милоша Милојевића и другова, да се добровољци, који су у рату осакаћени, приме у инвалиде, и како да се општине опросте својих невољалих чланова, — упућује се законодавном одбору.

Законодавном одбору упућени су и ови предлози:

Николе Рашића и другова, о уређењу неодобивених земаља;

Петра Васића, да се окружна надлежатељства пренесу из Лознице у Крупањ;

Милоша Милојевића, да се митрополит српски у будуће титулира „митрополит књажевине Србије;"

Милоша Милојевића и другова, да се уведе прастари српски државни грб;

Срећена Мићића и другова, да се подигне састанак у Селиштима.

Секретар С. Живковић прочита следеће молбе и жалбе:

1. Анке удове Марка Петровића бив. учитеља из Београда, који моли за издржање из државне касе.

2. Филарета намесника манастира Милкова, који моли, да Скупштина реши да и духовна лица плаћају грађански данак те да могу бирати народне посланике; доказујући, да је тако било под Немањићима.

3. Стевана Његовића Црногорца из Београда, који моли, да му се изда из државне касе 100 дук. пес., што је у бојевима према Видину и код Зајечара 1876 године потрошио, заповедајући над 200 Срба и 30 Црногораца.

4. Милована Петровића из М. Врбице округа крагујевачког, који моли, да се задржи од извршења пресуда, по којој хоће да му се покретност распрода.

5. Николе Вуличевића из М. Врбице, округа крагујевачког, који моли, да се продужи извршење пресуде, којом је осуђен на плаћање дуга Радивоју и Ђурђу Илићу из Крагујевца, док свој берићет не распрода.

6. Љубице жене пок. Ђорђа Стојановића свештеника из Неготина, која моли за државну помоћ, јер јој је муж умро вршећи дужност војног свештеника у рату 1876 год.

7. Јована Кецмана из Босанске Крајине, којом моли за издржање.

8. Петра Цуфе и седморице Јагодинаца који се жале противу инвалидског суда, што није досуђено издржање породици Мате Петровића из Јагодине.

Скупштина одлучи, да се све ове молбе и жалбе упуте одбору, који је за то изабран.

Председник позва известиоца законодавног одбора Дим. Стојановића те прочита предлог закона о уређењу министарства грађевина, а после извештај одборски о истоме предлогу.

Предлог гласи овако:

ПРОЈЕКТ ЗАКОНА
о уређењу министарства грађевина

Члан 1.

На основу § 32 закона о устројству централне државне управе (Зборник XV страна 30) уређује се министарство грађевина, у надлежност кога спадаће грађење железница, подизање и одржавање путова и мостова, просецање канала, сушење бара, уређивање река, утврђење обала, регулирање јавних улица, старање о извршењу прописа усмереног сигурности, уметности и лепоте при постројењима, подизање јавних здања и монумената и т. д.

Члан 2.

Министарство грађевина састојаће се из четири одељења и то:

1. Одељења железничког,
2. „ инжињеркског,
3. „ архитектонског, и
4. „ рачунског.

Члан 3.

Одељења железничког биће дужност, да управља, руководи и врши све послове по струци железница, и то: како оне, који се односе на чисто грађење, тако и оне, који се тичу употребе саме железнице. По томе одељење ово састојаће се из два одсека, од којих један ће се занимати само с грађењем, а други само са чистом употребом (експлоатацијом) железница.

Овим одељењем управљаће један директор, а осим тога имаће једног главног инспектора, потребни број инспектора, инжињера, подинжињера и практиканата инжињерских.

Члан 4.

Одељење инжињерско занимаће се прављењем обичних путова и мостова, подизањем грађевина на води и у води, — регулисањем река, утврђивањем обала, проконавањем канала, исушивањем бара, наводњавањем поља, премеравањима у општо, регулисањем вароши и села, грађењем стоваришта, водовода, чесама и т. д.

Овим одељењем управљаће један начелник, а осим тога придаће му се и потребан број инжињера, подинжињера и практиканата инжињерских, који персонал биће такође подељен на групе, како специјални послови захтевали буду.

Члан 5.

Одељење архитектонско занимаће се грађењем, доправљањем и поправљањем цивилних грађевина у опште за потребу државну и народну, а у исто време и вршењем свију монументаних грађевина.

Овим одељењем управљаће један начелник, а осим тога имаће потребан број инжињер-архитекта, подинжињер-архитекта и практиканата, који ће персонал такође бити на групе подељен, како специјални послови захтевали буду.

Члан 6.

Одељење рачунско занимаће се испитивањем предрачуна, назначавањем местних цена рада и материјала, држањем лицитација, калаудирањем извршених грађевина, прегледањем и склапањем рачуна извршених грађевина, набављањем, примањем и издавањем грађевинског, цртешког и осталог материјала, вођењем инвентара од свију прибављених ствари, инструмената и књига, о свима исплатама без-разлике, и у општо о свима рачуноводним, књиговодним и рачуноиспитачким пословима.

Овим одељењем управљаће један начелник, а биће му причињено у потребном броју инжињера, подинжињера и практиканата инжињерских за ревиденте и рачуноиспитаче, а исто тако и потребан други персонал за вођење инвентара, набавку и храњење материјала и рачуновођа за удејствовање исплата у општо.

Члан 7.

При начелствима заступљено ће бити министарство грађевина једним грађевинским одељењем, које ће све у округу доходеће техничке послове државне, окружне, среске и општинске, сходно прописима законским, а према решењима министра грађевина вршити.

Члан 8.

Правила и упутства како и на који ће начин свако од горе набројаних одељења вршити своје послове у самом министарству и изван овога на месту саме радње, прописаће министар грађевина, у колико то до сада учињено није. А исто тако прописаће дужности и настављења, као и одговорности за поједине органе својих одељења дотичне, у колико није то до сад учињено.

Члан 9.

Писмоводни послови за сва одељења извршаваће се под управом најстаријег секретара министарства грађевина, као што ће под његовим надзором и управом стајати и архивски послови.

Члан 10.

Министарство грађевина чиниће законске предлоге законодавној власти, као што ће израђивати и височајша решења за оне издатке грађевинске, којих сума превазилази суму од 12.000 гроша чаршиских.

Члан 11.

Оно ће сачињавати годишњи буџет своје струке, ради подмирења грађевинских потреба.

Члан 12.

Министарство грађевина имаће свој печат, као и остала министарства што га имају и то у средини с грбом српским, а у пиколо с натписом „министарство грађевина књажества Србије."

Члан 13.

Сва акта носиће потпис министра грађевина, осим оних за која он нареди и овласти извесно лице, да их може у име његово потписивати.

Члан 14.

Овим устројством пада и губи силу устројење главне управе грађевина од 22 октобра 1859 године (Зборник XII, страна 74) а и сва друга наређења, којих би садржај био противан овом устројству.

Устројство ово ступа у живот чим га Књаз потпише.

Новембра 1878 год.

А извештај одбора гласи:

Народној Скупштини

На основу височајшег решења од 23 новембра ове године, које гласи:

(Следује указ Његовог Височанства).

Народна Скупштина предала је законодавном одбору на преглед и мњење пројект закона о уређењу министарства грађевина. Тај пројект гласи овако:

(Следује пројект закона о уређењу министарства грађевина).

Одбор законодавни усвојио је у основи једногласно овај пројект закона, но нашао је да треба да се учине ове измене и допуне.

У другом реду првог одељка чл. 5, да се речи „цивилних грађевина" замене речима „свију зграда". У последњем реду овог одељка, да се реч „пружењем" замени с речи „подизањем" а место „монументаних грађевина" да се мете „споменика" а реч „монумената" да стоји у загради. Према томе први одељак 5 члана треба да гласи овако:

„Одељење архитектонско занимаће се грађењем, доправљањем и поправљањем свију зграда у опште за потребу државну и народну, а у исто време и подизањем свију споменика (монумената)."

У трећем реду првог одељка 6 чл. да се реч „колаудирањем" замени с речју „прегледањем," а реч „колаудирањем" да стоји у загради. Даље у четвртом реду истог одељка, да се између речи „склапањем" и речи „рачуна" стави реч „испитивањем". Према томе тај одељак треба да гласи овако:

„Одељење рачунске занимаће се испитивањем предрачуна, сазнавањем месних цена рада и материјала, држањем лицитација, прегледањем (колаудирањем) извршених грађевина, набављањем, примањем и издавањем грађевинског, претежног и осталог материјала, вођењем инвентара од свију прибављених ствари, инструмената и књига, о свима исплатама без разлике и у опште о свима рачуноводним, књиговодним и рачуноиспитачким пословима."

У другом одељку истог члана 6, да се реч „причишљено" замени с речи „додато", а речи „удејствовање исплата", да се замени с речи „исплаћивање". Према томе тај одељак треба да гласи овако:

„Овим одељењем управљаће један начелник и биће му додато у потребном броју инжињера, подинжињера и практиканата инжињерских за ревиденте и рачуноиспитаче, а тако исто и потребан други персонал за вођење инвентара, набавку и чување материјала и рачуновођа за исплаћивање у опште."

У члану 7 да се речи „у округу доходеће" замене с речима „тога округа."

Члан 9 да се замени овако:

Начелници одељења сваки по својој струци стараће се и одговарати за тачну израду својих послова, а најстарији секретар министарства управља општим деловодством и архивом, за тачност којих послова он одговара."

У члану 10 реч „министарство" да се замени с речи „министар", реч „сума" с речи „вредност", и на послетку речи „12.000 гроша чаршиских" да се замене с речима „1000 динара". Према томе тај одељак треба да гласи овако:

„Министар грађевина чиниће законске предлоге законодавној власти, као што ће израђивати и височајша решења за оне издатке грађевинске, којих вредност превазилази суму од 1000 динара."

На послетку да се у члану 14 реч устројство замени с речи „уређењем."

На ове измене и допуне пристао је и г. министар грађевина, и с тога је законодавном одбору част предложити Народној Скупштини, да изволи решити да се предложени пројект закона о уређењу министарства грађевина с овим изменама и допунама прими.

3 децембра 1378 год.
Ниш.

Председник одбора
В. Д. Мацаревић.

Известилац
Д. Стојановић.

чланови:
Ј. Стефановић, Мијаило Н. Терзибашић, Н. Радовановић, А. Р. Бабокић, М. П. Блазнавац, Радован Милошевић, Цека Крстић.

По прочитању свега председник позва посланике да говоре о предлогу у начелу.

Милош Глишић не прима предлог у начелу за то, што се њиме иде на умножење чиновништва, а нама је бар за сада нужна највећа штедња. Прима само члан 12, који говори о печату министарства.

Марко Петровић прима предлог у начелу, јер по берлинском уговору морамо

приступити грађењу железнице. Пита, како се 7 члан предлога односи према решењу скупштинском о укидању начелства, ако се ово мисли извршити.

Риста Поповић прима предлог, ако се министарство грађевина може задовољити садањим бројем чиновника, иначе противан је.

Известилац Д. Стојановић објашњава, да је по устројству централне управе у овом министарству било три, а сад долазе 4 одељења. Ово је због обавезе наше на берлинском конгресу да правимо железницу. Она ће коштати 5 до 6 милиона дуката. Потреба је, да у министарству буде један одсек, који ће о томе нарочиту бригу да води.

Ранко Тајсић прима 12 тачку о печату. Остали предлог одбацује за то, што ће по предлогу да буде три начелника и један директор, а до сад је био један начелник; што то министарство има мало посла а доста персонала, и што је нужно, да се води штедња у издацима.

Извест. Д. Стојановић објашњава, да су сва одељења имала начелнике а сад се тражи само за железничко. За ово место мора се узети нарочито стручно лице. Влада не ће без нужде установљавати нова и доводити странце, кад има своје људе.

Милош Милојевић прима предлог за то, што држава, која се развија, мора имати више потреба, и мора се старати да их подмири. Он је још за то, да се установи и санитетско одељење, како би се сва зграде правиле према санитетским правилима и биле подесније за здравље људи.

Мијаило Јеремић чуди се, што се неки посланици противе предлогу, кад смо више пута предлагали, да се путови, њуприје и остале потребе што пре свршавају, па смо добијали одговоре, да ово није могуће што немамо довољно инжињера. За то је за предлог.

Аксентије Ковачевић одговара Глишићу и Тајсићу, да, ако смо викали противу умножавања чиновништва онде, где без овога може бити, не треба то овде да чинимо, јер се без њих не би могло приступити послу око железнице, која ће приносећи подизању и развијању наше земље, ако тежимо тамо, где све сретне државе европске теже.

Коста Алковић је за предлог. Примање предлога отежано је тиме, што предлог говори о целокупном преустројству, а у њему је ново само одељење о железници. Према обвези на берлинском конгресу, ми морамо градити железницу, морамо се дакле спремити како да приступимо томе послу. За тај посао морамо имати нарочито спремне и стручне људе, и морамо их раније набавити, те да ово питање проучавају, нарочито, што је наша граница помакнута. Штедња при оваком послу престаје.

Мита Миловановић противи се говору Марка Петровића о укидању начелства, јер су она и полицијске исте установе. Ово нису особито они, који су били под војним властима.

Сава Обрадовић одговара известиоцу, да остану у министарству одељења по старом, док се наше стање не поправи. Што се железнице тиче, слаже се с Алковићем.

Милан Ђурић био би против предлога из погледа на наше материјално стање и прилике после рата, и што немамо добрих путова по округима и селима, али, кад се влада на берлинском конгресу обвезала да правимо железницу, то прима предлог, само моли, да при примању у службу буду пречи словенски стручњаци, него други. Тим ћемо показати да љубимо нашу браћу, која су се жртвовала за нас, кад смо се борили за слободу противу Турака. Он жели и штедњу при попуњавању оних места.

Григорије Петронијевић слаже се с мишљењем Саве Обрадовића, да одсеци министарства грађевина остану као што су. Што се тиче железничког питања, не може ништа да каже, што ствар није у питању. Слаже се с Милојевићем, да треба да напредујемо, али да главну пажњу обратимо на штедњу.

Аврам Јовановић усваја предлог, ако ћемо ми сами да правимо железницу, иначе не. Моли владу, да се не установљавају нова надлежателства.

Панта Срећковић одговара посланику ужичком Ђурићу, да се Србија није обвезала да прави железницу, него је берлински конгрес решио, да Румуни направе железницу у колико нису, Бугари где је немају, а ми да је морамо правити. Конгрес је мислио да овим путем натера све оне народе, да се попну на већи степен цивилизације. Он подржава предлог Милојевића о установи санитетског одсека.

Радован Милошевић каже, да је тражио реч давно па не добија, а неки су два пут говорили.

Председник одговара Милошевићу да бележи по реду како се ко јави за реч, и тако и даје, па пита Скупштину, је ли овај његов поступак законит.

Кад Скупштина каза да је законит, он онда замоли, да му не пребацује, да једном даје реч а другом да не даје.

Радован Милошевић рече, да није имао на пребацивање, него да се не допушта говорити онима, који су један пут говорили, док и други не говоре.

Председник каза да даје реч, како му се ко јави, па макар да неко и по други пут говори.

Ранко Тајсић одговара Јеремићу, Ковачевићу и Срећковићу и каже, да је противан умножавању чиновника, а не да се путови и њуприје праве. Ове послове могу радити и садањи чиновници ако се боље потруде. Замера Срећковићу што је рекао, да само стручни људи могу о железници говорити, чиме је хтео казати, да народни посланици ништа не разумеју о инжињерству и грађевини.

Мијаило Терзибашић доказује, да нама треба одсек инжињерски, правили ми сами железницу, или је дали другоме да је прави, јер посао треба контролисати.

Радован Милошевић хтео је говорити што и Терзибашић. Осим тога додаје, да нам је железница од велике потребе, осим осталога за пренос хране и других средстава за живот, као и у случају рата за пренос војске и болесника.

Министар грађевина објашњава, да је уређење министарства грађевина било разбацано у више зборника. Кад је дато уређење централне управе, споменуто је министарство грађевина, но ни овде није одређен круг његова рада. Желело се, да се круг рада министарства грађевина тачно одреди, па је овај предлог спремљен. У целом предлогу само је једна ствар нова, а то је одељење железничко. Ма како правили железницу, нужно је, да имамо одељење, које ће се старати и студирати железничко питање, које ће се референсати влади, а она Скупштини ради студије

за железницу. То је упрос, те је у овом уређењу додат одсек железнички.

На питање председника Скупштина одлучи, да се предлог о уређењу министарства грађевина прими у начелу.

После овога приступило се читању појединих чланака.

Први, други и трећи члан прими Скупштина по предлогу владином, а четврти члан по одборској исправци на коју је пристао и министар грађевина.

Пети члан прими Скупштина по предлогу владином.

Кад се прочита шести члан, Милан Ђурић захте, да се одреди број занатчника, јер је боље и сигурније, кад се то у закону учини.

Известилац Стојановић објашњава, да ни приватан човек не може предвидети, колико му треба радника за какав посао, па да не ће бити могуће ни министру да ово предвиди. Он ће се управљати према потреби. Буџет министарства грађевина није претоварен, па се није бојати великих издатака, ако би се који инжињер додао.

Скупштина усваја шести члан по предлогу владином.

По прочитању члана седмог, Љубомир Дидић рече, да се при начелствима налази по један инжињер, који врши и општинске и државне послове.

Дешава се, да општина позове инжињера, и тек што је почео вршити посао, позива га и начелство, а општински посао остане. Он је за то, да овако не буде у будуће, но да начелство одмах шаље другог инжињера на место одзватог, и због тога је за предлог.

Члан седми, осми, девети и десети Скупштина усвоји по предлогу.

Члан једанаести прими Скупштина по исправци Николе Стајевића, да се у место речи „министарство“ стави реч „министар.“

Члан дванаести, тринаести и четрнаести прими Скупштина по предлогу владином, и тако се цео предлог закона о уређењу министарства грађевина усвоји.

После одмора који је трајао ¼ часа, известилац законодавног одбора Бабовић прочита извештај законодавног одбора о укидању законодавног решења од 24 октобра 1870 год. које се тиче подизања скупштинске дворане.

Извештај гласи овако:

Народној Скупштини.

Одбор законодавни, на основу чл. 99 закона о пословном реду, размотрио је поднети овај пројект, и у истоме прву тачку замениће је овако:

1. Да се грађење скупштинске дворане, које је законодавним решењем од 24 октобра 1870 године одобрио, до бољих прилика одложи. А тачке 2 и 3 усвојио је по пројекту.

С тога сад узима част исти пројект поднети Народној Скупштини с мишљењем својим: да се исти с учињеном овом изменом прве тачке усвоји. С чиме је сагласан и г. министар грађевина.

3 децембра 1878 год.
Ниш.

Предс. зак. одбора
В. Д. Мацаревић.

Известилац
А. Бабовић.
Р. Милошевић.
Цека Крстић.

чланови:

М. Благојевић, Ј. Стевановић, Мих. Н. Терзибашић, Н. Радовановић, Д. Стојановић.

Известилац Бабовић каза, да је ова ствар свршена. Новац је узет у незајмицу. Нужно је законодавно решење, да министар грађевина може ову партију пренети код војног министарства.

По позиву председника, да се у опште говори о овој ствари, узе реч Глишић и каза, да није противан предлогу и желео би да је раније поднесен. Што се самог материјала тиче, он је, вели, за шест година трајања скоро упропашћен, а за њега издато је око 400.000 гроша. Да је материјал упропашћен, позива се на председника г. Туцаковића, као човека на тога места. С тога је мишљења, да се не предаје министру војном докле га комисија не прегледа. У комисију предлаже г. Туцаковића с неколико људи, те да прегледају материјал и да се нађе ко је за исти одговоран, како би се штета од њега тражила. Рачун од овога рада да се поднесе идућој Скупштини на по свршеном раду да се материјал преда г. министру војном.

Известилац Бабовић објашњава, да је од одређене суме остало неутрошено 230.671 гр. и 2 паре пореске.

Много мање од овога потрошено је на набавку материјала, који је употребљен на војне потребе. Ако је што пропало због елементарних прилика, то није ничија кривица.

Глишић сумња да је известилац јачи од њега у рачунским стварима, а признаје му боље разумевање правничко као правнику. Признаје да је на набаву материјала утрошено 179.328 гр. и 38 п. пор. што у чаршијском течају чини 400.000 гр. чар. Позива се поново на председника Туцаковића, да је овај материјал упропашћен, па остаје да се одреди комисија, која ће ову штету да нађе како би се знало од кога ће се накнада тражити.

Министар грађевина вели, да не стоји оно, што је казао Глишић, да није вођен рачун о овом материјалу. Начелство крагујевачко водило је тај рачун. Оно је по рачуну предавало исти артиљеријској управи и остатак истога предаће по рачуну министру војном. Ако буде недостатка, тражиће се ко је за то крив.

Илија Маргетић рече, да рачуне о позајмима и стварима прегледа глав. контрола. Ако она нађе, да има штете и чије одговорности, она ће радити како закони налажу. За то о томе не треба овде говорити.

Јован Стефановић објашњава, да је на подизање скупштинске дворане одобрено 420.000 гр. пор. На набавку материјала потрошено је 189.328 гр. 2 п. пор. Остало у депозиту 230.671 гр. и 2 п. пор. Депозит је овај употребљен на ратне цеље. Партија ова води се без основа у министарству грађевина. Тражи се, да се она искључи и да се сматра да је нема. Одбор је изјавио мишљење, да се овај материјал преда министру војном а партија да се избрише. Говор је дакле о овоме, а не о штети, за коју је надлежна гл. контрола.

Глигорије Петронијевић налази да није излишно говорити овде, где је штета учињена, и да је баш Скупштина на то надлежно место. Слаже се с Глишићем, да се нађе, има ли штете и ко је за исту крив. Он је за то, да се израда прави и да артиљеријска управа врати утрошени материјал.

Анта Пантић доказује да је артиље-

ријска управа све узела по рачуну, да остали материјал стоји, и ако је која цигла однета, да не може нико за то бити крив. Прилике су криве, што зграда није направљена.

Мијат Ивановић усваја предлог и каже да ће се материјал примати по рачуну, па ако се нађе да има какве штете, одговараће ко је крив.

Милан Ђурић жели да одговори г. Маргетићу и да одбрани право народних представника. Он мисли да је сваки посланик позван да брани и да чува интересе народа па да тако ради и Глишић. Неки говорници веле, да има, а неки да нема штете. По томе мисли да је умесно, што је Глишић предложио, и да је нужно, да Скупштина реши да умолимо председника Туцаковића, да кад оде у Крагујевац изврши има ли штете и колика је, па да нам идуће Скупштине извештај поднесе.

Ак. Ковачевић доказује, да по нашем уставу постоји подела власти, и да Скупштина нема право, да испитује количину штете и кривца. Главно је питање, хоћемо ли пристати, да се одложи извршење законодавне одлуке о подизању скупштинске дворане. Ако буде какве штете, то ће изнаћи глав. контрола.

Илија Маргетић објашњава, да г. Глишић има право да пита о стању материјала за скупштинску дворану, али да ће глав. контрола прегледати рачуне, па ако нађе штете, мора тражити, ко је за ту одговоран, и осудити кривца на накнаду.

Никола Стајевић каже, да је министар по законодавној одлуци набавио материјал. Што је од тога материјала само време искварило, за то није нико крив.

Г. председник министарства каза, да није рад да улази у испитивање овога што се претреса и што је на реду да се реши.

Председник главне контроле казао је, ко ће имати да испита и извиди, ако има какве штете, и да пронађе онога, који је за исту одговоран државној каси. С тим објашњењем можемо бити задовољни. Он вели, има да учини примедбу, која се односи на схватање круга рада или надлежности Скупштине. Ужички посланик позвао је председника Скупштине, да кад оде у Крагујевац, да узме неколико људи, па да извиди има ли у извесном материјалу какве штете и о томе да поднесе Скупштини извештај. Исти посланик не схвата круг радње скупштинске онако, како је овај обележен уставом. Наша Скупштина није конвент, који ради немајући с киме више да дели законодавну власт. Скупштина наша, и ако је законодавно тело, она нема сама законодавну власт, већ ову дели с владаоцем т. ј. код нас образују законодавну власт Кнез и Скупштина. Скупштинско закључење код нас вреди, кад добије Књажево одобрење. Према томе Скупштина није овлашћена да сама изашиље комисије, докле њено закључење не би добило потврђење другог законодавног чиниоца. Кад то стоји, онда Скупштина не може одредити комисију сама собом, док на то не добије пристанак владе и одобрење Књажево.

Председник ставља ствар на гласање и Скупштина усвоји овај предлог у начелу по мишљењу одбора, на које је пристао министар грађевина.

После тога известилац Вабовић прочита све три тачке предлога и Скупштина их усвоји.

Секр. Живковић прочита предлог посланика бањског Љубомира Дидића да Скупштина изјави највећу радост, што је промислио отклонио зликовачку руку, која се усудила подићи ханџар на Његово Величанство италијанског краља Хумберта, пријатеља нашег Владаоца и наше отаџбине, а у исто време благодарност г. министру Кајролију, што је јуначки заклонио свога Господара.

Г. председник министарства рече, да се од стране владе Његовог Височанства може одазвати овоме предлогу с потпуним пристанком. Доиста у последње време показују се у свету неки знаци болесног расположења. Мисли да је дужност свакоме, који је пријатељ реда и праве слободе, да да израза своме гнушању против таквих појава, као што је на жалост и појава атентата противу личности Његовог Величанства краља италијанског. Ова дужност од стране Србије већ је извршена. Његово Височанство Кнез како је примио тај глас о атентату, похитао је, да изјави своју радост, што је живот краљев срећно спасен. И влада је учинила ту изјаву заступнику италијанском код српскога двора. Што ће се сада и Скупштина придружити тим осећањима, влада се може само радовати таквом кораку.

Скупштина усвоји предлог посланика Дидића једногласно.

Прочита се интерпелација посланика Брачинца на г. министра унутрашњих дела, да се срез алексиначко-ражањски подели на два среза због великог простора, па да једном срезу буде место Ражањ.

Г. министар унутрашњих дела одговори, да због ратних и других прилика ова жеља народна није могла бити испуњена; али сад, да ће се приликом поделе предела који су Србији присаједињени, узети неколико села од округа нишког, те ће се тако моћи учинити подела у срезовима алексиначког округа.

Прочита се интерпелација посланика Петра Стефановића на г. министра грађевина о трасирању пута од Ивањице до Рашке.

Г. министар грађевина одговори, да је траса означена и пут проштудиран, али да пут није направљен због ратних прилика. Ратно је стање престало али је сад зима те се не може радити, но чим наступи добро време за рад, израда пута одмах ће се предузети.

Оба интерпеланта задовољише се одговорима г. министра.

Потпредседник нареди те се прочита интерпелација посланика Тодора Туцаковића, управљена на г. министра финансије о овоме:

1. колико имамо свега државног дуга у земљи, који је добровољне дат.
2. колико смо свега дужни ванземље.
3. колико имамо свега државног дуга у земљи, који је на основу закона узет.
4. колико имамо неплаћеног интереса у земљи, а колико ван земље.
5. колико смо свега дужни од реквизиције.
6. колико смо дужни од кућнине на почек.

Г. министар финансије одговори, да се одговор на највећи део ових питања налази у напредном буџету, који је Скупштини поднесен. На остала питања одговориће доцније.

Интерпелант се задовољи с одговором.

Прочита се интерпелација Аврама Јевановића, Арсе Дреновца, и Павла Ту-

тулића на г. министра финансије, што није исплаћен дуг и реквизиција оних, који су у рату пострадали.

Министар финансије одговори, да је решено, да се она исплата учини прикупљањем народног зајма. Што је од тог зајма прикупљено, употребљено је на исплату меничних дугова на страни, који су нанели суму од 200.000 дуката. Више зајма није прикупљено, да би се могло приступити исплати реквизиције и зајма пострадалим окрузима. Да се ово учини, записеће од тога, колико ће се зајма прикупити а нарочито од тога, хоће ли Скупштина одобрити предлоге о повчаним изворима које је поднео.

Интерпеланти се задовољише одговором.

Прочита се интерпелација Петра Стефановића и Сретена Мићића о правичнијем и бољем уређењу плаћања грађанског данка.

Г. министар финансије узе ово питање с обећањем, да ће доцније на њега одговорити.

Састанак је закључен у 1 i и по сахати пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
С. Живковић

Потписници:
Таса Костић, Василије Шапић, Анта Пантић, Тома Стајић, Анта Нешић, Јосиф Марковић.

X САСТАНАК

7 децембра 1878 год. у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић

Састанак је отворен у 9 сахата пре подне.

Присутни су сви министри осим г. министра правде.

Председник саопштава Скупштини, да је одређена депутација од стране Скупштине поздравила јуче Његово Височанство Кнеза, и честитала му јучерашњи празник, као дан славе, и да је Његово Височанство Кнез најпосле депутацији одговорити:

Да је задовољан што му Скупштина преко своје депутације честитала крсно име, и што сваком приликом види, да нема Скупштине и њега постоји она одданост и тврда веза, која је вазда везивала народ српски за династију Обреновића.

Такве изјаве оданости и верности побуђују га, да он свој њој бригу и старање води о унапређењу свега драгог народа.

Скупштина саслушан то одазва се бурним узвицима: „Живео Кнез, Књагиња и Престолонаследник.“

За тим секретар Ђорђе Ж. Ђорђевић прочита протокол VIII састанка и Скупштина усвоји.

На позив председника секретари Аксентије Ковачевић и Ђорђе Ж. Ђорђевић прочиташе следеће поздраве, који су упућени на Скупштину, и то:

1. Од општине београдске,
2. Од народа среза моравског округа врањског.
3. Од народа окр. лесковачког.
4. Од народа среза лепеничког окр. крагујевачког.
5. Од општине пиротске.
6. Од општине прокупљанске.
7. Од народа рудничког округа.
8. Од народа среза нишавског, и
9. Од народа среза ваљевског.

За овим секретар Живковић прочита указ Његовог Височанства, којим се наступнике министра просвете, министар правде овлашћује, да народној Скупштини поднесе предлог о томе, да се Радовану Нејићу професору гимназије, уважи време од 10 децембра 1858 г. до 1 новембра 1859 године, дакле за десет месеци и двадесет дана које је време Нејић као неуказни чиновник провео вршећи наставничку дужност у трговачкој школи у Београду.

Овај се предлог упути законодавном одбору.

Министар грађевина узе реч и изјави, да је пре неколико дана решавано у Скупштини питање о скупштинској дворани, и да је том приликом један посланик примитио, као да је тај материјал упропашћен без рачуна. Ради успокојења Скупштине постараће се да добије тачан рачун о томе, шта је коме издато, и по гласу списка набављено је шиндра за грађење скупштинске дворане свега 1,397.000 комада, а издато је до сада на разне потребе свега 591.000 комада, остало је још на месту 806.000 комада.

Греда набављено је свега 1144 комада разне дебљине и величине, курентних хвати 5023 и 4 стопе. Издато је на разне војне цељи 4836 хвати и 2 стопе.

Дасака чамових набављено је разне дебљине и ширине 9350 комада, и то све издато је на разне потребе.

Ломљеног камена набављено је свега кубних хвати 270. Издато је на војне потребе 2 стопе, и тако остало је на месту 269 хвати и 4 стопе.

Као што се види, то је све издавато по рачунима, као што треба да се издаје, друкче не сме ни да буде. Не сме да се упропасти ни једна пара, јер онај, који је познат да то чува, он је одговоран за то. Истина, то је материјал као и сваки други такав, па се кроз толико година морало нешто и упропастити, као што може имати парчади од цигља, али опет за то материјал сам није упропашћаван. (Чује се: Добро је! Прима се!)

Секретар Сима Живковић чита молбу Јеврема Михаиловића посланика за срез качерски у округу рудничком, у којој због сирти једница и слабости жене тражи да му се дозволи осуство с тим, да не учествује у седницама овогодишње Скупштине. Скупштина му уважи ову молбу.

За овим секретар С. Живковић чита следећа питања:

1. Питање посланика Милана Т. Бурића и још 11 посланика, управљено на г. министра унутрашњих дела: хоће ли и кад поднети Скупштини предлог о укидању трошкова чиновничких?

Министар унутрашњих дела прима питање да на њ доцније одговори.

2. Питање на министра грађевина од Јосифа Марковића, за што се не довршава пут од Смедерева на Милатовици.

Министар грађевина у општте одговори, да се за време нашег трогодишњег рата морало застати с прављењем пута за то, што је снага народна употребљена на другу страну, на борбу и чување граница, а извидиће да ли томе није узрок што друго, па ће о свој ствари дати објашњења. (Чује се: Прима се!)

Секретар С. Живковић чита следеће предлоге:

1. Предлог Борисава Миленовића и још 19 посланика, да се укину измене и допуне закона од 15 децембра 1875 год. а закон од 23 октобра 1870 год. о печатњи, да остане у својој потпуној важности.

Упућује се законодавном одбору.

2. Предлог Ристе Поповића и још 9 посланика, којим предлажу: 1, да се пошта мишљеновачка у срезу ваљевском премести у Голубац; и 2, да се у Голупцу отвори и телеграфска штација.

Упућује се финансијском одбору.

3. Предлог посланика Ивеје С. Осатовића и Обрада Ж. Антонића, којим предлажу, да се што пре доврши пут који води из Крупња на завлачку механу, па уз реку Црницу преко Крама на село Двориште, Метковић и Варну.

Упућује се одбору законодавном.

4. Предлог М. С. Милојевића и још 3 посланика, да влада Његовог Височанства, најдаље за идућу Народну Скупштину спреми пројект, по коме би се имао основати у Србији виши новчани завод (банка).

Упућује се финансијском одбору.

5. Предлог М. С. Милојевића и још 3 посланика, који предлажу предлог о уређењу свештеничког реда у књежевини Србији.

Упућен је законодавном одбору.

6. Предлог М. С. Милојевића и још 3 посланика, да се у нашој земљи уведе папирни новац.

Упућује се финансијском одбору.

7. Предлог М. С. Милојевића и још 2 посланика, који предлажу још 6 тачака као додатак закону о новоприсаједињеним крајевима праве Србије.

Упућује се законодавном одбору.

8. Предлог Милана Миловановића и Радосава Мркића, да се новац у државној каси прима како у народу иде.

Упућен је одбору финансијском.

9. Предлог Милана Миловановића и Радосава Мркића: 1, да се народни друмови не раде кулуком: и 2, да окружне друмове плаћа округ, а среске срезови.

10. Предлог Томе Стајића и још 5 посланика, да се усвоји 10 тачака, које су у интересу саме државе а и у интересу народа округа пиротског.

Оба ова предлога упућена су одбору законодавном.

11. Предлог Милосава Трифунца, да се што пре трасира и отпочне правити пут од Алексинца до Пирота преко извесних места кроз округ књажевачки.

Упућује се одбору финансијском.

12. Предлог Илије Матића, да се узакони, да се све минералне воде у Србији доведу у дејствително стање, како би народ могао имати велике користи и како не би трошили паре по страној земљи.

Упућено је одбору законодавном.

13. Предлог Мате М. Ђорђевића и још 21 посланика, да се официрима дозволи слободна женидба и каучија са свим укине а официру дозволи са свим слободна женидба од дана производства у чин официрски.

14. Предлог Борисава Миленовића и још 4 посланика, да се мораторијум, т. ј. извршење, одложи бар за три године, тако да сви дужници на свако полугође исплаћују интерес и колико могу главно, док се народ мало поправи и док се мало трговина поправи.

Оба ова предлога упућена су одбору законодавном.

15. Предлог Арсенија Симића и још 2 посланика: 1, да се све исплате из државне касе — благајне — било на плате и издржавања, било на набавке, издају у чаршијском течају: и 2, уштеда на овоме новцу учињена, има се употребити на отплату ванредног дуга.

Упућује се финансијском одбору.

16. Предлог Милоша Ристића и још 3 посланика, како да се помогне презадуженима.

Упућује се одбору законодавном.

17. Предлог Давида Петковића, да се сграде висећи путови.

Упућује се законодавном одбору.

18. Предлог Лазара Јовановића и још 4 посланика, да се помогне народу у селима око Копаоника.

Упућен је финансијском одбору.

Секретар С. Живковић чита следеће указе Његовог Височанства Кнеза, којим се овлашћује министар унутрашњих дела да предложи Народној Скупштини на решење:

1. Да се општина кратарничка у срезу тимочком округу књажевачком, коме је до сада припадала, одузме од тога среза и округа и да се дода округу црноречком а срезу зајечарском.

2. Да села Мали Зворник и Сакар припадну срезу ваљевском у окр. подринском.

3. „Закон о механама, које су у рату с Турцима порушене или погорео."

4. „Закон о подели присаједињеног земљишта на округе и срезове."

Све ове предлоге упути Скупштина законодавном одбору.

Председник позива известиоца одбора за молбе и жалбе, да прочита извештај о изборима, и известилац г. М. Петровић чита, да је одбор за молбе и жалбе, а у след одлуке скупштинске, прочно две жалбе које су упућене на Скупштину, а имено: жалбу Марка Пауловића и Дине Илића као и још двојице повереника, које се односе на избор посланика Ристе Живановића за срез тимочки округа књажевачког, — па је оценио све наводе, који су у тим жалбама изложени, и није нашао ништа стварно с чега би се овај избор могао уништити. На с тога и предлаже Скупштини ствар на решење: да се и преко ове жалбе пређе на дневни ред чл. 103 тачка 1 закона о пословнику.

Григорије Петронијевић чуди се неследствености одборској, који је пређе због формалности извесне изборе за незаконите огласио, а овај избор сматра за законит и ако је поступљено против изречених прописа законских о изборима. Мишљења је, да је избор Ристин незаконит.

Известилац М. Петровић вели, да је ово други одбор. Прелазећи на саму радњу изборног одбора, вели: да се из акта ништа не види да је у чему закон повређен, но на против да је по закону по-

ступљено. На како нема никаквог стварног доказа противу уредности избора то сматра избор за важећи.

Да овај избор није законит говорили су К. Алковић и Риста Петровић, а да је избор законит говорио је Ак. Коначевић.

Скупштина реши да усваја одборско мишљење, да је избор законит.

Известилац М. Петровић чита одборски извештај о уредности пуномоћја Милосава Вукомановића и других, који гласи:

„Одбор за молбе и жалбе у след одлуке скупштинске разгледао је доставе народних посланика, које су од г. г. Ранка Тајсића и Г. Петронијевића учињене на избор посланика, а имено: гг. Милосава Вукомановића и Радосава Мркића за срез левачки округа јагодинског, као и Милоја Жикића за срез нишки истог округа односно неуредности њихових избора; а тако исто разгледао је и акта која се на ове односе, па је нашао: да код избора посланика за срез левачки не стоје наводи који су у доставама учињени, да спискови од повереника појединих општина нису прибављени, јер ови спискови у дотичним актима власта постоје. Те по томе достава о томе неистинита је.

„Из записника о избору посланика за срез левачки истина не види се, кад је избор посланика започет и свршен, а то је требало означити према одредби чл. 48 изборног закона, али одбор опет налази да се има основа узети, да је радња бирачког одбора правилно свршена, т. ј. да је у законитом року и започета и свршена, сувише и по томе, што се нико од повереника не жали противу тог избора, а њима као повереницима најбоље је позната ствар радње бирачког одбора.

„Из акта, која се на овај исти избор односе, видео је, да нису имена кандидата посланика вођена на особеном табаку, као што о томе и чл. 32 избор. зак. прописује, но одбор мисли да и ако то није учињено, опет, по што су имена свију кандидата забележена на записнику и назначено, колико је који добио гласова да та омашка не сачињава стварну погрешку, која би реметила законитост избора ових посланика, нарочито и по томе, што се на овај део радње бирачког одбора нико од повереника не жали. А из записника при истој радњи бирачког одбора види се и то, да је припадало повереника на овај срез 173 а дошло на избор и гласање 145 бирача. На том избору добио је Вукомановић 83 гласа, и по томе апсолутну већину. Радосав Мркић добио је 64 гласа. А. Тодосије Лажић добио је 34 гласа. Није дошло на гласање 28 повереника, а кад би и ови дошли, опет према Вукомановићу противкандидат не би ни један добио већину гласова. Посланик Мркић није имао апсолутну већину гласова, и с тога је између њега и Лажића држат ужи избор. А на овоме било је свега гласача 122, при којем је Мркић добио 63 гласа, а Лажић 59 гласова. И тако на овај начин Мркић, добивши на ужем избору већину гласова, оглашен је и он за народног посланика.

„Из акта опет, која се на избор посланика Жикића односе, види се, да има записника, те по томе радња бирачког одбора правилна је. И по томе достава је неистинита. С тога одбор мишљења је, да се и преко ове ствари,

која се на избор посланика Жикића односи, као и преко доставе г. Тајсића и г. Петронијевића прећи на дневни ред.

„С тога ово одбор и Скупштини предлаже на решење према одредби на чл. 103 тач. 1 зак. о пословнику.“

М. Глишић хоће да остане доследан своме говору, и што се тиче ових посланика, јер закон није повређен, него формалност, која не треба да се узима у обзир, ако је већина задовољена, што је овде случај. Пребацује одбору, што је био недоследан у овој својој радњи, када се сравни с радњом у погледу избора Живићевог и осталих посланика.

Известилац М. Петровић брани одбор, јер као људи нису имали надмоћну силу, да све прозру, и хитно су радили да не би Скупштина дуго чекала отуда је одбор гледао само на то, да није повређен закон, те да не би онај који није законом позван да буде посланик, у Скупштину дошао за посланика. У осталом закон је оставио да се то и доцније може изнети на решење. У овом случају нема никакве повреде закона, те да би се овај избор уништио.

Р. Тајсић каже, да се није жалио, него према зак. о пословнику Скупштини референсао стање ових избора, а на то је право имао. Наводи за што су избори незаконити, па у погледу на сам одбор примећује, да су поп Марко, Радисав Тодоровић и Марко Лазаревић, прегледали први пут ова пуномоћја, и према томе били су један пут судије у тој ствари, па према томе, они су требали да се сада искључе или уздрже од решења, а они то нису учинили. У интересу законитости и доследности Скупштине, нарочито већине за то је, да се закон не гази, но да се избор поништи и други нов нареди.

Известилац М. Петровић одговара, да је сада ово извешће поднео одбор за молбе и жалбе, а не као одбор за преглед пуномоћја, — према томе они су изменули положај, а тиме и права и дужности.

Ранко Тајсић каже да не стоји, нити може бити, као што известилац каже, да одбор за то што је променио положај може једну и исту ствар, коју је већ једном решавао, поново решавати, и ако се противу његовог решења жали и контролише.

Милан Ђурић каже, да као посланик није се никад базирао на ситне формалности, и за то је да је избор законит, но рад би био да тако и већина скупштинска буде себи следствена.

По што није имао нико више да говори о овом предмету, то председник исти стави на гласање и Скупштина реши да усваја одборско мишљење.

Известилац М. Петровић чита извештај одборски на жалбу Петра Н. Тамбурашевића из Пожаревца, противу избора пожаревачког посланика, који гласи:

„Да наводи, које су жалилац и још њих 23 поднели противу избора г. Радојка Димитријевића, нису од стварне важности, према чему би се могао овај избор уништити. Са чега одбор и предлаже Скупштини на решење, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред чл. 103 тач. 1 закон о пословнику.“

По што се нико није пријавио за реч, да о овоме предмету говори, то председник ставя овај предмет на гласање и Скупштина реши, да се усвоји мишљење одборско.

Известилац М. Петровић чита извештај одборски по жалби Драгутина Пироћанца адвоката и Тасе Ђикића трговца

из Јагодине, противу избора посланика за Јагодину Мијалка Раденковића који овако гласи:

„Да жалиоци не подносе никакове доказе о ономе што у жалби њиховој о избору посланика представљају, те по томе одбор и предлаже Скупштини на решење, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред. Члан 103 тач. 1 закона о пословнику."

Скупштина усвоји оно одборско мишљење.

Известилац М. Петровић чита извештај одборски на жалбу г. Марка Богдановића свештеника противу избора посланика за срез ковинички Милоја Поповића, који гласи:

„Да наводи, који се у тој жалби цитирају, нису од стварне важности, те да би се овај избор посланика могао уништити. С тога одбор и предлаже Скупштини, да се и преко оне жалбе пређе на дневни ред. Члан 103 тач. 1 закона о пословнику."

Известилац М. Петровић чита извештај одбора на жалбу проте ваљевског и још њих 18 из Ваљева, противу неке незаконитости за избор ваљевског посланика Милоша Глишића, који овако гласи:

„Да у члану 47 устава доиста стоји, да може бити изабран за народног посланика само онај, који плаћа државни данак годишње најмање 5 талира, а то се исто условљава између осталих својстава у чл. 22 изборног закона. Према томе дакле, могло би се основано рећи, да је овај избор г. Глишића незаконит. А ово се још боље утврђује и тиме, што устројством општинских власти, чл. 16 тач. 5, нигде се да у једној општини не може бити кмет онај, који за годину дана није плаћао државни данак, дакле, кад се то за једног кмета тражи, чије је звање много мање, но што је звање народног посланика, — онда разумно и логично још мање може бити народни посланик онај, који државни не плаћа данак. Али одбор мисли, да се ова жалба, која је путем телеграфа на Скупштину упућена, не може узети као доказ онога, што се у истој наводи, но се има сматрати као проста достава, и поврај онога, што се међу жалиоцима спомињу неки и као одборници оданшње општине, по томе, што на истој жалби нема оне званичне форме, која се за то иште, те да би се за доставу званичну могла узети, с тога одбор имајући на уму ове разлоге, а на основу одредбе из чл. 103 тач. 1 закона о пословнику, предлаже Скупштини ствар на решење, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред."

По што се нико није пријавио да говори о овоме, то председник стави и овај предмет на решење, и Скупштина усвоји мњење одборско.

Председник каза, да је сада на реду „предлог закона о српским народним новцима," и позва известиоца одбора финансијског да прочита извештај одборски.

Известилац С. Карапешић чита, да је одбор финансијски нашао: „да је нужно да се код чл. VII овог закона дода:

„Златни новци у опште и сребрни од 5 динара имаће на површини окрајка исписан натпис „Бог чува Србију," а ситни сребрни новци имаће чарак.

„Код члана XXII у трећем ставу реч расход да се замени с речи „издавање," а у четвртом ставу исто члана реч „приход" с речи „примање."

„На овај додатак а исто тако и ове измене одборске пристао је и г. министар финансије."

Председник пита, има ли ко у опште да о овом предлогу говори.

Н. Маргетић говори, како од доброг и потпуног уређења новчаног у земљи зависи врло много да се међусобни односи лако и без штете уређују. Даље, колико смо штете имали од аустријског бакарног новца, а тако исто од руског и турског изливаног сребрног новца, — и како су све те штете и незгоде престале, чим смо наш сребрни и бакарни новац сковали. С овим предлогом уређује се потпуно новчани систем у нашој земљи: олакшаће се вођење рачуна, избећи ће се све штете које смо до сад због различних курсова имали, сачуваћемо се од сарафа који су нас због тих различних курсова штетили. Мњења је, да се овај предлог као врло користан по земљу усвоји.

Љубомир Дидић, Панта Срећковић, М. Милојевић, Милан Ђурић и Ј. Гуденић, сви су за предлог, јер је то заиста за народ корисно.

По што се нико више није јавио за реч, то председник стави на гласање и Скупштина одлучи, да се овај предлог у начелу прими.

Известилац С. Карапешић чита:

Чл. I.

„Србија усваја за своје народне новце метарски десетни систем онако, као што је овај систем усвојен новчаном конвенцијом, која је закључена у Паризу 23 децембра 1865 између Француске, Белгије, Италије и Швајцарске."

Скупштина усвоји овај члан онако, како је предложен.

Известилац С. Карапешић чита члан II по предлогу владином.

Чл. II.

Начелну јединицу или бројну основу српских народних новаца сачињава динар.

Динар садржи у себи $0{,}_{835}$ чиста сребра; а тежак је 5 грама.

Он се дели на сто делова, који се називају нове, или динарске паре, за разлику од старих пара, које су вредиле до сад у „чаршијском" и пореском" течају.

Драгутин Ж. Петровић изоставио би код овог члана са свим реч „нове," и да се зове само „динарске паре," јер сама та реч „динарска" даје му разлику од осталих пара.

Известилац С. Карапешић примећује, да те називе употребљују у таковим случајима и друге државе. Тако је Аустрија када је увела данашњи систем новаца, назвала своје крајцаре „нове крајцаре," а то је урадила и Немачка кад је усвојила нов систем мера.

Драгутин Ж. Петровић примећује, да је Аустрија учинила за то, што је било крајцара и крајцара, па је морала доћи реч „нова" и „стара," а код нас је динарска пара која није пре циркулирала.

Министар финансије узе реч и каза: Речима „старе" и „нове" паре означује се разлика, која у ствари постоји између оних пара што су важиле у досадањем чаршијском и пореском течају, и оних пара које ће од сад продити у динарском течају. Изречним означавањем ове разлике само ће се олакшавати израчунавање вредности. Истина и на-

ним „динарска пара“ показује ту разлику, али овај назив има да се разуме као што треба тек кад му се дода реч „нова.“ Навикнути практиком на паре „чаршијског и пореског“ течаја, ми ћемо још дуго у нашим рачунима ове паре с динарским мешати. Буду ли се означавале динарске паре, уједно и као „нове“, а чаршијске или пореске и као „старе,“ постаће нам јаснија разлика између досадашњег и одсадашњег новчаног течаја, па ће нам и рачунање нових вредности у толико лакше бити. (Чује се: Врло добро.)

К. Алковић примећује, да онде где се каже начелна јединица, боље би било да се каже основна јединица. Јединица то је израз, којим се служимо у подобним приликама.

Министар финансије примећује, да је у нашим школама усвојена реч „јединица“ за упоређивање с појединим групама бројева који се зову десетице, стотине, хиљаде и т. д; но у предлогу који је сад пред Скупштином, употребљена је реч „јединица“ за упоређивање динара као основе вредности с множином вредности у опште. У овоме смислу јединица изражава начело на кога се наводе и они прости бројеви што се „јединице“ зову, и оне групе у којима прости бројеви множину сачињавају. А то и јесте прави значај динара као бројне основе у предложеном новчаном систему.

Димитрије Стојановић противи речи „јединице“ само то примећује, да је то један известан термин, који се употребљава за друге циљи. У граматици каже се и јединица и множина, па за што да се данас од тога оступи. Ако не ћемо да замењене реч „начелна“ а оно бар у место „јединица“ да се каже „јединица“.

По што више нико није имао да говори о овом, то председник стави на гласање и Скупштина усвоји члан II по предлогу.

Известилац С. Карапешић чита члан III предлога:

Чл. III.

Српски народни новци јесу:

1 златни или Миланов златници

у вредности { од 20 динара и / од 10 „

2 сребрни или сребрници

у вредности { од 5 динара / од 2 „ / од 1 динар / од 0·50 д. или 50 д. п.

3 бакарни

у вредности { од 10 динарских пара / од 5 „ „ / од 2 динарске паре / од 1 „ „

П. Срећковић каже: да ако хоћемо да држимо свезу између наше старе и нове историје, као што смо држали и за „динар“, онда „златица“ значи са свим нешто друго. Но што смо усвојили назив „динар“, онда треба да усвојимо и другу нашу стару реч а то је „перпер“, који је био наш стари новац, а то се налази и у свима нашим старим споменицима. Држи да би то требало усвојити ради јединства у самом језику историјском. (Чује се: то је реч грчка). Неки веле да је то реч грчка, а и „динар“ то је реч латинска, па је ушла у наш језик. Што се тиче перпера, то значи на грчком језику прежежено злато.

Известилац С. Карапешић држи, када би се бирала нова реч, онда, по што

смо усвојили француски систем кованја, имало би више смисла, да се зове „Милан“, као што се у новим пределима и зове динар. Он је за то, да остане по редакцији.

М. Милојевић у погледу на назив „златица“ слаже се с г. П. Срећковићем. Перпери су постојали од најкада у нашој држави. У Ваљеској, где су ковани наши новци, стоје и сада наше „перперице.“ Ако усвојимо „перпер“, многи који су за сад отишли од нас, самим тим привући ће се к нама.

М. Глишић је за то, да се од сребрних новаца искује динара од 2 динара, од једног и од половине и то више по што је у предлогу, јер се осећа потреба ситнине у народу. Од бакарног новца да се искује од 10 и 5 пара, а ситнији не, јер се слабо употребљује. Није никако ни то да се златни новци кују, и ако признаје да би лепо било да имамо и златан новац, јер боји се да би на њима имали штете. Није корисно ни да се кују од 4 динара.

Известилац С. Карапешић примећује, да ако наша држава не скује од 5 динара, она ће их добивати са стране, јер их мора да прима, а то би било за нашу земљу штетно.

М. Глишић признаје, да ће долазити са стране, али без труда и трошка.

Радован Милошевић противан је имену „златица“, није за назив „перпер“ ни за неко друго име. Волео би да се зове „дукат“, или „Обреновац“, или „Милановац“, или „Србљак“, а волео би да се зове и „златник“ него „златица“. Нама је доста ако имамо бакарних новаца од 10 пара, од 5 и од 2 паре, па може бити и од 4 паре за поткусуривање.

Ђорђе Малетић је за предлог што се тиче имена „златица“, али се не слаже да се назове „перпер“, јер и ако није згодно да се удаљавамо од историје, али не морамо се приближавати у толико да морамо примати и туђе речи кад имамо своје речи. Кад у самим нашим споменицима има реч „златица,“ то је за то да остане по предлогу.

Ранко Тајсић такође је за назив по предлогу.

Милан Миловановић је за то, да се каже „златни динар“ и од колико је динара, јер то би име било познато народу, будући се упознао с динарима.

Војин Радосављевић говори да су народу потребни ситни новци, за поткусуривање, шта више он је за то да се скује и бакарни новац од 2 и по паре. У осталом је за то, да се усвоји по предлогу.

Мијаило Терзибашић слаже се с Радованом Милошевићем, да се златан новац назове „златник“ а не „златица“. Противан је наводима Глишићевим да не треба да кујемо златне новце и од 5 динара сребрне, јер, вели, у свету постоји разлика између сребра и злата 10 на сто; наводи за то пример, па додаје: да је боље да та разлика 10 на сто процента остане у нашој земљи, него да је дамо на страну и да уносимо туђ новац у нашу земљу. За то је да се кује код нас сребрни новац од 5 динара, и златан и сребрн по предлогу. За бакарни је новац да буде најмањи од 2 и по паре. Односно тога ко ће да изради тај новац, он је за то, да се то у земљи изради, будући у Београду има један вешт мајстор, који би то израдио као и на страни, а и држави

би много јевтиније коштало, будући би се уштедно трошак око преноса. (Чује се: врло добро.)

Милан Брачинац је за то, да имамо златан новац и вели да треба да се радујемо што је влада такав предлог поднела. Ако се не ће да остане назив „златица", онда нека се златан новац од 10 динара назове „златица Миланче", а од 20 динара „златица Милан".

Рака Кукић је за предлог и вели да је погрешно мњење оних посланика који веле да нам не требају златни новци, јер зна се, да сребрни новци чешће опадају, и кад би само сребрни новац имали, држава би извесно штетовала. Држи да је боље да кујемо и сребри новац од 5 динара, него да их само са стране добијамо. За бакарни је новац по предлогу, а држи да ни влада не ће више да кује од 1 паре, а у предлогу то је ушло, што тај новац већ имамо.

Јеремија Илијић за предлог је у свему, само да се златном новцу нађе какво згодније име. А од бакарног новца да се више не кује од 1 паре.

Петар Стевановић је за назив „златица", јер то је умесно и тако се у народу нашем разуме, и треба да остане као што је у предлогу.

Аксентије Ковачевић каже: да се из члана 9 предлога не види, да се хоће још да кује новаца од 1 паре, а у овај члан ушла је за то, што их већ има и да се зна какви су наши новци. Слаже се с предлогом Радована Милошевића, кога потпомаже и Терапбашић, да се златни новци назову „златник" а не „златица".

Арса Дреновац моли г. министра финансије, да му каже, да ли ми имамо материјала да кујемо те златице, па би тек онда о томе и он могао коју рећи.

Архимандрит Дучић вели, да се у нашим споменицима налазе изрази и „златица" и „перпери", али је најпознатије име „златица", и оно потпуно одговара садашњости и прошлости историје српске, и за то је да остане као што је у предлогу.

Анта Пантић слаже се с Радованом Милошевићем, да се наш златан новац зове „златник", али опет од своје стране предлаже, да се назове „србњак", будући би то потпуно одговарало нашем времену и положају Србије, јер то би било име народње и српско које постоји од 1500 година, па то доликује и Обреновићима. За динарске паре он је да се избришу 2, а да се кује од 2 и по паре.

Милован Спасић говори у опште о системи новчаној и мисли да не може бити другчије него да буде онако као што гласи и конвенција, која је одредила, и која веже све оне државе које су је и примиле. Тако у другим државама има златних новаца од 20, од 10 динара и т. д.; видимо сребрне новце од 5, од 2 и т. д. франака; а после има и бакарног новца од 2 и ½ паре. Према томе и ми таке исте новце морамо ковати. Говорити сад нешто друго, казати не ћемо златну монету или бакарну то би значило не уводити потпуно тај новчани систем. О појединостима можемо говорити, али о систему не можемо, јер смо га примили с конвенцијом као и остале државе.

Милош Милојевић увиђа да ће пренасти с „перпером", но опет одговара г. г. Малетићу и Дучићу, да је истина да се у нашим споменицима каже „златица", али ни динар ни златица нису

постојали у нашем народу, као наш народни новац. Динар је новац добровачке републике и значи дневник или новац за подмирење дневних потреба. А „златице" нашем народу нису биле ни познате, а што се у споменицима исте спомињу, то се односило на страни златни новац, којем наш народ имена знао није. У старим споменицима стоји, да је Наво или Ђурађ положио или примио толико златица, али српски златан новац само је био „перпер".

Никола Радовановић је за израз „златица" и за предлог цео.

Известилац С. Карапешић каже, да је г. министар у одбору казао да се од 1 паре не ће више ковати, а морало је то ући у предлог будући их већ немамо.

Радован Милошевић вели, да смо сви сагласни са свим оним што стоји у чл. III, а што се тиче назива златног новца, то предлаже, да се ова ствар још једном упути одбору да изнађе згодан израз па пред Скупштину изнесе. (Чује се: добро је то, сад да решимо).

Министар финансије узе реч да и он коју каже што се тиче нашег златног новца. И ако високо цени историјско знање, само пред историјских интереса морамо узети у оцену и политичке и народне интересе. С овог гледишта држи да ће у пројекту употребљено име најбоље одговорити правој потреби, будући је узето из народног говора, а њиме се и јасно казује оно, у чему је битна вредност новца. Није за то да се српском новцу даје страно име, и да име „динар" није раније успостављено, он би за исто предложио какво српско име на прим: „србак." Име „златица" предложено је за то, што се у народу чује. Но између „златице" и „златника" не би право великог питања, по што су оба назива српска, ма да назив „златица" боље одговара својствима српског говора. Напомиње да се у неким државама доводи име новцу од имена народа или владаоца. Отуда Французи дали су своме сребрном новцу име „франак" по имену самога народа, а своје златне новце називају именима владаоца под којима су ковани, а тиме се даје једне јамство више на чистоту садржине или унутрашњу предност новца, по што се зна да владалац не ће заложити своје име у новац који својом садржином не би потпуно оправдавао име и одговарао правој вредности својој. Додаје ако би се усвојило име „златник" за златне новце, онда би томе одговарало име „сребрник" за сребрне новце. — За тим прелази на питање да ли треба да кујемо златне новце на додаје: предност сребра тако се нагло мења, да народ, коме сребрни новци служе као основно мерило вредности, а не златни, лако може да буде знатно оштећен. За пример наводи Северну Америку, где је мена у цени сребра учинила да се предност северо-америчког долара смањила у 16%, а такова штета може се увек имати када се усвоји сребро за главни новац. С тога се у данашњем финансијском свету сребро и почело сматрати више као новчани знак, или новац за поткусурivање, а злато, коме је предност сталнија, као права основа за меру новчане вредности или прави новац. По примеру држава које су закључиле међународну новчану конвенцију, чије смо одредбе усвојили за наш новчани систем, и ми морамо тежити да у нашем новчаном систему злату

главну улогу дамо. — Из оног примера у Северној Америци јасно је, да се на сребрном новцу пре и више може изгубити него добити. Но да преставимо да би држава на сребрној монети што и добила, та би добит била привидна, јер вредност сребра мења се, и у колико би вредност сребра падала, у толико би више на сребрним новцима губили, што би осетили нарочито они који би имали потребе, да сребро у размену за злато дају. Колико би овај губитак могао да изнесе, може се видети по размери у којој се вредност сребра спрам вредности злата мења. У 1872 год. стајала је вредност сребра спрам вредности злата као 1 спрам 15,5, а у Јулу 1876 као 1:19.2. Тако јасно је да сребро не може служити као основа за меру новчане вредности, него више као новчани знак и новац за поткусурење, а у томе смислу и донет је предлог о ковању српских новаца. Па како је вредност злата сталнија, то оно једино може и да да сталнију основу за меру новчане вредности, а отуда и за нас нужност, да златне српске новце кујемо. Уз златне новце коваћемо и сребрне према одредбама међународне новчане конвенције, у коју и ми ступити желимо. Ако хоћемо да наш новац и на страни призват буде, у предлогу немамо шта мењати, будући је и садржина, тежина и број тачно означен према пропису конвенције: бакарни новци не улазе у међународну конвенцију и у ковању тих новаца управљаћемо се по потреби нашег новчаног обрта. И он дели мишљење да не треба ковати бакарне новце ситније од 5 пара, с тога и стаклио је у предлогу да се кују бакарни новци само од 10 и 5 пара. А по што је нека количина ситних бакарних новаца скована, морали су се у закону и ови новци споменути. Како се закон не прави за годину дана, а потреба може се показати, то треба да остане у закону спомена и о бакарним новцима ситнијим од 5 пара. — На питање г. Дреновца имамо ли средстава за ковање нових српских новаца, за сада одговорно је то: да ће влада изнети нарочити предлог пред Скупштину у погледу средстава за ковање српских народних новаца.

П. Срећковић према разлозима министра, мишљења је, да се остави за други пут, како ће се тај златан новац звати.

Милан Ђурић одговарајући оној господи која предлажу да се наш новац златан зове „перпер", парад старине, примећује: да они не треба да заборављају на ону неједнакост, која је постојала у старој српској држави и о којој нам историја стара прича. На за то није мњења да се српски златан новац зове „перпер", а особито још кад то и није српска реч. Није јак разлог противу речи „златица" што је то женско име. Он је мњења, да се у част онога Господара, који је ослободио ову земљу, и под чијим ће се поглаварством лити ови новци, они и назову именом његовим и потомству сведоче, кад смо ми после толико стотина година и под којим господаром дожнвели да се лију у нашој држави златни новци. По томе предлаже назив: „златица Миланова".

Груја Лаушевић је за то, да наш златан новац добије мушко име, а не златица, жутица и т. д.

Председник стави на гласање: ко је за мишљење одборско сем наименовања новца златног, о чему ће се доцније гласати, — и Скупштина једногласно одлучи да се усвоји члан III по предлогу, сем назива златног новца.

По саглас у владе Скупштина одлучи да се врати одбору да се спорazуме с владом о томе како ће се златан новац звати.

Известилац С. Каранешић чита IV члан по предлогу.

Чл. IV.

Миланов златник садржи у себи 0.900 чиста злата.

Миланов златник од 20 дин. тежак је 6.4516 грама, а има у пречнику 21 милиметар.

Миланов златник од 10 дин. тежак је 3.2258 грама а има у пречнику 19 милиметара.

Од ове мере у садржини и тежини може се у ковању златника нешто и одступити, и то у садржини највише до 0.003 а у тежини највише до 0.002 било на више било на ниже.

Министар финансије изјави да су у Новембру месецу ове године учињене неке измене у међународној конвенцији. Пре је било да се у ковању златних новаца може у садржини и тежини одступити до 0.002, а сад се каже да се може одступити у садржини само до 0.001, а у тежини до 0.002 по томе то треба да се оно у предлогу исправи.

Како је нужно због саме редакције да се овај члан врати одбору, то Скупштина одлучи, да се овај члан врати одбору да га према изјави министрове и конвенцији исправи.

Известилац С. Каранешић чита члан V по предлогу.

Чл. V.

Сребрници садрже у себи:

Они од 5 динара = 0.800 чиста сребра; а они од 2, од 1 и од 0.50 динара = 0.835 чиста сребра.

Од ове мере у садржини може се одступити у ковању сребрника од 5 динара 0.007 а од 2, од 1 и од 0.50 динара 0.005.

Тежина сребрника ова је:

Оних од	5 динара	= 25 грама
„	„ 2 „	= 10 „
„	„ 1 динар	= 5 „
„	„ 0.50 д. или 50 дин. пр.	= 2.50 „

Од ове мере у тежини може се одступити:

У ковању сребрника од 5 динара до 0.005
У „ „ „ 2 „ } до 0.005
У „ „ „ 1 „ }
У „ „ „ 0.50 дин. или 50 д. п. до 0.03

Сребрници имају у пречнику:

Они од	5 динара	37 милиметара
„ „	2 „	27 „
„ „	1 динар	23 „
„ „	0.50 д. или 50 дин. п.	18 „

К. Алковић, мисли: да о овим члановима и не може бити говора ни претреса у Скупштини, будући смо казали да ступамо у конвенцију, на се ноте морамо строго придржавати, нарочито што се тиче тежине и величине и смесе самог новца.

Председник стави ову ствар на гласање и Скупштина одлучи: да усваја члан V по предлогу.

Известилац С. Карапешић чита члан VI по предлогу.

Чл. VI.

Бакарни новци састоје се из 0.95 бакра, 0.04 костера и 0.01 цинка

Од ове размере у смеси може се одступити у ковању бакарних новаца, и то у мери бакра највише до 1 на 100, а у мери костера и цинка највише до 0.5 на 100.

Тежина ових новаца ова је:

Оних од 10 динарских пара = 10 грама
„ „ 5 „ „ = 5 „
„ „ 2 динарске паре = 2 грама
„ „ 1 „ „ = 1 грам

Од ове мере у тежини може се одступити:

У ковању новаца од 10 п. д. до 0.100
У „ „ „ 5 „ „ „ 0.050
У „ „ „ 2 „ „ „ 0.020
У „ „ „ 1 „ „ „ 0.015

Ови новци имају у пречнику:

Новци од 10 пара = 30 милиметара.
„ „ 5 „ = 25 „
„ „ 2 паре = 20 „
„ „ 1 „ = 15 „

Како се нико није јавио за реч, то председник стави на гласање, и Скупштина одлучи да се усваја члан VI по предлогу.

Известилац С. Карапешић чита члан VII по предлогу.

Чл. VII.

Облик српских новаца овакав је:

На једној страни (аверсу): на средини лик владаоца, а у наокол натпис његовог имена и презимена и његовог достојанства.

На другој страни (реверсу): на средини вредност означена арапским бројем и називом новца (динара или пара), и број године. Назив новца исписан је испод арапског броја који вредност означава, а број године испод назива. Око свега овога савија се венац од лаврова и растова лишћа; а у врху венца стоји круна.

Лик на једној и натпис с венцем на другој страни треба да одговарају једно другоме

На додаје, да се по мњењу одбора, код овог члана има ставити овај додатак:

„Златни новци и у опште сребрни од 5 динара, имаће на површини окрајка испупчен натпис „Бог чува Србију“, а ситни сребрни новци имаће чарак.“

Љубомир Дидић питао би г. министра, да ли ће тамо бити реч „Краљ српски независни?“ Ако то не буде онда предлаже да и то буде.

Сава Обрадовић слаже се с одборским мишљењем односно чарка, јер иначе новац ружно изгледа.

Известилац С. Карапешић најављује да је влада пристала на предлог одборски односно натписа и чарка.

Милошу Милојевићу чини се да овај члан није потпун, јер није казано по којој се системи има сковати тај наш новац да ли по римској или византијској. Није за натпис по предлогу одбора, него да стоји да новац одговара важности коју у себи има.

Јеврем Гудовић вели: да је натпис усвојен према француском новцу. — У одбору је говорено и како да се назове површина око новца. Неки су да се зове круг, опсег, окрајак, обим површине а за сада је названа „површина окрајка.“

Милован Спасић каже, да су у одбору много говорили о називу томе и да нису могли пронаћи бољи израз, но по предлогу г. Алковића усвојили су реч „обим окрајка,“ јер је он то објасно с научног гледишта.

Известилац С. Карапешић најави да је одбор доцније реч „обим“ одбацио и примио „површина окрајка.“

Коста Алковић ради исправке говора г. Спасића примећује да су у одбору реч „обим“ заменили с „површином“.

Марко Петровић мисли, да би боље било да натпис око новца буде удубљен.

Известилац С. Карапешић одговара, да је и о теме било речи у одбору, и одбор је нашао, да је боље да буде испупчен јер онај који би хтео да реже новац, он би могао то урадити код урезаног новца, а да се не позна, док код испупченог не може.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави ову ствар на гласање, и Скупштина одлучи да усваја члан VII по предлогу а с додатком одбора.

Известилац С. Карапешић чита члан VIII по предлогу.

Чл. VIII.

Право да кује српске новце припада искључиво држави.

Скупштина одлучи да усваја чл. VIII по предлогу.

Известилац С. Карапешић чита члан IX по предлогу.

Чл. IX.

Законодавна власт одређује, на предлог министра финансије, колико ће се које врсте српских новаца по овоме закону сковати и у течај ставити.

За сад се књажевска влада овлашћује, да поред оних 6 милиона динара који су по закону од 30 новембра 1873 (Зборник XXVI страна 1), у сребру, и оних 734.737 динара који су по највишим решењима од 15 марта 1868 и 24 јануара 1869 године у бакру сковани и у течај стављени, — скује и у течај стави још:

250.000 м. з. по	20 дин.	=	5,000.000
500.000 „ „	10 „	=	5,000.000
	укупно	=	10,000.000
200.000 сребр. по	5 дин.	=	1,000.000
750.000 „ „	2 „	=	1,500.000
800.000 „ „	1 „	=	800.000
600.000 „ „	пола „	=	300.000
	укупно	=	3,600.000
9,000.000 бак. н. по	10 д. н.	=	900.000
6,000.000 „ „	5 „ „	=	300.000
	укупно	=	1,200.000

Свега:

м. з. = 10,000.000 дин.
сребр. = 3,600.000 „
бакар. = 1,200.000 „
} = 14,800.000

Милошу Милојевићу чини се, да је врло мало одређено да се кује сребрног новца, јер он не ће само оптицати у нашој држави, њему је осигуран приступ и у другим државама, а и ми не ћемо штете имати ако у саобраћај пустимо више сребрних новаца.

Министар финансије изјављује: да то не стоји до наше воље, него зависи од међународне конвенције, којом је одређено у којој се мери која врста сребрних новаца може ковати. Том конвенцијом утврђено је, да се сребрних новаца испод 5 динара ни у једној држави не може сковати више, него по 6 динара на сваког становника. По овој размери одређена је укупна количина новаца за сваку државу овако:

За Белгију	33,000.000	франака
„ Француску и Алгир	240,000.000	„
„ Грчку	10,500.000	„
„ Италију	170,000.000	„
„ Швајцарску .	18,000.000	„

По овоме размеру има се одредити и количина сребрних новаца за Србију.

Јеврем Гудовић говори у смислу у коме и г. министар финансије.

Илија Ватић каже, да је видео, да је предложена врло велика сума за грађење тога новца, па је питао у одбору г. министра имамо ли материјала да се направи тај новац који у злату износи 1,333.000 дуката, и да му је на то одговорио; али како то преди само за њега, а не и за Скупштину, моли г. министра да на ово питање пред Скупштином одговори.

Министар финансије изјави, да је мало пре казао, да ће влада поднети нарочити предлог о томе. За сад обраћа пажњу Скупштине на чл. 10 предлога о ковању српских народних новаца. Чита тај члан па додаје: да је овом наредбом остављена могућност да се бира најкориснији начин ковања, а кад буде време да се тај избор учини, влада ће поднети свој предлог пред Скупштину, па ће Скупштина и тада своју реч казати. Кад смо ковали сребрни новац који у течају имамо, ми смо за 94 гр. и 13 пара у злату добили 100 гр. у сребру у динарима. Како ће у будуће бити зависније наравно од нијачне цене, по коју би се могло купити сребро за ковање нових динара.

Милош Милојевић држи да баш према броју глава рачунећи и оне из присаједињених крајева, требало би да изиђе 9,000.000 а не само 3,600.000 дин.

Известилац С. Карапешић каза: да је већ до сада сковано скоро 6,000.000 и сада се само хоће да скује и тај новац на присаједињене крајеве.

Љубомир Дидић није за то да се кује много сребрних новаца. Злато је врло добра ствар и непроменљива; за то нека се од њега што више искује.

По што нико више није имао о овој ствари да говори, председник стави на гласање и Скупштина реши да усваја члан IX по предлогу.

За тим председник огласи да је састанак закључен, и да ће се продужити сутра пре подне.

Овај је састанак трајао до 12 часова пре подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић.

потписници:

Анта Пантић, Таса Костић, Васиљје Павић, Јосиф Марковић, Тома Стајић, Анта Нешић.

XI САСТАНАК

8 децембра 1878 године у Нишу.

ПРЕДСЕДАВАО

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

П. Срећковић

Били сви министри.

Састанак отпочет у 9 часова.

Посланика било 148.

Председник отвара састанак.

Секретар Живковић чита протокол од 4 децембра састанка IX. Учињили на протокол примедбе: Дреновац, Тајсић, Мита Миловановић.

Скупштина усвоји протокол IX.

Председник јавља да се јавио и донео своје пуномоћије Пашић, и Скупштина решава, да се његово пуномоћије упути на преглед одбору за пријављивање посланика.

Секретар Срећковић прочита поздрав Скупштини из Књажевца.

Председник јавља, да има једно питање управљено на г. министра грађевина о трасираном путу смедеревском до Милатовине, и за што се не гради?

Министар грађевина одговара, да је застало до сад због ратовања, али ће се одмах наредити да се сагради, чим се за то укаже лепо време. Како интерпелант тако и Скупштина задовољи се овим одговором.

Председник позива Скупштину да саслуша питање посланика Петронијевића управљено на г. министра грађевина, о путу на Рашке у Крагујевац.

Министар грађевина одговара, да су на том путу предузимане разне трасе, па како се наплазило на огромне теш-коће природне, које се истина могу савладати, али с великим жртвама, које министарство грађевина нема на расположењу, јер скоро на 100.000 дук. ц. треба да има министарство грађевина на расположењу за вештачко просецање пута, јер то не уме народ радити, већ требају нарочити мајстори. За тим се приступило проучавању, да се на други начин тај пут сагради и то 1875 године, па због познатих наших прилика није се могло ништа на томе радити. Туда је пут најпотребнији не само због узрока које наводи посланик, него и с војног гледишта. Кад буде новчаних средстава на расположењу, онда ће се томе раду и приступити.

Глигорије Петронијевић говори, нека кошта 150.000 дуката, опет није много према користи, коју би тај пут донео и наводи примере, као и то, да не ће толико много коштати. Пут нека се направи, а г. министар нека употреби државни алат и пионире. Он није задовољан с одговором г. министра грађевина.

По што су говорили још Р. Драгојевић, Радован Милошевић, Ранко Тајсић, А. Ковачевић, П. Срећковић, М. Милојевић, М. Трифунац, Ђ. Малетић, Милан

Ђурић, Г. Петронијевић и С. Живковић, председник ставља питање:

Је ли задовољна Скупштина с одговором г. министра грађевина?

И већином би решено, да је Скупштина задовољна с одговором г. министра грађевина.

Председник даје четврт сата одмора.

После одмора председник позива Скупштину, да саслуша питање Илије Стошића управљено на г. министра финансије, да се изда задржати проценат од плате учитеља и практиканата, учитељима и практикантима, позивајући се на скупштинско решење од 1877 г.

Секретар Живковић чита исто питање.

Министар финансије наводи, како у оној одлуци, којом је обустављена плата свима чиновницима, стоји и то: „да се обустави и свима онима, који примају из државне касе," известан проценат, на вели, да се влада по овоме и управљала. Кад је доцније Скупштина донела своју одлуку, она није казала из кога извора да се изда ова сума од 600.000 гроша пореских. Нека Скупштина реши да се изда и нека каже из кога извора, па ћу ја издати.

Илија Стошић није задовољан с одговором, говорећи, нека министар изнађе извор.

М. Глишић потпомаже говор интерпелаита, да сам г. министар треба да изнађе извор, јер се не сме онима задржати њина зарада, кад се официрима враћа.

А. Ковачевић вели, да се ништа друго нема радити кад је интерпелант незадовољан, него по пословнику (чл. 48) да поднесе предлог Скупштини, који ће онда ићи одбору и тек после доћи на претрес у Скупштину.

Министар унутрашњих дела наводи, како не може бити никаквог решења друкчије, него или се интерпелант задовољава или не. У оба ова случаја интерпеланту стоји до воље или да прави предлог или не. Ако донесе предлог, он ће се упутити одбору и тек после може бити говора.

А. Петковић је за то, да сам интерпелант пронађе извор.

А. Пантић опет је за то, да је требало, да је министар ставио у буџет ту суму, па да се врати онима, којима је задржата плата.

Н. Стајевић наводи, како је прошла Скупштина, истина, решила да се врати, али кад је министар затражио новце, она је ћутала и тако је ствар нерешена и остала.

И после говора г. министра финансије, који је рекао да је пре помоћи страдалцима, него ли онима, који нису ништа више жртвовали за народну ствар, а погорелцима ваља јести, а ако интерпелант мисли, да је то најпре ствар, нека поднесе предлог, па ћемо се онда разговарати.

На питање председника Скупштина усваја, да се преко ове интерпелације пређе на дневни ред.

А. Ковачевић чита интерпелацију Аврама Јовановића и другова о помоћи ратним страдалницима, питајући: је ли прикупљена сва сума и колико је издато?

Министар финансије вели, да сада нема при себи података, а када их добије он ће саопштити.

Интерпеланти се тиме задовољише.

Председник позива Скупштину да саслуша указе:

1. О суђењу у ново-ослобођеним земљама.

2. О преносу контролног одељења министарства војног из истог министарства у главну контролу.

Скупштинским решењем оба су ова предлога упућена законодавном одбору.

Председник јавља да прелазимо на дневни ред, да се продужи читање пројекта законског о српским новцима.

Известилац Светозар Карапешић чита члан 10 предлога:

Члан X.

За ковање српских новаца влада може закључити уговоре с предузимачима или ковницама, под условом, да новци буду ковани у облику и по систему који су овим законом одређени, и да им састав, тежина и пречник потпуно одговарају одредбама међународне новчане конвенције од 23 (11) децембра 1865. и прописима овог закона.

Трошак око послова који буду претходили ковању, око пребројавања, паковања и преноса кованих новаца до Београда, не може прећи цену од 2 на 100 оне вредности, коју ти новци представљају.

На питање председника, има ли ко да говори о овоме 10 члану,

М. Терзибашић рече, како се овде не говори којим ће се начином ковати српски новац, и у исто доба напомену како он зна човека из Београда који би се примио тога посла, а као Србин и српски поданик подлежи одговорности.

Известилац напомиње, да тај човек није изучет, а Терзибашић тражи да се начини ковања новаца изрично стави у закон.

Министар финансије напомиње како ми стојимо у свези с конвенцијом, којој је главно да новци одговарају условима конвенционога новца. Влада ће све чинити што је у интересу наше државе, а рачуни до најмањих ситница биће поднесени Скупштини и она ће их ценити.

Како нико није хтео говорити, председник ставља питање.

Скупштина усвоји по предлогу једногласно чл. 10.

Известилац Карапешић чита члан 11 предлога, и како се нико није јавио за говор, на питање председника

Скупштина једногласно усвоји чл. 11 предлога.

Исто су тако без дебате усвојени чланови предлога 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 и 23.

На питање председника код сваког члана, Скупштина је усвојила.

Известилац Карапешић чита извештај и предлог одбора, да се српски златан новац зове „Миланов златник", на шта је, вели, пристао министар финансије.

Архимандрит Дучић вели, да је боље да се зове „Миланова златица".

К. Алковић казује како је ствар текла у одбору; и он је за реч „златица".

Ђ. Малетић казује, како те две речи не ће бити на самоме новцу, него ће остати на хартији, па за то је, да се даље не говори.

Р. Милошевић вели, да је сва ствар у томе, да му стоји име у закону, јер ће људи при погодбама именовати новац па треба да се зна.

Како се више нико није јавио за говор, председник ставља питање и Скупштина усваја, да се златан српски новац зове „Миланов златник."

Ник. Карапешић вели, да има исправ-

ка још и код 4 чл. у последњем ставу, и одбор је мњења да гласи овако: „од ове мере у садржини и тежини може се у ковању Миланових златника нешто и одступити у садржини највише до 0·001, а у тежини највише до 0·002 било на више било на ниже.

Ан. Ковачевић напомиње, како у след овога имена мора се учинити свуда, где год је у предлогу било „златица“ да гласи „златник“ или где је „златице“ да стоји „златници“.

Љуб. Дидић вели, да се нади да наш како златан тако и сребрн новац буде у свему као што су конвенциони новци.

На питање председника Скупштина усваја како исправку к IV члану, тако и то да се реч „златица“ свуда у предлогу замени са „златник.“

Председник: И тако је Скупштина усвојила цео предлог закона о српским новцима, а сада је на дневноме реду предлог министра грађевина о водама и њиховој употреби.

Известилац Д. Стојановић чита министров предлог закона; даље чита извештај одбора с изменама.

По што известилац сврши читање, председник ставља питање, има ли ко да говори о овоме предлогу у начелу? Говорили су ови посланици:

М. Глишић говори противу предлога из узрока, што се овим предлогом народу одузимају права, а после за иста права да плаћа, па ће се око тога водити трговина од стране инжињера и полиције. Ако коме воденице праве штету, доста тачни су наши закони, да се штете наплате. Он је за то, да се предлог из основа одбаци.

Известилац напомиње учестане поплаве, и да су воденице један велики узрок тих поплава. По чл. 47 народу се ништа не одузима, па да му се после продаје.

М. Трифунац казује, како се и сада са знањем власти праве воденице, на које су са знањем власти грађене, сада их не треба премеравати, и он је противан предлогу.

Известилац обара говор Трифунчев наводећи, да је онај члан избрисан на који се Трифунац позива и све воденице имају местно право, које овај закон затече.

Р. Драгојевић напомиње, како нема напечатаних измена, па би требало одложити претрес и нека се те измене напечатају.

Риста Поповић вели, да се овим предлогом крши право сопствености и удара посредан порез на народ, за то је против предлога.

Марко Петровић наводи, да би требало таксирати ујам, и сада се трпи оскудица у воденицама; с овим предлогом била би још већа. Истина требало би да нешто више плаћају имаоци воденица, али ни ово не можемо добро проучити, док се овај нови предлог одборски не печата. Он је да се предлог напштампа па тек онда да се приступи претресању.

Мацаревић вели, да се овај закон тиче воденица, које се од сад буду градиле. Намета не ће бити на народ. Он је за предлог.

Бабовић вели, да говорници само виде воденице, а не узимају у обзир њихове околне делове и ливаде, којима се штете наносе. Да не би онога било реке треба да се регулишу и да овај предлог не противречи закону грађанском.

Ник. Радовановић потпомаже говор Бабовићев, те да се прекину распре и парнице око брана и воденица и да не пропадају наша поља. Он је за предлог.

Ранко Тајсић у говору наводи да овај закон удара у права народна и тражи да се одреди нека извесна такса. Вода је бесплатна од кад је света, а плаћања ће наплатна од кад је света, а плаћања ће наплатна од кад је света, а плаћања ће на

К. Павић није за то, да се плаћају таксе, а Грујица Гавриловић је за предлог. Овим законом осигуравамо наше сугрђане у својим правима.

Ј. Стефановић објашњава разлику између јавних и државних добара. Он је за предлог.

Анта Нешић је за предлог, јер веденице чине народу штете и никад се не туже веденичари, него њих тужи народ, што својим веденицама праве свету штете.

Сава Обрадовић понавља, да се питања овај предлог па да се о њему већа, а Мијалко Раденковић говори за предлог.

По што се није пријавило говорника министар президент разложи, шта је побудило владу да овај предлог изнесе пред законодавно тело.

Председник ставл питање: Ко је за предлог у основу нека седи, а ко је против нека устане.

Већина седи.

И тако је Скупштина својим решењем у основу усвојила овај предлог.

Састанак закључен у 2 сахата по подне а заказан за сутра у $8^1/_2$ сахати.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
П. Срећковић.

опуномоћени потписници:

Анта Нешић, Јосиф Марковић, Тома Стајић, Таса Костић, Василије Павић, Анта Пантић.

XII САСТАНАК

9 децембра 1878 год. у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Живко К. Недић

Присуствовали министри: гг. Јован Ристић, Радивој Милојковић, Димитрије Матић, Владимир Јовановић, Ранко Алимпић и Јован Мишковић.

Почетак у 8 и по сах. пре подне. Посланика је било довољан број.

Председник, по што је састанак отворен, каза, да се по дневном реду не може данас претресати предлог закона о водама, јер има да се учине још неке исправке од стране одбора, па за то позва Скупштину да саслуша неке предлоге посланика.

Секр. Сима Живковић чита:

1. Предлог Г. Петронијевића и другова, да народу среза моравичког, студеничког, јошаничког, златиборског, приморечког и другима правительство исплати све, што је узето у рату куповином на почек.

2. Предлог Милосава Трифунца, да се народу среза моравског окр. алексиначког да у зајам 1500 дуката цесарских.

3. Предлог Илије Матића, да се за милијон дуката изда папирног новца.

4. Предлог попа Милана Ђурића, да се учитељско стање побољша.

5. Предлог М. Трифунца, да се на Суводолу код караула направи државна механа.

Све ове предлоге Скупштина упути одбору финансијском.

Секр. Сима Живковић чита:

6. Предлог Милије Поповића и другова, да се стане на пут картању и пијанчењу.

7. Предлог Илије Матића, да се обуставе све продаје док садања криза постоји.

8. Предлог Ивана Протића, да се у закони, ко ће решавати и извршавати спорове до 1000 гр. чар. између општина и појединаца.

9. Предлог Василија Поповића и Ивана Протића, да сваки ко узима паре под интерес, мора пред влашћу примити паре.

10. Предлог Симе Стојиљковића, да се од Пољанице до Врање пресече и направи пут; да се у срезу пољаничком отворе школе и учитељи дају, да се црквама у истом срезу набаве књиге и одежде, и да се поменутом срезу дају пушке, муниција, официри, наредници и једна чета стајаће војске ради обучавања.

11. Предлог Милоша Сретеновића, да се при општинама заведу житови за стоку.

12. Предлог Милоша Сретеновића, да се украдена стока враћа господару, чим принесе доказе да је његова, и да се крађа строжије казни.

13. Предлог Петра Тутуљића и другова, да се парохије од манастира одузму и мирском свештенству предаду.

14. Предлог Михаила Терзибашића о полагању кауције интабуланта.

15. Предлог Николе Радовановића и 25 другова за измену у закону о суђењу код општинске власти.

16. Предлог В. Радосављевића и М. Сретеновића, да се при продаји ситне стоке издају уверења.

17. Предлог Арсе Дреновца, како да се свештенству наплаћује његова нарада.

18. Предлог Милана Ђурића и другова, да се при саветовању о пострадалима у рату имају у виду и села ужичкога округа.

19. Предлог Илије Матића и другова, да се издаду строги закони против крађе, лоповлука и т. д.

20. Предлог Петра Стевановића и Сретена Мићића, да се спима дужницима који управи фондова дугују интерес у главно уведе и да постепено дуг плаћају.

21. Предлог Живка К. Недића, да се означе, ограниче и попишу опште народне државне и општинске шуме и утрине, и да се таницама то утврди.

Све ове предлоге Скупштина упути одбору законодавном.

Секр. П. Срећковић на позив председника чита изјаву 22 општине, из ослобођених крајева која гласи:

„Благонзабрана Скупштино, мили српски народе, браће наша.

„Ми потписане општине по вери и по крви и обичајима браћа смо с вама, и од нас смо толико времена очекивали да нама дођете и нас ослободите, и Господ Бог и ваш Књаз и Његова храбра војска, — дадоше ни слободу, и заштитише нас од других војска, које

нас не жаљаху као ви, па када то би, да ми по берлинском уговору останемо од вас — наше браће, одвојени, и к бугарском кнежевству причињени, не знамо због каквих узрока, и не знамо те душмане, који браћу од браће раздвојише. За то, племенити народе српски, мила браће и Скупштино српска, покорно вас молимо, радите где и како знате, да се с вама ујединимо, и настаните код јевропских дворова и код комисије, да ми спаднемо у границу нашега српскога кнежевства а не бугарског, са нашим атарима, који нама припадају, и да будемо с вама у братском кнежевству, које нас је и избавило од Турака, а ми смо ради те ствари послали молбу и Књазу Милану, да га бог дуго поживи и да му подари здравље, а послали смо молбу и комисији.

„Потрудите се, браћо, за нас да се као браћа ујединимо, па ћемо вама на веки признати и благодарни бити, и у то име јесмо наша верна, искрена и предана покорна браћа."

Долазе потписи од народа из 22 општине.

Секр. П. Срећковић вели, да не би требало казати и који су пуноминце потписали ту најаву, јер су сад под другом државом. За то је, да у протокол уђе само садржај најаве без потписа, и Скупштина то усвоји.

Милош Милојевић вели, да би добро било, кад би се та најава преко владе послала Русији, да види жељу тога народа, и да се моли, да се овај народ сајуси са својом браћом у Србији, а то може да учини, јер је то у њеној руци.

Министар правде вели, да ће влада размислити о томе, јер је деликатно питање.

Никола Радовановић вели, да треба да им се помогне; за то је, да се умоли влада, да на томе ради колико је могуће да се сјединимо.

И. Срећковић вели, да су из крајева неприсаједињених Србији ухапшени шесторица за то, што су казали да су Срби.

Алекса Петковић је за то, да ова ствар иде законодавном одбору, те да се овај с министрима споразуме.

Председник рече, да претходно треба о овоме споразума с владом, по том нека Скупштину да саслуша неке молбе и жалбе.

Секретар С. Живковић чита:

1. Молбу Јелене жене пок. Косте Марковића судије, која моли, да јој се одреди пензија или издржање, док се не зна шта је с њеним мужем.

Живко Недић вели, да је овде за њу нејасно право по закону. Њен муж уживао је пензију па га је нестало, и тако не зна се да ли је она удовица, да може добити пензију. (Чује се: Да се упути законодавном одбору).

Пеп Марко Петровић је за то, да се упути одбору за молбе и жалбе.

На питање председника Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Секр. Сима Живковић чита:

Молбу Милкане Васиљевића из Београда да јој се повиси издржавање.

Молбу Коне, удове Томе Ђорђевића, бив. начелника среза тимочко-загланског за државну помоћ.

Жалбу Катарине Чанчаревића бив. учитељке, што је без саслушања изгубила службу; тражи да јој се служба врати.

Молбу народа среза златиборског окр. ужичког, да му се суват Д. Јабланице у Златибору бесплатно уступи.

Жалбу Мијаила Протића свештеника из округа рудничког на наређење архијерејског сабора, што мора да седи код цркве у Сирчи, а не у Цветкама, где му је кућа.

Молбу Настасије, удове пок. Мите Радојевића из Београда, да се допуни закон о удовичком фонду, те да и матере умрлих чиновника добијају пензију.

Молбу сељана из Сјеништа окр. ужичког, да им се као сиротиња да на уживање државни сват у Златибору Крајеви или који други.

Молбу Јована Димитријевића првог кормапоша на Дунаву, да му се поврати стање.

Молбу еснафа пекарског из Чачка, да се дозволи пекарима крчмити и пиће.

Молбу Милице удове Милоја Крстића латова из Алексинца за државну помоћ.

Молбу Миленије удове Петра Глишића из Крагујевца за државну помоћ.

Најаву Николе Петковића из Пожаревца, да зна пештину, како да се сатре голубачка мува.

Молбу Милана Милојића из Мањинца окр. кнежевачког, да му се издаду 50 дук. цес. што је за његов рачун наплатио бив. срески писар Досталић, на уприпастио.

Молбу Миросаве пок. Мијаила Тријуновића из Ужица, да држава купи кућу и плац њене деце у Ужицу.

Молбу Вула Васиљевића из Крагујевца, да се нађе његова молба коју је лане поднео и реши. Шаље и сад документа.

Молбу Миливоја Јовановића из Јаребица окр. подринског, да му држава врати коња, кога је узела, а да се не парничи с човеком, коме је њена власт тога коња дала.

Молбу Јована Лазаревића из Горње Шаторње, који је био наробљен од Турака 1876 за издржавање из инвалидског фонда.

Жалбу Јована Јовановића из Мојсиња, противу решења министра унутрашњих дела што му није одобрио отворити пекарницу у Мојсињу.

Молбу општине видовске за решење, да може за потребе и алате своје сећи гору у срезу алексиначком.

Молбу Павла Деспотовића из Белог Потока, да га Скупштина ослободи од поновљеног плаћања грађанског данка.

Молбу Андрије М. Петровића медицинара на бечком универзитету за потпору, да доврши науке.

Жалбу Драге удове пок. Ђурђа Јовановића и Ленке Николића из Београда на инвалидски суд, што им није одређено потпору.

Молбу практиканата управе фондова, да им се задржата плата за време рата 1876 год. врати.

Молбу Румене удове Косте Стаменковића из Алексинца за помоћ, што јој је кућа због рата с Турском порушена.

Молбу Алексе Димитријевића послужитеља начелства у Шапцу за помоћ, што је 30 година у служби провео.

Молбу Марије Малаћ удове из Београда за пензију, што је њен муж Ђорђе Малаћ као доктор у округу јагодинском 5 година служио.

Молбу сељана Јовца, да им се не одузимље земља, коју је од њих отео Рамиз паша.

Све ове молбе и жалбе Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Секр. Сима Живковић чита:

Молбу општине рутевачке ср. алексиначко-ражанског, да им се зајам не

тражи што су у рату 1876 опљачкани турском војском.

За тим чита молбу Ристе Јеремића и 7 другова из Ивањице, да им се интерес на дуг управи фондова у главне унесе на да постепено отплаћују, јер су због рата пострадали.

На питање председника Скупштина упути ово одбору за молбе и жалбе и претходно да се сајузи с предлогом дотичног посланика.

Секретар С. Живковић чита:

Жалбу неколико грађана из Зајечара на избор посланика Николе Пашића.

Скупштина упути ово одбору за преглед пуномоћија код кога су и акта о избору г. Пашића.

Секретар С. Живковић чита:

Молбу Софије удове поч. Николе Петровића мајора, да јој се издаје пензија по закону од 21 октобра 1871 г. јер њен муж није умро природном смрћу, него је погинуо у рату 1876 г.

Скупштина упути ову молбу као хитну одбору за молбе и жалбе.

Известилац А. Бабовић на позив председника чита предлог заступника министра просвете и црквених дела, министра правде, да се Радовану Пејићу професору гимназије крагујевачке уваже и оне године службе које је као наставник званичних провео.

Мишљење је законодавног одбора, да треба овај предлог усвојити, јер је нашао, да је он већ пред Скупштином решен но само није извршен.

Скупштина усваја.

Известилац А. Бабовић по овоме чита предлог министра унутрашњих дела, да се општина пратарничка у срезу тимочком округу књажевачком дода округу црноречком а срезу зајечарском.

Мишљење је законодавног одбора, да предлог треба усвојити.

Скупштина, после неке примедбе М. Глишића, усвоји предлог као што је.

Известилац А. Бабовић чита предлог министра унутрашњих дела закона о механама које су у рату порушене.

Мишљење је законодавног одбора, да га као врло правичног треба усвојити.

М. Трифунац вели, да је предлог врло уметан и по томе што су људи тражили рока 3, а г. министар 6 година, да подигну механе.

Милош Глишић такође је за предлог, но само хоће да се у другом ставу трећег члана изостави што се каже: „А оно механисање биће по одобрењу министра унутрашњих дела, коме ће се сопственици у рату порушених механа за то обраћати преко надлежне полицијске власти,“ — а да се на место тога стави један члан по ком ће се казнити онај, који би се послужио овим правом а не би био погорелац.

Министар унутрашњих дела одговара Трифунцу односно рока на подизање механа, па вели: да је много молаба за ову ствар, и по што је све разматрио нашао је за потребно, да им се остави рок од 6 година а то за то, што је рок од 3 године и за обична мирна времена остављен. А оно што г. Глишић примећава обухваћено је законом.

У исто време министар унутрашњих дела објасни у дужем говору потребу, да се у Књажевцу дозволи онима, који су кавane и механе имали лично право механисања а нису имали своју кавану и механу, да могу годину дана крчмити пиће због пострадалости. За ово дозвољење, вели, није потребан нарочити закон но само скупштинско овлашћење, да се то може одобрити и од његове стране.

Арса Дреновац примети, да би се ово имало распростерти и на Зајечар; и М. Милојевић вели, и на све пострадале крајеве. Но по објашњењу министра унутрашњих дела, да остали крајеви нису пострадали као Књажевац, Скупштина закључи, да се ово овлашћење министру даде само за варош Књажевац и у след тога министар унутрашњих дела поднесе редакцију формалног предлога, која гласи:

„Поред одобрења предложених закона о механама погорелима или порушенима у рату 1876 године, министар унутрашњих дела овлашћује се, да може грађанима вароши Књажевца, који су се као такви затекли у почетку рата против Турака 1876 године одобрити, да могу у зградама, какве имају, крчмити са свога имања пиће, кувати и продавати кафу и готовити и продавати јела, и то им се може дозволити од 1 јануара 1880 г.

Ово дозвољење давање начелство окр. књажевачког, по што се увери, да је молилац био грађанин варошки Књажевца у почетку рата против Турака 1876 године.“

Игњат Васић примећава, да не треба ограничавати дозвољење, да се само своје имање крчмити може.

Ранко Тајсић и Милија Поповић мишљења су да се стави, да они, којима се крчмење дозволи, могу и набављено пиће крчмити а не само своје.

На основу ових примедаба а по предлогу министра унутрашњих дела избрисана се из редакције реч „са свога имања.“ По том се предлог усвоји.

Известилац А. Бабовић на позив председника, а на основу указа од 7-г децембра ове године прочита предлог закона о подели придобивеног земљишта на округе и срезове, и извештај одборски, који овај предлог у свему усваја.

Секр. П. Срећковић, на позив председника прочита молбу грађана лесковачких, која у вези с овим предлогом стоји, јер се моле, да Лесковац при овој подели буде окружна варош.

М. Трифунац говорећи у општте о предлогу вели, да је Лесковац и за време Турака био окружна варош, ту је седио кајмакам, ту је био меџлис, чиновништва, а у Прокупљу и Куршумлији био је „ајан.“ Противан је да је окружно место Прокупље и да се изостави Куршумлија, наша из историје позната варош, већ је за то, да и Куршумлија и Лесковац буду окружне вароши.

Известилац брани одборски предлог да су они сви то имали у виду, па вели, да се у оваком случају мора решавати у интересу целог становништва које саставља округ а после и по географском положају. Доказује како није разлог што је Лесковац велика варош па да може да буде окружно место и ако Лесковчани нуде неке трошкове, с тога је, да за сада остане по предлогу.

Милош Милојевић разлаже историјско место Лесковца, па вели, да су ту седили и Југовићи, с тога је, ако допуштају финансијске прилике, да и то место буде окружно. Што се тиче Куршумлије, вели, да су јој то име дали Турци, па доказује, како је то стара варош „Топлица,“ па за то би јој и сад то име дао. Исто тако погрешан је наш „срез добрићски“ већ треба „добрички,“ јер је то наше старо место где су се војске скупљале.

Јован Николић вели, да не треба и име среза „пчињског“ мењати као што је у предлогу, но да остане као што је и било.

Министар унутрашњих дела вели, да нема шта противу тога, а то би дошло место среза врањског.

Ђорђе Булић разлаже природну границу округа лесковачког, па вели, да она допире чак до Курини-града, Грделице и Џепа; даље, до Власине и Пчиње Траве. Осим тога да броји више пореских глава по други, с тога је да Лесковац остане и даље окружно место.

Лазар Јовановић — прота, вели, да је подела припремена.

Алекса Петковић вели, да би, по предговорницима, требало да остане по пређом поделењу, и да буду 5 округа а Лесковац да остане окружно место.

М. Глишић брани предлог па вели, да не би требало узимати за базис историјско право, јер би онда требало да буде окружно место и Ариље, где се родио дијете Лаут и Добриње, где се родио Милош Обреновић, с тога је за предлог не само примећена, да су срезови лесковачки и власински много удаљени од Ниша, па би то требало уредити.

Министар унутрашњих дела вели, да је то обухваћено у члану 2 предлога.

Ранко Тајсић с гледишта економног слаже се с предлогом владиним и одборским мишљењем.

Глигорије Петронијевић слаже се с Тајсићем па додаје, да се не треба обазирати на то, што је Лесковац историјско место, јер је историја прошлост а ми не стварамо прошлост но будућност. С тога је за предлог.

Анта Нешић је за то, да остану свих 5 округа, јер и ако ће финансијско стање бити веће опет ће се моћи наћи на крај.

Аксентије Ковачевић је за предлог, па вели, да се Лесковчанима одузима само окружно начелство и суд, а друга надлежателства, као: пошта, телеграф и среска кућа имаће као и остали. А доцније по што се проштудира, то се може и изменити јер Скупштина бива сваке године.

Панта Срећковић доказује, да је за Лесковац боље да не буде окружна варош, јер где су судови и начелства ту свет више и долази, више дакле и механа, па и свађа и парница, а онако не, но би Лесковчани и даље обрађивали кудељу, своју индустрију. Слаже се с Милојевићем, да се реч „куршумлијски“ замени са „топлички“ и место среза „добрићски“ каже „добрички.“ Исто тако и да остане срез „пчињски.“

М. Трифунац доказује, да од Власотинаца до Ниша има 24 а од Лесковца до Власотинаца 8 сахати, па за то је неправо да људи чак у Ниш иду.

Рака Кукић доказује, да би се најбоље регулисало, кад би се лесковачки округ раздело нешто у врањски, нешто у пиротски и нешто у нишки, јер је та подела добра и с економног гледишта.

Љ. Дидић мисли, да је влада у овоме имала у виду пред финансијских прилика и то, што европска комисија још није свршила опредељење граница наших, јер нам се нешто може додати а и одузети, с тога је за предлог.

Грујица Лаушевић вели, да у овоме треба имати на уму и историјска права а не занемаривати их.

Милан Ђурић жали што се то Лесковчанима не може да учини, али по што се ту гледа и на интерес државни и правду, то је он за предлог.

Министар председник у подужем говору наводи, како је влада при подношењу овога предлога имала на уму географски положај и економију, па разлаже да Пирот, Врања и Ниш морају остати окружна места. Само остаје да се види које би било четврто окружно место. Говорећи о Лесковцу вели, да је такво место, да се може обићи а да не буде окружно место. Ову су ствар проучавали и то људи из војног реда с гледишта географског, а цивилни где ће најудесније бити за долазак народа у окружна места, и према томе нашло се, да ова 4 места најбоље и најудесније одговарају за окружна. И са стране економне нашло се, да је довољно да се добивено земљиште подели у 4 округа. Што је Лесковац изостао то је с тога, што подела одговара и старим нашим границама Србије, јер на 1,300.000 душа подељених у 17 округа долази на сваки округ по 75.000 душа, а на добивеном земљишту нема више од 300.000 душа ако не и мање, према чему дошло би на сваки округ по 75.000 душа, дакле као и у старим границама. Но ако би означили 5 округа, онда би на округ дошло 60.000 душа, дакле мање на сваки округ. Дели мишљење, да Лесковац не ће ништа изгубити ако не буде окружно место, јер седишта самих окружних власти не дају варошима оно значење у погледу на опште благостање, но зависи и од трговине, саобраћаја, од радиности народа и од насељености.

Кад би следовали својим осећањима, онда би на пређом месту требали да поклонимо пажње Лесковцу и да у њему начинимо окружно место, јер је то оно место, које је прво и вазда показивало топле симпатије, да се сједини с мајком Србијом, то је место, које је за време нашег рата чинило велике жртве за своје ослобођење и уједињење с нама; али због финансијских околности, и што Лесковац у томе не би много добио, мисли, да би предлог требало примити.

По што је Скупштина изјавила да је у овој ствари довољно обавештена, то усвоји предлог у начелу. За тим узе реч

Министар унутрашњих дела и каза да је овде било 2—3 посланика који су приметили да се за округ куршумлијски, врањски и добрићски узме друго име и влада нема шта противу тога, с тога би требало овај предлог вратити одбору ради измене назива.

Председник сматра да је предлог овај у начелу усвојен, и да сад ваља читати став по став. По овоме

Известилац А. Бабовић чита:

Члан 1. „Ослобођено и присаједињено земљиште дели се на четири округа и 14 срезова, и то:

1. Нишки округ с канцеларијом у Нишу са четири среза: нишки, кутински, лесковачки и власински.

Јеврем Гудовић вели да је кутински срез назват по реци Кутини, али га под тим именом од бање нишке на више не зна нико, већ под именом „Заплање.“ с тога је, да се тај срез зове „заплањски.“

Министар унутрашњих дела вели ако потврде то и наши историци и људи из овог краја, онда није противан да се тај срез тако назове.

Панта Срећковић и Коле Рашић тврде то.

Јеврем Гудовић вели, што се тиче среза

власинског, ако и село Власина у тај срез спада, да ће му бити далеко Ниш, као окружна варош, а Врања много ближе.

Тома Стајић хоће да се на место Власина стави Власотинци.

Министар војни објашњава, да је назив среза власинског узет по реци Власина која у том крају тече и од које се и цео тај крај назива власински. Према чему је боље да се и срез назове према целом том крају него ли према једном селу.

Аксентије Ковачевић вели, да сви посланици који знају те називе предела и који мисле да би их требало друкчије називати, искажу то сада, па да онда иде у одбор.

Милош Милојевић доказује, да због даљине треба Власина да припадне Врањи а не Нишу.

Рака Кукић пита где ће постојати среска канцеларија, да ли у Власини или Власотинцима.

Известилац А. Бабовић вели да среске канцеларије нису још одређене, но да ће се према овоме одређивати.

Министар председник мисли да би најцелисходније било, да се ова ствар врати одбору, те да он при размишљању позове и људе из тих крајева ради измене назива ових срезова, па по томе ствар пред Скупштину изнесе.

Председник вели, по што овај први члан има да се поправи, то је мишљења да се пређу и сви остали ставови, па ако би имало и у њима што да се поправи, онда да се тамо у одбору од један пут све поправи.

Скупштина прима, и

Известилац А. Бабовић чита тачку 2 члана:

Пиротски округ с канцеларијом у Пироту с три среза: пиротски, височки и бело-палањачки.

Љуба Дидић вели, да би место пиротски ваљало казати каменички, јер је Каменица играла велику улогу у нашим ратовима за прво ослобођење.

Милош Милојевић је за да се назив „пиротски“ замени са „жарковачки“ доказујући да је то место било „пир,“ на српском „жар.“

Министар председник противан је томе, па вели да остане „пиротски“ а не да мењамо, јер смо били сведоци крвавих борба око Пирота.

Панта Срећковић вели, да би место „пиротски“ ваљало казати „лужнички,“ јер се тај срез и до сад тако звао.

Министар унутрашњих дела вели, ако има каквих историјских имена, нека се кажу, иначе не би требало ни говорити.

Известилац А. Бабовић чита тачку 3 члана 1:

Врањски округ у Врањи с три среза:

Врањски,

Пољанички и

Клисурски.

Тома Стајић је за то, да се пчињски срез не укине а врањски да се избрише.

Известилац А. Бабовић чита тачку 4 члана 1:

Прокупљански округ с канцеларијом у Прокупљу с четири среза:

Добрићски,

Топлички,

Куршумлијски и

Јабланички.

Панта Срећковић је за то, да се на место „куршумлијски“ напише „топлички“ срез.

Груја Лаушевић је противан, јер је

то место историјско, где је живио Страхиња бан.

Панта Срећковић вели, да је Страхиња бана место „Малена Бањска“ а не Куршумлија. Тамо је била епископија где је живио св. Сава.

Рашђел Марковић пита: коме је округу припао срез ветернички, и како се сад назвао?

Милош Глишић слаже се с П. Срећковићем, а и односно места Страхиња бана.

Известилац А. Бабовић чита члан 2:

„Простор и границе округлима и срезовима, именованим у члану 1, као и места за среске канцеларије истим срезовима, одредиће доцније указом Књаз, на предлог министра унутрашњих дела, а по саслушању министарског савета“.

Скупштина усваја.

Известилац А. Бабовић чита члан 3:

„Кад почне важити овај закон, престају важити чланови 22, 23, 51 и 52 закона од 3 јануара 1878 год. „о уређењу ослобођених предела,“ а исто тако престају важити чланови: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 и 10 закона од 14 маја 1878 о привременом управном подељењу и снабдењу с властима ослобођених предела.“

Скупштина усваја.

Известилац А. Бабовић чита члан 4:

„Овај закон ступа у живот тридесети дан од дана Књажевог потписа“.

Скупштина усваја.

Министар унутрашњих дела моли да у одбор дођу посланици из ослобођених крајева и г. историци да дају мњење о називу срезова.

На позив председника,

Известилац А. Бабовић чита предлог Милана Ђурића, Милоша Глишића и још 12 посланика, да се забрани у Ужицу крчмарење, и

Одбора законодавног мњење: да се и на ову варош односно ове употребе примене закони, који за те владају у целој земљи и варошима.

Милош Глишић задовољан је с одборским мишљењем, и разлаже правичност, да се предлог усвоји.

Сретен Мићић је противу предлога, доказујући, да се људи тиме потпомажу и да су се многи помогли, па би било штетно но и онако сиромашни народ, да му се то одузме, што им је Књаз Милош дао.

М. Радовановић брани предлог, па вели да се то крчмарење увело због Турака, из како њих нема, то је сад и та потреба престала.

Министар унутрашњих дела вели, да је у овоме питању одбор ваљао упитати владу, кад о томе крчмењу постоји високајше решење, јер је то ред формалности, и у том смислу да се те високајше решење законодавном влашћу укине. Јер овако не може да буде као што је предлог формулисан. Вала дакле изнаћи то ограничење законско за ту варош, па у предлогу казати: да се оно и оно решење као особитост за само једну варош укине.

Гл. Петронијевић разлаже потребу предлога; за то је да се исти усвоји.

Ан. Ковачевић вели, да то решење Књаза Милоша, које се налази у III зборнику, није потребно, за то се слаже с говором г. министра унутрашњих дела, и мишљења је, да се ово врати одбору, па да се каже: хоће ли се позвати влада да поднесе о овоме формални предлог или да се пређе на дневни ред.

Панта Срећковић разлаже, да не би

требало одузети ово људима, јер су сиромашни, за то је, да се по Ковачевићевом предлогу учини.

Председник мисли такође, да се овај предлог врати одбору, јер није испуњена законска формалност, па одбор о овоме да саслуша и владу и донесе извештај како треба, па пита Скупштину усваја ли ово.

Скупштина усваја.

Секр. С. Живковић чита указ Његовог Височанства Књаза, којим се овлашћује министар унутрашњих дела, да овогодишњој редовној народној Скупштини поднесе на решење предлог, по коме да се од садашег алексиначко-ражањског среза у округу алексиначком устнове два среза под називом „алексиначки" и „ражански."

Скупштина упути овај предлог законодавном одбору.

Председник рече да је састанак закључен, а сутра у 8 и по сахати пре подне држаће се рад.

Састанак овај трајао је до подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић.

Секретар
Живко Недић.

Потписници:
Васиљје Павић, Таса Костић, Анта Нешић, Анта Пантић, Јос. Марковић, Тома Стајић.

XIII САСТАНАК

11 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР
А. Ковачевић

Присутни су сви гг. министри. Посланика на окупу било 148.

Почетак у 9 сах. пре подне.

Приступило се читању протокола X састанка, и по што учини исправку на говор К. Алковић, Скупштина исти усвоји. За тим на позив председника Скупштина саслуша поздраве од општине власотиначке, и од народа среза трнског.

Даље се саопшти, да је Књаз потврдио скупштинско решење о Радовану Нејићу професору.

На позив председника известилац А. Ковачевић чита извештај одбора за пријављивање посланика и прегледање пуномоћија г. Николе Пашића посланика за варош Зајечар, и мишљење, да је избор и пуномоћије г. Пашића уредно, и да се прими за посланика за ову трогодишњу скупштинску периоду.

Скупштина усваја.

Председник рече, да је на реду, да г. Пашић, чији избор и Скупштина одобрава, положи заклетву, но како није овде г. министар унутрашњих дела, то ће се мало причекати.

Извест. А. Ковачевић чита извештај истог одбора односно пуномоћија г. Јоце Бошковића, и мишљење, да се г. Бошковић прими за посланика ове трогодишње скупштинске периоде.

Скупштина усваја.

Председник јавља да је посланик за срез прокупски поднео пуномоћије и дошао на место Кола Рашића, по што је он био изабран за два среза, и да је оно упућено одбору за прегледање пуномоћија

За тим

Секр. С. Живковић чита предлоге посланика и то:

Предлог Арсенија Дреновца и осталих о количини реквизиције.

Предлог Љуб. Дидића и осталих о образовању стручних људи за трговину.

Предлог Јоне Радуловића и осталих, да се остатак зајма у округу крушевачком не узимље.

Скупштина ове предлоге упути одбору финансијском,

Исто тако Скупштина упути одбору финансијском и

Предлог Петра Стевановића и других, да се интерес наплаћује шест на сто, и

Предлог Ранка Тајсића и осталих о официрским додатцима за слугу и дрва.

Законодавном одбору Скупштина упути ове предлоге:

Предлог Велка Бајића, да се срез пиротски у округу рудничком назове таковски.

Предлог Миладина Манчевића и осталих о установљењу и четвртог среза у округу пиротском.

Предлог Петра Стевановића и осталих о повраћају зајма пострадалим окрузима.

Предлог Милана Миловановића о тешком казнењу Јонова.

Предлог Авр. Јовановића и других, да се забрани читанима чергарима скитарање, и

Предлог Милана Миловановића, да се још неке праће сматрају као опасне.

Председник извештава, да неколико Ваљевана јављају да су послали документа, како посланик г. Глишић није платио пореза, па мисли, да се ово упути одбору за молбе и жалбе.

Скупштина усваја.

Секр. С. Живковић чита:

Молбу игумна манастира Габровца, Генадија, којом моли, да калуђери данак плаћају, како би и они могли бити посланици народни.

Молбу Светозара Милошевића практиканта алексиначког начелства, да му се повчана помоћ учини, што је надом Алексинца у турске руке 1876 год. пострадао.

Молбу Митре удове поч. Милије проте ћупријског округа, за повчану помоћ од држане на име издржања.

Жалбу Миће Петровића пензионара из Београда противу решења министра финансије, што му је пензија обустављена.

Све ове молбе и ову жалбу Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Председник најави, да је на дневном реду извештај одбора законодавног о подели округа у заузетим пределима, но пре што се нашло још нешто да се дода, то је одступио од тога, за то ће се читати извештај одбора законодавног о предлогу Сретена Мићића да се у Скупштини отвори састанак карантински.

Извест. А. Бабовић чита извештај одбора и мишљење, да се предлог преда влади на оцену.

Сретен Мићић доказује потребу, да се предлог усвоји, јер ће се народу у велико помоћи.

Милан Ђурић је за предлог, доказујући да је мање зло поставити персонал, но да се кријумчарења догађају.

Глигорије Петронијевић је за предлог, јер је народ врло сиромашан, а овим ће му се помоћи.

Сима Милошевић вели да није потребан овај састанак у Сеништу, доказујући да је Златибор у зимње доба непроходим, па дакле ни састанак не може бити.

Сретен Мићић побија разлоге Милошевића, на вели, да ће народу велика олакшица бити ако се ово усвоји.

Никола Радовановић вели, кад је одбор ову ствар упутио влади, која ће је такође размотрити, онда се сад нема шта више говорити, за то је за предлог.

На питање председника Скупштина усвоји предлог одборски.

За тим, на позив председника, известилац А. Ковачевић чита мишљење одбора за прегледање пуномоћија, да се Младен Миленковић посланик среза прокупљанског прими за посланика ове трогодишње скупштинске периоде.

Скупштина усваја.

По овоме положише заклетву посланици Пашић и Миленковић.

За тим се прочита извештај и мишљење законодавног одбора о предлогу Петра Васића, „да се преко предлога пређе на дневни ред за то, што има више окружних варошиј које су на крају свога округа, и што су сад таке финансијске прилике, да се за извршење овога не може ништа предузети.“

М. Глишић је против ове одлуке одборске, на вели, да је одбор тај предлог бар влади могао упутити, јер је праведно да се народу учини олакшица, нарочито што је тај подрински округ најмањи у Србији, а повучен је дуж Дрине као језик, те народ мора да пређе 20—30 сати док дође до окружне вароши.

Известилац А. Бабовић брани одборско мишљење, на вели, да је одбор имао у виду и финансијско стање округа, јер кад би се окружно место преместило из Лознице, онда би се много штетовало на згради окружној која кошта више хиљада дуката, за то је одбор и дао за сад таково мишљење, а кад буду боље финансијске прилике онда се може и то учинити.

Петар Басић брани свој предлог, на вели, да је предложио да окружно место буде у Крупњу за то, што је народу преко оних врлети тешко ићи чак у Лозницу, нарочито зими, и да би се радије жртвовао да се кућа начини но да се тако мучи. Он је да се предлог упути влади на оцену.

Мита Миловановић вели, да се ту не може гледати на средину, јер би онда и надлежателство округа пожаревачког требало да буде у Мирочу. За то је за одборско мишљење.

Милош Милојевић вели, да не стоји она даљина пута што Глишић доказује и додаје да ће народу сад бити још много краћи пут преко М. Зворника и Сакара који су у нашим рукама.

Што се тиче тога да се надлежателство премести у Крупањ, вели, да би се тиме упропастио и Крупањ и Лозница. Крупањ и без надлежателства напредовао би због рудника, а Лозница би се са свим напустила. Он је за одборско мишљење.

Глигорије Петронијевић вели, да се народ не ће ни чим оштетити ако му се у овоме помогне, а кућа у Лозници може се дати под кирију или каквом другом надлежателству. Народ потребује власти, а не може до ће да дође због дальине и великог трошка. Он је за то да се предлог упути влади.

Панта Срећковић вели: Сад иду из Крупња на суђење у Лозницу, а после би ишли из Лознице у Крупањ. С овим не би се ништа учинило но наметнуло народу тим још 10.000 дуката на терет. Узимајући ову ствар с државног гледишта он је за одборско мишљење.

Секретар Ковачевић слаже се са Срећковићем на додаје, да би се тиме, ако би се предлог упутно влади, учинила пресија на владу, а кад то није потребно и народу не би користило, не би требало то ни чинити. Он је за одборско мишљење.

Марко Петровић побија разлоге Ковачевића на вели, да се не чини никаква пресија на владу, ако би јој се овај предлог упутно, јер се она тиме не присиљава, но јој се даје на разматрање и извиђај, па ако цео народ тог округа хоће тако, онда ће хтети и она. Разлажући мучни положај народа, он је на то да се та ствар влади упути.

Милош Милојевић је против тога да се ово да влади на оцену, јер би се изродиле расприе тиме, што ће увек једна страна бити незадовољна, па узима за пример одношај Чачка према Карановцу. Доказује да и с политичког гледишта овом предлогу нема места, јер је боље да је окружна варош на граници. Петроград у Русији није основан на оном месту за то, што је место лепше, но за то, да би се сузбиле у неколико Шведска и Норвешка, и да се Русија извуче на Балтијско море. Ми смо Куршумлију наименовали за окружно место не за то, што је народу угодно за долазак, већ више на политичких узрока. За то је за одборско мишљење.

Ранко Тајсић је за то, да се предлог да влади на оцену, па ако она нађе да ће бити корисно по народ, она ће предлог и поднети, иначе не.

Рака Кукић вели, да је и Пожаревац на самој граници округа, па би се онда морало окружно место и одатле селити. Али кад се зна да је ово скопчано с градним трошковима, онда је за предлог одборски.

Иван Протић вели, да је и он из тога округа, али по што зна, да би се у многоме штетовало на окружној кући у Лозници, да има више окружних места на граници нарочито Чачак; и да је овај премештај скопчан с градним финансијским потребама, он је за предлог одборски.

Петар Стевановић је за то, да се да влади на оцену па ће онда радити онако као виђина захте.

Милош Глишић побија разлоге известиоца Бабовића, на вели, кад народ то хоће и хоће сам трошак сам да поднесе, дакле држави ништа да не кошта, онда за што да не примимо предлог? Треба га дакле упутити влади на оцену, па још и препоручити да сазна виђину народа која ће и правац резултату дати. Даље, побија разлоге г. Милојевића о дальини, на вели, да је рђаво прорачунао, јер није унео дальину до Повлена и до Медведника; и разлоге истог о политичким узроцима, на вели, да би он био готов два среза расселити само кад би могли од Швабе Босну узети.

Петар Васић вели, да није предлагао да окружно место буде у његовом срезу већ на средини округа и онде где народ жели. То је воља народа и он ју је Скупштини саопштио. Ако то не буде, онда треба његов срез поцепати на двоје па један крај да дође у ужички а други у ваљевски округ, јер им је тамо много ближе.

Сима Илијић вели, ако постоји што каже Глишић, онда је да се премести окружно место на средину тога округа, или да се поцепају срезови у оближње округе. Он је за то, да се упути влади на оцену.

И. Мандић вели, да је предлагач морао ово предложити јер му је срез то препоручио, и њему се не може замерити. Сваки жели да му је канцеларија до саме куће, али то не може да буде. Он је за предлог одборски.

Ивпје Осатовић вели, да би се овим учинило на жао вишини, јер то траже 2000 глава а у округу је 4500. Он је за то, да остане као што је.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, то је, на питање председника, и усвојила одборско мишљење.

После одмора који је трајао четврт часа приступи се извештају законодавног одбора на предлог посланика о закону о штампи.

Известилац А. Бабовић чита предлог 20 посланика, да се у закону о штампи укину измене и допуне од 15 децембра 1875 године, а закон од 23 октобра 1870 г. да остане у својој потпуној важности.

За тим чита извештај законодавног одбора о том предлогу, и мишљење: да ове измене и допуне треба укинути осим само замене другог одељка члана 15-ог и замене и допуне члана 51-ог пстих измена, и да се за сад, с постојећим оваким изменама, ова два члана 15 и 51, поврати у живот закон о печатњи од 23 октобра 1870 године; и чита одвојено мњење једног члана тог одбора Дим. Стојановића.

Милош Глишић пита известиоца: је ли влада о овоме саслушана?

Известилац А. Бабовић рече, да је питао, и казао да јесте.

Милош Глишић у подужем говору наводи, да је, од како су скупштине, падало кажа много драгоцених речи у корист слободне штампе, а нарочито последњих скупштина. Ко је год бранио слободу штампе, био је за уређење своје земље и свога народа, друга на против и нехотице зло, јер је тако разуму. Штампа је једина најсигурнија контрола целој радњи јавној и државној; сигурна је за приватно имање, личну безбедност и све на свету. Не тежи се за слободом штампе само код нас, но свуд у образованом свету, који је разуме.

Одбор у своме извештају није могао казати, да се слободом штампе напада на веру, част, породицу и т. д. кад у закону о штампи од 1875 године има довољно и потпуно гаранције против тога, и да има позива се на члан 19 и 20 тога закона. 21-вим чланом осигуране је оно што је најсветије у земљи, право Владаоца. А по 25-ом члану: „ко садржајем каквог печатаног списа учини дело, које је по кривичном закону кажњиво, казниће се по прописима истога закона".

У члану 42-ом казано је, да ће се казнити свако распростирање непријатних на приватан живот односних ве-

сти, које се учине путем печатње, макар оно не садржавало у себи никакве повреде ни клевете части. Ово је у закону о печатњи на опет се вели да нема гаранције.

Што је и влада уз овај предлог пристала, то, вели, не одговара називу „либерална" и могло би се казати „реакционарска влада." Он је за то, да закон о печатњи од 1875 год. остане у сили и да треба данас да ступи у живот, јер је нужно по благостање, корист и образовање народа.

Министар унутрашњих дела одговара Глишићу односно говора благодетних, да то узима друкчије. Говори јавни кад су остављени човеку могу бити благодетни а могу бити неблагодетни онако, како их човек употреби. Пита се, шта је неко урадио што је говорио? Кад је то од хасне, од користи, онда је то добро; а ако је то изврнуто, ако је заблуда, онда није добро. Не стоји дакле да су сви говори благодетни. Што се тиче навода, да је она влада реакционарна и т. д. то не стоји, јер сва три та члана што је г. Глишић прочитао, то је потписала ова влада. И члан 19, 20 и 42 издан је и потписан под овом владом. То је дакле издано и потписано под владом, која би по вашем мишљењу била реакционарна.

Анта Пантић брани предлог па вели, да га је руководило да тај предлог потпише то, што та измена од 1875 год. од како је у живот ступила, постала је убитачна за народ и народни морал. У место вајде видели смо пуне ајсане људи наших. Од тога је плод и појава црвеног барјака у Крагујевцу и много томе подобно. Писме дакле ништа добили што је благодетно и добро за земљу и за слободу речи, састанка и рада, него видна зла, нападања и грдње: добили смо да пунимо ајсане нашом браћом и да их осуђујемо. За то сам предложио укинуће измене од 1875 године, а у закону који ће постојати није забрањено да се пишу књиге и радови с научног гледишта.

Што г. Стојановић у одвојеном мишљењу свом хоће слободу штампе, то је лепо, али само нека он буде уредник тих новина или подобан њему, па ћемо га сви радо примити, а никако истераног практиканта или каквог опет такође деморалисаног, на да напада и на породицу, владу, веру, грађане и на све оно што је за поштовање.

Нека пишу али људи од карактера, знања а и од имања, које ће да јамчи за све оно што ураде и за част другога.

Мита Миловановић вели, да сви знамо новине „Решето" које ништа друго нису радиле но исмевале најпоштеније грађане српске нападањем и грдњом. Исто тако и „Домишљан" који је грдио веру, свештенство, породицу и све на свету, па кад је дошло до хапса, он у каранцу на преко Дунава. „Ослобођење" је у новинама крагујевачким викало на сва уста у рат, у рат, а они који су то писали ни један не дође да ратујемо но ми сами. Нисам за такве писце и новине, него да се сачува вера и част поштених људи а тиме слобода штампе поништи.

Поп Марко Петровић вели, да је сад наша земља повраћена у нормално стање и да треба сад извршивати друге мисије, за шта је најнужнија узајамна добра реч путем поштене и свесне штампе. Поднесеним предлогом да се укину измене и допуне од 1875 у на-

кону о штампи, њему ништа друго не изгледа, но да се једном руком показује слобода реч, а другом бич. Никако није за предлог, док влада не поднесе специјалан предлог израђен од стручних људи у духу времена. А за сад да се поврати онај закон који већ постоји у живот.

Тамо се истина наводе непријатни примери због којих се обуставља слобода штампе и којих смо ми очевидци били, али, мисли, да нико није могао упредити ничија права а да не искуси заслужену казну. Који год прави узурпације у друштву људском и нереде изазива без општег одобравања, временом би излапио. Ми који смо из ропства избавили и друге, не можемо свом народу потписати пресуду на умно развиће.

Министар унутр. дела одговара г. Марку, да ако он мисли да је све оно што је новије боље, да ће и ако буде слобода бити боље, и да то не стоји то може бити једно или друго.

Друго ако мисли и разуме реч бич који то учини, за казну, то и он признаје, ако је тако радио а овамо је противно закону.

Иван Протић вели, да ми без слободне штампе никако опстати не можемо. Јер што је вода и ваздух свету, то је народу слободна штампа. Она је у целом образованом свету па треба да је и код нас. О слободној штампи ретко је да је и код нас. О слободној штампи разуме, да човек нешто може да напише и изнесе на свет што би требало, а може написати и што не би требало, па за оно последње да свесни људи и не поклањају пажње и веровања. За оно што се износи као неистинито, мисли да постоји закон, а ако не постоји, онда да се уреди тако, како ће се личност, вера и поредак у земљи осигурати.

Милан Ђурић вели, да не стоји оно што Анта Пантић наводи, ако има право историја ће изрећи. Кад је била Милетина буна, Ђакова буна, и други преврати у Србији, и кад оно великаши протераше Кнеза Милоша, онда не беше слободне штампе, а да је било, не би то народ дао. Слобода штампе, дакле, не води у пропаст. Ако је ко ударио погрешним путем, закон је ту па нека га казни. Србија је Пијемонт, носилац напредка и слободе на балканском полуострву; она је то осведочила. И зар сад после толиких жртава, да се народу укине слобода говора, мисли и писања, слобода која нас води у коло других цивилизованих народа. Он је противу предлога.

Сима Милошевић напомиње како је Скупштина и у самој адреси одмах у почетку напоменула, како љуби слободу, па зар сад да нам та слобода није драга? Потомство наше натаће језа кад стане читати, да је прва Скупштина независне Србије, у Нишу, водила дебату о укидању једне слободе. Он је противу предлога.

Риста Поповић слаже се с говором Марка Петровића и Милана Ђурића па додаје, да би се он стидео звати чланом једне државе у којој би оваки закон егзистирао као што је одбор предложио; за то је да се предлог одбаци.

Алекса Петковић вели, да је слобода свакоме Србину најмилија, па за то би требало о њој мало више и дубље да се промисли. Што се тиче слободне штампе, он нити се од ње плаши нити јој се радује. У овом обзиру штетна је штампа још 1874 год. на какве нам хасне донесе до 1875 год. но грдње, свађе и рајстројство. Она није ову земљу прогласила за независну, ни ослободила један повелики предео, већ љубав, слога узајамна, договор и привржност Кнезу и отаџбини. Кад би та слобода штампе носила развиће индустрије и радиности, кад би она распростирала науку, слогу и љубав, и радила на ослобођењу и остале подјармљене браће, он би је први пригрлио и пољубио, али те зна да није. Разлаже како тим законом није забрањен слободан говор ни писање.

Али пишу људи који су потплаћени од наших непријатеља, а то се дешава и код других народа. Као што се и у житу налази шушак; и кад смо запамтили да од тог писања, од те слободне штампе никаква добра писмо нисмо имали, онда шта ће нам и она; с тога је за предлог.

Ранко Тајсић вели, да је Глишић доказао оним члановима, који гарантују част и поштовање реда и поретка, па додаје да штампа не пуни салаш и кошеву и да нема физичку снагу да копа и крчи, но снагу јачу и од физичке снаге, машалу, која уме да завири у све крајеве па и у касе. Штампа је била услов за ослобођење оних крајева.

Што Анта Пантић вели, да новине не издају људи који су доброг стања, примећава, да Јоца Гричаревић познати највећи интересција и богаташ, не ће да уређује лист, него интересира и истерује људе на куће. Имање је богаташа, а не карактера може свашта да испадне. Свачија част, слобода, вера и најсветије лице владаоца, ујамчено је и осигурано законом од 1875. За то је против предлога.

Акс. Ковачевић вели, да без материјалних средстава нема слободног времена, без слободног времена нема слободног говора, без слободног говора нема слободног разговора, без слободног разговора нема слободног договора, а без слободног договора нема умног развића. Они који ово разуму, они су кадри да пишу само онолико, колико је праведно и полезно а ни у колико више но што је полезно, и ни у колико више но што је праведно. То код нас у 1874 до 1876 није стајало. На против, било је тако рећи умних банкрота, који су својим лепоречјем наводили безумне на странпутицу, и нашли на растројство и анархију. Ко год помисли на крагујевачко „Ослобођење" које каже: „сирота Скупштина, један народ, кукавна раја", — он зна на шта је оно. Ови нису циљали на то, да се ми састанемо у славном граду Нишу, нису циљали на слободу и величину наше отаџбине, но на пропаст народа ради свог егоизма.

Овде нема предлога који иде противу слободе говора, умног развитка и печатње, но формалности закона, да се поставе извесне границе, те да се може писати што је полезно по државу. Он је за то да се предлог с мњењем одбора преда влади, да она поднесе формални предлог.

Сава Обрадовић вели, ко год не ће слободу штампе, или, по научном, слободу зрака, тај заслужава слободу мрака. Слобода штампе у границама од 1875 године толико је од користи, да она даје слободу и светли од најмање колебе сиротињске па до највеће палате богаташа. Ко би се у срећним државама појавио противу слободе штампе, слободе говора и мисли, тај би по ред чо-

вечански најопаснији постао. Славни муж поч. Доситеј Обрадовић, који је српском народу много користи учинио, казао је: „Сваки поштен, истинит и чист човек никад се нема ничега бојати, па ма громовито небо да се над њим сруши, страха његовој не зададе души јер је чист и праведан“; па кад је тако у истини онда чега се има поштен човек плашити.

Арса Дреновац слаже се с говором попа Милана Ђурића на додаје, да је било слободне штампе, не би се досад онај дефицит у крушевачком начелству у 2300 дуката, који су од погорелог и упропашћеног народа наплаћени у име порезе. За ово је напоминано дотичном старешини, но он је ово примао као лаж, а да је било слободне штампе, људи би то и преко ње изнели на јавност, па би се држава сачувала од штете, јер би се пре ушло у траг том дефициту који је учинио Илија Андробашић, начелник округни. Слобода је на веће јамство за јавни рад, па то је и он за слободу штампе.

Никола Пашић вели пре свега, да му је мило, што се и влада наразила да пристаје на онај предлог, који су учинили неколико неписмених људи, да се ми кратимо у назад за 8—10 г. Мило му је, јер се тим у нашем понижавству рашчишћава и уклања једна ствар, која је до сад нетачно схватана и узимата. Ми смо до сад сматрали, да су људи, који су данас на влади либерали. Међу тим, види се, да се слажу с предлогом којим се хоће да удари назад у нашем развићу, а који иде назад, тај се неће назадњак — реакционар. А како данашње министарство иде назад, то се и оно мора назвати натражњачко — реакционарно; а с тим је свршено и питање у литератури.

У дужем говору наводи, како је наш државни живот пошао од неког времена назад. Наш живот, нарочито наше унутрашње слободе пошле су назад, и то од времена, кад смо пожелели и пошли да дамо слободе нашој браћи. Пошли смо да ослободимо нашу браћу и у путу изгубили смо нашу слободу. Велика св. андрејска Скупштина, који је повратила династију, донела је закључење да се и слободе народу поврате. А тако исто да се уведе одговорност министарска и чиновничка у опште; за тим да се уведе слободна штампа као јамство за народне слободе.

У току даљег развитка нашег државног живота, на свима скупштинама предлагана је слобода штампе, нарочито на михољској Скупштини, и најзад је велика Народна Скупштина, по смрти кнеза Михаила, донела закључење да се уведе слобода штампе, и тек после друге Скупштине која је устав градила, дошло се до закона о штампи, који се у пракси показао да ништа не вреди, јер су у њему три параграфа којима се та слобода укида. Јер се ту каже, да је полиција позвана да прегледа све што се штампа, и онда она брише све што се противу ње говори; а где то стоји, ту нема слободне штампе.

То стоји у члану 6. Даље, стоји у том закону да се за штампарски преступ казни и новинар и штампар и писац. Даље, да влада може лист — новине — да забрани, ако само нађе за целисходно да то учини. Тим параграфом ошлашћен је онај који води какву рђаву политику да забрани сваку другу политику. Доказује примерима да се баш

по закону, који се сад опет тражи, могло грдити и нападати, али само оно што је влада хтела пропустити. Борба, да се тај закон поправи, трајала је до 1875 год. и тад, кад су се злоупотребе од стране чиновника умножиле, кад су власти прекорачивале закон, онда је народ дигао свој глас, да је и само, онда, Чумићево министарство оборио. И кабинет Данилов пао је због овога, а за тим је дошао кабинет Ристића и Грујића управ у време, кад су у народу владале две струје. Струја за слободу и струја за акцију, којој се кабинет и придружио. Акција се није могла извршити, дошао је кабинет Каљевића, и он је дао народу закон о слободи штампе. У непријатељ претресане су разне расправе а и питање о рату, и није чудо, ако је неко у том раздражењу прешао границе учтивости, морао и искусити казну, затвор.

Сад се предлаже да се тај закон укине, које ако се учини онда престају сва јамства да народ може доћи до своје законодавне власти. Ма шта предлагали, влада ако хоће, може да унезакони, па ма предлози били добри или рђави. Ако се обори закон о слободној штампи, онда се народу одузима и то да може законе поправљати. Влада, ма која, има свој правац, идеју, по којој мисли да усрећи народ. И кад се не боји слободне јавне речи, а ту јој је власт, она ће њи пранце својој цељи па ма се она с потребама народа и не слагала. Онда она има све, а народ ништа.

Борисав Милановић вели, да је овај говорник ступио од реда. Не говори што треба и што је на реду. Моли да се опомене на ред.

Раденко Драгојевић моли да се одржава ред као што треба, тражи да се Анта Пантић опомене на ред, те да не говори из клупе и да говорнику узнда у реч.

Министар председник вели, ствар која се претреса данас, врло је важна и озбиљна, за то моли да гг. посланици пусте, да г. говорник заврши свој говор, а влада ће по свршетку претреса казати своје мишљење: она нема никакве особите намере, и рада је да се сви мирно саслушамо.

Никола Пашић, који је био прекинут у говору, продужује, па вели даље: да ако се пристане, да се укине овај закон, онда се губе сва јамства да можемо исправити једну фаличну или лажну политику владе, и она онда може кад год хоће да угуши слободну реч.

Он је за то, да закон о слободној штампи који имамо и који је тек четири месеца постојао, важи и даље, па ће се видети да ли ће нам донети тако страшне последице, каке предлагачи захтевају, и ако то буде, тек се онда може исправити према народним потребама.

Милош Милојевић мисли, да се овде води говор о два разна питања: о начелу слободе и о примени слободе. Говорити о начелу излишно је, јер нема тога који није за слободу. Што се тиче примене слободне штампе, о томе је реч. Он не види да сва господа наводе оно што је за слободну штампу. Кад говоримо о примени њеној онда ваља говорити оно, што треба да буде за нашу земљу. Какво је наше земљиште, хоћемо ли да створимо слободну штампу, какве нигде нема у свету, је ли наша земља опкољена морима, да нико не

може доћи до ње, живимо ли ми за себе, или дајемо ли правац осталоме свету? То су питања која треба најпре видети, па онда говорити о слободној штампи.

Говори, који се појављују у нашој слободној штампи, не утичу на наше развиће благо, него лоше и рђаво. Има наших новина, које су можда Турци потпомагали. Питајте ову браћу из Ниша и Врање, је су ли Турци помагали „Решето", „Старо Ослобођење" и друге, они ће казати да јесу. По што бала радити у интересу свога развитка, то је и он за слободу штампе, па за то моли Скупштину, да састави један одбор од стручњака, те да саставе и поднесу пројект предлога, који ће да одговара потребама нашег народа и духу других држава. Има народа и држава, који гледе сваком приликом да нас заробе. Ко то не верује, он нека проучи историју, како су на српским костима основане друге државе као Њемачка, Аустрија, Мађарска и много друге.

Министар унутраш. дела: Господин предговорник који је мало пре, пред г. Милојевићем говорио, г. Пашић изјавио је задовољство што чује, да и влада пристаје на овај предлог 20 неписмених људи, и вели, да му је мило и да му прија што може назвати ову владу назадњачком владом.

Мени је врло мило што сам му овом приликом учинио задовољство, но само не верујем да ће му пријати то задовољство.

Он дакле назва ову владу назадњачком и мило му је што је може тако назвати, јер је она примила овај предлог од 20 неписмених људи.

Што се тиче памети и науке, ја то делим једно од другога. Наука је наука, занат, а памет је памет. Сад ви можете бити научени како му драго, али опет ја не поричем да и онај који није учио може имати добру памет да о некој ствари суди. Ако пак мислите да овде има људи који не би могли због тога што су прости дати свој глас овде у Скупштини, то је по вашој памети, али ја не мислим тако.

Што се тиче тога што каже напредњачка и назадњачка влада, то зависи од појма шта је код кога слобода. Код мене је слобода рад у свом сопственом усавршавању и добру, и рад на усавршавању и напретку свог ближњег. Код мене није слобода то што ће неки узети да ружи и грди свога друга, пријатеља и друге. По томе, кад човек ради на добро своје и на добро другога то је код мене либерал, а какве ће он законе да даје, ја ћу и о томе имати прилике да кажем како се мисли, кад се буде о томе говорило. Кад ви нешто називате назадњачко, то чините с ваше тачке гледишта. Ви зовете да је оно напредњачко што иде све у напред па макар и наопако било. Ви можете ићи напред али кад нађете да већ немате куд, а ви опет морате натраг.

Тако исто и у другом послу. Ја држим да је човек способан да се преварн у једном појаву, у једном акту као и цео народ, и по томе питање је, да ли је то што је влада сад учинила напредно или није. Ако се нађе да је назадњачко, ја не пречим нека се тако мисли.

Сад што се тиче овог члана 6-ог у закону о штампи, што неки веле, да се њим даје право власти да избрише из списа или новина оно што она нађе

за добро, то не стоји, него је цел тога напротив да власт полицијска зна онога који је што писао, па ако има кажњивог дела онда да предузима шта треба. Полицијска власт није ни до сад никога осудила него суд, а полиција је само прибављала доказе који су нужни за то. Дакле ако је крив, њега ће осудити суд и он ће бити кажњен.

Што се тиче члана 25-ог закона о штампи, тамо се каже: да сваки онај, који ради на томе, одговара. Ја нисам намислио криминално право него сам га учио. За кривично дело одговарају сви они који на њ прст пруже, т. ј. који прст мету и који раде. То је опште начело кривичног закона. Ја се сећам речи једног мог професора криминалног права, који одређује шта је то злочинство. Он каже: то је ортаклук, само не ортаклук за добро него за зло, на кога сваки по мери улога и добија. Ако је неко смишљао начин, нашао средства и оруђа да учини какво злочинство, он је господар на ће и више тала добити, а онај који помаже и иде на руку и он ће добити свој део.

Што се тиче члана 46-ог закона о штампи, где се каже: да влада може да задржи оно што јој не иде у рачун да пушти у свет.

Код мене је влада нешто идеално, јер данас јесте сутра није. Данас је једна а сутра ће може бити дођи друга, него ту је власт која треба да се има на уму. На пример: у сваком селу мора бити кмет и то знање постоји, сад ко ће бити тај кмет Марко ил Јанко, то је друга ствар.

Што се тиче тога ко је либерал. По моме схватању либерал је онај, коме иде да исправља установе једне земље. По вашем мишљењу, онај који руши оно што постоји, тај није либерал него је како га ви називате патражњак. Да ли је то баш тако, то ћете сами најбоље знати; међу тим ја одбијам то да ми хоћемо нешто да рушимо, већ да поправљамо.

Г. Глишић у свом говору напоменуо је 3-и члан из закона о штампи који је 1870 године изишао; други један говорник казао је, да је и за време тога истог закона било грдње, и још један говорник казао је: слободан је говор моћ већа и од физичке снаге итд.

Па баш за то, што је то моћ већа од физичке снаге, хоће се да се и она стави у границе закона. Онако исто као што смо говорећи онамад о рекама рекли да се регулишу, тако исто треба и слободан говор. Као год што река забуји на често пути пређе преко својих обала, тако исто и говор. Ако слободан говор буде управљен на добро он ће добро и учинити, а ако не он ће учинити зло.

Довољно за сад, а после ћу опет говорити.

Коста Алексић вели, да смо ми још мали да пречемо суд о питању слободне штампе. Тај је суд пречен од много надлежнијих него што смо ми, а то је цео јевропски културни народ. Као год што примамо од тих народа све оно што је у њих признато за добро и корисно, тако исто морамо да се поклонимо њима и у овом питању.

Ми стојимо под утиском оних првих појава, који су се показали на пољу јавног рада, под утиском појава који су се показали као рђави у закону о штампи. Али, то су природни први појави који морају бити. Који би само на

том основу пречно слободу штампе, тај би био на погрешном путу. За то, што наша штампа није живила ни 4 месеца, нису се могли ни појавити озбиљнији писци, па за то се нису ни могле опазити њезине мане.

Код ове ствари има две стране, једна која се сматра као лоша, а друга као добра. Испитајмо обе те стране, па ћемо наћи да има више добрих, а то значи да је треба примити. Било би крајње назадњаштво стати код једне ствари код које се нађе једна мана. Било би по његовом мишљењу шепртљање, кад би се час нешто изменило па час се враћало по старом.

Предлаже: да се за сад застане мало с овим изменама које се предлажу, а доцније по стеченом искуству уводићемо како ваља.

Министар унутрашњих дела вели, да је истина, да је у Јенропи изречен суд о слободи штампе, али ће му г. предговорник признати да је то установа политичка, а не хемијска, физичка или математичка, и као такна она увек према потребама и народу у коме је треба да нађе своје примене. Ми видимо да данас и у Немачкој која је показала толике успехе није као у Енглеској, Италији и другим местима.

Панта Срећковић вели, како је на двема скупштинама говорио о овој ствари, па сад и по трећи пут.

Кад има представништво народа, имамо и слободе. Није цељ слобода штампе но је средство, услов, да се постигне развитак друштвеног живота у свима гранама моћи људске.

По члану 71-ом устава, нико и никад не може ући посланика на одговор за глас који је дао као члан скупштине, осим за изразај нападања на личност Књаза, књажевску фамилију и т. д. Куд ће веће слободе од ове? Не би се стављале границе слободном говору, кад би се могао цео свет натерати да никога не напада и не увреди.

По члану 46-ом устава, сваки Србин, који је пуполетан и плаћа грађански данак, има права да бира посланике ил поверенике. Како је ово регулисано, то стоји у изборном закону. Слободе, које су нам дате, драгоцене су; само су оне дотеране у неки ред.

Нико није противу слободе говора. А што се тиче примене њене, ту се разликујемо многи, те се због тога оволика дебата и води. А између осталих посланик зајечарски, тако је много говорио, да му изгледа као човек који је дуго ћутао на једва дочекао прилику да се изговори.

Мисли, да не ћемо доћи у реакцију, а како влада мисли она ће одговорити. — Као год што му се не допада члан 6-ти у закону о штампи, тако исто не допада му се и онај који каже: ко ће да пише, — јер може ко хоће. У новије доба од 1875 године бивају такви појави да се атентати догађају. Обустављају се толико стотина новина, затварају толики људи. Држи, да не ће бити мудро, отворити широм врата турским и чивутским агентима, па да пишу како хоће.

Не допада му се онај први па ни овај други закон, но да се узме нешто средње, за то усваја мњење г. А. Ковачевића, да онај који хоће да пише

да јамство; за то је, да се врати одбору па да се предлог регулише према једном и другом закону.

Председник рече, да има пријављених говорника још 31, за то одлаже претрес ове ствари за сутра, и с тим састанак закључи.

Састанак је овај трајао до 2 сахата по подне.

Председник
Т. Туцаковић

Секретар
А. М. Ковачевић

оптисници:
Васиљије Павић, Анта Пантић, Анта Нешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XIV САСТАНАК

12 децембра 1878 године у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Присуствовали сви гг. министри.

Посланика је било 148.

Састанак је отворен у 9 сахати пре подне.

Секр. Срећковић прочита протокол 11 састанка.

На овај протокол учинили су примедбе: Илија Матић и А. Бабовић, које је секретар уписао, и тако је протокол примљен.

Председник Скупштине јави, да је Његово Височанство Књаз потврдио решења Скупштине: 1 о одлагању зидања скупштинске дворане у Крагујевцу и 2 о споменику Књаза Михаила.

Скупштина се одазва са „живео Књаз.“

Председник Скупштине јави, да су дошли као посланици за срез зајечарски у округу црноречком Стојан Станковић и Станко Поповић, па за то нареди, да се њихова пуномоћија прегледе.

После овога прочиташе се следећи предлози:

1. Г.игорија Петронијевића и 9 другова, да се општини трнавској и плашњичкој у срезу студеничком учини помоћ, као и осталима, јер су оне страдале у I и II рату.

Скупштина упути овај предлог финансијском одбору.

2. Арсенија Симића, Милисава Марковића и другова, како да се подигне индустрија у нашој земљи.

Предлог овај упути се финансијском одбору.

3. Мих. Терзибашића, М. Глишића и другова, да се одреди број чинова у војсци.

Предлог овај упути се законодавном одбору.

4. Милосава Трифунића, да се Алексинцу и селима у срезу моравском окр. алексиначком учини помоћ као и осталима, што су пострадали у рату 1876.

Предлог овај упути се финансијском одбору.

За тим се прочиташе следеће молбе и жалбе:

1. Јована Савића из Свилајинца, који се жали на решење г. министра унутрашњих дела, што му није дао задовољење у извесном делу.

2. Кате, удове Милосава Зарића бив. среског старешине из Шапца, која моли за држ. издржавање.

3. Стојана Јанковића и 13 другова из Алексинца који моле, да се од њих не тражи разрезани зајам, јер су пострадали у рату 1876.

4. Танасија Цанковића из Свилајинца, који моли да му се продужи рок плаћању дугова, јер је као војник пострадао.

Све ове жалбе и молбе Скупштина упути одбору који је за то одређен.

На питање Миліје Поповића шта је с предлогом о лоповима и крађама, који је одбору упућен, председник одговори, да је тај предлог као хитан оглашен и одбору предат.

О нужности и хитњи да се овај предлог што пре у одбору претресе и у Скупштини реши, говорили су Анта Нешић и Арса Дреновац, а М. Поповић додао је, да је о овоме добио и писмо.

Павле Самуровић питао је, шта је с његовим питањем на г. министра војног.

На ово му је одговорио г. министар, да је интерпелација код њега, да се тиче повратка шабачке бригаде и да ће на исту одговорити.

Председник каза, да је на дневном реду прво предлог закона о печатњи, но како г. министар унутрашњих дела није дошао, то упита Скупштину и она одобри, да се пређе на претрес молаба и жалба, које је тај одбор прегледао.

Извест. Јак. Павловић прочита следеће молбе и жалбе:

1. Јована Кецмана из босанске Крајине, који моли за издржавање.

Скупштина одлучи да се ова молба према члану 101 тачци 7 одбаци, јер молилац не подноси решење г. министра, којим је од тражења одбијен.

2. Милоша Васића поднаредника, који је рањен у рату и нога му одсечена, и који је молио за издржање или државну службу.

По што је Васић признао, да је добио издржање из инвалидског фонда, а давање службе није право Скупштине, то по мњењу одбора одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред (члан 101 тачка 8 закона о пословном реду).

3. Општина вратарничка моли, да се преда срезу зајечар. окр. приморечког, по што је Скупштина решила, да се општина вратарничка одузме од среза тимочког округа књажевачког, а дода срезу зајечарском округу приморечком, то Скупштина по предлогу Р. Драгојловића реши, да се преко молбе исте општине пређе на дневни ред.

4. По молби г. Јована Валенте професоре, да му се уваже године службе, које је провео у општинској служби, — Скупштина одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред, јер године проведене у општинској служби не могу се по закону узети као да су у државној служби проведене.

Свештеници среза моравског окр. пожаревачког моле, да се законом поправи стање свештеника.

По што само посланици имају право предлога, то Скупштина одлучи да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Г. Матија Бан моли, да му се призна у оне године службе, које је провео у народним послањима без указа, те да добије она права, која имају и остали државни чиновници. Поред тога моли, да му се опрости улог удовички, или да му се у томе олакша.

Одбор разгледавши молбу и прилоге који су њој приложени, најавио је мњење, да први део молиочева тражења заслужује призрења и по томе, да се по чл. 103 тачци 2 и 4 пословника овај први део молбе преда влади, и да је она према доказима узме у оцену и призрење, но само као чиновничке, а не као професорске године службе.

Што се тиче другог дела тражења, који говори о опроштају или олакшању улога у фонд удовички, одбор је био мњења, да се не може узети ни у какво призрење, по што је фонд удовички приватна установа а не државна, па је предложио, да се према чл. 103 тачци 1 пословника преко овог дела молбе пређе на дневни ред.

Раденко Драгојевић тражио је, да му известилац покаже заслуге г. Бана, а многи посланици тражили су, да се молба прочита.

Известилац прочита молбу и све прилоге њене.

О способности г. Бана, његовој радњи на књижевности и публицистици, дугогодишњој служби и услугама које је учинио земљи за 30 година, и да његову молбу треба уважити по мњењу одбора, говорили су: Архимандрит Дучић, Милош Милојевић, Рад. Милошевић, Ђорђе Милетић, Д. Голубовић, М. Терзибашић и г. председник министарства.

Љубомир Дидић, Петар Стевановић, Марко Петровић и Никола Мандић казали су, да према обавештајима усвајају одборско мњење.

Противу одборског мњења говорили су: Сима Милошевић, Милош Глишић, Ранко Тајсић, Никола Пашић и Глигорије Петронијевић.

Разлози њихови били су ови: што је г. Бан плаћен из државне касе за оно што је радио; што није био указни чиновник, па не може ни имати права указних чиновника; што је служио све досадање владе и радио у свима правцима онако, како су му владе заповедале; што су поднете сведоџбе о његовоме раду, приватна уверења; која не могу имати никакве важности, што има доста људи, који су се жртвовали за ову земљу, па нису добили ништа; што би се оваквом праксом отворио пут и другима да траже оно, што и г. Бан, и што су наше финансијске прилике такве, да ми не можемо бацати паре награђујући овакве људе.

По свршеном претресу председник стави ствар на гласање, и Скупштина усвоји први део предлога одборског, да се молба г. Матије Бана преда влади на призрење, те да му се према доказима, које подноси признаду године чиновничке службе.

После одмора који је трајао четврт часа, председник нареди, те се прочиташе следећи укази Његовог Височанства:

1. Указ којим се овлашћује министар финансије, да поднесе Скупштини предлог о продужењу увођења држ. прихода за 1878 рачунску годину.

2. Указ, да исти министар поднесе на решење предлог о начину сравњавања трошкова за зајам у Русији.

3. Указ, да се поднесе предлог о

допуни закона о скеларини за дрвиске ћуприје.

4. Указ, да се поднесе предлог о измењама и допунама закона о трошарини на пиво.

5. Указ о предлогу, да се Милисаву Пазарцу одреди издржавање.

6. Указ, да се поднесе предлог о намештању старих и отварању нових ћумрука на југозападној граници.

Скупштина упути ове предлоге одбору финансијском.

Председник министарства каза и Скупштина усвоји, да се због краткости времена не узмље у претрес предлог о печатњи, но да се тај претрес остави за сутра, а сад да се продужи започети рад.

Извест. одбора Јак. Павловић чита:

1. Љубица, жена Ђорђа Стојановића, свештеника из Неготине, моли за државну помоћ, јер је њен муж умро, вршећи дужност војног свештеника.

Према закону о инвалидима и њиховим породицама, оваква тражења спадају у круг власти инвалидског суда, па за то је одбор мњења, да се према чл. 101 тачци 8 ова молба одбије.

Скупштина усвоји мишљење одбора и одби ову молбу.

2. Мидован Петровић из М. Врбице, окр. крагујевачког, моли, да се задржи од извршења пресуда, по којој хоће да му се прода непретност.

Скупштина по мњењу одбора реши, да се према чл. 103 пословника пређе на дневни ред преко ове молбе, јер она не спада у круг скупштинске власти.

3. Анка удова пок. Марка Петровића учитеља из Београда моли за државно издржање, јер је министар њену молбу одбацио.

По што је решење министрово основано на закону, то Скупштина по мњењу одбора, а на основу чл. 103 пословника реши, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

4. Стеван Пејовић Црногорац моли, да му се изда из држ. касе 100 дук. цес., што је у рату 1876 потрошио, заповедајући над 200 ород. и 30 црногорских војника.

Молилац није поднео решење министрово, којим је одбивен од овог тражења, за то је Скупштина према чл. 101 тачци 7 пословника решила, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

5. Магдалена удова Стојана Илића гвардијана из Алексинца моли за државну помоћ.

Према члану 103 тачци 1 пословника Скупштина реши, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

6. Коста Стојановић из Јагодине жали се противу одлуке министра унутрашњих дела, што му не ће да дозволи кафанско право, јер му је зграда близу школе.

По што је решење министрово основано на закону, то Скупштина на основу чл. 103 тачке 1 пословника реши, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

7. Мајстори качарског еснафа из Алексинца траже, да се смањи такса на сечу јапије.

Како овај еснаф тражи измену постојећег закона, а ово могу чинити само посланици, то Скупштина по чл. 103 тачци 1 пословника реши, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

8. Димитрије Јанковић добровољац из Ст. Србије моли за новчану помоћ.

Кад постоји инвалидски суд, то

Скупштина према члану 104 т. 1 пословника реши, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

9. Петко Станковић из Д. Раче, окр. крагујевачког, тражи поновљење парнице.

По што Скупштина није судећа власт, то према чл. 103 тач. 1 пословника реши, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

10. Настасија, удова Мите Радојевића из Београда, понавља поднесену жалбу због убијеног јој сина Милана.

Како је ова жалба у Скупштини решена, то Скупштина одлучи, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

11. Јоца Николић бив. проценитељ ћумрука жали се да је неправедно осуђен на губитак службе, и моли да му се поврати државна служба.

Давање држ. службе владино је право, за то Скупштина према члану 103 т. 8 пословника реши да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

12. Љубица С. Васиљевића из Београда, моли да јој се одреди пенција или издржање, и пошто је њен муж пресудом дисциплинарног суда изгубио службу.

По што је муж молитељке пресудом изгубио службу а тиме и право на пенсију, то Скупштина, према чл. 101 тачке 1 пословника реши: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

13. Милош Миладиновић, Мита Миладиновић, Обрад Радовановић и Светозар Ивановић из Будишинаца окр. пожаревачког моле, да се као војници прве класе у рату 1876 ослободе од плаћања аренде.

Ово тражење не спада у круг скупштинске радње, с тога Скупштина одлучи, да се преко њега пређе на дневни ред (члан 103 т. 1 пословника).

14. Никола Милићевић из М. Врбице окр. крагујев. моли, да се продужи извршење пресуде којом је осуђен на плаћање дуга Радивоју и Ђурђу Игњићу из Крагујевца, док свој берићет не прода.

Ово тражење не спада у круг скупштинске власти, за то Скупштина реши, да се ова молба одбаци.

15. Јован Зега, бив. официр, жали се, што му се не да државна служба.

Влада даје државне службе а не Скупштина, за то се по члану 101 т. 8 пословника реши: да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

16. Филарет намесник Милкова манастира моли да Скупштина реши, да и духовна лица плаћају грађански данак, те да могу бити изабрани за посланика.

Молилац предлаже измену закона, а то је право посланика, за то Скупштина реши: да се преко овог предлога пређе на дневни ред.

17. Јагода мати Ђире Мијаиловића, војника који је погинуо у рату, жали се противу одлуке инвалидског суда, што јој није дао потпору.

По што се молитељка жали противу пресуде инвалидског суда, а противу судских радња у опште Скупштина није надлежна, одбор је најавио мњење, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Дим. Цветковић тражио је да се прочита ова жалба с прилозима.

У овом су га помагали М. Глишић и Нињанин, а Аксентије Ковачевић доказивао је, да не треба читати.

Председник министарства изјави, да се учини по предлогу Цветковића, и

Скупштина одлучи, да се жалба с прилозима прочита.

Известилац Јак. Павловић прочита жалбу и све прилоге.

М. Глишић каза, да је инвалидски суд пресудио по закону, који је прошле године Скупштина донела. Он је био противан наређењу, да породице добровољаца немају издржања, јер то нити је право ни човечно. Због тога је мњења, да се закон о инвалидима измени, те да и породице добровољаца добијају издржање из инвалидског фонда. Мисли да нема никога у Скупштини, који би био противан да се та измена учини, на шта се чуше многи гласови одазива.

М. Милојевић примети, да је поднео предлог да се добровољцима и устаницима даје потпора, нарочито, што су се устаници јако одликовали у рату 1876, јер су заузели већи део турског земљишта, чиме су учинили, да при миру ништа нисмо изгубили.

В. Мандаревић објашњава, да је прошле године било доста говора о овоме и да је одбор био склон да породице инвалида добију потпоре, но да се од те добре жеље одустало, по што нисмо имали довољно извора. Одборско је мњење законито. Ако ко жели измену закона, може поднети предлог.

М. Терзибашић уважава заслуге добровољаца и каже да је прошле године био мњења, да њихове породице добију издржања, али је остао усамљени. Да би се учинило сад, што није лако, треба поднети улог у фонд инвалидски, па да се оствари наша жеља.

Председник Скупштине рече, да међу нама никога нема ко жели да се та сиротиња потуца од немила до недрага и да скапава. Но по што је одбор решио ствар, по закону, то да се одборско мњење прими, а господа посланици, да поднесу предлог, и да се ова ствар исправи.

На захтев М. Глишића да влада поднесе предлог, председник министарства рече да посланици поднесу предлог, кад су ствар покренули, а влада ће га примити.

Скупштина усвоји мњење одбора и реши, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

18. Петар Цуфа из Јагодине са 7 другова жали се противу пресуде инвалидског суда, што није досудио издржање породици Мате Петровића из Јагодине.

По што Скупштина није позвана да разматра пресуде судова, то реши, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

19. Никола Милосављевић из Пожаревца жали се на среског старешину, што га је стављао у притвор и суду спроводио, па га суд као невина пустио.

Ова жалба није била пред надлежним министром, за то Скупштина одлучи, да се преко ње пређе на дневни ред.

20. Игуман манастира Раковице у окр. београдском моли да му се да у помоћ известан број осуђеника ради пољоделства, а о трошку манастира, у циљу уређења и повећања манастирске привреде. Он се обвезује платити чуваре који ће водити надзор над осуђеницима.

Одбор проучив ову молбу, и наводе, као и циљ, на коју се она помоћ у радној снази тражи од осуђеника, као и то што се овом молбом иде и на олакшицу држ. касе, јер ће јој се

тиме и издатци умалити, који се на осуђенике чине, мњења је, да се ова молба, на основу члана 103 тачке 4 пословника препоручи владином при-зрењу.

Љубомир Дидић противан је одборском мњењу, и мисли да би било боље да се робијаши употребе на украшење бања, а не на подизање приватних имања.

Известилац Павловић доказује, шта су манастири, да они нису приватна имања, да је тешко набавити радника особито што је тај манастир близу Београда, где нема довољно радника, што се доказује и тиме, што је један богаташ произво, који је купио имање близу Београда. Корист је за државу, јер ће манастир издржавати раднике, а за осуђенике је боље, јер ће се сачувати од покварености која ће их у самоћи снаћи.

Рад. Милошевић казује у каквом је стању била Раковица пре, а у каквом је сад, особито од како је г. Томанија тамо преместила своју фамилијарну гробницу, па с тога, и што је тај манастир близу Београда, где долазе и странци, да треба помоћи, да се тај манастир што више подигне, и да треба учинити по молби садањег игумана, код кога је све у реду и који тај манастир тако подиже.

П. Срећковић противан је мњењу одборском и не одобрава, да се осуђеници дају приватним људима на рад. Одаје пошту игуману и манастирима, и жели да манастири обрађују баштине као сумануте, како је било у старо доба.

Известилац Павловић брани одборско мњење нарочито што је Топчидер близу Раковице, те ће се моћи да води надзор над осуђеницима и доказује корист за државу и осуђенике, ако се учини по молби. Он двоји дужности црквене од привредних, и доказује да је одбор дуго премишљао кад је ову одлуку донео.

Ранко Тајсић чуди се мњењу одбора и томе, да игуман смирени богомољац буде управник манастира и робијаша. Мисли да би требало поднети предлог да се од имања манастирских подигну земљеделске школе, а калуђери да се сместе у један манастир. Због тога је против предлога.

Анта Пантић чуди се мишљењу одбора. Он не ће да идемо натраг но напред, и да треба одузети велика имања манастирска, па их употребити на просветне циљи, како је већ толико пута на скупштинама говорио.

Марко Петровић као члан одбора доказује, да га је за казато мњење руководило то, што калуђер не ће водити надзор над осуђеницима, но њихова надлежна власт, и што би ово давање било корисно и по државу и по осуђенике. Супротње има али не ће да ради и игуман прибегава овој молби.

Председник Скупштине каза да има 13 пријављених говорника, па упита хоће ли Скупштина да се и даље говори о овој ствари. Скупштина каза да не ће да се више говори.

После тога председник стави ствар на гласање, и Скупштина одлучи да се мишљење одборско одбаци.

Састанак је трајао до 1 сахат по подне и председник заказа састанак сутра у $8^1/_2$ часова пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Тушаковић

Секретар
С. Живковић

Потписници:
Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Тома Стајић, Васа Павић, Анта Нешић.

XV САСТАНАК

13 децембра 1878 године у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР

Ђорђе Ж. Ђорђевић.

Председник објави да је састанак отворен.

Присуствовали су сви министри, осим министра финансије.

Састанак је отворен у 9 сахати пре подне.

Секретар Живко Недић чита протокол XII састанка. Пошто на исти учињене примедбе М. Трифунац и Петар Стевановић, Скупштина усвоји протокол.

Председник саопштава Скупштини, да су посланици Димитрије Катић за срез ресавски, Адам Богосављевић и Иван Дамњановић за срез крајински, дошли. Њихова пуномоћија заједно са записницима уручена су одбору за прегледање пуномоћија, заједно са жалбом противу избора г. Адамовог.

Председник најави да је на дневном реду да се говори о печатњи, па пита Скупштину, хоће ли да се одмах говори или да се прочитају нека питања од гг. посланика на гг. министре. Скупштина најасни се да се почне претрес предлога о печатњи.

Мата Ђорђевић слаже се с мњењем Милана Ђурића, и на то је да се предлог одбаци, а закон о печатњи у живот ступи.

Јанија Стошић не може да замисли да има народних посланика, који желе да се сад угаси наша слобода, по што смо се три године борили на бојиште пољу за слободу. Кад би то учинили онда треба и школе да позатварамо. Зар закон о печатњи, који је прећашња Скупштина издала и који је само 4 месеца живео, чије мане нисмо испитали, сад тако брзо да укинемо? За то је, да закон од 1875 године остане и даље у важности, па ако има каквих мана, Скупштина ће то доцније исправити.

Димитрије Голубовић вели, да није у питању слобода штампе, јер то сви хоћемо, а разлика је само у томе, што једни хоће неограничену штампу, а други опет мало ограничењу. И он је за ово друго, гледајући на наше умно стање, потребе и на унутрашње и спољно стање у опште. Односно веће слободе штампе у првом реду долазе оне земље, које су најбогатије умно и материјално, као што је н. пр. случај у Енглеској и Белгији; па што се даље спуштамо другим државама, све је мање и мало више ограничења, док не дођемо на мале државе као што је Србија. У Енглеској и Белгији видимо велику гомилу изображених људи и видимо богатство, а што даље силазимо, њима све мање тих људи. Слобода штампе хоће онде, где влада велика памет, где је богатство и где су железнице. Ни она не ће у супротњу. У нашој земљи тако је мала интелигенција, да ми немамо ни потпун број за чиновнике, а тако исто мало је и наше богатство. Сада, кад готово сва интелигенција ради на државним пословима, и нема ни времена, и не пада ни на памет, да и они пишу, онда за кога остаје неограничена слобода штампе? Искуство нам је показало, за 4 месеца, када је важио закон од 1875 године, да нам је донео грдне псовке, а ретко да је изашла каква ствар која би нам ма у чему користила. С гледишта на наше умно и спољно стање у опште, желео би, не као непријатељ штампе, него као патриота, да је мало ограничимо, па према развићу биће и слободнија. Слушао је, да када су неки од почившег кнеза Михаила тражили слободну штампу, да им је одговорио: „Научите се и обогатите се, па ће вам слобода сама доћи, и онда ни Бог вам је одузети не ће." Тако је у истини, ко хоће у истини да говори, јер сиромах човек, који мисли како једва да живи, како ће да води бригу о слободи писања?

Васиљије Пашић не види велику штету од слободне штампе, као што су неки предговорници говорили, да ће бог зна какву пагубност произвести, ако сад пустимо закон од 1875 године. На против види асну, јер људи, не имајући довољно с књижевношћу, не би имали иначе прилике да се користе науком, н. пр. ни трговци ни земљоделци не би имали науке. И он је да се штампа у неколико ограничи, те да се грдња не проспина на сирам фамилије, а све остало треба да потпадне критици. Мњења је да закон од 1875 остане у сили, а доцније, ако би се показале рђаве последице, онда нека се ограничи.

Борисав Милановић каже, да народ не тражи слободу штампе. (Жагор). Одбија навод г. Пашићев, и вели: да оних 20 посланика који су предлог потписали, који је сада на претресу, нису дошли другојачије, но и њих је народ послао да раде народне послове.

Никола Мандић држи, да треба да се прочита закон од 1875, те да знамо, шта у њему није добро, па то да избришемо, а што је добро да остане и даље закон. Он је за то, да млађи старијег поштује, и што није истина да не сме писати нити да се неистине и пакости наносе на оне који врше тачно своје дужности. (Чује се: Врло добро).

Анта Пантић каже, да је и он један од предлагача да се укину измене и допуне од 1875 године. Одбија прекор неумесган г. Пашићеву, односно потписника предлога, па додаје, да не разуме г. Пашића, кад каже, да ако ми немамо слободну штампу, каку он замишља, да онда не ћемо имати ни законодавне власти; јер ми имамо законодавну власт. Чуди се како смо могли за ове две године изводјевати слободу браћи нашој, без да је било „светлости" и „јарког сунца" (као што то нека господа називају слободу штампе), присаједињити тодики простор земље, и земљи добити независност. Признаје да је и печатња допринела нашој народној ствари, али само поштено писање које ни данас није забрањено нити је ко рад забранити, а то нам даје и закон о печатњи издан 1870 године, по коме је писано до 1873, када у октобру месецу 1873 г. дође један нов министар, који издаде распис један у духу са сим слободан, који је надмашио и сам закон од 1870 г. јер је дозвољавао писање без икаквих огра-

ничења. Видели смо благодети тога радикалног расписа, јер није се могло одржати ни два месеца неограничено писање, и ноће гоњење и затварање људи. Измене и допуне од 1875 год. показале су се у практици врло убитачне за ред у земљи, за слогу и љубав између грађана. Да је то тако и било напомиње жалосни догађај у месецу фебруару 1876 год. у Крагујевцу и његове последице у Тополи и Крагујевцу, на додаје да тога није било, да би ми можда били у Приврену, а томе су криве допуне штампе од 1875 год. Баш за то што смо постали независни треба да смо смотрени. Ми смо Срби бујни, па треба да се чувамо да нас не доведу на несавладљиве препреке, па може нам сва мука отићи у залуд, јер границе нису још добро обележене. Мњења је да влада из закона од 1870 и допуне од 1875 поцрпи што је за данашње прилике добро, па да поднесе Скупштини формални предлог, који ће одговарати духу времена и данашњем положају Србије, јер и он је за слободну штампу. Шта више држи да је закон од 1870 год. сувише слободан за наше прилике, па доказ чега позива се на тврђење нашег великог књижевника г. Јосифа Панчића који је на састанку скупштинском 23 октобра 1870 године када се претресао закон о печатњи изјавио, да се томе радује, и да је у законодавном одбору казао: да је тај закон доста, а може бити за нас и сувише либералан, прво с тога, што смо млад и неискусан народ, који се у бујности својој лако на странпутицу завести даје, а то је за нас доста опасно, јер морамо према иностранству да се у свачему смотрено владамо; друго, што се у закону установљава да могу новине писати и млађи људи од 21—25 година који су већ по свом узрасту склони да у начелу претерују. Овим претераностима налази се спасоносна предохрана у чл. 6 овог закона; с тога је мишљења да се тај члан прими и т. д. На основу свега тога он је за мњење одборско.

Анта Нешић додирујући се говора г. Пашићевог и Глишићевог, вели, да они кад год што говоре, апелују да им је то народ казао, а на против народ о томе ништа никоме није казати могао. Он је за штампу, али ограничену и да се не грде поштени људи нити ико други, отуда је дакле за одборско мишљење.

Војин Радосављевић каже, да народ негодује противу неограничене слободне штампе, јер види из новина, како се поштени и први људи нападају, грде и подмеће им се што не постоји. Ево три године како се на никога не напада, него живи мирно и поштено. Вели да не стоји навод Дреновчев, јер лопов, кланкавац, који хоће да краде и пара, тај се не обзире на закон, који га најстрожије казни, а камо ли на слободну штампу. Држи да ако падну измене и допуне закона о слободној штампи, да ми не би отишли у назад, јер види да ми унапред идемо, јер ми поправљамо што нам фали. Он је за то да закон од 1870 год. у својој сили остане, јер за то би био и цео народ кад би се запитао.

Васи Мапаревићу чини се да се овде говори о ономе што није на дневном реду. Но што смо сви за слободну штампу, на претресу је, хоће ли се укинути измене и допуне од 1875 год. или не ће; према томе треба најпре видети, како оне гласе и у чему су оне боље од закона од 1870 године. Они који су за ширу слободну штампу, њима су на сметњи чланови 6, 25 и 46 закона. Чита све чланове редом и објашњава их. па о члану 6 вели: да у њему не види да он ограничава слободну штампу, а исто тако не чини се никаква неправда писцу кад се по члану 25 суди писцу и осталим грађанима по општем кривичном закону. Исто тако чл. 46 баш ни у колико не смета писању истине противу власти, јавних послова и свију грађана, јер он закрављује само да се стално и у непријатељском духу нападају и оцрњавају дела власти, јер да се не говори оно што није истина, или се у општте тако уређују да постану убитачне за јавни ред и поредак и т. д. Говорећи у име одбора каза, да одбор сматра да ни један ни други закон нема довољно гаранције, које се имају тражити од уред. ника или писаца који неистините противу кога напишу: па за то је одбор дао мњење да влада првој идућој Скупштини поднесе закон, који ће ујамчити потпуну слободу штампе, али који ће дати гаранције противу људи, који неистините пишу, а за то да су потребне ове гаранције: да не може писати сваки, за кога се нема уверења да је научен и поштен човек; да се да материјална гаранција, те ако буде осуђен да се има уређени или нападнути од куда наплатити; и треће да се не би стварао одуговлачили, да се створи нарочити суд, да би уређени или нападнути могао одмах добити пресуду, како би одмах могао обнародовати је и побити код света да није оно истина што је против њега изнесено. За то је, да се за сад закон о слободној штампи од 1870 године усвоји потпуно без икакве измене.

Д. Стојановић као известилац мањине узе реч и каза: да се сваки предлог може бранити на два начина: 1 доказивати потребност, корисност и добре последице тога предлога: или 2 побијати наводе противника предлога. Он усваја други начин да брани своје мњење. Пре свега има то да каже да одборска већина у своме извештају наводи да јавна штампа напада на фамилију, на брак, на државно устројство и т. д. а заборавља, да се то радило и писало у времену када је царовао онај закон, који хоће сад да ступи у живот. Дакле каква веза постоји између разлога одборске већине и њиховог закључења? На кад нема овде, како се може усвојити такав предлог? У одвојеном мњењу казао је, да три члана и то чл. 6, 25 и 46 ниште слободну штампу. Нарочито је камен спотицања чл. 46, јер његов списао није да онај који напада на државно устројство бива кажњен само једном опоменом, него тај кад нема у једном спису ништа казнимог, онда по члану 46 може да га казни министар унутрашњих дела опоменом. Нека се каже да ће за то судови судити па суд нека изда опомену за лист. Вели, да је министар унутрашњих дела усмено изјавио у одбору да би пристао да се тај члан не васкрсава као укинут, али на то није пристао одбор. У историји установности ово је редак пример да је влада либералнија но већина одборска, будући влада пристаје да се укине а одбор не ће. Он је мњења да се преко предлога пређе на дневни ред.

А. Бабовић, као известилац већине, побија наводе предговорника односно већине одборске, на додаје, да у прочитаном одборском мњењу не стоји то,

да је одборска већина казала, да је слободна штампа сама по себи сматрана, произвела зло у земљи и да је довела ову нужду, да се сад решава, треба ли постојеће намене укинути. Није то у питању, јер сви чланови одборске већине сматрају тако исто слободу штампе саму за се за установу благодетну, установу, која је намењена да шири у свету само добро. Одборска већина нашла је, да је слободна штампа код нас злоупотребљена, и дошло је у питање шта да се чини онима који злоупотребе благодет слободне штампе. Отуда је потекло одборско мишљење, које иде противу злоупотребе, а слобода штампе остаје опет. Само одбор налази, да закон од 1875 не даје довољне гаранције противу злоупотребе слободне штампе, док на против закон од 1870 има у неколико боље и сигурније гаранције, да се штампа не злоупотреби, док се се међу тим, по мњењу одборском, не изради нов закон у духу потпуне слободе.

Д. Стојановић као известилац одборске мањине изјави, да ни он не брани злоупотребе учињене у штампи.

Љубомир Дидић напомиње како сви знамо, да када је удружен српски слободан народ појурио као бујна река против угњетача српске слободе и тираније, да се тада цео свет задивио, шта је тај мали народ чуда починио, али је и знао да је тај народ у слободи одгајен. Данас, кад смо велико дело извршили, нашој браћи дали слободе, постали независни, — мисли да нико не сме казати, да ми не ћемо да имамо слободе. Но држи да нико не треба ту нашу слободу да злоупотреби, и да не треба нико да прави бусију и изазива праву штету народу, а то држи да је у закону и пре 1875 и после прописано, да има одређене казне тако, да кад ко узме нешто да пише, да му се рука тресе. Држи да треба да се прочита закон, па да се зна шта је у њему, па шта је у њему рђаво да се укине, а што је добро и заслужује да живи, то да остане. Јер нама је стало до тога, да наша земља добро напредује, а нема ни једног, мисли, који би желео да пођемо у назадак. Слободна штампа није само за политику, јер у срећним земљама пишу и о земљорадњи и другим стварима, који се односе на народну привреду. Мисли, да је боље да се да људима прилике да пишу а не да им се не да, те да играју по буџацима и чине штете. Он је први за то, да се закон поправи ако треба поправке, иначе нек остане какав је.

Милутин Стокић држи, да слобода човекова у опште зависи од њега самога, од његовог умног развитка и васпитања, јер човек треба да је на томе ступњу развића, да уме уважавати другога човека и чувати његова права, а тада ће сам себи створити слободу. Да ли смо дозрели за слободу штампе или нисмо, можемо се у неколико уверити из недавашње прошлости, у којој се слобода штампе одликовала само грдњама, нападајима на личност. Он је за то, да се слобода штампе уважи, јер је важан услов за умно напредовање човеково, но за то, да се и гарантира свачија част. Ми живимо као народ или као држава, тек од неколико десетина година, док међу тим други народи као слободни живе од више стотина година, па за то ми не можемо претендирати да смо за сваку слободу дозрели, као што су дозрели други европски народи. За при-

мер мањег ступња развића позива се на то, што се данас после неколико година, по што су батине укинуте, тражи да се исте опет уведу. Из оних разлога није за то, да се врати у живот закон о слободној штампи, а нарочито после тек свршених наших прилика, него се слаже с мишљењем одбора у томе.

Марко Петровић признаје, да смо политички и иначе млад народ, али нико не ће одрећи да је ђак буквараш врло младо дете, и та младост не застрашује родитеље да дете дају у школу. И ако смо млад народ, опет морамо ићи постепено напред, јер никада не би дошли на висину зрелости. За тим прелази на наређења закона на која, што се тиче члана 6 и 25, њима није противан и одобрио би да остану тамо, јер и треба да сваки спис дође власти у руке. Није противан ни да се казне сви саучесници на каквом злочинству, јер то је случај и код осталих злочинстава. Но члан 46 тако је широког обима, да у њему могу да се сместе све воље властничке. Злоупотреба може да се учини не само путем слободне штампе, него и с осталим најсветијим стварима, али слободна штампа испреседа пут калиевој злоупотреби, јер знамо да су кажњени они који су злоупотребили слободну реч. Кад то стоји, онда се не може казати да је слободна штампа пут, којим се преступници заштићавају. Право личности, части и личности које су неприкосновене, изузете су од дискусије јавне речи, — отуда мисли да треба да се престане говорити у начелу о оној ствари, но да се усвоји закон од 1875 год., па влади и народу остаје право да све, што се покаже противно интересу народа и народњег морала прекроји.

Министар унутрашњих дела изјави, кад је у одбору била реч о разлици, која постоји у закону од 1870 и закону од 1875 год. о штампи, да је то објаснио, и да је сва разлика између та два закона само у три тачке, и то оне, које је посланик среза колубарског окр. ваљевског споменуо. У одбору је изјавио од стране владе да је готов што се тиче члана 46 да он отпадне из закона од 1870 год., јер што је рекао г. Стојановић према томе члану 46, могло би да буде да се и то, кад би ко напао на једног писарчића, сматра као нападање на државну власт, премда се тај члан разумно не би могао тако опширно тумачити. И пред Скупштином поновара, да члан 46 закона може изостати и удесити се тако, као што каже г. предговорник.

Глигорије Петронијевић вели, да ми сви треба сложно да радимо на томе да имамо слободу говора, слободну штампу, слободу мисли и писања, — разуме се у границама, јер где нема никаквих граница, ту нема ни добра. Ограђује се противу навода г. Анте Пантића, да је штампа произвела нереде, јер би се последице показале и на другом месту; дакле, тим појавама мора да је што друго узрок. Побија наводе оних који веле, да слободна штампа није ништа допринела нашем ослобођењу, на против много је допринела; јер је она помагала и покретала да предузмемо ослобођење наше браће. Обраћајући се посланицима из оних земаља, пита их, како им беше над њим турски власници, аге и чорбаџије чињише зла, безакоња, а они им не смеђаху ништа да кажу. Немађаху нигде пушке, никаква срца, коме би јаде своје казали. То је било

за то, што у турској царевини није било слободне штампе, због чега је и пропала, што је рушила слободу других, што није допуштала никакве слободе грађанима својим, па ни слободу штампе. Заиста нигде ни једну државу није сатрла слободна штампа, но на против, где ње нема, ту нема ни државе. Сви држе Србију за уставну земљу, а каква би била та уставност, када би нам се забранио наш говор, наша мисао, јер онда не би живели у ослобођеној земљи. Пита посланике из нових земаља, да ли ће да нам прате за оно што смо ми дали тиме, што ће потписати оно, чиме ће се умна слобода, слобода речи и писања, слобода којој се Срби од срца радовао, уништити. Слободне штампе боји се онај који је крив, да се страши да његова рђава и прљава дела не изађу на свет; слободне речи боје се властници који су ради обухватити већи обим својој власти. С поднетим предлогом иде се на то, да нам се удари једна гвоздена карика на мозак, да не смемо ништа говорити. Имамо довољне гаранције у закону о штампи, који данас постоји, јер је осигурана личност и фамилија појединих људи, што нам је најсветије. По што је све осигурано, што треба да је, онда ће много горе бити ако оставимо земљу без слободне речи, јер то би у неку руку значило стати на пут бурној води, која би с тога све више и више расла, па би једнога дана продрла и преплавила све бране, које смо јој ставили на пут, и поплавила све и разнила се на све стране. Кад би нам се одузело право слободног писања, тиме би нам се степњавала сва наша грађанска права, јер би онда имали да сносимо само финансијске терете, а не би ништа као слободни грађани ужинали, и онда би се животиње упоредили, разликујући се од ње само плаћањем данка. С тога је, да за то, закон о штампи од 1875 године остане у потпуној својој снази док се бољим не замени.

Милан Миловановић одговара г. Пашићу, што је казао да су предлог, који је на претресу, потписали само неколико сељака који не знају писати, па вели, да је народ бирао за посланике људе паметне и поштене, а не само да су писмени, јер се не може нешто без памети само на артији да уради, него на против најпотребније је да има памети, јер се у рат не иде с артијом него с пушком у руци, и који су паметнији они заповедају, а који су мање паметни ти слушају, па је све добро било. Писмени људи могу лако нешто перем написати, које другима и општој ствари шкоди. За то је, да се то ограничи колико је нужно, јер зна случаје да су неки пређали поштене људе, па су бегали преко Дунава. Људи поштени раде своје послове и зарађују те се и лебом раде, и они остају у земљи, па било добро или зло. С тога је за одборско мишљење.

М. Трифунац вели, да ће мало историјски одговорити на говор г. Пашића, и пренао је својом критиком главније наводе г. Пашићеве, па завршује: да налази да је било слободне штампе за време рата, да ми не би могли успети оволико колико смо успели, и не би се налазили у овој пространој варошии. Слаже се с Антом Пантићем, да нас последице слободне штампе пред рат други нису смеле, ми би данас имали још више 7 округа, јер нисмо могли раније у рат ући.

Председник Скупштине најави, да је сада на њега ред да проговори коју реч о овом питању, па за то заузе место председника потпредседник г. Вујо Васић.

Т. Туцаковић каза, да је много говорено о томе какав треба да је закон о печатњи. Једни су за стари закон од 1870 год. а други су за то, да се укину измене од 1875, а трећи траже нешто друкчије. Он мисли да би се могли задовољити са садашњим законом, само ако би се у њему учиниле следеће измене:

1. Да уредник новина може бити само онај, који је свршио какав факултет велике школе или каквог свеучилишта.

2. Да има 30 година.

3. Да има од општинске власти уверење да је поштен, да је уредио плаћао потпун порез и општинске трошкове бар 5 година.

4. Да је он као уредник одговоран за све оно, што у његовим новинама суд нађе да је казнимо.

Кад буду такови уредници, онда се можемо надати да ће он одговорити правој потреби и не ће се бавити несхватљивим идејама и грдњама, као што је то до сад у неколико бивало. (Чује се: Врло добро.)

Мита Миловановић мисли, да народ није послао посланике нити им наручио, да народу донесу слободну штампу, него да раде да немамо лопова, краља, разбојника, да је сваки поштен грађанин миран и безбедан у својој кући. Противан је таквој слободи да се поштени људи грде, па за то је за предлог одборски.

Радован Милошевић вели, да кад је у другим већим земљама и код просвећених народа у опште признато, да треба слободна штампа, онда то треба и код нас да буде. Он је за то као члан законодавног одбора; као и цео одбор био за то, не да се слободна штампа смете и укине и народу нека мрежа на очи метне, него за то, да закон од 1870 год. у живот ступи без додатка од 1875 и да се дода још један члан нов, по коме да буде и онај кажњен, који би из страних новина какве чланке препштампавао, а било би убитачно за нашу земљу, јер то није било у старом закону, па га суд за то не би могао никако ни осудити. — Њему се чини да оне државе које имају најслободнију штампу, то нису имале у оно време кад су се ослобођавале, и тако савршену, као што је данас имају. Они су онда радили онако као што је радио и блажено-почивши Кнез Милош, који је темељ поставио данашњој Србији и до овог степена довео, и унутно. Тако је радио блажено-почивши Кнез Михаило који је одузео градове и истерао Турке без капи крви из Србије, док међу тим зна се, колико је стало српске крви док је Кнез Милан освојио Горњицу и Ниш, и оволико земље Србији прибавио, и ако смо имали слободну штампу. Велики су народи ишли корак по корак док су дошли до садањег развитка и усавршене слободне штампе. И ми за то треба да се према губеру пружамо и према своме развитку и слободну штампу имамо. Он запиша да је слободна штампа нужна као што је човеку нужна ватра да се огреје и послужи, што је најпре. За пример може да послужи, кад се соба због

хладноће наложи, али нема одака почне се пушити толико, да се мора састарати да се то поправи и начини као што треба. Па када данас наша граница још није обележена, нити знамо докле се пружа наша кућа и је ли покривена, а ми хоћемо у њој да намештамо намештај, а још није нам ни одак готов. За то када би се слободна штампа у ово време широм пустила, онда ће се запушити, да ћемо се сви чудити. За то треба да имамо такву светлост и слободу, каква нам сад од користи може бити слободног писања с гаранцијом противу злоупотреба, а међу тим влада нека поднесе о томе нов предлог удесан за наше прилике.

Ђорђе Малетић вели: шта је слободна реч, то не треба нико да нам казује, почем је то свима нама добро познато. Овде се пита, да ли је нов предлог и мишљење одборско противно слободној штампи? О слободи није се могла ни повести реч, кад закон о слободној штампи постоји, и то много слободнији но што је у почетку постојао код европских просвећених народа. Овде је реч о разузданости, о пустоћи, а не слободном говору; о злоупотреби дате нам слободе, која се одмах у почетку показала, о ограничењу те разузданости, јер није слобода говорити све оно што ко хоће, него оно говорити разумно, пристојно, умутно и не вређајуће. Разумни и слободни људи писали су и онда, када је било и т. н. цензуре, нити им је ова и једну реч брисала, јер је сваки водио рачуна о пристојству, о правој мудрости, о поштовању општег мишљења, о свом образу пред светом. — Предлогом који је пред нама не поништава се слобода штампе, но њим се иде на ограничење самовоље, разузданости и пустоће. Ко може противу тога војевати и казати, да ми у опште немамо слободе код нашега устава? Јер и ако судови стрељају, окивају, затварају, тиме није ограничена слобода, него ограничена злоупотреба оне слободе, која иде на поткопавање реда и безбедности. Не дајмо да нам се због разузданости опет поново оне жалосне прилике, које нам заиста нису на част служиле. — Он држи да је паметније предупредити какво зло да не буде, него по што се већ догоди, казнити кривца. Замислите кад се поштеном и невином човеку нападне на његову част, шта ће му суд помоћи, ако изрече пресуду у његову корист. Пустиме дакле да само зрели разум плете венац нашој слободној речи, а подвргнимо чуварима реда све оне, који иду на поткопавање општега поретка и опште безбедности. За слободну штампу иште се образованост, питомост, учтивост, пристојност, наука, а то све спрема у народу школа, а то ни школа није могла створити за 20—30 година па за то се и мора допустити, да се незрели људи ограниче. Тако н. пр. што је закон сељацима закратио да 6 дана орања не могу продати, тиме је ограничио њихову слободу, али тиме је спасено стотинама породица. Тако је исто и с законом о расписивањима који је у цељи тој издат да се расписивања ограниче да не упропасти текућину и децу своју до просјачког штапа доведе. Овако ограничење самовоље ништи и наше прилике, према потреба, дакле је оправдано. Слаже се с мишљењем одборским, да се цео тај закон претресе, пречисти и према нашој потреби удеси.

Прота Коста Рушчуклић вели, да ко од њега познаје, мора признати да је он човек који је вазда радио за слободу, и да је вазда готов стати на браник за слободу и своју и целог народа, али свагда је био за ред и законитост. Он и данас диже свој глас за слободу штампе, јер она доноси среће народу, будући се њоме лакше износе мисли и осећања, тежње и потребе свију. Но томе не треба се бојати слободне штампе кад писац изнесе на видик потребе народа, и покаже начин, којим се може све што не пада довести у ред и поправити. Но он замишља слободну штампу у границама закона, јер законске границе не ће ни колико сметати потпуној слободи штампе, а сваки може да изнесе све на видик, што мисли да је на срећу народа потребно да се обелодани. Законске мере задржаће само сувише патрена човека, да не налива свога гњева на веру, цркву, и све што је Србину мило и драго, иначе сваки може слободно писати, јер закон није никакав баук за онога, који доиста жели својим знањем учинити какво добро народу и отаџбини. Он је за то, да се предлог с одборским мњењем поднесе влади, да она поднесе формалан закон удешен према приликама, у којима се ми данас находимо.

Никола Пашић одговара г. министру унутрашњих дела, да дела карактеришу шта је конзервативам а шта либералним. Кад се ко изјасни да се враћа на старе законе, који су мање слободњи, онда то одмах патрат, то је реакционарство, а они који то подржавају јесу реакционари.

Све оно што су неки доказивали и износили да закон од 1875 год. дозвољава да се могу грдити поједини људи, то се чинило под владом онога закона који се предлаже да у живот ступи. Под законом од 1870 договарао се цензор и уредник шта да пусте, а шта да не пусте, и тако су заједно уређивали новине, па је по томе и цензор био саучесник у издавању новина. Одговарајући на говор г. Паште Срећковића вели, да није никако понижење за човека, који је чекао да дође у Скупштину, јер је она установа, одакле се може бранити народно право. — Они који све оно што се у Србији десило товале као зло на слободну штампу, — они заборављају на све друге узроке, који управ раде да се једним дејством друго произведи. Прелазећи даље на говор г. Мацаревића, каже, да не може да постоји слободна штампа поред члана 6 од 1870 године, јер полиција кад прегледа новине, може да каже, да хоће ово или оно да измени ово или оно да пропусти, а отуда за уредника постану тако неприлике, да због материјалне штете пристане да не штампа примерак, већ прво поднеси полицији рукопис на редакцију, а то је онда цензура. — Слободна штампа састоји се у интересу нашег народа и његове слободе, благостања и напретка. Ако се хоће да сумњичимо, онда пре сумња може да падне на онога, који не ће слободну штампу. — Остаје при своме првоме говору, да без слободне штампе нема ни уставности, јер штампа је једина која ће износити у новинама све народне потребе, које се тада претресају с разног гледишта, и онда се појављује јавно мњење. Нарочито је за нас нужна слободна штампа,

јер народ нема никакве своје контроле, да контролише како судоводство, тако извршну власт. Кад влада има моћ да дејствује у сваком правцу народног живота, онда с друге стране треба и народ да има такву моћ да заштити своје интересе, а то може постићи само средством слободне штампе, јер и сад понавља, да закони не вреде много, но људи који врше те законе. Сад какву контролу има народ који нема слободне штампе, у том случају, кад су закони повређени, кад се не извршују у оном духу у коме су и написани. Тако исто не може бити ни просвете јаке и истините, где нема слободе, јер ту нема критике, а без ње нема науке. — Кад би се угушила слободна штампа, имали би један лист званичан и један полузваничан, који ће писати оне ствари које су у интересу владајуће политике, да се на јавност изнесу. Други људи који би критиковали тај правац и хтели да покажу други бољи, — то не могу чинити. Тежња за слободом не може се никако у народу угушити са свим, она све више и више расте и ако се угушује, јер он прати шта се у суседним државама збива, како се тамо напредује, а тиме свест у народу све више расте и ојачава, те се у земљи ствара такво стање, које је опасно по државу и њен опстанак. У данашњем времену нама је потребнија слободна штампа но икад што је. Апелује на нашу браћу из ново-ослобођених предела на које смо радили, жртвовали новац, пошли у бој, јер то је била наша патриотска дужност да чинимо. Ми смо имали слободе пре но што смо пошли да их ослобођавамо, за то држи да они не могу бити тако немарни спрам нас, да не устану и не помогну онај правац који иде на то, да поврати ону слободу, која је била пре нашег поласка њима. Он држи, да кад смо за њих лили крв, и све смо дали за њих, — они ће помоћи правац онима, који траже слободу.

Риста Поповић вели, да се с предлогом, о коме је реч, хоће да се вратимо натраг у доба, када је владала полицијска цензура, кад човек није могао ништа да проговори, ништа да напише, да помисли, док не пита полицијску власт и од ње дозвољење не добије. Овим се предлогом хоће да обуставе мисли људске. Користи које ће нам донети слободна штампа коју сад тражимо да се усвоји, оне су веће од штете, коју можемо имати, јер слобода штампе није само циљ да ружи и напада поједине грађане, него има за задатак да говори о појединим изворима нашег народног кућења, о нашим унутрашњим стварима и потребама. За то је дакле, да се предлог одбаци заједно с мишљењем одбора, а да закон од 1873 године ступи у живот.

Милош Милојевић каже, да је овде говор о примени слободне штампе, и за то треба да знамо и наше земљиште на коме се налазимо, јер ми смо млад и нов народ, и сада имамо прилике да на своме сопственом развићу радимо. Наводи примере из живота свију словенских народа, које је неограничена слобода до неслободе довела, па додаје да није за то да се пусти да се пише и говори што хоће, јер то би нас могло довести до велике неприлике. Нас има сада после овог ратовања рањених, прозебли, мучених, гоњених и свакојаких, па ако се допусти да се сви изговоримо како хоћемо, то не би добру довело. Не одобрава непрестано анелованье на ново-ослобођене крајеве, да смо само за њих радили, јер ми смо прво за себе радили. Што нам је кућа шира и већи простор, тим је и за нас боље. Ми их нисмо ослободили да им сада вршемо трње над главама, и да тражимо да за нас гласају, јер то је рђава практика. Ми смо их ослободили да ми будемо јачи и снажнији. Из дебате види да ни један закон не вала т. ј. ни онај од 1870 ни онај од 1875 год. па је за то, да се састави неки трећи према потреби и околностима.

Министар унутрашњих дела у одговору на говор неке гг. предговорника изјави: да се не отима много за име, него се стара да ради у корист народа, па звало се то либерал или полулиберал, то ће најбоље теоричари да кажу.

Целина једног народа у односу према себи и према другима, који га окружавају, захтеви једино од управљача, који мора да пази као год и думеција од лађе којом управља, да је некад брже некад лакше лево и десно тера, избегавајући сваку стену и сваки опасан талас, а кад буде нужде и каква груби талас просећи, док сретно лађу не протера. То је дефиниција кад човек ради као државник, као практичар а не као теориста. Што се тиче тога да је ова влада реакционарна, он каже: да је већина чланова данашње владе учествовала у давању слободе народу. Од 1868 године ова је влада на делу показала да није реакционарна, јер је она створила ово стање у коме смо. Дакле, делом смо показали да ли идемо напред или натраг. Никакав закон до 1869 год. није обезбеђивао владу да те године изнесе пред Народну Скупштину устав, но коме Народна Скупштина с Владаоцем дели законодавну власт. Што се тиче тога, да ли је ово напредно или назадно, да ли је то корисно или штетно по земљу, то ће оценити будућност. Као што је и пређе казао, не стиди се тога, да ако је хтео да корача, па је пошао у провалу, да од тога одступи и прати се натраг да обиђе. То је што се тиче политичке личности.

Као приватна личност нико није био више нападат но што је он, али он је само ћутао и чекао прилику да као човек, кад дође време, покаже шта вреди, како ради и у ком правцу. Сад је дошло време и осећа дужност да ради, па ако уважи садашњост добро, ако не, онда нека уважи историја, па мир.

Што се тиче штампе, као приватан човек трпео је слободну штампу. Кад му је било да одговара ономе који га је напао, он му је одговорио, јер колико је његово перо толико је и његово.

Кад је дошло време да се штампа обустави, он је и обуставио, јер је нашао за добро да не буде слободне штампе у време рата. У то време издавале су се новине у Крагујевцу, Београду и Смедереву. Дао је настављења начелницима како да у томе поступају. Та су настављења од 11-ог маја 1876 у више тачака издата, у којима се налаже како треба да погледамо на наше установе; како на веру, на ствари државне у опште, на шта треба пазити, да се не напада. У тачки 8-ој стоји: „у општте никакав Србин не сме се нападати, па ни политичке личности, па да се има уверења, да се не слажу с онима који су на влади. Још у тачки 10-ој стоји:

да сваки чиновник, при обустави слободне штампе, има на уму то: да се партајство колико је могуће стиша те да се наборане личне заљевице које су постојале. Друго, не треба допустити нападања и раздражавања ма на кога, јер је потребна слога и љубав свију нас, и крајње је време да се један другоме зближимо и дамо заборану све оно што је између кога поведено било.

Г. министар мисли и осећа да је то и одржао, јер се не сећа да је ико од опозиције изнесно што, да је ово или оно било, а да је било, сигурно то не би они оставили. Дакле није дозвољавао нападање, него је желео да нас овај рат, који је био, очисти од наших унутрашњих мана, да тако чисти и отворени можемо пружити руку један другоме и клати: сад смо нови, сад смо чист народ, дај да се здружимо.

Колико је схватио ико ли ни опозиција не ће да пустимо да се пише и гради и напада на оно што сматрамо за свето и поштовања достојно. (Вичу: Не ћемо!) На то, вели, влада и хоће, то је и њена жеља да се спречи градња а не слободан говор. Он мисли, да и сам човек по природи хоће да тражи нешто да чита и пише; али нешто непристојно, намишљено, то не мисли да ће ко да чита. Јавни говор треба да је пристојан и у кругу где су само двојица а камо ли на пољу где нас има више, нарочито страних лица. Нека се пише да је ко погрешно, да му није добра и правилна радња, али да описује у накосној намери, у грдњи, то не треба никем дозволити. И ми не ћемо да кажемо да је оно добро што није.

Не стоји, да полиција управо води неки надзор тиме, што по закону има право да прегледа новине. То је прегледање у цељи тој, да се зна ко је писао, па ако има кажњивог дела, следећи § каже, да ће се то судским путем оценити. Дакле, суд ће судити има ли кривице или не, а не полиција; јер кад би то полиција радила, онда не бих ни ја био за то. Ако дакле нема у томе кривице, полицијски чиновник узеће списе, прочитати и видети шта је, а ако има, он ће доставити суду.

Председник закључи састанак овај који је трајао до 1 сахата по подне.

Идући састанак заказа данас у 4 сахата по подне.

Председник Скупштине
Т. Тупаковић

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић

потписници:

Таса Костић, Тома Срајић, Јосиф Марковић, Василије Павић, Анта Нешић, Анта Пантић.

XVI САСТАНАК

13 децембра 1878 године у Нишу

председава председник
Тодор Тупаковић

протокол води секретар
П. Срећковић

Састанак отворен у 4 сахата после подне.

Присутни сви министри.

По што председник отвори састанак и објави, да је на реду, да продужимо дебату о штампи, на реду је, рече, Карапешић, који уступи Р. Тајсићу да говори.

Р. Тајсић вели, да је слободна штампа баиис не само за ум — но и за просветно развиће нашега народа. За овим критикује говоре неких посланика. Он је за то, да се предлог одбора одбаци, а закон о штампи од 1875 год. да ступи у живот.

Карапешић се потпуно слаже с оним предговорницима, који су за закон од 1875 године.

Сава Обрадовић допуњује свој пређашњи говор, критикује предлагаче и друге говорнике и закључује, да је за закон о штампи од 1875 године.

В. Вујовић вели, да је свима нама драга слобода, што смо доказали ратом; али треба имати реда и закона па да очувамо слободу. Он је за предлог одбора с додатком председника, да не пишу они који своју кућу не умеју да кује.

Дучић вели, да је за слободу, која има за основ: истину, науку, морал и праве народне интересе. За овим у дугој беседи разлаже значај штампе, мане у закону од 1870 и 1875 год. и завршује реч тиме, да ступи у живот закон од 1875 године, а влада нека састави комисију од најкомпетентнијих људи и нека изради предлог о слободној штампи.

М. Блазнавац вели, да у ствари сви хоћемо једно — праву слободу говора, али не можемо да се споразумемо. На разложивши ствар вели, да је и он за то, да се овај закон од 1875 г. опет уведе у живот, али с материјалном и моралном гаранцијом.

Д. Милојковић слаже се с говором Анте Пантића. Он је за одборско мишљење.

Ђ. Ђорђевић каже, да је г. Алковић ово питање о штампи добро разложио и да имамо по уставу слободну штампу. Он је за то, да ступи у живот закон од 1875 године.

А. Ковачевић вели, да умни напредак у нашем законодавном телу непрестано корача у напредак, а доказ је тродневна дебата о штампи. И већина и мањина не да, да се што од наше слободе окрњи. Дакле разлаже тежњу и мањине и већине, и вели, да се даде влади да сва поднесе предлог о штампи.

па ћемо онда приступити специјалној дебати.

Ад. Петковић слаже се с говором г. Милојевића; он је за одборски предлог, а влада идућој Скупштини да поднесе предлог законски о штампи.

Иван Милановић потпомаже говор г. Алковића, али вели, да се стане на пут грдњама у штампи.

Иван Јевтић вели, да нема шта говорити после оволиких говора, већ само хоће да наведе неколико примера о слободној штампи, па их наводи и њима доказује да је само слободна грдња била допуштена. Он је за предлог 20 предлагача и за мишљење одбора, и још да се регулише чл. 46 зак. од 1870 год.

Илија Матић вели, да је слобода штампе ујамчена уставом у члану 32, и који би је хтео потрти, учинио би грех. Није за то, да се могу штампати грдње нити да се допусте грдње. Критикује оба закона о штампи и вели, да се даде влади, да она поднесе измене закона, како ће потпуно одговарати правди и слободи.

Дим. Цветковић вели, да му није познат закон од 1875 год. али је влада имала на уму његове последице кад га је усвојила. Мисли да по истоме закону не може бити грдње. Он је за то, да закон од 1875 год. ступи у живот, а преко одборског предлога да се пређе на дневни ред.

Ан. Перуничић је за то, да закон од 1875 године ступи у живот, а предлог да се одбаци.

Милош Ристић је за то, да се пређе на дневни ред а закон од 1875 год. да ступи у живот.

Мијаило Јеремић вели, да смо сви за слободу, али се не слажемо о чл. 6, 25 и 46, и хоћемо да не буде грдње. Разлаже своје мњење; он је за предлог с тим, да се преда влади по одборском мишљењу, па да влада из оба закона спреми законски предлог и Скупштини поднесе.

Милош Глишић вели, да не би говорио по други пут, кад га не би изазвали многи говори, који су побијали његово мњење, а међу тим је чиста и јасна ствар ова слободна штампа коју управо не треба ни доказивати. За овим критикује противне говоре. Он је за то, да ступи закон од 1875 год. у живот, а предлог 20-це да се одбаци.

Ценић Осатовић је за то, да се преда влади одборски предлог да поднесе предлог, па ћемо оно што је добро усвојити а рђаво одбацити.

Н. Мандић вели: састајемо се сваке године, па ћемо исправљати што буде рђаво. Нека овако остане за три године, али само да се не грди и не износи оно што није истина.

Милија Поповић је мишљења, да се заштити од грдње и нападања вера, породица и што је нама свето, а слаже се с говором Милојевића.

Мијат Ивљанин разлаже своје мишљење и саглашава се с мњењем председника Скупштине.

К. Алковић вели, да је о слободној штампи, шта је имао рећи, пре подне рекао, па онда критикује противна мишљења. Он је за то, да ступи закон у живот од 1875 године, а потпомаже говор г. Дучића.

А. Ковачевић поновивши своју изреку: човек и ако је материјално слободан, он је морално ограничен, критикује говор Алковића.

Мађаревић даје објашњења о раду у одбору, наводећи, како им је стало да

се даде гаранција да ће се истина писати, да се даде материјална гаранција напоследку, а поглавито да за преке ствари буде нарочити суд и брзо суђење.

Павле Ивковић вели, да питање о штампи засеца у све гране државнога живота. За овим објашњава шта значи слобода, која је дотле слобода док се у право или у слободу појединаца или у државни интерес не дира и не повреди. Чим прекорачи границу, она није више слобода, већ самовоља. За овим у дугачкој беседи доказује, да и штампа има своје границе. Наводи како има три предлога: закон 1870 године, закон 1875 године и мњење одбора, па је мишљења да влада на основу свега овога поднесе предлог, или да се усвоји предлог Дучића.

Г. Гавриловић вели да ми имамо и слободну штампу и закон о штампи. Пита, да ли имамо довољно гаранције против злоупотребе. Придружује се мњењу Т. Туцаковића.

Милан Ђурић вели, да је својство установности слободна реч, јер је она контрола јавнога рада. Мишљења је, да ступи у живот закон о штампи 1875 године.

Милован Спасић брани закон о штампи 1870 године налазећи у њему две добре стране, а именно, да предупређује оно, што се мора предупредити, а друга је страна што се и по њему може изнети злоупотреба радње јавних власти, кад би се десила. И наводи примере. Он је за то, да се предлог одборски усвоји с додатком, што је предложио председник, те да то све буде један материјал за предлог, који да поднесе Скупштини.

Сима Милошевић наводи примере како је благодетна слободна штампа, па је за потпуну слободу штампе, т. ј. за предлог Дучића, да ступи у живот закон од 1875 године, а влада да поднесе до године предлог Скупштини, јер он није за неограничену штампу.

Како се више нико није јавио за говор,

Потпредседник рече, да за све време ове дебате о штампи ни смо баш тако много њој допринели, па није ни било нужно толико много о њој да говоримо сада, јер ћемо тек онда о овој ствари говорити кад нам дође формулисан предлог од владе. Сви хоћемо слободну штампу, само једни ограниченију, а други ширу. Он се није надао ономе резултату од штампе, какав се показао 1876 год. За овим наводи пример, па вели, да није било довољно гаранције од исте. Наше је садашње стање прелазно стање, па морамо бити обазриви. Он је за мишљење одбора с додатком предлога председниковог, нека се врати одбору, а одбор с владом нека и изради предлог закона о штампи.

Председник министарства министар иностраних дела: Ја сам, господо, током ове дебате принуђен да доведем у свезу два предмета:

Први је предмет гледиште, које влада заузима у питању о печатњи, а други је печатња сама. То морам да учиним због тога, што су у овој тако живој и пространој дебати пале неке речи о влади, које она мора да одбије; а то ће она бити у стању да учини не речима, него досадањим делима својим, фактима, која и нама не ће бити непозната. Да та факта наведем, морам да бацим мало пространији поглед, полазећи се оним истим правом, које су и господа посланици употребили.

Вама је познато, господо, да је 1868 године после онога жалосног догађаја, који сви оплакујемо, отворено тако земљиште за реакцију, какво никад није било. Да би ме сви разумели треба да кажем, да реакција у овом случају значи стега. Но ви знате да то није учињено, него се баш у овом времену још и коло уставности понело. Судбина је хтела да ја то коло поведем с друговима, од којих неке видите и сада овде са мном. Знате да је дотле једна половина законодавне власти била у рукама државног савета, тела једног које се састојало само из 17 чиновника. Шта је урађено знате: та законодавна власт пренесена је на народ, у средину самог његовог представништва, и ви је сада с Владаоцем делите на место државних саветника. — Дат је земљи устав с народним представништвом.

Многи су тај устав критиковали. Једни су налазили да је сувише слободоуман, други да није слободоуман довољно. Но како му драго, стоји то, да је створено земљиште, на коме је власт законодавна дошла у руке самоме народу, који је тиме постао ковач своје среће. Било да је тај устав сувише ил мало слободоуман, свакако он је стојао на једноме начелу, које му је могло до данас живот осигурати, и које ће га, не сумњам, још дуго времена одржати непомућена у сушгини, а то је: начело умерености.

Даље вама је познато, господо, да је уз устав дошао и закон о одговорности министарској. Тај је закон још више критикован. Може бити да има у том закону недостатака; но ви сте сви били сведоци да су на основу тога закона владе падале пред самом Скупштином. Ја мислим, да боље гаранције за добру народну управу он не може ни дати, јер и није циљ сваком закону да се људи вешају, но да се учини крај правцу, који не би налазио одобрења било Владаоца било народног представништва.

Изишао је за тим закон о изборима скупштинским. Овај закон није критикован; али чули смо баш ономад, кад су прегледана пуномоћства посланичка, тешке тужбе о вршењу тога закона, коме у основи није махне наћено. Ту се спомињала лозничка ствар, — судбина посланика лозничког г. Бошковића; ту се спомену жалостан догађај у Горњем Милановцу, смрт Грковића; ту је посланик драгачевски г. Тајсић набројао нам своје патње. Но сви ови догађаји, господо, страни су у овој влади, а ја не спомињем ово с чега другог, него само да не буде међу нама неспоразумљења, и да изјавим да се то не тиче ове владе. Ни први, ни други, ни трећи случај није се под овом владом десио. Шта више, ја могу додати, да не само никад, кад смо ми били на влади, није се догодило, да је ухапшен кандидат народни за посланика, него се тај случај није догодио ни с једним бирачем у целој земљи.

Према свему овоме, господо, хоће ли се овој влади моћи дати придев онакав какав смо чули овде приликом дебате о закону о печатњи, или не ће, ја то не ћу да знам. Ми смо према томе са свим равнодушни. Праву оцену о раду даће и нама и вама историја. Она ће нас у томе исправити и знаће какав ће придев коме дати, а ми у оваким дискусијама можемо често да заборавимо и своје име, а камо ли да можемо другоме праве име да наденемо.

Сад да пређем на сам закон, о коме се претрес водио.

Овај закон још кад је 1870 године, као први закон о печатњи у Србији, изишао, био је намењен, да има карактер прелазан, да спреми прелаз на цензуре у слободу. Тај му карактер даје члан 46, који је данас често спомињат. Ја се могу позвати на нас све, да тај члан није никад од стране владе употребљен — кад смо ми на влади били; опет велим, никад. Ни једне новине за време наше власти не само да нису биле обустављене, већ нису биле ни опомињуте. Ми смо се трудили да овај закон пуштимо искрено и све мере, које би по њему биле овлашћени да учинимо, да их чинимо штедљиво, тако да никад нисмо нашли за потребно да учинимо примену члана 46. Шта је било после нас, кад смо године 1873 пали, ја не могу да говорим, јер не приличи да једна влада другу оцењује, као год што не приличи ни једној скупштини да оцењује другу. Но пређи ћу на наше време и на нашу одговорност.

1875 године ми смо опет поверењем Његовог Височанства дошли на владу. Први предлог, који смо поднели Скупштини, био је предлог о изменама и допунама закона о општинским властима. Тај предлог био је у одбору скупштинском усвојен с неким изменама. Карактерна је црта тога предлога била да у избору општинских власти учествују сви, који потпун порез плаћају.

У то време развијала се у нас струја једна, која је била много јача од оне у којој смо ми дотле живели. То је била струја ратоборна. Земља је била сва расположена за акцију, за ослобођење поджармљене браће. Но ако је земља наша била расположена за акцију, није била расположена и Европа. Ратоборна струја ударила је спољa на отпор и акцију зауставила. Пред тим спољним отпором пало је и наше министарство. Сад су се опет повратиле на дневни ред наше унутрашње ствари; но у колико је струја за спољну акцију била ударила на јачи отпор, у толико је она, у повратку своме, даље потиснула унутрашњу, тако, да је ову из природног корита њеног избацила, те је толико раширила, да је управо наступила као нека поплава. Духови су се били јако заталасали, ми смо ушли у стање неке трзавице. У томе времену приступило се и измени закона о печатњи од 1870 године. Те су измене извршене, а тако исто учињене су тада и измене закона о општинским властима, јер онај предлог наш од 1875 године, који је, као што рекох, био примљен у одбору скупштинском, пао је према новом расположењу духова. Што се тиче овога закона имам да напоменем, да су примљене онакве измене, какве смо ми на Скупштини у Крагујевцу предлагали, не би било потребе да се доцније измене 1875 г. учињене, тако нагло сужавају, као што је то прошлих скупштина иницијативом, или да јасније кажем, по предлогу саме Скупштине учињено. Сада је тај закон измењен толико, да је у њему много мање самоуправе од оне, што смо ми предложили били.

Са законом о печатњи види се да је тако исто нагло ишло. Измењен је и он допунама и изменама од 1875 године. Али није прошло ни месец дана како је овај закон измењен, а појавиле су се грдне тегобе. Сама она влада, која је била принуђена, — или је хтела,

да таке измене и допуне закона о печатњи предложи, сама та влада одмах се нашла у највећим тегобама. Мени је бар познат значичии ток нашег живота. Приликом неком ја знам, да је тада кад су ступиле ове измене и допуне у практику, министар унутрашњих дела обраћао се начелнику крагујевачком да неке новине обуставља и правно предаје суду, но начелник је одговарао: „не може се, нема за то законог основа." А за што се не може? У закону о печатњи од 1870 године стајало је да суд може, кад му полицијска власт достави случај, обуставити сваки спис у ком би било „кажњивог дела." Но то је наређење пало 1875 године и у новом закону стоји, да се може обуставити само онај спис, у ком се садржи увреда Кнеза и Његовог дома, — после тога злочинство! Дакле сва друга или дела, као на пример: преступи, који се највише могу казнити с 10 година затвора, изузета су, и по томе дела, која се казне до 10 година затвора, могу се чинити штампом, а суд не може да их заустави, него тек кад се учине може да их казни. Ето у томе, господо, лежи тежина целог питања, а не у 46-ом члану; јер влада не тражи а и не требају јој никакве административне мере овога рода.

Ми, који смо повели коло установности у овој земљи, не можемо да радимо без закона и суда. Међу тим суд није законом овлашћен да предупређује штампарске преступе, но да би их казнити могао, они треба да се и изврше. Шта би то значило у обичном животу? Значило би оставити куће широм отворене, па кад би кога видели да нас краде, кад би видели да је лопов у кући, да га не би смели заустављати, но да би га морали пустити да учини крађу, па кад је учинио, онда да се ухвати, јер би тек онда могао суд да га казни! Ето, то је слика овог новог закона.

Многи су овде приликом ове дебате говорили о слободи, како је то лепа и нужна ствар. Ја, господо, не разумем на што се то говорило. Да је слобода добра и сваком народу преко нужна ствар, то нико не спори. Не може се овде, држим, ни од кога замислити, да ће влада, која је у земљи установност завела, ударити на слободу. И за што на слободу да удара? Је ли за то, што би смо били жељни неограничене власти? Ми желимо да одржимо поверење народа, а разуме се да немамо поверење Владаоца, кад нас је на ова места позвао. Да смо ми жељни неограничене власти, не бисмо били ни заводили устав, него би смо са 17 саветника, а онда их је било само 11, управљали земљом. Ми, господо, ма колико дуго да смо на влади, опет не можемо тако дуго бити колико дуго живимо. Дакле и нама требају све гаранције, које и осталим грађанима ове земље, јер и ми желимо сутра да живимо у нашим домовима заштићени законима.

Рекло се овде и то, коме је чиста савест, нема од чега да се боји. И заиста не треба, нити се ми бојимо. На послетку и ми смо сви људи од пера, то је наш занат, те и ми можемо да водимо борбу пером, па још можемо и то рећи, да, ко год је таку борбу с нама водио, није се могао похвалити да је из ње победоносан изишао.

Многи су говорили о упредама, нападајима и грдњама. Ми смо и то искусили. Ми смо већ навикнути и на нападања, навикнути и на хвале, па и при једнима и другима можемо да останемо прилично хладнокрвни. Ко ступа на јавну позорницу, тај треба да се наоружа оклоном стрпљења, па да дочекује равнодушно стреле, које на њ падају. Само једне није нам равнодушно, а то је: клевета.

Није та страна питања, што је вештаствена у овом важном предмету, већ што је пресудно, то је питање о нашим државним интересима, о установама земаљским, о васпитању народа, и о јавном поретку. То је за нас меродавно као за владу, а и иначе као Србе о томе смо дужни да се бринемо. Кад су ступиле у живот ове допуне и измене закона о печатњи, онда се усудило да се дође и до тога степена нападања, да није поштеђена ни једна установа у земљи, да није поштеђена ни једна класа грађанства, ни чиновничка", ни трговачка, ни свештеничка. Само је била реч о некој сиротињи, која је узимана у заштиту. А која је то сиротиња? То нам није казано. Не по свој прилици разумевали су писци оне што с њима иду. Терало се тако, и ми смо дошли у приличну кризу.

Овде се рече ономад „идући овамо да ослободимо нашу браћу, ми изгубисмо нашу слободу." Ја не верујем да ће то бити, но има нешто што верујем, а то је, да ми нисмо у своје време обуставили овај закон од 1875 год., ја утврдо држим да ми данас не би били у Нишу! (Одобравање). То је моје дубоко уверење. Ја не говорим ни за какав привремени интерес. Човек који је провео скоро 25 година у највишим пословима државним осврташе се више на то шта ће историја рећи о њему, него шта ће рећи дневни суд, па ја опет велим, да је остао тај закон у важности за време наше акције, ми данас не би смо били у Нишу. Само две речи, господо моја, па да видите за што. После првога рата од 1876 год. било је, као што знате, међу нама доста жртава, било је рањених, осакаћених, болесних, било је терета и реквизиција, а успеха није било. То је било мучно стање! Да је тада било и овог закона од 1875 године, шта би следовало? Ми би смо у овом тешком периоду пустили се у међусобне борбе, пшло би се из једне буре у другу. Они који нису били за рат кривили оне који су за рат гласали; бирачи би кривили скупштинаре, скупштинари владу. Међусобном опирљавању не би било краја. Сад сетимо се да догађаји на истоку онда још не беху закључени. У место дакле да се спремамо, да се опорављамо, те да згодан тренутак на корист употребимо, ми би смо били отворили унутрашњу борбу, и изгубили најбољу прилику. Рећи ће се, — а чини ми се да се то и сновиђало, — како Румунија за време рата није обустављала своју штампу? Није. Али шта је било? Је ли јој користила штампа? За то време и у томе тако важном периоду Румунија, место да буде руковођена једном чврстом руком, оставила је судбину своју и у рукама разних новинара. А у тако одсудним тренутцима нема саветовања, но заповедања с једне и послушности с друге стране. Отуда је следовало да је тамошња влада упливом те штампе била заведена на пут, на коме се западила, или бар дошла у неприлику, са оних који јој је одмах за тим требао. Ја имам из непосредног извора уверења из Румуније, да су се румунски патриоти кајали, што

у овом погледу нису учинили као и ми. Ми ни смо заслужили да нас новине уздижу што и за време рата не би биле обуставиле слободу печатње, али шта смо ми учинили? Ми смо се спремали, ми смо водили преговоре, имајући непрестано на уму велику народну мисао, ослобођење наше браће, ми смо се прикупљали, и чекали згодан тренутак, ми смо тражили цара ослободиоца у Плоешти, — па кад је дошао судни час, Господар наш рекао је: „пођимо напред у име Бога“ и пошли смо — и ево нас данас где већамо мирно у Нишу.

То је био пут у напред.

Сад догађаји су закључени. Обустављени закон треба опет да се поврати у живот, и због тога се и заподео овај говор. Није питање о томе, хоћемо ли да будемо без закона о печатњи. Није питање ниште ни о томе, хоћемо ли да обуставимо слободу печатње. То не ћемо, нити је о томе реч. Него питање је данас само о томе, коју ћемо меру слободног писања да употребимо. Није питање о слободној штампи, но о намерној употреби ове. Један од гг. говорника, г. Алковић, рече, да је у културном свету то питање решено, и да нема спора о томе да је свакој држави, која хоће да напредује, потребна слобода штампе. Тако је. Но културни је свет решио и то да државе саме собом одређују за се меру слободе, коју ће моћи да сваре, а то се увек гледа да се удеси према приликама и потребама земље. Тако и ми имамо да учинимо.

Господо, кад је код нас изашао закон о печатњи од 1870 год., онда је у Прајској важило ово исто наређење, које је стављено у члану 21 тога нашег закона, т. ј. и у Прајској је прописано било, да се сваки спис у коме се налази кажњиво дело може узаптити. Прајска је на челу Немачке: она је управо Немачка, она предњачи у свету напретка. И ја, ако би што отаџбини нашој пожелео, пожелео бих јој да дође до оне славе и културе, до које је дошла Прајска. Онај посланик који је опомад, о овом закону говорећи, подвикнуо да би се стидео таквог закона, сад кад чује да је његов члан 21 важио и у Прајској, сигурно ће узети реч натраг — макар сам у себи. Па кад то може да преди у Прајској, у земљи која је родила Канта, Лајбница, Хумболта — те велике умове, светске научнике — кад, велим, то може да буде у тој земљи, може за цело и у земљи, где се рађају Решетари, Доминљани, и они крагујевачки комунистични листови. (Одобравање).

Министар унутрашњих дела, мој друг, казао је и у одбору, да ми не полажемо никакве важности на члан 46. Одбореки извештај прочитан је; ту је казано, да влада није противна предлогу одбора у опште. Ја не разумем како су неки господа могли да изрекну свој суд о владином гледишту у овој ствари пре него што владу чују. Јер ми у опште одобравајући предлог одбора, задржали смо на сваки начин да се пред Скупштином потпуно изразимо. А мишљење је владино ово, које ја сад излажем.

Ми налазимо, господо, да у закону о печатњи од 1870 год. има много корисних чланака, као што има и у закону од 1875 год. Као год што налазимо да ради потпуног обезбеђења слободне речи од могуће самовоље треба да отпадне из закона од 1870 члан

46, тако исто налазимо за преко потребно, у интересу државном, да из закона од 1875 год. треба да отпадне и члан 21. — То је г. Ковачевић својим бистрим умом брзо проникао, и правце на то ударио; ту заиста и лежи главно питање. Да, господо, питање је: може ли се и сме ли се допустити у једној правној држави, уставној држави, да се кривице, које се казне затвором до 10 година, овако оставе без икакве предохране законске? (Вичу: тако је). Желећи да ово исправимо, ја не мислим да ћемо какав назадак да учинимо. Не ћемо. Ја примам на себе сву одговорност пред историјом за овакав корак. Кад би то тако било да се не може да исправи, што се погрешило, но да се свагда мора ићи напред, само за љубав те речи, која нам временом може донети популарности, не знам куд би нас то могло одвести. Популарност се задобија не речима, но корисним делима. Кад би се све ишло напред и напред, не гледећи куд се иде, на што би то нашло? Допустите да кажем једну малу причу из Молијера, ради бољег објашњења. Он представља како је некакав доктор лечио болесника, па кад није могао да га излечи, болесник је хтео да га остави; но доктор му је рекао: остани ти ту; боље ти је и да умреш лечећи се по правилима докторије, него без ње и да оздравиш. На тај пут воде нас они, који нас уче да идемо „напред“ па макар стрмоглавце отишли. Не, поправити се никад није погрешка. И овде нужна нам је исправка, и морамо је учинити. Је ли паметно да идемо путем, који неки зову путем слободе, па макар и залутали? Ја, господо, увиђам ствари са вишег гледишта, навикнут на то својом дуже-временом службом и природом оних послова, у којима сам радио. Ово су ствари у којима погрешке не само да могу да нам шкоде у унутрашњем него и у спољашњем животу наше државе. Ако се ми не би благовремено заустављали, и таке предохране стављали какве су нам потребне за ред у земљи и наш развитак, ми би смо могли да жртвујемо своју слободу, потиснути или неостушним развитком изнутра, или потиснути силом спољних односаја. Као што сам и мало пре казао, најбоља је страна нашег устава та, што стоји на земљишту умерености. То исто имам да кажем и о свима слободним установама нашим, па и о штампи, коју смо ми 1870 год. у законске границе свели. Не ће, господо моја, да дође реакција од умерености, него од наглости и неостушности. (Одобравања). Ето са законом о општинској самоуправи шта је било. За што је дошла реакција од самога народа? За то што у наглости није била таке уређена та установа да буде корисна. Тако исто може да буде и са законом о печатњи. За то је нужно да сада исправимо из закона од 1875 год. оно, што је за време оне трзавице у народном расположењу те године пренагљено усвојено, а доцније се осведочило као штетно. У толико пре то треба да исправимо, што смо ево очевидци онога што бива данас на западу, у земљама, које су далеко сталније и напредније од нас у сваком погледу. У тим земљама данас такво је расположење против једне друштвене болести против социјализма и комунизма, да се свуда предузимљу мере спречавања таких теорија. Јесу ли ове теорије праве

или не, у то овде не ће бити нужно, да улазим, али сам готов свагда да их обарам. Искрено исповедам у мени има социјализам и комунизам убеђеног противника. И ви сами мислим да ћете знати каква струја влада на целом западу односно овог питања. Као што је споменуо и г. Ивковић у своме говору, и у самој Швајцарској, тој колевци слободе и слободних установа, предузимају се мере против те струје социјалне. И Швајцарска је принуђена да чини неке стеге, не за то што осећа потребу унутрашњу да то чини, него што је спољним односајима потиснута на то. И ми ако би смо остали при нашем закону о печатњи од 1875 г. могуће је да би могли доживети да мењамо закон, не по својој оцени, него због тога што би нам то спољни односаји налагали да учинимо.

Због тога ја морам да препоручим Скупштини да у овом по земљу важном питању не нагли, но да испита ствар зрело, да задржи на старог закона што се може задржати, а на новијег да избрише што се показало као штодљиво и убитачно за нас, наш државни развитак и поредак у земљи.

Влада је, господо моја, да на кратко сведем питање, за одборски предлог онакав како је формулисан, тражећи гаранцију, влада није за члан 46 старог закона о печатњи, влада није за члан 21 новог закона о печатњи, влада је за предлог нашег поштованог председника Скупштине, у коме има довољно елемената за моралну гаранцију. Ово све да се доведе у склад, узевши све у обзир што је данас овде од скупштинске већине представљено као потребно и корисно. Према томе влада има да предложи, да се овај предлог поврати у одбор, па одбор имајући све ово на уму, да у споразумљењу с владом пројект спреми. Но морам да додам да је тражење и материјалне гаранције мало потежа ствар, јер ми смо сиротан народ, па може бити, ако се и ова гаранција устражи, да не ћемо моћи постићи цељ, коју хоћемо да имамо од слободне штампе. Међу тим кад ствар дође у одбор размислићемо. (Чује се: врло добро... прима се).

Милош Глишић вели, да у интересу рада, влада треба да пристане, да се узме још који посланик у одбор, јер овде има разних мњења, те би се овако рад скратио и после се не би много говорило, и у овоме га потпомаже више од 12 посланика.

Председник вели, да одбор може сам позвати кога члана Скупштине ако за добро нађе.

Алекса Петковић предлаже Глишића, но се он одриче.

Председник вели, да се по закону зна шта је одбор и како ради, а иначе сваки може отићи сам у одбор.

Глишић вели, да по закону Скупштина може још кога у одбор одредити и онда тек пређи његов одлазак у одбор.

Председник вели, нека предлог иде законодавном одбору, а њему ако је ко потребан, он ће га позвати.

Анта Пантић вели, да одбор поднесе предлог сагласно с владом.

Милош Глишић вели, да је свој предлог учинио и тражи да се реши јер су га потпомогли 12 посланика.

Сима Живковић вели, да треба најпре Скупштина да реши, хоће ли она

ствар ићи одбору или не, па после може доћи предлог Глишића.

Председник ставља питање: ко је за то да ова ствар иде одбору нека седи, а ко је противан нека устане.

Сви седе.

И тако је Скупштина једногласно решила да се предлог одбора поврати натраг у законодавни одбор, да он с владом изради предлог закона о штампи.

Састанак закључен у пола 8, и други заказан за сутра у 8½ сахати.

Председник Скупштине.
Т. Туцаковић

Секретар,
Срећковић

овлашћена потписници:
Анта Пешић, Јосиф Марковић, Тома, Стајић, Таса Костић, Василије Павић, Анта Пантић.

XVII САСТАНАК

14 децембра 1878 године у Нишу.

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Живко К. Недић

Присутни: министар унутр. дела, грађевина и правде.

Почетак у 9 часова пре подне.

По што је састанак отворен, председник извести Скупштину да је Његово Височанство потврдило закон о ковању новаца.

За тим се прочита изјава народа из среза нишког.

Прочиташе се предлози посланика, и то:

1. Предлог Милоша Глишића и осталих о измени члана 8 закона о инвалидима.

2. Предлог Арсенија Симића и осталих о измени и допуни закона о издавању уверења при продаји стоке;

3. Предлог М. Раденковића, и осталих, о измени § 113 кривичног закона;

4. Предлог Ђоке Ђорђевића и другова, да се државним питомцима урачунају године службе, које су на страни провели.

5. Предлог Јакова Павловића и другова, да се учитељима, који су продавачи у средњим заводима урачунавају године службе проведене у основним школама.

Све ове предлоге Скупштина упути одбору законодавном, а предлоге под 1 и 3 још као и хитне.

За тим:

6. Предлог Аврама Јовановића и другова, да се ратни страдалници ослободе плаћања данка до Митрова-дана 1878.

7. Предлог Ранђела Трајковића и осталих, да се пострадалом народу у срезу ветерничком окр. лесковачког помогне.

8. Предлог Јосифа Марковића и дру-

гова, да се постави у сваком округу, срезу и општини по један економ.

Све оне предлоге Скупштина упути одбору финансијском, а предлог под 6 још и као хитан.

За тим:

Молбу Јована Стевановића из Ниша, да му се исплати реквизиција за узето сукно за војну потребу;

Молбу Милана Илијића из Ниша, да му се плати оно, што је реквизицијом узела од њега пожаревачка, свилајначка и смедеревска војна власт;

Молбу сељана села Гор. Матијевца, да турско имање, које су до сад радили и у будуће раде на пола.

Жалбу Милана Окановића из Параћина, што му је општински суд продао неку кобилу његовог пасторка;

Молбу општине тамнавичке, да јој се врати земља, коју су јој одузели Турци те дали Черкезима, а сад се отлашава за државну.

Молбу Ђуре Козарца директора шабачке полугимназије, да му се признаду у време указне службе и године, што је био професор и што је овде у Србији приватно школу држао.

Молбу Лазара Томића из Робаја, да поново изгубљену парницу.

Молбу Евдокије бив. удове Христифора Стевановића бив. официра, којом моли за издржање, што јој је син, једини ранитељ у рату умро.

Молбу Лепке, удове пок. Јосифа Хермана, бив. радника при државним баруганама, да јој се одреди издржање.

Молбу одборника општине пећиловачке, да се њихова општина ослободи до сад неплаћеног данка и да овај не плати још за две године, јер су пострадали 1876 год.

Молбу сељана из Дражевца, да им се врате њихове земље, које су им одузете, кад је први пут српска граница обележена.

Молбу Косте Цветковића, са 7 другова из Г. Матијевца, да се у државну касу унесе фонд, који су они пре 8 година установили с намером, да у случају потребе отуда новце узимљу.

Молбу народа среза нишког, да се ослободе спахилука.

Молбу Милана Гагоријевића из Крушевца, да му се саграде две механе у рату од Турака изгореле или даде накада у 3000 дук. од државе.

Жалбу Персе удове Ђорђа Нинића, којом понавља по трећи пут своју жалбу противу решења министра грађевина, због регулације извршене а непакнађене.

Молбу Николе Петровића механције из Ћуприје, да му се војском нашом спаљена механа плати.

Молбу Јована Савића, из Свилајница, да му Скупштина да своје решење на поднету молбу своју прошлим скупштинама о томе, што му министар правде због интереса по јавној исправи није дао задовољење.

Молбу Милоша Богићевића писара среза алтиборског, којом моли, да му се да дијурна за време, док је вршио дужност среског старешине на Јавору.

Све ове молбе и жалбе упућене се одбору на молбе и жалбе.

Петар Стевановић вели да прво треба помоћи овим страдалницима, који су к нама прибегли.

Милан Ђурић потпомаже Стевановића, па набраја у каквом се стању налазе људи који су пребегли амо, а оставили све што су имали Турцима.

М. Милојевић наводи, да је пре две недеље поднео предлог да се уврсте у инвалидски фонд и уставши. Моли да се при претресу Главњачеког предлога у овом смислу, урачунају и они уставши.

Председник вели, да су ту два питања, па мисли да би пре требало претрести предлог Стевановића, који потпомаже и г. Ђурић.

М. Милојевић вели, пошто већ има предлога за пострадале, то је за то да се у све уврсте и уставши и око Пчиње, Изворе и Нишаве.

Министар унутрашњих дела у след ових предлога наводи да је на прошлој Скупштини одобрен кредит од 50,000 дук. министру војном и министру унутрашњих дела на чување граница, на подизање караула, на досељавање и пресељавање устапа који су тамо били. Што се тиче ових досељеника и одселеника, то је дато министру унутрашњих дела, и он је дао налог начелству окр. ужичког, да пита где они желе да се настане, на шта су одговорили да желе у ужички округ. Због тога што је тај округ сиромашан он је нашао за добро одредити им место у округу топличком. Из тог кредита њима је издато колико је нужно до места и у месту за 4—5 дана. Ако се да средство биће и већа помоћ, а влада није противна.

Петар Стевановић и Милан Ђурић вели да је најпре помоћи овим прибеглим страдалцима, који су остали без хране и крова. Признају да је влада чинила све што је могла. Али је помоћ мала, за то треба да им дамо куће и нужни алат.

Председник вели да је предлог о томе већ у одбору, и да ће наредити да се још оне Скупштине реши.

За тим:

Секретар С. Живковић чита интерпелацију А. Дреновца и осталих, на министра унутрашњих дела, односно дефицита у каси начелства крушевачког у 2300 дук. цесар.

1. Да ли је њему познато да је тај новац упропашћен.

2. Ако је, то за што није окружног начелника Васића ставио под суд; кад

3. То и контрола писмом налаже.

4. Да л му је познато како г. Васић гони грађане да признају, да су саучасници у покрађеним парама;

5. Ако је то све знао, за што држи таквог чиновника у служби, и

6. Да л су предузете мере осигурања тог упропашћеног новца?

Министар унутрашњих дела одговара, да каса начелства не стоји под надзором министра унутрашњих дела, него под министром финансије, и по томе њему ништа није званично познато, а приватно чуо је да има недостатка.

Познато му је да је начелник узео хиљаду гроша из касе аконто своје плате. Што се тиче писма контроле, једно је дошло које му налаже, да га узме на одговор. Министар је власт и не може да прими налог контроле, јер она није надлежна да министру заповеда. Но ипак је писао начелнику да му одговори и даде потребне изјашњење.

По закону чиновник може да узме месечну плату без да то буде злоупотреба, нарочито над киме остани, што је докан да нема намеру оштетити касу, а гаранција је — посмртна плата.

Није му познато да гони људе, јер му се до сад нико није жалио.

Никола Пашић вели, да је 30 марта узео из касе 1264 гроша пореска, после 6 дана, априла месеца, узео је на

депозита 1079 гроша пореских. За тим један а после и два дук. цесар. Свега 2399 гроша пореских. Толико аконто плате није смео једно за другим узимати, према постојећем распису, без одобрења министровог. На том основу је и тражила контрола да се г. Васић под суд стави

Министар унутрашњих дела одговара, да му је познато да има једно писмо да је узео аконто, а не сећа се да је контрола предлагала да се под суд стави.

Никола Пашић сматра да је одговоран начелник и пита, хоће ли се наређивати што за то.

Министар унутрашњих дела одговара, да ако има каквог небрежења и одговорности, то ће контрола наредити. Међу тим познато је, како је ужички начелник Станоје платио неколико стотина дуката за свог касначеја.

Милија Поповић вели, да је и он из округа крушевачког, и да је одиста престао новац из касе, али небрежењем и кривицом касначеја, а не начелника. Исти начелник код народа врло добро стоји, иначе не би се за њ толико заузео код г. министра да га не премешта у Јагодину.

Милош Глишић доказује, да је овде крив начелник, јер је он старешина надлежателства и као такав мора све да зна. Министар ако ништа друго, а оно требао га је уклонити бар са дужности, као што је уклонио начелника ваљевског г. Настаса.

Министар унутрашњих дела на ново објасни да је ту главна контрола и да је она надлежна да каже је ли он крив или није. На једну просту доставу не иде да се ко уклони са звања. Пресуда кад нађе онда се може чинити што је по закону. Ма какве паре да је ко украо, он се мора казнити као лопов.

Свуда у свакој земљи има лопова и неваљалих људи. Било је и биће вавек криваца и ансапа.

Ко год апелује на моју наклоност у званичном раду, тај треба да савесно ради.

Ствар ваљевског начелника била је пред првостепеним судом који га је ставио под суд, а касација одобрила. За самог њега било би незгодно да и даље врши ту дужност а да га појединци туже и судови суде. Г. Глишић има право, али само нису оба она случаја једнака.

Јоца Пр. Стевановић објашњава, да се по устројству контролном зна, ко посредно а ко непосредно одговара, и да она о томе изриче суд, па и о томе, ко ће одговарати за кривицу. За све што постоји има закона и реда.

Панта Срећковић вели, да је најмучнији положај начелника, јер он не може да буде и начелник и касначеј.

По што је интерпелант на питање председника изјавио да је задовољан с одговором, то

Секретар С. Живковић прочита питање Марка Петровића и другова на министра унутрашњих дела, односно злоупотреба начелника ваљевског Настаса Петровића:

1. Је ли комисија која је испитала дело тога начелника ушла у траг злоупотребама његовим;

2. Је ли тога господина за исте постигла заслужена казна и каква? и

3. Ако то није за што, хоће ли га постићи и кад? и

4. Живи ли он у слободи? носи ли на себи име и власт окружног старешине? Је ли у дужности својој и ужива ли државну плату?

Министар унутрашњих дела: Против овог начелника појавиле су се неке тужбе, и будући је он био командант III класе, те је као такав злоупотребе неке починио. Ово ми није званично познато, а акта сам добио тек после по што је престало војно стање. Суд је нашао да треба по закону да одговара за некаква 4—5 дела; он се жалио касацији, и касациони суд је решење првостепеног суда одобрио. На томе је остала ствар, и сад треба чекати судску пресуду.

По закону он прима плату и има право на то изузимајући ако државна каса има да се накнади, онда му се одузима пола плате, а друга половина даје му се на издржање, иначе цела до судске пресуде.

Марко Петровић задовољан је с одговором и слаже се с г. министром што хоће да се законом констатује кривица једнога човека, само би желео да се овакве ствари што брже изнађају, а не да се одуговлаче на 2 године.

Министар унутрашњих дела слаже се у овоме с г. Марком и поново каза да је ова ствар отишла од њега пре 4 до 5 месеци, и кад је ствар пред судом, он не може утицати на суд.

Ранко Тајсић вели: Кад се констатује да се има платити штета, одмах се кривцу обуставља половина плате, па ако суд каже да је невин онда се пушта и даје му се оно натраг, а ако не оне му се издржи а после и цела плата. За то би требало да му се и сад обуставља половина плате.

Министар унутрашњих дела одговара, да то сам суд изриче сваки пут кад ставља кога под суд.

Иван Протић наведе, да је преко 300 цигана радило у Ваљеву за време рата. Ни један није могао разапети чергу који му није платио рубљу, две или један дукат.

Рекрутирајући војску, он је глобио сиромашне, шиљао сиротиње и слабе у војску, а здраве и богате остављао за грдне суме.

Треба оне злоупотребе извидити а никако заштићавати их.

Министар унутрашњих дела рече, да не може да зове мобу или да отвори сеџиште, па да пита је ли коме овај и онај што учинио.

Ко год дође да се на нешто жали, није пропуштено а да се не извиди.

Милош Глишић вели, да је и он мислио потписати ту интерпелацију, но га је друштво преухитрило, и вели, не би се онда чудно г. министар што није ни он на тој интерпелацији потписан.

Министар унутрашњих дела одговара да то није ни помислио а још мање казао.

Аксентије Ковачевић објашњава право интерпеланта на вели, кад се г. Марко, као прво потписани интерпелант задовољно с одговором, онда престаје сваки други говор. Иначе дангубимо и уводи се врло рђава практика противна закону о пословном реду

Марко Петровић на ово приметн, ако народ не ће да подигне овде глас, онда не зна где ће. Ни на шта друго није тражена слобода штампе, но да се уклоне могуће злоупотребе.

Груја Лаушевић не може да мисли, да је тај човек такав, за какvог га описа г. Иван Протић.

Секретар С. Живковић чита даље интерпелацију Глигорија Петронијевића и

још тројице, на г. министра унутрашњих дела:

1. Које су те побуде и тп узроци што су нагнали г. министра да одреди избор народних посланика на 18 сати пре но што је ступио у живот закон општински?

2. Какве је штетне последице за наш уставни живот и уставни морал отуд могао предвиђати, кад би избор посланика одређено на 5 или 10 дана доцније, но што је закон општински у живот ступио?

3. Да ли је министру познато да је била издата наредба за шабачку бригаду, да се првих дана месеца октобра креће на пут за границу те да смени находећу се војску народну на граници; па је та наредба обустављена и одложена, те је тако шабачка бригада пошла на границу у очи самог избора. — По овој наредби спречено је бирање како бригади шабачкој, тако и оним војницима који су на граници били, а нису својим кућама до дана избора могли доћи.

4. Може ли министар да покаже тако јаке и здраве разлоге, да је се све то тако морало учинити, а никако друкче, те да све те маневре нису употребљене да се бирачко право народа што више скучи, и да се предупреди да народ не пошље на Скупштину оне људе који не би били мишља да правац владине политике одобре.

Министар унутрашњих дела примети, да по закону не би био дужан да одговара за што је одређен био избор тога дана. По уставу и закону, то је право владе и Књаза. Њему није падало ни на ум да ли ће бити 29 октобра, један дан пре или један дан после. Око 10 августа породило се мишљење код владе, нарочито код нашег поштованог председника, да одустане од рада државничког. То питање није се могло одмах рашчистити, но се протегло. Ми смо ради били још у лето да сазовемо Скупштину, али због решења питања о кабинету, није се могло. Кад смо то свршили, одмах смо то предузели. То је било око 29 септембра, а будући по уставу ваља да протекне месец дана од дана указа до дана избора, то је тако и урађено; наређени су били избори 29 октобра. Ја обично бирам празничан дан, јер је, мислим, боље за то, да не би повереници дангубили и да би народ што више дошао на биралиште.

Баш и да је ступило у живот закон општински, ми смо у том са свим равнодушни, јер ја не приписујем кметовима то, да могу утицати на изборе. Што се тиче тога, да је полиција за време рата тражила и узимала извесне људе и постављала на кметове да врше полицијску власт које народ не ће, то не стоји; а то је потврђено тиме, што су на доста места изабрани они исти кметови, који су и за време рата вршили кметовску дужност, на узима за пример варош Лозницу, Смедерево, Ћуприју, Алексинац и т. д.

Што се тиче наредбе за шабачку бригаду, о томе није ми било познато, но знам да је један пут било потрошено питање у министарској седници, и мислили смо, како ћемо нашу војску што пре вратити својим кућама. Војна власт јавља: сад се може отпустити војска, но не сва, јер имамо извештаја да је било од Арнаута упадања и узнемиравања на новој граници. Мислили

смо да пошљемо замену крајишника који су на граници крушевачкој, алексиначкој, књажевачкој, но кад с друге стране помислимо, да су то ратни страдалници, наредили смо да дође шабачка бригада, која има најмање жртава. О поласку те бригаде, то је извршење, које припада чисто војној власти.

Државни послови су разноврсни, и кад мораду сви да се врше у једно исто време, онда природно је, да се не можемо сви искупити на једно место на ове да вршимо. А не мислим да је народ био много спречен, да бира кога хоће. Овде има посланика који за време избора нису били код кућа, па су ипак изабрани. Не видим дакле у томе никакве незгодности. Код нас је у 1876 бирана велика Скупштина, кад је дејствовало право ратно стање, па и тада нису били спречени избори тим што је ванредно стање постојало у земљи, а доказ је, — да је тада био много већи број људи, који су били огорчени због наше ратне среће, — па и ако нису одобрили правац владин, опет смо ми тврдо на њему стајали и ишли напред, и благодарим провиђењу ми срећно овде дођосмо, — а доцније историја ће ценити и нас и нас, и све који се мешамо у јавне послове.

Глигорије Петронијевић наводи и доказује да је овде повређено право бирача. Чачани су били на граници а Шапчани код кућа. Шапчани требали су поћи у почетку месеца октобра по наредби. По што је био одређен избор они су обустављени на два дана пред избор па познати онда да иду, да у избору не учествују.

Министар унутрашњих дела протестује против таквог тумачења.

Павле Самуровић вели, да како каже интерпелант, шабачка бригада пошла је 25 октобра; но то није истина, јер је она тог дана била у Шапцу на изборном месту. Дакле није истина што говори.

Глигорије Петронијевић поткорава, да се баш хтело да избори буду по старом закону општинском, и наводи пример како је полиција агитирала при изборе у Крагујевцу.

Никола Пашић вели, да је на прошлој Скупштини питан г. министар, кад мисли да нареди изборе; Пре, но што општински закон ступи у живот, или доцније? па је он одговорио да о том питању још није размишљавао.

Коста Алковић доказује, да по пословнику само првопотписани интерпелант има права да говори, иначе нико други.

Председник вели, да је до сад истина практиковано, но ако хоће Скупштина овако, он пристаје.

Никола Пашић доказује да сваки има права да говори, јер се интерпелација подизала само онда, кад нема довољно доказа да се један министар или влада стави под суд за несавесно вршење дужности, и ако Скупштина буде задовољна одговором на интерпелацију онда се даје министру задовољење, иначе добија незадовољство.

К. Алковић позива се на члан 95 и 97 пословника, на вели да се по том закону мора радити.

Министар унутрашњих дела наведе да у овоме важи члан 50, а не 20 пословника, и сад кад се један министар изјасни да ће одмах одговорити, онда то чини ради задовољења Скупштине, и одговори на интерпелацију. Ако интер-

пезант изјави да је задовољан, добро, а ако не, онда се не може прелазити у дебату, јер од ње нема никакве цели. И сад кад Скупштина каже: довољно је, довољно, онда се нема против тога ништа говорити.

Никола Пашић показа, да није задовољан с одговором, јер свака влада води рачуна о дану, кад ће избор бити; после, није постојала слободна штампа да се о томе поведе реч, и што је народна војска у очи тога дана позвана на границу те изгубила право бирања посланика.

Министар унутрашњих дела рече: таке претпоставке не могу се чинити и изводити, да је ко ово или оно намеравао. Јер зна се да је то једно поље магловито, у коме не можемо да нађемо реда и речи, и ја то просто не могу а и на послетку не ћу.

Аксентије Ковачевић разлаже, како је ова интерпелација гола фраза, јер се зна да нигде притиска није било, па ни 1876 кад је било ратно стање, и кад се сазивала велика Скупштина, а сваки није могао гласати јер би онда требало позвати и стражаре са границе. Он је да за то се интерпелација са гнушањем одбаци, јер они кажу да су само они били срећни да дођу овде у Скупштину изабрани слободном вољом народа, а сви остали посланици да нису.

По овоме председник стави на гласање и Скупштина усвоји да у будуће само прво потписани на интерпелацији у име сиње има права да говори.

Председник, вели, ако су интерпеланти незадовољни, нека праве предлог.

Никола Пашић вели: Није то позив закона него је то правац политике владине.

Милосав Трифунац — бранећи ону ствар изрекао једну увредљиву реч. Скупштина одлучи, да се о овом реши следеће седнице.

После одмора који је трајао $^1/_4$ часа, приступи се читању закона о водама, који је у начелу усвојен.

Известилац Д. Стојановић прочита члан 1 тога закона, и после објашњења истог известиоца Јована Стевановића и министра унутрашњих дела односно назива „опште-народног добра." Скупштина усвоји први члан по предлогу.

За тим:

Прочита члан 2 и 3. Скупштина усвоји оба по предлогу.

Прочита члан 4. По објашњењу г. министра унутрашњих дела односно говора Јов. Стевановића да се овоме члану дода § 361 грађ. зак. Скупштина усваја исти члан као што је.

Исто тако Скупштина усвоји и ч. 5 и 6.

При читању члана 7, Риста Поповић примећава онде где стоји „да се на том простору не смеју правити или држати скеле", да то не важи у нашој земљи по само за реке, које чине границу.

По по објашњењу министра унутрашњих дела да и слобраћај са помељаром није забрањен. Скупштина усвоји и овај члан.

За тим се прочита члан 8.

Владимир Вујовић, Илија Матић, Павле Самуровић, Груја Гавриловић, Рака Кукић, Станковић, Д. Цветковић, Т. Булић и Дучић, тражаху и доказиваху, да у тај члан треба да уђе и мера, колико ће се оставити за пролазак, јер кад се не означи може се људима причинити велика штета. И шта ће бити онде, где људи имају ограде или ограде

поред воде, да л и они морају сад то изместити.

По објашњењу министра унутрашњих дела, министра грађевина, које потпомагаху: А. Бабовић, Анта Пантић, Милован Спасић, Никола Радовановић, Милош Милојевић, Иван Стевановић, Дим. Голубовић, Драгутин Петровић и Панта Срећковић, да се напред ништа не може определити колико ће бити, но кад се премери и означи онда ће се изнети нарочита правила; јер никаква грађевина, не сме бити која би сметала пловидби, а где има ограде, да се ту мора начинити отвор — капија, — даље, да ће се, што се више узме земљишта, узети по закону о експропријацији, — Скупштина усвоји и овај члан.

За тим председник закључи седницу у 1 час по подне.

Председник Скупштине
Тодор Тупаковић

Секретар
Живко К. Недић

Оверовљени потписници:
Анта Пантић, Тома Стајић, Таса Костић, Анта Пешић, Василије Павић, Јосиф Марковић.

XVIII САСТАНАК

14 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР
А. Ковачевић

Присутни гг. министар унутрашњих дела и министар грађевина. Посланика на окупу 149.

Почетак у 4 часа по подне.

Председник јави да су дошли посланици за срез бољевачки Никола Ватковић и Јован Поповић, и да ће се њихова пуномоћја упутити одбору на преглед.

За тим се пређе на дневни ред о закону о водама, и

Известилац Д. Стојановић чита члан 9, 10, 11, 12, 13, 14 и 15.

Скупштина сва ове чланове усваја.

Известилац чита члан 16.

Алекса Петковић хоће да се у тај члан стави и мерило, колико воденичар може наплатити.

Љуб. Дидић вели, да о теме није реч, већ о грађевинама које се неће подизу. Он је за то, да се прими тај члан.

Ранко Тајсић пита: да л је довољење за висину нужно само за пловне реке ил за све?

Известилац Д. Стојановић каже, да важи за све грађевине на води, само не за старе, јер за њих има прелазно наређење.

Министар грађевина објашњава да се ово односи на друге грађевине, које се

подижу на рекама а које уздизањем воде могу бити од штете.

Ранко Тајсић пита, разумеју ли се ту и оне воде између села и њива, па ако се разуму, онда је он против члана.

Милош Сретеновић пита, ко ће да измери висину дунајке и моравке.

Министар грађевина: У колико би те воденице сметале пловидби, у толико подлеже овом закону.

Глигорије Петронијевић доказује, да у овом члану речице ваља изоставити, па да стоји само за пловне реке, јер ће се иначе народ грдно штетити. За сад је главне регулисати Саву, Дунав Дрину, а не и речице.

Коста Алковић говори о редакцији, па хоће да се замени у последњем реду другог става реч „потрошак“ са „количина,“ и у место „над или потрошак“ стави „над и потрошак.“

У осталом је за то, да се овај члан не односи само на поточаре.

Министар грађевина вели, да су поточаре изузете у члану 30.

Председник каже, да би ваљало означити само за поточаре у кршу, а не и у потесима.

Известилац Д. Стојановић вели, да је главно да се не чини штета, јер се закон прави за целу земљу а не за појединости.

Министар грађевина каже, да се овде разуме свака вода која може штету да учини.

Милан Ђурић разлаже како се овим иде на то, да се отежа плаћањем таксе, па је то тешко за наш сиромашан народ, и онда ће и све поточаре прећи у руке богатих људи. За то је да важи само за пловне реке, а да се изузму воденице на потоцима.

Ак. Ковачевић вели, да о овоме стоји у 30 члану, за то би требало овај члан усвојити као што је, како би се законом сваки сачувао од штете, јер ће овим добити право које се не потире, а тиме и утврдити висина и над. иначе проналоде се бескрајне парнице, које навлаче људе на велике трошкове тако, да и своје имање губе. Наводи пример о овоме како се око једне воденице, која није коштала ни 40 дук. цес. платила парницом накнада око 7—800 дук ц.

Ат. Бабовић противан је редакцији Алковићевој доказујући да би се онда разумело да над и потрошак морају бити узрок штети, а то није, јер код једне грађевине може бити узрок само над, а код друге само потрошак воде.

У осталом, у § 30 стоји, да за све грађевине на води мора власт да зна, ал од тога су изузете поточаре и друге воденице. Дакле ту се не плаћа нижиљер, јер о томе говори § 48. Ако власт види да је потребан план, она ће тек онда наредити да га ималац поднесе, или у случају протеста комшија да им се штета чини.

Редакција дакле овог 16 члана није штетна но корисна.

Коста Алковић вели, да је навео само да се у место „потрошак“ стави „количина“ воде, јер је та реч узета и у члану 17 и 19, па за што да се употребљавају две речи.

Што се тиче потрошка и пада, о томе ће се говорити кад дође ред на члан 30.

Милован Спасић каже, кад стоји у 30 члану оно, о чему се говори, онда да примимо овај члан 16-ти.

А. Пантић би бранио тај члан, али ако хоће Скупштина да га усвоји, онда не ће да говори.

Г. Тајсић предлаже ову редакцију, и за изнену опаких грађевина на пловећим водама (чл. 2 овог закона) нужно је претходно одобрење и т. д.

Председник, пошто већина хоће да се ова ствар реши, стави на гласање и Скупштина усвоји и овај 16-ти члан по одборском предлогу.

За тим

Извест. Д. Стојановић чита члан 17.

Љуб. Дидић хоће да му се објасни како се разуме то: „означењем времена за употребу воде.“

Известилац Д. Стојановић објашњава да се то односи и на воденице, да им се одреди извесна количина воде, те да не би сувишном водом чинили штете.

Љуб. Дидић тражи објашњење и о овоме: „ако би околности захтевале, могу се постављати и нарочити услови, којима ће се уредити и осигурати општа употреба воде, и дозвољење може се дати на ограничено време или с правом, да се може и опозвати.“ јер му је нејасно да му се једном дато право може после и одузети.

А. Бабовић вели, ово није ствар да се не зна пре добивене дозволе, већ овде власт још напред поставља услове. Неко хоће да подигне стругару на речици, власт му дозволи 6 месеци, и он не може рад да продужи више, јер му је право ограничено.

Љуб. Дидић каже, да овде нигде не стоји записано само за стружнице, но се говори у опште за све грађевине на води.

Ат. Бабовић наводи даље, да је други случај кад ко добије дозволу, да му се у своје време може опозвати. Даје му се дакле под условом, и ту сваки мора опај, који тражи да грађевину прави.

Дим. Голубовић каже, да је тако као што г. Бабовић рече, ал има малих поточара код којих баштованције деле воду, један једнога други другог дана, те заливају баште, јер поток није кадар потапати сваки дан.

Ранко Тајсић је за то, да се избрише начин и време.

Милош Милојевић наводи пример, како је Вајфертова пивара заузела сву речицу, и употребљује сву воду, и по употреби вода је постала неупотребљива, за то треба да се пропише колико ко може да употреби, те да остали немају од тога штете.

А. Ковачевић наводи, како ће се у Србији морати развијати индустрија, па ће се и на водама подизати и фабричке зграде. Ио томе је нужно допуњење због саме јавне сигурности. Он је за то, да остане овај члан.

Марко Петровић вели, да је начелни смисао овог закона, да се регулишу велике воде, да се не би трпила штета од прекомерне навале, а овде сад изгледа као да има мало воде, и на који ће се начин употребљавати.

Он је за то да се ово друкче регулише, како се не би зло тумачило.

Милован Спасић: Где је баштованциница близу извора на настане суша, онда баштованција напрне сву воду на башту, а стока нема где да се напије, па за то је и за овај случај нужан овај члан.

Васа Мацаревић разлаже, за шта ће се мером определити колико ће ко воде употребити.

А што се тиче ограниченог права и то је нужно. Вода може постати мања но што је обично, и кад ко каже, дозволите ми да начиним воденицу, па ако

настане такав случај, ја ћу је онда напустити, за што не би могло и то бити. То је, што се овде каже, условно право за прављење воденице и употребе воде.

Никола Пашић вели, да је овај члан двојако разумљив. Може се разумети употреба воде при јазу и при самој воденици.

Известилац Д. Стојановић мисли, да је јаз или брана само средство да се вода заузме, те да се може употребити.

Министар унутрашњих дела вели, да се овде разуму све могуће зграде, којима се вода троши. Има зграда које узимају воду, те из ње извуку кретаћу силу, па је опет пусте и вода остане као што је и била. Овде се каже да ће се определити тачна справа за пропуштање вода. Ако је коме потребно да окреће једно или два витла, онда нека добро стегне машину да воду не просипа, но да је штеди, јер има и неко други доле који је право задобио. Ако баштованција пусти воду, онда се та вода више не враћа, управо користи се њено умањава. То дакле треба определити, да се овај доле не штети.

Што се тиче онога на време, то доиста може бити. Има један воденицу горе а други баштованцииницу доле. Овај доле моли за право да залива баштованцииницу, а онај горе каже: добро, али само да буде у ово време. Све ово може бити, а да се вода штеди.

Милан Миловановић је за предлог, јер треба да се свака река регулише.

Сретен Мићић хоће да се јасније напише.

Министар унутрашњих дела моли г. Пашића да каже, је ли ово могуће овако као што је он казао.

Н. Пашић вели, да је могуће, но да су употребљени термини технички, вели, да би било јасније.

Известилац Д. Стојановић каже, да би се у место начина могло ставити систем, но се хтело да се избегне страна реч.

М. Благојевац вели, да се то не може да примени на све реке, на којима има сад воденица. Ако би се односило на све воде, онда на већим рекама воденице не би ни било. Дакле само на малим рекама може бити систем означан или означав. Брана мора да буде стална, и он разуме, да се само она не сме да преиначава и да диже, а да се можемо служити воденицама као и до сад.

Министар унутрашњих дела слаже се с Благојевцем на додаје, да је једина цел овом закону, да се не штете други. Сад ако би ко дошао па казао ја хоћу да вам умалим воду. А на какву цел? Чини штету. Ако је то, дај комисије да виде, па ће се то регулисати има ли штете или не.

М. Благојевац хоће да се ово објашњење стави у протокол, ради власти које овај закон буду извршавале.

Министар унутрашњих дела вели, да у другој цели не би могао ни разумети ово наређење. Дакле једино та мера може имала би да се сведе на то, да не чини другоме штету. А каква ће бити воденица оваква или онакве, то ће сваки према количини и брзини воде да размери и начини. То је његова ствар у којој му се не може ни ставити какво ограничење.

На предлог председника Скупштина усвоји, да ово што су говорили г. Благојевац и госп. министар уђе у протокол ради знања и управљања власти, које буду вршиле овај закон.

За тим Скупштина усвоји и овај члан 17 с горњим објашњењем.

Известилац Д. Стојановић чита чл. 18.

Риста Поповић вели, да је овај члан штетан, јер човек може почети једну извесну грађевину и подићи је у неколико, па зар ако је до рока не сврши, да губи не само право дозволе но и утрошени новац да му пропадне? Он је за то, да се рок за подизање не одређује.

Министар грађевина: Воденице и друге грађевине на води подижу се по потреби.

Дозвола та не може да буде вечита, него власт мора да му остави рок, па ако не начини, онда се дозвола даје другом. С тога је одређен овај рок од 3 године.

Скупштина усваја и овај 18 члан.

Известилац Д. Стојановић чита члан 19-и и 20-ти, а Скупштина оба члана усваја.

За тим чита члан 21.

Љуб. Дидић вели, кад ће се у овоме поступити по чл. 53 овог закона, да се грађевина мора уништити, онда је боље да му се дозвола и не даје.

Министар унутрашњих дела вели, да каже само за старе грађевине, а за нове не.

Љуб. Дидић вели, ако је тако онда је друга ствар.

Радош. Милошевић разуме ово овако: ако се деси да која воденица чини штете, онда ће наћи комисија која ће наредити, да дотични поправи воденицу у овом и овом року, па ако то у року не учини, онда да се употреби закон о експропријацији, па ће му се дати накнада за воденицу.

М. Благојевац тумачи овако: Ако има стара воденица да се измени што чини штете, онда се има да плати и за оно право воденично и за саму воденицу, а код нових воденица сама грађевина, јер ко прави нову воденицу њему је у напред познат овај закон, и он мора да обрати пажњу и на место и строј воденице, како не би била од штете другима.

Ан. Ковачевић вели, да је свакако боље, да ово усвојимо због случајева који се догађају на воденицама, јер једна воденица која не вреди ништа, начини штете по хиљаду две дукага, а не можеш му ништа, јер је задобио право да има ту воденицу. Ово што г. Благојевац говори, стоји у члану 54-м овог закона, и кад то тамо стоји, онда можемо овај члан са свим усвојити.

Ил. Матић је за овај закон, јер види да се њиме хоће регулисање и старих воденица. У осталом сагласава се с Рад. Милошевићем.

Марко Петровић пита, ко ће онда бити одговоран, кад инжењер каже: овакав и оваквар ток треба да узмеш и такву воденицу да имаш; а воденица ипак прави штете.

Ат. Бабовић вели, да овај § замишља увек случајеве непредвидиме, који не проистичу из незнања или рђавог схватања техничара ни рђаве конструкције грађевина, него кад случај непредвиђени дође, на пр. напала воде с друге стране. На се каже: ако се може грађевина да преради, или вода да се одузме или одвуче, добро — али, ако то није могуће и не може штета да се отклони, онда се и сама грађевина руши.

Груја Гавриловић такође одговара г. Марку, да по грађанском закону и инжењер за рђав план његов одговара за

штету, ал овде је реч о штети од елементарних случајева.

Михаило Раденковић је за то, да се још стави и то: да за такве случајеве какве г. Марко наподи одговара инжењер, па ако он нема да плати штету, онда да плати држава.

Милан Ђурић слаже се односно оне одговорности инжењера с г. Раденковићем.

Марко Петровић је за то, да се досекчи томе, те да се злоупотребе у овоме не би догађале, као што се догодило с путем у ваљевском округу, и то преко Голе Главе на Концељево што иде у Шабац, за што ће и интерпелацију поднети.

Никола Пашић вели, да се овај члан 21 односи само на старе грађевине. По томе и нема смисла говорити о одговорности инжењера. Реч је овде само о томе: шта ће се радити са старим воденицама и другим грађевинама на води, због којих се причињавају у околини поплаве.

Известилац Д. Стојановић вели, да г. Марко сигурно мисли, да ће инжењер имати права да даје људма дозволу, ал то не стоји. По члану 53 овог закона има више њих који о томе треба да дају реч, а не сам инжењер.

М. Блазнавац доказује, да није сигурно, да ће свагда бити онако стање какво је било кад је инжењер коме воду измерио. Кад дођемо на члан закона који говори о овом допуштењу да се дижу грађевине, видићемо да су ту велике предохране учињене да не буде злоупотребе ни од чије стране.

Јов. Пр. Стевановић каже, да се овај члан односи у опште на грађевине, па биле оне старе или нове, никако нак само на старе. А што се тиче тога, ко ће бити крив кад грађевина не ваља, то није предмет садањег претресања, него ако је ко због тога крив, он ће по законима који постоје, и одговарати за накнаду штете.

Министар грађевина вели, да је овде узет случај општи за све оне грађевине које штету чине, па ма какве оне биле, и где господар грађевине мора да учини оно и ово у овом року најдаље. Овде се, наравно, изузимају штете причињене елементарним случајевима, јер ту престаје сваки рачун, већ ваља засуто очистити, разваљено начинити итд.

По овоме, а на питање председника, Скупштина усваја и овај 21 члан онако како је предложен.

Известилац Д. Стојановић чита чл. 22.

Љуб. Дидић нема шта да примети против овог члана, само хоће да инжењер, који ће меру воде поставити, прими тај посао без накнаде, осим плате коју од државе има.

Известилац Д. Стојановић вели, да је о томе предвиђено у члану 49 и кад на пости члан доће ред, онда ћемо говорити и о томе.

Никола Пашић каже, кад већ приступамо томе, да се воденице један пут уреде, онда је доиста овај § неопходно нужан. Доказује, да овај члан треба примити, само додаје, да знакови на којима ће бити обележена ова мера, буду што простији и јефтинији.

Ђ. Алимпић мисли, да ти знаци треба да буду што солиднији и сталнији.

М. Блазнавац вели, да му је г. министар у одбору објасшио, да ће тај знак, мера, бити прост дирек, забијен у земљу, и да не ће много коштати.

Никола Пашић одговара Блазнавцу, да је та мера у дирек баш несигурна, јер се дирек преко зиме и иначе на влажном времену може надићи бар за један десиметар, а тиме се други може да оштети. Мера ваља да је на сталном предмету.

Ђ. Радовановић вели, да дирек не ће бити прост, него шип као што се набија на води, рекама, код ћуприја, и кад се такав шип добро забије, онда не може да се диже као што каже г. Пашић.

По овоме, а на питање потпредседника Скупштина усваја и чл. 22.

Известилац Д. Стојановић чита чл. 23.

Скупштина усваја.

За тим:

Чита члан 24.

Р. Тојсић доказује у подужем говору, да ако се овај члан прими, да ће се воденице затворити на годину дана, јер су трошкови врло велики а воденице на буквама не могу дуго да трају, већ придође провали уставу, на штету права, а господар исте није кадар ни да воденицу прави ни да штету плати.

Потпредседник В. Васић вели, да за овакве елементарне случајеве нико крив ни одговоран није, нити може бити осуђен на накнаду штете. Али кад вода, бујица прође, онда газда воденице дужан је да очисти јаз, те да вода не удари преко њива и поља. Сад ако то не ће да учини, онда је, наравно, крив.

По што је Скупштина најавила, да је и о овом довољно обавештена, то је и овај 24 члан усвојила.

За тим Скупштина усвоји без дебате и члан 25 и 26, а потпредседник заказа, да ће се седница продужити сутра у 8 сахати, и тиме састанак закључи.

Састанак је трајао до 7 и по сахати по подне.

Председник
Т. Туцаковић

Секретар
А. М. Ковачевић

потписници:

Василије Павић, Анта Пантић, Анта Нешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XIX САСТАНАК

15 децембра 1878 године у Нишу

ПРИСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Сима Живковић

Присуствовали сви министри, осим министра унутрашњих дела.

Било је 157 посланика.

Састанак је отворен у 9 сах. пре подне.

Секретар Ковачевић прочита протокол XIII састанка.

На овај протокол учињене примедбе Сима Илијић и Коста Алковић.

По што су примедбе усвојене, протокол се прими.

Секретар Ковачевић прочита извештај одбора за примање посланика и прегледање њихових пуномоћија.

Извештај гласи овако:

Народној Скупштини

Одбор за пријављивање посланика и прегледање њихових пуномоћија разгледао је акта о избору ниже именованих посланика и њихова пуномоћија, која су му Скупштином ради прегледа предана, па је нашао:

1. Да је избор и пуномоћије г. Димитрија Катића, посланика за срез ресавски округа ћупријског, уредно, и по томе да г. Катића треба примити као посланика за ову трогодишњу скупштинску периоду.

2. Да је на избор посланика за варош Алексинац одбор бирачки у записнику учинио једну примедбу у томе, да азбучни списак бирача оданшње општине није потписат од општинског суда, и да нека лица која имају право бирања нису записана у списак бирачки, као и то, да од једног лица као бирача није примљен глас с тога, што није било записато у бирачки списак, због чега је ово лице на дан бирања протест уложило. Но према изборном закону (чл. 7—17) овакови протести, за неправилност и неупис у бирачки списак имали су се да чине пре избора и код општинског суда са нахтевом да се исправе, о чему би решили судови а не Скупштина. На кад то није учињено у своје време и онде где је требало, сада се ни покретати не може. Налазећи онако одбор односно горње примедбе бирачког одбора, видео је даље из записника, да на варош Алексинац спада 861 бирач, а да је дошло и гласало 82 бирача, и од ових да је гласало 67 за г. Васу Стошића оданашњег трговца, те је он добио сврштену већину дошавших бирача, па га је бирачки одбор и огласио за посланика вароши Алексинца.

Одбор по разгледу акта о избору и пуномоћија налази, да је избор и пуномоћије уредно и по томе да треба г. Васу примити за посланика за ову трогодишњу скупштинску периоду.

3. Да су избор и пуномоћија гг. Стојана Станковића и Станка Поповића посланика за срез ваљачарски округа пожаревачког уредна, и тако да их обојицу као посланике за ову трогодишњу скупштинску периоду примити ваља.

4. Код избора посланика за срез београдски округа пожаревачког има једна примедба бирачког одбора у записнику у томе, што није примио једног повереника, који стално живи у једној општини, а у другој је изабран за повереника, а то је бирачки одбор учинио на основу чл. 19 изборног закона. Одбор налазећи, да је бирачки одбор у томе по закону поступио, прегледао је даље акта о избору и пуномоћија посланика, па је нашао, да су избор и пуномоћија г. г. Јована Поповића и Николе Ватковића посланика за срез београдски округа пожаревачког уредни, па да и њих треба примити за посланике за ову трогодишњу скупштинску периоду.

5. Код избора посланика за срез крајински округа крајинског да се жале двојица из општине копривничке због тога, што су они били изабрани за повереника у њиховој општини, па да је тај списак послат преко среског власти бирачком одбору, а председник општинског суда на дан бирања начинио је, веле, други списак и њих другим лицима заменио, па се у актима избора посланика и налазе два списка повереника ове општине, један датиран 3 а други 4 децембра, и у овом другом нема жалиоца као повереника записаних. Даље налази се и жалба полицајне власти због тога, што на срез спада 258 повереника према броју пореских глава, а изабрано их је само 243, дакле мање 15. Што у списку општине копривничке није означен број свега гласача и колико је од истих гласало за повереника, што је требало да буде према чл. 54 изборног закона, и на послетку што је на дан избора посланика сам кмет општине копривничке правио други списак повереника и у њему означио друга два лица, која нису за повереника изабрана на и раније датум на том другом списку метуо, које тврде и два списка у актима избора.

Одбор налазећи да се обе ове жалбе односе на рад општински, кога радња спада у расправу општинског а по том окружног и касационог суда, према чл. 7—17 изборног закона, а не на законе мање о избору самих посланика, које би Скупштина решавати имала, мишља је, да су избор и пуномоћија гг. Ивана П. Домљановића и Адама Богосављевића уредна, па да их за посланике за ову трогодишњу скупштинску периоду примити треба.

14 децембра 1878 год.
у Нишу.

Председник одбора
Марко А. Лазаревић.

Известилац
Аксентије М. Ковачевић.

одборници:
Р. Тодоровић, Цека Крстић, М. П. Благојевац, Марко Петровић, Живко К. Недић.

Председник каза, да је народно, да свештеник дође, који ће господу посланике заклети, но да при заклетви мора бити и г. министар унутрашњих дела, који сад није у Скупштини.

После овога прочиташе се следећи предлози посланика:

1. Милије Поповића и 13 другова, да се за време обустави закон о општинској самоуправи.

Раденко Драгојевић, позивајући се на пословник, тражио је, да се по гласовима, који се чују у Скупштини, овај предлог одбаци.

С. Живковић, позивајући се на устав, да се сваки предлог мора испитати у једном или више одбора, тражио је, да се предлог упути одбору и да се не ради неуставно.

Председник постави питање и Скупштина одлучи, да се предлог овај упути законодавном одбору.

2. Предлог Томе Мијаиловића, Стевана Поповића и Стојилка Ђокића, да се у срезу власотиначком направе путови.

Предлог овај упути се законодавном одбору.

3. Предлог Томе Мијаиловића, Стевана Поповића и Стојилка Ђокића посланика, да се у крају власотиначком поставе добри учитељи.

Предлог овај упути се законодавном одбору.

4. Предлог посланика Мијаила Јеремића, како да се помогне инвалидском фонду.

Предлог овај упути се финансијском одбору.

5. Предлог посланика Ђанте Срећковића, да се укине земљоделско-шумарска школа, и да се на њено место оснују

практичне земљеделске школе на манастирским добрима.

Предлог овај упути се финансијском одбору.

6. Предлог Алексе Петковића и другова, да се удари регал на билијар и карте.

Предлог овај упути се законодавном одбору.

7. Предлог Арсенија Симића и другова, како да се наплаћује порез од оних, који не ће да га плате.

Скупштина упути овај предлог законодавном одбору.

За тим се прочиташе следеће молбе и жалбе.

1. Практиканата суда пожаревачког, који моле, да им се поврати плата обустављена у рату 1876 год.

2. Грађана зајечарских, који моле, да им се помогне, те да своје радње отпочети и дугове исплатити могу.

3. 63 грађанина из Крушевца, који моле, да се продужи мораторијум.

4. Жив. Марковића проте и 14 другова из Ваљева, који подносе у одостовереном препису уверење, како је Лазар Глишић, отац посланика Милоша Глишића, платио за истог Милоша три неплаћена данка.

5. Изјаву 69 грађана из Ваљева, којом проглашавају, да није истина оно, што су њих неколико Ваљеваца јавили, да Глишић није платио своје данке.

6. Николе Алексића и Арсенија Стевановића, живећих у Врању, молбу, да им се у околини Врање да по једна турска кућа, да у њима седе и земља да је раде. Они су побегли из крајева, који су Турској уступљени, а бојевали су за ослобођење Србства, о чему подносе доказе.

7. Молбу Катарине Татомира Милоука из Београда, да јој се одреди издржање из државне касе.

8. Молба Марка Ивуловића, Радисава Симића, Лазара Живића и Суботе Ђорђевића из среза срљичког, који моле, да се њиховом срезу да у зајам 45 хиљада дуката с 5 на сто интереса на отплату за 20 година.

Све ове молбе и жалбе упути Скупштина одређеном одбору.

Секр. С. Живковић прочита интерпелацију посланика Илије Матића на г. министра грађевина, за што се не направи српски друм од Смедерева преко Паланке до Крагујевца.

Министар грађевина одговори, да му је познато, да је тај пут трасиран до Паланке, а одатле до Раче није, за то, што су се појавиле разне тешње, јер неки желе, да пут иде једним, а неки другим правцем. Од Крагујевца до Раче пут је направљен, а од Раче до Паланке није. Он ће се постарати да сазна све што треба, па ће наредити, да се казати пут свеже и направи. Што овај пут није до сад направљен, он није за то одговоран, и мисли, да су томе криве прилике, у којима смо се налазили.

Интерпелант Илија Матић није задовољан одговором г. министра; доказује велику важност тога пута; одриче, да су се појавиле разне тешње, што се тиче прављења, и признаје, да је направљен од Крагујевца до Раче, но није направљен од Паланке до Раче.

Милош Сретеновић потврђује говор г. министра грађевина о разним тешњама, којим правцем да иде тај пут.

Матић тражи, да му се те званично докаже.

Скупштина се задовољи одговором г. министра грађевина.

Прочита се интерпелација Марка Петровића, управљена на г. министра грађевина, за што се не довршује пут од Ваљева ка Шапцу преко Рађева села, Котешице, Голе Главе и Дружетића.

Министар грађевина одговори, да је овај пут важан с војног гледишта и иначе, да му је познат, јер је био командант тога краја, да је и влади у интересу да се направи, и да ће се постарати, да се што пре учини. Пут је овај довиђен до Коцељева, али оданде је незгодно, па треба тражити, да се боља траса наведе. Нужно је, да се ово проштудира и чим се то учини, одмах ће се пут направити.

После обавештаја о томе, како је пут направљен и како има две пруге, интерпелант се задовољи с одговором.

На питање Илије Стошића шта је с његовом интерпелацијом, председник Скупштине каза, да је г. министар војни рекао, да ће на све интерпелације да одговори у тајној седници.

После овога, председник Скупштине упита и Скупштина одлучи, да посланик Трифунац не долази у Скупштину 8 дана, због тога што је на последњем састанку рекао у Скупштини недозвољену реч.

Председник позва известиоца законодавног одбора Д. Стојановића, да продужи читање законског предлога о водама и њиховој употреби.

Известилац прочита члан 30.

М. Ивљанин жели, да се воденице поточаре, каланице и све грађевине на води од мање вредности, ослободе не само од подношења плана, но и од свију терета. Оне се праве на водама које нису бујне, и служе чисто за домаћу потребу.

М. Поповић прави поделу вода. Доказује, да воденице на Сави, Дунаву и Морави не праве штету, јер су на силавовима; оне на Тимоку, Млави, Расини и т. д. чине штету. Бране на Расини до Мајдева не чине штете, а од Мајдева доле чине штету. Те воденице треба да се прегледају и планови од њих направе. Воденице пак на потоцима и малим рекама, праве се за домаћу потребу. Оне не треба да подлеже никаквом ограничењу.

Алекса Петковић каже, да је Ивљанин ову ствар добро објаснио. Он има само да дода, да треба наредити ради олакшице народа, да људи из удаљених крајева иду срескоj, а не окружној власти ради дозволе и инжињера.

Министар грађевина пристаје да се каже, „месној“ а не „окружној власти,“ али не пристаје, да прављење буде без дозволе, јер власт треба да оцени, је ли каква вода безопасна или није. С тога жели да остане како је у пројекту, па ако власт нађе, да је вода безопасна, она ће одмах дати дозволу, и инжињер не ће излазити на лице места.

Рака Кукић чини примедбу на последњи став чл. 30, јер нису све воденице и ваљанице једнаке. По томе не треба стављати једнаке обзире за велике и мале воденице и оне последње треба од свега ослободити.

Аврам Јовановић признавајући, да је Ивљанин казао све, што би он рекао, тражи, да се последњи став члана 30 изостави, а да се онај који хоће да прави поточару јави месној општинској власти.

Анта Пантић доказује, да је наређење предлога врло добро, јер се њиме не прави разлика него се тражи, да сваки добије одобрење. Кад би се другачије наређивало, могли би они који имају поточаре правити сметње, и један другоме и баштованима, а ово не треба да буде

Аксентије Ковачевић каже, да се добивено право не може да кроји доцнијим наређењем и по томе, да свака бојазна треба да отпадне. Што се тиче будућих поточара, не треба их стављати у изузетно стање, јер и оне могу да чине штете, а људи се ради тога излажу великим трошковима.

К. Алковић после објашњења о ваљавицама и воденицама тражи, да се последњи став члана 30 измени и да гласи овако: на води од незнатне вредности.

Известилац Стојановић објашњава, да се грађевине од мале важности ослобођавају ових обавеза, а грађевине веће важности да подлеже овим обвезама. Ту се дакле не разуме вода од веће важности већ грађевина.

М. Ђурић противан је последњем ставу члана 30, јер би се народ, особито у ужичком округу, изложио великим трошковима за воденице које су буквице, и које скоро ништа не вреде, али су сиротом народу потребне.

Известилац Стојановић објашњава, да се закон пише за сву земљу, и да мора све да обухвати. Позива Ђурића да прочита чл. 34, те да види, да закон иде да очува суседе, а кад се они потпишу и кажу, да не ће бити штете од нове воденице, онда се власт не ће у то да меша, него ће издати дозволу.

Глигорије Петронијевић позива се на говор г. министра при општој дебати, да се поточаре изузимају. С тога тражи, да се поточаре и све воденице на малим речицама изузму од овог правила. Ово напочито да буде и за то, што реке нису још регулисане.

Љуб. Дидић је за пропис чл. 30 и ако има воденицу, не тражи, да се дода реч „месној власти", да људи не иду чак окружном начелству, и да се излажу трошку.

Сретен Мићић каже, да поточаре у брдовитим местима врло мало воде узимају, и да их треба изоставити у овоме параграфу.

Лазар Јовановић налази да је добро што се забрањује да се чини другима штета, само моли, да не буде терета за сиротињу.

Јов. Стевановић тражи да се каже, воденице а не поточаре, јер се не зна шта је. Многи се боје што се каже, да треба добити одобрење од власти. Ово је било и до сад. Што се тиче грађевина од незнатне вредности, разуме се, да се за њих треба јавити полицијској среској власти, па ће она дати мишље окр. власти да ли да се да дозвола или не. Због тога је за редакцију.

Илија Туцаковић предлаже, да се стави, да ће месна општинска власт дати мишље треба ли дати дозволу или не. Ако ово не буде, да се остави како је било. Има и поточара које чине штету, па им треба дати меру и висину воде.

Известилац Стојановић објашњава, да је овде говор о новим воденицама, а за старе говори члан 47.

Др. Петровић мисли, да овом члану треба дати овај додатак: „ако власт по-

знаје место, онда ће издати уверење, а да се не иде на места".

Министар грађевина објашњава, да власт треба да зна о свакој води и да треба да изађе на лице места, и да се увери. Кад она види, да вода не чини штету, она не ће слати инжињере нити ће сметати рад. Пристаје, да се избрише реч „начелству", а да се каже само „власти", јер ће тада надлежна власт прегледати и уверити се, па ће јавити начелству, може ли се дати дозвола или не.

Марко Петровић доказује, да закон не сме једноме нешто дозвољавати а другоме бранити; да излаз власти кошта много и да би било боље, да дозволу за поточаре даје месна општинска власт, па за то је, да се поточаре са свим изоставе и воденице на великим водама, да потпадну под ово правило.

Ат. Бабовић објашњава, да се у предлогу каже, ово: „на ће она после прегледа места видети, да ли су нужни планови, или не." По томе се не треба бојати трошкова, како неки мисле. Доказује, шта је надлежна власт и како она ради кад што хоће да реши, а треба то навидети. Он доказује примером, како мале воденице могу да чине штете, и како због тога у јошаничком срезу има доста спорова, па за то мисли, да је боље да се такве воденице не дижу без описа, те да се људи у залуд излажу трошковима.

Р. Тајсић, по прочитању последњег става члана 30, устаје против речи „може", која има простран, неодређен смисао и којом ће се отворити добра трговина. У врлетним местима, воденице не могу дуго да трају, већ две три године, па их бујица однесе. Ако остане ово наређење, и она реч „може", људи ће се ратосиљати воденица да их праве код својих кућа, па ће ићи да мељу по Млави, Мораки и т. д. Због тога је мишља, да се последњи став члана 30 изостави.

Н. Радовановић мисли, да по члану 30 хоће власт да зна, колико и каквих грађевина има на водама, па на какве вредности оне биле. По томе, за веће грађевине подноси се молба с планом, а за мање ће се само јављати начелству. Но да би се и у томе погледу народу олакшало, он је за то да се изостави реч „начелство," а да се само каже „местна власт".

Гр. Гавриловић каже, да се овде полаже вредност на грађевине, које су знатне вредности а ни у колико се не гледа на воду. По томе треба да се каже, на води од незнатне вредности, јер се ту цени вода а не грађевина. Осим тога, он мисли, да треба класификовати воде, па да се каже велика река, поточић, иначе ће бити многих парница.

П. Стевановић слаже се с М. Ђурићем и Р. Тајсићем, па је за то, да се на грађевине незнатне вредности, које су на потоцима, не примењују прописи овог закона, нити да плаћају никакве таксе. По томе је мишља, да се последњи став члана 30 избрише.

Н. Мандић није за то, да се избрише последњи став члана 30, јер један закон треба, да је на све. Осим овога, он мисли, да онај који хоће да гради воденицу на потоцима треба да се споразуме с општином или селом, па ако му они одобре и комшије се потпишу, он нека прави воденицу кад му ово

власт одобри. Тиме би се избегао сваки спор.

И. Матић одговара М. Ђурићу, да је могуће, да код њих потоци не чине поплаву, али да законе треба правити једнаке за сву земљу. По томе је питање, шта бива код њих у низини. Извесно је, да потоци много већу штету чине но реке, и за то је за предлог.

В. Радосављевић слаже се с говором Матића и није за то, да се мале воденице из предлога избришу, јер и оне чине велику штету. Поточара учини штету на хиљаду дуката а она не вреди 20—30 дуката. Због тога је за предлог.

Ив. Протић доказује, како среска власт тешко излази у срез да извиди и друге ствари, па с тога није мишљења, да среске власти излазе ради овог извиђаја. По томе слаже се с Тајсићем, да се последњи став члана 30 избрише.

Н. Мандић каже, да код њих има доста поточара, и ако се хоће, да инжињер сваку воденицу прегледа, тих воденица не ће ни бити. Он је за то, да се све комшије око воденице споразуму с оним, што прави воденицу, па да после не траже накнаду штете, ако им се догоди.

Потпредседник стави на гласање одборско мишљење и Скупштина одбаци исто.

Потпредседник даде четврт часа одмора, да се формулише члан 30, но кад ово није могло бити за ово време, нареди, да се иде даље, а члан 30 да се формулише доцније и у Скупштини претресе.

Члан 31, 32, 33, 34, 35 и 36 Скупштина усвоји по предлогу.

Кад се прочита члан 37, Дим. Цветковић захте, да се овај члан замени тако, да се противу овог решења полиц. власти може жалити окр. суду.

Скупштина усвоји овај члан по предлогу, а тако исто и чланове 38, 39, 40, 41 и 42.

По прочитању члана 43. М. Ивлашки захте, да се одреди, хоће ли и колико таксе плаћати оне воденице, које су направљене за шпекулацију, јер се овде говори у опште о таксама, које се морају плаћати, макар да воденица траје 3—4 године, како је код њих случај. По томе он је за то да има разлике у плаћању између воденица, које су за шпекулацију, и оних које су за домаћу потребу.

Известилац Стојановић каза, да ће се ово питање регулисати при формулисању члана 30, па да о томе не треба говорити.

Ат. Бабовић каже, да ће се такса плаћати онда, кад се тражи већа употреба воде, то јест ако су била два, па се хоће да направе три витла.

Риста Поповић противан је свакоме плаћању, како је казао и при општој дебати, па за то је, да се овај члан одбаци.

Г. Гавриловић тражи, да се тачно одреди, колико ће се на којој води плаћати таксе, а не да се у закону каже, од 50—250 динара, те да се према води може ова такса одређивати.

Известилац Стојановић објашњава, да се и у кривичном закону одређује највећа и најмања казна, па суд између ове две бира ону која је најподеснија и најправеднија. Тако је и овде одређена највећа и најмања такса, па ће власт према важности воде ову одређивати.

Рака Кукић мисли, да је одређена такса врло велика, па за то предлаже да ова такса буде од 10—50 динара.

Р. Тајсић позивајући се на свој говор у општој дебати, противан је свакој такси.

И. Петровић жели, да буде такса јер ће газда воденице имати прихода од ове. Он не жели да се оставља на вољу власти, но да се тачно одреди такса и то по витловима.

Известилац Стојановић објашњава, да би плаћање по витловима било неудесно, јер каменови разно мељу. Најбоље је да буде по важности воденице.

Иван Протић доказује, како механе, које имају 10 дуката пазара, плаћају ону исту таксу, коју плаћају оне, што пазаре 10 пара, па тако треба наредити и код воденица.

И. Мандић не слаже се с Протићем а приступа мишљењу Кукића, што се тиче таксе с тим, да ову одређује општински суд с одбором.

Г. Петронијевић каже, да је претпоставка о приходу, кад се каква воденица прави. Налази да је велика такса од 50—250 динара, него да буде од 10—250. За већу употребу воде, да се ништа не наплаћује.

Љубомир Дидић је за предлог, особито што таксе нису велике и што су поточаре од плаћања изузете.

Скупштина усвоји члан 43 по предлогу. Тако исто чланове 44, 45, 46, 47.

Известилац Стојановић каза, да је у члану 48 при печатању изостављен један став, који ће гласити овако: „Окружни инжињери прегледаће по прописима овог закона и правилима, које пропише министар грађевина све оне грађевине на води, за које је начелство решило, да их треба прегледати.“

После овога известилац прочита цео тај члан и Скупштина га усвоји.

Кад се прочита члан 49, Р. Кукић предложи, да се ради веће јасноће тај члан измени и да гласи овако: крива страна сноси́ће трошкове око овог извиђаја.

Министар грађевина пристаје на ову измену.

Скупштина усвоји члан 49 са изменом Кукића, а члан 50 по предлогу владином.

По прочитању чл. 51, Илија Туцаковић унита, може ли онај, који постројава воденицу, по процени вештака да откупи нужно земљиште за воденицу. Кад се чуше гласови, да је то ствар погодбе, Туцаковић рече, да се може десити да газда земље не ће да уступи по погодби, и онда овај не може да построји воденицу.

Овде се чуше гласови: нека плати. Туцаковић рече: и ја сам за то да плати, али ће газда да тражи претерану цену. У таковом случају дакле, требало би у 15 члану ставити, да му мора земљу по процени вештака да уступи.

Известилац Стојановић рече да то има у члану 33.

Љубомир Дидић је за то, да се за преустројавање воденица остави рок од 4—5 година, јер се ово не може да изврши за две године, како је у предлогу, особито због прилика у којима смо.

Панта Срећковић предлагаше, да се речи „није ли се да која грађевина“ и т. д. замену речима „није ли се и за што.“ Скупштина не прими ову исправку него усвоји члан 51 по предлогу владином.

По предлогу владином усвоји се члан 52 и 53.

По прочитању члана 54, г. министар грађевина рече, да у предлогу није казато, кад ће овај закон да ступи у живот, па за то моли, да Скупштина одреди то време, а он мисли, да би према приликама најбоље било, да оставимо рок од 3 или 6 месеци.

Димитрије Димитријевић прочита члан 54, на рече, да зна три случаја, где је судским путем доказано, да су старе грађевине постојале на штету других људи, и судови су пресудили да се скине јаз. По томе, мисли, да би била велика неправда, да такви људи могу тражити накнаду за местно право. И за то је мњења, да се члану 54 дода ово „а оне старе грађевине, о којима је раније судским путем доказано, да су постојале на штету других, немају право на накнаду за местно право, него само за грађевину.“

Васа Мајаревић каже, да је примедба Димитријевића врло умесна, јер нико нема право по овоме закону да затвори стару воденицу без накнаде, а нама је познато, да има много поведених парница око воденица, па за то је мњења, да се за воденице о којима су парнице поведене и где има доказа, да су од штете и да се морају затворити, у овом закону стави, да се газди не плаћа ништа за грађевину и да изгуби право.

Радојко Димитријевић слаже се са Мајаревићем у свему и није мњења, да се за овакве воденице даје икаква накнада.

По предлогу потпредседника, да се овај члан према чувеним примедбама у Скупштини, врати одбору, те да га он у овоме смислу исправи, Скупштина одлучи, да овако буде.

Састанак је овај трајао до 1 сата после подне, а идући састанак заказа се за сутра дан у $8^1/_2$ часова пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
С. Живковић

Потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Тома Стајић, Васа Павић, Анта Нешић.

XX САСТАНАК

16 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић.

Председник отвори састанак у 8 и по часова пре подне.

Присутни су сви гг. министри.

Секретар С. Живковић чита протокол XIV састанка, и по што на исти учињене примедбе М. Милојевић и Милан Ђурић које примедбе усвоји секретар, Скупштина усваја протокол.

Секретар Сима Живковић чита следеће две молбе посланика за осуство:

Г. Мијалка Раденковића и г. Ристе Поповића, који моле за 30 дана осуства због нужних послова.

Скупштина им одобри тражено осуство.

Секретар С. Живковић саопштава Скупштини, да је Његово Височанство Кнез потврдило следећа решења скупштинска:

1. Да се село Кратарница дода срезу зајечарском округа црноречког;

2. О механама у рату погорелим и порушеним; и

3. Да се Мали Зворник и Сакар присаједине округу подринском.

За тим у присуству г. министра унутрашњих дела положише заклетву следећи посланици: 1 Димитрије Катић, 2 Адам Богосављевић, 3 Стојан Станковић, 4 Станко Поповић, 5 Јован Поповић, 6 Никола Катковић и 7 Иван Дамњановић.

Известилац А. Бабовић чита извештај одбора законодавног о подељењу присаједињеног земљишта на округе и срезове, који гласи:

Одбор усвојивши исти предлог у основи, на основу прибављеног обавештења, учинио је у истоме ове измене: У округу нишком назив среза „кутинског“ заменио је називом „заплањски“, јер је тај предео, који овај срез обухвата у тамошњем народу познат под тим именом „Заплања.“ А назив среза „власинског“ заменио је називом „власотиначки“, а то је назив по вароши Власотинци која у тај срез долази. По предлогу пиротски округ имао би три среза, но по прибављеном обавештењу ови би срезови и по земљишту и по људству били велики; те с тога је одбор у томе округу додао и срез четврти, под називом „лужнички“, јер је под тим именом у оном народу и познат онај предео, који је у тај срез узет. Овај нови срез лужнички образован је из неколико села одузетих од среза власотиначког у округу нишком; неколико села од срезова белопаланачког и нишавског у округу пиротском, и од неколико села среза трнског. — У врањском округу назив срезова: „врањски“ заменио је називом „ичински“, а „клисурски“ заменио је називом „масурички“, јер су у народу ови пределе познати под овим именима. И најпосле у четвртом округу прокупљанском који је округ образован из предела „куршумлијског“, одбор је назив „прокупљански“ заменио називом „топлички“, а назив вароши „Куршумлија“, који је турски, заменио називом „Топлица.“ Но окружна канцеларија овога округа, по предлогу да остане за сад у Прокупљу. Називе пак срезова у овом округу одбор је заменио називима другим и то: срез „топлички“ називом „прокупачки“ по имену вароши Прокупља, срез „куршумлијски“ с називом „косанички“, а после среза „добрички“ да се каже „добрички.“

С овим изменама и допунама у одбору сагласно се и г. министар унутрашњих дела.

Одбор законодавни предлаже Скупштини да она овај предлог с мишљењем одбора усвоји. По томе овај предлог закона с одборским изменама и допунама гласи целокупан овако:

Члан I.

Ослобођено и присаједињено Србији земљиште дели се на 4 округа и петнаест срезова и то:

I. Нишки округ, с канцеларијом у Нишу, са четири среза: нишки, заплањски, лесковачки и власотиначки.

II. Пиротски округ, с канцеларијом у Пироту, с четири среза: пиротски, височки, бело-паланачки и лужнички.

III. Врањски округ, с канцеларијом у Врању, с три среза: пчињски, полаинички и масурички; и

IV. Топлички округ, с канцеларијом за сад у Прокупљу, с четири среза: добрички, прокупачки, косанички и јабланички.

Члан II

Простор и границе округима и срезовима именованим (члан I), као и места за среске канцеларије истим срезовима, одредиће доцније указом Књаз, на предлог министра унутрашњих дела, а по саслушању министарског савета.

Члан III

Кад почне важити овај закон, престају важити чланови: 22, 23, 51 и 52 закона од 3 јануара 1878 г. „о уређењу ослобођених предела". А исто тако престају важити чланови: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 и 10, из закона од 14 маја 1878 год. „о привременом управном подељењу и снабдењу с властима ослобођених предела."

Члан IV

Овај закон ступа у живот тридесети дан од дана Књажевог потписа.

Миладин Манчевић желео би да се онде, где се каже „округ пиротски," мете у загради „жарковачки," будући је ово име познато у том крају.

Милош Милојевић такође је за то, с гледишта наше старе прошлости историјске.

Марко Петровић није за то, јер „Пирот" није мало сеоце, но у свету под тим именом позната варош.

Известилац А. Бабовић чита тачку прву члана I по предлогу одборском.

Љубомир Дидић је за то, да се каже у место „срез нишки" „срез каменички."

Никола Радовановић изјави: да је о томе било говора у одбору, но за то је да се то не мења.

Скупштина усвоји тачку прву члана I по предлогу одборском.

Известилац А. Бабовић чита другу, трећу и четврту тачку члана I, и Скупштина усвоји све те три тачке по предлогу одборском.

За тим чита чланове: II, III и IV и Скупштина усвоји и те чланке. Дакле тај је закон цео усвојен.

Известилац Јоца Пр. Стевановић чита следећи извештај законодавног одбора о предлогу Милана Ђурића и другова, да се забрани у Ужицу крчмарење:

„Према закљученој скупштинском одбор законодавни прегледао је на ново предлог и височајше решење, којим је варош Ужице стављена у изузетно стање односно крчмарења, и увидео је да му је немогуће дати своје одсечно мишљење, да ли има места овом предлогу, да се крчмарење у Ужицу закрати, за то, што на решења, које је поводом престанке постојавшег попечитељства унутрених дела а и у след одлуке државног савета истекло 10 јуна 1840 г. СЗ 810 збор. III стр. 160, наводи побуде, које

су ондашње попечитељство руководиле, да се овако решење изда. И за то је мњења, да се овај предлог преда влади, те да она према актима ондашњим вештa побуде и према томе учини даље што за сходно нађе."

Марко Петровић не може да се сложи с одборским мишљењем, за то, што географски положај ужичког округа одваја ужичку нијацу — округ, од свију суседних нијаца, а за те тамошњи људи немају начина да дођу до продаје својих продукта, и не разуме како би им се могле забранити да на својој сопственој нијаци не продају своје производе. С предлогом иде се на то, да се сиромах произвођач натера да користи други уме, и то онај који се није знојно нити трудио. Не дели мњење да је то изузетно стање установљено због Турака, јер Турци нити су орали нити сејали, нити гојили свиње, ни продавали на пијаци, нити ишли с караванима у Београд да донесу производе и да продају. Његово је мњење да сваграда дамо веће привилегије произвођачима него потрошачима.

Потпредседник Вујо Васић каза: да ову ствар посланици ужички покрећу скоро на свакој Скупштини. Једном приликом, а то 1874 год. он је, као члан финансијског одбора, био за то, да се то крчмарење забрани, али кад је видео височајше решење Књаза Милоша, у коме стоји: да се даје право томе сиротном народу да може у интересу своме и онога сиротног народа у Ужицу, продавати извесне производе, онда је одбор донео решење да се преко предлога пређе на дневни ред; па он је и сада за то: да се предлог одбаци.

Милан Ђурић хоће право да каже, каква је потреба изазвала оно височајше решење. 1842 г. у Ужицу није било више од 60 пореских глава, а било је 1000 Турака, који су се једини користили својим имањем, забрањивали народу да не може продавати пред њиховим кафанама или дућанима без кирије. Књаз Михаило из политичких призрења, позивајући се на географски положај, дао је народу ужичког округа ову привилегију, како би користио читавом народу српском, и дао повода, да се Срби населе и покупују имања турска, која тада Срби нису могли куповати. Цртајући тежак положај ужичке општине, у след овог изузетог стања, које траје више од 30 година, и да ни сами продавци ни њихове породице од тога хасне немају, будући све што зараде у варошки потроше, пита да ли се може према ужичкој општини и даље тако неправедно остати, нарочито према ужичкој сиротињи, која нема куће, хлеба, забрана, воденице ни ливаде, па да се дозволи људима, који имају своје воденице, забране и т. д. да дођу на ужичку пијацу па да раде и не плаћајући никакве аренде. Треба да сви ужичани живе једнака права, па за то апелује на правду и родољубље како законодавног тела, тако и на мудрост владе.

Риста Поповић не зна, да ли ће бити корисније или штетније ако ни се остави ова повластица, али то види: да ово право не постоји ни у једном другом месту као у Ужицу, — за то је да се предлог преда влади на оцену према одборском мишљењу.

Известилац Јоца Стевановић држи да је излишан сада говор о томе предмету док не добијемо акта те да ви-

димо шта је владу руководило да тако уради. За то треба усвојити одборско мишљење.

Аксентије Ковачевић слаже се с разлозима гг. Марка Петровића и Вује Васића, јер су они њихове говоре не само јеатровито разложили, но и фактички доказали нужду народа онога, у чију је корист и учињена повластица о којој је сада реч. Напомиње како то покрећу увек ужички посланици, а вишина је на другој страни. Наводи како је предлагач г. Милан Ђурић неследствен, јер увек је говорио у духу радикалном, а сада с овим предлогом томе противно ради. Мњења је, да се предлог одбаци што је корисније да овако остане по вишини гласова тамошњег народа.

Сава Обрадовић је за то: да се овај предлог преда влади на оцену.

Милан Ђурић вели, да не иде на то, да се забрани народу да не продаје што је дотерао на пијаци, него да се ужичка општина изједначи у правима која уживају друге општине, но што сноси све обвезе и терете, као и остале општине. Одговара г. Ковачевићу: да је друго бити радикалан из начела, а друго обзирати се на законе положне у земљи и применити их у народу. Апелује на правичност Скупштине да не заборави, да у Ужицу има више сиротиње него игде, па зар да богаташи дођу у варош и ту шпекулирају, продају своју и туђу печену стоку на неправедан начин, и тиме одузимају могућност да сиромашак из Ужица заради себи хлеба. Праведно је да се ужичка општина изједначи с другим општинама у Србији у уживању права, па за то тражи: да се његов предлог као уместан, праведан и целисходан даде влади на оцену.

Љубомир Дидић разлаже шта га је побудило да предлог потпише, а то је: што закони у Србији важе за све вароши и општине подједнако. Држи да је у своје време високајше решење имало оправдавајућег узрока, но који држи да сада не постоји. За то је, да се овај предлог да влади на оцену, па она да промисли шта би требало учинити.

Глигорије Петронијевић вели: да је предлагаче побудило да предлог поднесу једино равноправност и једнакост по уставу, а то високајше решење, којим је изузеће дозвољено за Ужице, издато је пре устава, по томе самом треба да падне, будући су по уставу сви у праву једнаки и равноправни. Не стоји да се овим предлогом крше сиротињска права, јер има у другим окрузима сиромашнијих срезова и народа, па не уживају та права. Тврди да се тим високајшим решењем хтело дати више маха Србима за радњу него Турцима, којих је онда било више у Ужицу по што је имало Срба. Он је за одборско мњење, да се да предлог влади на оцену.

Сретен Мићић тврди, да се овим правом сиротиња помагала, која је ишла и зарађивала по свој Србији на својим коњима, а помагала се и сиротиња ужичка, што је јевтиније куповала соли, опанке, него по дућанима.

Радован Милошевић напомиње, како се ово питање на скупштинама покреће од 1870 године, и да је већина народа за то, да то тако и даље остане, будући немамо жалби од стране народа. За то је за предлог.

Димитрије Катић вели, да је ова

ствар довољно испрпљена на свима досадањим скупштинама, и да је то тако било по закону, па било корисно или не за једну или другу страну, за сад није могуће другојачије да буде. Држи да је решење издато што је било потребно, а кад је онда било потребно, извесно да је и сад потребно. За то је, да се предлог одбаци и пређе на дневни ред.

Јев. Гудовић каже, само један од предлагача може предлог да брани а не сви, као што то члан 96 пословника прописује, и да по томе не могу сви говорити.

Милош Глишић вели: Баш за то што није интерес народа да се ужичка општина изузме од закона који постоје, баш за то и тражи, да се и она изједначи с осталим општинама у Србији, те да и она ужива све благодети законске које и остале уживају. Друго, да се не да прилика сељанима, којих ни стотине нема да пропадају, јер се нико од њих није помогао тим крчмарењем, но је себе и другога штетио, јер у суботу до подне продаје, а од подне па до по ноћи банчи и пије, те тако потроши све што је зарадио. За то је, да се овај предлог упути влади с препоруком, да поднесе још овој Скупштини предлог закона, по коме би се ужичка општина изједначила с осталим општинама у Србији и уживала благодети земље просветне и уставне Србије.

Алекса Петковић вели, да ужички округ има око 11.000 пореских глава, а Ужице око 800, па када би толикима одузели право које од вајкада уживају, значило би казнити толико хиљада људи за љубав оне стотине и више њих који то траже, јер сви варошани ужички то не траже. За то је, да се предлог одбаци и пређе на дневни ред.

Никола Мандић вели, што се тиче соли, он би то дозволио да продају. И сво за што, што они продају луч и катран, у Београду или Шапцу, а за те новце купе соли те опет овамо продају. Одобрио би да продају и пресне опанке, али што се тиче крчмарења ракије или вина, пресног или печеног меса, то не би дозволио.

Марко Петровић вели, да 900 глава у Ужицу нису сви механције, но највећи део Ужичана сами су потрошачи, који имају потребу у том непосредном куповању и продавању. Односно апеловања на једнакост вели, да је ово корисна ствар коју треба пренети и на друге пијаце осталих вароши, а не укидати онде где то већ постоји.

А. Ковачевић сматра, да би вапијући грех био, задовољити неколико људи на штету целог округа.

Сретен Мићић побија, да на пијацу ужичку долазе богати људи, и да неки сиромаси који што крчмарењем добију да то прохарче, јер да су богати, не би ишли по целој Србији да што зараде, и да отуд немају какве помоћи, не би то ни радили.

Милоје Благојевац признаје, да с правног гледишта мора то да падне пред равноправношћу, јер ако хоћемо Ужице да изузмемо, мораће и друга места изузети. Но да би могли на чисто ту ствар решити, треба да имамо акта о томе, на када то немамо, онда је природно да иде влади на оцену.

Панта Срећковић види у томе право економско начело, које мораће усвојити ако не ћемо да чинимо штете један другоме, јер то је непосредна куповина и

продаја, или боље размена између произвођача и потрошача, и они не потребују посредонача.

Председник јави, да је претрес о овој ствари свршен, и стави на гласање и Скупштина реши, да се предлог овај по мишљењу одборском преда влади на оцену.

За овим је на захтев владе оглашена седница за тајну.

После тајне седнице продужи се јавна седница, и секретар Сима Живковић прочита следеће интерпелације управљене:

На господина министра иностраних дела, од стране Димитрија Миловановића односно жалосног стања наше браће у кулском округу по доласку наше војске, где су неки људи затварани и на села глобе ударане, а то све за то, што јавно изјављују да су Срби и желе да се са Србијом уједине.

Министар иностраних дела изјави, да се у интерпелацији спомињу нека места, која нису у нашим границама. Подсећа интерпелаита, да је Србија примила берлински уговор, и да је по том уговору обележена нова граница. Пажетне државе обично избегавају да се мешају у послове других држава. Оно што је остављено иза наше границе, није више наш обим, није више под нашом влашћу. Ми можемо сажаљевати то што се догодило на тој страни, али се не можемо мешати тамо. По томе не би било благоразумно да покрећемо таква питања, јер што би год ишло да ремети оно границе које су берлинским уговором утврђене, могло би створити претходан случај (преседенцију), који би могао и нама штетан бити. Чини пажљиву Скупштину да је покушавано на путу дипломатском да се поремети на једној тачци наша граница, која је берлинским уговором утврђена, па су велике силе тај покушај одбиле. Није дакле мудро да ми основавамо покушаје, који иду на то, да се утврђени ред ствари ремети. Као год што би ми имали интереса да се наше границе преиначавају на једној тачци у нашем интересу, исто би тако и други могли имати интереса да се оне преиначавају на другој тачци на нашу штету. Поврх свега ми, као старији на пољу препорођења, треба да будемо умеренији од оних, које спомиње интерпелант. Ако се између Бугара налазе такви људи који нас вређају, не треба том појаву велику пажњу да поклањамо. Младе су државе као и млади људи. Ми смо старија држава према Бугарској, па имамо више искуства, и за то треба да им дамо пример умерености и да радимо тако, како ћемо имати међусобног поверења. Ми од Бугара немамо никаког ближег и сродијег народа. (Чује се: Врло добро).

Мита Миловановић је задовољан с одговором г. министра председника, но само има још то да каже, да је се онај народ, о коме је реч, заједно с нашом војском борио противу заједничког непријатеља, и годину дана и више био је под нашом влашћу, и тај народ није бугарски него српски. Тај народ вели да је грех напињући, ако га оставимо, и хоће да с нама заједнички под једном влашћу у слози и љубави живи. За то је, да када дође комисија, да се изјави њој та жеља онамошњег народа.

Министар иностраних дела изјави, да европска комисија није још свршила сав посао. Она је свршила један новелски део и то је коначно. Сад остаје још од Пољанице до Капиларе с једне стране, и од Црног Врха дуж бугарских граница с друге стране, и комисија ће тек идуће године маја месеца да настави свој посао. Међу тим има једна линија на старој граници око В. Извора, где имамо један спор, и споразумели смо се с комисаром царско-руске владе, који управља Бугарском, да се одреди по један виши официр и с једне и с друге стране, који ће линију одредити. Наш је комисар већ именован и отишао је у Зајечар, а јављено нам је да је и руски комисар одређен. Дакле оно питање расправиће се, надам се кратким путем, а за остале границе видиће се шта ће комисија учинити. (Чује се: Врло добро).

Секретар Сима Живковић чита интерпелацију посланика г. Ивана Протића, о полагању испита ђака који су на приват учили.

Министар просвете и црквених дела изјави, да је Скупштини познато како су сви чиновници, па и учитељи свију школа, били сви готово у војсци за време првог рата, па војним пословима, а школе употребљене за војне цели, — у след тога је и издао распис, да се школе затворе и предавања обуставе. На кад су јавне школе затворене биле, онда су и приватне морале бити затворене, т. ј. онај који је учио једно или два детета, па се пријавио с тражењем да деца положе испите и пређу у старије разреде, морао је бити од тога одбијен, јер није могао због тога да мења своје наређење и допусти да деца оних родитеља који су били у стању да их приватно дају на обучавање пређу у старије разреде, а њихови другови — сиротних људи — којима је школовање у јавним заводима било прекинуто, да остану у својим старим разредима. Најзад примећује: да је о овоме питању дао објашњења на прошлој Скупштини, па не може се сваке Скупштине потрзати то питање и непрестано давати објашњења.

Ивану Протићу није познато било, да је ова ствар била пред прошлом Скупштином, па додаје: да су по престанку рата 1876 године дошли на своја места многи од г. г. професора, и онда су родитељи ђачки, желећи да деци не пропадне година, дали тим професорима своју децу да уче на приват, с том обвезом, да положе испите за старији разред, — но то је спречио распис г. министров. Он држи, да је такав распис требао да изађе у своје време, т. ј. у почетку рата и када су школе затворене, и да се каже да ни приватне не ће моћи пажити, те се родитељи не би истрошили. Овај је распис издат у очи самога оног дана, када су деца хтела испите да положе. У след тога су неки одвели своју децу у стране земље. Није задовољан с одговором г. министровим, и желео би да се у будуће тако што не деси.

Министар просвете и црквених дела каже: да не стоји, да је распис издат у очи самих испита. Школе су биле затворене до месеца априла, а онда је издат распис, којим је наређено да се деца обучавају, но казано је, да испита за у старије разреде не ће бити, јер се управо те године није ништа учило, што су школе затворене биле, и онда је казано да испити не вреде.

Председник министарског савета, министар иностраних дела, изјави, да је знао, да је одговорено на ово питање, јер се из Берлина вратио при за-

кључењу Скупштине, он би мелно свога друга да сада по ново не одговара, по што је на првој Скупштини, која је после овакког његовог наређења дошла, дао обавештења за што је потребно било да се тако учини. И тако примећује да се ово не може сматрати као претходни случај, на који би се могли у напредак позивати, и жели да то уђе у протокол, те да се једна интерпелација на коју се одговарало на једној Скупштини, не може потрзати на другој. (Чује се: Тако је!)

Секретар Сима Живковић чита интерпелацију Петра Стевановића, Петра Васића и Вељка Бајића, о купљењу свештеничког бира.

Министар просвете и црквених дела каза: да нема никаквог решења скупштинског о овој ствари, но када је 1877 године било покренуто ово питање, он је казао, да спрема предлог о регулисању свештеничког стања и награда свештеничких у опште, и на томе је ствар прошла. Сада најављује да је спремио такав предлог и донео овде.

Секретар С. Живковић чита интерпелацију посланика Алексе Петковића и Јаниђија Пешића, о наплаћивању аренде на скелама.

Министар финансије најави: да се с арендаторима праве уговори, и уговор је за њих закон као и за државу, и морају се у свему уговора придржавати. Лако би одговорно на ово питање, кад би се казало на којој се скели или месту то догађало што г. интерпелант наводи. (Интерпеланту: на скели јасичкој). Не верује, да се могло десити да се од коморџија такса наплаћивала, почем је било наређено, да се за војнике и све војне ствари ништа не наплаћује. Ако је противно тој наредби гдегод поступљено, то треба да знамо, где је и с киме се то десило, па да испитамо. — Што се тиче другога питања, то ће требати да се изнађу акта на да онда одговори шта ће учинити. (Чује се: Добро!)

Секретар С. Живковић чита интерпелацију посланика Филипа Јосиповића и Андрије Перуничића, односно постављања скеле на реци Морави, месту званом „Гуглатовац."

Министар финансије најави, да и овде мора изнаћи акта, па да онда одговори.

Секретар С. Живковић чита интерпелацију Петра Стевановића и другова, о скупљању хране у општинске кошеве.

Министар финансије нада се, да овде не ће бити никога, који би повео питање о самој потреби тих кошева. За време нашег рата показало се шта вреде општински кошеви, јер су се показали не само као један извор за издржавање сиротиње, него кошеви су још нарочито за неродне године и изванредне прилике од особите вредности за све у опште. Сада је наређено да се купи храна у кошеве с тога, што је имао извештај са свију страна, да су ове године кукурузи добро родили. — Но опет узима интерпелацију за повод да се извести ближе, како иде то купљење хране, па ако буде негде доиста такве потребе, да се храна ове године не купи и да треба то купљење друкчије уредити, како ће по народ бити олакшице, он ће то учинити. (Чује се: Добро!)

Секретар С. Живковић чита интерпелацију посланика Михаила Јеремића, о путу од Мајдан-пека до Златарског пута.

Министар финансије најави, да ће доцније одговорити на ову интерпелацију док види уговор закључени с англо-српском компанијом.

Скупштина изјави: да је задовољна с одговорима господе министара на учињена питања.

Секретар С. Живковић чита указ Његовог Височанства, којим се овлашћује министар финансије да Народној Скупштини за 1878 годину поднесе на решење предлог о изменама и допунама закона о устројству ћумрука од 12 децембра 1863 г.

Овај предлог упућен је одбору финансијском.

Састанак је закључен у 1 сахат по подне, а други заказан у 8 и по сахати пре подне.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић

потписници:
Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић, Василије Павић, Анта Пешић, Анта Пантић.

XXI САСТАНАК

17 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
П. Срећковић

Присутни сви гг. министри.

Почетак у 8 и по сах. пре подне.

По што председник отвори састанак, позва Скупштину да саслуша протокол, и секретар Ђ. Ђорђевић прочита протокол састанка XV.

Учинили примедбе: Војин Радосављевић, Сава Обрадовић и Скупштина усвоји протокол састанка XV.

Прочита се предлог министра финансије о расходованој суме, што се има да плати Јовану Косовљанину и Мијалку и Кости браћи Раденковићима на Јагодине у име накнаде штете.

Решењем Скупштине предлог упућен финансијском одбору.

Прочита се предлог министра финансије о пензији Мијаила Барловца из Београда.

Председник вели, да је ово владин предлог и треба га упутити одбору.

С. Живковић вели, да је то уставно наређење, да сваки владин предлог иде одбору. Не можемо да газимо устав.

Марко Петровић вели, да Скупштина има право, да тај предлог одмах одбаци, јер га је један пут већ решила. Управо не један пут него два и три пута Скупштина је решавала о томе предлогу. Он је за то, да се овај предлог одбаци, да не би Скупштина около њега дангубила.

Јаков Павловић казује, како је на

прошлој Скупштини био известилац одбора, који је овај предлог претресао и био је мишљења, да се не може задовољити г. Барловац, али је уставно да сваки владин предлог иде одбору.

Марко Петровић казује, како смо од пре 3 године по једну две седнице провели о овој ствари и утрошили на те већ неколико стотина дуката. Пита, докле ћемо решавати о томе предлогу.

Р. Тајсић вели, да Скупштина може одмах сваки предлог примити или не примити. Он је мишљења, да се предлог одбаци.

Јевр. Гудовић прочита чл. 80 устава, који се почиње: „сваки владин предлог или у опште сваки предмет, мора се у Скупштини пре него се уђе у саветовање и решавање испитати у једном или више одбора.“ По томе, по уставу овај предлог треба упутити одбору.

Марко Петровић вели, да овај предлог не долази сад први пут пред Скупштину, него је два пут три подношан Скупштини, био у одбору и донето о њему решење. Очуван је уставни ред, и овај је предлог решен. За то га и треба одмах одбацити.

Министар правде напомиње, како се треба владати по уставу и овај предлог упутити одбору.

Никола Радовановић напомиње, како је овај предмет био пред Скупштином још 1874 год. и 1875 и 1876 год. Скупштина је ту ствар својим решењима свагда одбијала, и нема никога у Скупштини, који ће одобрити да се даде овај издатак, нити то може бити, али по уставу треба да иде одбору и да се о њему по уставу решава.

На питање председника решењем Скупштине овај је предлог упућен одбору финансијском.

Председник јавља, да је Милош Жујић изабран за посланика среза пожешког окр. ужичког, и послао пуномоћије.

Решењем Скупштине Жујићево пуномоћије упућено је одбору за пријављивање посланика као хитно.

Прочита се предлог Гр. Гавриловића, да се одељку члана 19 закона о порези на крају код последње речи „кривца“ дода реч: „на суђе се овај или не суђе.“

Решењем Скупштине овај предлог упућен је одбору законодавном као хитан.

Прочита се предлог Филипа Недељковића и другова, да сва она добра, која су народу округа књажевачког пре подизања старе границе припадала, сада припадну старим сопственичарима.

Решењем Скупштине предлог упућен одбору законодавном.

Секр. Живковић прочита предлог П. Васића, да се просече пут од Малог Зворника покрај Дрине до Љубовије, и

Решењем Скупштине овај предлог упућен је одбору законодавном.

Секр. Живковић прочита предлог Јеремије Илића и другова, да од сада не дају турничке главе свештенику бир, и овај предлог решењем Скупштине упућен је одбору законодавном.

Секр. Живковић прочита ове молбе и жалбе:

Жалбу Илије Константиновића из Кривеља окр. пореченског, што му је син убијен, а убилац пуштен из апса и што није кажњен.

Молбу 29 сељана села Брадарица окр. алексиначког који траже, да им се исечена шума около утврђења Делиграда плати.

Молбу општине луковачке окр. топличког која моли, да зајам и друге дације не плаћа за извесно време.

Молбу Василија Андрића бив. учитеља у Бучитрну, да му се издаје помоћ.

Молбу Ане удовице Дамњана Поповића добровољца, да јој се даје помоћ из инвалидског фонда.

Молбу Милоша Андрејевића, Ђорђа Павловића, Стојана Петровића и Мијаила Петровића, који се моле у име надничара крагујевачке тополивнице, да им се врати задржата зарада у рату 1876 године.

Жалбу Лазара Милићевића из Крагујевца противу решења министра унутрашњих дела, што га није ослободио од казни изречене над њиме среским начелником.

Молбу сељана села Орашја, да се њино село прогласи за варош, и

Молбу Саве Стојановића бившег пенсионара за издржавање.

Решењем Скупштине све су ове молбе и жалбе упућене одбору за молбе и жалбе.

Председник јавља за молбу посланика Милоша Ристића из Крагујевца, који тражи одсуство за 30 дана због смрти свога брата.

Скупштина решењем одобрила му тријестодневно одсуство.

Председник јавља, да прелазимо на дневни ред, и позива известиоца одбора да прочита извештај одборски о суђењу у присаједињеним крајевима.

Известилац Бабовић прочита предлог закона, који гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О СУЂЕЊУ И О ЗАКОНИМА, ПО КОЈИМА ЋЕ СЕ СУДИТИ У ПРИСАЈЕДИЊЕНИМ ПРЕДЕЛИМА.

Чл. I.

До сад основани приватно-правни односи у присаједињеним пределима, у колико нису расправљени и решени, као и право о својини непокретности и о наслеђу, доказиваће се и судити код судова по досадашњем у тим пределима обичају; а у колико тај правни обичај не би био известан, саображаваће се начелима српског грађанског законика.

Чл. II.

Што се пак тиче правних односа између оних, који у тим пределима неке земље држе и раде, и оних, који са тих земаља траже извесне користи и услуге под разним називима, као и случајева, где једном припада земља а другом зграда, то ће се доцније решити законодавним путем, по што се тачно проучи и извиди.

Чл. III.

А у напредак, по што овај закон у живот ступи, о грађанским законима у опште, лична права грађана по сопственим својствима, права и дужности супружника, права и дужности родитеља и деце, права на ствари, државина и права држања, прибављање ствари, прибављање ствари привлашћем и привлатком, прибављање ствари предајом, о залози, о службеностима, о тестаменту или завештању, о садржају, смислу и тумачењу тестамента, о томе како завешталац о свом имању може располагати, о уговорима у опште, о поклонима, о остави или аманету, о наруци или послузи, о зајму, о пуномоћству и деловодству, о промени, о продаји и куповини, о закупу, о најму, о ортаклуку, о брачним уговорима, о уговорима одважним или на срећу, о накнади учињене штете, о начину, којим се утврђују права и обвезе, о преиначењу (про-

мени) права и обвезе, како престају права и обвезе, као и о застарелости, — расправљаће се и судити по грађанском законику за Књежевину Србију од 25 марта 1844 год. и по изменама и допунама у томе законику учињеним.

Чл. IV.

Исто тако кад овај закон у живот ступи, почеће у присаједињеним пределима важити:

1. Закон о устројству судова окружних, апелационог и касационог од 20 фебруара 1865 год. (Збор. XVIII. стр. 23), с изменама и допунама, и устројство трговачког суда од 12 децембра 1859 год. (Збор. XII. стр. 107) са допуном § 15 истог устројства од 3 јануара 1867 год. (Збор. XX, стр. 2).

2. Законик о поступку судском у грађанским парницама од 20 фебруара 1865 год. и његове измене и допуне.

Но пређе уговорени дугови и сва примања и давања, која прелазе вредност од 250 гр. пор. у присаједињеним пределима, моћи ће се до конца 1880 год. доказивати по досадашњем у тим пределима обичају и начину, и сведоцима, а да не мора бити писмене исправе, каква се тражи по § 242 грађ. пост.

У споровима пак у вредности до 50 динара расправљаће се и судити по прописима привременог закона о уређењу ослобођених предела од 3 јануара 1878 год. (Збор. 32, стр. 250), а не по глави I грађ. поступка.

3. Законик о поступку судском у кривичним делима од 10 априла 1865 год. с изменама и допунама његовим, изузимајући само измене и допуне од 10 јануара 1876 г. (Збор. XXVIII. стр. 44).

4. Закон о стечајном поступку од 17 марта 1861 год. К. З. Бр. 597 Сав. Бр. 430 (Збор. 30, стр. 390), са његовим изменама и допунама.

5. Трговачки законик од 26 јануара 1860 год. (Збор. 30, стр. 348) с изменом § 15 истог законика од 22 новембра 1861 год. (Збор. XIV, стр. 201).

6. Казнителни законик од 10 априла 1865 год. с изменама и допунама у њему учињеним.

7. Закон о пороти од 21 октобра 1871 год. (Збор. XXIV, стр. 45).

8. Закон о старатељству од 25 октобра 1872 год. (Збор. XXV, стр. 17) и закон о постављању судија за ванпарничка (неспорна) дела од истог дана и године (Збор. XXV, стр. 13), заједно с правилима о поступању у ванпарничним (неспорним) делима од 13 децембра 1872 год. и

9. Закон о условном отпуштању приваца из казнених завода од 22 маја 1869 год. (Збор. XXII, стр. 34), заједно с упутством за извршење тога закона од 3 јуна 1869 год.

Чл. V.

Остала законска наређења за правосудну струку, која важе у старим границама Књежевине Србије, уводиће се поступачно у живот у присаједињеним пределима законодавним путем.

Чл. VI.

Грађански спорови, који се затеку несвршени код среских и великих судија у време, кад овај закон почне важити, довршиће се по прописима закона о устројству судова и по законику о поступку судском у грађанским парницама, обоје од 20 фебруара 1865 год. И по томе:

1. У споровима, који се у то време затеку код среских судија непресуђени, а по грађанском поступку подлеже суђењу изабраног суда (§ 434), окружни судови прекинуће даљи рад, и парничаре о томе известити решењем, а тужиоца упутити на изабрани суд.

С овим решењем вратиће се парничарима документи, ако су какве по том спору поднели.

У овом случају неће се никаква такса од парничара наплатити.

2. У оним споровима овога рода (§ 434 грађ. поступка), који буду у то време пресуђени од среских судија, ако има незадовољства или жалбе, судови ће окружни послати дело апелационом или касационом суду, према наређењу §§ 309 и 322 грађанског поступка.

Но ако касациони суд такву пресуду уништи, суд ће окружни поступити по тачци под 1 овога члана. И у овом случају не ће се од парничара наплаћивати никакве судске таксе.

3. Спорове, који буду у то време код среских судија пресуђени, а по грађанском поступку судском подлеже суђењу окружних судова, па буду изјављена незадовољства или жалбе великом судији, окружни ће судови послати апелационом или касационом суду, коме од њих, према устројству судова и грађанском поступку, које дело припада.

4. У оним споровима, у којима су пресуде среских судија од великог судије уништене и среским судијама враћене, окружни судови поступиће по грађанском судском поступку.

5. Спорови, који се код великих судија затеку несвршени, поделиће се, према устројству судова и грађанском судском поступку, и што по оним законима припада апелационом суду, предаће се њему, а што припада касационом суду, примиће овај, и сваки ће по свом кругу даље по њима радити.

А по делима, која се до тога дана нађу пресуђена, пресуде су одмах извршне.

Чл. VII

Сви кривични предмети, који се у нелеђењу затеку код полицијских власти или среских судија у време, кад овај закон у живот ступи, доследиће се и пресудити по правилима законика о поступку судском у кривичним делима.

А у оним предметима, који се у то време затеку пресуђени код среских судија, али не буду још послани великом судији, саопштиће се пресуда дотичним странама по прописима кривичног судског поступка, па по том даље поступити по прописима истог поступка и према устројству судова.

Кривична дела, која се у то време затеку несвршена код великих судија, поделиће се тако, да оне предмете, који према устројству судова и законику о поступку судском у кривичним делима, подлеже разматрању касационог суда, прими касациони суд, а оне, који подлеже суђењу апелац. суда, прими апелациони суд, који ће по том сваки по свом кругу даље по њима радити као да би било незадовољства или жалбе и тужиоца и оптуженога.

Чл. VIII

У време, кад овај закон ступи у живот, велике и среске судије у присаје-

дињеним пределима предаће своје архиве окружним судовима.

Чл. IX.

Закон овај ступа у живот тридесети дан од дана кад га Књаз потпише, и од тада престају важити сва њему противна наређења у закону о привременом уређењу ослобођених предела од 3 јануара 1878 год. (Збор. 32. стр. 250), и у закону о привременом управном подељењу и снабдењу с властима ослобођених предела од 14 маја 1878 год. (Збор. 32. стр. 308).

За овим министар правде уве реч, да објасни читав предлог, по коме ће се судити у присаједињеним крајевима и рече, да ће пре претреса казати, шта је побудило владу да овај предлог поднесе Скупштини.

„Пре но што смо приступили овоме предлогу, вели, сматрао сам за нужно да изиштем извештај од великих и среских судија из оних крајева, како они мисле о овој ствари према добивеном искуству. За боље обавештење у овоме прибавио сам табеларни преглед свију донде пређашњих и у течају налазећих се грађанских и кривичних предмета, па и број и врсте свију предмета грађанских и кривичних, на пример: колико спорова о наслеђу, о куповини и продаји, о зајму и т. д. или колико је било убиства, крађе и т. д. За овим је била одређена комисија из правника и судија оних, који су неко време били судије у овим крајевима. Ова је комисија и дала мњење како би требало завести суђење у овим крајевима. Законодавном сам одбору предао како предлог тако и све наведено у прилозима ради објашњења. Уз ово је влада имала на уму правне обичаје оних крајева.“ За овим господин министар напомиње члан I предлога, где се наређује, како се има све то судити по обичајима, какви постоје у овим крајевима, јер закони немају повратне силе. Напомиње, како је био обичај, да кад је ко правно тестаменат, он је правио по постојавшем обичају, и за потврду, на пр. ишло се владици. Према овоме члан I предлога ниште, да се сви тамо изложени правнички послови довршо по обичајима у овим крајевима.

„Тако исто, продужава г. министар, што се тиче својине непокретности, она се у многоме и многоме разликује од појмова о непокретности у старим границама кнежевине, где је у пређашња времена нешто сличне било, где су разни терети постојали на земљи; но је то давно расчишћено и расправљено, — и својина сваког Србина слободна је од спахијске свезе тимара, зијамета и т. д. У ослобођеним крајевима има таких терета под разним именима, па с тога и нисмо подвели суђење о непокретности под законе у старим границама.“ За овим члан 2 објашњава г. министар овако: „У овим крајевима народ је плаћао турскоме цару десетак. Кад су ови крајеви ослобођени храбром српском војском — плаћање десетка престало је. Проливена српска крв за ослобођење своје браће платила је за свагда тај тешки терет. Има овде некаких чифлика, где се даје девето, постоји некаки параспур, некакав ковањлук, некакав ћесим итд. То су правни односи између оних, који неку земљу држе и раде, и оних, који траже неке услуге и користи с тих земаља. Осим тога, има овде разних односа између господара бине и господара земље, на којој је бина. И то све мора се пре проучити, испитати, него ли што би се приступило законодавном решењу. И влада има, чим се овај закон усвоји и у живот ступи, да одреди комисије које ће у овим крајевима сваку такву земљу испитати и све остало што треба извадети, па кад оне поднесу влади извештај о свему томе, влада ће тек онда моћи учинити предлог Скупштини, на ће се то законодавним путем решити, иначе могла би се многима у оцени разних дажбина неправда учинити, јер не знамо како ствари стоје. Пресудити једну ствар, особито такве важности, а непознавати њен правни основ, не би цељи одговарало.“ О члану 3 продужава г. министар: „Влада мисли, да треба у ове нове крајеве поступно уводити законе, те да се по њима решавају правни послови, који ће се од сада основати; видите из члана 3, који се правно односи у напредак код судова за пресуђивање и то по законику грађанском од 1844. Ово је и умесно и целисходно. Члан 4 говори о законима који ће се увести у ове крајеве. Не ћу — продужава — све законе набрајати, јер сте их чули с додатком: „и сва примања и давања,“ што је нужно ради неких објашњења, за то сам се и сагласио на овај додатак.

Члан 5, вели министар правде, говори о томе, да ће се остала законска наређења, за која налазимо да их не можемо одмах увести, да се поступно законодавним путем уведе. Као што законодавна власт решава о оним законима, тако ће се и после кад искуство покаже, наредити шта ће још мудро бити да се уведе. — У члану 6-ом и 7-ом говори се, како ће се расправљати и грађански и кривични спорови при овоме прелазноме стању, кад престану дејствовати велике и среске судије и кад се установе окружни судови, како ће ови поступати. — У члану 8 говори се о предаји архива окружним судовима, кад овај закон у живот ступи, а кад ће то бити, о томе говори последњи члан. Нађено је да треба подужи рок, а то је 30 дана после Књажевог потврђења. За то време пала се састарати за зграде, где ће се судови сместити и о набавци свију судских потреба. Овим сам објаснио цео овај предлог и показао његов смисао.“

Младен Манчевић вели, како ће се према предлогу, нешто судити по закону а нешто по обичајима, желео би знати, шта ће се судити по законима. За владе је турске био обичај, кад дођу двојица да се суде, ако се позову на сведоке, сваки му може бити сведок, па био му сродник или пријатељ, а само није му могао сведочити брат или укућани; но брат је могао сведочити ако је одељен. И сваки сведок мора доћи у суд и лично сведочити. Он би желео, да се суди за подобне ствари како је суђено у старим границама, али да се опет у неким стварима суди по местним обичајима и да се сведоцима верује.

Известилац Бабовић казује, како је то питање и у одбору покретано, али како се овај закон доводи у свезу са законом грађанским и поступком судским где је регулисано кад једна сведоџба као доказ преди, а кад опет и чија не вреди; нема се од овога бојати. Што је у тачци члана 2 речено, да ће се за извесно време судити спо-

рови по местним обичајима, те је основано на правном начелу, што никакав закон не може имати повратне силе, а то је време остављено до 1880 год. да се ови спорови посвршују по обичају и доказима, који су вредили, кад су ти спорови и зачети.

Јеремија Панић казује, како чифлици нису постали одавно, него недавно. Кад овај закон ступи у живот у ослобођеним српским пределима, на треба и о њима наредити, јер то није поштена работа, јер су господари заузели неправдом, као да им је народ продао, а међу тим су господари крипом тапије повадили. Ово није било свуда једнако, тако на пример: неки су чифличани плаћали у новцу у пиротској нахији, а у нишкој и лесковачкој узимали девето. Но Турци — господари, у пиротском округу затраже од народа поред новаца још и девето исе, по народ не дадне. Тада Турци сазову Србе око 60 људи у Ниш, да пристанемо да им дајемо девето, на што ми одговорисмо, да не дамо. Тада Турци покажу ферман од цара, да им морамо давати девето, но ми одговоримо, да они нису цару истину казали, те је он тако наредно. Тада смо из 30 села пиротске нахије изабрали три човека, који су пошли у Цариград на тужбу цару и тамо три месеца тражили по тевтерима, да видимо, да ли су записане земље као чифлици или као села и нађу се записана села а не чифлици. Овако је исто и у нахијама нишкој и лесковачкој, а чифлика има само у нахији солунској и у Анадолу. Тај преписе показан је великом везиру, и он је рекао: „Цар не зна да су чифлици у пиротском пределу, него зна да су села, а Турци нису имали право што су то држали за чифлике.“ Ти посланици уаму у препису како нема чифлика, а ферман везирски предаду у Рушчуку где су држани две недеље, јер везир није хтео дати писмо на нашу нишког, да нема чифлика, али после нађа налог нашим нишком, да се одузму чифлици и да се прогласе за села. Нишки паша одузме све чифлике и прогласи их да су села, да спахије ништа не узимљу док не дође из Цариграда пресуда ли тапије. У том се отпочне рат 1875, 1876, 1877 и 1878 године, и наша браћа дођоше те нас са свим ослободише од Турака. „Кад, вели Јеремија, за те чифлике није знао турски цар, од куда да дођу у берлински уговор? Турске су тапије на чифлике све лажне.“

Министар председник вели, да није нигде речено у берлинскоме уговору, да важе тапије које нису законите.

Министар правде вели, да је већ казао, да ће комисија извидети све те земље и тапије, па тек ће онда законодавна власт о њима решити.

М. Милојевић сматра за врло важну ствар, да ли ће се применити или не ће закони пређашње кнежевине над овим чисто српским земљама. На онда наводи, како су наши закони управо натурени нашем народу без обзира на његове старинске обичаје и обичајно право. Требало би, вели, у нашим законима много које чега скинути с леђа наших, јер се није обраћала пажња на старо право наше, на наше народне обичајне законе, који су живели у срцу нашег народа до његовог ослобођења. Од тален су, вели, дошле грдне парнице, што се све више и више шири. На место да се испитају народне особине, наши правници врло су мало допри-

нели разнићу и истраживању нашег народног права, нису хтели да васкрсну оно право, које је у народу живело, него су преводили за нас законе из туђих законика. За овим напомиње, како је овај крај српски између средње Мариче, Вардара и Нишаве (коју сада Турци зову Карасу), Мораве, Тимока, Вида и Искра био нешто под деспотом Константином и Драгашем, а нешто под деспотом Јованом Оливером, а нешто под деспотима лозе Бранковића и потчињен Турцима, не силом него по уговору. С чега се овде најбоље сачувао наш народ са свима српским обичајима и језиком и својим прастарим српским правом и у себи готово нема туђе народности. Ово, вели, тврди уговор закључени између Бранковића и султана Махомеда, који му је повратно Србију до Кз-Дервента између Татар-Пазарџика и Самокова. Из овога изводи да су Турци мање увели својих закона и обичаја у ове покрајине, а много више у оне које су сабљом освојили. У овим крајевима највише је и очувано обичајног српског права, које би послужило као основа да се наше законодавство дотера према народу. Признаје, да има нечега позајмљеног од Грка или од Турака најмање, јер су Турци дошли у Европу као орда, а с њоме и многи страници и ови су много што шта унели у народ, што није народно. За овим напомиње, како у овим крајевима постоји и другчије суђење, па кад би се увели наши закони, на пример: кривични поступак, да би се таме много које шта неправо учинило што је иначе по закону право, на пр. јамчење или поротско суђење у грађанским споровима по брдовитим пределима, или на пример: негде су заостали царски судови. Даље напомиње путовање судија, казује како су те судије судиле; напомиње како се у овим крајевима водиле пупилске ствари, докази при уговорима и много што шта друго што је код нас постојало, али сада по закону не вреди. Он је за то, да би требало све оставити за годину и две године да се суди у овим крајевима по уобичајеном начину, а да се дотле испитају сви правни обичаји, и због свега овога против је предлога законског.

Иван Протић напомиње, како је хтео говорити оно, што је изговорио г. Милојевић, на наводи да код нас владају закони од 1844 год. с изменама и допунама. Тај је, вели, закон направио такву збрку, да не знамо где смо. Напомиње како је пре 15 година било и мање адвоката и мање парница, јер је у законима учињена збрка тако, да сам судија не зна има ли право овај или онај. Не само да није за примену ових закона него је за то, да се исти закони и код нас скрате. Сагласан је с мишљењем Милојевића.

М. Врачинац вели, да су наши закони добри и поступно се у ове крајеве уводе; но примећава, да када овде није уведен закон о адвокатима, онда ко ће заступати кривичне и масалне ствари и остале грађанске парнице, кад појединци људи нису у месту.

Министар правде одговара, да ће се у судовима поставити ваљани и вредни писари, који су вични законима и судској пракси, па ће они као приправници саслушавати, и народ за то не ће ништа плаћати.

Љубомир Дидић сагласава се с говорима посланика из ослобођених предела о начину, како су Турци стекли

своја добра, али је противан говору г. Милојевића. Он је за то, да се и у ове крајеве уведу закони, које ми уживамо јер ће се, вели, они лако и брзо на њих навикнути и биће им лакше; јер ма који били закони, биће кривица и грађ. парница. Што се не уводе адвокате, може бити веће штете од нискарача, јер су адвокати државом признати. Он је за предлог владин.

Гр. Гавриловић вели, да је г. Милојевић казао, а ништа није доказао, да су наши правници мало привредили и да је штета, што ће се наши закони применити на ове крајеве, па наводи неке установе из народа, које су некада постојале и жели да се опет уведу. „Ја, вели, ово одбијам од правника и од законодавства нашег, које у нашој земљи постоји и које је у свима законодавним установама показало и прилике и знања и обичаје, и да су наши закони у нечем много бољи и од закона неких других народа.“ За овим говори, како г. Милојевић позивајући се на старе законе, валда хоће да се поврате стари закони; валда хоће да земља буде у властиичким рукама; валда хоће да се уведе мазија, да се упрте казни сечења ушију и носа, и т. д. Он жели срећу, силу и величину код нас, а срећу старог њиног законодавства никако. Што неки говоре о смеси и збрци, говорник вели, да савестан судија неће никад казати, како мисли о којој ствари и напред давати своје мишљење, јер ако би то учинио онда треба да се искључи од суђења. По томе мало има мана како у законодавству тако и у примени. Даље вели да има мана у нашим законима, али нема законодавства без мана, јер се закони према напретку и развитку развијају и напредују. Напомиње како је грађански законик пречишћен и не зна случаја, који се по њему не би могао пресудити. Како је предлог добро удешен, он је за то да се предлог аклamацијом прими.

Мита Миловановић примером доказује, како земља није била спахијска, него царска, јер вели, како је који паша био, тако је и тапије давао, али те тапије не вреде.

Тома Стајић не зна како је у другим крајевима, али он, вели, зна како су спахије дошле до спахилука у врањској, па казује како је у три српска села био некакав Смаил — а после Рамиз паша; после дошао Омер паша и заузео једно село Јововац и запатио ергелу и тако држао три године. Он је то село присвојио, а после за време грчкога рата, он доведе једно дете од 8 година, потурчи га и рекне: „ово је ваш господар.“ Ето како су дошли до имања т. ј. насилицом и отимицом без икаквог права. Имање треба да се врати ономе чије је, т. ј. сељацима.

Јеремија Панић вели, да судија суди по закону, али он не зна све како је код нас, па би ми волели, да су с њиме два грађанина, јер би они доказивали судији каква је работа, те да зна, те да се не суди по неправди него по правди.

М. Милојевићу се чини, да његов говор није добро разумео г. Гавриловић, јер сам, вели, рекао, да ако се хоће да се наше судство упрости и да се опрости туђих закона, који су прешли у Србију из Аустрије из форми римског и папског права, а у њима ништа српске нема осим главе о задруги и наслеђу женске деце, ако се хоће да

оживотвори српско право и његове користи и благодети, народ ће живити својим животом. Не ће ли се ово, мислећи је, да се сви наши закони пресеку онако како су. Говор пак г. Гавриловића сам тврди да он не зна право стање и законодавство српско у старој српској држави. А да он то зна не би желио стару славу и величину, него баш срећу тадашњих српских грађана, јер су они у својим жупама и другим областима били са свим слободни и стање Срба није значило ропско стање, како рече Гавриловић. Баш вели, сечење носева, ушију и т. д. што Гавриловић наводи, тврди, да он не зна не само наше старо законодавство, него не зна ни једно европско законодавство, јер је све то узето из грчких номоканона, а они опет узели много што — што из Мојсијевих закона. Све скупа ово тврди, да наши млади правници нису ни најмање проучавали наше обичајно и старо законодавство.

Коле Рашић вели, да се с предлогом владиним слаже, али што се тиче садашњег закона о среским и великим судијама, требало је да свагда присуствују при пресуђивању по два човека, који познају обичаје и појединa лица и вели, да је добра установа, па је треба и даље одржати. Адвокати, вели, нису потребни, али се може одредити да трговачке парнице заступају адвокати. Писари досадашњи нису упућивали народ. А даље слаже се с Милојевићем да при свакој суђењу буду и по два грађанина, које народ изабере, а да им се плаћа из општинске или државне касе. Даље говори о спахилуцима од доласка садразама, по чијој заповести и на тужбу овдашњих бегова, нишки паша Сулиман позове неког Косту из Берчинаца, и викне му: „кажи бре, Ђауре, признајеш ли овога за господара вашег села?“ Коста одговори: „признајем Бога и цара, а господара не признајем.“ Њега измлате и он умре.

По заповести садразама буде издат закон за села у општте, по коме да се сви сељани управљају односно господарлука и како да признају господаре. После Косте ономе се нико није смео противити. Он памти кад је један силан бег написао и викао: „признавајте господарство иначе ћете сви доћи под нож Турчинов.“ За тим чињено сва насиља и безобразна дела. Тако страдајући сељаци скупе се и договоре, да иду да моле бега да их заштити и понесу по нешто као: кола дрва, мало масла, ћурку, овцу и т. д. и замоле га да их чува, а они ће му давати шта он хоће. За овим одведе их бег у кавану, да то кажу пред Турцима, што су јадни људи и чинили. Тако је бег постајао господар Нека се села судила и избавила после „танзимата,“ а друга су узимата под господарлук, на други безаконски начин и. пр. из села Бербатова један младић украде турско јаре. Турци га хтели обесити, а у селу била у великој већини његова фамилија, па да би га избавили да га не обеси бег, пелак села потпадне под његов господарлук и тако избаве младића и т. д. На овај су, вели, начин људи долазили до господарлука. Као доказ јесу села у брдима и Арнаути, јер тога тамо није било. Ово ће све сазнати комисија; а Печењевце је узето под господарлук за једну плекарију вина и за 500 гроша.

Дакле тако сва имања и сви чифлици дошли су неправедно и насилно у

турске руке. Само је Сотирај купио поштено земљу у Липовцу. Сви остали немају права на та имања, него само су узимали девето, и он је за предлог владин.

М. Брачинац доказује да требају адвокати и у овим крајевима; али ако их не ће бити хоће ли се моћи опуномоћавати приватна лица?

Министар правде вели, да се без сумње могу опуномоћавати приватна лица. А позна г. Булића да каже, како се упражњавао закон у овим крајевима.

Булић вели, да Коле Рашић говори да среске и велике судије нису хтеле да позивају одборнике при суђењу. Ово не стоји, јер по члану 39 закона о уређењу ослобођених предела судије су увек чиниле, кад су стране захтевале, а без њиховог захтевања, по горњем члану, нису могле ово чинити.

Милан Ђурић вели, да су неки посланици говорили да наша браћа остану раздвојена од нас у суђењу, па вели, да смо били раздвојени пет векова, па зар још да будемо? Признаје да наши закони нису савршени као што нису савршена и сва људска дела; али су наши закони полезни и корисни, и наши ће закони ослободити ову браћу од свију беда и насиља, на која чусмо. Оставља се две године да старе рачуне пречисте по досадашњим обичајима, а после ће имати снагу сви наши закони. За то је за владин предлог.

Милош Гашић признаје за умесно поступно уважање закона у ове крајеве а нарочито о наслеђу и дуговима, али му се чини, да је та поступност по предлогу спора. Наша су ослобођена браћа на додир колико толико упозната с нашим законима; па је мишљења да ова поступност неће бржим корацима. За овим разлаже како би требало учинити коренити преображај нашега судства и упростити суђење. Докле, вели, имамо оволико много параграфа, чудим се што овамо нису допуштени и правозаступници. Боље било, вели, да их немамо, али кад их по несрећи имамо, онда су они овде много нужнији, него ли у старим границама. Њино ће место заузети које какви пискарачи и направити прави зеленашлук. Мишљења је, да се допусте и адвокати.

Министар правде одговара, да је ово припремена мера; писари не ће бити адвокати, него ће вршити послове као пријавници.

Арх. Дучић хоће да говори у опште о предлогу, напомиње како су многи посланици говорили за и против, а он ће само споменути г. Милојевића и његов говор морао би послужити једној новој и научној студији, а то је да се проучавају правни обичаји и живот овога народа у ослобођеним пределима, и то би могло послужити као материјал за убудуће, како за историју тако и за законодавство. По његовом предлогу требало би и читаво законодавство прерадити, али је то огроман посао и дуго треба чекати. Влада је испитала потребе, — колико је могла, народа у овим крајевима и поднела према томе предлог закона. Оставити један део државе под једним законима а други под другима значи стварати две државе у једној. Мудро је, што је узета поступност: он је за предлог.

Аксентије Ковачевић вели, да треба поступно испитати обичаје и потребе народне, па идући тим поступним путем, сви ће се закони увести; закони се усавршавају а народ се обучава и навикава на наше законе. Све је овде узимато у обзир, за то је за предлог закона. Само што Гашић наводи да је много у нашим законима параграфа, ја велим, да су бољи параграфи него сикира.

Срећковић је мишљења, да се наши закони не могу применити у ослобођеним крајевима, па је мишљења, да остане овај закон од 1878 год. месеца јануара и јуна, и да по два из народа судије заседавају и суде, са среским и великим судијама.

Известилац Бабовић доказује, да се могу применити закони и на ослобођеном српском земљишту; да је мишљење Срећковића о два судије из народа неумесно, јер се овим законом, који се предлаже, у члану 5 каже, да трговачки закон ступа у живот и за овај крај, па кад се појави трговачки спор, онда се окружни суд преобраћа у трговачки и позива се известан број грађана да као чланови учествују при суђењу. Дакле постоји у трговачком законику оно, што он мисли, да се овим законом за ове пределе укида.

В. Вујевић изјављује, да учини министар правде добар избор судија, да наша браћа осете, да им суде и пресуђују браћа, а иначе је за предлог.

Министар правде разлаже, како се влада састарала за све оно, од чега се неки говорници боје.

Председник пита, хоћемо ли читати став по став.

Р. Драгојевић вели, да је имао говорити при претресу појединих тачака; но како види, да је Скупштина рада да усвоји целокупан закон без дебате, то сматра за дужност да каже шта мисли о овоме предлогу закона, на име, да закон о адвокатима стоји у тесној вези са законима који се уводе у ове крајеве. Но томе ако се закон о адвокатима не уведе, онда ћемо учинити велику збрку и погрешку, а то ће понајбоље знати судије, који су имали посла с пискарачима. Према овоме он је за то, да се уведе и закон о адвокатима. Но Скупштина не ће, него изјављује, да се предлог прими аклимацијом. Онда председник ставља овако питање: Усваја ли Скупштина овај предлог како у основу, тако и све ставове његове?

Решење скупштинско: Скупштина једногласно усваја аклимацијом цео законски предлог о суђењу и законима, по којима се има судити у ослобођеним пределима.

Састанак закључен у пола један, а заказан за сутра у 9 часова.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар,
Срећковић

опуномоћени потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Таса Костић, Анта Нешић, Тома Стајић, Василије Павић.

XXII САСТАНАК

18 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Живко К. Недић

Присутни сви гг. министри, осим министра просвете. — Посланика на окупу 154.

Почетак у $8^1/_2$ часова пре подне.

По што је председник састанак отворио, приступило се читању протокола XVI састанка, и по што су на исти учинили неке мале примедбе Симо Милошевић, Илија Матић и К. Алковић, Скупштина га усвоји.

За тим се прочита изјава од народа среза пољаничког.

Председник јави, да су дошла три посланика, и то: Новак Милошевић за срез црногорски, Алекса Поповић и Жунић, чије је пуномоћије још дато одбору на преглед, а за она друга два посланика пуномоћија упућују се одбору.

Секретар С. Живковић чита предлоге посланика, и то:

Четири предлога Живка Недића, тичућа се оних питања о лоповима, што их је Скупштина упутила одбору на преглед, који гласе овако:

Народној Скупштини

Неколико народних посланика предложило је и Скупштина је усвојила, и као хитан огласила њихов предлог, по коме се имају узаконити строжије казне и сигурније мере противу крађа, које по садањем закону не суди порота.

Да се према овој жељи народних посланика потреби народа одговори, по моме мњењу, могу бити два начина: или а, да се и преступне крађе као опасне по народ подведу под поротско суђење; или б, да се судови при суђењу оних крађа не управљају по узакоњеној доказној теорији но да суде по својој савести и убеђењу прибављеном из стања ствари.

За први случај предлажем:

Да се наређења у законику кривичном од § 219 до 228 искључно оним замену:

§ 220.

Крађа је, кад крадљивац туђу покретну ствар из туђе државине узме у намери, да је себи противу закона присвоји.

§ 221.

Крађа је опасна или проста.

§ 222.

За опасну крађу сматра се и кривац се казни, поред губитка грађанске части,

затвором од шест месеци до две године или робијом до десет година.

1. Светотатство, т. ј. кад је крађа учињена у зданијама за службу божију опредељенима, па су покрадене ствари служби божијој посвећене, које се тамо чувају.

2. Ако је крађа учињена из јавних збирака за художество, науку и занате.

3. Кад су покрадени земљоделски алати у њиву, марва у њиву или на пашу, кошнице, платно с белила, сабрани плодови у њиву и у опште предмети, које људи уздајући се на јавну сигурност, у њиву без чувара држе.

4. Кад ко у време какве велике нужде и забуне, као н. пр. при ватри или преплави воде, или у време какве буне или метежа, прилику употреби и у нужди напевшег се покраде.

5. Кад је крађа учињена по наступивној ноћној тишини у кућама и другим зградама у којима људи живе.

6. Кад ко на јавним путовима или пошти путничке торбе, бисаге или сандуке пресече, или отвори и какве ствари покраде.

7. Кад ко што украде од сумашедших лица, или деце која нису дванаесту годину навршила од ствари, које су она на себи имала или при себи носила.

8. Кад је крађа учињена од два или више лица, која су се на ту цељ договорила.

9. Кад је крађа учињена на јавним саборима, тржиштима или вашарима.

10. Кад је крађа учињена од слугу спрам газде или другог каквог лица, које у истом обиталишту седи, исто тако кад радници, шегрти, калфе покраду свога газду или мајстора у кући, радилишту или дућану.

11. Кад у гостионици сам господар или његове слуге покраду путника или госта, или кад овај последњи украде што у гостионици.

12. Кад ко од кога на преноћиште или у опште као гост примљен буде, па газду куће, или кога од укућана, или ови њега покраду.

У свима овим случајима ако има олакшавајућих околности, казна се може спустити и до три месеца затвора.

§ 223.

Као опасна крађа без призрења на вредност украденог предмета, да се казни робијом до петнаест година у следећим случајима:

1. Кад крадљивац обијањем или провалињањем или отварањем кућа, дућана или других зграда у којима људи живе, или у овима принадлежеће зграде и затворене просторе и авлије уђе и крађу учини.

2. Кад крадљивац пређу у таква здања, куће, дућане и овима принадлежеће зграде и затворене просторе уђе, ускочи или отвори, или се још за дана у таквима за цељ крађе прикрије и затвори и крађу учини.

3. Кад ко обије и похара цркве, манастире и јавне збирке за науку, художество и уметности.

4. Кад је крадљивац при себи носио оружје, или друга опасна оруђа (која служе као средство за крађу) осим ако се докаже, да крадљивац није исто за цељ одбране или нападања са собом понео.

У свима овим случајима ако буде олакшавајућих околности, казна се може спустити до године дана затвора.

§ 224.

Као куће и обиталишта сматрају се:

1. Куће у којима људи живе.

2. Јавна зданија, која за радиност и трговину служе или су за храњење ствари опредељена, као и к онима припадлежеће зграде и затворени простори.

§ 224. а.

Ко у другим зградама осим оних набројаних у § 223, т. ј. у таквима, у којима људи не живе учини крађу начином у § 223 изложеним, да се казни половином оне казни коју би по § 223 заслужио, да је у тамо именованим зградама учинио.

§ 224. б.

Под затвореним просторима разумевају се такви простори, у које се само обијањем, проваливанем, ускакањем, провлачењем или употребљењем кључа ући може.

Под провлачењем или ускакањем разуме се, кад крадљивац кроз оџак, кров, прозор или друге отворе, који или су за улазак опредељени, или преко зида, или плота уђе и крађу учини, или отворима, који нису за улазак одређени послужи се да крађу учини, без да свагда унутра ући мора.

Под проваливанем и обијањем разуме се, кад крадљивац на згради и у опште огради какав затворен бивши улазак силом отвори, или нов улазак начини, или находећи се отвор распространи да унутра уђе, или такав отвор направи да крађу учинити може, без да ради крађе унутра улази; исто тако кад он у самом зданију бивши у овоме на напред казани начин врата, видове, ходнике или проласке отвори или провали, или ормане, сандуке и друге за храњење ствари одређене затворе обије или отвори и крађу учини.

§ 225.

За опасну крађу сматра се и проста у повратку учињена.

§ 226.

Онај, који је учинио три или више опасних крађа, и онај, који је поред две или више простих учинио и две опасне крађе, казниће се смрћу.

Исто тако казниће се смрћу и онај, који је учинио једну опасну крађу, а пре тога је два пута за просте крађе, или један пут за опасну осуђен био.

§ 227.

Проста је крађа, које је вредност већа од сто а не прелази триста гр. чарш. а при том није учињена на начин у § 223 и 224 означени, нити је именована у § 222.

Проста се крађа казни затвором од три месеца до годину дана.

Даље, § 391 да се замени овако:

§ 391.

Затвором до педесет дана, да се казни свака проста — иступна крађа у вредности до сто, а превара до двеста гр. чаршијских. А у случају повратка сматра се на престуи и предаје се суду на суђење.

Но ако су овакве мале крађе у вредности до десет гроша чарш. учињене на плодовима и у опште стварима које се непосредствено појести и попити могу, и ако су оне узете за сопствено ужи-

вање, да се казни само на тужбу оштећеног.

Вредност се узима по обичној цени.

Саучасници при крађи, превари и утаји, да се казне као и сами главни кривци. Но лица у другом чланку § 50 од казни изузета изузимају се и овде.

За други начин предлажем, да се § 220 крив. пост. оно дода:

Но у простим крађама, судије ће судити по својој савести и убеђењу, које буду поцрпили из укупног извиђаја и прибраних доказа. Но у пресуди дужни су свагда изложити све разлоге по којима су пресуду изрекли.

А за оба ова изложена начина

Да се после § 21-ог законика о поступку судском у кривичним делима додаду ова наређења:

§ 21. а.

Но при извиђају простих крађа, последна ће власт све усмено саслушати и изиндити, па у кратко на протоколу назначити: казнимо дело, име ухваћеног кривца, саучасника, њихово имовно стање, име сведока, вештака, занимање њих свију, и све што је у томе нашла, па све заједно с прибављеним сведоџбама о владању и другим својствима кривца и саучасника надлежном суду одмах спровести на суђење.

Нађе ли при томе случају оруђе за извршење дела и друге доказне знаке, одузеће на и то ако је могуће с кривцем заједно суду послати, иначе учиниће што је нужно, да се све то сачува, како се не би покварило, изменило или уништило као доказно средство до суђења.

§ 21. б.

Према оваком прописаном извиђају, последна полицијска власт не ће се придржавати наређења законика о поступку судском у кривичним делима.

У § 28 и 58 односно присуствовања писара и сведока.

У § 71-м односно састављања више спискова од једнога који је за суд нужан.

У § 73 другог одељка.

У допуни § 81 осим последње тачке, о издавању ренерса за одузете ствари.

У § 86, 109 и 110.

У допуни § 130 под б.

У § 131 односно предаје позива пред два грађанина, и односно издавања решења о притвору.

У допуни § 131 под б и в.

У одељку првом § 141.

У одељку другом § 145.

Ни наређења у § 146 и 153 прописаних.

§ 21. в.

Кад суд овако спроведено дело просте крађе с кривцем и доказима прими, предаће одмах последном судији као државном тужиоцу, који ако нађе, да је о том делу тужба оптужујуће полицијске власти у основу добра, не ће сам другу састављати, него ће усвојити са свим или с изменом и допуном. Ако пак нађе, да тужба није у основу добра, онда ће исту сам одмах начинити и суду на решење предати.

§ 21. г.

Чим суд прими тужбу државног тужиоца одмах ће решити: је ли он надлежан за суђење и има ли места да се оптужени под суд стави, и ако реши, да је надлежан, и оптуженог под суд стави, саопштиће му то решење и у исто време предузети претрес и дело пресудити. А ако реши да није надлежан или да нема места стављању под

суд, саопштиће то решење оптуженом и државном тужиоцу, који ако у законом року најави жалбу на решење послаће суд дело касационом суду.

§ 21. д.

Кад суд огласи себе за надлежног у суђењу просте крађе, оптужени не може се засебно жалити но само уз главну осуду.

§ 21. е.

Предузети претрес у делу просте крађе, не ће се прекидати док се не сврши и пресуда не нарече, осим ако би се по самом нахођењу судском појавила потреба да се други претрес одреди за време, које је за то нужно.

По оном првом начину, према предложеним изменама у законику кривичном, све крађе, које народ сматра за опасне и од којих се жели обезбедити, дошле би под поротско суђење без повреде устава земаљског. Но и ако би то дало народу гаранције, да ни један овога реда крivац не би избегао заслужену казну, ни невин кажњен био, не би опет било целисходно, јер је тешко поротнике из далних места у честим приликама, које ће бити, код суда скупљати да овако кривице суде а прекидом непредвиђеном и изостанком појединог или више поротника осујећавао би се и на дуго време отезао претрес и суђење, а циљ је, да се крivац брзо осуди за кривицу и казни. Мимо тога поротници би се појединци и сведоци у оваким приликама, а иначе по многим делa, излагали честој дангуби а тиме и штети, на би се и поротницима и сведоцима а и народу досадило то суђење.

Међу тим по оном другом начину постигло би се и праведно и брзо суђење и кажњење кривaца овог рода, јер судови не ће се придржавати теорије доказне нити ће се због њених формалности дуго и безуспешно истрага водити, него ће судити као и поротници по савести и убеђењу. А предложене измене законика о поступку судском у кривичним делима, као што ће Скупштина моћи увидити и оценити, дају уверење да ће суђење ових дела и сигурно и брзо вршити се. С тога бих ја с моје стране био за овај други начин суђења о крађама.

Предлог овај по природи хитан је, почем се исто питање пред одбором законодавним налази на претресу.

Народној Скупштини

Наш грађански законик издан 24-ог марта 1844 године, превод је из аустријског грађанског законика. — Да ли је у то време аустријски грађански законик био најпотпунији, најтачнији, или је из других каквих обзира за нас најудеснији био, те га је наше законодавство усвојило, ја не знам; али онда, кад је он преведен и усвојен, код нас нису биле још развијене правне науке, нити су опредељени појмови и термини правни у српском језику; међу тим законик је прешао човек, који, и ако је у оно време био признат правник, није био познат с приликама и обичајима, по којима се код нас пре тога законика судило у грађанским споровима, нити је у потпуној власти имао српски језик у народу развијени, а поред тога није превод учињио у целини него је навесна наређења изостављао а многа преиначавао. Због тога кроз 30 пуних година суђења по овом законику, он је и допуњаван и преиначаван и

тумачен како је кад који суд за потребно нашао и предложио, те тако је сам изменама и допунама и тумачењем изрешетан, на је ипак за поједине прилике остао нејасан и неопредељен тако, да судови по њему и данас не могу доћи до једнообразног суђења и примене његове како у сличним тако и у истоветним приликама.

Према овоме неопходна је потреба да се овај законик из нова цео преради. Ова потреба у толико је неопходнија што се он има распростреги и на прибављене крајеве Србије. С тога предлажем:

Да Скупштина препоручи влади, да она одреди стручне људе, који ће најскорије наш грађански законик од 24 марта 1844 године изволити прерадити, према искуству, које је до сада код судова прибављено о недостатцима и другим манама, и то на основима најнапреднијих законодавстава страних, а у сагласности с нашим приликама и обичајима, па да га поднесе Скупштини.

Народној Скупштини

По § 243 законика о поступку судском у кривичним делима, судови не могу на смрт осудити кривца за злочинства, која се по законику кривичном смрћу казне, ако нема признања кривчевих или сведоџбе заклетих сведока.

Кад нисмо још дошли по тога уверења, да смртну казну, која у стварн не казни, но уништава саму личност кривца, укинемо: онда је оно законско наређење, као предохрана од могуће највеће неправде, по све разложно.

Не међу злочинства, која се смрћу кривца казне, долазе и разбојништва, опасне крађе и паљевине, и та се по закону од 21-ог октобра 1871 године суде поротски. И због тога што поротници при изрицању свога уверења: је ли оптужени крив или није, не управљају се по законској доказној теорији, него своје уверење црпе из свога убеђења, појавило се код судова питање: може ли се оптужени за злочинство, које вуче смртну казну на исту осудити, кад је порота изрекла да је крив, али нема његовог признања и сведоџбе заклетих сведока, што се по § 243 законика о поступку судском у кривичним делима иште. У след овог питања изашло је 25-ог октобра 1872 године законодавно објашњење: да се при поротном суђењу може кривац на смрт осудити, ако кривица његова по закону смртну казну вуче, кад год поротни суд изрече да је крив. Ја не ћу обарати теорију по којој је изрека поротска: да је оптужени крив, равна признању и сведоџби сведока, јер савест и убеђење поротника накнађава и допуњава оно о чему би се сумњало. Али имајући на уму да је циљ поротском суђењу та, да крivац прави не избегне казну за своје злочино дело само с тога, што се кривица његова не може по прописним законским формама да докаже, и обрнуто, да не буде невин осуђен, што се докази само по форми противу њега налазе, сматрам, да је та циљ с оним објашњењем § 243 омашена, јер поротници и онда кад су убеђени да је оптужени крив, ако нема његовог признања и непосредне сведоџбе сведока изричу, да није крив скоро свагда, кад се крivац за кривицу има смрћу казнити на основу њихове изреке; те тако крivац и своје кривице и

убеђен доказима у страху очекујући највећу казну у место тога на један пут и не надајући се, добије пресуду по којој се као невин кући отпушта, дакле ни сумња на њему не остаје.

О овоме сам се ја на више прилика поротског суђења непосредно уверио, а за многе ми је приповедано. И да се ово отклони, предлажем Народној Скупштини:

Да се § 243 законика о поступку судском у кривичним делима и објашњење истога од 25 октобра 1872 г. измени овим:

§ 243.

За злочинства која се по закону кривичном смрћу кривца казнити имају, не може се смртна казна изрећи, но робија до 20 година, ако дело кривице није доказано:

а, Признањем оптуженога по пропису § 225 исказаним, према коме признању не ће спречавати изрицање смртне казне, просто одрицање оптуженога, да није имао злу намеру, ако је ова иначе по пропису § 228 доказана;

б, Оваквом сведоџбом сведока, каква се у § 229 прописује;

в, У случају поротског суђења, ако поротници изрекавши „да је оптужени крив," нису у једно изрекли и да заслужује смртну казну;

г, Ако је од учињеног дела до пресуде протекло двадесет година; и

д, Ако кривац у времену учињеног дела није навршио двадесет прву годину живота свог.

Народној Скупштини

У вези предлога мога од данашњег дана, по коме се заменити има § 243 законика о поступку судском у кривичним делима, а по истим разлозима, предлажем:

Да се у закону о пороти § 38 овако замени:

§ 38.

„При решавању питања и кривица и поротници и судије учествују у саветовању и закључењу. Они из доказа који су на главном претресу показани и из признавања ствари прибављају и дају уверење о теме: а, је ли оптужени крив или није и б, кад сами нађу, или кад им председник нарочито питање постави, и о теме: заслужује ли смртну казну или не.

У осталом решавање који се прописи казнителних законика имају применити према делу и околностима које је поротни суд по укупном закључењу свом нашао, да постоји и каква се и колика казна, у случају осуде одредити има, припада само судијама без учешћа поротника.

Исто тако и питање о накнади штете ако би се ова уз кривицу имала решавати, као и траженим трошковима решавање само судије без поротника.

Даље,

Предлог Милана Брачинца о продужењу мораторијума.

Скупштина ове предлоге упути одбору законодавном, а

Предлог Николе Ватконића, да се што скорије пострадалим крајевима плати реквизиција и државни зајам врати, — упути одбору финансијском.

Секретар С. Живковић чита:

Молбу Марије Стојанкове из Алексинца, за помоћ што јој је син пропао у првом рату.

Молбу Ђурђије Милчине из Алексинца, за издржање, јер јој је муж погинуо у рату 1876 год.

Молбу грађана варошице Баље, да се направи пут од Бољевца до Баље.

Молбу Сретена Крсмановића из Карановца, да се ослободи плаћања аренде на брод карановачки и сувај „Чемерно брдо," за време од 1 маја до 1 новембра 1876 год.

Молбу Катарине жене Мијаила Анђелковића бив. суплента земљеделско-шумарске школе из Београда, за издржање.

Молбу Цветка Коцића с девет другова из Прокупља, да Скупштина подејствује код владе, те да им се накнади штета из имања оних зликоваца Турака, који су њихово имање упропастили.

Молбу Румене удове пок. Станка Јовановића капетана, који је погинуо у рату 1876, којом понавља молбу, да јој се издаје пенанија по новоме закону.

Молбу општине пратаринчке у окр. књажевачком да се продужи рок плаћању.

Све ове молбе Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Секретар С. Живковић чита молбу кмета и грађана варошице Баље у окр. алексиначком да се њихов срез не смењује, како су чули да ће бити.

Скупштина упути ову молбу одбору финансијском.

Председник јави, да Љубомир Дидић тражи 10 дана осуства, а Драгутин Петровић опет осуство за остатак овогодишње скупштинске сезоне.

Скупштина одобри.

Председник вели, да је сад на ред предлог министра правде, о преносу контролног одељења на министарства војног у гл. контролу.

Известилац Јов. Стевановић чита извештај и мишљење законодавног одбора који гласи:

Народној Скупштини

Одбор законодавни у след одлуке скупштинске, а на основу указа Његовог Височанства од 5 т. м. који овако гласи: и т. д. прегледао је пројект закона о преносу контролног одељења и министарства војног у главну контролу, и нашао, да се код овог предлога у члану I, одељак други, са свим измени и овако измени:

„Ради месне контроле при војном министарству и изненадног прегледања војних каса и ствари, држања лицитације за набавке војних потреба, уредног и тачног примања набављених ствари од појединих набављача и томе подобна, по једног или два рачуноиспитача на намену, да по упутствима његовим стално раде при истом министарству или другим војним надлежатељствима и радионицама, где он то за нужно и најцелисходније нађе."

На ову измену пристали су и министар правде и г. министар војни.

Министар правде у подужем говору објашњава шта је дало повода овом предлогу, па вели, да се пре више година мислило да ће бити боље у интересу бржег прегледања рачуна, ако се један део рачунополагача на гл. контроле пренесе у министарство војно, но се доцније приметило, да се није постигла замишљена цељ, јер су се рачуни војног министарства ипак прегледали у гл. контроли као суперревизија, те је то и дало повода да је одређена

комисија израдила пројект овог предлога. Што се тиче издатака у овој ствари не ће ништа више бити по до сад што је било, а измене које је одбор учинио и на које је он па и министар војни пристао, нису ништа друго до оно што је начелно у пројекту у 6—7 редака казано, но се само нашло за добро да се пространије изведе.

Скупштина усвоји овај предлог по одборском мишљењу акламацијом.

Известилац Ј. Гудовић односно предлога министра финансије о „премештању старих и отварању нових ђумручних станица на југо-источној граници Србије и на Дрини" — чита извештај финансијског одбора и мишљење, да се исти предлог као уместан усвоји.

Скупштина усвоји.

За тим извештај истог одбора односно предлога о допуни закона о скеларини на дринске ђумруке од 14 јуна 1866 (збор. XIX. стр. 137) и мишљење, да се као уместан и целисходан усвоји.

Скупштина усвоји.

Известилац Ј. Гудовић чита извештај финансијског одбора односно предлога министра финансије о продужењу рока за уношење државних прихода за 1877/8 рачун. годину, и то за окружне благајне до 1 марта, а за главну благајну до 1 маја 1879 год. и мишљење, да се овај предлог усвоји.

Ран. Тајсић пита, да ли ће тамо бити табеларни преглед за 1877 год. у место онога биланса.

Министар финансије вели, да је оно за 1878 год. А предлаже се за то, што већи део државних прихода није могао ући у рачунску годину.

Скупштина усваја предлог и одборско мишљење.

Известилац Карапешић чита извештај финансијског одбора односно предлога о изменама и допунама закона о трошарини на пиво од 19 јула 1877 (зб. XXXI, стр. 28) и мишљење: да се овај предлог усвоји с тим, да се казна како у члану 5-ом тако исто и у члану 7-ом измени у место 10 до 50 динара с 50 до 100 динара, — на коју је измену пристао и г. министар финансије.

Скупштина усвоји.

За тим:

Известилац А. Ковачевић чита извештај истог одбора о предлогу за издржање Милосава Назарца, и мишљење да се овај предлог министра финансије усвоји.

Скупштина усвоји.

Секретар С. Живковић чита указ Његовог Височанства Кнеза, којим се овлашћује министар финансије да поднесе редовној народној Скупштини за 1878 г. на решење предлог: да се одреде три члана из Скупштине, који ће учествовати у одбору за контролисање израде државних обвезница.

Даље чита указ, којим се овлашћује министар финансије да поднесе на решење предлог за допуну закона од 24 септембра 1871 (збор. XXIV, стр. 6) о повластицама кредитних завода.

Скупштина упути предлоге о овоме одбору законодавном.

За тим чита указ којим се овлашћује министар финансије да поднесе предлог о издржању Катарине удове пок. Мијаила Аћелковића быв. суплента.

Предлог о овоме Скупштина упути одбору финансијском.

Исто тако Скупштина упути одбору и предлог мин. финансије, да трећи кључ од затвора, у коме се чувају сирове и остали прибор за израду државних хартија које представљају новчану вредност, чува један члан кога Скупштина из своје средине изабере.

Министар финансије хоће да одговори на интерпелацију г. председнику, па вели, да ће овде само бројеве саопштити, и у њима ће се наћи одговори на питања која су у интерпелацији споменута, тако:

Добровољног зајма има 250.736 динара и 70 динар. пара.

Расписаног зајма има 6,375.005 динара и 88 дин. пара.

Депозита, које је влада по законодавној одлуци употребила на ратне цели и сад мора да врати 2,916.411 динара и 46 динар. пара.

Набавке, које су за време рата 1876 год. учињене по уговору или на вересију и утрошене на ратне или војне потребе 847.032 динара.

Реквизиција у старим обвезницама 7.746.591 динар.

За ствари које су купљене на почек 575.331 динар и 8 пара динарских.

Свега дакле главног дуга у земљи има 19,712.108 динара и 94 динарске паре.

Сад на страни:

Зајам у Русији 6,816.000 динара.

Дуг за војне набавке са стране 1.617.981 динар.

Свега главног дуга на страни 8,433.981 динар.

Интерес на добровољни зајам у земљи и то на 3 године: 178.686 динара и 2 динарске паре.

Интерес на расписани зајам опет за 3 године 1.070.602 динара и 42 динарске паре.

Целокупан интерес у земљи 1,249.288 динара и 48 дин. пара.

Сад интереса на зајам на страни:

На зајам у Русији, рачунајући према садањем курсу, јер смо се ми обвезали да у рубљама према курсу вратимо, 918.843 динара.

Целокупна сума дуга овде у земљи и на страни узевши и интерес 30,314.221 динар.

Од тога узевши главни дуг и интерес у земљи нашој има 20,961.397 динара. То је наш унутрашњи дуг, што ми дугујемо сами себи.

Сепаратни дуг на страни, целокупни с интересом износи: 9,352.824 динара.

Тодор Туцаковић би желио наредбу да се ове цифре печатају.

Министар финансије вели, да је он то већ учинио на француском језику и то у толико примерака, колико је нужно за важнија места. Ово је учињено нарочито због странаца што су они говорили, да смо ми 10 пута више дужни но што је у ствари.

Ако је вољна Скупштина он може и наредити да се ово штампа и на српском језику и ако је све ово у главн. буџету изложено.

Скупштина прима, а интерпелант је изјавио да је с одговором задовољан.

Потпредседник јави, да је Његово Височанство Кнез потврдио закон о водама.

За тим:

Секретар С. Живковић чита молбу Милорада Шапчанина за продужење одсуства, а ако му се то не учини, да се његово место сматра за упражњено.

Скупштина реши да се његово место сматра за упражњено.

После одмора који је трајао ¼ часа, прочита се молба Јелисавете удове Ранча Крстића из Пирота, за издржање, а на тим молба посланика пиротских, односно оне молбе Јелисаветине; и Скупштина ово упути одбору на молбе и жалбе.

Известилац Д. Стојановић чита извештај законодавног одбора о закону о водама, који је био враћен одбору за ревидирање члана 30 и додатка члана 54.

Дим. Миловановић пита, да ли се ту разуму и оне воденице које раде помоћу паре.

Јевр. Гудовић би, да се овде дода и то, да општинске власти дужне буду достављати држ. власти кад коме одобрење дају, да би и држав. власт то знала.

Министар грађевина усваја редакцију какву је одбор донео.

Скупштина усваја онај 30 члан по одборском мишљењу.

За тим:

Известилац по ново прочита редакцију члана 55.

Министар грађевина вели, да је 54 члан такође дат одбору на претрес, па би желио, да се тај члан прочита, јер би се може бити имало што у њему исправити.

По што се прочита члан 54, министар рече, да не би имало места давати накнаду за право, него само за грађевину.

Дим. Катић вели, да је праведно да се даје накнада и на местно право и за саму грађевину, јер кад се неко хоће да сачува од штете не сме се другоме чинити штета. Ако се некоме мора грађевина дићи због штете, онда је праведно да му се да накнада не само за грађевину но и за месно право. То је само за старе грађевине а за нове не. С тога је за стару редакцију члана 54.

По овоме, а на питање потпредседника, Скупштина усвоји и овај 55 члан по одборском предлогу.

Известилац Марко Петровић чита извештај одбора за молбе и жалбе на разне молбе и жалбе, и то:

Молбу Јелене удове Уроша Достанића, да јој се врати улог, који је њен муж уложио у удовички фонд.

Молбу Савке поч. Милана Јанковића за издржање или помоћ од државе.

Молбу удове пок. Михаила Маринковића учитеља, за помоћ ради издржања.

Молбу — предлог — Обрена Милојевића и Ристе Томашевића да женска лица наследе очинско имање, кад им брат умре без деце.

Жалбу Мијаила Протића свештеника на наређење архијерејског сабора што мора да седи код цркве у Сирчи, а не у Цветкама, где му је кућа.

Жалбу Радована Јовановића из Мојсиња, противу решења начелства округа рудничког, што му није одобрено, да у Мојсињу на свом плацу може у својој пекарници хлеб пећи и продавати.

Скупштина усваја одборско мишљење, да се преко свију оних молби и жалби пређе на дневни ред. — За тим

Молбу Катарине Чанчаревића из Београда, бивше учитељке из Крепољина, којом се жали противу министра просвете и црквених дела што јој је одузео службу без саслушања, и моли да јој се иста врати.

Прочита се и одборско мишљење, да се и преко ове молбе пређе на дневни ред.

Милош Глишић противан је овоме. Он је, вели, читао њену жалбу и видео је, да ју је министар отпустио из службе онда, кад је била учитељка у срезу ћмољском округа пожаревачког, и кад јој је школа изгорела. Из тужбе се види као да ју је код министра опао бивши посланик Илија Стојановић, а међу тим из уверења општинских види се, да је у владању где год је била, била врло добра. Он је за то, да се учини корак те да г. министар ову ствар тачно испита.

По што дотични министар не беше у седници, а више се посланика јавило за говор, то на питање потпредседника Скупштина усвоји да се ова ствар одложи за време, док господин министар не дође.

Известил. Марко Петровић чита даље:

Жалбу Јована Савића, трговца из Смиљанице, на полицијску власт што му није дала по тражби његовој задовољења.

Жалбу Драге удове почившег Ђурђа Јовановића и Ленке удове Ђорђа Миленковића из Београда, на решење инвалидског суда што им није одређено потпору из фонда инвалидског.

Молбу Ристе Јеремића из Ивањице, са 7 другова, да им се одобри, да се пенлаћени интерес управи фондова стави у капитал.

Молбу Јована Лазаревића из Горње Шаторње за издржање.

Молбу Лазара Томића из Ребаја, да поново изгубљену парницу.

Молбу Алексе Димитријевића из Шапца за повчану помоћ.

Молбу Милана Глигоријевића из Крушевца да му се сагради две механе у рату од Турака изгореле, или даде накнада у 3000 дук.

Молбу еснафа пекарског из Чачка, да могу поред пекарске радње и пиће крчмити.

Молбу Андрије Петровића медицинара, да му се да могућност да отпочету науку сврши.

Молбу Марије удове Ђорђа Малаћа доктора за пензију.

Молбу Танасија Јанковића из Смиљанице, да му се продужи рок за плаћање дугова његовим повериоцима за 2 године.

Жалбу Павла Деспотовића мех. из Бел. Потока, на решење министра финансије због плаћања зајма.

Молбу Николе Петровића механиџије из Ћуприје да му се спаљена механа плати.

Скупштина усваја одборско мишљење и разлоге, да се преко свију оних молби и жалби пређе на дневни ред.

За тим се прочита:

Молба Милоша Богићевића среског писара, да му се да дијурна за време, док је вршио дужност среског старешине на Јавору.

Одборско мишљење гласи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Милан Ђурић је мишљења, да се овоме да дијурна јер га је позвала јаворска команда и одредила у сјенички округ да врши дужност привременог среског начелника, и он ју је вршио на основу закона по ком су и остали у заузетим крајевима вршећи дужност дијурне имали.

Известилац Марко Петровић вели, да овај треба да се задовољи с тим, што као Србин није био у боју с пушком у руци.

Милан Ђурић вели, да је и он вршио дужност као и остали чиновници и да закон даје право свима подједнако па треба и њему.

Потпредседник вели, да овај треба и тиме да се задовољи, што је уживао од државе потпуну плату.

Борисав Милановић мисли, да овај молилац не заслужује то што тражи.

Милан Ђурић каже да треба законска наређења да се врше подједнако за све, па кад су други имали додатак к плати за што не и овај.

Милош Глишић вели, да је г. потпредседник оступио од закона о пословнику, чим се пустио у дебату, за то је требао своје место уступити г. председнику.

Потпредседник одбија то од себе, а прима примедбу од г. предговорника, а не од г. Глишића.

По овоме Скупштина усвоји одборско мишљење.

Извест. Марко Петронић чита даље:

Молбу сељана општине видовачке, да им се дозволи, да могу за своју потребу и алате сећи гору у срезу алексиначком.

Молбу — предлог — Настасије удове поч. Мите Радојевића из Београда, да се допуни закон о удовичком фонду.

Молбу Румене удове Косте Станковића из Алексинца, да јој се помоћ учини што јој је кућа у рату с Турском порушена.

Молбу Милана Ђоковића Црногорца, за помоћ да фамилију из Турске преведе.

Молбу Коне удове пок. Тоше Ђорђевића бившег среског начелника за помоћ од државе.

Доставу Николе Петковића из Пожаревца, да зна вештину како да се затру голубачке муве.

Молбу Милкане Васиљевића из Београда да јој се попиши државна помоћ.

Молбу Генадија игумана манастира Габровца, да се узакони да и калуђери данак плаћају како би могли бити посланици.

Молбу Митре удове пок. Миланје проте ћупријског за повћану помоћ од државе.

Молбу Светозара Милошевића практиканта за државну помоћ због пострадалости.

Скупштина усваја одборско мишљење да се преко свију ових молби и жалби пређе на дневни ред.

Секретар Сима Живковић чита предлог Мите Миловановића и другова, да се учини споменик погинулим јунацима код Каменице и то на први дан Божића.

Скупштина усваја, но да се у споразуму с владом Његовог Височанства Кнеза види, кога ће се дана учинити овај спомен.

По што је дневни ред исцрпљен и заказано да ће се објавити кад ће бити други састанак, потпредседник закључи састанак.

Састанак овај трајао је до 1 часа по подне.

Председник Скупштине
Тодор Тупаковић.

Секретар
Живко Недић.

Потписници:

Анта Пантић, Тома Стајић, Таса Костић.
Анта Нешић, Василије Павић,
Јосиф Марковић

XXIII САСТАНАК

20 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАЊА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР

А. Ковачевић

Присутни сви гг. министри, осим министра грађевина.

Посланика на окупу 156.

Почетак у 9 сахата пре подне.

По што је састанак отворен, прочита се протокол XVII састанка.

Сава Станковић вели, да му је презиме Јанковић погрешно записато.

Сек. А. Ковачевић вели, кад је претресана интерпелација Глигорија Петронијевића на министра унутрашњих дела, односно неправилности избора, он је захтевао, да се иста одбаци и Скупштина је то усвојила. Овде то није стављено, за то држи да и то треба да уђе у протокол.

Скупштина одобрава да се исправи, а Грујица Гавриловић хоће да се најпре види у белешкама стенографским.

Ранко Тајсић примећава, да није решено да само један интерпелант говори него сви интерпеланти потписани на интерпелацији.

Председник држи, да је Скупштина решила, да сваки интерпелант говори о својој интерпелацији.

Никола Радовановић вели, да је ово два пут решавано. Први пут је решено да прво потписати говори, и то је усвојено, а ово сад што наводи г. Р. Тајсић, то је било у тајној седници, где је министар пристао да сви говоре, кад је Самуровић учинио питање на г. министра војног.

Председник каже, да је тог дана, 14 децембра, овако питање постављено: ко је за то, да само један интерпелант говори нека седи, а ко је против нека устане. И тако он сматра да је Скупштина усвојила.

Никола Радовановић вели, да је то било у тајној седници.

Секретар Живко Недић каже, да је тако записано у стенографским белешкама, па тако је и он ставио у протокол.

Председник сматра да су стенографи овде погрешили.

Милош Глишић примећава, да у протокол није ушла ствар о Милосаву Трифунцу, што је увредио маљину, а то се не сме прећутати.

Секретар Ж. Недић вели, да му је казано, да је Скупштина за то, да то не уђе у протокол, с тога то није ни ставио, а да је тако види се из овога, што је останио и место празно, да се умете ако буде противно.

Милош Глишић вели, да то не сме да изостане јер је Скупштина решила,

да се посланик искључи из Скупштине за 8 дана.

Секретар С. Живковић каже, да се по уставу такве ствари не решавају оног дана, него сутра дан, па кад је идућег дана решено, то ће тога дана и ући у протокол.

Милош Глишић: Треба да уђе у протокол и оног дана кад је ствар започета, и у колико је свршена.

Председник мисли, да је незгодно да уђе у протокол и име једног посланика, него само да се каже да је пала од посланика једна неумудна реч, и то је доста.

Милош Глишић ће пристати и не ће тражити да се баш мете и оно што је казао, али не може пристати да се остави сумња на све посланике, за то хоће да се каже име тога посланика.

Председник каже, да није тако мислио, но да уђе то, да је од тога и тога посланика пала једна неумудна реч. — али каква је то реч, то да не уђе.

Милош Глишић пристаје на то.

Секретар Живко Недић жели, да г. Глишић не мисли, да је он то хтео изоставити по нечијој вољи, но да је тако разумео, да је решено, да се изостави из протокола.

Милош Глишић вели, да о томе није ни сумњао, иначе би протестирао.

Секретар А. Ковачевић вели, да по уставу и закону о пословном реду не може бити предмет претресања у Скупштини оног дана, кад је ово учињено на ни да уђе у протокол стенографски ни скупштински. Но што Скупштина може да закључи шта да уђе у протокол а шта не, то и оно што није ушло опомад, ући ће сад у општ протокол, јер опет су на среди стенографске белешке, те ће ући и обухватити све ово што сад тражи г. Глишић, и тако ће се видети о чему је говорено као и претпостављени израз од стране посланика М. Трифунца.

Милош Глишић вели, да је то само крпарење, и да није нужно такво бранење.

Секретар А. Ковачевић одговара, да то није крпарење, него хоће да каже, да секретари морају да забележе, а код њега је све кад говори крпарење, јер му је то у нарав ушло да га напада, за то га, вели, ја жалим.

По овоме Скупштина усвоји, да се у протоколу помене, да је од тога и тога посланика пала једна неумудна реч.

П. Самуровић примећава да није казао да је шабачка бригада отишла 30 него 25.

Милија Поповић вели, да није ушло у протокол како је казао, да је капетан примио новац од среског начелника, па није новац у касу унео, а начелник окружни за то ни знао није, те по томе да не може бити ни одговоран. Тражи да се и то стави у протокол.

Алекс. Грујић примећава, како у протоколу није означено колики је број посланика био тога дана, а то по закону мора да буде.

М. Петровић наводи, како у његовом говору о Настасу начелнику, није изведен прави смисао говора.

Милан Ђурић вели, да је хтео само да примети како је решено да сви интерпелланти говоре.

Адам Богосављевић каже, да је хтео приметити да овде Скупштина није крива што је погазила устав кад је Трифунца осудила истог дана, већ министар унутрашњих дела, који је то предложио, и Скупштину тиме навео на погрешку.

Министар унутрашњих дела вели, да кад се нађе у каквој прилици, да види да се долази до свађе, онда увек посредује на томе да се измире. То што је казао и маљина је тражила, дакле кад мири, он држи да онда не гази закон. Ја сам, вели, измирио људе, а ви сутра пишите хартије.

Иван Протић примећава, да је његов говор врло у кратко написан.

По овоме Скупштина усвоји протокол.

Председник јави да је Његово Високанство потврдило решење скупштинско о подели присаједињених земаља.

За тим:

Секретар Панта Срећковић чита указ којим се овлашћује министар финансије да поднесе народној Скупштини на решење предлог закона о додатку уредби од 27 октобра 1839 г., којим се ослобођавају окружни начелници од држања другог кључа од окружних благајница.

Предлог о овоме Скупштина упути законодавном одбору.

Председник јави, да посланик Јован Радосављевић иште 30 дана, а Јевта Белајић 5 дана осуства.

По том се прочита поздрав народа из Старе Србије.

За тим:

Секретар Ђ. Ђорђевић чита:

Предлог посланика Љубомира Дидића, да се извесна наређења о основним школама измене а нека допуне.

Предлог Пеке Крстића и другова, да се општинама поврате општинска добра.

Предлог Петра Илијића, Пеке Крстића и другова да се сељанима у срезу пласотиначком врати њихов сувиш.

Предлог Аврама Јовановића и другова, да се 1.200.000 гроша чар. узме из болничких позајица те да се направе четири погорела школе у округу крушевачком.

Предлог Раденка Драгојевића и другова, да се изврши одлука скупштинска, те да се практикантима, учитељима и служитељима врати задржата плата, и

Предлог Николе Пашића и 30 другова, како да се помогне погорелцима.

Ове предлоге Скупштина упути одбору финансијском.

Секретар Ђ. Ђорђевић чита молбе и жалбе, и то:

Коста Богдановић из Ниша моли, да му се турска кућа, у којој седи, уступи на место дућана и куће, која му је у рату погорела.

Сељани села Г. Матејевца моле, да имање турско, које су до сад радили на трећину, и од сад тако раде.

Милош и Бранко Давидовић из Лугавчине моле, да се могу и по четврти пут оженити.

Служиоци варошког, касационог, окружног и трговачког суда, моле да им се повиси плата.

Сава Гавриловић из Крушевца моли, да се за ову годину ослободи државног зајма и давања жита у коњеве.

Општина заблаћска моли да се за ову годину ослободи од државног зајма и давања жита у коњеве.

Јова Стевановић из Нове Варошн, но сад у Ивањици, жали се што му је наплаћен данак, а он се тек пре две године амо доселио.

Сељани из Бертинонца и Локве, моле за помоћ да направе куће, јер су страдали у рату 1876.

Антоније Златановић дунђерин моли, да му се лишада од 3 косе турска у атару суводолском уступи за 8900 ока кукуруза, што му је у рату 1876 год. узето реквизицијом.

Стојан Митровић с 4 друга моли за одузету храну, за време првог рата.

Све ове молбе и жалбе Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Секретар Ђ. Ђорђевић чита интерпелацију Марка Петровића и Ивана Протића на министра унутрашњих дела, за што се лекар не постара за предупређење распростирања богиња, него већ 6 година не излази у округ.

Министар унутрашњих дела одговара, да му о том ништа није познато, јер му се нико није жалио. Но мисли, да је узрок овоме ратно стање јер су и они били на војној дужности. Но нека се ово саопшти министру на ће он извидети и наредити шта треба.

Овоме доприноси и то, што немамо довољно лекара, а људе, пола докторе, не може да прими.

Марко Петровић вели, да се 6 година рат не води, а за то време није лекар у округ излазио.

Министар унутрашњих дела одговара да је трећа година како је он министар, а за то је време ратно стање, а за оно што је пре било не може да одговара. Но ипак о томе се води рачун, али у колико се достави путем жалбе.

Марко Петровић вели, да је овај лекар, Краус, човек болестан и сакат па не може никуд да излази, с тога би га ваљало отпустити и у пензију ставити, а другог на његово место поставити.

По што је интерпелант најавио да је с одговором задовољан, то

Секретар Ђ. Ђорђевић чита интерпелацију Ивана Протића на министра унутрашњих дела односно постављања Милоша Ружића и Димитрија Јанићијевића за среске начелнике у ослобођеним пределима.

Министар унутрашњих дела вели, да не би начело ово могао усвојити, за што се ко поставља овамо или онамо. То је право власти, а ако би ко злоупотребу учинио он ће и одговарати власти према закону.

За прво лице, које се овде спомиње у колико му је познато, суђено је, вели, дисциплинарним судом због свађе а не због крађе или какве злоупотребе у дужности.

Млађи, истина, не треба да се покаже неуљудан спрам старијег, али опет зна да и старији изиђе изван граница учтивости да управ изапове млађег да буде неуљудан. Тако дакле кад се двоје свађају, човек не може да каже овај је прав а овај крив, док не присуствује при тој свађи неко трећи да оцени.

Што се оног другог тиче, вели, да се не сећа да га лично познаје, а тако исто ни даје осуђиван.

Како је где нашао он је кварио, негде је поставлао од старих чиновника, негде употребио чиновнике из Србије а негде је, вели, и учитеље постављао. Но по што је сад усвојен закон о раздељењу овога краја и по што ће се сад постављати указом Књажеским, разуме се по себи, да ће се гледати на сведодбе и препоруке.

Иван Протић вели, да је слушао да има и таквих људи, да кад овамо дођу чине велике пакости овој браћи нашој. Он ово питање није учинио за то,

што је хтео да се меша у право г. министра, нити што мрзи лично ове људе, но за то што је чуо да је капетан изнео разне неуредности пред комисијом и према томе осуђен.

Министар унутрашњих дела вели, да треба правити разлику онде, где човека суди дисциплинарни суд, а где редовни суд. На и код осуде редовног суда има таквих кривица код којих се опет може у службу примити, осим ако је ко учинио кривоклетство, направио лажну облигацију или што утајио и т. д.

Иван Протић каже да је чуо, да је тај Мита Јанићијевић осуђен због примања мита, па не верује да то и сад не чини.

Министар унутр. дела вели, што се тога тиче оно се може двојако мислити. Може се мислити да ће то и даље чинити, а може бити не, но да ће бити бољи и умети чувати то парче хлеба.

Пејча Вељковић наводи, како је тај капетан већ од неког времена у његовом срезу, и да не могу да нађу да је он рђав човек него је врло добар.

По што је Скупштина изјавила да је с одговором задовољна,

Секр. Ђ. Ђорђевић чита интерпелацију Димитрија Катића на г. министра унутр. дела односно неког „посредника" једне банкарске куће, који иде по нашој земљи, а нашао га у Ћуприји где узима 8 гр. чар. на стотину од уписника за зајам.

Министар унутр. дела одговара, да му ништа о овоме није познато, нити му је што јављено, но кад би се могао описати тај човек, он би одмах наредио да се ухвати.

Дим. Катић описује га, па вели, да тај човек носи на каши натпис „биро посредовања," а у разговору с њиме дознао је, да узима у име трошка од оних који се на зајам уписују 8 на сто, па држи, да ово може бити као она лажљива банка, која је пре неколико година у Свилајинцу била измишљена.

Министар унутр. дела и опет каже, да за ту ствар не зна ништа, о којој ће се одмах вели телеграфом известити, но држи да ће по свој прилици бити ствар таква, која засеца у приватне односаје, и коју би тешко било забранити. Друга је то ствар ако буде онаква каква је била она пре неколико година у Свилајинцу. То ће се с места забранити, али у напред би се могло рећи да од тог не ће бити ништа.

Марко Петровић вели, да влада треба да обрати пажњу на такве људе који варају свет.

Министар унутр. дела наводи, да има доиста таквих људи, који измисле по неко дело или радњу, која с једне стране није каквима, а с друге стране човек мора да се зачуди, каквом ће угурсузлуку по неки пут да поклони своју пажњу. Узима пример, како је и он ових дана добио једно писмо од неког из прека, који моли за службу, па у тој молби има и једна препорука неког секретара министарства иностраних дела, за кога зна да га нема ни у каквом министарству. Може дакле бити да је и ово неки такав случај, а он ће наредити да се то одмах испиди.

М. Терзибашић каже, да они имају свој виљајал, станице, комисију и у Београду, па држи да је и овај од оних из Београда. На како види да они ту радњу без дозволе упражњавају, то би им требало одмах забранити.

Секр. Ђ. Ђорђевић чита интерпелацију Стојана Станковића на г. министра унутр. дела, односно неког плаца среског, среза јасеничког, који је окрњио Сава Поповић начелник округа пореченог.

Министар унутр. дела одговара, да му ово није познато. У осталом вели, ово је ствар судска, па онај чија је земља, плац, нека се тужи суду.

Ст. Станковић рече, да је начелник учинио безакоње. На ово навукао га је његов лични интерес. Моли министра да нареди извиђај.

Министар унутр. дела вели, да не може да нареди извиђај, јер то није његова ствар. Које је узето нек се тужи суду.

Скупштина се задовољи с одговором.

Секр. Ђ. Ђорђевић чита интерпелацију Николе Ватковића на г. министра унутр. дела, односно спискова поверенички, које је начелник среза бољевачког узео од општина па 5—6 дана пре избора.

Министар унутр. дела одговара, да му ова ствар није позната. Хоће да му се упути интерпелација званично, па ће видети у чему је ствар.

Ник. Ватковић вели, да је то било а и сада је тако, па пита г. министра хоће ли ту ствар извидити.

Министар унутр. дела одговара, да ће знати шта треба радити, само кад му дође интерпелација.

Председник мисли, да се ова интерпелација упути г. министру.

Скупштина усваја.

Адам Богосављевић пита, што се не чита његова интерпелација.

Председник му одговара, да треба да избрише једну реч у њој.

Милан Ђурић пита, шта је учињено с прегледањем пуномоћија посланика ужичких.

Председник одговара, да још нису дошла акта.

Министар унутр. дела вели, да је место доста далеко, па за то и акта не могу брзо да дођу, но чим дођу, он ће их вели предати.

После одмора, који је трајао четврт сахата,

Секр. А. Ковачевић чита интерпелацију М. Глишића, И. Пашића и осталих на председника министарског савета, односно зајма датог из државне касе првој српској банци.

Министар председник вели, да је ова интерпелација погрешно упућена њему, јер је он као председник министарства надлежан само за послове министарског савета и за оне предмете, за које није никакав други министар надлежан. А по што је ово питање финансијско, то би валало ово упутити г. министру финансије.

Међу тим у овој интерпелацији има нешто, што опет прима на се да одговори. Тако се у интерпелацији каже, да је по „узајамном договору“ министарског савета овај издатак учињен. Онда, кад је то учињено, он није, вели, био председник, али је био члан владе, и зна, да не стоји то, да је ово учињено по „узајамном договору.“ Савет министарски о својој радњи води протокол. Он стоји на расположењу, и у њему ће се наћи да је ово учињено по „узајамном договору“ у министарској седници. Пита даље, које је министарство онда било. Његово вели, министарство није било на власти. То је учинио ондашњи министар грађевина само на

своју одговорност, а из суме коју је на расположењу имао.

Даље, што се тиче самог финансијског питања, т. ј. је ли ова сума исплаћена од банке, и је ли стављен залог, то му није познато, по остаља министру финансије да он каже шта зна.

Министар финансије разлаже, како је учињено све што се по закону могло да учини у овој ствари. Ствар је била и пред касационим судом, па је касациони суд решио, да нема места забрани која је тражена, а то што оне залоге, које су примљене, дају довољно јамства за позајмљену суму. Но за боље обавештење ствари добро ће бити, да се ова интерпелација упути финансијском одбору, а као што је онде и државни правобранилац, који је ту ствар радио, одбор ће по потреби и њега саслушати моћи.

М. Глишић држи, да је умесно упутно интерпелацију на председника министарства, јер где се издаје горња сума од 20.00 дук., ту не може бити без узајамног договора свију министара, који су онда били на власти, што држи, да то један министар не може учинити.

Што г. министар финансије рече, да је било довољно гаранције у датој залози, држи да то није могуће

Он ће вели потражити протокол, те да се лично увери, јер не може да верује да један министар сме да да овај зајам без пристанка министарског савета, па ако се нађе да је ово учинио један министар, он ће онда знати шта може урадити по закону.

Председник министар рече, да кад каже, да о томе није решавано у министарском савету, кога је и он члан био, онда, предговорник се не може о противном уверити ни из каквог протокола. Вели, кад он онде пред лицем Скупштине, пред 130 посланика ангажира своју реч, он не сме противно тврдити. И опет каже, да нема о тој ствари решења министарског савета, него је сам министар грађевина из суме, које су му дате на расположење, овај зајам банци дао. То што каже тако је, и он то треба да разуме и да зна, да противно не сме тврдити, јер не ће моћи то ничим доказати.

М. Глишић вели, да што каже г. министар да не сме да сумња, да то не стоји, и он није дошао онде да верује гг. министрима да је све онако како им се каже, него да се лично убеди. Не може никако да држи, да министарски савет о овом новцу није знао и решио.

Председник министарства вели, да протестује против тога да се у његову реч, коју даје пред лицем целог народа, и о којој води рачуна, може и најмање посумњати. Има права да тражи да се увери, може држати шта хоће, али без доказа не сме тврдити противно. Што се знало на ово питање одговорено је, али као што је и г. министар финансије казао, ствар треба да се упути одбору, па да се тамо свестрано испита. На томе се мора спршити ова ствар, јер сад ми тражимо да се она извиди и Скупштина обавести.

По овоме Скупштина упути оно питање одбору финансијском.

Секр. А. Ковачевић чита интерпелацију Адама Богосављевића и другова на г. министра унутр. дела, што је поцепао тужбу неких грађана из Прокупља противу начелника округа прокупланског, не дајући им задовољења.

Министар унутр. дела вели, да су пре два три дана била код њега три човека. Кад су први пут долазили, онда он није био код куће, но они су оставили једну хартију — молбу или жалбу не зна ни сам шта је. Кад је дошао кући и видео шта су му поднели, није се могло прочитати ни разумети шта хоће. Питао их је: шта је ово? Одговорили су: не знамо. Ко вам је писао? Не знамо. Шта хоћете сад? Не знамо. Како не знате? Одговорили су: ми не знамо, господине. Кажите, ни сам ја Турчин, кажите за што сте дошли? Они опет одговарају: не знамо ... дошли смо ... Тако дакле писмено оно које су поднели било је неразумљиво, они опет нису хтели ништа да му кажу и ствар објасне, и тако их унутри да донесу другу јасну молбу или жалбу шта хоће, јер није имао могућности да по таквој ствари, за коју не зна ни шта је ни како је, ма што предузима.

Адам Богосављевић вели, да су они лепо представили шта хоће. Они се у тужби жале да трпе већи зулум од окружног начелника но од Турака. Он гони народ да му кулуком гради дворац Кнезу. Неке турске земље које се нису могле дати под аренду, начелник је дао сиротињи да је засеје, те да се њиве не би упарложиле, па кад је род узрео, узео им је трећу врећу или трећу оку у име аренде. Међу онима било је њих 5—6 писмених, дакле у тужби није се могло што подметути од каквог пискарача. Г. министар их није смео одбити, него их је требало испитати шта се туже.

Министар унутр. дела вели, нека напишу јасну тужбу, па ће је узети у поступак, или кад се питају што су дошли, нека кажу шта хоће, а не просто: не знамо, не знамо.

Адам Богосављевић каже, да је њихова тужба јасна. Она је код њега и ако Скупштина хоће, он ће је и прочитати.

Министар унутрашњих дела вели, да он те људе не познаје ни пре ни сад, и у толико је већи доказ да према тим људима није могао бити нерасположен.

Адам Богосављевић каже да то није ништа, него начелник тера људе да му оправљају кућу, а њих се 30 жале.

Министар унутр. дела одговара, ако начелник тера да оправља кућу где је канцеларија, то он и може да чини, кад се зна да народ и у старим границама Србије прави и оправља среске куће.

Адам Богосављевић вели, да се они жале што оправљају његову кућу, а не среску.

Министар унутр. дела наводи да начелник и нема овде куће, и по томе то што се наводи није истина.

Милош Глишић вели, ако је тужба нејасна министар је дужан да човека извести решењем и да му каже: по што је његова тужба тако написана да се не може разумети, то нек напише другу, да се зна шта хоће, а не цепати жалбу и још питати их: ко вам је ово писао.

Министар унутрашњих дела каже, да у интересу самог посла није хтео да прави два посла, а после и у самом закону о пословнику стоји да ће се жалбе или молбе, које би неразумљиво написане биле просто одбацити. Вала дакле написати јасну жалбу или бар усмено казати шта се хоће, а не ни једно ни друго.

Министар председник рече, овде је, господо, пала једна неповољна реч. По-

сланик г. Адам Богосављевић, говорећи у овој својој interpelaciji, рекао је, да је људина, поводом којих је ову интерпелацију учинио, сада, као што им је било и под Турцима. Он каже: браћа наша из ослобођених предела жале се; треба да их приграмимо срцу и т. д. Ја мислим да г. Адам Богосављевић најмање има права, да нам даје овакве савете. Он је, као што знате, био против рата за ослобођење ове браће, против свију жртава, које су учињене за ослобођење њихово. А ми, господо? Ми смо ти, који смо главе наше и имање на тај предузетак заложили. Ми смо они, који смо за ову ствар учинили више од г. Адама. Г. Адам заборавља то, да рат није почет с његовим гласом, заборавља да је и на великој Скупштини, која је после првог рата држана, први био између она три четири друга и говорио по сокацима да министри одговарају и „главом и малом.“ То сте ви, госп. Адаме, највећма захтевали. Ви ништа нисте заложили за ослобођење ове наше браће, а сад нам саветујете како треба да их приграмимо; ви нам те савете дајете за браћу за коју, кад се отпочињало велико дело ослобођења, нисте хтели ни гласа свога да дате. Ја одбијам овакав савет од стране г. Адама.

Даље имам да кажем да не треба заборављати, да међу овом нашом ослобођеном браћом има и рђавих људи, као што их има и међу нама. Господо моја, баш у стању у каквом сно сада, може понајпре да се нађе људи свакојаких, и ми морамо да обратимо сву нашу пажњу да се од таквих људи заклонимо. Ево да напоменем случај, који се скоро десио. Један наш војник — ђенерал Милојко Лешјанин, путујући нашао је на неке људе, који су се тукли. Хтео је да их разведи, но један од њих (за кога се доцније сазнало, да је из оне зликоначке породице, која је убила црногорског кнеза Данила па из Црне Горе протерана била), тај потегне пиштољ на нашег ђенерала за то што их разваја, и има се захвалити само случају, што пиштољ није опалио, иначе ми бисмо изгубили једног вредног и храброг војсковођу, човека кога поштује сва војска, кога поштујемо ми сви, који је, жртвујући се водио војску да ослободи браћу међ којом се нпак нашао и такав човек, који је на његов живот напао. Дакле кад се види да и у овој земљи има рђавих људи, као и свуда, онда, не испитујући ствар, веровати сваком што каже, и бацати се сумњичењем на чланове оне владе, која је заложила главе и имање за ствар општег ослобођења — ја мислим да томе нема места.

Скупштина по овоме, реши да се ова интерпелација одбаци.

Председник рече, да је на реду предлог министра унутр. дела да се алексиначко-ражањски срез одвоји и подели на два среза, на алексиначки и на ражањски.

Известилац Бабовић чита извештај и мишљење законодавног одбора, које гласи:

Народној Скупштини

Законодавном одбору, предат је на оцену законски предлог о подели досадањег среза алексиначко-ражањског, у округу алексиначком, на два среза: „ражањски и алексиначки.“

Одбор прегледавши исти предлог, нашао је, да је исти и у основу и у са-

мој подели срезова уместан, и да би га требало као што је и поднет са свим усвојити. Али у исто време одбор је узео у обзир и жељу 7 села из среза бањског а то су: Лабуково, Језеро, Прекопози, Реотци, Гојминовци, Раденковци и Ново Село, да би они волели да и даље остану у томе срезу бањском, и да се не придају срезу алексиначком, као што је у списку б. означено, и на основу тога мишљења је да ову поделу срезова оних треба усвојити с овом изменом у списку б. по којој ће у срез алексиначки ући села из среза досадањег алексиначко-ражањског: 1. Бобовиште, 2. Краљево, 3. Дакун, 4. Глоговица, 5. Бујимир, 6. Добрујевац, 7. Катун, 8. Станци, 9. Пруговац, 10. Црна Бара, 11. Алекс. Липовац, 12. Бован, 13. Суботинац, 14. Рупетци, 15. Ћићина, 16. Јабуковац, 17. Јасење, и 18. Вукашиновац. И села из нишког среза, 19. Дражевац, 20. Доња Трнава, 21. Доња Топоница, 22. Веље Поље, 23. Горња Трнава, 24. Доњи Крупац, 25. Бели Брег, 26. Горњи Крупац, 27. Врело и 28. Палиграци. Те по овоме овај срез састојаће се из 28 села а 2208 пореских глава. Списак под а. назначен под б. одбор је усвојио без измене. С тога узима част Народној Скупштини предложити: да овај предлог с означеним изменама усвоји.

С овим изменама сложно се и г. министар унутр. дела.

Списак А.

Села која састављају срез ражањски у округу алексиначком:

1 Петрковац
2 Брачан
3 Браљина
4 Мађија
5 Церова
6 Шепка
7 Витошевац
8 Брадарци
9 Мозгово
10 Плочник
11 Појате
12 Ражањски Липовац
13 Поспон
14 Пардик
15 Грабово
16 Подгорац
17 Чубура
18 Рујишка
19 Црни Као
20 Малетина
21 Манастирско
22 Прасковаца
23 Мађаре
24 Варош
25 Ражањ
26 Лучина
27 Сталаћ
28 Синоловац
29 Скорица
30 Радошевац
31 Ћићевац

Сва ова села узета су из досадашњег алексиначко-ражањског среза.

Списак Б.

Села која састављају срез алексиначки у округу алексиначком:

1 Бобовиште
2 Краљево
3 Дакун
4 Глоговица
5 Бујимир
6 Добрујевац
7 Катун
8 Станци

9 Пруговац
10 Црна Бара
11 Алексиначки Липовац
12 Бован
13 Суботинац
14 Рупевци
15 Ћићина
16 Јабуковац
17 Јасење
18 Вукашиновац

Ова су села узета из досадањег алексиначко-ражањског среза.

19 Лабуково
20 Језеро
21 Прекопози
22 Реовци
23 Гојминовци
24 Раденковци
25 Ново Село

Оних 7 села узето је из среза бањског.

26 Дражевац
27 Доња Трнава
28 Доња Топоница
29 Веље Поље
30 Горња Трнава
31 Доњи Крупац
32 Бели Брег
33 Горњи Крупац
34 Врело
35 Палиграци

Оних 10 села узета су из нишког округа.

Милош Глишић вели, да се из самог пројекта владиног види, да се ова потреба осећа још од 1861, па сигурно је било неприлика које су задржале ову ствар до данас; и мисли да је та тегоба — финансијско стање. Па по што је наше финансијско стање сада у највећој тегоби, јер би се на 50.000 гр. морало давати на чиновнике, дакле било би у оним околностима штетно, некорисне и непаметно, то је за то, да се овај предлог из основа одбаци, а доцније, у бољим околностима, може се народу дати задовољење.

П. Срећковић вели, да није узрок само финансијско стање, но што пређе није могуће било да постоје таква два среза и што је један клин ова бивше турске земље ушазио у алексиначки округ све до Тополнице. Сад како је ова земља припала алексиначком округу, и кад се зна да народ чини веће трошкове и дангубе долазећи среској канцеларији у Алексинцу но оних 50.000 гроша. Онда би било грешно кад не би задовољили народ. С тога је за предлог, но с тим, да се с историјског гледишта у место ражањски назове „сталаћки“ срез, а канцеларија да остане у Ражњу.

М. Врачинац у дугом говору наводи, како је народ први пут у 1861 г. дао молбу за поделу. Обраћао се 1864 г. и блаженопочившем Кнезу Михаилу, који је дао и реч за поделу, у след чега је народ купио и плац за срески кућу. У 1869 и 1870-ој обраћао се намесницима, који наредише те је г. Драгашевић извршао и прегледао тај срез, о томе ману снимио и извештај поднео да је пека потреба за поделу тог среза. Ову је потребу народ у наше приликa представљао и Његовом Височанству и влади. — по околности не дадоше да се раније овај предлог поднесе на решење.

Срез о коме је реч, доста је у растреканом и недугачком простору и кроз њега иду неколико путова.

У томе срезу дешавали су се разни случајеви. Између Ражња и Јовановца убијен је пештољом Јован Миронић и

лопови однели преко 2000 дук. што је морала држава накнадити. У 1874 год. на истом месту нападнут је делижанс Динчић и однето је неколико хиљада дуката. На месту код Липовице убили су лопови делижанса Зарију и опљачкали пошту. — Да је било среске куће у Ражњу, потера би се брзо наредила и лопови похватали, али овако од кмета до кмета, среска је власт доцније сазнала, а после, не би се догађала и друга злочинства.

Народ погранични, као што је у овом срезу, нешто више трпи и сноси него друга браћа у унутрашњости Србије а то је познато из рата у 1876 г. Право је, да се том крају који се моли од 1861 г. учини задовољење, те да се реши о подели среза.

Што се тиче финансијске околности, то је један врло мали издатак, а такви случајеви не дешавају се увек. Право је, дакле, да се народ задовољи, тим пре, што из нишког округа долазе нека села у алексиначки срез.

Ранко Тајсић слаже се с Глишићем и односно финансијског гледишта, на додаје, да прво ваља платити интерес повериоцима или погорелцима начинити кућу, него нагомилати и још једну гомилу чиновника којој је одсудно противан.

Кад би се ова подела учинила, онда би тражили то и из ужичког округа и других, тако да би из 5 општина начинили срез.

У интересу финансијског стања и далеко пречих послова и обавеза, не би за сад требало ово усвојити, с тога је против предлога.

Димитрије Катић каже, да се сва она села која су ближа среској канцеларији, више парниче, троше и дангубе, док у удаљенијим местима тога нема, с тога је против предлога, на баш да пости иде и у корист државне касе.

Глигорије Петронијевић вели, да овоме није сада време, јер немамо новаца и што би се умножила једна гомила чиновника. А после овим се баш не могу и злочинства избећи, јер има једно горе место и од овога, али то није по земљишту него по народу. За то је против предлога.

Иван Протић вели, кад је народ толико чекао, нека чека још неко време док се финансијско стање поправи, на додаје, да је боље да се сума одређена на тај срез нада практикантима, учитељима и другима, као њихов повац, што им је одузето.

Злочинству се не би стало на пут, јер се зла дела догађају и у варошима а камо ли у срезу, то зависи од људи. С тога и због финансијских околности, за сад је против предлога.

Сава Обрадовић слаже се с Глишићем, Катићем и Тајсићем, и тражи, да се та ствар одложи за неко време, а да се преко предлога пређе на дневни ред.

Милан Ђурић је против предлога за то, што ваља штедити, а ми да се морамо да плаћамо дугове, да треба да помогнемо пострадалом и погорелом народу, а и реквизиција да се исплати, а после што би се изазвало незадовољство и тражење и у другим крајевима.

Димитрије Цветковић слаже се с г. Ђурићем и тражи, да се с предлога пређе на дневни ред.

Љубомир Дидић вели, да је ово ствар за коју народ од 17—18 година моли, а влада није могла пре поднети предлог за то, што би онда имала два мал

среза, али сад, кад је том округу додато 10 села, и што је јака потреба, да се усвоји предлог. А кад се хоће против предлога да говори, може се наћи пуно узрока, ма они и не били у ствари, али овде не треба да се гледа на финансијско стање, но на потребу и корист народа. С тога је за предлог.

Марко Петровић наводи, како се овде иде на то, да се посао канцеларијски смањи и да народ што пре до свог права долази. Далеко је растојање до среске канцеларије и 3—4 сахата, а камо ли 12, али — „сит гладном не верује.“

Народ ову поделу једнако тражи, и то народ који плаћа среску кућу, сноси трошкове око среза и издржава све терете. А после, и земљиште је увећано, па за што не би том народу дали задовољења, но му казати да нема право на то. Где сви подједнако сносе терете, ту треба да буде и подједнако право уживања. Он је за предлог, само би желео да буде што мањи број чиновника.

Петар Стевановић мисли, да би за сад требало одложити ово, а то због финансијских околности.

Аксентије Ковачевић вели, да би се више губило кад би се увек обзирали на те финансијске прилике, јер онде, где се нешто има давати, иде се да се што веће постигне.

Новим регулисањем узетих предела дошло би се и до тога, да се може приступити и регулисању овог среза. Разлози г. Марка Петровића са свим су умесни. Ако је народ ближе канцеларији, не стоји да ће се и више парничити, јер на тај начин не би требало ни власти у земљи и онда се нико не би ни парничио; али су потребе и мора се власт постављати, да сваки наће у њој заштиту. Треба дакле усвојити предлог, јер је од користи; народ ће избећи толике дангубе и трошкове.

Потпредседник ставља на гласање и Скупштина прво реши, да је доста о овој ствари говорено.

За тим узе реч министар унутрашњих дела, па вели, да сви они који су против предлога, не рекоше да ово није потреба, него једино због финансијских прилика; али, влади је побудило највише то, што у та два среза долазе и ових 10 села нишког округа; а друго, поглавито, да у том питању дамо народу олакшицу која је умесна и коју толико година тражи, па им се учинило, да је боље жртвовати 10—20 хиљада гроша него да се народ пати.

По овоме, а на питање потпредседника, Скупштина усвоји овај предлог у начелу.

За тим Скупштина усвоји акламацијом овај предлог онако, како га је одбор формулисао.

По том:

Известилац К. Алковић чита извештај финансијског одбора, о предлогу министра финансије о начину сачињавања трошкова за зајам у Русији, и

Мишљење: да се овај предлог као умесан усвоји.

Милош Глишић мисли, да има законодавна одлука, донесена у времену кад је овај зајам тражен, да се исти стави на рачун буџета, и да се тамо расходује тај зајам.

Министар финансије одговара, да овде није питање откуд ће се и како трошкови око зајма намирити; трошкови ови већ су у своје време законим путем исплаћени. Сад је питање само, како да се ти трошкови у рачун уну-

по што то није законодавном одлуком изрично одређено, и ја молим Скупштину да ово питање реши.

Милош Глишић рече, да је овака и на овај начин регулација штетна, јер онако се задужујемо сваке године, а онако би отплатили одмах да се у буџет стања.

Министар финансије напомиње, како је законодавном одлуком у начелу наређено, да трошкови око зајма заједно с интересом не могу изнети више од 10%. Сад треба да се одреди начин срачунавања.

Нема могућности да се учини зајам, а да се око тога ништа не потроши. Међу тим кад се узму у оцену услови зајма који је у Русији закључен, признаће се, да је тај зајам релативно јевтин. А као што сам и отпоч казао, трошкови око тог зајма већ су измирени, и сад је питање једино о начину рачуњења.

Скупштина усвоји предлог.

Потпредседник јави, да је Његово Височанство, Господар Кнез, потврдио неколико закона: закон о скеларини, о увођењу правительствених прихода за 1878 рачунску годину, закон о ђумруцким станицама, закон о изменама и допунама трошарине на пиво, закон о преносу контролног одељења из министарства војног у главну контролу; и решење скупштинско: да се Милисаву Пазарцу даје издржање из државне касе.

За тим

Секретар Аксентије Ковачевић прочита указ, којим се овлашћује министар правде, да поднесе овогодишњој Народној Скупштини на решење предлог закона: о постављању по једног судије у окружним местима за присаједињене пределе, изузетно од § 6-ог устројства окружних судова од 20 фебруара 1865 год. (Збор. XVIII. стр. 23.)

Предлог о овоме Скупштина упути законодавном одбору.

За тим

Секретар Аксентије Ковачевић чита указ, којим се овлашћује председник министарства и министар иностраних дела, да овогодишњој Народној Скупштини поднесе предлог, да се Матеји Бану призна право на пензију по годинама службе, за које буде доказао да их је истина без указа, али у пословима државним провео, према плати коју сада ужива.

Предлог о овоме Скупштина такође упути законодавном одбору.

По овоме

Председник закључи седницу и заказа састанак за сутра у 8 сахати.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
А. М. Ковачевић

потписници:

Василије Павић, Анта Пантић, Анта Пошић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XXIV САСТАНАК

21 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Присуствовали сви министри, осим министра грађевина.

Посланика је било 154.

Састанак је отворен у 9 часова пре подне.

Секр. Ковачевић, место Живка Недића, прочита протокол 18 састанка.

По примљеним примедбама Милоша Сретеновића, Акс. Ковачевића и Ат. Бабовића, Скупштина усвоји овај протокол.

Председник јави Скупштини, да су дошла акта о избору Алексе Поповића, Жујића и Новака Милошевића.

Скупштина одлучи, да се акта предаду одређеном одбору, те да пуномоћија ових посланика прегледи и свој извештај Скупштини поднесе.

Председник јави Скупштини, да је у срезу мачванском окр. шабачког изабрат за посланика Јован Берић кмет из Богатића. Акта су дошла а пуномоћије није послато.

Скупштина узе ово на знање.

После овога прочитани су следећи предлози посланика:

1. Петра Стевановића, Ведка Бајића и Сретена Мићића о плати кметова.

2. Петра Стевановића и другова, да се калуђери сместе у неколико манастира, парохије предаду свештенству а манастирска добра узму за држ. потребе.

3. Грује Гавриловића и другова, да се стане на пут самовољи слугу, слушкиња и скитачима.

4. Милије Поповића и другова, да се по срезовима подигну болнице.

5. Аврама Јовановића, Арсе Дреновца и другова, да се за рад чувања од лопова установе кретареће чете о трошку срезова.

6. Петра Стевановића и другова, да се направи нова еснафска уредба.

7. Пантe Срећковића о преустројству земљеделске школе.

Скупштина све ове предлоге упути законодавном одбору.

Прочита се дописа неких Неготинаца, којом моле, да се протумачи, мора ли бити ужи избор кмета, кад је од 135 гласача један кандидат добио 68 гласова.

Питање ово Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Председник нареди, да се Скупштини јави, да су дошле следеће молбе и жалбе:

1. Општине грачачке и острочке, које моле, да оне наплаћују аренду од стружница а не министар финансије.

2. Стојка Станојевића из Грнчарице код Пирота, који моли, да му се уступи његово имање које је разграбљено, кад је тамо дизао устанак.

3. Стевана Милосављевића кафеџије из Шапца, који моли, да му се продужи рок плаћања повериоцима; јер је био у ратовима.

4. Јована Давидовића из Сремчице окр. београдског, који моли, да му се не одузимље земља, коју му је општина дала на уживање, јер је био у ратовима.

5. Тасе Јовановића из Ћуприје, који се жали на решење г. министра унутр. дела, што му не да да отвори механу.

6. Трика Ђорђевића из Шапца, који моли, да му се сад не продаје имање, које је узето у попис за дуг од 120 дук. цес. јер ће да се прода у бесцење.

7. Миленка Рајковића практик. среза параћинског који моли, да неплаћене данке поступно од плате отплати, или да се ови исплате од његове задржате плате у рату 1876 године.

8. Мојсила Стаљевића из Ранана окр. ваљевског, који моли за дозволу, да обнови неку своју парницу.

9. Симе Нешића из Крушевца, који такође моли за поновљење неке своје парнице.

10. Молбу еснафа механског из Шапца, који моли, да се поступа по додатку уредбе о кафанама, те да се не дозволи свакоме, да отвара кафане где хоће.

11. Молбу среза гружанског да се неоштре казни за просте крађе и да се батине увеђу за лопове и непослушне.

12. Молбу Павла Ђорђевића из Паланке, да се народ сачува од интересција.

13. Молбу Саве Симића писара среза златиборског, да му се врати задржата плата у рату 1876.

14. Молбу служилаца и практиканата из Шапца, да им се врати задржата плата у рату 1876.

15. Молбу општине паковрашке, да јој се разрезани зајам за ову годину одложи.

16. Молбу општине алексиначке, да јој се врати све, што је узето реквизицијом, и да се грађанима, што су страдали у рату 1876, помогне.

17. Молбу Милосава Ристића из Ћуприје, да му се олакша плаћање аренде у 5—600 дук. цес.

18. Молбу Цвете Јосифа Димитријевића бив. учитеља из Алексинца, да јој се повећа издржање.

19. Молбу кметова из општине бучјанске, да им се плаћени данак за II полгође 1876 замени I полгођем 1879.

20. Молбу Николе Мусулина учитеља, да му се уваже године учитељске, које је провео као учитељ у Загребу, Цетињу, Скадру и Призрену.

21. Молбу општине ивањичке, да се од округа ужичког направе два, и други да се зове моравички.

Тој молби придружује се и Петар Стевановић.

Све ове молбе и жалбе Скупштина упути одређеном одбору.

Прочита се предлог Марка Петровића, да се одреди једно лице, које ће уређивати скупштинску архиву, јер је запуштена.

Председник каза, да ову ствар треба за сад оставити, док се не споразумемо с владом.

Марко Петровић понавља своје пређашње питање, хоће ли се посланички предлози печатати у скупштинским протоколима, или само реферисати. Он мисли, да предлог треба печатати у протоколима, те да се зна, у коме су духу написани.

Председник рече, да ће се у званичним протоколима само реферисати предлози, а у стенографским белешкама да ће се у целости да печатају.

М. Петровић мисли, да су стенографске белешке приватна ствар.

Р. Тајсић и Н. Радовановић кажу, да се предлози печатају у стенографским белешкама, и да није нужно, да се у целости печатају и у званичним протоколима.

Алек. Грујић рече, да је прошле године г. министар финансије поднео предлог Скупштини о неплаћеној аренди скеле Бунинске. По теме предлогу Скупштина није до данас донела никакво решење, нит се зна, шта је урађено, с тога пита председништво, је ли унућен коме одбор овај предлог и ако није, хоће ли се упутити, или ће остати као до сад.

Осим тога, има много молаба и жалаба, које од неколико година стоје нерешене. Између осталих једно је молба Јелисавете Милоша Марковића, којом тражи опроштај досуђене кирије правительству, или да откупи земљу правительствену, на којој њена бина постоји. И по што ова ствар стоји у свези с траженьем правительства, с тога он обраћа пажњу председништва за овакве ствари да може тражити од Скупштине реч шта ће с оним стварима за у будуће бити.

Председник Скупштине не слаже се с мишленьем Грујића, него мисли, да би било добро, да одбори, кад дође какав предмет сад, а има свезу с пређашњим, проучу и равиде и једно и друго. Ако би се усвојило, да претходно расправљамо старе ствари, онда би остале оне, које сада долазе.

Марко Петровић слаже се с мишленьем Грујића и мисли, да треба превентивно решити раније жалбе а после доцније.

Председник Скупштине налази, да је предлог Петровића о уређењу архиве врло уместан; а што се тиче жалаба и предлога, који су раније поднети, да ова Скупштина није за њих надлежна, јер не ће моћи да посвршује све ствари, које су јој поднесене.

Панта Срећковић мисли, да Скупштина треба за три године да сврши све што јој дође.

Сад је нова скупштинска периода и Скупштина не може решавати предмете, који су од прошле периоде заостали.

Гр. Гавриловић налази, да о овоме не може бити речи, док се скупштинска архива не уреди, јер ће се онда знати које су ствари остале нерешене.

Аксентије Ковачевић доказује, да је ово питање решено, да једна сезона скупштинска не решава предмете, које су од претходеће периоде заостали. Овде су састанци скупштински прии од ове периоде. Ако има предлога који су од лане заостали, посланици их могу поновити. Ово исто важи и за молбе и жалбе, које су раније поднете а не решене. По томе он држи, да Скупштина ова не треба старе предмете да решава.

Коста Алковић мисли, да би предлог г. Марка имао смисла кад не би било право понављања осигурано свима који предлог, молбу и жалбу подносе. Но кад је ово осигурано, онда се ове Скупштине тичу само они предлози, молбе и жалбе, који се њој поднесу.

Иван Протић каже, да нигде у протоколима скупштинским није нашао оно, што је Ковачевић казао, да је Скупштина ово питање решила. Њему се чини, да би било сметно, да сви поднесени предлози остану мртво слово за то, што нису одмах решени. Он ово објашњава примером и налази, да све што је поднето, а нерешено, треба да се изради.

Аксентије Ковачевић објашњава свој говор, да су Скупштине ово питање решавале, а не решиле, и да оне важи за ону периоду.

Скупштина ће у овом раду видети логичност, на пример: неки посланик учинио је предлог. Овај је остао нерешен, а периода скупштинару протече. Настану нови избори и тај се посланик не изабере. Ко ће да тражи и да брани овај предлог. Што се молаба и жалаба тиче, њихово се стање за годину дана на основа може да измени, те их не можемо решити како правда захтева; а осим тога, кад би многи од жалилаца и молилаца запитали о решењу, они би казали, да им никако решење и не треба. Дакле, само би се узалудно време око решавања трошило.

Љуб. Дидић желео би, да је све израђено што је Скупштини поднето, али не може да одобри, да се сад решава оно што је од прошлих Скупштина заостало, па то, што су многе ствари вредиле на оно време, а сад не вреде. Према томе држи, да је најбоље да оставимо право онима, који су молбе и жалбе подносили да могу напаћи своја документа и поновити своје тражење, па онда да донесемо решење за сваку ствар која дође овој Скупштини.

Председник Скупштине мисли, да треба усвојити предлог г. Петровића о архиви, а што се тиче старих предлога, да се узму они, који се сад по ново покрећу.

Марко Петровић каже, да су стари предлози изгубили важност. Треба расчистити с молбама и жалбама и казати тим лицима какву одлуку, иначе би их спречили у њиховом праву.

Ник. Радовановић прави разлику између молаба и жалаба.

Предлози могу остати нерешени. Што се тиче старих молаба и жалаба слаже се с Алковићем, да их одбор испита кад се поднове.

Ђорђе Матић позива се на говор Ковачевића о решењу овог питања и мисли, да не треба о овој ствари више говорити.

Аксентије Ковачевић мисли, да ће се ова одлука наћи у стенографским белешкама.

Панта Срећковић каже, да је један бивши посланик поднео врло много предлога, који сад не вреде. Овде има и жалба на н. да им се задржи продаја имања и т. д. Може бити да је сад умро онај, који је то тражио. Што се тиче докумената, треба кратити оном који их устражи.

Марко Петровић вели, да су тужбе и молбе послате Скупштини и да она треба да их реши, а не, да људима пресеца пут, да дођу до права, које им је уставом гарантовано.

Р. Милошевић мисли, да предлоге, који су остали нерешени треба обновити. Ако се не обнове, ништа није ни било. Молбе и жалбе, које су остале нерешене, не могу се сад истраживати и решавати.

Неко је молио за једну ствар, па је умро. Како ће се та ствар да решава?

Најбоље је оставити, да сваки своју молбу или жалбу понови.

Председник Скупштине понови свој говор, да се о архиви споразуме с владом, а што се тиче старих ствари, ако се покрену, да се узму у претрес.

Тиме је ова ствар свршена.

Председник наређује, те известилац законодавног одбора Јов. П. Стевановић прочита извешће одборско о предлогу Живка Недића, да се наш грађански законик, који је изменама и допунама нарастао, на нак најсан, изнова преради према прибављеном искуству и по начелима најнапреднијих законодавстава.

Извешће гласи овако:

И сам одбор увиђа, да је крајње време, да се наш закон грађански преради, па је мишља, да се овај предлог преда владином прегледу.

Министар правде рече: Ово је врло важна ствар. Постојећи грађански законик важи у земљи 34 године, и на њему су основана многа и многа већ стечена права. Већ и према томе, тешко би било реметити темељ, на коме су основани толики приватички послови.

Сем тога наша земља још нема правника свуда по судовима, него су људи, који су практички тај законик учили и научили. Кад један закон подуже траје, он ухвати корена, па кад се измени, и свет и судије, не могу се лако навићи на други. Господо! Противу честог мењања закона, има се много примедбавати и знате, да се то у добро уређеним државама и не чини на врло умесних разлога. Ја и ја налазим, да наш грађански законик због неких празнина и непотпуности, а и у неколико и због неодговарања земаљским приликама, треба прерадити. Треба дакле, да се о томе постарамо и стараћемо се, но за то се ниште доста времена.

Милош Милојевић радује се предлогу, јер овај тврди све оно, што је он казао о нашим законима, кад је била реч о увођењу истих у присаједињене наше крајеве.

Моли, да влада, ако је могуће поднесе предлог идућој Скупштини.

Љуб. Дидић моли, да се грађански законик напише у српском духу.

Председник стави ствар на гласање и Скупштина усвоји мњење одбора.

Известилац Јов. Пр. Стевановић каза, да су више посланика поднели предлоге о строжијем кажњењу за крађу стоке и пољских алата.

Пре него што прочита мишљење одборско има да примети ово: Крађе су подељене на три врсте: испуп, преступ и злочинства. Предлози су за то, да се крађа стоке и пољских алата уврсти у опасне крађе и да за њих суди порота. Они у одбору нису могли узети тако, да се у опште крађа стоке и алата уврсти у ред опасних крађа, или казни онако, како је прописано у § 223 нашег кривичног закона, кад је крађа учињена обијањем, ускакањем, или провалњем, и где се не гледа на вредност крађе, то јест, је ли она од једног, сто, или 5000 гроша чаршијских, јер се то сматра за злочинство и казни робијом. Код крађе стоке и алата учињена је опет нека подела и казато је, да се крађа стоке и алата казни по вредности. У опште крађа стоке и алата до 100 гроша сматраће се и казнити као испуп, а крађа стоке и алата од 100—200 гроша казниће се као преступ, а крађа од 200 гроша па на више сматраће се

за опасну крађу и судити поротом. Ово је казао ради објашњења.

После овога прочита извештје одборско које гласи:

Народној Скупштини

Многи од гг. посланика поднели су предлоге, да се крађа стоке и земљодељског алата уврсти у ред опасних крађа и по томе да се строжије казни, а при том да се и пальевини, колико је могуће на пут стане.

Све ове предлоге Народна Скупштина предала је одбору законодавном да о њима размисли и своје мњење даде.

Одбор законодавни прегледао је ове предлоге, и у колико се тичу крађе стоке и земљодељског алата, нашао је, да се код извесних §§ закона кривичног учине оне измене и допуне.

Тако, код § 221 кривичног закона, који овако гласи:

„Просте крађе, у вредности преко двеста гроша чаршијских, на било да само једна крађа, или више крађа у скупу ову вредност износе; а при повратy просте крађе, које износе вредност мању од двеста гроша, али више од десет гроша чаршијских, да се казне затвором од једног месеца до пет година, поред губитка грађанске части. И покушај се овде казни.“ —

Да се у другом реду између речи „чаршијских“ и „па било“ дода: „изузимајући крађу стоке и земљодељских алата“. И по томе § 221 овако да гласи:

„Просте крађе у вредности преко двеста гроша чаршијских, изузимајући крађу стоке и земљодељског алата, па било да само једна крађа, или више крађа у скупу ову вредност износе; а при повратy просте крађе, које износе вредност мању од двеста гроша, али више од десет гроша чаршијских, да се казне затвором од једног месеца до пет година, поред губитка грађанске части. И покушај се овде казни.“

За тим да следује § 231 под а, који да гласи:

„Крађа стоке и земљодељског алата, па било да само једна или више крађа у скупу износе вредност већу од сто гроша а мању од двеста гроша чаршијских, као и при повратy, које износи вредност мању од сто гроша а већу од десет гроша чаршијских, да се као проста казни затвором од 6 месеци до пет година. Покушај се и овде казни.“

При том код § 222 трећа тачка која овако гласи:

„Кад ко покраде земљодељске алате у пољу, марву у пољу или на паши, кошнице, платно с белила, сабране плодове у пољу и у опште предмете, које људи, уздајући се у јавну сигурност, у пољу без чувара држе“, — измени у толико, да се речи „земљодељски алати и марву у пољу или на паши“, — изоставе и онда та трећа тачка да гласи овако: „кад ко покраде кошнице, платно с белила, сабране плодове у пољу и у опште предмете, које људи, уздајући се у јавну сигурност, у пољу без чувара држе.“

Код § 223 под а, који овако гласи

„Ко у другим зградама, осим оних побројаних у § 223, т. ј. у таковима, у којима људи не живе, учини крађу начином у § 223 наложеним, да се казни половином оне казне, коју би по § 223 заслужио, да је у тамо именованим зградама учинио“, — да се између речи „наложеним“, и „да се“, које се у четвртом реду налазе дода: „изузимајући крађу стоке и земљодељског алата у вредности преко двеста гроша чаршијских“. И по томе да § 223 под а, овако гласи:

„Ко у другим зградама, осим оних побројаних у § 223, т. ј. у таковима, у којима људи не живе, учини крађу начином у § 223 наложеним, изузимајући крађу стоке и земљодељског алата у вредности преко двеста гроша чаршијских, да се казни половином оне казне, коју би по § 223 заслужио, да је у тамо именованим зградама учинио.“

За овим да следује § 223 под б, који да гласи:

„Кад ко покраде земљодељске алате или стоку, ма где ова била, ако крађа ова износи већу вредност од двеста гроша чаршијских, да се казни робијом од две до пет година. За крађе ове, које се уврштују у ред опасних крађа, суди ће поротски суд“.

Овоме да следује § 223 под в, који овако да гласи:

„Ко на плугa украде само раоник или цртало, или обоје скупа, суди ће се по вредности плугa као да је сав плуг украо“.

За тим да следује § 223 под г, који да гласи:

„При повратy и стицају дела о крађи стоке и земљодељског алата казна за кривце биће блажија од оне, која је у претпоследњем и последњем одељку § 223 овог закона прописана, и који одељци овако гласе: „Онај, који је учинио три или више опасних крађа, или поред две или више простих, и две опасне, да се казни смрћу.“ — Исто тако да се казни смрћу и онај, који учини опасну крађу, почем је пре тога два пут за просте крађе или један пут за опасну осуђен био. — То јест, кривац не ће се моћи на смртну казну осуђивати“.

Код § 391 који овако гласи:

„Затвором до тридесет дана да се казни свака проста крађа у вредности до двеста гроша, а превара и утаја до триста гроша чаршијских.

Но ако украдене или утајане ствари вреде више од 10 гроша чар., као и ако превара не износи више од десет гр. чар., да се казни до три дана затвора, осим случаја опасне крађе § 223. А у случају повратa, ако би вредност крађе, преваре или утаје превазилазила десет гр. чар., кривац ће се суду на осуду предати.

Но ако су опакове мале крађе у вредности до 10 гр. чар. учињене на плодовима и у опште стварима, које се непосредне појести и попити могу, и ако су оне узете за сопствено уживање, да се казни само на тужбу оштећеног.

Вредност се узима по обичној цени.

Саучесници при крађи, превари или утаји, да се казне као и сами главни кривци. Но лица, у другом чланку § 50 од казни изузета, изузимају се и овде“. Да се код овог §-а у другом одељку између речи „крађа“ и „вредности“ дода: „стоке и земљодељског алата у вредности до сто гр. чар., а остале до двеста гроша“.

Код другог одељка тога §. после речи § 223, које се речи налазе у шестом реду тога одељка, да следује нова редакција, која ће овако гласити: „код повратa, ако вредност крађе ствари, осим оних, о којима говори одељак трећи

овога §, при том преваре и утаје, не прелази десет гр. чар., поступиће се по § 324 овог закона. И по томе § 391 да гласи овако:

Затвором до тридесет дана да се казни свака проста крађа стоке и земљодељског алата у вредности до сто гр., а осталих ствари у опште у вредности до двеста гр., превара пак и утаја до триста гр. чар.

Но ако украдене или утајене ствари не вреде више од десет гр. чар., да се казни до три дана затвора, осим случаја опасне крађе § 223, при повратку просте крађе испод десет гр. чар., ако нису оне, о којима трећи одељак овог §-ка говори, поступиће се по наређењу § 324 овог закона. А у случају повратка, ако би вредност крађе, преваре и утаје прелазила десет гр. чар., кривац ће се суду на осуду предати.

Но ако су овакове мале крађе у вредности до десет гр. чар. учињене на плодовима и у опште стварима, које се непосредно појести и попити могу, и ако су оне учете за сопствено уживање, да се казни само на тужбу оштећеног. Вредност узима се по обичној цени.

Саучесници при крађи, превари или утаји, да се казне као и сами главни кривци. Но лица, у другом чланку § 50 од казни изузета, изузимају се и овде".

У погледу пак предлога о паљевини, да се у неколико појачају поне мере, да се и овима колико је могуће више на пут стане, одбор законодавни налази, да преко предлога овог треба прећи на дневни ред, по што држи, да су у том погледу мере оне довољне, које су кривичним законом предвиђене и означене.

За тим се прочита одвојено мњење А. Бабовића. Оно гласи:

ОДВОЈЕНО МЊЕЊЕ

Ја се не слажем с мњењем законодавног одбора који предлаже, да се извесне просте крађе огласе за опасне, а ево за што.

По нашем кривичном закону, а тако је и по криминалној теорији, главну разлику између злочинних и преступних крађа чини једино и искључно место, и да је место оваких крађа једини елеменат, који треба посматрати због казнителности и у опште због надлежности суда. И по овоме јединоме основу, и уређена је глава 23-ћа у нашем кривичном закону, дакле она говори о крађама.

На по што криминална теорија постоји као основа, по којој се и положни закони регулишу, ја мислим, да не може бити науком оправдано, од исте основе отступати, кажњива дела произвољно квалификовати, и надлежност им неприродну одређивати.

Ја дакле по могу мога (посланичког) гласа никад дати за то: да се просте крађе, учињене на начин у § 222 крив. закона означени, називу опасне, као што су оне, које су учињене обијањем затвореног места и т. д., као што је у § 223 и 224 крив. закона означено. Јер наиста и постоји грдна разлика између самих тих учинилаца ових крађа.

Ја сам уверен, да у последње време наш народ много пати од крадљиваца, и да многе крађе остају некажњене, на сам и сам рад, да се томе злу што пре законима пресече пут. Али сам у стању да кажем и то, да главни узрок овоме злу не лежи у томе, што је за такве крађе казна мала и несестна, по не-

главити и једини је узрок у томе, што ови крадљивци остају непознати, и могу ја сигурно да тврдим, кад би се једино у овом правцу предузеле мере законске, да би то зло наскоро престало и народ би био задовољан.

Ја мислим, да за постижење ове цели не треба простим крађама произвољно давати карактер опасних крађа само за то, да их може судити порота, јер ова нема цељ поротског суђења за ове крађе, како су и сад квалификоване, може се постићи другим законим путем, а тај је:

1. Да се у кривичном поступку учине измене тако, да иследне власти код оних крађа чине кратко испитење, а да их не вежу оне форме, које су за те приличе прописане, и да оно, што усмено сазнаду, на протокол ставе, па то кратко саслушање с кривцем да спроведу суду на суђење.

2. Да суд, ако нађе да има дела и сумње против оптуженог, одмах одреди дан за суђење, и

3. Да оваке кривице суђе суде по својој савести и убеђењу, које буду из иследења добили. А то је у свему онако, као што су за време рата радили судови као преки.

На овај начин власти полицијске много ће брже и лакше успети, да се сваки крадљивац ухвати, брже ће се код суда дело пресудити, и мање ће криваца без казне остати, кад се судије не морају држати доказне теорије.

Најпосле ја мислим, да ће се овим начином уштедити народу неколико хиљада дуката годишње, који ће морати изгубити, ако би се поротно суђење увело, а који му штету готово редовно не ће нико платити, јер овога рода кривци немају никаквог имања.

На основу свега овога мислим, да би требало владу Његовог Височанства умолити, да у овом смислу и законски пројект још овој Скупштини поднесе.

19 децембра 1878 год.
у Нишу.

члан законодавног одбора,
А. Г. Бабовић.

Р. Милошевић пита, је ли ту што споменуто о паљевини?

Кад му известилац рече да јесте, он каза, да је говорено у одбору о казнама а не и о грађ. стварима.

Нв. Протић каже, да је ова ствар врло важна и да треба добро да се проштудира. Да би ово могло да буде, треба печатати извештај одборски, па да сваки посланик све то добије и проштудира.

Министар правде рече, да влада није противна печатању извештаја.

Председник Скупштине налази, да је ова ствар врло важна и да се њоме иде на то, да задовољимо народ. С тога мисли да би било врло добро, да се овај извештај печата и то, да се у истоме најпре печата параграф онако, како је до сад гласио, а после онако како ће од сада гласити. Кад се ово учини, онда да сви добијемо по један комад, па да о њему решавамо.

Аксентије Ковачевић слаже се с председником што се тиче печатања, па с тога није за то, да се сад ова ствар решава у начелу.

Известилац Јов. Пр. Стефановић мисли, да предлог не треба печатати, кад није решен у начелу.

К. Алкевић примећава, да је ово и владин предлог, кад га је она усвојила.

Срећковић каже, да и ако је влада тај предлог усвојила, ипак се не може сматрати као владин.

Министар правде рече, да ово није владин предлог. Стварно ова истекла је из предлога народних преставника. Народни посланици преставили су у њима жиху потребу, да се крађа стоке и земљоделског оруђа строжије казни. Многи говоре, да су добили поруку од народа, да се не врате, док не нађу томе лека. Но, господо, и оно, што је казао г. Бабовић, врло је важно. Само имајући на уму ону велику народну потребу, хоћемо, да тој потреби одговоримо, ма да се то с научним појмом не би саглашавало. Прека нужда то изискује. Можете ову ствар и сад претресати, ако је можете разумети без штампаног одборског извештаја. Но то ће бити тешко, јер немате пред собом законског текста, који је нужан, те да се може све схватити, а ствар је одвећ важна, па нека се у потпуном сазнању реши, како се најбоље нађе.

Скупштина по предлогу председника реши, да се овај извештај печата, но тако, да најпре дође сав постојећи параграф, а после њега нови, како се мисли изменити.

Известилац Јов. Пр. Стевановић прочита извештај законодавног одбора, о укинућу објашњења § 243 кривичног поступка.

Извештај гласи овако:

Народној Скупштини

Законодавним наређењем од 25 октобра 1872 године, које овако гласи: Пропис § 243 закона о поступку судском у кривичним делима објашњава се овако:

Прва тачка истога параграфа не може важити за дела, која по закону о пороти подлеже суђењу поротног суда с тога, што она стоји у свези с оним правилима о доказима, која су прописана у глави XVII закона о поступку судском у кривичним делима, и која правила по наређењу чл. 42-ог закона о пороти немају обвезне силе за поротне суђење, већ да на сирам закона о пороти и поротног суђења важи само друга тачка истог § 243, — објашњен је наведени § 243, по ком се објашњењу кривац може и на смртну казну осудити, без да се траже докази, који су у том § наведени, и који овако гласи:

На казну смрти моћи ће пресуда само онда гласити, кад је кривица због злочинства, за које закон ову казну прописује, признањем или сведочанством заклетих сведока законо доказана, и ако је и само дело потпуно, по свима нужним околностима законо доказано.

У противном случају место прописане казни, суд ће осуђивати на робију до двадесет година као и онда, кад је од учињеног дела до пресуде протекло двадесет година, и кад кривац није навршио двадесет прву годину живота.

Само одрицање ђаве намере, ако се ова по § 228 за доказану сматра, не ће сметати изрицању смртне казни.

Предлог је поднесен Народној Скупштини, да се наведено објашњење § 243 пост. крив. укине, и Скупштина је предлог овај предала одбору законодавном.

Одбор законодавни прегледао је предлог овај, па имајући и сам уверења, да је престрога напочито смртна казна за кривца, доводила поротнике у неприлике, да код дела, за која закон доноси смртну казну или робију од двадесет

година, само да кривца овако строга казна не постигне, противно савести својој и противно своме убеђењу, и ако су били убеђена, да је оптужени крив, — изричу да није крив, и тако кривцу давали прилику не само да не искуси заслужену казну, но наново зла дела да чини, — нашао је за нужно и целисходно, да се наведена строгост закона ублажи, и поротницима даде могућност, да савести и дужности својој потпуне одговоре, а уједно, да се и жељена цељ постигне, а ово ће се моћи само тако учинити, ако се наведено законодавно објашњење § 243 пост. крив. укине, а наређење § 243 односно доказа примени не само на остала кривична дела, већ и на она, која пороти суде.

На за то законодавни одбор част има предложити Народној Скупштини, да она реши: да се наведено законодавно објашњење § 243 од 25 октобра 1872 укине, а наређење истога §-фа на сва па и она дела, која пороти суди, примени.

С овим мњењем одборским сагласан је и г. министар правде.

19 децембра 1878 г.
у Нишу.

Председник
В. Д. Мацаревић.

Известилац
Ј. Стевановић.

Чланови:

М. П. Благојевац, Радован Милошевић, Димитрије Стојановић, М. П. Терзибашић, А. Г. Бабовић, П. Радовановић, Цека Крстић.

Ак. Ковачевић доказује велику важност кривичног закона и пажњу, какву треба поклонити појединим изменама, па за то предлаже, да се овај одборски извештај печата, и по што се ово учини, онда да се узме у претрес.

Скупштина усвоји овај предлог.

Известилац Јов. Пр. Стевановић прочита предлог о подизању индустрије, а за тим извешће одборско које гласи: у колико се војске тиче, препоручити владином приарењу с изузетком четврте тачке.

М. Милојевић радује се своме предлогу, напочито, што не можемо да правимо трговачке уговоре како захтевају наши интереси и што смо у овом рату доста оголели. Он жели, да се наша војска одева нашим производима и да се својом ношњом приближи нашем старом народном оделу, које је најбоље у свету, кога највише остатака има у софијском крају и по броју кога многе европске државе обукле су по који део своје војске.

Он није за то, да се чиновници натерају кондуитом да носе домаће производе. Ово ће се постићи уписом у радње, јер ће онда поскупити чоха и све, што се доноси са стране.

Против подизања домаће индустрије радикле странци, но ако ми будемо стални, не ће успети, особито, што у ново-ослобођеним крајевима већ има нешто индустрије и што постоје сви услови, који су нужни, да се она подигне.

Љуб. Дидић мисли, да ћемо сад бити паметни, кад нисмо били пре, да ћемо се постарати да подигнемо фабрике, те да не дајемо паре из земље, особито, што имамо у бањском, параћинском и другим срезовима врло добру

вуну и недопаде, какве нема ни Швајцарска. Он мисли, да сад не би били никоме на страни дужни, да смо пре рата имали фабрике за сукно и нада се да ће влада овај предлог свесрдно прихватити. На послетку рече, да су војници одевени у сукно лакше издржали зиму, но они, који су били одевени у чоху, која је слабија од сукна.

Председник Скупштине мисли, да смо у овоме питању сви потпуно сагласни, па пита, је ли Скупштина вољна да се и даље говори, или да се по предлогу одбора ова ствар упути влади.

М. Брачинац примећава, како је 1873 или 1874 решено, да се свакоме, ко хтедне створити фабрику, да привилегија, па се нико није овоме одазвао, осим оног у Ужицу. У новим крајевима има доста сукна, па се г. министар може да помогне.

Ак. Ковачевић признаје важност предлога, доказује за што купујемо стране фабрикате а непрерађене сировине продајемо странцима, а не признаје наводе Милојевића о нашој голотињи, јер кад се упореди наша сиротиња с јевропском, онда смо ми у благословеном стању. Мисли, да се не може поставити обвеза, да се војска одева нашим сукном, док се не дигне закон о лицитацијама од 1874, по коме је министар дужан, да уме еспап од онога, који понуди најнижу цену а добру каквоћу. А осим тога, ми немамо ни довољно материјала за одело. Да се индустрија подигне у земљи, треба капитала, а ових ми немамо за доста.

Г. министар војни рече, да, по што се овај предлог највише тиче војске, то сматра за дужност да у име владе на исти одговори. Влада Његовог Височанства радује се предлогу, који иде на развитак индустрије. Али усвајајући тај предлог, треба да имамо на уму и то, да он стоји у вези с неким комбинацијама, које треба учинити, и у противности с неким законским прописима о војним набавкама. Па како је ова ствар врло важна, нужно ће бити, да се пре свега испита и сазна количина која се може произвести, цена и грађашност производа, дакле, да се види, да ли је могуће све потребе, које се за војску осећају, подмиривати. Кад би се овај предлог усвојио, онда с оним испитивањима, које мало час споменух, мора доћи у везу и промена неких тачака у закону о војним набавама, а при том ће бити потребан и већи кредит, јер је досадањи прорачунат према досадањим набавкама.

У току ове године, влада ће приступити овим испитивањима и кад се до године састанемо, изнећемо вам резултат тога рада и испитивања и предлог да се војска одева нашим производима.

Он поштује српска осећања г. Милојевића о усвојењу старог српског одела, али се при овоме много гледа и на практичност истога.

Што се тиче јачине чохе, којом се војска одева, г. министар рече Дидићу, да је она спрам цене врло јака.

Председник стави ствар на гласање, и Скупштина по мњењу одбора одлучи, да се овај предлог упути влади на оцену.

Прочита се питање Петра Стевановића и Сретена Мићића на г. министра просвете и црквених дела, хоће ли г. министар где треба да поради, да се се озакони решење скупштинско од 1874,

да се свештеници могу по други пут женити и венчавати.

Г. министар просвете и црк. дела одговори ово:

Скупштина Народна може, истина, у колико да уређује и црквене ствари, у колико оне обухватају грађанске законе, али оне послове и црквене ствари, које спадају у црквени закон, она није позвана да решава, него је за то надлежан црквени сабор.

Но кад ово изјављују поједини посланици, онда то може да послужи као мерило, како народ гледи на те ствари, и то може да послужи као повод, те да се црква побрине и црквеном сабору предложи, да он ту ствар како треба уреди. Скупштина дакле не може те ствари расправљати.

Интер. П. Стевановић задовољи се с овим одговором, но умоли г. министра, да на овој ствари поради код црк. сабора.

Потпредседник нареди, да известилац одбора за молбе и жалбе чита извештаје истог одбора.

Известилац Марко Петровић чита:

1. Катарина Чанчаревића из Београда, бив. учитељка, жали се што је без саслушања изгубила службу и моли, да јој се ова врати.

Молба ова не спада у круг скупштинске радње, но у круг владине власти, за то је одбор мњења, да се, на основу тачке 8 чл. 101 пословника, пређе на дневни ред.

М. Глишић рече, да је разгледао ову жалбу, да је из исте видео, да је била 2—3 године учитељица, да има уверење, да се свуда добро владала и да је отпуштена без решења, кад је премештена у округ пореч ки и то по жалби неког Илије Стојановића, па за то жели, да г. министар каже, за што је жалитељица без решења отпуштена.

Г. министар просвете и црк. дела одговори: на жалбу појединог човека, шта више на жалбу општ., власти и свега народа једне општине, за то што учитељи и учитељке раде овако и онако, они се не могу лишити службе, но могу бити укорени и премештени. Али, кад министар отпусти једнога учитеља или учитељку, значи, да је добио уверења, да они нису за то, и да је, у интересу саме наставе нужно, да се они отпусте. Кад бих ја сад казао Скупштини узроке, с којих сам жалитељицу отпустио, и она би признала, да је било умесно, али, у интересу јавне наставе, ја то не могу да кажем ни да се правдам.

М. Глишић не тражи правдање министрово, но тражи, да се жалитељици да решење, те да зна за што је отпуштена.

Ак. Ковачевић слаже се с мишљењем одбора, примећава Глишићу што нетиче у говору лице, које је било пађан члан Скупштине и које није сад овде да се брани, и мисли, да то није требао да чини, макар да Стојановић није био једног правца с Глишићем.

Р. Тајсић мисли, да ма који министар кад отпушта из службе какво лице, треба да му да решење, за што га отпушта. Кад ово министар не учини, треба ту ствар да објасни законодавном телу. Но кад министар не би ово учинио ни у законодавном телу, он би онда могао да отпусти кога хоће под изговором, да је то учињено у овом или оном интересу. По његовом мњењу овако

не треба да буде, но треба у решењу казати, за што се ко отпушта.

Министар просвете и црквених дела чуди се, да г. Тајсић може и мислити да је ко год без решења могао бити отпуштен из службе. Решење мора бити, но жалитељица само каже, да јој решење није дато.

Известилац Марко Петровић објашњава, како одбор није нашао никакав законски основ да жалитељици помогне, како она никакве доказе није поднела о ономе, што је у жалби навела, како јој је г. министар у след њене молбе казао, да јој не може дати службу из оних разлога, из којих је отпуштена, да је министрово право да отпушта недостојне из службе, и да је у интересу саме жалитељице, да се више о њој овде не говори.

Скупштина усвоји одборско мњење, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

63 грађанина из Крушевца моле, да се продужи мораторијум, на неко време, те да се дугови исплате, и да се за то време плаћа 6 на сто интереса, или да држава све дугове исплати установом банке.

Одборско мњење: Молиоци траже измену и допуну постојећег закона. Овакве предлоге могу чинити посланици, а молиоци то нису. С тога је одбор мњења, да се по члану 103 пословника пређе на дневни ред.

Алекса Петковић одпоље је мњење, да се овај акт упути законодавном одбору да га има у виду при решавању предлога ове природе.

Ђура Дреновац тражи, да се молба ова прочита, јер су њу потписали 63 грађанина, а не 2—3.

Алекса Петковић побија разлоге одбора, као да молиоци подносе предлог, него да они моле, да се продужи мораторијум, јер истиче 1 јануара 1879 године.

Известилац М. Петровић побија разлоге Петковића нарочито тиме, што признаје, да 1 јануара 1879 године истиче мораторијум, чиме тражи измену закона а ово право они немају.

Алекса Петковић признаје, да само посланици имају право предлога, али грађани крушевачки нису поднели предлог него молбу да се мораторијум продужи, јер осећају нужду, па траже, да им се помогне. Оваких молаба има из крагујевачког, алексиначког, јагодинског и других округа. По томе, противан је да се због овакве формалности затварају врата народу, да искаже своју нужду. Он казује, какве су муке претрпели људи из крушевачког округа у рату 1876 и како су јако оштећени због своје сеобе у то доба. Осим тога, они су се, тек пре неки дан вратили с бојног поља, па кад се дигне мораторијум, и повериоци навале с наплатама, имаће отићи у беспење и људи ће се јако да оштете. Навео је више примера за ово. По овоме мисли, да не треба тако олако прелазити преко ове ствари, него, како је и он предлагао, да је треба предати законодавном одбору, па да је с другим предлозима свеже, те да нађе начина, како да се народу помогне.

Известилац М. Петровић прави поделу између молбе и предлога, не одриче, да нађа помоћи људима, који су пострадали, али, да ово није пут, којим молиоци иду, јер они подносе предлог, да се продужи мораторијум. Петковић је, потписао више оваких ствари, а овде се одпоље. Ако хоће, да се људима помогне, нека поднесе предлог.

Ал. Петковић каже, да жели, да се помогне народу, и да је раније поднео предлог о мораторијуму, па је желео, да се све то у једно преда законодавном одбору.

М. Брачинац потпомаже предлог Петковића.

П. Срећковић, позивајући се на устав, жели, да се по њему ради, и по томе, да се по овој молби пређе на дневни ред.

В. Мацаревић каже, да у законодавном одбору има предлога, да се мораторијум простре на целу земљу, да се простре само на погорелце, на поједине округе и т. д. О свему овоме биће реч у своје време, кад одбор поднесе извештај. Због тога мисли, да по овој ствари треба прећи на дневни ред.

Потпредседник рече, да и он мисли, да треба да се држимо устава и законитости. И по што у одбору има више предлога о овој ствари и они ће доћи на ред, то да решимо, да ову молбу по мњењу одбора, а при саветовању о томе доцније, имамо у виду.

По што се чуше гласови одобравања, потпредседник стави ствар на гласање, и Скупштина реши, да се преко молбе ове пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Јелисавета, удова пок. Ранче Крстића из Ћирота, моли за помоћ или издржање старој матери Ранчетовој; јер се нема много потрошно на ствар ослобођења и уједињења Срба.

Одборско мњење:

Радња српских родољуба и радника на пољу ослобођења и уједињења српског, као и њихова имена и заслуга њихова позната је влади, и она има да њихове заслуге оцени, и ако призрења заслужују, да чини корак код законодавства за награду њихову и њихових фамилија. С тога је одбор мњења, да се ова молба, према члану 103 тачци 2 и 4, преда влади на оцену и призрење.

Скупштина усвоји одборско мњење.

Известилац М. Петровић чита:

Народ општине луковачке у округу топличком моли, да зајам и друге дације држави за извесно време не даје, док се од ратова не опорави.

По што ослобођење од законом одређених терета спада у круг владине власти, то Скупштина, на основу члана 101 т. 8 и 103 т. 1 посл. реши, да се по овој молби пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Марко Првуловић, Радисав Симић, Лазар Живић и Субота Ђорђевић из среза врањичког моле, да се њиховом срезу да у зајам 45 хиљада дуката с 5 на сто интереса на отплату за 20 година.

Законодавним одлукама од 1877 и 1878 одређена је накнада за пострадале крајеве, па молиоци треба да се обрате највишој власти, с тога, према члану 103 тачци 1 пословника, Скупштина одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Димитрије Солдатовић телеграфиста из Београда моли, да му Скупштина узакони године службе, које је без указа одслужио.

По што је Солдатовић био отпуштен из службе онда, када по закону није

имао права на пензију, а то његово ступљење из државне службе пошло је правилним путем, то Скупштина, према чл. 103 пословника, одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Василије Андрић, бивши учитељ у Вучитрну, моли, да му се издаје државна помоћ, која је због рата прекинута.

Скупштина по мњењу одбора одлучи, да се ова молба преда влади на оцену.

Известилац М. Петровић чита:

Катарина удова пок. Татомира Миловука из Београда, моли за државно издржање.

Молба ова поднета је без икаквих доказа, и за то Скупштина одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Одборници пријеполачки моле, да се њихова општина ослободи до сад неплаћеног данка, и да овај исплати за 1 полугође 1879 год., јер су страдали у рату 1876 год.

Молбе за ослобођење од данка подносе се министру финансије, а молиоци ово нису учинили, па Скупштина одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Становници В. Орашја моле, да се њихово село огласи за варошицу.

Како решавање оних питања спада у круг владине власти, то Скупштина одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Стојан Јанковић с 13 другова из Алексинца моле, да се од њих не тражи разрезани зајам, јер су ратом постављени у такво стање да га не могу платити.

По што је г. министар финансије дао обавештај, да се све могуће олакшице чине, и да се не тражи зајам, где се нађе, да се исти због страдања у рату не може узети, то Скупштина одлучи, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

Известилац М. Петровић чита:

Никола Крунежевић моли, да му се изда неиздата дијурна за време, док је био у скупштинском контролном одбору.

Одбор за молбе и жалбе нашао је, да молиоцу треба платити дијурну за време, за које докаже, да је као одборник перманентног одбора у Београду прешао, и за које му није плаћена, па с тога је мњења, да се, према члану 103 тачци 4 пословника, препоручи влади, да овој молби да удовлетворења.

Пет. Стевановић каже, да су он, г. Вуја Васић и молилац, поклонили држави своју дијурну, а сад је тражи, сигурно за то, што му није изјављена благодарност, као њему и Вуји.

Потпредседник потврђује говор П. Стевановића и каже, да су они овај поклон за то учинили, што су мислили, да не треба да примају више дијурне, него што су чиновници добијали плате.

М. Глишић позива се на говор П. Стевановића, да Крунежевићу није показата благодарност на поклону, а према законима, поклон се због неблагодарности може да одрече. Па за то је мњења, да се по одборском мишљењу да влади, да му врати дијурну.

Известилац М. Петровић објашњава, да је одбор при овом решењу руководило решење скупштинско од прошле године.

Министар финансије потврђује говор П. Стевановића и Вује Васића, да су њих двојица и Крунежевић поклонили држави своје дијурне из тога разлога, што се онда чиновницима задржавала плата. Што се тиче изјаве благодарности, ова није изјављена Крунежевићу сигурно за то што је он одмах тражио, да му се ова врати. Она пак двојица остала су при поклону. При оваком стању ствари, дошло је питање, да ли се по закону може повратити поклон, док поклонодавац не докаже, да је осиротио тако, да не може да живи.

На послетку, пита одбор, је ли при претресу овога питања имао пред собом акта, или не?

Кад известилац рече да нису имали акта, г. министар каза, да се ова ствар поврати одбору, те да види, шта је рађено, па онда, да донесе своју одлуку.

Ак. Ковачевић показује, како је рађено при примању дијурне, а ако Крунежевић мисли, да има право на ову, нека се обрати суду.

На питање председника Скупштина одлучи, да се ова ствар поново упути одбору.

Потпредседник саопшти, да је влада мишљења, да 28 децембра кад је ушао Ниш, изађемо код Ћеле-куле, те да учинимо спомен јунацима, од којих је глава био озидан тај тужни споменик.

На послетку потпредседник каза, да је дошао посланик Мата Кара-Марковић и предао пуномоћије, које ће се предати надлежном одбору.

Састанак је закључен у 1 сат по подне, а идући састанак заказан је у 8 и по часова пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Тупаковић

Секретар
С. Живковић

Потписници:
Анта Пантић, Таса Костић, Тома Стајић,
Анта Нешић, Василије Павић,
Јосиф Марковић.

XXV САСТАНАК

22 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић

Састанак је отворен у 9 сах. пре подне.

За решавање има довољан број посланика.

Присутни су министар председник, министар правде, а доцније и министар унутрашњих дела.

Секретар Сима Живковић прочита протокол 19 састанка.

Радојко Димитријевић примети: да у протоколу није споменут његов говор. Секретар прими да то исправи.

Илија Матић примети: да је питао, за што није готов сав пут од Смедерева преко Паланке до Раче. Даље, кад је претресан § 47 о водама, казао је да се позову све комшије које су интересиране, те да виде колика је висина воде. Секретар прима ову исправку.

Милија Поповић примећује, да је казао: да река Расина није причинила народу штете, него господарима воденица, јер се зими смрзне а лети пресуши.

Секретар примећује, да сав говор не може да у протокол уђе.

Раденко Драгојевић замера што је протокол опширно вођен, кад је Скупштина казала да се води укратко.

За овим Скупштина усвоји протокол.

Секретар Ђор. Ж. Ђорђевић прочита протокол XX састанка, који Скупштина усвоји.

Секретар Панта Срећковић прочита протокол XXI састанка.

Јеврем Грујовић примећује: да секретари не воде протоколе једнообразно. На једном месту прочитано је: „ти и ти говорили су против", а не зна се „против чега."

Раденко Драгојевић примећује: да је г. Панта изоставио цео његов говор. Када се претресао у начелу предлог закона о примени наших закона у присаједињеним крајевима; тада је говорио да се и „закон о адвокатима" уведе и за ове крајеве, иначе је против предлога. Тражи да се и то запише.

Секретар Срећковић прима да то уђе у протокол, но примећује, да је Раденко то говорио по што је већ Скупштина решила цео предлог.

Ђорђе Вулић примећује: да је његов цео говор изостављен. На примедбу секретареву, да се г. Вулић препирао о нечем другом, а говор је био са свим други, чује се из Скупштине: да се и г. министар правде у своме говору позвао на г. Вулића.

Грујица Гавриловић примећује: да у протоколу није казано, да је Скупштина решила: да се његов предлог о тумачењу закона о пороти као „хитан" упути одбору. Даље, да је у протоколу записано: „Грујица Гавриловић позива се на нека стара српска права". Кад је г. Милојевић доказивао, да нису наши правници ништа урадили на корист законодавства, онда је он у одбрану казао: да су наша законодавства показала добре последице, и да су наши правници у томе погледу доста урадили, јер и ако има неких мана у нашем законодавству, такове се налазе и код страних законодаваства. Казао је: да жели Србији стару величину и старе границе, а не жели срећу масе народа коју је Србија у оно време имала, као што су на пр. били „себри", а сва права у својим рукама имали само властеле. То г. Панта није хтео да изведе како треба. Даље, није смео ценити ничије говоре него изложити како је казао, а он је међутим записао: да је г. Рашић одлично разложио. Записано је, да је потпомагао Дидића, а он је, г. Грујa, из пратиг бранио и говорио с правог гледишта, а не зна шта је Дидић говорио. — Како на снегa излази, да г. Срећковић хоће некоме да скрати говор, а некоме боље да изведе, то предлаже: да се цео протокол одбаци и други бољи састави.

Секретар Срећковић не ће да више расправе и њему није стало до тога,

што је г. Грујa споменио „себре" и друго што. Што нема у стенографским белешкама то не може и не ће да запише.

Архимандрит Дучић примећује: да није задовољан с протоколима, како се ведe, а нарочито с протоколом што је прочитао г. Срећковић, у коме стоји: „Дучић брани предлог", и просто прешао даље. Не тражи да у протокол уђе цео говор, него неколико главних мисли. У своме говору казао је да у једној земљи не могу бити два са свим различита закона за један исти народ, и то о једном предмету. Може бити поступности при увођењу закона, али се не можемо удаљавати од основа законских. Ово није ништа стављено. Тражи: да се овај протокол уништи са свим.

Милошу Милојевићу чини се, да ни његова мисао није у протоколу схваћена. Он је говорио, хоћемо ли овом приликом да се поправи наше законодавство или не ћемо, на ако хоћемо, онда је ово прилика да се обазремо и на наше обичаје, који су у овим крајевима важни, јер у нашим законима једино је српска задруга и наследство женске деце, а све је остало узето из туђих законодаваства. А ако се не ће да поправи наше законодавство, онда је за то, да се усвоје цела наши закони, као што су и код нас.

Милан Ђурић тражи, да се исправи у протоколу и каже, како брани предлог владин. Односно тога, што г. Панта помиње неки „закончић" тражи, да се то изостави и стави „закон," јер Његово Височанство наш Господар Књаз не потврђује закончиће већ законе.

Секр. Срећковић пристаје да то исправи.

Милош Глишић примећује, да секретар не сме никад давати своје мњење о говорима појединих посланика, већ да изведе право и тачно стање ствари и говор посланика. На против, он је цењио говор г. Рашићев, а за то је надлежан народ који чита. Тражи да се избрише реч „изврсно." (Чује се: прима се).

Атанасије Бабовић примећује, да је он при претресу овог закона био известилац, и да је сваком његовом говору дат други смисао, па тражи да се протокол поправи.

Председник најави, да г. Срећковић прима да онима, који су приметили на протокол исправи говор.

Милош Глишић држи, да ће боље бити да га секретар напише наново. (Чује се: Да се напише други).

Секр. Срећковић: Добро, ја ћу преписати из стенографских бележака. (Чује се: Прима се).

Председник најави, да је на реду извешће одбора за прегледање пуномоћија.

Известилац Марко Петровић чита:

„Одбор за пријављивање посланика и прегледање пуномоћија, разгледао је акта о избору ниже именованих посланика и њихова пуномоћија, која су одбору Скупштином на преглед предата, па је нашао

1. Да је пуномоћије посланика за срез тамнавски окр. ваљевског Благоја Цветковића, као и његов избор уредан, па је мњења, да се г. Благоје прими за посланика за ову трогодишњу скупштинску периоду.

Скупштина усвоји одборско мишљење.

Известилац Марко Петровић чита:

2. Код избора посланика за срез ариљски окр. ужичког, одбор је нашао да

има жалба полиц. власти против избора, али да сви наводи против тог избора немају законог основица, но да су само прости наводи. С тога одбор је мишљења, да се избор и пуномоћије посланика г. Алексе Поповића огласи за уредно, и тако да се г. Алекса прими као посланик за срез арилски за ову трогодишњу периоду скупштинску.

Милош Глишић жели да се прочита жалба, коју је поднела полицијска власт противу тог избора, јер из тога ће видети и влада и Скупштина, шта се ради у народу. Напомиње да се у жалби каже, да не ће ништа вредити ако се избор Алексин не уважи, јер ће народ њега поново изабрати, и да је најбоље да влада постави једног за посланика. Дедаје, како је сигурно извештен, да је власт полицијска претила букагијама бирачима који гласају за Алексу, и да су те букагије овде, које ће у своје време и Скупштини показати.

Председник примећује, по што г. министар унутр. дела није овде, то држи, да се одложи ова ствар док он дође.

Ак. Ковачевић држи, да није нужно задржавати се при овом предмету, за то што одбор није нашао никакве неуредности које се тичу закона, и за то је огласио за законит. Жалба о којој г. Глишић говори не тиче се избора самог већ нечег другог, о чему се може повести говор путем интерпелације. Примећује, да су букагије пре доказ за то, да је народ био слободан при давању гласова.

М. Брачинац позивајући се на члан 50 изборног закона вели, да пре но што се прими избор посланика, треба да се прочита жалба, те да се види је ли умесна или није, јер од тога зависи ваљаност избора.

Милан Ђурић види у поступку полицијске власти да је повређено право народног посланика, па за то диже глас као народни посланик, апелује на мудрост владину и патриотство народног представништва, да ће изаслати једну комисију, која ће да изиђи то оспоравање права народног.

Алекса Петковић мисли, да не смета ништа да примимо поштованог посланика Алексу као другa, а односно неуредности полицијске власти остају нам одрешене руке, да поднесемо интерпелацију, па ће се прочитати и жалба капетанова, и онда Скупштина може дати своје мишљење.

Рака Кукић такође је мишља, да се пређе даље на рад, а ову ствар нека покрену господа путем интерпелације.

Председник министарског савета, министар иностраних дела изјави, да би молио Скупштину да се ова ствар одложи. Сада нека се расправе питања о оверовљењу посланичких пуномоћија и избора, а доцније кад буде овде и г. министар унутрашњих дела, онда се може та ствар претресати, јер може бити, да ће г. министар унутрашњих дела, као надлежан за то, дати каквог обавештења. Нема узрока да брани поступке тога чиновника ако су против закона. (Чује се: Врло добро).

Скупштина усвоји мишљење одборско, да се г. А. Поповић прими за посланика.

Известилац Марко Петровић чита:

„Код избора посланика г. Милана Жуњића за срез пожешки округа ужичког има такође жалба полицијске власти, но и ову жалбу одбор сматра као

неоправдану законим разлозима, па с тога и предлаже Скупштини, да се г. Милан прими за посланика за ову трогодишњу скупштинску периоду."

Скупштина усвоји мишљење одборско, да се г. Жуњић прими за посланика.

Известилац М. Петровић чита:

„Да је избор посланика за срез црногорски окр. ужичког, као и пуномоћије уредно, па за то је одбор мишља: да се г. Новак Милошевић прими за посланика за срез црногорски за ову трогодишњу скупштинску периоду."

Скупштина усвоји мишљење одборско, да се г. Новак прими за посланика.

Известилац М. Петровић чита:

„Да је пуномоћије Књажевог посланика г. Матије Карамарковића уредно, и по томе да г. Карамарковића треба примити за посланика за ову трогодишњу скупштинску периоду.

Скупштина усвоји мишење одборско, да се г. Карамарковић прими за посланика.

Председник изјави да је наредно да дође свештеник, те да гг. посланици положе заклетву, а чим дође г. министар унутрашњих дела, приступиће се заклетви.

Благоје Цветковић посланик за срез тамнавски, моли Скупштину, да му одобри 15 дана осуства.

М. Глишић држи, да му треба одобрити тражено осуство будући је тек сада с границе кући се вратио.

М. Петровић такође је за то, да му се да осуство, но да се рачуни од дана писане молбе а не од данас.

Скупштина реши, да му се дозволи осуство од данас па за 15 дана.

Секр. С. Живковић чита:

1. Предлог посланика Николе Ватковића, да се пошта установи у варошици Бољевцу.

2. Предлог Адама Богосављевића и још 22 посланика, да сваки може тужити суду окружном оног полицијског чиновника, који би наговарао људе кога треба да изберу за посланика. И да је суд дужан истражити одобрење министрово, јер овака радња не спада у званичну радњу, оточети кривично ислеђење, а за тим суђење и пресуђење.

Оба ова предлога упућена су законодавном одбору.

Секретар С. Живковић чита следеће молбе:

1. Молбу ађутаната народне војске из Уба, окр. ваљевског којом траже, да им се плата као и командирима и четовођама одреди.

2. Молбу еснафа механџијског и кафеџијског из Београда којом траже, да се према закону забрани бакалима и магазацијама ниже крчмити.

3. Молбу еснафа чизмарског, шустерског и папуџијског, да се удари регал на обућу, која се доноси са стране и да страни мајстори морају ступити у еснафе.

4. Молбу Миладина Станковића из Ниша, редова хора добровољачког, да му се учини потпора из фонда инвалидског, што је у рату 1878 год. у ногу рањен и тиме онеспособио.

Све ове молбе упућене су одбору за молбе и жалбе.

За тим наступи одмор. За време одмора а у присуству министра унутрашњих дела, положише заклетву на посланство: Алекса Поповић, Милан Жуњић и Мата Карамарковић.

Председник изјави, да је сада на реду извештај одбора за молбе и жалбе о предметима које је он размотрио.

Известилац Марко Петровић чита следеће извештаје:

1. О молби Милице удове Вучка Анђелковића из Ваљева и њеног сина Алексе, да се њихов дуг, који дугују артиљеријској управи за извесне машине, пренесе на управу фондова.

Одбор је нашао да ова молба заслужује призрења, но што ни у колико не иде на терет државне касе, не само на олакшицу за исплату онога што се држави дугује. Г. министар војни нема ништа против тога, да се молиоцима учини олакшица у начину исплате дуга, на да је вољан да учини што се по закону и без штете државне касе учинити може, рад чега споразумеће се с надлежним г. министром финансије. Према овакном обавештењу одбор је мњења, да се ова молба, по чл. 103 тач. 2 и 4 пословника, преда влади, те да према гаранцији коју молиоци дају, узме исту у закону оцену и призрење.

2. О молби Кате удове Милосава Зарића бив. среског старешине, да јој се одреди на државне касе издржање, што је по све сиротног стања, а пензије нема, што је њен муж због привржености династији Обреновића, за којом је и у Аустрију бегао, — изгубио, — одбор добивши обавештења од надлежног министра, мњења је, да се ова молба преда влади, те да према наведеном и доказима молительниним и из призрења на њено са сим оскудно стање, узме ову молбу у оцену, на према истој учини шта за потребно нађе. Члан 103 тач. 2 пословника.

3. О жалби Јове Стевановића из Нове Вароши, сада живећег у Ивањици, одбор је нашао, да жалбе због наплаћеног данка решава г. министар финансије, на како ово питање спада у круг владине а не скупштинске власти, то је одбор мњења, да се, по члану 101 тачци 8 и 103 тачци 1 пословника, пређе на дневни ред.

4. Односно молбе служилаца суда варошн Београда, да им се поништи плата, одбор је мњења, да давање службе и повишавање плате служитељима разних државних надлежателстава, долази у круг рада владине власти, а не у радњу скупштинску, на за то предлаже, да се, на основу члана 101 тач. 8 и члана 103 тач. 1 пословника, пређе на дневни ред.

5. Односно жалбе Антонија Златановића дуњерина из Рановлуга окр. пиротског, да му се да једна турска ливада од 8 коса траве, што му је 8.900 ока кукуруза 1876 у реквизицију узето, одбор је мишљења, да ово не спада у круг рада скупштинског, но у круг рада владине власти, особито и због тога, што начин исплате реквизиције није још ни одређен, па за то предлаже, на основу члана 103 тач. 1 пословника, да се пређе на дневни ред.

6. О молби Милана Милојића из крајинског округа, да му се издаду 50 дук. што је за његов рачун наплатно бив. срески писар Достанић, на упропастио. одбор је мњења, по што ова ствар није била пред надлежним министром, да се преко ове жалбе, на основу чл. 103 тач. 1 о пословнику, пређе на дневни ред.

7. О молби Косте Богдановића из Ниша грнчара, да му се уступи једна турска кућа на место дућана и куће,

која је у рату погорела, — одбор је мњења: да оваква тражења не спадају у круг рада скупштинског, но у круг рада владине власти; на с тога, на основу члана 101 тачке 8 и члана 103 тачке 1 пословника, предлаже: да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

8. О молби Милоша и Бранка Давидовића из Лугавчине, да се и четврти пут ногу женити, — одбор је мишљења: да решавање оваковних питања спада у круг црквених власти а не у круг рада скупштинског, на за то, на основу чл. 101 тачке 8 и члана 103 тачке 1 пословника, предлаже: да се пређе на дневни ред.

9. О молби Мила Илића из Ниша, да му се плати сукно што је од њега реквизицијом узето, — одбор је најавио: да је о овом тражењу саслушао и г. министра војног, који је навео, да има много које чега, што је у след потреба ратовима названих, узето и од народа у границама старе Србије и у границама сада присједињеним Србији, на кад се буде исплаћивала реквизиција осталим, да ће се и молиоцу исплатити. Према теме одбор је мњења: да се преко ове молбе, а на основу члана 103 тач. 1 пословника, пређе на дневни ред.

10. О молби Јована Стевановића из Ниша, да му се исплати реквизицијом узето сукно за војну потребу, — одбор је саслушао и г. министра војног, на по објашњењу његовом, да су још од више лица у границама старе и нове Србије узимате ствари за војну потребу у рату 1876, 1877 и 1878, на кад се буде регулисала исплата свију реквизиција, да ће се и она онда и онако исплатити као и друге, — одбор је мњења: да се, према члану 103 тачке 1 пословника, преко ове молбе пређе на дневни ред.

11. О жалби Лазара Миљићевића из Карановца, на решење г. министра унутрашњих дела, што га није ослободио казне среског начелника, — с тога што жалитељ не подноси решење, како би се видити могло, да ли је министрово решење на закону основано, — одбор је мишљења: да се, по чл. 103. т 1 пословника, преко ове жалбе пређе на дневни ред.

12. О молби 29 сељана из Брадарице у окр. алексиначком, да им се плате из државне касе посечена дрва приликом утврђења шанчева делиградских, — одбор је мњења: како овај предмет није био пред надлежним министром и ако држи да спрам оваквих тражбина треба имати призрења, — да се, према члану 101 тач. 7 и члан 103 пословника, пређе на дневни ред.

13. О жалби г. Миће Петровића, противу решења г. министра финансије, што му је пенизија обустављена, — одборско је мишљење: по што је жалитељ осуђен на 2 године затвора за извесну кривицу, што потврђује и приложено решење, а по члану 79 зак. о чиновницима, кад се и пензионирани чиновник осуди на више од једне године затвора губи право на пензију и лишава се исте, — да се, на основу члана 103 т. 1 пословника, преко ове жалбе пређе на дневни ред, јер је решење министра финансије основано на закону.

14. О молби Николе Алексића и Арсенија Стевановића из Врање, да им се даду турске куће и земље, будући су прешли из крајева Турској уступљених — одбор је мњења: да таква тражења

спадају у круг владе и државних власти, на с тога да се, према члану 101 т. 1 и чл. 101 т. 1 пословника, преко ове молбе пређе на дневни ред.

15. О молби Саве Стојановића бив. артиљеријског капетана, да му се даде издржање, одбор је, по што се из прилога види, да је молилац осуђен судовима због бешчашћење кривице на затвор и губитак пензије, а код чиновника државних, главни је услов морал, — мњења: да се, по члану 103 тачке 1 пословника, пређе преко ове молбе на дневни ред.

16. О молби сељана из Дрежевца, да им се врате њихове земље, које су им одузете, кад је први пут српска граница обележена, — одбор из разлога, што су регулисањем граница између Србије и Турске у 1833 год. расправљени односи приватних људи и с једне и с друге стране за њихово имање, било да је што остало у границама Србије, било Турске, и оно што је онда комисијом уређено, мора стално остати, нити се сада покретати може, — мишљења је: да се, према члану 103 тач. 1 пословника, преко ове молбе пређе на дневни ред.

17. О молби општине рутевачке, у срезу алексиначко-ражанском, да им се не тражи зајам, што су у рату 1876 пострадали, — одбор је мишљења, по што ова ствар није била покретана пред надлежним министром финансије, да се, према члану 101 т. 7 и чл. 103 т. 1 пословника, преко ове молбе пређе на дневни ред.

18. О молби Ане, удове Дамњана Поповића, бив. добровољца на Јавору, за потпору из инвалидског фонда, одборско је мњење, по што молитељка признаје да јој потпора из инвалидског фонда није дата за то, што по § 8 зак. о инвалидима на то није имала право, — да је у овоме по закону поступљено, па за то, на основу чл. 103 т. 1 пословника, предлаже: да се пређе на дневни ред.

19. О молби Ђуре Коларца, директора шабачке полугимназије, да му се у године указне службе признаду и оне године, што је био професор у Аустрији и што је у Србији приватно школу држао, — одбор је мишљења: да ова молба не заслужује призрења, па с тога да се преко исте, на основу члана 103 т. 1 пословника, пређе на дневни ред.

20. О молби Алојзе Бикл, удове пок. доктора Андрије, да јој се даде издржавање, будући је њен муж улагао у фонд, — одборско је мњење: по што молитељка признаје, да њен пок. муж није био српски поданик, а то је и узрок што није постао српским чиновником, којим би положајем задобио и права чиновника, па када то није стекао, онда следствено томе није задобио ни права на пензију. Ако је умрли улагао проценат на његову плату, то његова породица има права на повраћај истог по постојећем закону. И за то је одбор мњења: да се преко ове молбе, на основу члана 103 т. 1 пословника, пређе на дневни ред.

21. О молби Наце, матере, и Стане жене Косте Јованокића свештеника, да им се да државна помоћ, што је Коста умро вршећи војну дужност, одборско је мњење: по што је у зак. о инвалидима предвиђено за које и какве случајеве одређује се државна помоћ за оне, који су у рату страдали, то и молитељке треба тамо да се обрате, а не Скупштини, с тога да се преко ове молбе, на основу

члана 103 тач. 1 пословника, пређе на дневни ред.

22. О молби Миленије удове Петра Глишића из Крагујевца, за државну помоћ, — одборско је мишљење, по што молитељка не подноси доказа за што је њен муж изгубио државну службу, те да би се и то могло оценити, да се, на основу члана 103 тачке 1 пословника, пређе на дневни ред.

23. О молби општине слатинске, да се за ову годину ослободи државног зајма и давања жита у кошеве, одборско је мишљење, да овакове молбе решава надлежни министар, дакле спада у круг рада владине власти. На како се не доказује, да је ово питање било на решењу пред надлежним министром, то одбор предлаже: да се, по члану 101 тачци 7 и члану 103 тачци 3 пословника, пређе преко ове молбе на дневни ред.

24. Евдокија удова Христифора Стефановића бикшет официра, моли за издржање, што јој је једини син рањен у рату и умро. Одборско је мишљење, да је за ово надлежан инвалидски суд: па када се на исти није обраћала, онда да се преко ове молбе, а на основу члана 103 тачке 1 пословника, пређе на дневни ред.

25. О жалби Милана Оканокића из Параћина, што му је општински суд продао неку кобилу његовог пасторка, одбор је мишљења: по што ово спада у круг рада државних власти, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред, по чл. 103 т. 1 пословника.

26. О молби Радосава Ракетића чиновника, да му се на име дијурне плати, што је поред редовне службе вршио дужност благајника у кулском округу, одбор је мњења: да је решење г. министра финансије на закону основано, па с тога, а на основу члана 103 тачке 1 пословника, предлаже, да се преко ове молбе пређе на дневни ред.

27. О жалби Илије Костантиновића из Кривеља округа црноречког, што му је син убијен, а убица његов из апса побегао и још није кажњен, — одборско је мишљење, да овај предмет спада у круг рада државних власти, па с тога, а на основу чл. 101 т. 8 и чл. 103 т. 1, да се преко ове жалбе пређе на дневни ред.

28. О молбама:

I. Приктиканата управе фондова, да им се задржата плата за време првог рата врати.

II. Димитрија Петковића, Милана Нас. тића, Срећка Поповића и Добросава Пантелића учитеља из Лознице, да им се задржата плата за време рата врати.

III. Практиканата у округу алексиначком — њих 9 — да им се врати задржата плата за време рата.

IV. Практиканата пожаревачког суда, да им се задржата плата за време рата изда.

V. Четворице радника државне тополивнице у Крагујевцу, да им се задржати део зараде у 1876 год. врати.

VI. Практиканата и служилаца из Шапца, да им се врати задржата плата у рату 1876 год.

Одборско је мњење:

По што је Скупштина донела своје решење односно повратка овакоким лицима задржате плате за време првог рата 1876 год. и по што је одбор до-

бно обавештења од г. министра финансије, да ово решење скупштинско није постало законско с тога, што Скупштина није нашла извор, одакле би се овај надатак могао подмирити, и на сад нема суме из које би се ове плате издати могле, то је одбор мњења, да се, према чл. 103 т. I пословника, пређе на дневни ред.

Скупштина усвоји одборска мишљења по овим разним молбама и жалбама.

За тим посланик Новак Милошевић положи заклетву у присуству г. министра унутрашњих дела.

Састанак је закључен у 12 сати пре подне, а дневни ред за сутрашњу седницу остављено је да се стави доцније.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић

потписници:

Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић, Василије Павић, Анта Нешић, Анта Пантић.

XXVI САСТАНАК

23 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
П. Срећковић

Посланика било је 154.

Присутни сви министри.

Састанак отпочет у 9 сати.

Председник отвара Скупштину и налаже је да саслуша протокол састанка XXII, који прочита секретар Недић.

Посланик Дидић јави, да није употребио дато му осуство. Скупштина усвоји протокол.

Секретар Срећковић прочита поздрав Скупштини из Чачка.

Председник позива Скупштину да саслуша предлоге посланика.

Секретар Живковић чита:

1. Предлог Ватковића, да се казне нерадници, карташи и који банче и пијанче, а не ће да раде и свој данак да плате.

2. Предлог Новака Милошевића и другова, да се у окружним и већим варошима подигну реалке и да цео округ прави зграде и сноси све терете около издржавања сиромашних ђака, а не местна општина.

3. Предлог Срећковића да течај изучавања наука на философском факултету велике школе траје 4 године.

4. Предлог Мијаила Јеремића, да се § 373 казненог законика допуни овако:

„Кад се први пут ко ухвати да продаје и крчми пиће законом забрањено, да му се сва стаклад, бурад и сво пиће прода на пољу општинске касе, а радња му забрани; ухвати ли се у повторном случају, да се казни у корист државне касе од 100 до 500 и да му се радња забрани. Ако ли би се доказало да у каковој општини такво лице механску радњу ради, исто поред лебарске радње и бакалске, да точи и продаје законом забрањена пића, а да с таковима према горња два члана кметови нису поступали, онда да кметове полицијска среска власт, на тужбу ма кога, за небрежење казни са од 50 до 100 динара у корист државне касе."

5. Предлог Милутина Стокића и другова, да се у средњим школама заведу библиотеке и да се увећају на исте новчана средства да се могу добро снабдети.

6. Предлог Милутина Стокића, да се код нас заведу наше сопствене трговачке лађе за саиску и дунавску пловидбу.

7. Предлог Милутина Стокића и другова, да се наша младеж у средњим и вишим школама, и у војним вештинама вежба.

8. Предлог Милутина Стокића, да се се наше сеоске и варошке школе тако уреде, како би сеоска деца учила више о земљорадњи, а варошка више о занатима и индустрији.

9. Предлог Илије Матића и другова, да се постави министар трговине и да сталеж трговачки у споразуму с њиме оснује трговачки фонд.

10. Предлог М. Стокића и другова, да се професори постављају специјално за катедре оних наука, које су специјално и изучавали.

Решењем Скупштине сви ових десет предлога упућени су одбору законодавном.

Председник позива Скупштину да саслуша неколике молбе, а секретар Живковић чита:

1. Молбу Ђоке Јовановића инвалида у београдском инвалидском заводу, да се преда једном вештом лекару, да га лечи од болести очних.

2. Молбу општине ужичке, да се изједначи у правима с осталим варошима и по томе да се забрани у њиној варошки крчмарење.

3. Молбу Николе Лазића наредника из Босне, за новчану помоћ, по што је отпуштен из војске.

4. Молбу општине јоске, да се поштеди од народног зајма, јер су јој Турци сву стоку поузимали.

5. Молбу општине авањске окр. смедеревског, да се строжије лоповима суди; даље да се обустави за неко време плаћање и да се не укину сеоски ђувани.

Решењем Скупштине ових пет молби упућено је одбору за молбе и жалбе.

Председник јавља, да има једна интерпелација на г. министра грађевина, а секретар Живковић прочита исту интерпелацију Николе Ватковића и Јована Поповића, у којој питају о пруту преко Честобродице, који је тако важан, а међу тим са сним неквареп, на питају хоће ли се поправити и новом трасом довршити.

Министар грађевина одговара, да је пут заиста важан али се до сада томе послу није могло приступити због рата,

па се народна снага није могла употребити, а сада ће гледати да се што пре приступи томе послу.

Како су интерпеланти задовољни одговором г. министра грађевина, председник јавља да се прелази на дневни ред, а на дневном је реду предлог министра правде о постављању у судовима новоослобођених земаља по једнога судије, који нису свршили правне науке, а известилац Бабовић прочита предлог министра правде и одборски извештај, који гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

О постављању по једног судије у окружним судовима за присаједињене пределе, изузетно од §-а 6 устројства окружних судова од 20 фебруара 1865 г. (Збор. XVIII, стр. 23).

У садањем прелазном стању у окружним судовима за присаједињене пределе, може се, изузетно од §-а 6 устројства окружних судова од 20 фебруара 1865 год. (Збор. XVIII, стр. 23), поставити по један судија и од оних лица, која нису свршила правне науке у Србији или на страни, и која нису служила пет година у судској струци.

Одборско мњење:

Одбор законодавни по размотрењу, нашао је, да је овај предлог у садањем прелазном стању са свим уместан, за то усвојивши исти, узима част предложити Народној Скупштини, да га и она од своје стране изволи усвојити.

По прочитању одборског извештаја, министар правде устаде и објасни исти предлог, говорећи, да је у првом члану закона за ослобођене крајеве речено, да ће се о наслеђу и непокретној својини судити по обичајном праву, а где и кад тај обичај не би био известан, онда ће се соображавати начелима српског грађанског законика. Кад се дакле имају судити неки правни спорови по постојећем обичају у ослобођеним српским крајинама, за то је нужно знање тих обичаја, па је нужно и једно лице у суду које би их знало. Да се ова цел постигне и смера овај предлог закона — да се постави по један судија од мештана вичан тим обичајима.

По члану 6 уређења окружних судова ово се не би могло учинити, јер се тим чланом тражи, да може бити судија само онај, који има 25 година, који је свршио правне науке код нас или на страни, а који није свршио правне науке, треба да је провео 5 година у судској струци. За то је нужно, да се овај предлог усвоји и закон у толико измени, да влада има могућности, да задовољи жељу Срба ових крајева. Овде не би било кандидата за судије према члану 6 уређења окружних судова, јер су ови крајеви сада тек ослобођени и ту нема правника, па да би се постигло оно, што је законом о суђењу у присоједињеним крајевима већ узакоњено. Скупштина треба овај предлог да усвоји.

Г. Гавриловић говори, како ће се његов говор основати на једном наређењу устава и он ће бити веран заклетви коју је положио. По уставу члан 24 „Срби имају једнака права на сва звања државна, у колико испуне услове законом прописате и имају способности за то“ и т. д. Дакле морају се имати у виду прописани услови, па да се дође до ма каквог државног звања. Ови прописани услови и јесу у 6-тој тачци о уређењу окружних судова, а ти су, да се сврши правни факултет или да служи 5 година у судској струци.

Овим наређењем устава иде се на то, да се осигурају земаљски интереси у свима правима, да не дође неспособан човек никако у државну службу а никад за судију. Усвајајући овај предлог повредили би ово уставно наређење. Он позива да се устав чува, јер ако се збрише ово, онда се брише устав, а то се не сме чинити, нити се ико сме поставити за судију, који није поменуте услове испунио. За ово ми јамчи, вели, 22 члан устава. По његовом убеђењу, вређајући члан 6, а то су ти „прописани услови“, значи вређамо устав. Овим законом хоће да се протуре људи за судије, који немају способности, а за узрок се наводи, да треба судити у овим крајевима по обичајном праву. Обичајно им је право онај појам, како га је тумачио кнез, те тако прави обичај народни о њему права не може ни бити, нити се код њих другчије може и мислити. За овим наводи, како један човек не може бити и сведок и судија, па се народу овим не би помогло. А на то, да ће се овим задовољити овдашња наша браћа, он вели, да не ће, јер зна да тај не зна земаљске законе, којим се примењује правда и правица. На онда, вели, да није добро ни за онога, који би био постављен а није ни политично. За њега није добро, јер би старешина могао поставити га да на пр. чува благајницу, а он невешт могао би и нехотице пасти у погрешку, па би изгубио и част и имање, јер он мора да ради према прописима закона. Дакле, вели, у интересу чувања устава, где се тражи да се испуне законски услови и где се тражи способност, не смемо отворити ни најмање одушке, да се овим путем не обилазе уставна наређења, а то ће бити рђаво, јер устав ујамчава права сваког Србина и овај предлог као са свим противан уставу да се одбаци.

Министар правде вели, да ни у колико није истина, да је овај предлог противан уставу. Други је услов положен у уставу, а други је случај овај прописан у § 6-ом уређења окр. судова. Кад би ово било против устава, влади не би ни на ум падало да овај предлог поднесе. За овим г. министар правде чита 24 чл. устава, на који се позива предговорник, али он вели, није имао на уму чл. 113 устава. Ево шта наређује овај члан: „не може бити судија првостепеног суда, који није навршио 25 година, а виших судова, који није навршио 30 година.“ Дакле, вели, по уставу мора имати судија окр. суда 25 година, а то се и тражи предлогом владиним. Ово је уставни услов и влада противу овога услова није ништа предложила, него то остаје у снази. Ово је јасно.

Што се предговорник дотакао обичајног права, о томе не треба сад говорити, јер је то већ законом решено у колико се имају поштовати правни обичаји у овим крајевима. Односно способности, код нас има људи, који нису правне науке свршили, али њиним савесним вршењем дужности можемо савршено бити задовољни. Влада жели, да се намноже српски синови који знају права, да их може постављати у судовима, али је бадава кад их овде нема, а с временом биће их и у овим крајевима, а ово је и тако привремена мера у прелазноме стању.

Што се тиче могућности вршења дужности судијских, бистра памет Србина може постићи и то да законе колико толико свикне; но у осталом ови људи из ових предела и не ће сами у судовима радити, него ће ту бити по један председник и два судије, који имају сва прописана за судије својства. У осталом блаженопочивши Кнез Милош, по ослобођењу шест округа, одмах је установио судове и поставио за судије и од мештана, па су опет ти људи вршили добро своју дужност. На и виша политика налаже влади, вели г. министар, да од мештана има, ко ће суделовати у вршењу власти у новоослобођеним пределима.

Милош Глишић вели, да је он против предлога, да је г. Гавриловић врло добро расветлио га са законске стране, и да је сама влада признала да одступа од закона; али што се тиче устава, вели, признајем да га нисмо закачили. Даље вели, да је влада овим предлогом у неколико хтела да олакша народу с постављањем судија из народа, да расветљавају и објашњавају другим судијама при решавању, али му се чини, да ће се онде противно десити, јер уноша, да ће се народити интриге ако се овај предлог усвоји. Биће, вели, постављени ма какви људи. На када влада хоће да одступи од закона, и хоће да постави неправнике за судије и који нису 5 година служили у суду, биће народу права помоћ, да сам народ бира те судије.

Министар правде вели, да се то не слаже с уставом, јер члан 6 устава изреком каже, да Кнез поставља све чиновнике, и није код нас система бирања, како би предговорник хтео да буде.

Глигорије Петронијевић вели, да види, да се овим предлогом више тражи неки тумач или показач обичаја пре, него ли судија, да човек који не зна судити, он не зна ни разликовати шта је право, па не може ни бити судија, јер не може да изврши оно, што му старешина повери. Говорник је мњења, да овај судија има „саветујући глас;“ даље вели, да је Кнез Милош поставлао онда онаке судије, јер је онда сви онакви били, па каже, да се саглашава с говором Глишића, да народ сам бира те судије; он је против предлога.

Иван Протић радује се, што је влада поднела овај предлог, али није мишљења, да се постављају за ове судије богате чорбаџије, јер, вели, поштен човек, па ма и не био правник, кад суди по своме здравом разуму, може правично да ствар пресуди као и правник. Каже, да наши правници судије не познају обичаје, а већ ће знати дати објашњења. Он је за предлог за то, што ће овај судија попунити оскудицу наших правника односно непознавања обичаја.

Милош Милојевић вели, да излази на оно што је говорио, да не познајемо наше право, па се гледа како да се измигољимо и постигнемо што желимо, а то је да поцрпимо из живота нашег народа оно, што у нашем закону немамо. Говорник је потпуно за предлог из узрока, што система нашег законодавства није примењива на овоме земљишту, а што се тиче лица, овде има лица не само за ове судије, него и за друге чиновнике да се приме, и народу ће бити ово од користи. Но ове судије да народ сам изабере и да имају саветујући а не судећи глас. На послетку вели, да се овом приликом награде сва за-

служна лица, која су радила за ствар ослобођења.

Раденко Драгојевић потпуно се слаже с говором Гр. Гавриловића, и одсудно је против предлога.

Д. Цветковић потпуно се слаже с говором Г. Гавриловића, јер не може дати гласа, кад ко није стручан у правним наукама да буде судија. С тога је против предлога.

Илија Стошић вели, да му је предлог не јасан, јер не може да замисли, да у једној земљи различни закони постоје. Њему је чудно, кад би се судило где је какав обичај, јер би изгледало да би требало у свима срезовима или у свима окрузима онако судити, какав је где обичај, што кад би било, на шта су нам правници и науке правне, који доводе у свезу и складност право и законе и по њима суде? Но што је вели, овај предлог противан свима постојећим законима, он је против предлога.

М. Марковић каже, како је подуже био у овим ослобођеним крајевима и видео, како наши чиновници потребују често обавештења; он је потпуно за предлог.

Срећковић говори за предлог, а Марко Петронић наводи, како је са законом за ослобођене пределе усвојеним усвојено обичајно право, па без овога предлога овај закон не би могао бити извршен. Даље говори, да је Србија не давно добила правнике, а пре се правда најчастније изрицала; да су закони на матерњем језику и лако их је прочитати; да као један он није меродаван у пресуђивању, јер ће радити колегијално и он неће диктаторске власти, а њине пресуде иду већим судовима. Допада му се право бирања судије али би, вели, бирањем отступили од устава. Према томе,

вели, „без никакве употребе за правду и за интересе народа“ он је за предлог.

Мијат Ивљанин мисли, да треба нама свима да је миле и драго, да овим предлогом задовољимо нашу браћу, за коју смо се толико година трудили да их ослободимо и да се сјединимо, па кад виде наша браћа да из њине средине постају судије заслужни и поштени људи, онда ће други и даље радити, да се и остало Српство с нама уједини.

Дим. Миловановић вели, да је за предлог, али додаје да у ослобођеним пределима има људи, који су се као ђаци код нас школовали и на које је држава трошила велики новац, и слала их, те су будили свест у народу и радили за ослобођење. Они су жртвовали све, да се циљ постигне. Право је да ови људи и добију места судијска.

Гр. Гавриловић вели, да га нису ничији разлози убедили да је овај закон основан на чл. 24 устава, за то и остаје при убеђењу, да овај предлог прекорачава устав.

Министар правде вели, да је јасно показао да се овим предлогом не руши устав; да се у поједином закону могу услови и наређења постављати, а могу се и мењати; да како је законодавна власт надлежна да законе прописује и мења, тако је само уставотворна власт надлежна за уставна наређења; да се законодавној Скупштини ништа друго сад и не подноси него да се измени један закон а не устав. Влада није хтела сама да обиђе наређење 6 члана устројства окр. судова, већ предлаже законодавној власти изузетно за ове прилике, у којима се сада налазимо, као што је целисходно за ово прелазно стање да се уради. У члану на који

се предговорник позива, каже се у општи, Срби имају једнаки права на сва државна звања у колико испуне услове законом прописане, а ове услове законске, законодавна власт може мењати, и то су опет услови законски, које устав земаљски иписује.

Сава Обрадовић пита г. министра: ко ће постављати ове судије у судовима, влада или сам народ?

Министар правде вели, како је он већ казао да по уставу Његово Височанство, Господар Кнез, на предлог надлежног министра, поставља чиновнике, те ће тако бити и с овим судијама у ослобођеним пределима.

Сава Обрадовић вели, да се сада потпуно слаже с предговорником г. М. Милојевићем и Гашићем, који су расветлили ствар ову. Мњења је да их народ бира, али да немају решавајућег него саветујући и обавештавајући глас да имају. Против је предлога.

Сима Милошевић мисли, како се иде овим предлогом једине на то, да овај судија даје обавештења о појединим случајима којих ће годишње бити највише од 40—50, па због такве маленкости није паметно трошити на истог судију годишње 600 талира, и то на човека, који нема никаква својства судијиног, нити појма о законима и правној науци. Он држи да би много корисније било и по народ и не државу, да на место тога мештанског судије, народ бира сам, да свака округа варош изабере по тројицу, који би бесплатежно на сваки спор долазили у суд и давали обавештења законским судијама. И три би човека могли боље обавестити судије и бесплатно.

Никола Пашић напомиње како су неки предговорници већ исказали и оно, што би он имао рећи, па додаје, кад је влада пошла да задовољи овим предлогом обичаје и народ овога краја, он мисли да би много боље било дозволити самоме народу, да изабере себи за судије људе оне, у којима има вере, да ће интерес и обичаје савесно заступати и вршити. Говорник предлаже да народ оних крајева бира сам по два човека, који ће давати обавештења судијама.

Гад. Милошевић држи, да кад је Скупштина пре неки дан примила овај закон о наслеђу и другим обичајним правима овога народа, да му се по истима суди, излишно је говорити по овоме предлогу. Бирање није дозволено по закону, а није ни добро ни практично по народ. Не судије, него ни анђели с неба да дођу, па ко изгуби парницу њему ће бити криво.

Иван Јевтић обара говор Грујице Гавриловића, па вели, овај предлог задовољава мештане и олакшава суђење, па је и ово прелазно, јер кад се изуче овдашња деца њих ће и постављати за судије, он је за то, да се предлог прими акламацијом.

Анта Пантић обраћа пажњу Скупштине на предлог Пашића, и разлаже како је тај предлог против-уставан, за то та ствар не може ни доћи у питање.

Ђ. Ђорђевић као правник противан је предлогу, имајући на уму свети задатак судијски, који суди о животу, о имању, о части и слободи грађанској. С тога су и постављени услови без којих нико не може вршити ту свету дужност, а школе постоје, да се у њима спреме људи за судије. Ако се неспремни људи из оних крајева постављају да показују својим друговима обичајно

право, и да се томе помогне, ми имамо за то примера, у нашем законодавству, и не треба ићи даље, него што је код нас усвојено за трговачка дела код окружних судова. На кад се ствар буде тицала наследства или суђења о непокретности, нека се позову за то нарочите изабрати људи и нека се саслушају њина мњења. По предлогу поступити, вели, не значи ништа друго, него узети човека са сокака да суди и да даје своје мњење у животним питањима. Противан је предлогу а предлаже да се усвоји оно што важи код нас на трговачка дела, кад о њима суде окружни судови.

Никола Радовановић хвали говор Марка Петровића и Ивљанина, после чега не би требало ни говорити; држи да се ни појмање овај закон не закачује за устав и да је баш 6-та тачка устројства судова изазвала ову потребу, да се имају судије, који ће судити по обичајноме праву, а поред њих ће бити људи вешти у закону, па ће и судити по закону. Он је за предлог.

Алекса Петковић говори, како се води реч само о једном судији и како не ће овај један судити, него ће с њиме бити још два правника судије. Држи да парничару није стало до судије, но до правичног суђења. Суд ће бити као мешовит и судије ће се држати и параграфа законика и обичаја народног, па ће ту бити заступљена и правда и правица. Наводи за пример изборне судове, трговачки суд, и парничари су махом задовољни њиним пресудама. Правда је вели у поштењу, а не у параграфу. Он је за предлог.

А. Бабовић као известилац сећано одбија оне говоре, који вели да је овај предлог против-уставан, јер устав као закон органски не прописује никад на ближе и детаљно онакве одредбе законске, које се имају чинити другим специјалним законом. По уставу нико не може бити постављен за судију окружног суда док нема 30 година старости. Других ограничења у уставу нема. Предлогом се ово уставно наређење не само да не вређа, него је баш предлог основан на уставу. Даље говори о оступању од 6 чл. устројства окружних судова, оно је могло бити учињено од стране владе из два разлога: један је — више политички обзир и довољно може ову намеру оправдати, али као неосвећен у те више обзире о њима не може ни да говори. Што се тиче оступања од 6 чл. био је претпу оступања: како у одбору тако је и сада против оступања. Истина да би оступањем оним у неколико и задовољили овдашњи народ, но би то било моментално, јер ће увођење судија из народа у колегијално суђење донети штете за народ. Наводи случај кад би се мњења поделила, наводи правничке термине као: поновљење парнице, основ подозрења, спор, рок, рочиште итд. Из овога ће се изродити збрка и тешкоћа. Овај ће судија мислити, да овај не зна законе, па ће бити трвења. Даље наподи да се не слаже изучавање правних наука са законом да се постављају судије неправници. И из свих је обзира против предлога.

Војин Радосављевић вели, да је предлог добар, користан и потребан и задовољава нашу браћу. Он је за предлог.

Д. Катић тврди да је наше законодавство и правосуђе добро, и сада увођењем овога закона ми би признали, да наше правосуђе није добро. Нисмо

ми разних народности, па да намештамо судије од сваког племена због језика, него смо један народ, па није потребе да оступамо од досадашњег закона о постављању судија. Треба заслужне наградити, али им ово не ће бити награда. Наводи пример, како су неке просте судије начинили кривице из незнања, па су изгубили и звања и имања. Најбоље је, вели, заслужне наградити а преко овога предлога прећи на дневни ред.

Јеремија Панић казује, како су посланици из оних крајева поднели сличан предлог овоме предлогу, да овај судија доказује народне обичаје како се суде парнице, кривице и све остало, што је њему познато. Нека буде судија добар, нека право суди и нека је поштен. Ово је и за страни свет, који треба да види, како се код нас праведно суди, па ће се паша земља испунити доласком света на преко границе, јер где чује да је добро, тамо свет и иде. Бирали ми или их постављала влада, то је све једно, само да су праведни и поштени. Даље наводи пример, како су се турске улизице најпре биле удориле и код наше власти док их власт после није познала. Подобне не треба бирати, него поштене и праведне људе — људе који знају обичаје и све кривдине турске, па да се пресуђују праведно, а кривдине да се исправе. И народ има памет и поштење, јер да тога није имао — истурчили би се. Он је за предлог.

Архиман. Дучић, одговарајући предговорницима, који тврде да је овим предлогом погажен устав, вели, да није устав погажен. Наводи како међу чиновима владиним има одличних правника, па не би допустили, да се то уради. Односно примене овога закона на обичајно право, држи, да је сувише говорио, и говорити даље значи понављати предговорнике. Али по што смо неки дан усвојили закон о поступности суђења, треба и овај закон да усвојимо тим пре, што је та поступност наглашена и у престоној беседи, којој се народно представништво одазвало. Он је за предлог, јер је сваки даљи говор сувишан.

Како се више није јавило говорника и како је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник ставља овако питање: ко је за одборско мишљење и предлог?

Рад. Драгојевић устаје и каже, да је ово врло важно питање и предлаже да га Скупштина реши гласањем поименце, и захтева да се његов предлог стави на решење.

Г. Лазшевић пита, шта би било кад би се овај предлог одбацио, а међу тим у њему је највећа потреба.

Председник напомиње како нико не треба да говори, док не добије реч и ставља питање: ко је за мишљење одборско нека седи, а ко је противан нека устане?

Р. Драгојевић говори, како, по пословнику, на предлог једнога посланика Скупштина решава хоће ли се гласати поименце или не ће, и захтева, да се најпре реши његов предлог; моли нека влада објасни ову ствар ако он није добро рекао, како је по закону.

Министар унутрашњих дела вели, да је у закону што се тиче гласања поименце овако: прво кад је сумњив исход гласања, где се устајањем с места гласало (чл. 69); друго кад влада то захте или кад Скупштина на предлог кога посланика тако закључи. Посланик Раденко то предлаже и већина Скупштине

ако закључи да се поименце гласа, онда то може бити. Али се оно питање преходно решава: хоће — ли бити гласање поименце или не ће.

Председник ставља питање: ко је за обично гласање нека седи, а ко је за поименце нека устане.

Раденко Драгојевић вели, да се сваки предлог, ставља овако: ко је за предлог, нека седи, а ко је против нека устане. Захтева да се тако стави, јер је тако и по закону. Како му напомињу, да ће закон на који се позива, то Алекса Поповић вели, да се то налази у 69-м члану пословника, где се каже, ко је против предлога, нека устане, а ко је за — тај нека седи, а предлог је Раденко поднео.

Председник каже, да се члан 69 односи на редовно гласање а не на напредно.

Алекса Поповић тврди, да се за сваки предлог кад се износи као нов, мора казати: ко је за предлог нека седи, а које против нека устане. Ово је по закону и овако треба ставити питање.

Р. Драгојевић позива г. министра унутрашњих дела, да као правник објасни ову ствар па ће пристати на његово тумачење.

Алекса Петковић вели, нека се најпре реши овај предлог о чему је оволика дебата вођена; он нека се стави на гласање.

Ж. Недић каже: да су два начина гласања. Редовно се гласа седењем и устајањем, а напредно поименце. Гласањем поименце бива кад је сумњив исход гласања седењем и устајањем, да се види већина и мањина; даље кад влада захте и кад предложи, који посланик. У прва два случаја безусловно се преду-зима гласање поименце, а у трећем ако Скупштина реши. Решавање о начину гласања на предлог посланика бива опет по реду седењем и устајањем и то је по закону. Правилно је да се постави питање, ко је за то, да се гласа „седењем и устајањем", као што је по реду и по закону, тај нека седи, а ко је за напустно гласање поименце, по предлогу посланика, тај нека устане.

Р. Драгојевић опет моли министра унутр. дела, да он објасни, а он ће се сагласити с објашњењем.

Алекса Поповић каже, да о овоме не сме бити дебате. Питање је јасно. Предлог је посланика да се поименце гласа, и он се као предлог претходно мора решити.

Р. Тајсић то исто тврди, говорећи, да се овај предлог Раденков најпре мора свршити, и то је: ко је за њега да седи, а ко је против да устане.

Председник вели, да оно питање треба обичним начином решити, и то: ко је да се у обичајеним начином реши нека седи, а ко је за поименце, нека устане.

Драгојевић противан је, да се оваква практика уведе, јер је, вели, погрешно, и опет позива владу да објасни.

Милош Глишић вели, о предлогу једног посланика нека влада даде своју реч.

Министар унутр. дела вели, да је предлог већ био почет од стране председника, и тамо је он изговорио питање, да се та ствар реши устајањем и седењем, и кад је већ стављо био питање, после је њега изишао Раденко с предлогом да се гласа поименце, по томе дакле предлог је председников био први, па треба први и да се реши. А да је посланик Раденко пре предложио, пре би његов предлог требало и решити.

Р. Драгојевић каже, да је он погрешио влада би га нападала, него је вели потребно, на влади ћути.

Министар унутр. дела вели, да га не би нападао и кад би погрешио, нити је било тога обичаја. Но међу тим разумећете, да су два начина гласања: редован и напредан, редован је седењем и устајањем, а напредан је поименце. Свагда је практиковано, да који хоће напредан начин гласања а не редован, да је то изузеће, а редован је који хоће обично гласање и он и седи, а који хоће друкчије тај устаје. И то је и право.

Председник ставља питање: ко је да се обичним начином реши предлог законски нека седи, а ко је да се гласа поименце, нека устане?

Већина седи.

И тако је Скупштина решила да се законски предлог реши обичним начином гласања.

Председник за овим ставља питање: ко је за предлог владин и мишљење одбора тај нека седи, а ко је против предлога нека устане? Већина седи. И тако је решењем скупштинским усвојен законски предлог владин и одборско мишљење.

И дато је четврт часа одмора.

После одмора потпредседник јавља да је на ред предлог, да се окружни начелници ослободе држања другога кључа од касе окружне. Известилац је Бабовић.

Известилац Бабовић прочита предлог владин, који гласи:

Народној Скупштини

Уредбом од 27 октобра 1839 године (збор. I, стр. 129) наређено је, да је један кључ од окружне касе држи окружни начелник, и да касичеј без присуства начелника не може ништа у касу ни примити ни из ње издати.

Овога правила нису се могли држати окружни начелници. Јер поред многих других послова, које начелници окружни имају у задатку, по устројству начелништва од 12 маја 1839 (збор. I стр. 78), њима је главна дужност, да излазе често у округ, те да тачно извршују оно, што им је одређено настављењем од 8 јула 1839 (збор. I стр. 84). А ови се послови с дана на дан све више умножавају по свима струкама, по којима окружни начелници имају да раде не само у своме окружном месту, већ и у самом округу.

Истина, да је оном уредбом од 27 октобра наређено, да у осуству окружног начелника један кључ од окружне касе држи помоћник начелства, и при примању и издавању новаца из исте касе заступа начелника, али се и то правило није могло извршивати: једно, што је са свим теретно да начелник кључ од касе час даје, а час узима од помоћника, и да се при томе пребројавају новци у каси, те да се зна, шта је и колико је кад било при предавању или одузимању кључа; друго, што је при честим, по природи послова окружних начелника нужним, изненадним изласима начелника у округ, немогуће да он помоћнику тада преда кључ од касе с пребројеним новцем у истој; треће, што је и помоћник начелства у осуству начелника, оптерећен другим пословима, у којима мора заступати начелника по свима струкама, па и за њ као и за окр. начелника постоје исте тегобе и немогућности у овом чувању другог кључа од касичејске касе, и најпосле и што је најглавније, четврто, некад се деси, да и помоћник није на дужности у начелству, а негде и нема никако постављеног помоћника за начелство, или се деси, да не буде постављен окружни начелник, па га заступа помоћник начелства.

С тога биле су принуђене окружне старешине, да и онај кључ, који би они требали да држе од касе, поверавају касичејима, који свакога часа имају посла с касом и у примању и у издавању тако, да је управо немогуће да при томе свагда присуствује начелник или помоћник, као што наређује уредба од 27 октобра 1839 г. Јер би морао непрестанце да се налази у касичејству и прима и издаје новце с касичејем, па и то му не би помогло, кад касичеј има да чини издатак или предају новца или своје канцеларије, у ком случају једина би му гаранција од могуће касичејеве злоупотребе била та, да с њим заједно иде на пошту или у надлежателство, коме касичеј хоће новац да преда, и заједно с касичејем да тамо учини предају новца.

И по томе ова уредба није имала практичке вредности; него је још неке касичеје, који су сами под својим кључем држали касу с новцима, наводила да тим пре учине штете, недостатке, ослањајући се на то, што ће за сваки такав недостатак одговарати и окружни начелник, по оној уредби од 27 октобра, нарочито што је и најпишим решењем од 4 јула 1845 год. (збор. 30 стр. 313) та уредба пооштрена о одговорности окружнога начелника тако, да и њега треба подједнако осудити с касичејем за показани недостатак. Па што је још горе, ово је могло наводити неке касичеје, који злоупотребе новац окружне касе, те да своје имање склоне тако, како ће сва штета пасти на окружног начелника.

Тако се, по несрећи, дешавало, да неки окружни начелник плати недостатак у окр. каси без икакве своје кривице, само за то што није држао један кључ од касе; а признати се мора, да није ни право, ни човечно, да онај, који није сам неко дело учинио, а није га могао ни спречити, одговара подједнако за туђе дело.

Непрактичност наређења: да и окружни начелник држи један кључ од касе, огледа се и у овоме: прво што, касичеј, ако је склон на злоупотребу новаца, може ову свагда учинити баш и ако је један кључ од касе у начелника, и то може учинити на тај начин, што нека примања, као што су разни приходи, може од доносиоца примити и без знања окружнога начелника, а и изван канцеларије, као што се то и дешавало, па начелнику их не показати ни у књиге завести него упропастити, а тако може злоупотребити и изузете пред начелником новце на касе за какву исплату, која се не може све пред начелником чинити, па може чак и рачуне неисправно водити а новац упропашћивати тако, да се томе дуго у трагући не може: и друго, што би сваки начелник окружни, ако би и даље остао под оваком одговорношћу и да један кључ мора држати од касе, у тачноме извршењу те дужности напустио друге важне послове, те би с тога било и штете и незгоде по државне и народне послове, јер је природно, да ће сваки пре извршавати и више се бавити око

оног, што се лично и једино њега тиче, и за што ће он најпре одговарати и штету накнађивати.

По свему опоме, далеко би већа гаранција за касу државну била, ако би за новац одговарао сам касничеј, коме би (само) ваљало и кључ од касе поверити, као што већ постоји правило код неких каса при надлежателствима, где сами руководиоци држе кључ. Јер би касничеј у томе случају, знајући да је сам одговоран за све, више и боље и пажње поклањао и боље чувао оно, што му је поверено.

К томе пак остала би она ипак контрола окружних начелника над касама, по којој су они (окружни начелници) дужни сваког последњег дана сваког месеца окружну касу по дневнику закључити по пропису од 30 јуна 1854 год. (збор. III стр. 67) тачци 5, те ако би се при томе што опазило као недостатак или неисправност, могло би се одмах учинити што треба, као што би се ово могло и иначе у свако друго доба чинити изванредним прегледом окружне касе од стране министарства финансије и од главне контроле, по праву и практици како на основу овог прописа од 30 јуна 1845, тако и по устројству главне контроле од 27 фебруара 1862 год. (збор. 15 стр. 17), нарочито глави 4, што је далеко и боље и практичније.

Ова ствар престављена је и главној контроли, као рачунском надлежателству, које најбољег и најбољег искуства у овоме има, па је и она актом од 15 новембра 1875 № 6303, изјавила своје мњење: да је и праведно и потребно, да се окружни начелници ослободе од даљег држања кључа окружне касе.

Узевши све ово у призрење влада Његовог Височанства Кнеза, и сама налази да окружне начелнике ваља ослободити од држања кључа од окружне касе, као што не држе кључ ни од депозитних каса, којима рукују одређени чиновници за то, под контролом својих старијих. За то потписани министри, унутрашњих дела и финансије имају част предложити Народној Скупштини на решење:

ЗАКОН

О ДОДАТКУ УРЕДБИ ОД 27 ОКТОБРА 1839 ГОД. (ЗБОРН. I СТР. 129).

Члан 1.

Окружни благајник држаће сам кључ од благајнице, и рукујући сам новцима по постојећим законим прописима и наредбама министарства финансије, сам ће одговарати за све недостатке и неисправности у њој.

А окружни начелник одговараће за накнаду у колико касничеј не би био у стању да учињену штету по осуди подмири у томе случају: прво, ако би пропустио на концу сваког месеца учинити преглед и закључење по дневнику касе у смислу прописа од 30 јуна 1845 год. (збор. III стр. 67) тачке под 5; друго, ако би при прегледу санао за недостатак и неисправност у каси и вођењу дневника, на пропустио јавити и учинити даљи корак по томе; и треће, ако би у току месеца сазнао о каквој неисправности благајне, а не би одмах извршио вапредни преглед, него би чекао, да то учини на крају месеца.

Члан 2.

На вршење прегледа у другом одељку члана првог у овом закону, може окружни начелник званичним актом одредити и помоћника начелства, у ком случају ово лице одговара по оном другом одељку члана првог, а не окружни начелник.

Члан 3.

Кад ступи у живот овај закон, губе закону силу прописи у уредби од 27 октобра 1839 год. (збор. I стр. 129) под 1, 3, 6, и 7, по којима је био дужан окружни начелник држати један кључ од окружне благајнице и присуствовати при примању у касу и при издавању новаца из ове, а у исто време укида се и најновије решење од 4 јула 1845 (зб. 30, стр. 313) о посштрењу горње уредбе од 27 октобра 1839, о одговорности окружних начелника, заједно с најновијим решењем од 1 августа 1845 године (збор. III стр. 87), по коме су неписмени окружни начелници били ослобођени од држања кључа окружне благајнице као и сва противна наређења.

Члан 4.

Овај закон ступа у живот кад га Кнез потпише.

Одборско мњење

Одбор законодавни размотрио је овај предлог и нашао је да је исти у свему умесан, па га за то од своје стране усваја, и узима част Народној Скупштини предложити: да га и она од своје стране усвојити изволи.

У исто време одбор је мишљења и предлаже Скупштини и то, да се позове влада Његовог Височанства, да она срестном стручних људи изради пројект, за установу окружних финансијских надлежателстава, у круг којих ће се ставити руковање с касама, које се сад налазе код окружних начелстава, судова и среских канцеларија.

Известилац Бабовић вели, да је ова ствар тако исцрпљена у предлогу, да се о њој управо нема шта више говорити, па мисли да би требало овај предлог примити аклимацијом.

Д. Катић тврди, да се овим предлогом не тражи ни више ни мање, него да се начелници окружни ослободе од плаћања и одговорности за своје небрижење. Кад се ово, вели, да је и до сада окружни начелник држао други кључ, и кад се ни један издатак није чинио без његове контроле, па су се дешавали грдни недостатци у окружним касама, од сада ће још више бити. Начелник је био одговоран за недостатке, а сада само касничеј, па држи да није у интересу ни народа, ни касе, ни Скупштине, да је мање гаранције, него ли до сад што је било.

Марко Петровић напомиње, како су се код јаче контроле дешавале злоупотребе и упропашћења, а зна се, да је мање таквих појава код јаче контроле, а јача је контрола кад има кључ и код начелника. Он је против овога предлога, а влада првој Скупштини да поднесе предлог о коначном уређењу касническе струке.

Љ. Дидић напомиње, према многим дужностима начелника, да је биће уређење и непрактично и немогуће да се врши. Боље је да је један отговоран а не двојица. Наводи случајеве и немогућности радње и касничеја и начелника; и он је за предлог.

Јев. Пр. Стевановић вели, да се у другој тачци члана 1 предлога каже, да ће начелници одговарати ако не бу-

ду сваког месеца прегледали касу, по дневнику касе. С тим се не ће ништа постићи, јер касиначи нису заводили у дневник ни новце ни акта. Начелник, вели, овакву злоупотребу не може пронаћи. Мишљења је, да се дода, да начелник контролише и прегледа касу не само по дневнику него и по деловодном протоколу. Мишљења је, да се нарочита књига спреми, која ће бити у заседању код окружног начелника, на да се у ту књигу бележи сваки иманет, који дође и под којом је нумером у протоколу и дневнику.

Глишић пита, да ли је г. Стевановић био у одбору, кад се ова ствар решавала.

Известилац Бабовић вели, да је овде предлог да се начелник ослободи од држања другога кључа, а како ће се књиге устројавати, то може бити засебан предлог. За овим одговара Катићу и Марку Петровићу, да наравно сваки за своја дела одговара.

Потпредседник ставља питање и већина седи, и тако је решењем скупштинским начелник окружни ослобођен од држања другог кључа.

Ал. Петковић вели, с најавом одбора, да влада изради закон о руковању с новцима државним.

Министар финансије каже, да што се тиче одборске најаве и сами смо долазили на ту мисао, да спремамо предлог о окружним финансијским управама; али због потоњих прилика није се могло на томе предлогу радити. Сада ће наша бити једна од првих брига да предлог закона о овој ствари израдимо. И по томе влада вам даје најаву од своје стране, да прима ову најаву.

Известилац Бабовић чита извештај да се г. Матеји Бану признаду године службе, које је провео служећи при министарству иностраних дела. Извештај гласи овако:

Одборско мњење:

По што је Скупштина ову ствар у начелу усвојила, то законодавни одбор и овај предлог усваја, и узима част предложити, да и она исти у свему усвоји.

М. Глишић пита, хоће ли се ова ствар претресати или не ће. У Скупштини се чује, да је у начелу примљен предлог.

Председник министарства и министар иностраних дела каже, да је ова ствар у начелу решена у Скупштини. Сад само може бити питање о томе, је ли предлог сходан закључку Скупштине или не. О томе може бити речи, а једна ствар не може се у Скупштини два пут решавати. Само о редакцији овога предлога може бити говора

М. Глишић вели, да је ова ствар решена тако, да се молба г. Бана даде влади на призрење. То је учињено и влада је прихватила његову молбу и поднела предлог и сад тек долази право решавање ове ствари. Тек кад изађе указ, којим се предлог Скупштини подноси, може се једна ствар у главноме решавати, а пре никако. Дакле по закону о овој ствари треба да говоримо у начелу. Решено је, вели, само да се да влади на призрење, а данас је ово као нова ствар дошло пред Скупштину, као предлог о коме треба да решимо.

Потпредседник вели, да је ова ствар решавана и у начелу усвојена.

Милош Глишић вели, да не признаје, да је у начелу овај предлог решен.

Председник министарства и министар иностраних дела вели, да влада држи, да је ова ствар у начелу решена и ево како. Молба г. Бана била је пред Скупштином. Молбу је Скупштина упутила одбору. Одбор је казао, да се она страна његове молбе може, а она не може уважити, на пр. он је молио да се разреши од плаћања у фонд удовички, који, према томе што више служи, јер је човек већ стар, не ће бити незнатан, но то му није уважено. Молио је за неке друге олакшице, на пр. да му се године службе урачунају на основи оној, по којој се рачунају и професорима и то му одбор није уважио. Но једина тачка његове молбе, коју је одбор уважио, то је та, да му се и године неуказне службе проведене на раду при министарству иностраних дела, урачунају, као што се чиновницима у опште рачунају године службе. Скупштина је такво одборско мњење усвојила и доставила га влади, ради формулисања предлога, и сад ви имате да видите, је ли предлог, који је влада поднела, у томе смислу начињен. Влада је као и Скупштина прихватила молбу г. Бана, и држећи се скупштинског решења о молби његовој, поднашла сада Скупштини редакцију предлога за законодавно решење о овој ствари. По томе сад може бити питање само ово: Је ли ова редакција, овај састав предлога сходан и одговарајући закључку.

Глишић држи инак, да ствар није свршена, али ако већина прими предлог, онда је наравно ствар свршена.

Потпредседник пита, да ли ко има шта да говори против редакције, и како се нико није јавио за говор, потпредседник ставља питање: да ли усваја Скупштина предлог по мишљењу законодавног одбора, и Скупштина својим решењем усваја мишљење одбора о г. Матији Бану.

Секретар Живковић чита указ којим се овлашћује министар унутрашњих дела да поднесе предлог, да се карантинска и састаначка надлежатељства, која су била на старој граници Србије преместе ближе садањој граници према Турској и да се на Дрини отворе два састанка.

Решењем Скупштине предлог је упућен одбору финансијском.

Потпредседник јавља, да је његово Височанство Кнез благоволео потврдити решење Скупштине, како да се рачуна трошак на зајам, који је учињен у Русији, а Скупштина се одазва са „живио".

Потпредседник позива Скупштину да саслуша неке интерпелације.

Секретар Ковачевић чита интерпелацију Милана Ђурића и другова на г. министра финансије о болничним новцима.

Министар финансије вели, да одговор на ово питање може дати тек онда, када добије извод из рачунских књига, па му треба мало времена за то.

Секретар Ковачевић чита интерпелацију посланика Симе Милошевића о земљи у Бајиној башти.

Министар финансије вели, да ће и на ово питање доцније одговорити.

Секретар Ковачевић чита питање посланика Д. Цветковића упућено на г. министра војног о храни у кукурузу, пшеници и томе подобно, што је нађено у ослобођеним крајевима, а тако исто да ли је нађено оружја, кожа итд.

Министар војни вели, да ће одговорити кад прикупи податке.

Секретар Ковачевић чита интерпелацију Д. Катића упућену на г. министра војног о постављању начелницима станица и другим полицијским властима за кметове војнике борце само да их ослободе од војне дужности.

Министар војни вели, да ће одговорити другог дана.

Секретар Ковачевић чита интерпелацију Р. Тајсића и другова упућену на г. министра војног о ремонтовању коња за војну потребу ове $1877/_{8}$ год.

Министар војни вели, да ће одговорити кад прикупи податке.

Секретар Ковачевић чита интерпелацију Симе Милошевића на г. министра просвете и црквених дела, о молби сељана села Доње Црнице да се одвоје од манастира Раче.

Министар просвете и црквених дела вели, кад добије извешће како ова ствар стоји, он ће одговорити.

Секретар Ковачевић чита интерпелацију Косте Алковића и другова упућену на г. министра просвете и црквених дела о уређењу шиљања питомаца.

Министар просвете и црквених дела вели, да ће одговорити на ово питање идуће седнице, јер је сада доцкан.

Потпредседник јавља, да је састанак закључен, и заказа идући састанак сутра у 9 сати.

Састанак трајао до пола два сата по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар,
Срећковић

ОПУНОМОЋЕНИ ПОТПИСНИЦИ:

Т. Стајић, Анта Нешић, Таса Костић, Василије Павић, Анта Пантић, Јосиф Марковић.

XXVII САСТАНАК

24 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Живко К. Недић

Присутни гг. министри: председник министар, министар правде, војни и просвете и црквених дела.

Посланика на окупу 158.

Почетак у $8^{1}/_{2}$ сахата пре подне.

По што је састанак отворен председник позва Скупштину да саслуша протокол, што је ономад г. Анта Срећковић читао, па га Скупштина није усвојила.

Секретар П. Срећковић прочита протокол, и по што на исти учини примедбу Рад. Драгојевић, Скупштина га усвоји.

Секретар Ковачевић чита:

Предлог Милоша Милојевића, да се у свима заводима деца издржавају и васпитавају подједнако.

Предлог истог посланика Милојевића да се на Великој Школи заведе катедра „словенског законодавства“ и да тај предмет буде обавезан за правнике и философе.

Предлог Милана Брачинца да се пронађе начин за помоћ ратним страдалницима.

Сва ова три предлога Скупштина упути одбору законодавном.

Секретар Ковачевић чита:

Жалбу Драгутина Жујевића члана суда општине прачевачке, противу решења министра унутрашњих дела, што је одобрио решење комесара вашара топличког г. Вује, по коме га је овај казнио као путника несаслушана.

Молбу Николе Арсеновића етнографа, да би се у изводу поднесени предлог што скорије решио.

Молбу општине катунске и бујимирске да им се учини помоћ за погореле куће у рату 1876, и плаћање продужи.

Молбу Димитрија Терзибашића из Свилајенца, да се ослободи плаћања пренде.

Молбу Сергије Станковића контр. управе фондова, да му се у године указне службе урачуна и време, које је провео без указа као газда у Топчидеру.

Молбу Филипа Јовковића и Василија Ковачевића из Јабланице, да им се рок плаћању продужи.

Молбу Милоша Мариковића да му се по поднесеној молби с документима одобри, да плати земљу под кућом пок. Хаџи Недељка из Београда.

Молбу општине планиничке у окр. црноречком, да јој се да без интереса новац на зајам, и да јој се не тражи данак, док се не опорави.

Молбу општине балановачке у окр. кнежевачком, да јој се повчана помоћ учини што је пострадала у рату 1876, и да јој се молба с молбом Кнежевчана сајуза.

Молбу 9 грађана општине купријске, да се правичнији разрез у њиховој општини о народ. зајму учини.

Све ове молбе и жалбу Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

Председник рече, да је на дневном реду извештај законодавног одбора о предлогу Мате Ђорђевића и другова о женидби официра.

Известилац А. Бабовић чита извештај одборски, да ово спада у обзир самога министра и владе, и мишљење: да се предлог да влади на оцену, по што исти заслужује призрења.

Милош Глишић вели, да је одбор овај предлог врло хладно заступао. Требао га је не само упутити влади по и препоручити јој да поднесе формалан предлог, да се могу официри женити без икаквог ограничења; јер, ово је једина класа људи у нашој земљи, који се изузимају од једног са сими природног права. Човек у животу има три природна прелаза: један је кад се рађа, други кад се жени и трећи кад

умре. Официрима се онај други предлаз ограничава, забрањује му се женидба, или му се, за љубав пара, наметне за жену она, коју не воле те се после целог живота ратосиља.

Сећа се разлога министра војног, по његовом предлогу у прошлој години, као да ће после официри узимати за жене из недостојних фамилија, или које не ће бити достојне официрском сталежу, ал то не стоји, јер кад који постане официром, тај је по себи толико моћан и умно снажан, да не ће узети себи за жену какву недостојну, но која ће одговарати његовом положају и с којом ће моћи да живи у потпуноме задовољству, у противном, разуме се по себи, да тај не заслужује ни да буде официр.

Он је за то да се предлог упути влади с препоруком, да још ове године поднесе предлог да се официри могу по своме нахођењу без икаквог ограничења женити.

Сима Милошевић држи, да ову ствар не треба давати влади на оцену, по Скупштина да поништи сва закона наређења која праве избор официру у женидби његовој, јер женьен официр поред тога што брани свога Господара, отаџбину, своју част, он се храбрије бори кад зна да брани и своју породицу, жену и децу.

Поп Милан Ђурић у дугом говору вели, да је ожењен војник храбрији, на узима за пример јунака мајора Мијаила Илијића. Ожењен војник који има жену и децу, кад нађе непријатељ на његово огњиште, није ништа друго, него разјарен лав, који се ничега не плаши, само, да своје ланчиће од непријатељске смрти сачува. Пита, какав је и онај брак где човек за љубав понаша узима себи другу, с којим хоће да живи и векује? Каунија, код њега, није ништа друго, него забрана да добре и поштене Српкиње из спромашних кућа не могу добити српске официре, за своје мужеве. Каунија је свадбарина прногa Арнанина, коју је Краљевић Марко, народни јунак, укинуо. Он се нада, да ће и народно представништво укинути ову каунију, те да сваки српски официр узима ону Српкињу коју хоће и која га воле, јер „није благо ни сребро ни злато, већ је благо што је срцу драго."

У интересу морала, у интересу равноправности и умножења српских синова, он је за то, да влада још ове године поднесе Скупштини формалан предлог о укинућу каунције официрске, те да се могу женити без икаквог ограничења.

Сава Обрадовић вели, да је г. Ђурић језгровито изговорио, за то се с њиме потпуно слаже.

Министар војни наводи против предлога, да су то људи с малим платама, које су недовољне да подмире и њихове личне потребе, а камо ли фамилијарне; на још кад као ожењени добију децу на врат, онда им је још теже. С гледишта службе још је важније и потребније ово постојеће ограничење. Кад би сви официри били ожењени, онда не би могла ниша војна власт с њима вршити службу потпуно и онако, као што може кад има и неженьених. Узимимо овај случај: народна војска која је била за време рата на граници, свршила је свој задатак и она се отпушта кући; — стајаћа војска пак, која је тако исто вршила свој задатак на граници и у рату као и народна, она сад мора и даље да остане да врши службу.

Узимимо, да су сви ти официри при стајаћој војсци ожењени. Није довољно што су ти људи издржали грдне муке и терете за цело време рата, није довољно што они за то време нису видјели своју фамилију, него, ти људи морају остати да врше и даље тамо дужност, те да своју фамилију, своју жену и по кад што своје ново-рођено дете не виде по једну или две године. Сад, да ли би они могли вршити с целом службу, а да не осећају и не жуде за својом фамилијом, кад нису толико време нису видели? Не! Оним одвајањем од своје фамилије, овом жудњом за својом децом и женом, поваља се хуманитарно, родитељско осећање, а те уплићите на саму службу. Сем тога узимимо за мирно време. Врло је добро, и потребно, да официр буде у непрекидном додиру са својом трупом, а кад је ожењен нема те могућности, јер мора да се брине о својој породици, а то уплићите на саму службу. Ово ограничење своди се само на потпоручнике и поручника, а на капетане, мајоре и т. д. не. За поручнике и потпоручнике за то, да за време од 4 године од кад постане официр, прибави себи и усавршава се што више у војничком знању. Обвезе су пак за потпоручника те, да докаже министру да има осим плате 100 дуката годишњег прихода, биле од свог имања или од мираза жениног, а за поручника да има 60 дуката годишњег прихода. То нису баш тако тешке обвезе, које се не могу лако испунити. Не стоји то да само једна класа људи, тако рећи богаташи из вароши дају за официре девојке, и да официр не може узети из села девојку. Ту се не прави никаква разлика, официр је бира по његовом допадању, па била она из села или вароши, само, кад може тај услов да испуни, дакле и не одређује министар који ће коју девојку да узме, но даје само одобрење. Не стоји да су се ожењени официри много боље борили но и неженьени. — има људи и женьених, који су се борили као и неженьени. Не то није главни мотив за решење овог питања, већ је овде главно гледиште служба. Кад се изискују веће дужности од једног официра, онда је природно, да ваља да су и већа ограничења код њега. О свадбарини, што рече г. Ђурић, то се не слаже с оним питањем. Свадбарина, то је био један намет од једног страница, а овде су биле побуде у интересу осигурања, у интересу саме службе, па и земље. Најновијим примером доказало се, да је то најнужније и најпотребније. Ја сам био принуђен да ожењене људе премештам из батаљона појединих, који су на граници у оним местима, где фамилија не може никако да остане, н. пр. у Куршумлији. Да није било неженьених, који су се шиљали у та места, морали би и женьени ићи. А нек се замисли да ли тај човек, који по две и три године не види своју фамилију, жену и децу, може вршити с потпуном енергијом своју службу.

Међу тим најављује да није противан, да се ово питање у свези са другим питањима, који ће у току године да се предузме претресати — комисијски испита, на ако буде могуће, да ће учинити предлог идућој Скупштини.

Ранко Тајсић вели, да нада која се полаже на учитеље који васпитавају младеж нашу, заиста ако није претежнија од плода официрског, није мања, а поред тога имају по четворо-петоро

деце, и живе са 200 и испод 200 талира, док официри имају 300, па се каже да не могу. За ове две три године били су на граници више ожењени народни војници и са децом, но неожењени, па су се ожењени куражније борили но нека господа официри неожењени, јер су представљали себи фамилију.

Кад официр бира за себе жену, онда он не може изабрати девојку из сиротињег сталежа, него мора газдинску која има пара, јер треба кауцију положити, и онда то није слободан избор но притисак, тим пре што после долази и одобрење министрово. Ко год није отац и нема порода, не може са својим потчињеним поступати очински, нити може бити равноправан, мора имати нешто фанатичке, што је доказано у рату од стране официра према народним војницима. Нек дакле отпадну сва ограничења, па нек се жене и узимљу коју воле.

Рака Кукић вели, кад би се ова препрека уклонила, постигла би се она равноправност, коју имају поједини официри. Пропис који постоји није се одржао, јер се зна колико је из грађанског реда ожењених примљено за официре од 1876 па на овамо, без да су испунили те услове, па за то би требало дозволити и овим садањим да се жене. Он је за предлог, и да влада поднесе пројект законски, да се намени старо наређење.

Илија Стошић наводи, како је министар још 1875 обећао, да ће о овоме поднети предлог, ал то ни до данас није учињено. Досадањим ограничењем ишло се на то, да официри узимају за жене газдинске и трговачке кћери, а сиротињске не. Спречава им се да не могу да узму за жену поштену и сиротну девојку, јер не може кауцију да положи, и онда се мора да приволе оној коју не воле. Он је за то, да Скупштина реши у смислу предлога, а никако да се влади да на оцену.

Марко Петровић разлаже, да су уставом у нашој земљи сви сталежи друштвени уравњати у праву, да могу бити заступљени у Скупштини, само не официри, и с тога гледишта треба да их мало живље заступамо. Прописом о женидби официра иде се, да се створи аристократски ред у нашој земљи, које не треба одобрити.

Сумња, да ће они који немају никога с вишом енергијом стати на браник отаџбине, него они који остављају жену и децу и који знају шта их чека ако непријатељ прође преко њега. Много би њих остало неожењених ако би се подржавало да се не жене док не стекну какав проценат који би осигуравао њихову будућност, или би морали приступити избору једне женске за љубав имања и новаца а не онога, што је потребно у брачној вези. Даље, официр као родитељ свагда ће имати веће симпатије према својим потчињеним него онај који нема фамилије. Ако официр добије жену с новцима, сумња, да ће та кауција ублажити његова осећања, јер човек жењен с богатом или сиротом женском, свагда ће имати једнака осећања фамилијарна, а ко је кадар да победи непријатеља, кадар је да угуши и своја унутрашња осећања, па ма колико да је на отсуству од своје куће. После, где се мора саопштавати на одобрење избор друга, с којим жели ступити у брак, ту нема слободног избора.

На што је и ово рапортирање, кад министар не би имао власти да му забрани избор?

За то је, да се ова ствар врати одбору или одмах унути влади, да она још ове године поднесе формални предлог о укидању закона који ограничава слободу женидбу официра.

Известилац А. Бабовић објашњава, да је и одбор решио, да ово иде влади на оцену и призрење, што значи, да влада размисли о томе и поднесе формални предлог. По члану 57 устава Скупштина не може да чини формалне пројекте законске, него просто предлажу поједини посланици скупштински, па за тим ови шаљу се влади, и влада израђује формалне пројекте те подноси Скупштини на решење. Одбор је поглавито гледао на ове законске и уставне прописе, с којима се може постићи оно што се тражи и жели, а изрази оштри нису се могли узети, јер би се чинила пресија на владу. Нешто, вели, има у предлогу са чим се не слаже, а то је, да девојка подноси уверење од општинске власти како је поштена, а у главноме је с чиме се слаже да се учине неке измене за олакшицу женидбе официра.

Мата Ђорђевић вели, да је 1875 Скупштина решила да се ова кауција укине, и да је влада пристала и обећала да поднесе формални пројект, па то још није учинила. За то је, да се овај предлог не даје влади на оцену, но да она поднесе формални пројект да се та ствар реши.

Ак. Ковачевић каже, да је доиста 1875 решено да се сви официри жене с неким малим ограничењем, но то скупштинско решење није могло имати законске силе за то, што су у законодавству два чиниоца, па док се оба не сагласе, не може да изиђе закон.

Сваки онај официр кад се прими својевољно државне службе и војничке дужности, он зна какви се прописи законски ту полажу, и де воље му стоји да се прими или не прими. Ако се прими, он у неколико и сам своју вољу ограничи.

Уставом казано је да војска не полаже заклетву на устав, а чиновник и сам Владалац па и оно дете, чобанче у планини, у колико се то њега тиче, полаже заклетву на устав. То је за то, што је то за војску нешто изузето, и где сам Господар поставља се на врху војске и рата, и где сви они стоје под једном његовом мисли, и једна мисао владаочева, једна реч његова покреће целу војску на оно или ово. За то излази и оно друго ограничење, да војници не могу ни бирати ни изабрани бити за народне посланике. За те је дакле то ограничење, што они имају своју искључиву обавезност.

Сваки би волео да живи што се год боље може, да буде фамилијаран човек и отац своје деце, али наступи могућност на не може ни цивилан а камо ли војник.

Доста је и сувише учињено што је овај предлог дат влади на оцену па још и на призрење, а влада ће, ако нађе за могућно, поднети свој формални предлог, за то би требало примити ово одборско мишљење онако како је.

Председник мисли да ову ствар треба испитати мало дубље, а после што и сам г. министар није о овој ствари у одбору дао своју реч, па за то би требало ово на ново у одбор упутити.

Министар војни одговара неким посланицима, па вели, што г. Тајсић упе-

ређује с положајем официра и учитеље, он мисли, да то упоређење никако не може да постоји. Поштује позив учитељски и не мење га ни најмање испод позива официра који има да брани земљу. Али доказано је да положај и материјалне потребе официра и учитеља не могу бити ни у колико подједнаке, нити се то може уравнати. Кауција, што се каже, и то не стоји. То је било некада али је укинуто. Сад стоји само осигурање жене и то према некадањем врло незнатно. Ако ли девојка полази за официра само за то, што је он официр а не што га је волела, она онда сама греши, што полази за човека кога не воле.

Женидба није за свакад забрањена, него само док је у младим годинама, док нешто не стигне и плату већу добије, но и у том случају с неким малим ограничењем за жену, дозвољава му се женидба. Иначе после дозвољено му је као и сваком другом грађанину.

Што г. Кукић вели, да су неки официри потпоручници жењени па су примљени без оних услова, примећује, да су они примљени у ванредним приликама, и да за њих није могао важити овај пропис. Ванредне прилике — ванредни и поступак. Даље, официр и ако је ожењен мора добро да врши службу, али ипак, кад је оптерећен кућевним пословима, мораће бити у службеним односима рамања, јер се пази да фамилијарни људи буду ближе својих кућа. С тога је неопходно нужно имати известан број младих и неожењених официра, који ће се непрестано бавити с трупом и посветити једино војној служби. Никакве дакле аристократске или кастичко гледиште, но само интерес службе захтевали су ово досадање ограничење.

Што се каже да је 1875 г. решена ова ствар, на предлог још није поднесен, вели, да тада он није био министар, па додаје, да се није ни могло приступити оваком послу према приликама у којима се до сад земља налазила. Дакле с те стране не може се ништа влади пребацити, што није овоме приступила. Но сад смо на путу реформа војске наше, а поправљање се све што је искуством за потребно нађено, па ће он и овај предлог у претрес узети, па какве промене буду могуће, вољан је поднети Скупштини на решење.

Потпредседник мисли да је свршено ово питање, као што је предложио г. председник да се врати у одбор.

Илија Стошић рече да је један пут решено да се ова ствар врати у одбор.

Министар војни вели, да је ствар довољно претресена, и мисли, да је излишно да се опет враћа одбору, но што и он предлог начелно прима, него само да му се дозволи да ово испита боље и свестраније, па ако буде могуће и промена предложи.

Акс. Ковачевић не зна, за што да се ово враћа одбору, кад г. министар ради формулисања прима предлог.

Председник ставља на гласање и Скупштина реши, да се предлог врати у одбор.

Министар војни и Акс. Ковачевић приметише да је питање потпуно стављено, јер је требало предложити: Ко је за мишљење одборско, тај да седи итд.

Потпредседник рече, да је ствар свршена и да је сад на реду предлог о уређењу и побољшању свештеничког стања.

Известилац А. Бабовић чита извештај одборски о побољшању стања свештеничког који гласи: „Но што је г. министар просвете и црквених дела изјавио, да има спремљен предлог о овоме и да ће га поднети још овој Скупштини, те да се овај предлог с предлогом Арсе Дреновца преда влади на оцену".

Министар просвете и црквених дела вели: и ако је предлог овај донесен у таквој форми да управо више чини штете него користи, то опет мислим да не ће се моћи он просто одбацити, јер заиста има нешто у свештеничком сталежу што треба поправити. Има парохија неправилно подељених. Неки од свештеника имају по 5—600 домова, а неки немају више од сто домова. Дакле, свакако нужна је поправка, и о томе је било изјава и на досадањим скупштинама. Нека по одборском мишљењу иде овај предлог влади, па ће она, кад буде градила предлог о томе, обазрети се и на тај предлог као материјал. Држи, да ће се просто губити време ако се сад приступи дебати. Кад би данас био пред Скупштином предлог владе, који би имао да се узакони, онда би могло бити разговора, да ли да се прими такав предлог или да се одбаци. Али је ово предлог посланика, који тек има да се упути влади на оцену, па влада ако нађе да такав предлог треба Скупштини поднети, она ће то учинити, и онда ће о том предлогу бити говора.

По овоме, Скупштина прво реши, да се не говори о предлогу, а после реши, да се предлог одбаци.

Известилац А. Бабовић чита извештај законодавног одбора о предлогу Ђ. Ђорђевића да се државним питомцима увађа у године службе и оно време, које су на страни као државни питомци провели; и мишљење одборско: да се предлог усвоји но с додатком, да положе у удовички фонд улог за све време на страни проведено на плату, коју су имали кад су за питомце узети.

Анта Пантић пристаје да се само онима који се сами о свом трошку школују на страни, признаје време у године службе, а онима које држава издржава не, јер им је доста, што их држава о свом трошку школује и плаћа.

Ранко Тајсић је мишљења, да се предлог одбаци, јер не треба свакоме који се јави за овакве ствари, дати што тражи, те да само већи издатци падају чиновницима.

П. Срећковић је за то, да се пређе на дневни ред, јер би већина млађих чиновника радо пристала да их правительство о свом трошку шиље на страну, а да им се не рачунају и године службе.

Алекса Поповић каже, кад држава шаље питомце у стране државе, она их шаље да покупе више знања, с којим ће држави и народу користити, и према томе, овоме предлогу има места. Он је за то, да се признаје не само државним, но и приватним људима који се о свом трошку изучавају, и то оне године, које су провели у државној служби пре свог одласка на науке у стране земље.

Председник министар вели, да му није познат случај, да је какав грађански питомац отишао на страну да се учи, а најпре да није дао оставку на своје звање, јер правило је тако, да они пре, него што пођу на страну да се уче, дају оставку на државну службу, ако су се у њој затекли кад су за питомце изабрани, или се сами решили да изображење по овој или оној струци продуже о свом трошку. По томе они, док

су на страни, и нису више чиновници него просто ђаци. Дакле направити или признати оно за државну службу, што у ствари није државна служба, то се не може ни по каквом основу учинити. Друкчије стоји с војним питомцима државним. Они кад иду на страну као војни питомци, задржавају свој карактер чиновнички, шаљу се као официри, јер иду на страну у официрске школе.

Осим тога одбор законодавни није о овом предлогу саслушао ни надлежног министра, као што би према уставу то требао да учини, а да је саслушао, одговор владин био би тај, да она не налази да има разлога по којима би се овај предлог могао да усвоји.

Ђ. Ђорђевић вели, кад Народна Скупштина признаје године службе онима, који су ове провели служећи у страној служби, а за што не ће онима својим синовима ове земље да призна, који су само у интересу народа ишли да се уче на страним факултетима. Истина они су зарад свог издржања на страни кукли и плату, ал за то, што су као добри послати да се у својој струци и науци још боље усаврше, како би држави од веће користи били. Право је, да се тим људима признаду године службе.

По овоме, а на питање потпредседника, Скупштина реши: да се овај предлог одбаци и преко њега прећи на дневни ред.

Алекса Петковић моли председништво, да од стране своје најави законодавном одбору, да претходно имају у виду оне предлоге при претресању и подношају Скупштини на решење, који су оглашени као хитни, као н. пр. да се пострадалој браћи помогне, — а не као овај.

Потпредседник најави, да ће ту жељу Скупштине саопштити одбору.

М. Милојевић протествује, што му председништво већ шест пута није дало реч, па ни кад је хтео свој предлог да објасни, а у овој ствари даје другом и ако је решено да се не говори.

Потпредседник одбија од председништва ту примедбу, па вели, да је Скупштина решила да се не говори.

За тим позва Скупштину да саслуша одговор министра просвете и црквених дела на интерпелацију К. Алковића и Малетића.

Министар просвете рече, да ово питање није ни мало на свом месту. Питати се може министар, за што је оно учињено што по закону није требао да учини, или за што није учињено оно, што је по закону требао да учини; и само се на таква питања мора одговорити.

Зна се, да влада бира и шиље питомце кад се појави каква државна потреба. Влади је дато право, да она мери државни посао, и она за то спрема људе. Сад питати владу, за што то своје право није уступила другоме, то је са свим неумесно.

Ако гг. посланици налазе да треба другојаче ово питање регулисати, нека поднесу предлог па да кажу, да треба ово право одузети од владе па пренети на Велику Школу или на кога другог, на ако Скупштина усвоји, онда ће тако и бити. То је пут; с тога мисли да треба преко овог питања прећи на дневни ред.

Ђ. Малетић вели, да овде није управљено питање на г. министра, што своје право није пренео на другога, него се моли да објасни, мисли ли регулисати овакво шиљање питомаца на страну. Питано је с тога, што је под министром Цукићем академијски савет бирао из своје средине младиће, који су, најспособнији и представљао министру те их овај после тек шиљао. Питање је дакле да се регулише, да ли је боље да сам министар шаље људе, или боље, да пита оне људе који има у с тим младићима посла. Ниште се да се регулише да савет академијски предлаже, а министар да одобрава. Дакле да не буде сам министар.

Министар просвете вели, да је ово питање законом већ регулисано, и сад томе питању не може бити места, но предлогу, да се другојаче регулише.

Не бира сам министар него сви седам, дакле цео министарски савет, према пријављеној државној потреби. А бира та на основу докумената, којим је свршио школу. И професори не смеју изабрати оног који има рђавију сведоџбу, а оставити оног који има бољу.

Што се каже да влада може погрешити у избору, вели, да и академијски савет може погрешити. На ако би погрешио онда не одговара ником, а на министра може бити питање, за што је погрешио. Дакле више гаранције има, кад влада бира него кад професори бирају.

К. Алковић каже, да је јединствено покренуто ово питање у интересу наших школа, у интересу нашег просветног напретка и у интересу наших виших надлежатељстава у судској и управној струци, где треба да долазе најспособнији и најучењији људи.

По уставу, министар је истина главни надзорник свију просветних установа, и дужност му је да надзирава да се све просветне радње развијају онако, како је за просвету најбоље. Кад је професорима поверено превађање ученика из школе у школу, за што им се не би поверило и бирање питомаца, јер то није ништа друго но опет превађање у још више завод, само који се на страни находи.

Само сведочанство не може служити за мерило, јер у њему има неких ствари које се прећуте за срећу и будућност тог младог човека, но то остаје у глави професора забележено. Дакле за избор најкомпетентнији су професори.

И саме радове тих питомаца на страни надлежни су професори да оцене. А после, велика је школа најкомпетентнија да оцени и то, на ком ступњу стоји какав завод на страни, и према томе, коме ће се заводу питомци и шиљати.

За то мисли, да је умесно да при сваком избору питомаца професори велике школе дају своје мњење, а одобравајући глас да има дотични г. министар.

Министар просвете вели, да то зависи од даљег законодавног наређења, и о томе се може чинити предлог да се то преначи, али док се то законодавним путем не преначи, дотле је са свим неумесно питати министра, што он то није сам преначио и хоће ли он сам то да преначи.

Што се тиче разлагања како велика школа има свој значај, то нико не одриче. Мисли да заиста велика школа има тај задатак, но то треба претходно да јој се повери а да ово буде, треба да поднесе посланик предлог. Што се тиче онога, да велика школа оцењује

има ли потребе за ово или оно, држи да то не спада у њену надлежност.

Доиста је за велику школу корисно, да професори путују по страним државама, те да виде, како је на другим университетима, шта има ново и т. д. али све то треба претходно да се узакони.

Коста Алковић жели, да се уреди да се молбенице с документима тих младића уручују министру, он да их шаље на оцену академијском савету, који ће о томе своје мишљење с документима повратити министру; а није мислио, да савет академијски и одређује кад и колико треба послати, не у који ће универзитет који младић моћи да се пошље.

За тим Скупштина изјави, да је задовољна с одговором, а интерпеланти да нису, но да ће предлог поднети.

Секретар Ак. Ковачевић чита интерпелацију на министра просвете, за што се општина Доње Црнице у окр. ужичком не оцени од манастира Раче и прида парохији и цркви рогачичкој, кад јој је она ближе, и што јој је тамо школа.

Министар просвете одговара, да то питање не расправља ни један министар него само архијереј. Он прави распоред с тим парохијама а кад учини такав распоред, да он не одговара жељама народа и није праведан, онда се тај народ коме је неправда тим учињена жали архијерејском сабору. Архијерејски сабор, увевши то у расуђење препоручује архијереју да праведну поделу учини и даде задовољења народу и ако он то не учини онда долази жалба на министра просвете и овај све што може у таквом случају да учини, то је, да испита како ствар стоји и да опет врати архијерејском сабору с препоруком да се та народна жеља задовољи. То је дакле што би и он по овоме сада могао предузети.

Милан Ђурић прима на себе, да у место Симе интерпеланта, који није овде, за њ одговори, на вели, да манастир Рача има преко 1000 кућа, док остали свештеници у Дубу немају него 260 домова, и ту су 2 свештеника који сами служе службу, чиноделствују и све остало врше, па и породицу издржавају и све државне и општинске терете сносе.

Сад, је ли могуће да ови свештеници с њиховим породицама живе с тако малим бројем кућа и је ли право да манастир Рача и калуђери имају толико стотина кућа и још салашице, воденице, стружнице и друга имања, а ови ништа, но да се с породицом нате и муче? У интересу бржег вршења и тачног служења, у интересу правде и правице, цркве и вере, олакшања и среће народа, било би добро, да се неколико стотина кућа одвоје од манастира Раче и овим сиромашним свештеницима даде на издржање породице.

Неопходно је нужно да се ова општина одвоји од манастира Раче и прида цркви рогачичкој, јер су је људи ове општине и зидали, а ту су им и дедовски гробови, и најпосле што им је ближе, јер до ње нема ни сахат а до Раче пуна три дањине.

Сећа се, да је народно представништво још једном дигло свој глас, да се спе парохије боље распореде, али свети архијерејски сабор није баш ни прстом такнуо, да оствари овај захтев.

на се нада да ништ ће влада ни Скупштина желети да се и у будуће тако догађа.

Министар просвете вели, да се интерпелацији овој може замерити само то, што се министар пита за оно што пада у туђу надлежност. Пита се за што архијереј није учинио то и то. То питајте архијереја, министар не одговара за то. Овде би имало места томе, ако је жалба против тога пошла архијерејском сабору, па он није ништа учинио, онда да се жалба поднесе министру просвете, али сада питати о томе министра нема никаква смисла. Него он узима ово питање као жалбу на ће учинити корак.

По што је г. Ђурић изјавио да је то и била цељ његовом другу и по што је Скупштина изјавила да је с одговором задовољна, то

Секретар А. Ковачевић прочита питање Глигорија Петронијевића и А. Перуничића, на министра војног, за што је војска I, II и III класе среза студеничког била за сво време оба рата на граници док су друге биле само I или I и II класа.

Министар војни вели, што је у неким окрузима и прва и друга класа народне војске одмах у бој позвата, томе су узрок географске околности и војни захтеви што смо морали одмах у почетку рата имати највећу убојну снагу за први удар, па је природно да то буду граничне трупе. А што је у по неком округу и трећа класа изашла, томе су узрок месне прилике, јер кад је непријатељ угрожао неким граничним тачкама, онда је морала III класа из околине као најближа притећи у помоћ док друга не дође. Но то није било стално него је варирало како су кад прилике захтевале. Но докле су неке класе биле на граници, дотле су друге вршиле неку другу службу. Биће познато да пожаревачка II класа није била у бој овог другог рата, али је храну преносила, путове правила и чак Турке селила. Из овога се види, да док је друга класа војске неких округа вршила бојну службу дотле је друга вршила интендантурске потребе. Хвала Богу овог рата није нам ни требала сва друга класа. Међу тим садањом новом формацијом војске, војска је тако груписана да у првом реду само прва класа излази на бојиште а друга тек кад врло велика потреба буде; и она се сматра као резерва прве класе.

Г.г. Петронијевић вели, да још у време херцеговачког устанка па сво до данас, и прва и друга класа среза студеничког, час је позивана а час повраћана натраг, док друге нису тако потрзане. После, код њих је вели, вршила кулук трећа класа и мимо тога узимати су појединци људи и кулук вршили тако, да се често пута није могао видети човек у њиву на раду, но све женскадија и деца. Дакле кад се знало да су они на граници сваког од потребе за што нису смењивани.

Министар војни рече, да је већ казао да су они пређе изашли с тога што су ближи били; у осталом они нису радили оне послове интендантске које су друге класе других округа радиле. Пожаревљани су ишли на селиди Турке што нису Студеничани ни Чачани чинили.

По овоме а на питање потпредседника, Скупштина изјави, да је с одговором г. министра задовољна.

Потпредседник каза, да због данашњег празника прекраћује данашњу седницу а да првог и другог дана Божића не ће бити састанка, но трећег дана, а што буде за решавање ставиће се на дневни ред, и тим седницу закључи.

Састанак овај трајао је до 11 и по сахата пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Тупаковић.

Секретар
Живко Недић.

Потписници:
Анта Пантић, Тома Стајић, Таса Костић, Анта Нешић, Василије Павић, Јосиф Марковић.

XXVIII САСТАНАК

27 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР
А. Ковачевић

Присутни сви г.г. министри. Посланика на окупу 164.

Почетак у 9 сахати пре подне.

По што је састанак отворен.

Председник јави, да је дошао г. Јован Перић, посланик среза мачванског округа шабачког, и Скупштина упути одбору његово пуномоћије са записником о избору.

За тим Скупштина одобри осуство и то: Алекси Пеновићу за све време овогодишње скупштинске периоде, а Радивоју Живковићу 30 дана.

Председник каза: да је сад на дневном реду извештај финансијског одбора о буџету, па позва известиоца г. Јеврема Гудовића који прочита извештај, па и два одвојена мњења четири члана и Илије Матића.

Извештај гласи:

Извештај
финансијског одбора
Народној Скупштини

Одбор финансијски свршио је преглед буџета државних расхода и прихода за рачунску $187^8/_9$ годину, на част има да о томе поднесе свој извештај Народној Скупштини у следујућем:

А. О расходима.

Одбор је прегледао буџет расхода, упоређујући предложене суме за $187^8/_9$ рач. годину, позицију по позицији, с расходима одобреним буџетом за прошлу $187^7/_8$ рач. годину па је нашао ово:

I. Општи расходи.

1. Код позиције „Народна Скупштина“ стављено је за рач. $187^8/_9$ годину

свега 250.000 гр. пор. дакле више 50.000 гр. пор. но у буџету за $187^7/_8$ рач. годину. По што је број посланика увећан посланицима ваздашним и из ослобођених предела, то је одбор ову позицију усвојио.

2. Код позиције „на пензионирање саветника, министара и посланика као и на министре и посланике на расположењу владе“ стављена је у пројекту буџета за $187^8/_9$ рач. годину повишица у 20.000 гр. пор. и тако цела сума износи 60.000 гр. пор.

Због могућности да се број ових лица увећа, а нарочито број посланика, ова је повишица нужна па за то ју је и одбор усвојио.

Но овде је одбор учинио ову примедбу: да се министри, који се сада већ на расположењу налазе, могу ставити у пензију и да им се пензија одређује сваком из плате, коју по овом буџету прима; разуме се по себи, да се ово има вршити сходно законским прописима о чиновницима. Но ова примедба да има важити само за $187^8/_9$ рач. годину, као што је то било и за 1877 рач. годину. На ову примедбу одбора пристала је и влада.

3. Код позиције на „пензионирање чиновника свију струка“, која је у $187^7/_8$ рач. години износила 45.000 гр. пор. стављено је за $187^8/_9$ рач. год. 25.000 гр. пор. тако, да цела сума износи 70.000 гр. пор.

Због увећаног броја чиновника у ослобођеним пределима, и што има повише старих и слабих чиновника, које као неспособне треба пензионирати и млађим способним заменути, учињена је ова повишица и одбор ју је из наведених разлога усвојио.

4. Накнадним писмом тражио је министар финансије, у след захтева министра просвете и црквених дела, да се сваки засебно у главном буџету код општих расхода 12.000 гр. пор. на пензионирање професора гимназије београдске г. Лудвика Шпанића, који је 30 година службе навршио, па му због старости и слабости није више могуће вршити професорску дужност. Одбор је одобрио на ово име само 10.000 гр пор. за то што су већ 2 месеца од $187^8/_9$ рач. године протекла, а у толико је смањио суму горе под 3 именовану на пензионирање чиновника свију струка. На ово је и влада пристала.

5. Позиција 7 на „авансовање чиновника по класама и на периодично повишење плата професора и телеграфиста“, која је за $187^7/_8$ годину износила 45.000 гр. пор. повећана је са 15.000 гр. тако, да цела сума за $187^8/_9$ рач. годину износи 60.000 гр. пор.

По што је број чиновника због проширеног земљишта увећан и по што се периодске повишице плате по закону морају давати, то је одбор и ову позицију као умесну усвојио.

6. Позиција 8 на „непредвиђене редовне потребе“ износила је у буџету за $187^7/_8$ рач. годину 200.000 гр. пор. а у пројекту буџета за $187^8/_9$ рач. годину предложено је 250.000 гр. пор. дакле више 50.000 гр. пор. Но одбор је учинио примедбу да се ова позиција смањи на 30.000 гр. пор. на шта је и влада пристала и по томе цела ова позиција има да износи 230.000 гр. пореских.

Повишица се ова правда тиме, што је земљиште Србије повећано и што ће се сразмерно и разне непредвиђене

материјалне потребе увећавати, које би се из овог кредита морале исплаћивати.

7. Позиција 9 на „ванредне потребе“ повећана је са 100.000 гр. т. ј. за $187^{7}/_{8}$ г. износила је ова сума 850.000 гр. пор. а за $187^{8}/_{9}$ рач. годину тражи се 950.000 гр. пор.

Одбор је ову суму усвојио из разлога, што је земљиште увећано и што се према овоме увећању и предложена повишица на ове потребе као нужна показује.

8. „Пензије и издржавања“. У буџету за $187^{7}/_{8}$ рач. годину износила је цифра ове позиције 1,002.213 гр. и 31 пр. пор. а у пројекту буџета предложена је сума у 1,080.884 гр. 13 пара пор. дакле више 78.670 гр. 32 паре пор. Ово повећање долази у след пензионирања извесних професора и чиновника и издржања неких лица инвалида, које је све на закону основано.

Али по што је у овој повећаној цифри предложена и пензија г. Мијаила Барловца у 10.530 гр. и 22 паре пор. која се од више година повлачи и скупштинама неодобравана, одбор је нашао да ову пензију треба избрисати, и по томе кад се она од поменуте цифре увећања одбије, онда излази да је ова цифра само са 68.140 гр. пор. и 10 п. увећана, и тако целокупна сума на „пензије и издржавања“ износи 1,070.353 гр. и 31 п. пор. и одбор ју је усвојио.

Влада није пристала да се г. Барловцу пензија избрише.

И тако општи расходи за $187^{8}/_{9}$ рач. годину износе 4,330-953 гр. 31 п. пор. или равно 1,828.559 динара и 48 динарских пара.

II. Стручни расходи.

1. Буџет министарства правде и главне контроле.

Предложени буџет износи 4,085.570 гроша пореских. За $187^{7}/_{8}$ рач. годину износно је свега 3,641.930 гр. пореских, дакле више се тражи 374.040 гр. пореских.

Увећана сума буџетска долази отуд, што је додат већи број чиновника код првостепених судова, који ће се поставити у ослобођеним пределима. На образовање казненог завода у Нишу, и што су за ослобођене пределе морале бити увећане партије: на плату практиканата, на плату служитела, на трошкове канцеларијске, на издржање ајсеника и најзад нешто на дијурну и селидбене трошкове чиновника.

Одбор је све ове повишице као потребне, а према објашњењу министра правде, једногласно усвојио.

Осим ових повишица буџет се министарства правде увећава још са 69.600 гр. пор. у след преноса контролног одељења из министарства војног у главну контролу. Но у самој ствари ово није нов издатак, јер је постојао већ у буџету војног министарства, и сад се само преноша у министарство правде, па за то ни одбор није имао да учини никакву примедбу код ове позиције

И тако предложени и одбором усвојени буџет министарства правде износи за $187^{8}/_{9}$ рачун. годину свега 4,085.570 гр. пор или динара 1,720.240 као што је и напред казано.

Овде се има још додати то, да ће се среске и велике судије у ослобођеним пределима плаћати на кредита првостепених судова, док ови судови не отпочну радити.

2. Буџет министарства просвете и црквених дела.

Буџет овога министарства за рач. $187^{8}/_{9}$ годину предложен је у 4,690.348 гр. пор. а за рачуску $187^{7}/_{8}$ годину износно је 4,418.521 гр. и 20 пр. пор. дакле за 1879 рач. годину предложен је више у 271.826 гр. и 14 пара пореских.

Овај вишак долази отуда:

1. Што је у буџету за прошлу годину погрешно било мање стављено на умирење једног секретара.

2. Што је код црквене управе додато:

а, на плату једног епископа и то нишког,

б, на плату администратора пиротске епархије,

в, на плату једног председника за нишку конзисторију,

г, на два члана конзисторије,

д, на једног секретара конзисторије,

ђ, звање једног писара администратора пиротског,

е, један писар за нову (нишку) конзисторију,

ж, плата 4 окружна протојереја у ослобођеним пределима.

Даље што је стављено више:

3. На благодејања и то:

а, за питомце на страни, јер је у буџету за прошлу годину стављена цифра само за 4 месеца а не на целу годину и,

б, на питомце велике школе, богословије и свију осталих средњих школа, где је број сиротних ученика и сувише нарастао.

4. На плату професора велике школе због периодске повишице, коју су по закону добили, и због два ново установљена звања професорска у прошлој години, за која је тада стављена плата само за два месеца.

5. На баштовања ботаничке баште у Београду.

6. На издржање ученика и на друге трошкове стављено је више код учитељске школе, а нарочито због отварања четвртог разреда.

7. На увећани издатак због периодских повишица плата код богословије, реалне школе, виших и нижих гимназија, на нишку гимназију и занатлијско-трговачку школу у Пироту, као и на плату учитела и предавача ових завода.

8. На кирију зграде за нишку женску школу, која се кирија према закљученом уговору мора да издаје више него до сад.

9. На отварање нових основних школа у ослобођеним пределима и занатлијске школе у Пироту.

10. На увећани издатак на пензије учитела и учитељских породица, што су по закону приповељени.

11. Што је због ослобођених предела додато више и на подвоз и на дијурну.

12. Што су због нових предела увећани издатци:

а, на канцеларијске трошкове и огрев,

б, на плату практиканата и

в, на плату служитела.

Одбор је све ове повишице према поднесеном објашњењу министра усвојио, само што није могао одобрити, да плата окружним протојерејима у ослобођеним пределима буде по предлогу 500 талира, него да буде од 100 до 400 талира.

На ову одборску примедбу којом је смањен издатак у 9600 гр. пор. при-

стао је и министар просвете и црквених дела, али је у једно изјавио, да су за сад довољна три протојереја, а она сума од 800 талира или 9600 гр. пор. која претиче од предложених 24.000 гр. пор. на окружне протојереје у ослобођеним пределима да се употреби, и то:

а, на увећање кредита одобреног на издржање питомаца из суседних области и српске сирочади 4700 гр. и б, на вишу женску школу у Београду 4900 гр. пореских.

И ово је одбор као умесно и пробитачно усвојио.

После овога г. министар просвете и црквених дела накнадним писмом тражио је, да му се на установљење и издржање нове реалке од 2 разреда у Горњем Милановцу а за време од 16 августа па до краја рачунске 1879 године одобри кредит још у 3000 гроша пор., јер, вели, од свију окружних варошн, само Г. Милановац нема осим основних никакве друге више школе, док то у свима осталим окружним варошима има, а грађани овог места непрестано траже.

И ово је одбор као умесно усвојио, према чему треба буџету, поред напред означених сумах додати још 3000 гр. пореских.

Према свему овоме права цифра расхода министарства просвете и црквених дела износи за рачунску 1879 годину свега 4,693.348 гр. пор. 1,976.146 динара и 53 динарске паре.

3. Буџет министарства иностраних дела.

Буџет министарства иностраних дела предложен је за рачуиску 1879 годину у 1.031.216 гр. пор, а у рачунској 1878 години износно је 728.996 гр. порес; предложен је дакле за 1879 рачуиску годину више у 302.220 гр. пор.

Овај вишак долази поглавито отуда, што се отварају нова заступништва у Паризу, Петрограду, на Цетињу и у Бугарској, што се за досад постојећа заступништва у Бечу и Букурешту као и персонал самог министарства, предлажу неке повишице на плату и друге трошкове, и што се предлаже ново звање начелника у министарству политичке природе, који се послови не могу вршити од нижих чиновника, него захтевају нарочито лице од поверења.

Уговором берлинским призната је независност Србији, и кнежевина је тиме ступила у коло европских држава као равноправан члан, али с правима независне државе примила је на себе и неке нове терете, које овај нови положај собом доноси. Дипломатски саобраћај Србије са страним силама извесно ће у след новог положаја њеног постати живљи, него што је до сада био, и Србија ће морати своје дипломатске заступнике у иностранству узвисити на онај степен, који одговара данашњем независном положају Србије и важности двореа код којих исти буду акредитовани, а ово ће се постићи само онда, ако њихове дотације буду такве, како би они могли живити достојно положају, који заузимају и земљи коју представљају, ово у толико пре, што су и велике силе, које имају своје заступнике код нашег двора почеле истима давати више дипломатски степен.

Одбор имајући све ово на уму, а према објашњенима која је председник министарства, министар иностраних дела, дао, усвојио је све предложене повишице.

У самој ствари с овим додатцима, који су према ономе што је напред наведено неопходно нужни, не превазилази се она буџетска сума која је за 1877 рачуиску годину одобрена министарству иностраних дела на „ванпредне трошкове и достојније заступање државних интереса.“ и коју је министар на сопствене побуде предложио Народној Скупштини, да се смањи због ратних околности у прошлој години с 280.000 гр. пореских.

И тако буџет министарства иностраних дела за 1879 рачуиску годину износи свега 1,031.216 гр. пор. или у динарима 434.196 динара и 20 динарских пара.

4. Буџет министарства унутрашњих дела.

Буџет овога министарства за $187^{8}/_{9}$ рачуиску годину предложен је у 8,456.042 гр. пор., а за рачуиску $187^{7}/_{8}$ годину износно је 6,907.720 гр. и 26 п. пор.

Но од ове суме 6,907.720 гр. и 26 п. пор. колико је овом министарству буџетом за $187^{7}/_{8}$ рачуиску годину одобрено било, отпада 4,906 гр. и 26 п. пор., с тога што је у плати начелника поштанско-телеграфског било стављено више 426 гр. и 26 п. пор. и што је од плате другог комесара поштанског отпало 4480 гр. пор. по што је ово звање укинуто.

Кад се дакле ове суме одбију, онда би буџет за $187^{7}/_{8}$ годину остао на 6,902.814 гр. пор.

По овоме предложено је за $187^{8}/_{9}$ рачуиску годину више 1,553.227 гроша пореских.

Но г. министар унутрашњих дела, после овог предлога тражио је накнадно да му се одобри још 23.600 гр. пор., што је потребно за издатке у новом срезу лужничком округа пиротског и 23.600 гр. пор. за нови срез ражањски у округу алексиначком, који издатци нису предвиђени били у предложеном буџету.

И тако цела предложена сума износи 8,503.242 гроша пореска, дакле више него у прошлој $187^{7}/_{8}$ год. 1,600.428

Вишак овај долази поглавито отуда, што су у овом буџету прорачуњени и стављени издатци на надлежателства у ослобођеним пределима, која стоје под управом г. министра унутрашњих дела.

Цео трошак на ова надлежателства у ослобођеним пределима износи по предлогу на 1,524.940 гр. пор.

По овоме од целог вишка долази вишак трошкова у старим границама Србије на 75.488 гр. пор.

За овај вишак расхода, поднео је г. министар унутрашњих дела у једно и објашњење о томе, на што су они опредељени.

Одбор финансијски размотрио је како предложени буџет, тако и објашњење г. министра унутрашњих дела и учинио му је две примедбе.

И то једну код плата помоћника окружних начелстава у ослобођеним пределима, а другу код плата жандарма при управи варошн Београда.

На име по предлогу тражи се, да у начелству округа нишког буду два помоћника начелства. Но по што је одбор учинио примедбу, да би и у овом начелству било довољан један помоћник, г. министар усвојио је ову примедбу и тако остају 4 помоћника окружна места предложених 5, и по томе отпада плата

једног помоћника I класе у 8400 гр. пореских.

Даље, по предлогу имало је да се дода још 20 нових жандарма коњаника за полску службу при управи вароши Београда, и да се на два наредника даде по два талира додатка. Но одбор учинивши примедбу свео је овај број жандарма на 10 с једним наредником, на шта је и г. министар унутрашњих дела пристао и по томе од предложене суме у овој позицији у 31.968 гроша порес. отпада 15.924 гр. пор.

Према овоме од предложене целокупне суме у 8.603.242 гроша пор. кад се одбије 24.384 гроша пор. колико по примедбама одбора има да отпадне, онда остаје буџет министарства унутрашњих дела за рачунску 187⁸/₉ у 8,478.858 гроша пореских, што је одбор и усвојио.

Накнадно овоме г. министар унутрашњих дела предложио је одбору, да се рачуновођи министарства унутрашњих дела г. Јовану Протићу даде на личност додатак к плати 200 талира годишње, докле служио буде, с разлогом, што је у овоме звању од више година без изгледа на авансовање, и што служи 40 година, те је тиме стекао право на пензионирање, па је у корист државне благајне, да се њему даде 200 талира додатка на личност, па и даље да служи, а не да се пензионише с читавом платом, и други да се на његово место постави.

Одбор усвојио је разлоге г. министра, примио је овај предлог као користан на државну благајну, с тим, да се овај додатак има рачунати само док је у служби а да му се при пензионисању одбије и пензија према сталној плати од 800 талира одреди.

И то томе кад се сума у 2400 гр. пор. на име додатка плати г. Протића, дода горњој суми у 8.478.858 гр. пор. онда буџет министарства унутрашњих дела за 187⁸/₉ рачунску годину износи 8,481.258 гр. порес. или у динарима 3,571.056, што је одбор и усвојио.

5. Буџет министарства финансије

Буџет овог министарства за рачунску 1879 годину предложен је у 2,145.716 гр. пор.

Но министар финансије тражио је накнадно још: а, на плату служитеља за ћумручке канцеларије 8604 гр. пор. б, на плату думенције и возара ћумручких, нарочито за ћумруке дринске 9504 гр. пор. и в, трошкове комисије, која ће регулисати аграрне односе према берлинском уговору у ослобођеним пределима округлу суму од 30.000 динара, што чини 71.250 гр. пор.

С овим накнадно траженим сумама предложен је буџет финансијске струке снега у 2,234.634 гр. пор., а за рачунску 1878 годину износио је 1,933.302 гр. пор. дакле за рачунску 1879 год. предложено је више 300.642 гр. пор.

За овај вишак расхода који произлази нарочито због ослобођених предела, увођења метарских мера у живот, трошкова комисије која ће регулисати аграрне односаје и због тога, што су два звања нижчерска пренета из министарства грађевина у министарство финансије, те је и сума на њихове плате министарству финансије додата а у министарству грађевина отпала. Г. министар финансије поднео је у једно и осебено објашњење о томе, која су предложеном буџету додата.

Противу разлога који су у овим објашњењима изложени, одбор финансијски није имао шта да примети, јер су додати издатци по све умесни и на закону основани; на за то је одбор све позитивније усвојио и тако буџет овог министарства износи за рачунску 1879 годину 2,234.534 гр. пор. или 940.856 динара и 43 паре динар.

6. Буџет министарства војног

Буџет овог министарства за рачунску 187⁸/₉ год. предложен је у 16,930.400 гр. пор. по одбитку суме од 69.600 гр. пор. за контролно одељење, које је пренесено у главну контролу, као што је у буџету министарства правде поменуто, за рачунску 1878 год. износио је 15,725.516 гр. пор.

Према овоме буџет овога министарства за рачунску 187⁸/₉ годину предложен је више у 1,204.884 гр. порес. Вишак овај долази отуда: што су због увећаног броја војске (погланито артилерије) и команада увећане партије: на плату, храну, огрев и осветљење, на одело, на канцеларијске трошкове и на кућне кирије, даље што је увећана партија трошкова артиљеријских радилишта и због оправке пушака, због израде барута, чаура и т. д. даље, што је увећана партија трошкова за преброд „Делиград", а због оправке казана и шлепова: и најпосле, што је увећана партија трошкова државне ергеле, а због отвореног места за два лекара; и најпосле, што је увећана партија на особене трошкове, а због нових дела, која се имају штампати, и због шиљања официра у стране земље и т. д.

Г. министар војни поднео је уз буџет и своје објашњење, за што се која партија повећава.

Одбор је разматрио буџет који се предлаже, и сравнио га с прошло-годишњим буџетом, па учинио је ове примедбе.

1. Код партије хране, огрева и осветљења одбор је учинио примедбу да би ову партију требало смањити на 129.000 гр. пор. с разлогом, што је за војне цељи разрезана храна у ослобођеним пределима, и по томе не ће требати за набавку хране цела предложена сума.

2. Код партије одела стајаће војске одбор је учинио примедбу, да би ову партију требало смањити с 50.000 гр. пор. с разлога, што је прошле године због увећања стајаће војске већа сума на ово име одређена, те би сад због увећања војске, нарочито у артиљерији, за одело њено довољно било да се ова партија увећа само са 130.000 гр. пор. и по томе да се смањи предложена сума с 50.000 гр. пор.

3. Код партије на трошкове преброда „Делиграда" одбор је учинио примедбу, да би за оправку казана и шлепова довољно било 10.000 гр. пор. и по томе да се предложена увећана сума у 20.000 смањи на 10.000 гр. пор.

4. Најпосле код партије „особених трошкова" одбор је приметио, да би довољно било кад би се ова партија увећала са 66.521 гр. пор. и по томе да се смањи с 15.000 гр. пор.

На све четири примедбе министар војни пристао је.

Осим тога при претресању буџетских плата официрима, г. министар се војни сагласно с одбором, да се број пешадијских официра смањи са 5 поручника и

да се њихова плата с додатцима, која износи 2140 талира или 25.680 гр. пор. одбије од суме предложене у буџету министарства војног.

По овоме кад се одбију све смањене суме у 229.680 гр. пор. од предложене у 16.930.400, овда буџет министарства војног за рачунску 1878|9 год. износи: 16.700.720 гр. пореских, или динара 7.031.882 и 10 пара динар. што је одбор, имајући на уму велики значај наше ѕбојне снаге, која је својим успесима на бојном пољу у прошлим ратовима признање целог српског народа задобила, и која је залога наше будућности, и усвојио.

7. Буџет министарства грађевина

Буџет министарства грађевина предложен је за 1879 рачунску годину у 2,894.852 гр. пореска, а то је од суме која је за 1878 рачунску годину била одобрена у 1,191.361 гр. 20 пара пор. више за 1,703.490 гр. и 20 пара пореских.

Од ове више предложене суме пада само на трасирање железнице што се по берлинском уговору и уговору с Аустро-угарском закљученом мора извршити 1,120.000 гроша и 384.090 гр. и 20 пара пор. што је потребно на подизање споменика блажено-упокојеном Књазу Михаилу, које две суме износе свега 1,504.090 гр. пор. и које као напредни издатак важе само за извесно време, а остатак више остаје као редован по одбатку она два нижињерска звања, што су пренети у министарство финансије, као што је код буџета овог министарства казано, и он износи саме 199.400 гроша пор.

Према објашњењу које је г. министар грађевина уз поднети буџет приложио, одбор није имао шта приметити односно повећања редовних издатака, а тако исто односно издатака на подизање споменика блажено-упокојеном Књазу Михаилу, јер о овоме издатку већ постоји законодавно решење од 23 октобра 1871 године.

На против што се тиче оног издатка на трасирање железнице, одбор је нашао да се овај посао може извршити с мањом сумом, и тако је кредит који је на оно име предложен смањио са 120.000 гр. пор.

На ово смањење пристао је и г. министар грађевина.

Остале предложене суме као умесне и законе одбор је усвојио.

Према овоме буџет министарства грађевина за рачунску 1879 год. износи свега 2,774.852 гр. пор. или 1,162.352 динара и 74 паре динарске.

Најпосле одбор јавља Народној Скупштини, да у буџету о Барловчетовој пензији има одвојено мњење мањине које се под ·/. прилаже.

Према свему овоме целокупна цифра стручних расхода износи за 1878|9 рач. годину 40,001.498 гр. пореских или 16,842.736 динара.

Овој суми кад се дода напред означена сума општих расхода у 4,330.953 гр. и 31 пр. или 1,823.559 динара и 48 дин. пара.

Онда укупна сума свију редовних расхода за 1879 рачун. годину износи: 44,332.451 гр. и 31 пару пор. или 18,666.295 динара и 48 динарских пара.

Б. О приходима

Целокупни приход државни за рачунску 1879 годину износи по предрачуну 45,953.632 гр. пор.

Одбор је испитао све позиције прихода, и основајући се на подацима за неколико прошлих година, које је имао пред собом о дејствителним примљеним приходима, као и имајући на уму проширење земље у след ослобођених предела, од куда такође по добивеним подацима има извесна количина прихода да се прими, сматра да су сви предложени приходи с довољне вероватности срачунати, и да ће се у току 1879 рачунске године примити, осим позиције „канцеларијски приход“ који је предрачуњен у 250.000 гроша пор. а који ће приход по мњењу одбора нарочито због ослобођених предела много више изнети, за то је одбор овај приход повећао с 50.000 гроша пореских, дакле да буде 300.000 гроша пореских.

Дакле по мњењу одбора предложени буџет државних прихода за рачунску 1879 годину треба повисити с 50.000 гроша пореских, па тако повишен да представља цифру целокупног прихода од 45,103.682 гр. пор. или 18,991.002 динара и 95 пара динарских.

И по томе кад се од ове суме предрачуњених прихода за рачунску 1879 годину одбије она напред означена сума расхода за исту годину 44,332.451 гроша и 31 пара, или 18,666.295 динара и 48 дин. пара, показује се превишак прихода за ову 1879 рачунску годину у 771.180 гроша и 9 пара пор. или 324.707 динара и 47 дин. пара.

Одбор финансијски, подносећи овај извештај Народној Скупштини о буџету државних расхода и прихода за рачунску 187⁹/₀ годину, част има у исто време вратити и предати му буџет, на решење.

Председник
финансијског одбора
М. Спасић.

Известилац и члан
Јефр. Гудовић.

Чланова:
Илија Марјетић, Аксентије Ковачевић, Рака Кукић, К. Алкевић, Илија Матић, Светозар Карапешић, Димитрије Димитријевић.

Одвојено мњење четири члана гласи:

Одвојено мњење

По што о пензији г. Барловца постоји извршна судска пресуда да му таква припада, и по што влада, држећи се устава земаљског, предлаже, да јој се за извршење те пресуде одобри од законодавне власти потребна сума новаца, то доле потписати на основу § 110 устава земаљског налазе, да законодавна власт не може не одобрити речену суму новаца за извршење пресуде у буџет стављену, а да с тим својим отпором не поништи и не обезнажи радњу судске и управне власти у нашој земљи.

Оваквим поступком законодавне власти створио би се прецедентски случај, на кога би произашле недогледне рђаве последице, како за наш земаљски кредит, који нам је сада више него икада потребан, тако и на уређај положај наше независне кнежевине, која жели, да као правна држава ђе у круг осталих јевропских држава и да јој се јурисдикција, коју стране државе над поданицима својим имају уступи.

С ових разлога потписани су мњења, да се пензија г. Барловцу коју влада предлаже у буџету за 1878 год. призна.

Чланови одбора:

Илија Марготић, К. Алковић, Јеф. Гудовић.

Одборско мњење

Одвојено мњење Илије Матића гласи: Ја се не слажем с мњењем већине одбора финансијског односно пензије г. Мијаила Барловца из Београда из ових разлога:

Г. Министар финансије тражи, да му одбор финансијски одобри стављену суму у буџету за пензију г. Барловца за 1879 рачуниску годину.

Али пошто г. Барловац није до сада из државне касе пензију примао, но је тек сада на такову права задобио и то право добио је пресудом највишега овоземаљскога суда; да право то да постоји и г. министар финансије признаје, и за то према томе и тражи од финансијског одбора да се сума за пензију г. Барловца у буџету уврштена одобри.

Према оваквом стању ствари поштујући пресуду највишега суда као светињу која пресуђује и исприче правду у име Његовог Височанства, ја сам мњења као члан одбора финансијског и као народни посланик, да се одобри сума стављена у буџету за пензију г. Барловца за 1879 рачуниску годину.

Члан финансијског одбора
Илија Матић.

Председник мисли, да би се просто губило време кад би се у опште говорило о буџету, пошто се он у начелу мора примити, па пита Скупштину: је ли воља да се пређе на позиције?

Известилац Јеврем Гудовић вели, да је буџет закон. Тим буџетским законом регулишу се државни приходи и расходи. О потреби буџета не може бити говора у основу, с тога би требало одмах прећи на поједине позиције.

Никола Радовановић такође мисли, да о буџету у опште не може бити говора, па додаје, да би требало читати позицију по позицију и сравњивати их из владиног предлога с одборским мишљењем, и онда о њима решавати.

Марко Петровић вели, да се с политичког гледишта свагда водила генерална дебата о буџету државних прихода и расхода. С тога је за то, да се у опште говори о буџету.

Председник каже, да ником не спречава да говори, само би то било излишно, јер буџет мора бити.

Новак Милошевић такође мисли, да о буџету у начелу не може бити говора, већ да само специјалне позиције прелазимо.

Никола Пашић пште реч да говори у опште о буџету.

Председник му одговара да Скупштина не ће да се говори у опште, а

Дим. Катић хоће да говори о начину вођења буџета, а није противан буџету, да се у начелу одобри, јер то ни луд не би радио, пошто буџет мора да буде.

Министар финансије каже, да је законом прописано како да се буџет саставља. И по томе у општој дебати могло би се испитивати, да ли састав буџета у опште одговара закону. Иначе, имало би да се приступи одмах специјалном претресу буџета.

По овоме Скупштина реши, да се чита став по став.

Известилац Јеврем Гудовић рече, да од општих расхода долази:

I.

1. Цивилна листа Књазу 1,200.000 гроша порес. или 505.263 динара и 15 пара динарских.

Скупштина усвоји.

2. Народна Скупштина 250.000 гр. порес. или 105.263 динара и 15 пара динарских.

Известилац Јеврем Гудовић рече, да је ова сума већа од ланске за 50.000 гроша пор., с тога што је и број посланика увећан посланицима из ослобођених крајева, према коме је увећан број и владиних посланика.

Никола Пашић држи, да би ова позиција у овом времену могла бити мања, кад би се водио рачун од тога да се Скупштина држи на оном месту где би се с мање трошкова могло проћи. За то је мњења да се код ове позиције избрише 50.000 гроша пор. а да се Скупштина у будуће држи или у Крагујевцу или Београду.

Министар унутрашњих дела каже, то где ће се Скупштина држати нема никаке свезе с трошковима скупштинским који су прорачуњени у овој позицији буџета. Чиновници, који су посланици имају ону исту дијурну овде коју би и у Крагујевцу имали. У осталом зна се, да је то право владалачево, да одређује место за држање Скупштине.

А. Ковачевић вели, да се друкчије не може смањити цифра од 50.000 гр. пор. већ кад би предложили да нам се смањи дијурна. Но, и ако је таких појава патриотских више пута било на се преко њих на дневни ред прелазило, држи, да би се и овде у овој ствари само узалудно говорило.

М. Глишић слаже се с Пашићем, на додаје, да кад би се Скупштина држала у Београду онда не би чиновници поред својих плата имали дијурну.

Председник министарства министар иностраних дела мисли, да ћемо се сагласити да не може бити говора о теме, да Скупштина решава где ће се скупштинске седнице држати. По уставу владалачево је право да одређује време и место где се и кад Скупштина има да састане и држи. Законодавну власт, по уставу, врши владалац са Скупштином. По томе не може бити ни питање о томе да једна половина законодавне власти спори другој права прерогативе. Где год владалац нађе за потребно да се држи Скупштина, онде се она и држати мора. Одређивање места за скупштинске састанке не зависи само од економних обзира, него ту долазе и други важни државни обзири. Тако, што се данас држи Скупштина у Нишу, то су изазвале побуде много више, него што би икакве економне побуде могле бити. Само владалац надлежан је, да те више обзире оцени и место за држање Скупштине одреди, а нико други.

М. Милојевић вели, да не би ни речи казао, кад би г. Пашић пристао да им се дијурна смањи. Односно народних и владиних посланика кад би се испитивало, ко доноси више а ко мање користи, да ли владини или народни посланици, то би их далеко одвело. Доказује, да и с економних разлога не би имало шта рећи о месту где се данас држе те седнице, с тога би он био за то, не само да се и у будуће држи Скуп-

штина у Нишу, но да и престоница овде буде.

Г. Петронијевић каже, да се овде говори о томе, на који начин би се могла ова цифра скупштинских трошкова умањити. Слаже се с Пашићем и Глишићем да се ова сума смањи и да се Скупштина држи онде, где владини посланици и чиновници не ће бити на терету државној каси.

По овоме Скупштина усваја и ову позицију од 250.000 гр. пор.

3. Државни савет 404.660 гр. пор. или 170.357 динара и 85 дин. пара.

Известилац Јевр. Гудовић објашњава, да ова сума није ни у колико увећана, него је иста као и лане што је била, и за то одбор није ништа о њој у извештају приметно.

М. Ђурић зна, да је установа државног савета ујамчена земаљским уставом. Али како та установа кошта доста новаца а делокруг њеног рада прешао је у руке Народне Скупштине и владаоца, држи да ће добро бити да се приликом измене устава и она са свим укине.

Ив. Протић вели, да је у 1876 год. на државни савет утрошено 281.971 гр. и 36 пара пор. а сад се тражи да се утроши 404.600 гр. пор. Овде је могло да се уштеди, нарочито што је ово установа која народу није потребна, ма да по уставу постоји; за то би желео да се на њу што је могуће мања цифра употреби, а за сад бар оволика колика је била 1876 године.

Известилац Јеврем Гудовић објашњава, да је 1876 година била напредна, ратна година, и онда су свима чиновницима плате биле смањене, и они су онда примали за сво време рата по 300 талира годишње, и отуда је та разлика у цифри која се појављује између 1876 и ове године.

Министар финансије вели, да је кредит који се тражи за државни савет намерен према потребама као што су ове законом предвиђене.

Зна се, да су за време рата смањене плате. Тако исто зна се колики је број саветника по уставу могао бити. Но тај број из обзира на штедњу није био попуњен цео, но се задовољили с најмањим бројем. Но то некад може да буде а некад не може. За пуноважно решење државног савета треба најмање 11 чланова. Сад, кад их не би нигде било више, не би се често пута могло да ради у савету. Неки чланови савета раде као посланици на страни, неки као чланови владе, и с тога сада није могуће ограничити се на најмањи број. Потреба је очевидна и за то је нужна.

Он би још молио да се овом приликом вотирања буџета, састављеног по законским одредбама, не упуштамо у ствари, које се не могу регулисати дебатом о буџету. Ако се хоће да се ова установа укине, онда се то може учинити само засебним предлогом. А ако овако почнемо говорити код сваког буџетског издатка, који је на основу закона срачунат, онда не ћемо никад бити готови. Главно је да се испита да ли су одиста оволике потребе према закону, па када се нађе да су — нема разговора, цифра на њих срачуната мора се одобрити, а укидање било целе установе или појединог места, може се само засебним законским предлогом и наређењем учинити.

Н. Пашић каже, да је данас народу најпреча потреба да му се олакша терет, јер је после толиког ратовања много сиромашнији него што је пре био. Дакле кад је народ сиромашнији, а увећали сте му дације онда следује, да утроши све што му је још остало. Ни једна кућа која троши више него што привређује не може да се одржи. По томе најпреча је потреба штедња у свима границама државног живота.

Државни савет је установа ни мало потребна, у њој се не раде никакви народни послови. Скупштина има права да може плате појединим чиновницима и телима да смањује. То право посведочила је и тиме, што је за време првог рата смањила плате свима чиновницима. То право стоји, с тога предлаже, да се саветницима смањи плата с 500 талира годишње.

Министар финансије вели, да један народ има свој кредит у свету као и појединац човек. Ми не чинимо никако услугу народу кад износимо пред свет да је сиромашан.

Није истина то, да је народ наш данас сиромашнији него што је икада био. Прво је богатство једнога народа у његовој слободи, а народ српски, узевши га у целини, никада није био слободнији него што је данас, и по томе никад није био снажнији, па ни богатији него сада. Народ је овај кадар био да на леђима својим храни милионе изелица, док најзад није прегао да их се отресе и себи слободу извојује и независност створи. Не стоји то да је он сиротан, и који то може да тврди, он не зна шта ради и куда иде. Ми знамо да у свету има људи, који хоће да докажу да овај народ не може сам себе да надржи, и по томе да други треба да га надржава.

Но знамо ми добро куд ишпане ти што тако говоре и шта су њихове намере. Не раде они то што су ради да овом народу буде добро, но да га приграбе под-а-се. Народ српски одбија то од себе. Он је довољно јак да себе издржи. Разуме се да сваки домаћин, ма колико богат био, треба и да штеди. Тако исто задатак и понос једне владе то је да што год више може штеди. И ми, вели, знамо за то начело.

Не стоји што рече г. Пашић да је право Скупштине да решава, хоће ли саветници или у опште чиновници имати оволику или оволику плату. Има тако званих уговорних права, од којих не може човек да не води рачуна, и код којих се онај што их дугује не може да ослободи обвезе кад год му се прохте. У таква права уговорна спадају и чиновничке плате. Закон је одредио плате чиновницима. Кад ко улази у ред чиновника, сматра се да он зна све услове и сва права која му се законом у том реду ујамчавају. По томе кад он уђе у тај ред и задобије права која му закон даје, он их не ће никад упустити и дозволити да се крње на штету његову и без његовог пристанка. С тога, ако је за време рата 1876 год. код нас и смањена плата, то се не може узимати за доказ, да ми свагда кад хоћемо можемо то учинити. Оно што је било 1876 год. може се узети да је учињено с драге воље од стране чиновништва, и да је ту на неки начин било узајамно сагласије, ради општег добра и преке потребе народне. Али да једна страна без друге може смањити обвезе или умањити права чија, то никако не може бити.

Тако исто и овде код плата саветничких мора бити. Оне се без одобрења

самих саветника никако смањити не би могле, јер су законом утврђене. Што је пак срачуњена овде цела цифра, т. ј. плата на потпун број саветника који по уставу може бити, то је с тога што тако мора бити, јер другчије се буџети и не праве. Предвиђено је онолико колико се највише може потрошити. Али не мора се све ово потрошити, већ што остане то улази у државну касу као уштеда. Уставом је регулисано колико саветника може бити, а према државној потреби они се постављају. Ако ли ко хоће, да се оно што је уставом регулисано измени, он треба да зна и којим уставним путем то може бити, а сад треба да се ограничи само на дебату о буџету.

Р. Тајсић вели, да плате саветничке треба смањити најмање са 500 талира. То је земаљски чиновнички рај, где одлазе чиновници да спокојно уживају своју голему плату. Кад су чиновници стекли право на велике плате, то да ли је по праву и српски народ погорео и пропао, и ко ће њему сад да накнади што му је упропашћено. 1876 године Народна Скупштина донела је решење да се смање плате саветницима, но је некако после 15 дана то решење поништено.

И једна сељачка кућа, ако хоће да има кредита, она не сме трошити више него што има привреде. Г. министар се преварио кад је казао да народ наш није био никад богатији него сад што је. Вала изаћи у народ, па би се видело да наш народ није богат, и што је био богат пропао је.

С тога је за то, да се саветницима смањи плата са 500 талира.

Марко Петровић рече, да је на скупштинама решавано и о саветницима, и о начелствима и о упрошћењу администрације, како по судовима тако и полицији, но то је све, као жеља народа, остало глас вапијућег у пустињи.

Ако једна држава више троши, но што јој њени сагрђани могу дати, она ће пропасти као и једна кућа која више троши но што приређује.

Наш буџет из године у годину корача гигантским кораком, и све до веће и веће суме издавања долази. Ако одобримо да се државни организам напрегнутом снагом покреће, да организам појединих огранака на државном стаблу циркулише више, троши више, но што би по својој привреди у стању био, онда ће можда и само стабло морати да угине. Војна се снага доста развила у нашој земљи, и највећа цифра буџетска троши се на ту грану државну. А за тим на полицију. Сумња, да су ове две гране једина основа бољој будућности, већ просвета и индустрија. Народна је жеља да прво ојачамо просветом, чији буџет овуда, и индустрајом, на ће се онда лакше подмиривати и полиција и војска, и то треба да је брига свију нас.

Жеља му је, да се влада обазре на расположење, на потребе народне, на да се потруди да предлозима који се односе на рашириње просвете и подизање земаљске индустрије да предност над свима осталим, па и да се администрација упрости и непотребан број чиновника из државног склопа истисне.

Глигор. Петронијевић вели, да народ наш није богат но сиромашнији него што је пре неколико година, а да је

тако треба се обазрети на масу а не на неколико богаташа.

Саветницима вала смањити плату што може да се учини, јер они, који имају више, могу и жртвовати више, а који мање они мање, а они што немају ништа њима да се помогне. Ако влада није хтела са свим да укине савет, она је требала да смањи број њихов на 11, колико мора да буде, те тако да сведе издатке на најмању цифру.

Мишља је, да се савет сведе на 11 чланова, и да им се плата сведе на 500 талира.

Милош Глишић каже, да се слаже с предговорницима, па додаје, да сваки мора признати да народ треба да има кредита, али је потребна штедња и појединоме и народу. Тим, што се каже да је народ сиромашан не побија му се кредит у свету, јер онај, коме се обраћамо за кредит, кад види како се ми бринемо, како водимо рачун, како да се помогнемо, тек онда даје и добијамо кредит, а само просто хвалисање не чини ништа. Дакле ако се служимо истином као главним условом, онда тек можемо добити кредит, а тој истини главно је доскочити путем штедње.

Да је народ сиромашнији него што је био пре рата, то је факт. Ено примера по новинама, како управа фондова позива дужнике за исплату интереса, што значи да је рђаво стање у народу па не може да исплати. Данас су сви грађани по вароши и варошицама којима је пре био капитал 500 дук. банкротт, а то стоји и за сељаке, само што се њима не може да каже банкрот.

Саветници се могу свести на 11, а тако исто може им се и плата смањити, како би се помогли, а то је сад најнужније нарочито кад знамо да смо 30 милиона динара дужни, кад морамо да плаћамо турске дугове и најпосле за железницу. Савет је требало свести на најмањи број, но то се није гледало, као год и после рата 1876, с тога и сумња да ће бити сад уштеде, с тога хоће да се сведе за сад на најмањи број.

Ак. Ковачевић вели, да се овде од претресања буџетске цифре прешло на претресање о сиромаштву народном. Но вала се сетити оне дивне изреке у проклamацији владаочевој: „сваки од нас сиромах је појединце, а сви смо скупа богати и снажни.“ Не стоји да је код нашег народа наступило банкротство, јер дугујемо један другоме, само што један има више права према другоме, а наше материјално стање не ће никад на отаџбине наше изићи.

Плате се саветничке не могу смањити, јер људи су добили право уставом на звање а законом на плату. Кад се ово не може оборити никако, онда не ћемо вальда ићи против устава који је бедем за редовну Скупштину. По чл. 65 устава, ако Скупштина не одобри један издатак, влада има право да се опет споразумева са Скупштином, па ако опет Скупштина не одобри и влада на то не пристане, онда остаје прошлогодишњи буџет. На овом основу и одбор финансијски мора је одобрити ово као што је влада предложила.

Министар председник рад је више да одговори на неке опште разлоге, а мање на само питање које се претреса. Нарочито они разлози које смо од посланика среза ваљевског г. Марка Петровића чули, заслужују пажњу. Он је приставио да поједине гране буџетске не стоје у сразмерности, да неке од

њих опадају а друге да се подижу. Даље је навео, да није обраћана довољна пажња на упрошћење администрације.

Што се тиче буџета има позиција, које заиста расту, и то по сили догађаја, у којима се наша земља налази. Но да има буџета који опада као што вели за буџет министарства просвете, то ми није познато. Ако узмемо просветни буџет од неколико година па сравнимо, може се лако наћи да он расте, а не да опада, и шта више, да се за мало година удвојио. У осталом то зависи од Скупштине. Колико год Скупштина стави на расположење за просветне цељи, то ће влада примити са захвалношћу.

Што се тиче питања о упрошћењу администрације, она заиста заслужује највећу пажњу. И при свем том што смо се налазили у ратним околностима, у којима смо се морали старати како ћемо наћи новаца, како ћемо на захтев команданата намиривати разне војне потребе и т. д., ипак писмо ни ово питање изгубили из вида, но смо одредили једну комисију, која је проучавала питање како би се то упрошћење администрације извело. Тај материјал је сад код владе. Она га не ће изгубити из вида, и можда ће првој Скупштини предложити од онога, што је испитано, бар један део да се узакони.

Друго је питање, које се чује, има ли у нас много сиротиње или нема? Мени се, вели, чини, да су многи од г. г. говорника разумели г. министра финансије нетачно. Он није казао, да ми немамо сиротиње, него је казао, да не треба да преувеличавамо наше стање горим него што је, нити да се правимо просјацима кад и ово хвала Богу писмо.

У прокламацији којом је проглашена независност Србије стање је наше најтачније прецизовано. Тамо је казано: „сваки појединце од нас сиромашнији је сад, но што је био пре рата, али сви скупа и јачи смо и богатији". А да смо јачи, мисли да нико од нас не ће сумњати. Сад имамо више градова, више топова, оружја, сад смо задружнији, земља је увећана и т. д. Исто тако да смо богатији доказује се већ и тиме, што у буџету имамо и већег прихода, јер у колико је која земља снажнија, већа и богатија, у толико јој је и буџет већи.

Односно самог питања о државном савету, он постоји на основу устава. Губили би смо време кад би смо говорили сад: треба ли ова установа или не. Ма какво било наше решење, опет савет мора остати дотле, док га устав трпи. Што се тиче попуњавања саветничких места, ја не знам, вели, да ли је известилац казао да их има 15 на месту. Чини ми се да их нема више од дванаест. Ево доказа што овде седе неки министри увети из савета, којих места нису попуњена. Дакле не стоји да се не обраћа пажња на штедњу. Што је г. посланик Протић напоменуо да је 1876 год. на државни савет потрошено само двеста и неколико хиљада гроша, то је доказ да се штедња прави. По правилу стављ се у буџет цела законска сума. Нико не може казати, да и ове године не ће бити штедње, а он се нада да ће је бити.

Што се тиче саветничких плата, ово је питање више пута претресано на Скупштини и сваки пут се изгубило

доста времена, а није се ништа променило с тога, што стоји, да се не може мењати плата која постоји на основу закона док он постоји. Држи да би много практичније било, да они, који воде рачун о тој плати, поднесу предлог на будућност, јер сматра да је ова плата за садање чланове стечено право.

Известилац Гудовић објашњава, да није казао да има 15 саветника дејствителних, но да је тај број по уставу највећи.

М. Милојевић пристаје да се смање плате чиновничке, али тако, да се смање и лишаде и њине и трговине.

Не признаје да је народ у опште сиромашнији него што је пре рата био, а признаје да смо појединце сиромашнији али у опште јачи, богатији и снажнији. Ко зна прошлост нашу, ко зна да је народ наш пиао го и бос, да је хиљадама невоља и других насиља трпио и стотинама тис.ћа најгадњих и најпрљавијих изелица храниo и издржавао, тај ће се дивити што је народ дожинио данашњу славу.

Ко хоће да жини и да напредује, тај мора имати потреба и трошкова. Ми смо Турцима више плаћали на смо опет живили. Ако будемо више давали, мораћемо се више старати и довијати, како ћемо наше веће потребе подмиривати, иначе ћемо се само калашити и лењити. Ако су грање на једном стаблу голе онда и стабло опада и дрво се не може развијати. Ако болујемо, ми смо баш овде сами виндари на треба да се поправљамо, иначе ћемо више боловати.

И он је за то да се администрација у свима струкама упрости, а што се тиче смањивања плате саветницима, држи, да се без пресуде судске нико не може крњити у праву на ни саветници, а односно тога, да се смањи број садањих саветника, не зна како би се то могло учинити, сем ако хоћемо да се вратимо на старо доба, кад су све старце после 50 година убијали.

Никола Радовановић вели, да сами најбоље знамо како стојимо односно богатства. За плате саветничке и број истих постоји стечено право у закону и уставу, па нити можемо да им смањимо плату, ни њихов број овим путем, а на будућност зна се какав треба пут. Треба предлог, који ако се реши и Књаз потпише онда ће онако и бити. Овако само дангубимо и паре трошимо.

Паита Срећковић каже, онај, који говори о томе да се упрости администрација он треба да себи престави цео економски склоп државни, треба да престани колико се људи туже, за што се туже, чим се занимају наши људи итд. Да је мање дела која и задају посла заиста би и простија администрација била. Где има 1300 несвршених дела, па њих 10 чиновника не могу да их сврше, могу ли 2—3?

Дакле може ли да се упрости администрација а да се дела не одгађају.

Односно индустрије вели, да се она не заводи по команди. Она се код нас не може увести за то, што певци боље пролазе код давања истих на интерес по 12 и 14 на сто, но на давање индустријских предузећа, где је интерес 5—6 на сто. Ако ћемо дакле да говоримо о штедњи, онда ваља о свему добро да размислимо, а не овако тек само да говоримо и овде више пара да узмемо.

После, наш народ није сиромашан. Под Турцима је наш народ имао само бритвицу, једну пушу шубару и штап, а сад шта има?

Што се тиче смањивања плате саветничке, вели, ако ћемо да отимамо, да насилно разграбимо, ми треба да од свију то чинимо. Да л би се пристало да се од онога који има 20 дана оранице земље одузме 10, од 4 њиве одузму две, од коња, крава и т. д. половину? Зависта не.

Ако, смо вели, сиротни па нам треба штедња, и ако ћемо да помогнемо народу, онда пристаје да сви који су богатији поцењају признанице од зајма и од реквизиције, па да поклоне држави, — али зна да то не ће. Штедити треба ал како, — не црћи од штедње. Шта је хасна човеку од једне машине која је зарђала и покварена? Ако ћемо да штедимо, онда ваља мање проводити време у разговору а више у раду, па ћемо уштедити новаца држави.

Алекса Петковић вели, кад се један рат води 2—3 године, онда никакав домаћин и не може се обогатити, јер кад би се ратом богатио, онда би сваки ратовао, али стоји то, да смо сви скупа богатији, моћнији и снажнији. Сиротом се народу не може помоћи тиме што би смањили плату саветницима па ма и кад би то могли учинити. О укидању савета сада је излишно говорити, али би требало и овом приликом да изјавимо да се влада постара, кад буде позвана велика Скупштина, да спреми такав предлог те да се овај члан устава који утврђује савет промени не само односно плате, већ да се и њихов број смањи, — а за сад да остане по предлогу.

Мијанло Терзибашић вели, да је трогодишње ратовање исцрпило наше финансијско стање. Сваки напаћанин и сељак, кад се врати кући с бојног поља нашао је много мање но што је оставио. А да ли су то исто нашли и саветници? Не, они су нашли оно, што су и оставили — плату у 2000 талира, и они не ће ништа да жртвују. На против пројект закона излази чиме да се плати ово, излази и на богаташе и на кокичаре, а на саветнике и на владу не. Сви смо окрњили нашу имовину а само једна једина класа не. Зар они, који су се вратили на мање, да плате 2- и по милиона дуката, а они који су се вратили на оно што су и оставили да не жртвују ни асприце?

Он је за то, да се патентира и чиновничка плата, а на плату саветника да буде 500 талира, а да му се ниста не крије.

Министар председник рече, да нема места да се што пребацује г. г. саветницима. Сматра за дужност да их, као осуствујуће, узме у одбрану. Скупштина је решила да се све чиновничке плате на време рата сведу на 500 талира. Сваки је дакле саветник од своје плате жртвовао, на годишњи разлог, по 1700 талира. Сви, који су се могли употребити за време рата на рад, употребљени су. Сигурно међу посланицима има их много, који су видили на послу г. Матића, г. Вујовића, г. Спасића, г. Пашту Јовановића и др. Једни су ишли да помогну сиротињи, да дело помоћ погорелцима и да испитују њихово стање. Други су опет ишли да сабирају храну као што је наручио чинио г. Вујовић, који је цело време и првог и другог рата провео ван Београда.

Што се пак предлога г. Терзибашића тиче, кад дође онај пројект закона о радњама који он спомиње, тада ћемо и о њему говорити, ако га он изнесе.

Министар унут. дела хоће да објасни у опште о стању чиновника, на које нека господа нападају, на додаје, да они најмање заслужују да им човек завиди, што се тиче њиховог материјалног стања, њиховог рада и у опште њиховог положаја.

Зна доста људи, и то, вели, не ће нерећи ни београдски посланик, који су ступили у какву радњу као шегрти као мали радници онда кад је који садашњи чиновник дошао у Београд у школу, па се ти тадашњи шегрти и слуге обогатили, а ми смо провели пола века учећи се. На питања београдског посланика колико година ради своју трговину, и колико има он а колико, вели, ја? — Кад један човек који научи 4 врсте проста рачуна, научи да напише трговачко писмо, са својом памећу може да дође до тога стања, каква је разлика између њега и чиновника, који се пола века спремао, и који не дође ни до трећине имања које стекне трговац. Што се тиче слободе, грађанин је најслободнији, од воље му стоји хоће ли данас радити или не, код њега се зна кад му је празник, слава или имендан, док код чиновника није тако, наручито код полиције, код ђумруџије, санитета. Званичан посао не ће да зна за празник, за славу или имендан. На позив у по дана или у по ноћи мора да иде, јер се деси пљачкина, убиство, па треба да изађе на лице места.

Дакле кад се хоће у целини да говори, онда је у истини да чиновнички сталеж тек после 25 године службе дође до једне плате с којом тек приступно излази на крај; а уверен је да г. Терзибашић више троши на годину, него што је саветничка плата и више остаља на страну као чисту добит.

Глигор. Петронијевић вели, да у уставу не стоји колика ће бити плата саветничка, но само да постоји државни савет, и они не иду против устава, него у духу његовом да им се мање да. Што се вели ако су поједини сиромашни опет су сви скупа богати, и то не стоји, јер кад су поједини сиромашни онда су то исто и скупа. Што каже Милојевић да се смање њиве и ливаде, напомиње, да су и оне довољно смањене, а сељак за то није добио награду но већи намет и терет. С тога хоће да се саветницима смањи плати по 500 талира, па у толико да буде мање и цифра у буџету.

Акс. Ковачевић вели да г. Петронијевић сигурно није имао у рукама онај закон којим је паричне опредељења саветницима плата од 2000 талира, издан пок. Кнезом Михајлом, који и данас важи, па за то и мисли да се сад може саветницима смањити плата, а после, овај се закон приликом претресања буџета не може да потре већ једним предлогом владиним, но кад би се и то учинило и озаконило смањење плате саветницима, опет се то не би могло протерети на поступак пређе учињени, него за у будуће т. ј. за саветнике који би се постављали од времена како је закон постао.

Сима Живковић каже, да је и он за штедњу, али, да се у овоме далеко отишло од ствари. У закону о чиновницима има једно наређење, по ком чиновник од своје плате не може ништа изгубити без судске пресуде. Кад би се

сад и решило, да се што одузме од плате саветницима, то би дошло у су коб са законом.

Ако се хоће, да се регулишу плате чиновницима па и саветницима, ваља поднети предлог, а оним путем ништа се учинити не може.

Арса Дреновац слаже се с Глишићем односно саветника и њихове плате па додаје да варошани за време рата нису профитирали, а то ће се видети кад престане мораторијум, дакле да је и код њих сиромаштво.

Дим. Катић вели, да се администрација може упростити, а да не стоји оно што вели Срећковић да не може. Зна да у више среских канцеларија има нагомилана посла, а то не за то што има много парничара, него за то, што власт не ради.

М. Ивљанин је на то, да се ова цифра о саветничким платама одобри, а у осталом слаже се с А. Петковићем да влада поднесе Великој Скупштини пројект закона на решење, па тада то да се изврши. У осталом и он држи да смо сви скупа и јачи и већи, а појединци да је далеко сиромашнији но што је пре рата био, нарочито у пограничним местима.

Адам Богосављевић вели, кад Скупштина има права буџет да решава, дакле да га одобрава или смањује, онда има права и плате чиновницима да смањује, за то је да се саветницима не само смањи плата са 300 талира, но да им се ове године ништа преполови, а до године ако имамо више, више ћемо им и дати.

Сава Обрадовић слаже се с Марком Петровићем на вели да саветницима ваља смањити плату мало по мало, јер требају и они што да жртвују за свој народ, који је прилично осиротео.

Никола Стајевић вели, да се овим људима не може да смањи плата, јер су они стекли право на основу закона, и то право не могу изгубити, докле год их судови не осуде на губитак, а Скупштина не може крњити права појединих, која су на закону основана. А после, укидањем савета не би се за сада дошло до штедње, јер сви су ови људи провели цео свој живот у државној служби, а нема ни једнога који није служио 40 година, те по томе они би тражили пензије, и ова иста цифра мора се на то утрошити. Домаћин какав кад хоће да прави економију у својој кући он мора почињати од себе кад хоћемо да економишемо? Шта смо урадили од како смо овде? Забављали смо се око једне мале стварчице целе седнице. Ко хоће да се смање плате, треба да поднесе предлог, иначе овим путем не иде. С тога је за предложену цифру.

Стојан Станковић каже, ако почнемо овако давати без рачуна и штедње, онда ћемо за цело окрњити наше њиве и ливаде, јер кад се буде затражило од сељака да плати порез, он нема, њему се мора продати њива и ливада. За то је да се цифра смањи.

Љуб. Дидић пита, колико се свега троши на савет, и да ли се уђурисује ова сума у 404.600 гроша порес. за сав трошак или не? Ако се уђурисује, онда треба да одобримо, а ако не, онда ваља толико избрисати. А што се тиче да им се плата смањи, имамо, вели, други пут за то.

Министар финансије вели, да је још у почетку казао, да се при саставу буџета увек гледа на потребе, какве за-

кон одређује. А ипак се и то, чије је право да поставља саветнике. Све што се овде може рећи то је, да се подмирују праве потребе и да се чини штедња где се иста може учинити. Ванредна времена и прилике бивају свуда у свету, па и код нас. Тако се оним ратом осећа јак потрес у имовини појединих, особито код оних, којима потребује за радњу више мира. Овај рат донео је потреса не само код нас, него у целоме свету, на пр. узмимо Енглеску; у њој су радње стале, велике куће падају, старе банке падају, своје производе слали су у Азију, овај је рат спречио, сад не шиљу, него скрстили руке па ћуте, међу тим ни коме не пада на памет да каже: пропада енглески народ. Истина, има код нас да су страдали, али не може се казати, да је цео народ пропао. Што се вели, да смо сиромашни и по томе, што смо дужни другим државама 300 милиона динара, и то не стоји, јер су све државе у Европи дужне, а ми још најмање. На пр. Енглеска има дуга 19 милијарада динара, она плаћа интерес 682 милиона динара: то долази на сваку Енглеску душу по 21 динар годишње да отплаћује. Даље, Француска има на дугу 23 милијарде, плаћа интереса 870 милиона динара, а на сваку душу отплата 24 динара. Аустрија има 7 милијарада динара дуга, отплата на сваку душу по 8 динара. Србија има на дугу 30 милиона динара, то чини интерес годишњи 722 хиљаде динара или на сваку душу нема ни потпуне пола динара. Је ли вредно сад наглашати с тим да смо осиромашили што смо на страни дужни? На против можемо казати, да наша држава релативно стоји много и много боље, него друге државе. Вичу се богата Енглеска. — Да дођете, господо, у ту богату Енглеску, па да видите под реком Темзом читаве улице, поткопи на сводовима, ту хиљадама душа живе све, гола сиротиња, кад изађе онда видите: више на њему дроњци, где му је на лицу канула суза ту му остала бразда. Никада ви, господо, не ћете видети такво једно лице у Србији на Србину, па опет за то Енглеска не диже глас да је сирота, него се узима народ укупно с њеним развићем, па се према томе оцењује, и отуд се назива Енглеска да је богата земља. Ако ми узмемо дакле наш народ укупно, онда излази, да је богатији но икад. И баш за то што је наша земља врло добра, родна а и родна, за њу се не може казати да је сиротна и да пропада, нити она може икад до тога доћи. Истина ратне године мало поремете стање материјално, тако исто и рђаве године, али једна добра година, па поправи и подигне материјално стање. Ево на пример из подрињског, ваљевског и ужичког округа ретко које недеље да се не доноси по неколико хиљада форината у банкама што је примљено с оне стране Дрине за наш производ. После на шабачком ђумруку извози се од 4 до 6 милиона шљива. То је доказ да ова земља не седи скрштених руку и да није сиромашна. Да је сиромашна она не би имала шта да продаје. Дакле, њено је стање тако, да се према другим државама може на сигурно казати да је много боље но нчије. Немамо велике богаштине, али немамо ни претеране сиромаштине. У томе смислу, вели, да је отпч говорио, да нисмо сироти но на против богати. Односно штедње, ве-

ли, да се баш овде штеди, јер он би по финансијској струци могао изнети три пут већу цифру у буџету но што је сад, ту би дошла средства за потпомагање индустрије, пољске привреде и т. д. но једино с погледом на данашње стање, морао је да се уздржи од тога за неко време. Министар просвете имао би изнети три пут већи буџет но што је сада изнео, али једино због данашњих околности морао је да савије своје предлоге и носи кући. Имамо пречих потреба, које морамо да подмиримо. То нико не може спорити. Ми морамо војску да издржавамо, не можемо је распустити кућама. Даље, ми морамо да спремимо војску према себи и унутрашњој снази, и према оном, с ким имамо посла. Дакле, то не стоји до наше воље. Могли би распустити сву војску кућама, али онда је питање, да не би тиме метули нашу земљу на коцку, и онда би изгубили више, него што би се уштедило.

Друго, и сам наш положај независности захтева да више трошимо. Пређе ни смо имали посланике на страни, а сад их немамо. Дакле, ми смо свакојако богатији но што смо пређе били. По редовном буџету а из редовних извора имамо сад више прихода на шест милиона, динара. Имали смо лане 38 милиона а сада имамо на 45 милиона динара из редовних извора. У толико смо опет богатији. Ми, дакле, немамо узрока да вичемо да смо сиромашни, тим више да правимо себи штету, што се омаловажавамо пред светом а у ствари ни смо такви. Г. Терзибашић поменуо је предлог, којим се траже извори прихода. О томе, вели, не ћу сад говорити, већ кад дође томе ред. Само бих за сад молио, да вас руководи закон, те да одобрите оно што мора ући у буџет, јер је то законом одређено. Докле закон такав постоји, дотле не може другчије бити. Ако хоћете да се регулише буџет у овом другчије, изволте променути закон, па ће се од тада старати да рачуна по њему, али докле овај закон постоји, дотле се мора овако рачунати.

По овоме, а на питање потпредседника, Скупштина усваја предложену цифру од 104.600 гроша пор. на државни савет.

За тим

Известилац Гудовић чита четврту позицију, на додатак председнику министарског савета 12.000 гр. пор.

Адам Богосављевић пита: да ли је и овај додатак законом дат или не?

Известилац Гудовић одговара, да је то регулисано законом, и сад је на основу закона овде метуто, иначе се не би ни ставило.

Адам Богосављевић каже, ако је тако, да се не може смањити оно што је законом регулисано, онда не би требало те предложене суме ни износити Скупштини на одобрење, кад Скупштина нема права да их мењује.

Ранко Тајсић вели, да би требало, због данашњег стања, свести овај додатак на половину, и онда је доста за једну кућу 17 дуката месечно, за шта је намењено.

Алекса Петковић вели, кад је толико година усвајан овај додатак, за што сад да не би, кад се зна да од 40—50 година председник и још министар иностраних дела, никад није толико велики трошак имао као сада, а после кад нисмо у стању да покажемо при-

знателност коју према њему лично имамо, да му дамо нешто више, онда не би било у реду да укидамо и оно што је до сада постојало.

Анта Пантић слаже се с Петковићем, на доље, да би му требало дати више, као што су Бизмарку дали 2 милиона франака, кад је извршио француски рат, јер је и овај много привредио отаџбини, и зар кад је земља наша независном и проширеном постала, онда да му одузмемо.

Известилац Јевр. Гудовић вели, да је председник министарског савета шеф кабинета, шеф владе, и као такав највише изложен трошковима. Код њега долазе посланици и агенти страних сила, а после сваки поле знатнији странац који у Србију дође не мимоиће, а да не оде код председника министарског савета. Дакле, кад је то било у мањој нашој отаџбини и још зависној, онда ће сада у већем сваобраћају и више странаца код председника министарства долазити. Нарочито сада треба ако не више оно не мање одобрити кад се зна, да су дипломатски агенти страних држава подигнути на већи степен, према којима мора се показати онако како доликује нашој независној држави.

Скупштина усваја и ову позицију.

Извест. Јевр. Гудовић чита:

5. На пенсионирање саветника, министара и посланика, као и на министре и посланике на расположењу владе 60.000 гр. порес. на вели, да је ова позиција повећана с 20.000 гр. порес. но што је прошле године било, и одбор је ову позицију усвојио због могућности да се број оних лица увећа, а нарочито број посланика, а после могућност је да се влада као у уставној земљи мења, а владалац има право да министре ставља на расположење; и онда разуме се да треба једна сума одакле ће се моћи плаћати, те је по томе и увећата цифра; с тога би требало ово усвојити.

Дим. Катић каже, да ми решавамо државне расходе без да знамо плана свију расхода и основа, на чему те издатке чинимо и немамо ли их од куд примити на издавати. Требало би најпре протресати буџет прихода па после расхода.

Улазећи у ред јевропских држава, морамо се примити и њихових начела напредовања, али не можемо ми напредовати само у издавању а у примању не, јер ми тога напретка толико немамо.

Ако одобримо ову цифру, и другима увећамо расход, то ће пасти на терет народу и онда бићемо принуђени тражити прирезом, а не зна се хоћемо ли бити бољег стања него што смо данас. По томе мисли да у овој позицији не треба више оставити од 20.000 гроша, а они имају права на пенсију, и колико им се по закону и годинама службе одреди.

Министар финансије вели, да много боље одговара према народном представништву да оно најпре оцењује потребе, па онда изворе. Није овде питање колико имаш па да му даш, него шта треба овој земљи. У осталом не стоји то, да је примање и издавање непознато, јер има цео буџет штампан па нек се оцењују потребе а ту су и извори.

Р. Тајсић је противан да се за ову годину ова цифра одобри, већ да се сведе на 20.000, а 40 да отпадне, јер сваке године придолази ова сума, а кад ланski буџет сравнимо с оним, и кад

се ових 60.000 одобри, пашће на 170 хиљада гр. пор. на пензије саветника, министара и посланика, а кад би се с овим пензијама нагло пошло, ова цифра кроз неколико година претекла би све друге партије.

Акс. Ковачевић вели, да што се тиче одбора, није могао ову цифру оставити а да је не прими за то, што је Србија постала независном и што немамо друге добити и други положај, те морамо више и издатака учинити.

Не ћемо отићи у бесконачност ако и даље корачамо у повишици ове цифре, јер то не може бити с тога, што Скупштина сваке године одобрава буџет, и што она има права дати више или мање. Овде је потреба према положају и уређењу наше земље, и ми морамо сад ово дати, јер је потребно и нужно.

Милош Глишић каже, да је свака влада тежила да што већу цифру за ово има, а чини му се за то, како би могла чиновнике који јој не иду у рачун у пензије стављати; с тога је за то, да се ограднио на што мању цифру, па вели, да је довољно 20.000 гр. пор.

Иван Протић вели, да је у 1876 било по овој ствари уштеде на 24.000 гр. од 40.000, с тога држи, да је цифра од 60.000 која се сад тражи велика и да је доста 20.000.

Никола Пашић мисли, да је довољна цифра од 20.000 гр. пор. за пензионирање министара и посланика, а за саветнике, вели, кад се ставе у пензију, нека им се нота издаје из плате коју смо одобрили, а што остане нек буде уштеда.

Марко Петровић вели, да би се на овој позицији могло уштедити, и влади би служило за похвалу, да се ове године с мањом цифром у тој позицији задовољи. Повишица од 20.000 велика је, с тога се с њом не може сложити.

Милан Ђурић слаже се с Марком Петровићем на додаје, да су пре 2—3 године дошли у кабинет врло млади људи, и по што су изишли из кабинета, нису хтели да се врате на своја места. За то нека они иду да раде и дужност врше, иначе с њима напоље.

Глигор. Петронијевић слаже се с Тајсићем, Ђурићем и М. Петровићем, на вели да је довољно 30—40 хиљада а више не.

Панта Срећковић такође вели, да би се могло проћи с мањом цифром на пензионирање ових посланика.

Извест. Ј. Гудовић вели, да између ових људи има и таквих, који су служили по 30—40 година, и кад се они пензионирају, онда ће с њима и та цифра исцрпљена бити.

Сава Обрадовић је за то, да се због оскудног стања остави половина ове цифре, а половина да се укине.

Министар финансије вели, да је за то овај кредит повишен с 20.000 гр. што ће може бити, као што каза г. извештилац, бити више чиновника који се имају пензионирати, јер су навршили законом прописане године службе. И ако ова цифра фигурира оволика, она се не мора сва да употреби, него опет остаје неки вишак, уштеда, која се после уноси у идућу годину. После влади није никако у интересу да што више чиновника пензионише и да што већу суму ставља на ту цел, јер би она радила противу себе. Него друга је потреба, која нас је натерала да ову цифру повећамо, што ћемо сад према увећаним

границама морати имати више посланика него што је било, и по томе већа је и могућност употребе овог кредита. Дакле двојака нужност употребе овог кредита политичка или физичка. Физичка могућност, ако људи у државној служби дотерају до ове године старости који закон признаје као немогућну за даљи рад. Свака влада може бити доведена до тога, да противу своје воље учини употребу овог кредита а у интересу самог народа.

Друга могућност или политичка је тада. Ми знамо да владалац има право по уставу, које му нико одрећи не може, да уклања министре са звања по потреби, и да их стави у стање расположења. Ово су тачке могућности о којима се ништа напред не може знати ни водити рачуна. Законодавно тело ниште, да влада предвиди све потребе и све што предвиди да предложи Народној Скупштини. Ми према досадањем искуству нашли смо, да треба оволику цифру да предложимо, али ова цифра не мора се сва исцрпити. Владалац кад има то право да пензионише, он ће то да учини према потреби, па било ове суме или не било, и ако не буде шта ће да се чини? Издаће се потребна сума па ће се поднети идућој Скупштини на решење. За што би се дакле два пут стварао један дефицит сваке године.

По што је о овој ствари свршен претрес, то председник стави на гласање и Скупштина реши, да се не утроши предложена цифра.

За тим

Министар финансије рече, кад је ово одбачено, онда остаје да се гласа за

стару цифру, а та је 40.000 гр. пор. која је и прошле године била.

Ранко Тајсић вели, да треба најпре њихов предлог за 20.000 гр. да се реши, па ако пропадне онда се може даље ићи.

Алекса Петковић каже, по што је прошле године било 40.000 гр., и по што је влада с овим сагласна, то треба најпре ставити на гласање ову суму.

Никола Радовановић вели, кад је ова сума од 40.000 била и лане, кад нисмо имали толико потреба за постављање посланика, онда тим пре треба сада да усвојимо ову суму, нарочито што је ту и владаочево право да мења посланике и министре.

Павле Самуровић предлаже 30.000 гр. пореских.

Министар председник вели, ова сума, која се предлаже сад, предлаже се за пензионисање саветника и за стављање министара и посланика на расположење. Саветника има и старих људи, који су провели скоро по 30—40 год. у државној служби. По закону о чиновницима, чиновник кад има 40 год. службе или 60 год. живота, има право да тражи да се стави у стање пензије, и ако му се то не би хтело учинити, он би могао отићи суду као што је учинио Барловац. Друго, ниште се ова сума за стављање посланика на расположење.

Може се догодити да потреба политичка собом донесе, да се посланик један стави на расположење и противу воље владине. Најпосле владаочево је право да ставља министре на расположење, и кад он нађе за потребно да то учини, па било те суме у буџету или не било. И шта ће тада бити? Биће

то, да ће се другој Скупштини која до године дође предложити да одобри накнадни кредит. Ми смо према приликама прорачунали да ће бити потребно 60.000 гр. пор. но по што је тај предлог у Скупштини пао, онда је природно да треба узети ону цифру, која је била прошле и претпрошле године, с тога моли председништво, да стави на гласање суму ланског буџета, а та је 40.000 гр. пор.

По овоме, а на питање председника Скупштина усвоји суму од 40.000 гр. пореских.

За тим

Секр. П. Срећковић прочита указ Његовог Височанства Књаза, којим се овлашћује министар просвете и црквених дела да поднесе овогодишњој Народној Скупштини предлог закона о уређењу више женске школе.

Предлог о овоме Скупштина упути одбору законодавном.

Председник изјави, да је састанак закључен, и да ће се продужити сутра у 8 и по сахати, по што је претходно јавно, да је изишло из одбора закон о штампи, и да је дат извештај да се печата.

Састанак овај трајао је до 2 сахата по подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
А. М. Ковачевић

потписници:
Василије Павић, Анта Пантић, Анта Нешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XXIX САСТАНАК

28 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Сима Живковић

Присуствовали сви гг. министри, осим г. министра грађевина.

Састанак је отворен у $9^1/_2$ часова пре подне.

Посланика је било 152.

Председник каза, да због рђавог времена не можемо ићи на Ћеле-Кулу, да држимо парастос, него ће се то свршити овде у цркви, у 11 сахати.

После тога, председник нареди, те секретар А. Ковачевић прочита протокол 23 састанка.

На овај протокол учинили су примедбе: Адам Богосављевић, Никола Радовановић и Вор. Милановић.

Скупштина усвоји протокол.

Извест. Ак. Ковачевић прочита извештај одбора за пријављење ње посланика и прегледање њихових пуномоћија о избору посланика за срез мачвански окр. шабачки Јована Берића.

Одбор је нашао: да је избор и пуномоћије уредно, с тога и предлаже, да се Берић прими за посланика за ову трогодишњу периоду.

Скупштина усвоји мњење одбора и огласи Берића за посланика.

Председник рече, да је наредно, да дође свештеник, који ће Берића заклети.

Марко Петровић пита, хоће ли доћи посланик Јован Бошковић библиотекар, који није добио осуство.

Председник рече, да ће се г. Бошковић позвати.

И. Пашић пита, шта је с послаником Васом Стошићем.

Председник каза, да је Стошић дошао овде с депутацијом Његовом Височанству због неких општинских ствари, па је отишао кући, и при поласку рекао, да ће одмах по празнику доћи, што није учинио. Постараћемо се, да се позову како ови посланици тако и они, којима је дато осуство.

После овога председник нареди, те се јави Скупштини за следеће предлоге посланика:

1. Николе Пашића, Адама Богосављевића и другова, да се укине последња тачка § 4 закона о порези и да се не ставља максимум порезе за имућне људе. Скупштина упути овај предлог финансијском одбору.

2. Јеремије Илића, да се издаје уверење и при продаји ситне стоке.

3. Анте Пантића, Анте Нешића и другова, да Скупштина изјави г. министру просвете и црк. дела, да напред нема ништа противу тога, да наше свештенство досадање кане, као по све непрактичне и несувремене, замени другим практичнијим.

Скупштина упути ове предлоге законод. одбору.

После се јави Скупштини, да су Скупштини дошле следеће молбе и жалбе:

1. Молба Павла Васиљевића берберина из Свилајинца, да Скупштина нареди, те да г. министар правде и г. министар унутр. дела, по његовој молби поступе, те да се пронађе, ко је украо фалсификован тестаменат његовог оца.

2. Практиканата начелства јагодинског, да им се врати задржана плата у рату 1876 год.

3. 34 земљорадника из М. Плане у окр. смедерев. описујући како се је свет задужио интересинцијама у Паланци, и како ће им се имање за те дугове распродати, моле, да се рок плаћања продужи на 5—6 година.

4. Служитељи поште грочанске моле, да им се врати задржана плата у рату 1876 године.

5. Симе Милојевића учитеља из Шапца, да му се признаду године учитељске службе, што је у Босни провео.

6. Општина слатинска моли за помоћ, што је погорела приликом спаљења Књажевца.

7. Селана села Кермана у окр. алексиначком, да им се учини новчана помоћ, како би могли купити волове, овце и другу стоку која им је одведена у рату 1876 год.

Ову помоћ траже на најак за 5—6 година.

8. Дра Черног, физикуса окр. књажевачког, да му се признаду године службе, које је под контрактом провео.

9. Грађана општине свилајначке да се укину сеоски дућани.

10. Михаила Игњатовића трговца из Ракинаца окр. пожаревачког, који моли, да му се дозволи извоз волова из земље.

11. Жалбу Павла Васојевића из Росића окр. ужичког да се заштити од злоставе среског начелника Мићића.

12. Дамитрија Терзибашића из Свилајенца, који подноси доказе по молби, коју је већ поднео Скупштини.

13. Сељана села Глоговца окр. књажевачког који моле за помоћ што су погорели у рату 1876 год.

14. Николе Милосављевића из Пожаревца, који моли, да му Скупштина дозволи, да тужи среског старешину Вукашиновића за накнаду штете.

15. Илије Милосављевића пандура начелства округа београд. који моли, да се сним пандурима повиси плата.

16. Павла Јовановића из Паланке окр. смедерев. који моли, да се пут до Паланке насипе и доврши.

17. Алексе Пауновића из Раче окр. крагујевачког, да му држава плати 3000 гр. чар. за храну реквирирану 1876.

18. Усе Аспића кочијаша из Шапца, да се задржи од извршења решење судско, којим је осуђен на неко плаћање.

19. Стараоца масе Тр. Јосифовића из Београда, да реши његову лапску молбу, да му се врати поништено мехиниско право.

20. Јована Макулова из Текије, да се ослободи плаћања аренде у 1876 год. на вир риболова, јер је у радњи спречен у след рата.

21. Општине врбовачке у окр. пиротском, да јој се учини новчана помоћ, што је страдала у рату 1876.

Све ове молбе и жалбе Скупштина упути надлежном одбору.

Прочита се питање Алексе Поповића и Милоша Глишића на г. министра унутр. дела о овоме:

1. Је ли г. министар вољан да изнађе дело по тужби Алексе Поповића противу Обрена Мићића?

2. Ако се нађе, је ли вољан одобрити, да се Мићић за ово дело суди?

3. Ако се дело не нађе, хоће ли наредити истрагу противу начелника округа ужичког г. Симе Михаиловића и противу Јеврема Мићића помоћника начелства?

Г. министар унутрашњих дела рече, да ово није интерпелација, јер интерпеланти не кажу, да су се жалили, па да им није дато задовољење.

Кад се чуше гласови, да интерпеланти нису у Скупштини г. министар каза, да не може ни одговарати на ово питање. Тиме се Скупштина задовољи.

Прочита се питање Николе Ватковића на г. министра финансије: да ли је сва реквизиција узета у онај рачун, који је Скупштини поднесен?

Г. министар финансије одговори, да је цифра, коју је војна власт набавила и њему предала, у највећу казати. Рачуне се у колико су се оне могле набавити.

Ник. Ватковић рече, да му се чини, да није сва реквизиција узета у рачун, јер има људи, којима је узета храна, а квите нису добили. Парочито нису квите издавате за узету храну на мало и није у квитама казато, шта вреди узета количина. По његовом мишљењу, треба одредити лице, које ће покупити све квите и известити, колико још има реквизиције парочито у његовом срезу. Незгоде ће бити, ако се све ово не изведи.

Г. министар финансије рече, да је учињено, што се могло, да се рачун о реквизицији ухвати. Немогуће је, да министар одређује лице, које ће истраживати непописату и неурачунату реквизицију. Они који мисле, да њихова реквизиција није ушла у рачун, нека се обрате с молбом, па ће се учинити шта треба.

Скупштина се задовољи с предлогом г. министра.

Прочита се интерпелација М. Терзибашића и М. Глишића, за што делижанси не иду уредно и министар се не стара, да се то доведе у ред.

Г. министар унутр. дела одговори ово: прво, ја не примам то, да не обраћам довољну пажњу на пошту. Ово не примам с тога, што то не стоји у ствари, а сад ћу казати како стоји ствар.

Од ово три године, наши су путови много више издржали терета, но што су других може бити 15—20 година, па је природно, да су се морали покварити.

Друго, народ је на ово време био на другом већем и важнијем послу, па с тога није ни употребљен на прављење путова.

Треће, сама преносна средства, као коњи и поштанска кола, издржали су толике терете, да су се морали покварити.

Даље, у овим присаједињеним крајевима, до сад није било, а и данас нема сталних пошта ни телеграфа, него је све то било војно. Док је била ирховна команда, дотле су људи вршили ове дужности као војници, а кад је она престала 30 новембра ове године, онда је све то прешло на министра унутрашњих дела, и он не имајући буџета, није ни могао да намешта и поставља поштаре, и шта му је остајало до једно то, да из Србије доведе 2—3 човека, да крпи како зна, док се буџет не одобри. Прорачунато је, да је само овде, за овај крај, потребно око 100 коња и 30 кола, а то је богме обична цифра, коју ја немам од куд да набавим. Што каже интерпелант, да је то пропаст народна, што пакети трговачки не могу да иду, ја не видим, да је тако. Јесте нека незгода, а можда и штета за трговце, али, да је народна штета, ја не мислим.

М. Терзибашић каже, да је код нас било ратно стање 3 године, па су поште шиле уредно, а сад бива на против. Ако су постојећа кола гломазна, требало је узети кочијаше, који и онако одржавају комуникацију.

Мисли, да нико не би устао противу утрошка 600 дук. за набавку 30 кола за ову ствар.

Г. министар унутр. дела прима, да набави 30 кочијашких кола по 20 дуката, ако Скупштина ово одобри. Сам није смео то да чини без буџета.

Скупштина се задовољи одговором г. министра.

Председник каза, да је време, да идемо у цркву на парастос, како је у почетку седнице речено, а после цркве да дођемо овде, те да продужимо рад.

По свршеном парастосу, на коме је био и Његово Височанство Књаз, посланици се искупише у седницу. Но како је било већ подне, то председник закључи седницу да би могли одбори радити, а идући састанак заказа за сутра у 8 и по часова пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
С. Живковић

Потписници:
Таса Костић, Тома Стајић, Анта Нешић, Василије Павић, Јосиф Марковић.

XXX САСТАНАК

29 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић

Састанак је отворен у 9 сахата пре подне.

Присутни су сви гг. министри.

Посланика има на броју 158.

Секретар С. Живковић чита протокол XXIV састанка.

Ј. Гудовић примећује, да по посланику треба у протокол да се стави број посланика.

Секретар С. Живковић најави, да је и у овом протоколу записао број посланика, само није нашао за сходно да и то прочита.

За тим Скупштина усваја протокол.

Председник саопштава Скупштини, да је Његово Височанство Књаз потврдно решење, којим се наређује, да кључеви окружних каса буду код окружних казначеја.

За овим у присуству г. министра унутрашњих дела, г. Јован Берић, посланик за срез мачвански, положи заклетву на посланство.

Секретар А. Ковачевић чита интерпелацију посланика Николе Пашића управљену на г. министра унутрашњих дела, а односно злоупотребе власти, које је починио г. Сава Поповић начелник окр. пореченог.

Министар унутрашњих дела најави, односно првог случаја: је ли му познато да је исти г. начелник извукао од трговца Генчића и његовог ортака 100 дуката, — да о томе постоји тужба, биће сигурно од Генчића, и по овој тужби наређено је, шта треба по закону, да се ствар иследи. О другим случајевима није му ништа познато, јер му се нико није жалио, нити му је ко то доставио,

па за то о томе не може ништа ни казати. Ако је пак продавао месо за време рата по цени како се у интерпелацији каже, онда ће та ствар припадати војној власти, и ако буде начелник учинио што противзаконито, то извесно онданња војна власт иследује. Напомиње случај с једним окружним начелником, који је набављао сено, па се десило да није било сена, колико је требало, онда је војна власт узела ту ствар и иследивала, јер то спада у њену надлежност.

Никола Пашић напомиње, да још има сијасет других злоупотреба, које не може овде напомињати, но моли да г. министар одреди комисију да то извиди, и тиме ондашње грађанство задовољи.

Министар унутрашњих дела најави, да ће наредити да се све то извиди, само би молио интерпеланта да му опише све те случајеве, како би могао да обрати пажњу оном који те буде извиђао.

Никола Пашић најави, да је задовољан одговором г. министра.

Министар унутрашњих дела најави, да има још две интерпелације, на које би могао овом приликом да одговори.

Онога дана када је посланик г. Катић питао за посредника „бирои посредовања", он је телеграфом издао нужну наредбу, и од начелства Ћупријског добио одговор, да је тај исти ухваћен од тамошње власти и спроведен управи вароши Београда.

Односно интерпелације г. Глигорија Петронијевића, о неједнакој плати пограничних стражара, — најави: да је још онда, када је први пут саслушао интерпелацију, казао, да је то сигурно за то, што су се тамо нашли скупљи, а овде јевтинији. Сада може поуздано одговорити у чему је ствар. 1870 или 1871 године на Скупштини, кад је подношен буџет, била је једна цифра за пограничне стражаре. Тадашњи посланици примећавали су, а један посланик питао га је: колико се плаћа пограничним стражарима, и он је одговорио: по 5 и 6 талира, како се где нађе, — па су неки приметили, да се на неким местима могу наћи јевтиније и од 4 талира. У след тога Скупштина умали ту цифру у буџету, и он распише начелствима: по што се могу наћи стражари и буљубаше? Начелство ужичко, крушевачко, крајиško и шабачко одговоре: да нема јевтиније од 5 и 6 талира, а књажевачко, чачанско и пореčко, да се може и по 4 талира наћи. И тако је остало. То је узрок, што се на неким местима могу наћи јевтиније људи, а на другим скупље.

Глигорије Петронијевић најави, да је задовољан одговором г. министра.

Секретар А. Ковачевић чита интерпелацију посланика Милана Ђурића и Ивака Милошевића, управљену на г. министра грађевина, односно пута преко Стопара, Биоске, Кремана, у Мокру Гору па у Босну.

Министар грађевина најави, да ратне прилике, које су биле изнуделе народу снагу на границу, спречиле су, те се није могло ништа предузимати око оправљања путова. Њему је познато, да су путови доста искварени, и кад се сад врати народ дома с границе, по што се одмори и буде за то угодно време, постараће се да на оправке путова употреби његову снагу. Признаје, да је стопарски пут врло важан и зна да је трасиран; али управо не зна с чега је

застао, но постараће се да сазна, шта је у ствари и наредиће шта треба.

Милан Ђурић признаје, да су ратне прилике биле на путу, само моли, да се највећа пажња обрати на те путове, у осталом задовољан је одговором г. министра.

Председ. Скупштине саопштава Скупштини, да је Његово Височанство Кнез потврдно решење скупштинско, којим се поставља среска канцеларија у Ражњу.

Милан Брачинац, као посланик среза алексиначко-ражањског, у име своје и својих бирача изјављује своју благодарност Његовом Височанству Кнезу, што је одлуку Народне Скупштине о установљењу среза ражањског благоволео потврдити: даље високој влади, што је предлог изнела а и народном представништву, што је ту одлуку донело, на завршује узвиком: Да живи Његово Височанство наш Господар и Кнез! Да живи Књагиња, да живи престолонаследник српски, да живи патриотска и народна влада и сви посланици!

Милош Глишић узе реч, да стави једно питање на председништво, на изјави: да је Скупштина решила да се протоколи воде на овај начин као што се данас и воде, само још с тим додатком, да се све стенографске беленке штампају тако, да сваки протокол стенографски иде упоредо са штампањем скупштинског протокола те исте седнице. Овако се не ради, и по томе стоји кривица до некога? што се не врши скупштинско заклучење; он држи да је то кривица нарочито до онога секретара, који је водио протокол онда, кад је донето то заклучење, те није исто саопштено г. министру просвете нарочитим писмом, па да нареди штампарији да се и стенографске белешке упоредо печатају с протоколима. Тражи да се решења скупштинска тачно извршују.

Председник изјави, да ће се старати да се решење скупштинско тачно извршује у колико је могуће.

Ранко Тајсић моли г. председника, да подсети гг. одборнике да једном напесу пред Скупштину предлог његов и још 30 другова: да се официрима укину додатци на дрва и слуге, — јер они су тај предлог одавно поднели, а пред Скупштину су изпашани предлози, који су доцније поднети.

Милован Спасић, као председник одбора, изјави: да одбор финансијски има преко 60 посланичких предлога; међу тим по устану владини предлози претходе свима другима, а нарочито буџет. Па како су свршили владине предлоге и буџет, то ће сада приступити и тим посланичким предлозима, како на ред дођоше.

Милан Брачинац изјави, по што кроз два дана истиче мораторијум, те тражи да се изнесе на претрес предлог о мораторијуму.

Васа Мапаревић, као председник законодавног одбора, изјави, да је пре неколико дана био готов извештај о томе предлогу, но није поднет за то, што су се многи посланици јавили да ће и њихови крајеви у те неплаћање. Но што је и то свршено, то ће се извештај до вече предати председништву да га изнесе пред Скупштину.

Никола Пашић пита, је ли одбор узео у оцену предлог да се определи помоћ страдалцима, и кад ће га изнети пред Скупштину, будући тај предлог стоји у вези с појним буџетом.

Милован Спасић изјави, да је већ казао, за што нису могли узимати на рад посланичке предлоге, док не сврше владине. Овај предлог, о коме је реч, имају да заједно претресу сва три одбора, по решењу скупштинском, и то ће се сада учинити.

Љубомир Дидић пита: Шта је с предлогом о побољшању учитељског стања, који је поднет још у почетку скупштинског рада? На тражи да се исти што пре изнесе пред Скупштину, јер он је од велике важности.

Милован Спасић, председник финансијског одбора, изјави, да и за овај предлог важи оно, што је мало пре казао о другим предлозима.

Известилац Јев. Гудовић каже, да сад имамо да пређемо на позицију 6, а то је на пенсионирање чиновника свију струка, која је стављена у буџету с цифром од 70.000 гроша пореских. Кад се од ове цифре одбију 10.000 гроша пор. на пензију г. Шпанића, онда остаје свега 60.000 гр. пор. на пенсионирање чиновника свију струка.

Милош Глишић сматра, да је ова сума, ако остане што већа, штетнија но што је она сума код позиције 5. Он је за то, да се ова сума смањи, јер њоме се даје могућност влади, да може ставити у пензију чиновнике који су способни за рад, но само се не слажу с политичким правцем владе. Овде је место да се нешто може уштедити, па за то предлаже да се ова цифра смањи од 70.000 на 30.000 гроша пореских. Овакним уштедама можемо помоћи сиротињи, учитељима, учитељкама и јадним практикантима.

Никола Пашић слаже се потпуно с г. Глишићем, само додаје, да је противан овој позицији: 1, због тога, што је оскудица у народу велика и што има много пречих потреба, које треба подмирити; 2, што влада никад не пенсионира оне људе, који су доиста заслужили да се пензионирају, него оне који се више мање играју политиком која се не слаже с владином; и 3, што сада треба постављати много чиновника и у овим ослобођеним крајевима, па би требало и на пензије извући људе, те ставити у дејствителност чиновничку, а не оне пенсионирати. Према томе довољна је сума од 30.000 гр. пор.

Ранко Тајсић мисли, да за једну годину дана никако не могу толико чиновника остарити и разболети, да им треба 70.000 гроша порес. утрошити, — па за то је, да се смањи на 30.000 гр. пор.

Адам Богосављевић каже, да међу нашом чиновничком класом постоје две политичке партије, које се туку преко народних леђа; па кад једна дође на власт, она гледа да сатре своје противнике, а нема лакшег начина но да их баци у пензију. Опомиње на злоупотребе с тим учињене под владом Данилом и Чумићевом. Па да се више не би чиниле такве злоупотребе, слаже се, да се ова цифра смањи на 30.000 гроша пореских и ако може и још мања да буде.

Министар унутрашњих дела изјави, да не ће да говори овде о могућим злоупотребама. Ко хоће што да злоупотреби, он може то да учини на више начина. Што се тиче неспособних чиновника, сви ће признати, да један чиновник, који ради дуже време, мора природно после неког времена да изнемогне. У Скупштини је било речи о

чиновницима, што не врше своју дужност како ваља: што не излазе у народ. Пре неки дан интерпелиран је од извесног посланика за једног лекара, о коме се каже да је сакат, да је стар преко 60 година. На шта да се ради? Он није какво зло дело учинио, па да за то изгуби службу, него је просто изнемогао својом старошћу и постао неспособан за рад. Има чиновника који служе још од прених времена, кад је Србија добила народну самоуправу; који су ступили у службу под пок. кнезом Милошем. Пита, овакав чиновник, баш да је здрав и снажан, како може бити још и сад способан за службу, која иаискује да се чита и пише, да се потрчи и види много што шта? Има таквих капетана, помоћника, које треба уклонити од рада, и дати им закониту пензију, ако мислимо да се послови врше како треба. Ви хоћете штедњу. Ја разумем штедњу, али то је онде где се нешто даје, а нема шта да се ради. Но ако се остави немоћни радник на послу, а послови се морају вршити, онда ће се ту грешити противу послова, а не противу радника. Мисли, да је јевтиније народу да имају округи добре начелнике, лекаре и капетане, него овако да сви заједнички трпимо оне, што не могу да врше добро и тачно службу. Што неки кажу, да је претерана цифра и да не може бити, да на толику суму у једној години остаре и онеспособе, — исправно, да се не остари за једну годину него од више година, па се достигну у једној години остарели и изнемогли, који се морају пензионирати у корист рада. За то мисли, да није претерана цифра 15.000 грома пореских више, но што је до сад било. (Чује се: није много, да се усвоји).

А. Ковачевић вели, да у говору предговорника, који говоре да је ова цифра претерана, види њихову неследственост, према ономе што они вичу, на рђаве чиновнике и на оне који не могу да врше државну службу. На куда ће ти чиновници? Они морају доћи у пензију по положним законима, који су им дали то право на пензију. — На навод г. Гламинћев, да су тако све владе радиле, — одговара: да је такав систем државни; да без тога може да буде, зашта не би се тако ни радило, него би се радило другчије. Кад се једној влади поклони поверење скупштинско, и држи се да ће она добро радити, онда јој треба оставити одрешене руке, да заиста може да ради да не каже: мени су биле везане руке за ово и не можете ме за то кривити. За то држи да се овај предлог може усвојити овако као што је и одбор казао, ако мислимо да имамо добре чиновнике.

Иван Протић, цитирајући суме утрошене на пензије чиновника у годинн 1875, 1876 и 1877, мисли, да је сада нужна штедња, па је за то, да се одреди мања цифра, и то не више од 30.000 гр. пор. А не би био ни за ту суму, да нема додатка од 10.000 гр. пор. на пензију професора г. Шпаниња. Сваки који има довољно новаца на расположењу лакше и троши. То је случај и овде. Обраћа пажњу посланика, како је Чумић, када је дошао на власт, бацио многе чиновнике у пензију, не за то, што су навалали и остарили, но само за то да изврши свој циљ о народном новцу. Не мисли да ће и ова влада тако поступати, но његова је жеља да се ова сума преко 30.000 гр. пор. употреби на учитеље, практиканте и служитеље. Ако се држи, да ће ова цифра бити мала, нека се направи списак оних које би требало пензионирати, па према томе да се одреди цифра за сваког.

Министар унутр. дела изјави: да досад није много пензионирано, и колико се могло они су избегавали. И досад, кад би се онај кога су они пензионирали показао, онда би се признало, да је човек са свим испрпљен и за посао неспособан постао. Односно списка, који г. Протић предлаже, има то да каже: кад би се саставио списак оних који су за пензију, сумња да се не би он ишчашано и одустао од свог говора. Има их између полиц. чиновника који су пре 35 и 30 година били официри, а сад су полиц. чиновници.

М. Спасић каже: да познаје чиновника који је служио 20 година, па је болестан, 2 године дужност никако не врши, а међу тим као дејствителни чиновник стоји на месту, а није у стању да ради. Тиме, не само што то служи на уштрб државног рада, него што не долази у пензију, њему расту и године службе за пензију. За то је, да се одређена цифра у буџету одобри.

Сима Милошевић нема шта да говори противу ове позиције, но само би замолио владу да пензионира све оне који су радом показали да су неспособни или нередни у дужности, па нека се потроши и више од 70.000 гр. пор. само нека је од користи народу. (Чује се: врло добро.)

Милан Ђурић верује, да има људи остарелих и изнеможалих у државној служби, које би ваљало ставити у пензију; но обзирући се на прилике у којима се наш народ налази, коме ће то на терет пасти. — сматра за дужност да одговори на све оно што се користи народне тиче. Позивајући се на одговор г. министра унутрашњих дела, учињен г. Ивану Протићу, нада се да ће влада по свом убеђењу, све људе који су пензионари и из неких малих узрока и политичких разлога отпуштени, вратити у државну службу, да послуже Господара и отаџбину а да не примају ни ништа пензију. Када би се то и урадило, онда не би изишла толика цифра пензије. Обзирући се на жалосно стање практиканата, за то је: да се од ове цифре одузме нека сума, па да вратимо практикантима, учитељима и пандурима оно, што им је у рату узето.

Љубомир Дидић напомиње, да се у Скупштини говорило да има свакојаких чиновника. Па, ако се хоће да се курталишемо таквих чиновника, онда треба да остакимо влади одрешене руке, да се таки људи пензионирају, а он се нада, да влада не ће пензионирати здраве и поштене чиновнике. Тражена сума није велика, па ако је не дамо онда ћемо трпити неспособне чиновнике, и што год они буду чинили, ми не ћемо имати права да се на ово жалимо.

Димитрије Цветковић је за то, да остане 45.000, као што је прошле године било, а сав сувишак да се изостави у интересу штедње.

Известилац Јев. Гудовић каже: да је одбор финансијски пашао да је у интересу наше државне службе, да се пензионица усвоји, но ипак има чиновника онеспособљених за службу и морају да се пензионирају на основу закона, ако не ћемо да државни рад трпи уштрба. Ова сума не може се употребити на рђаве чиновнике, јер се они отпуштају

на службе, но овде је реч о остарелим и немоћним који су поштено радили и државу служили, и који имају права на пензију. Предлаже да се усвоји мишљење одборско.

Милош Глишић каже, да је за то крвава зарада практиканстка, што много раде а врло им се мало плаћа за ту муку, тако да немају ни леба. Имајући на уму да се добри и способни људи стављају у пензију, па у интересу штедње, он је за то да се свуда штеди где се може, те да се састави пека сума и да се одужимо спротим практиканстима, учитељима и пандурима, што им држава има дати.

Груја Гавриловић говори, како пензије професора немају свезе с пензијама осталих чиновника, јер се они морају пензионирати чим напуне године службе. Ова укупна цифра мала је, јер ко год познаје потребе народне и зна да има доста чиновника старих и неспособних, казаће, да је потреба да се ти пензионирају и замену способнима. За то је, да се предложена сума одобри.

А. Богосављевић противан је овој позицији, не за то што се отуда може што заштедити, но да се не би чиниле злоупотребе.

Гл. Петронијевић каже: да не можемо штедити онде где нам треба дати, али ова је цифра велика, јер треба да се пензионирају само она господа, која су службеним радом изнемогла, па треба да им се да да живе и уживају своју заслугу. Напомиње како има и здравих људи који су стављени у пензију, те забадава вуку плату, и они се могу вратити на пензије, и тада се може смањити цифра на 30.000 гр. пор.

Иван Јевтић у подужем говору изјави: да се усвоји одборски предлог односно овог кредита, будући има чиновника које нала пензионирати ради интереса саме службе, јер зна чиновника који две године дана не долази на рад што је болестан, а то је на штету државне службе, јер таки људи примају целу плату, а послови државни остају неизрађени.

Никола Радовановић, према томе, што се од предложене цифре има дати пензија једном професору у 10.000 гр. а он зна доста чиновника који су онеспособили у служби за даљи рад, — држи, да је ова цифра врло умерена, за то држи да не би требало о томе даље говорити. (Чује се: довољно је говорено.)

Председник ставп на гласање: ко је за одборско мишљење о овој позицији буџета, тај нека седи, а ко је противан мишљењу одборском нека устане. (Једни устају, други седе, већина седи, већина стоји).

Министар унутр. дела изјави: кад неки говоре да већина стоји, онда моли господу која су устала да стоје док се по закону не изброје.

Председник прочита чл. 69 зак. о пословнику, па позва господу која су устала против предлога, да постоје мало да се види колико их има, јер тако је по пословнику.

Милош Глишић вели, да је најбоље да буде гласање поименце, а у томе га потпомаже и Н. Пашић.

Мита Миловановић желео би да се поново постави питање, будући има људи који постављено питање нису разумели.

Председник изјави: да је два пут исказао питање, како би посланици могли с поуздањем казати за или против. Сада остаје да се према члану 69 пословника преброје они који су устали. У след тога послаће г. потпредседника да наброји оне који стоје, а секретара ће послати да наброји оне који седе.

Раденко Драгојевић каже: да је по пословнику јасно да гласање бива поименце кад год је исход гласања сумњив.

Председник министарства, министар иностраних дела, изјави: да сматра за дужност да каже, од стране владе Његовог Височанства, што следује: да налази да г. председник Скупштине поступа са свим правилно и по закону. Он је прочитао члан закона, који говори о гласању. Као што сте чули, по закону, кад се решава, на учињено питање председника, једни устају а други седе. На случај, кад се на први поглед не може да сазна већина, они, што су устали, стоје дотле док се не пребројс, и тада се сазнаје резултат гласања. Сад било овакво наређење повољно или неповољно за нас, ми не можемо друкче поступати. Тек кад би се пребројили они, који стоје, па се ипак не би могло да сазна где је већина, могло би се рећи да је исход гласања сумњив, па захтевати гласање поименце. Од закона о пословном реду треба да се одступи само онда кад се види да је целисходно и у интересу лакшег рада то одступање. Међу тим не види да је сад то овде потребно да се чини. Осим тога изјављује: да влада не пристаје да се сваки час одступа од редовног поступања при гласању и с тога, што кад би се одступало свагда, кад на колико њих на Скупштине то захту, онда би се морало одступати непрестанце, и онда не би било никаквог сталног правила ни сталне праксе при гласању. За то у интересу самог реда у Скупштини нужно је да се има сталног начина за решавање ствари.

Председник изјави: да се приступи решењу, и да они који су за предлог одборски, нека седе а који су против предлога нека устану и стоје док се не преброје. (Једни седе, други устају, а секретар и ове броји).

Секретар П. Срећковић, изјави: устало је њих 47. (Чује се: а колико је седило?) Колико је седило, није бројано, али већина седи.

Секретар С. Живковић прозва по списку посланике.

Председник саопшти: да овде у Скупштини има 157 посланика; њих 47 гласало је против предлога, предлог је примљен са 110 гласова.

Известилац Ј. Гудовић чита:

7. На авансовање чиновника по класама и на периодично повишење плата професора и телеграфиста 60.000 гр. пор.

Овде је 15.000 гр. пор. повећано од суме прошле године, и одбор је успојно имајући у виду увећано земљиште и број чиновника.

Милошу Глишићу мило је, што се мора а и треба да сложи с овом позицијом, будући је ту стављена сума на периодично повишавање професорске и телеграфске плате, јер то је по закону, и о томе не може бити говора. Држи, да треба да се одвоји периодично повишавање плата професора од цифре на авансовање чиновника свију струка, па да се зна колика је цифра за

што. Признаје да треба да се да једна цифра за авансовање по класама, но то само оним чиновницима који заслужују због свог званичног рада у канцеларији, а не и за то, што су се добро показали при изборима.

М. Петровић држи, да се без прекора савести може скратити овде ова позиција на авансовање чиновника по класама, јер не може да дозволи, да једна класа корача у напред, док велика маса људи опада у благостању. За то је, да се ова цифра смањи на половину, т. ј. да се каже само на периодичко повишавање професорске и телеграфске плате.

Министар финансије изјављује, да пре свега има да одговори г. Глишићу, да кредит о коме је реч, не би могао тако лако поделити, као што он каже. Да се ухвати тачан рачун, кад коме настаје време за повишицу плате, за то се иште више времена, а у годинама напредних догађаја, као што су биле последње три године, једва се и за пређе послове колико треба времена добити могло. Међу тим године службе, по којима се професорима и телеграфистима плата повишује, не могу се по вољи множити, те нема потребе ни да се много говори о мери, у којој ће се употребити кредит који се за ту цељ одређује. Мера та биће колико по закону треба да буде, нимо закона нити се повећати нити смањити може. А и кредитом на унапређивање чиновника по класама одређује се мера употребе државним радовима, који се из начела закона изводе. Ту се истина свакојаке претпоставке могу чинити, али најпосле све се своди на питање о поверењу и неповерењу према онима који су у власти. Има ли се поверења према онима, онда им треба одобрити кредит који се у интересу државне управе предлаже. Без тога не би било могућности, да се јавним пословима као што треба управља.

Никола Пашић признаје, да се друга позиција на периодичку повишицу мора по закону да врши, само је жалосно што се не зна кад коме истиче периода. Но да влада треба да има на уму, да се још нису вратили у редовно стање они, који су погорели и пострадали, а овамо се хоће да се чиновници патрањују. Чуди се одбору што је ову позицију овакву, каква је, примио.

Министар финансије каза, да је жалосно што г. Пашић не зна на који се начин имају по закону доказивати године службе, јер кад би то знао не би говорио што је сад говорио.

Известилац Ј. Гудовић изјави, да је буџет увек овако примљен, као што је и сад направљен. Одбија од финансијског одбора прекор, као да је одбор онако ону ствар решио.

Никола Пашић одобрава само оно, што иде на повишицу плата професорских и телеграфских, а оно остало да буде уштеда.

Министар просвете каза, да је мислио, да не ће бити много речи око повишица плата професорских, нарочито од оних људи, који једнако вичу да се на просвету обрати што већа пажња. Има 117 наставника, од којих некоме долази периода у почетку године, некоме у средини, а некоме на 15 дана пре краја године. За оне којима је периода у почетку и средини ухвати се рачун, али последњима тешко је ухватити, па за то је баш у интересу штедње ову суму спојити. Влада не може да авансује у напред никога, него гледа хоће ли ова сума да стигне на своју прву цељ.

Министар финансије изјави, да за умирење оних који штедњу препоручују, може казати, да и влада штедњу хоће. Као што је познато, ми смо примили власт у 1876; за ову годину одобрено је било на унапређење чиновника 45.000 гр. пор., но ми смо употребили само 16.858 гр. пор., а уштедили смо 28.142 гр. пор. За доцније године државни рачуни нису још пречишћени, а кад се пречисте, видеће се, да се штедило и штеди где год се може. Но штедња не значи да се потребе државне угушују, него само да се у рачунској мери подмирују. Овом мером има се мерити и кредит за унапређење чиновника по класама. А да много стоји до тог кредита да се одабране радне снаге у државну службу прикупе, то ће јамачно одобрити и г. Пашић, који је пре кратког времена и сам државну службу на ново тражио, па кад му је државна служба на његову молбу поњуђена, он је нарочито о класи питање правио, и ако данас у државној служби није, једини је узрок томе, што се није могао задовољити једном класом мање, него што је тражио. Као што је г. Пашић себи праве на класу резервисао, тако би он данас гиљаво себе самог побијао, ако би био противан кредиту за класе.

Никола Пашић изјави, да би прво пристао да служи без плате, али и министар да служи бадава.

Милан Жујић за то је, да се ова позиција одвоји, ако је могуће, па да се да оно, што је за професоре и телеграфисте, а чиновници у овој години да се много не унапређују, кад се зна да народ трпи оскудицу, па треба што је могуће да се више уштеди.

Новак Милошевић каза, да је из свога искуства живећи у народу дошао до тога убеђења, да чиновничке плате нису велике, и народ никад не вичe на то, него кад ко од њих тражи да се другим путем наплаћује. Није противан овој позицији, само је рад да влада од самог народа сазнаје, какав је који чиновник, и то да му служи на препоруку.

Иван Протић није противан позицији за професоре и телеграфисте, по што је тако законом наређено, а свршено је противан унапређењу осталих чиновника према садањем нашем финансијском стању, јер сад треба штедити, па нека се та господа мало претрпе.

Ранко Тајсић је за то, да се оне позиције одвоје, а позицију на професоре и телеграфисте одобрава, а за остале чиновнике не да ни две паре, него нека се за сада претрпе.

Марко Петровић ради обавештења каза, да не одобрава повишавање плате осталим чиновницима, а на просвету одобрава све што је нужно.

Димитрије Катић признаје, да се раширењем граница мора увећати и број чиновника, а с увећањем чиновника мора и авансовање веће бити. Али кад се обазремо на постојеће стање, онда морамо и штедити. Према томе на професоре и телеграфисте одобрава суму, по што је то законом утврђено, а противан је авансовању осталих чиновника до бољих прилика.

Д. Цветковић слаже се у свему с г. Катићем.

Милан Ђурић каже, да је сваки човек дужан трудити се, да својим по-

штеним радом и трудом стече себи што боли начин живота. Сви остали грађани кад раде по народној пословици, постају сами ковачи своје среће, а тај случај није код чиновника, јер њима је закрашено да могу радити друге радње, које сваки други грађанин може радити. С тога не би било паметно и уништавно ублажати вољу чиновницима на јавни рад, а то ће се учинити ако им се спречи да могу бити унапређени. И он је за штедњу, али не би требало људима који служе у државној служби, и којима је то једино занимање, убити вољу за рад, но на против поткрепити им њихову енергију тиме, што ће се боље унаредити. С тога је да остане лањска сума.

Анта Пантић каже, да је авансовање чиновника по класама уређено по закону, па није лепо да се чује да не ћемо да се и ови унапређују.

Илија Матић каже, да је у одбору био за то, да се ове појединости које су целокупно стављене штампају, па да се зна на шта ће се која сума употребити, а министар је изјавио, да је то немогућа ствар, јер за то се иште много времена, а друго, да је тако до сада практиковано.

Министар финансије потврђује оно, што је казао г. Илија Матић, да је предлагао да се печата и специјални буџет, али се ово за сад једино због кратка времена није могло учинити. До сад је увек државни буџет само у изводном прегледу штампиан, па тако је и ове године за Скупштину спремљен. Наће ли се, да у будуће треба и специјалне буџете штампати, нека се решење о томе донесе, па како се реши, онако ће и бити. У осталом, специјални буџети и сад стоје отворени сваком посланику народном. Они су у прошлој поднети Народној Скупштини, па их је и финансијски одбор пред собом имао, кад је питања буџетска претресао. Као што их је одбор у својој радњи разгледао, тако их и сви народни посланици у Скупштини и сваки посебно разгледати може. Прелазећи на унапређење чиновника по класама изјави, праведно је и племенито кад се професорима и телеграфистима одобрава њихово периодичко повишавање, али за што да се тако исто године службе и осталих чиновника у праведну оцену не узму. Колико их и колико међу овим чиновницима има, који се по 10 па и 20 година под теретом државне службе савијају, а ни за једну се класу напред не помакну, и то једино што не достиже кредит за унапређење по класама. У реду ових чиновника има их којима поверавате, да решавају питања о животу и имању грађана, као што су судски чиновници, или да рукују милионима државних прихода, као што су финансијски органи, или да бдију над унутрашњом и спољашњом сигурности, као што су војни и полицајни званичници, па зар да овакове важне службе за десет и двадесет година и најревноснијег и најсавеснијег рада не буду признате ни колико 5 година друге службе? Правда ниште, да се све граде државне службе једнако цене, а Народна Скупштина вазда је по правди радила. Да се одобри кредит за унапређење чиновника по класама, колики је предложен, у интересу је и самог народа. Унапређењем подстиче се ревност и развија енергија у државној служби; колико више њих могу да очекују унапређење, толико ће се ревносније и енергичније државни послови радити, па толико ће боље и народ послужен бити. У интересу правде и опште ствари моли да Скупштина реши као што је одбор предложио. (Чује се: Врло добро).

Милија Поповић, с погледом на то, што је и прошле године у овој цифри учињена уштеда, за то је, да се одобри цела предложена цифра, једно што правда захтева, да се вредни чиновници унапреде, а друго, што је уверен, да ће влада и сада бити у колико је могуће штедљива, и у колико то интереси државни допусте.

Председник изјави, да је претрес о овој ствари свршен па постави питање, ко је за предлог одбора да се може утрошити 60.000 гр. пор. на авансовање чиновника по класама и на периодично повишавање плата професора и телеграфиста, и Скупштина одлучи, да усваја одборско мишљење.

Известилац Јев. Гудовић чита позицију 8: „кредит на непредвиђене редовне потребе". Примећује, да је ова позиција повишена и да се правда тиме, што је увећано земљиште, према чему могуће су потребе веће. Ради објашњења примећује, да се ова позиција употребљује на материјалне потребе, па било да оне нису предвиђене у буџету, било да је кредит који је на то одређен исцрпљен, као н. пр. кад се у след ванредних прилика утроше одобрени кредити на трошкове канцеларијске, на набавку поштанских коња и т. п. Осим тога на овог кредита враћају се ћумручке таксе у оним случајима кад јеспап на једном ћумруку у Србију уђе а на другом ћумруку изађе ван границе, то исто бива и с неуместно наплаћеним судским таксама. С тога треба ову позицију усвојити као је одбор казао.

Никола Пашић, према буџету од 1876 године и уштеди од те године, држи, да ће и ове године бити уштеда, па је за то да не буде 250.000 него 150.000.

Министар финансије изјави: да овај кредит обухвата издатке који нису буџетом предвиђени, или су у буџету случајно изостављени, али се по закону учинити морају, и даље, издатак на материјалне потребе које су буџетом истина предвиђене, али за које одређени кредити не буду довољни. Тако је н. пр. на кредита на „редовне непредвиђене потребе" за 1878 потрошио: на телеграфске депеше с агенцијом царградском од 1876 преко 1300 гр. пор; на ратне болнице 7121 гр. пор; на издржање породици Радомира Живковића, радника крагујевачке тополивнице, 275 гр. и т. д. Из овог кредита троши се и на повраћај ћумручких провозних такса, што сваке године по неколико стотина хиљада гроша пореских износе.

Адам Богосављевић у главноме слаже се с г. Пашићем, но нејасно му је за што да су потребе непредвиђене, које се могу предвидети.

Милош Глишић слаже се с г. Пашићем, да се сума сведе на 150.000 гроша пореских. Ако се покаже потреба, министар не треба да скрсти руке него кад се појави потреба он ће утрошити а после поднети Скупштини на одобрење тај учињени издатак.

Министар финансије изјави: прошле године био је овај кредит 200.000 гр. а ове се године предлаже 250.000, а то према увећаном земљишту нашем. Што рече посланик г. Глишић да може

министар кред.т који је одређен на једно, трошити на друго. — то је противно закону, по коме се сваки одређени кредит има употребити само на што је одређен, а ни на што друго. Једно од најважнијих права Скупштине јесте, да одобрава буџетске кредите; но ако би се радило као што г. Глишић рече, т. ј. ако би управна власт на кредита који су одређени на једну цељ, могла трошити и на цељи на које ти кредити нису одређени, тиме би се могло у неколико и обићи право Скупштине да одобрава на што ће се што из државне благајне потрошити. Народна Скупштина важда је саревњиво бранила то своје право; у толико сад чудније изгледа, кад један народни посланик тражи, да се то право тако рећи напусти.

Милош Глишић благодари г. министру на опомени како се брани интерес народа, само би молио, да га г. министар потпомаже у брањењу народних права, како он, посланик, сада брани. — на додаје, да остаје при томе: да је било прилика, кад се тражио неки ванредни кредит и Скупштина га одобравала.

Ранко Тајсић је за то, да се сведе ова цифра на 150.000 гр. пор. будући сваки министар има своју позицију на те непредвиђене трошкове. Они, који вели, ако се та цифра не потроши уштедиће се, одговора: Заман је штедња кад се на зор чини.

Министар финансије изјави: да не стоји што г. Тајсић каже, да сваки министар има за се, у свом стручном буџету, одвојени кредит за „непредвиђене потребе". Мимо кредита који је укупно, у општем буџету, за „непредвиђене потребе" предложен, — нема ни једног другог кредита за ту исту цељ.

Ранко Тајсић пита, шта се разуме под „општи трошкови министарства".

Министар финансије изјави: да су то кредити за предвиђене и одређене потребе, а не за „непредвиђене".

Милован Спасић напомиње, како и мала општина када прави свој буџет, не може да предвиди све што јој треба, а камо ли једна држава, — и за то се одређује једна сума на непредвиђене потребе. Но из ове позиције не може се другојачије трошити, него кад се укаже потреба т. ј. кад не стигне одобрени кредит, и то одобрава савет министарски.

По што је Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави на гласање: ко је за предлог одборски. — и Скупштина одлучи: да се одобрава сума од 250.000 гр. пор. на ванредне потребе.

Известилац Јев. Гудовић чита позицију 9: „кредит на ванредне потребе од 950.000 гр. пор." на додаје да је овај кредит износио за прошлу рачунску 1878 годину 850,000 гр. пор. Сад се предлаже и тражи 100.000 гр. пор. више, дакле 950.000 гр. пор. Одбор је усвојио ову суму с разлога што је земљиште увећано, према чему је нужна повишица.

Никола Пашић пита: из којих се партија састоји ова сума?

Известилац Јев. Гудовић изјави: да ту улазе државне потребе које се морају подмирити н. пр. ако се оплачка делижанс, на ове се партије та цифра подмирује, јер то је ванредни издатак; даље, плаћа се из ове суме извесна цифра на име извесног интереса, који још од толико година фигурира. — и половину ове цифре износи.

Никола Пашић вели: да из буџета од прошле године види, да је од 850.000 гроша пореских утрошено на тај интерес 520.000 гроша, а утшећено преко 300.000, — према томе, ако је тако у ствари, онда је за то, да се одобри само 550.000 гр. пор.

Министар финансије изјави, да овде има потреба које треба само да се чују па да се признаду. Ради примера напомиње случај поплаве, па додаје, да је држава позвана, да онима који од поплаве страдају у помоћ притече, а за такову ванредну потребу служи јој кредит о коме је сад реч. Из овога кредита даје се помоћ и ратним бегунцима, који из суседних покрајина без средстава дођу. У години 1878 потрошено је из овог кредита, међу осталим: на набавку повога казана за наш пароброд „Дели-град" 73.150 гроша порез; на зајам општини књажевачкој за довршење школске зграде 5.600 гр. пор; на израду гвоздене руде и отварање поткопа каменог угља у ослобођеним пределима 25.020 гроша пореских и т. д. Ванредни кредит служи и на повраћај прихода који се у државну благајну унесу, па се доцније докаже да државној благајни не припадају, а оваквих прихода враћа се преко године у средњу руку до 100.000 гроша пореских. Пре рата овај кредит на „ванредне потребе" износио је 1,000.000 гроша порез. Као што сад улазимо у редовно стање, и земљиште имамо повећано, било би разлога да тај кредит бар на стару меру подигнемо, ако га и преко те мере увећати не ћемо; међу тим ми смо га предложили још у мањој мери, него што је пре рата било, и то због данашњег финансијског стања нашег.

Известилац Јев. Гудовић додаје, да се суме из овог кредита издају по договору с државним саветом и по одобрењу Књаза. За доказ, да земља има материјалних потреба које треба подмирити, наводи гвоздене руде, које су у овим новим крајевима из Турака заостале са свим прибором који је за радњу нуждан. Тај би се материјал могао упропастити, јер из прва за рад нисмо имали кредита, па је на ту цељ нешто употребљено из овог кредита, те сада имамо већ више хиљада ока израђеног гвожђа у том мајдану, и отуда ћемо имати доста знатног прихода и користи. Од тога кредита даље употребљена је извесна сума на отварање каменог угља близу Ниша, — а то је све учињено у недостатку особеног кредита, који за оваков потребе држава није на расположењу имала.

Д. Катић вели, да, и ако му је познато приближно на што се овај кредит троши, и ако нисмо још готови с извршењем наше народне мисије, опет треба да се обазремо на наше унутрашње уређење и развиће. У бољим приликама требало би и више дати, а сада је довољно да се одобри лањска цифра у 150,000 гр. пор. Желео би, да се у будуће од тог кредита не даје ни један грош министарству унутр. дела.

Министар унутрашњих дела изјави, да се из овог кредита не даје министарству унутраш. дела ни једна пара.

Дим. Цветковићу чини се, да је ова цифра много велика, с погледом на наше финансијско стање. С тога је за лањску цифру од 850.000 гр. пор.

Милан Ђурић вели, да нема ни једног Србина који не би признао да је Србија овим ратом учинила један корак

ослобођења и уједињења. Држи, при свему томе, да ће бити довољна сума од 850.000 гр. пор. тим пре, што Србија треба да се обазре на унутрашње стање, и своје развиће, а не само на спољну политику, као што је то било пре рата.

Иван Протић признаје, да су умесни разлози г. министра финансије и известиоца. Но из овог кредита плаћене су навесне личности прошле године. Кад су то друге државе чиниле то смо морали и ми, али сада држи да без тога може бити, будући је од велике потребе да се чини штедња.

Председник министарског савета, министар иностраних дела, изјави: да то није одатле. Ни један се издатак не чини из ове партије док нема одобрења државног савета и Кнеза. Одавде нема никаквих општих, сталних издавања, но се све троши на специјалне случајеве, за које се тражи одобрење кад се појави.

Иван Протић чуди се, да је прошле године утрошено на рачун овога кредита много мање, но што је била одређена цифра, а сад се тражи више но што је прошле године било. Рад је да буде мања цифра.

Председник министарског савета, министар иностраних дела, изјави: да је влада ову суму ставила према приликама и изгледима, који се могу појавити. Као што је казао г. министар финансије, пређе је ова партија била и већа, па је после по потреби спуштана. Сад, тиме што кажемо, да је земљиште увећано, не ћемо да кажемо, да треба више и да трошимо, него да су се прилике отвориле које ће захтевати више издатака. И при свем том, ми нисмо дошли на ову суму, која је била у овој партији пре рата. Ми имамо пред собом преглед оне суме, која је потрошена из овог кредита 1876 године. Онда је такође било 950.000 гр. пор. одређено, а потрошено је само 528.000 гр. пор. Дакле, као што се види, влада може свуда доказати, да кад год је имала земаљску управу у рукама, да је имала и штедњу пред очима. Учините преглед буџета за прошле године, па ћете се о томе уверити. Кад је дакле, као што смо чули, жеља општа да се штедња чини, ми мислимо да се тој жељи сагображавамо потпуно. Ми смо при претресивању буџета више говорили о неким малим сумама и желили да се оне одрже и одобре и за то, што смо онде били убеђени о крајој и неизоставној потреби. Овде нисмо убеђени да се то све мора потрошити, а хоће ли се потрошити, то се не зна. Но пе што смо ми били у стању да покажемо економију у сваком погледу, и пе што се с друге стране даје израза жељи о економији и штедњи, то ми смо готови да целу повишицу од 100.000 гр. пор. напустимо. Но за случај, да би смо ми били принуђени потребама државним, да учинимо какве издатке, који би прешли ову суму, ми се онда надамо и рачунамо на правичност Скупштине, да ће нам она издатке накнадно одобрити и признати. То претпостављајући пристајемо, да се изостави овај вишак од 100.000 гроша пор. (Чује се: врло добро, да се усвоји).

Милош Глишић изјави: да није потребно говорити, но што је влада изјавила да пристаје на прећашњу цифру од прошле године.

Марко Петронић каже: да не можемо у напред дати тако одобрење, јер не ће ова влада бити до века. Могу доћи други људи, који не ће водити рачуна о томе издатку и кредиту. Пре би дао тих 100.000 гроша, него што би дао неограничену власт, и ако има вере у данашњу владу, јер се она може изменити.

Председник министарског савета, министар иностраних дела, изјави: Не би то било обавезно решење за Народну Скупштину. Ми не тражимо да нам се одреше руке напред, него кажемо, да ћемо на случај, ако утрошимо што преко овог кредита, рачунати на уваженост вашу, на осећаје правде, — а ви ћете опет оценити, да ли је издатак био уместан или није. (Чује се: Тако је, врло добро. Да се реши).

Председник изјави: да је свршен претрес о тој ствари. Па стави на гласање: ко је за предлог да се по овој партији може утрошити 850.000 гр. пор. на ванредне потребе, — и Скупштина тај предлог усвоји.

Председник огласи да је овај састанак закључен. Састанак је трајао до 1 час по подне, а идући састанак заказан је за сутра у $8^1/_2$ часова пре подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић

овлашћени потписници:
Анта Пантић, Таса Костић, Тома Стајић, Василије Павић, Јосиф Марковић, Анта Нешић.

XXXI САСТАНАК

30 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
П. Срећковић

Присутни сви гг. министри.

Састанак отворен у 9 сахати.

Председник позва Скупштину да саслуша протокол, а секретар Ђ. Ђорђевић прочита протокол састанка XXV.

Примедбу учини архимандрит Н. Дучић.

Скупштина усвоји протокол састанка XXV.

Председник јави, да је Његово Високанство благоволело потврдити закон о водама и њиховој употреби, а Скупштина се одазва са „живео.“

Председник јави, да је Јован Симинић посланик болестан и тражи осуство.

Скупштина му одобри тражено осуство.

Председник позва Скупштину да саслуша неколико предлога и молби, а

Секр. Сима Живковић чита:

1. Предлог Николе Ватковића, да се плате ограде народу среза бољевачког, које је војска у рату 1876 г. погорела.

Решењем Скупштине предлог је упућен одбору финансијском.

2. Предлог Мијаила Терзибашића да се узакони, да пензионирани официри не могу један ранг у напред да прекорачују.

Решењем Скупштине предлог је упућен одбору законодавном.

3. Предлог Миланје Жикића и Младена Миленковића, да се погорелим и пострадалим селима помогне.

Решењем Скупштине предлог је упућен одбору финансијском.

За овим

Секр. С. Живковић чита ове молбе:

1. Општина тешичка моли, да јој се не тражи како неплаћени данак за 1876 год., тако ни прирез за пострадалинке.

2. Г. Велимир Стевановић пуковник моли, да се изнађу и реше његове две молбе које је поднео Скупштини.

3. Општина бобовишка моли, да јој се учини новчана помоћ да може подићи кућу и остале зграде онима, који су у рату пострадали.

Решењем Скупштине све су ове молбе упућене одбору за молбе и жалбе.

Председник јавља, да има један предлог за који предлагачи моле да се прочита у Скупштини, и

Секр. С. Живковић прочита предлог Адама Богосављевића и другова, да се смање чиновничке плате.

Председник предлаже, да се овај предлог упути одбору.

Мацаревић вели, да не може ићи одбору, јер је против-уставан и по својој садржини прави скандал.

Сима Живковић не ће да говори о предлогу самоме, али каже, да су побуде са свим неистините. Благодаримо Богу, што се у нашој земљи одржао демократски дух, што великашких синова немамо на високим местима и нису онакви какви се у предлогу описују да су, него код нас махом сиротињски синови долазе до највишег места и они су најбољи ђаци у нашим школама. Предлог је нели основан на неистинитим побудама.

Р. Драгојевић доказује, да по пословнику сваки предлог треба да иде одбору.

Председник предлаже, да они, који хоће да се пређе на дневни ред преко предлога нека седе, а ко је томе противан, т. ј. ко хоће да предлог иде одбору нека устане.

Председник: већина устала и предлог да иде одбору законодавном.

Даје четврт часа одмора.

После четврт сата одмора потпредседник В. Васић јавља, да прелазимо на дневни ред, а на реду је буџет и то тачка „пензије и издржавања“, и позива известиоца да продужи читање.

Известилац Ј. Гудовић чита: „10 пензије и издржавања 1.080.884 гр. и 13 пр. пор. или 435.109 динара и 18 дин. пара“. Прочитавши одборско мишљење наставља, да о пензији М. Барловца постоји и мишљење одборске мањине. За овим прочита мишљење мањине, која налази да ту пензију М. Барловцу треба издати: па засебно мишљење једнога одборника, који је из других побуда тога истога мишљења

мањине одбора: на настави говорећи, да је и влада поднела засебан предлог, да се М. Барловцу призна и исплати досадашња пензија, која му је судом досуђена. И овај предлог владин је у одбору свршен.

Потпредседник напомиње, да овај предлог који је нанео известилац није на дневноме реду, али стоји у свези с буџетом у толико, што је у буџету стављена пензија М. Барловца за будуће време. И на питање потпредседника Скупштина усваја да претресе питање о пензији М. Барловца.

Министар финансије тврди, да предлог о коме је реч, стоји у свези с буџетом, т. ј. буџетском позицијом, која је сада на реду, па кад се једно решава, треба и друго да се реши. Предлог је поднесен да се г. Барловцу да пензија и за раније године, а буџетом се предлаже пензија г. Барловцу за ову рачунску годину. Влада, вели, не ће имати ништа против тога, ако сада узме Скупштина у претрес и поднесени предлог за досадашњу пензију г. Барловца.

Известилац већине одборске и секр. А. Ковачевић чита предлог, да се из готовине државне касе изда г. М. Барловцу бив. управнику вар. Београда 108.698 гр. 27 пр. пор. на име пензије од 5 јула 1868 до 1 новембра 1878 године, са досуђеним му интересом 6% и 15 дук. на име парничног трошка. За овим прочита извештај одбора који гласи:

Одбор финансијски размотрио је предлог овај и нашао је: да Барловац, према објашњењу § 73 и 76 закона о чиновницима грађанског реда од 1870 године (Збор. 23 стр. 122), нема права на пензију за то, што је он при отпуштању из државне службе добио накнаду једном за свагда. Даље, што је ово питање претресано на 42-ом скупштинском састанку 30 децембра 1875 г. у Београду и 10-ом скупштинском састанку 5 јула ове године у Крагујевцу, и оба пута нашло се: да Барловац нема права на предложену пензију, — на за то је мишљења: да се преко овог предлога пређе на дневни ред.

У исто време одбор је мњења: да се овај предмет препоручи влади, да она на основу земаљских закона, имајући у виду и чл. 110 устава земаљског, ово питање пречисти, како се не би више потраживање Барловчево пред Скупштину износило узалудно.

Председ. финан. одбора
М. Спасић.

Известилац
Аксентије М. Ковачевић.

чланови:

Рака П. Кукић, Светозар Каранешић, Димитрије Димитријевић.

За овим прочита мњење одборске мањине које гласи:

Да из оних истих разлога, због којих смо мњења да се пензија и Барловцу у буџету за 1879 рач. годину стављена одобри, мњења смо, да се и ова предложена сума пензије, која је М. Барловцу пресудама судским досуђена и од владе Народној Скупштини ради одобрења нужног кредита предложена, одобри; али тако, да се при исплати те пензије одбије од исте све оно што је г. Барловцу у име накнаде при иступљењу из службе државне издато за државне касе, и то заједно с припадајућим

интересима, а тако исто да се одбију и све остале суме, које су се у току оног времена, за које му је пензија рачуната, одбити имале, као што је онај део пензије, који се за време неђења рата од плате и пензија свију чиновника државних задржавати имао.

ЧЛАНОВИ ФИНАНСИЈСКОГ ОДБОРА

Илија Марготић, Јеврем Гудовић, К. Алковић.

Потпредседник рече, да има реч по реду Мита Миловановић.

Мита Миловановић вели, да је више пута у Скупштини претресана ова пензија г. Барловца и више се година повлачи, и вели, да је јасно као сунце да се он одрекао своје пензије и примио накнаду у новцу из државне касе једном за свагда. Кад су дошли његови пријатељи на владу, он изнова потражи ту пензију, па кад дође ствар пред суд, где беху његови пријатељи, онда му тај суд и досуди пензију. Говорник мисли, да они који нарчу пресуду у име Његовог Височанства, нису тамо постављени да овако наопако и неправо суде. Он предлаже да се те судије узму под суд и оне да се осуде, да плате Барловцу ову пензију.

Никола Радовановић напомиње, како је М. Барловац кратко време био чиновник, па 1857 године дао оставку и онда му је, на његово тражење, дата једна сума новаца као накнада један пут за свагда. 1859 године ступи у службу и служио је до 1868 године, али није напунио 10 година указне службе, да би му се могла по закону дати пензија. Обраћао се министру финансије за пензију и министар га одбио, што нема 10 година указне службе. Онда се обраћао државном савету и неки саветници били су мишљења, да му треба дати пензију, али ово мњење саветско, говорник мисли, — нити је умесно, нити по закону. Кад, вели, све ово имамо на уму и кад знамо да је влада 1875 године тражила од Скупштине да се протумачи закон — да ли му припада пензија, па је Скупштина решила да он нема права на пензију, онда је јасно, да он ову пензију и не може добити. Тек после овог скупштинског решења Барловац се обратио суду и суд му је досудио, на једном мњењу савета а не на основу закона. Мњења је, да се ова пресуда као неоснована на закону не призна, а Барловца упутити, да се наплати од оних, који су изрекли такву пресуду. Мишљења је, да се сума ова из буџета избрише и да се Барловцу не призна пензија, већ да се упути на оне, који су му противно закону досудили пензију.

Арх. Дучић напомиње, како се питање о пензији Барловца одавно повлачи, а било је и пред владом и саветом, и пред Скупштином и пред првостепеним и највишим судом у земљи. Пресудом највишег суда њему је досуђена пензија. На и опет је ово питање дошло на претрес у Скупштину. Ово је, вели, питање важно, не толико с гледишта новчаног колико с гледишта начелног, с гледишта начела судске независности. У државама, у којима нема судске независности, не нарче се правда по законима, него по наклоностима, добром расположењу, доброј вољи или управе по самовољи. А у државама где је осветљено начело судске независности, ту се нарче правда по законима, ту се највише чува правда и правичност од самовоље, и ту се законима уједначава правда, то најсветаје начело у једној земљи. Суд кад изрече пресуду, она је највиша; ту престаје свако другчије посматрање; ту је правда и њу треба одржати. Наша је земља срећна што има судску независност. Њу смо дужни а и треба да очувамо сви до једног; треба да поштујемо сваку пресуду као светињу и добро; јер ако би погазили такву пресуду — тиме би отворили врата недогледним рђавим последицама, отворили би врата сваким злоупотребама у овој земљи. Мишљења је, да пресуда Барловчева остане у снази и да се изврши, јер по уставу, Скупштина се не може мешати у круг радње судова, као што се ни судови не могу мешати у круг радње законодавне.

Известилац А. Ковачевић објашњава, шта је побудило финансијски одбор да донесе своје мишљење, да се пређе преко владиног предлога на дневни ред; па вели, да су §§ 73 и 76 закона о чиновницима грађанског реда протумачена 1870 године у Скупштини баш у след молбе Барловца о пензији и ево тога објашњења: „чиновнику, који је својевољно оставио државну службу или кога правительство на основу § 76 закона о чиновницима грађанског реда отпусти из државне службе, на том прилогом за доцнадње време своје службе добије један пут за свагда из државне касе накнаду, ма под којим именом, ако после опет буде у државну службу примљен и у истој пензионирам, — не ће се рачунати за пензију у године службе и оно време пре његове службе, на које је један пут за свагда новчану накнаду, ма под којим именом из државне касе већ добио." Даље напомиње, како је Барловац већ једном добио накнаду у 550 талира и с њом се задовољно и то један пут за свагда. Вели, да су читали у одбору пресуду апелационог суда, која нека се овде прочита, где има доста правника, па ће се видети, да то није пресуда. Нека дозволи Скупштина да се иста прочита, па ће и сама увидети, да ово није пресуда. Напомиње како ће се прочитати пресуда првостепеног, апелационог и касационог суда. И онда А. Ковачевић прочита пресуду првостепеног, апелационог и касационог суда. За оним вели, да апелациони суд и сам признаје, да није надлежан за тужбе против административних или политичких власти, а после сам ту тужбу прима. Да се ова тужба, вели, не може примити у суђење, тврди и 2 тачка § 99 грађанског поступка. § 305 каже, да суд мора изричио у пресуди казати, је ли надлежан за суђење, а овде апелациони суд признаје да није надлежан па је и опет судио. Даље, вели, тражи се да суд каже, које доказе уважава, а које одбацује и за што, а тога нема у пресуди ничега. У § 305 тражи се, да суд означи по коме § пресуђује спор, па и тога у пресуди нема. У § 325 вели се: касациони суд уништава пресуде и решења нижих судова, кад се ови нису придржавали законских прописа, иначе проглашава пресуду за снажну. Касациони суд дужан је био, кад је апелациони суд очигледно форме законске и учињено повреду формалног и материјалног закона да учини оно, што је законом наређено, т. ј. да врати пресуду с примедбама истоме суду, да се исправи погрешност, а то није учињено. За то финансијски одбор и држи да нема пре-

суде. Истина, законодавна власт не може утицати у претресање судских пресуда, али кад види очевидну неисправност, и кад се види да и пресуде нема онакве, каква мора бити по законима, он сматра да преко овога предлога треба прећи на дневни ред, јер нека законске пресуде.

Јевр. Гудовић као члан одборске мањине и њен известилац, који је за то, да се пресуда изврши, вели, да је Србија уставна земља, а право је начело уставности поделе власти. Власти су по уставу законодавна, судска и извршна. Радњу једне власти није у стању друга власт поништити. Морамо поштовати пресуде судске, па кад она постоји, морамо дати извршној власти могућност да је изврши, иначе ћемо скренути с пута законитости, — повредићемо и устав и судску независност.

Ак. Ковачевић вели, да баш за то што је Србија уставна земља, онако је мишљење одбор и донео и казао, да се ова ствар даде влади, да она учини законским путем исправку као што је учињено безаконље. Речено је: У исто време одбор је мњења, да се овај предмет препоручи влади да она, на основу законских закона, имајући у виду чл. 110 устава, ово питање пречисти, како се не би више потраживање Барловчево пред Скупштину износило узалудно. За овим прочита члан 110 устава и вели, да се свака власт држи у границама устава и у границама земаљских закона.

Марко Петровић вели, да у прочитаним пресудама не влада никаква хармонија закона, каква се тражи у једној пресуди, која мора имати своју закониту силу. Поштује независност судску, али не поштује самовољу. Судови земаљски раде у оквиру закона, а кад га прекораче, њина радња нема законитог печата, а пресуда се не може признати за закониту. Онако је исто опасно потирати несависност судску као што је опасно признавати неправду да је законита. Говорник напомиње како је ова ствар била више пута у Скупштини, па је мњења, да се ово потраживање један пут за свагда одбаци. Тужилац или држава, да дигне парницу противу судија, који су тако пресудили и из њиног се имања наплати.

П. Срећковић разлаже, да законодавна власт није надлежна да суди о споровима, јер то не вреди онако исто као што не вреди кад би какав човек крштавао и венчавао или служио службу божију а није свештеник. Само свештеник врши црквене обреде а само суд суди. Уништити независност суда значи огласити перић за судију. Он је мњења да се пресуда поштује, да се новац по истој исплати, а држава, ако се може законитим путем нека обнови парницу, па ако је добије вратиће се новац у касу државну.

Анта Пантић вели, да је судска независност ујамчена уставом, али да су и закони написани на основу устава, те да судије по законима суде, јер се у чл. 115 каже: „У пресуди се морају изложити основи суђења и параграфи закона, по којима је пресуђено.“ То касација није урадила и тиме је повредила устав, па за то мисли, да пресуда не вреди, па је мњења, да се ова ствар преда влади, да обнови суђење, јер је суд омашио закон.

А. Бабовић вели, да овде сад није питање о пензији Барловца, него је много важније и замашније питање, а

на ове питање је овде о извршној судској пресуди. Ми, вели, овим питањем имамо да решимо да ли у Србији важе и имају законске снаге судске пресуде или немају. Ми хоћемо да осветимо то, да ли у нашој земљи судови и њине извршне пресуде имају истинске важности, које су им одређене положним законима, да ли у нашој земљи судови и закони имају збиљски вредности и у практици или само на хартији, и да ли и колико је сама уставност ухватила корена у нашој земљи. Није овде на среди ни Барловац ни пензија, него извршна судска пресуда, а то је уставни бедем на који ми не смемо да ударамо. Овде није говор о унутрашњој вредности тих пресуда. Имају ли те пресуде какве мане, и могу ли с због њих пресуде преиначити, нека се надлежне власти о томе брину. Али док постоји извршна судска пресуда, ми наше решење морамо донети такво, да не повредимо ова уставна наређења чл. 108, 109 и 110 устава, па прочита исте чланке устава. Из овога се види, да су само судови уставом одређени да изричу правду, што и чине по положним законима у име владаоца, независно од сваке друге власти, које право не припада никакној другој власти ни законодавној ни уставној. Ми можемо на супрот овој моралној сили ставити физичку силу, али је ли то оправдано или целисходно, је ли политично. Говорник вели, ми би сваким противним решењем донели удар моралном угледу наше земље. Ударити на пресуду, значило би ударити на устав. Мишљења је, да се за извршење пресуде издатак сам одобри.

Живко Недић вели: Мени се чини да ни одбор у своме извештају, а ни један од господе предговорника није изнео право, т. ј. оно гледиште правно на основу кога се ова ствар противно разлозима г. Бабовића без потврде 110 члана устава решити има. Члан 110 устава каже: „никаква државна власт ни законодавна ни управна не може вршити судске послове, нити опет судови могу вршити законодавну или управну власт.“ Дакле три су власти у земљи, и свака од њих само се у своме кругу може кретати и важеће радити. Сад је овде питање, које Скупштина има решити, то: је ли суд био надлежан да суди о праву Барловчевом на чиновничку пензију. По закону ово питање о праву на чиновничку пензију решава министар финансије као управна власт. Његово решење ако има жалбе иде на разматрање државном савету, па том министарском савету, па онда Народној Скупштини, све прописним редом и начином. Дакле то је питање, које решава управна власт и Скупштина, а никако власт судска.

Ово је питање тако и решавано и решено било. Г. Барловац се обратио министру финансије за пензију, и кад га је министар одбио решењем својим, жалио се државном савету, па том Кнезу, и најпосле Народној Скупштини, која је прописним начином утврдила решење министрово. Дакле и Барловац кад је тражио пензију признао је управну власт за надлежну, јер се није обратио суду за пензију но управној власти, а и управна власт огласила је себе за надлежну кад је решавала и решила, а није га упутила суду. По том суд није могао после овога примати тужбу и решавати о праву на пензију, кад то не

спада у круг судске власти, нити пресуда његова може имати силу пресуде. За доказ овога замислимо случај, да се суд огласио за надлежног и пресудио, да се известан чиновник авансује, или кад би се огласио за надлежног и пресудио да се укине какав закон, да се не плати данак и томе подобно, или замислимо обрнуто, да је управна власт изрекла пресуду о наслеђу, о праву својине, или да је то учинила духовна власт, шта би та пресуда значила? Ништа! Сматрало би се као да је и нема, јер не би имала силу пресуде, дакле ни извршити се не би смела.

Ако се пита, ко је позван да реши надлежност између судске и управне власти у оваким приликама. Позвана је Скупштина и по уставу и по природи ствари, јер она издаје законе и за управну и за судску власт, па она их и тумачити има у случају сукоба између управне и судске власти.

Ја мислим да се, на основу ових разлога, предлог владин о пензији Барловчевој има одбацити.

Потпредседник, наводећи како има још пријављених говорника, али како Скупштина најављује да је доста говорено, ставља питање: хоће ли се још говорити, и већина Скупштине решава да се више не говори.

Министар унутр. дела, као правник и бивши судија, вели, да носи убеђење, да ће Скупштина Народна да плати ову пензију кад тад, било пре било после, јер једну судску извршну пресуду нема ни једне власти која ће уништити. Суд је био надлежан, јер по нашем закону кад се породи спор између судске и управне власти, и између ма којих власти ту надлежност решава касациони суд. У томе се састоји установност и независност судска, да изван суда нема суда. Ја обраћам на ово пажњу Скупштине, и хоћу да се запише у протокол да ће платити кад тад. Нема те власти која сме извршну пресуду да не изврши. Судска пресуда и закон имају истоветну силу, само је разлика у обиму њином. Извршна пресуда је закон између оних за које је изречена и нико не може ту пресуду да критикује. Кад Скупштина усвоји један закон и Књаз га потврди, онда је то закон, па био праведан или неправедан, он се мора вршити. Можемо и о појединој пресуди судској имати наше лично мишљење да је праведна или неправедна, али је разлика између личног мишљења и између мишљења, које се мотиве на основу закона. Закључујем с тим, да носим убеђење, да ће се она пресуда извршити кад тад.

Потпредседник вели, да овде има предлог владин и мишљење одборско, што ће објаснити известилац.

Известилац А. Ковачевић вели, да је већина одборска поделила своје мишљење на двоје. У првоме каже, да се преко владиног предлога пређе на дневни ред. У другоме се вели, да се овај предмет препоручи влади, да она на основу земаљских закона, имајући у виду чл. 110 устава, ово питање пречисти, како се више не би ово питање узалуд износило пред Скупштину. Ако прво одборско мишљење пропадне у Скупштини, онда о овоме другоме не може бити ни питања, а усвоји ли се одборско мишљење прво, тек ће онда бити говора о овоме другом.

Министар унутр. дела вели, како није постигнута сагласност између владе и одбора, онда по правилу треба да дође на гласање владин предлог, па ће се после видети шта ће даље бити.

Потпредседник вели, да је владин предлог да се изда невзија и да се даје редовно даље, а одбор је мњења, да се преко овога предлога пређе на дневни ред (а после да се даде влади да уради шта треба, те да више не долази пред Скупштину), и ставља питање: ко је за владин предлог нека седи, а ко је за одборско мишљење нека устане? Већина устала. И тако је Скупштина решила, да се преко владиног предлога пређе на дневни ред.

Известилац Ковачевић прочита други део предлога.

Рад. Драгојевић пита, шта се разуме под речма „да се даде влади да учини шта треба.“

Известилац А. Ковачевић вели, да је већина одборска нашла, да нема пресуде онакве, какве закон тражи, и по томе сматра да нема пресуде, да се судска власт упустила у претрес оних питања, која спадају у круг власти законодавне и управне. На то што влада има пута, да ову ствар пречисти законским путем и судије саме могу поништити ову радњу тако, те да се једном буде на чисто, а влада зна, на који се начин састаје касациони суд да изрече своје суђење. Влада што сврши може и у другој години саопштити Скупштини шта је урадила, и при претресу буџета зна ће се, хоће ли се она цифра дати или не.

Дим. Голубовић жали, што није добио реч да каже своје мишљење о самој ствари, па ће сада да говори само о овом другом питању на име, шта влада има да ради.

Два су пола пута, шта влада може да ради. Први је тај, и по мишљењу његовом, најпаметнији, да изнађи да плати ову суму; други је пут, да тражи да обнови парницу, али мисли, да ће бити доцкан. Нема при себи закона, да се позове на параграфе, али тврди, да је законодавац претпоставио да може сваки суд па и касациони да погреши и прекорачи закон. За овим казује како је касациони суд подељен у три одељења, и једно од тих одељења може да погреши, с тога је законодавац то предвидио и казао, у томе случају, кад је једно одељење по мњењу парничара погрешило, тај парничар има право да изађе с доказима, и обрати се министру правде, и поднесе му своје доказе, да је пресуда, коју је касациони суд одобрио или која је изречена на основу примедбе, противузаконита. Министар правде, кад му што овако дође, пошаље касационом суду акта с доказима, и касациони суд састави велику седницу, у којој су они чланови, који нису ствар решавали, на цене поднесене доказе парничареве, и нађе ли велика седница да је одељење погрешило, онда наређује, да се чланови одељења узму под суд или оснажи пресуду према закону. Ово је само једини пут у нашој земљи, за то је позват само велики суд да каже, је су ли пресуде праве или криве. Тога права нема ни Скупштина ни нико на свету. Кад велики суд каже да је пресуда права, нико ју оборити не може. Једино је, што се може тражити обновљење парнице, ако није доцкан, па и онда ако велики суд одобри пресуду, шта ће те онда радити?

Министар правде вели, да не треба ни владу, ни ово тело законодавно потсецивати несходним разлозима, на незаконити пут, ма то откуд истицало; па с тога и хоће да искаже своје мисли о ономе другом питању које се сад претреса. Г. министар вели, неки гг. посланици желе, да по извршној пресуди, о којој је реч, не платимо оно што она досуђује и то је тако мало чес решено, а сад би неки посланици, као што чусмо, хтели и даље да иду, на да се суде они који су онако пресудили. На ово се никако сагласити не могу. Нисам био у кабинету, кад је ова ствар више пута у Скупштини била претресана и решавана; но томе нисам у појединостима ову ствар, а особито судске пресуде о овом предмету, сазнавао. Но сада сам чуо и саме пресуде. Главно је питање: је ли ова ствар могла доћи пред суд или не? Апелациони суд, кад је прихватио ову ствар, он је своје разлоге на то, у пресуди својој, дао. Не ћу понављати садржину те пресуде, која је позната. Суд је ту своје стојиште обележио. Споменуто је, треба знати, како је тамо пређашњи привремени заступник државног савета, пред којим је ово питање било, а садашњи његов заступник да не може имати повратну силу; и кад је познати закон, на који се позивамо Скупштина издала, то је закон за унапредак, а не за оно, што је раније у претрес дошло, као што је овде случај. Чуо се глас, да се дотичне судије ставе под суд. Ја се — вели министар — с тим не бих могао никако сагласити, јер је суд како сам већ казао, имао својих разлога са којих је тако поступио. Но ћу се упуштати у критику судских пресуда. О многим правним питањима и пословима може бити разног и претежног мишљења и код правника, као и код самих судова, као што је, по наведеноме, овде случај био: јер се пресуда првостепеног суда разликује у овој ствари од пресуде апелационога и решења касационога суда. На тога се види, да су судови према своме схватању судили. Сада кад би ко хтео казати, да је неко крив, што није сагласан с нашим мишљењем или с мишљењем првостепеног суда, то не би било уместно ни праведно. Ово вам отворено говорим и ја другчије и поступати не могу. Па и да се нађе други министар, који би се хтео одазвати гласу у Скупштини, њему је изнишао на супрот чл. 105 устава, који каже: „сваки чиновник одговара за своја званична дела. Но судија се не може дати суду док не одобри касациони суд, а кад овај одобри, онда суде редовни судови". Да се против судије, у даном случају, могу мере предузети, треба да се жали онај, коме је неправда учињена; а кад је држава у питању, онда њен правобранилац, који је обнову парнице тражити могао, ако је држао, да ће у томе успети. И према томе чинило би се по закону. Али само да неки посланици у Скупштини изнђу и примедбе на судску радњу чињене мисле, да се без узакоњеног начина одмах по томе и чинити може, то не би никако било умесно и законито.

У овој ствари државни правобранилац имао је да изађе као парнична страна и тражи обнову парнице, о којој је реч, или да се судије узму на одговор, па кад он то није учинио, нема никако изгледа на успех, као што неки овде устају износећи судске пресуде пред Скупштину, која се по уставу немешкоме у то никако упуштати не може.

Ак. Ковачевић вели, да кад би овај предмет спадао у питање судске власти, за што је долазио пред Скупштину, јер оно, што се судом у кругу судске власти свршава, оно се и испитује. Овај предмет, вели, не долази у питање судској власти, него законодавној, где је и дошао у претрес.

Никола Пашић вели, да одавно желећи да Скупштина задобије право да поједине важне пресуде прегледа и да своје коначно и последње решење донесе, види, да је претресање и коначне и извршне пресуде Барловчеве учињено. Скупштина је донела закључак, којим поништава извршну пресуду и влада се на то сложила. Знајући да има још много важнијих пресуда које треба претрести, и он је за то да се пресуда поништи и да се пензија Барловцу не изда, већ да се исти даде учитељима. Уведена практика мораће се и даље практиковати.

Министар финансије вели, да г. Пашић рече, да се и влада сагласила на то, да се у Скупштини претреса пресуда. Пресуда није ни узимана у претрес у Скупштини нит је овде о пресуди питање, већ је једино питање то, — пошто је министар упућен да тражи од Скупштине одобрење издатка и по што је овај Барловчев издатак врло замашан, то га нисам ни могао издати, већ поднети Скупштини да она даде свој глас на то.

Потпредседник вели, да је Скупштина тражила да се прочитају пресуде и имена судија, а влада нити је тражила то, нити се на то сагласила да Скупштина пресуду претреса.

Председник министарства и министар иностраних дела вели: кад један министар говори, он, ако говори о својим специјалним стручним стварима говори у име своје, а ако говори у питањима општим и начелним говори у име целе владе.

У овој ствари говорила су у опште два министра, министар унутрашњих дела министар правде. Обојица су говорила у име владе, а не по својој сопственој инспирацији. Обојица су се оградила, да се овде испитује уместност или неуместност пресуде. Ствар је ова дошла пред Скупштину с тога, што министар, који подноси на решење Скупштини буџет, није могао ову суму по пресуди издати без одобрења Скупштине. Г. Барловац се обратио за пензију министру, а министар то износи пред Скупштину, да би га увео у буџет пенсионера. Што је Скупштина захтевала ради обавештења да се пресуде читају, влада је истина слушала, јер јој није могла забранити, али није тиме и пристала, да се у Скупштини пресуда претреса.

Г. Гавриловић вели, да је овде питање о ствари, коју је он судио и конципирао; хтео је говорити како је та ствар текла и за што је онако пресуђено првостепеним судом, но Скупштина није хтела да се даље говори, а сада је овде питање — да влада размисли, како ће се даљи пут, те да се не говори о овој ствари сваке године у Скупштини. Ако има законских услова за обновљење парнице, оно није доцкан, а што се тиче извршне пресуде судске, — она мора остати као таква, док се парница не обнови. Оно је једини пут, а све друго што су говорили да иде касацији, не преди, јер се то чини у том случају само кад би се доказала кривица.

Јак. Павловић жали, што није добио

речи да говори о овој ствари, него је решена, јер је био известилац у оној Скупштини, која је решила о Барловчевој пензији. Каже да се Скупштина не меша у делокруг других власти и поштујући устав тражи, да га сви поштују. Скупштина је нашла да је касација прекорачила свој делокруг, да се умешала у тућ посао и донела пресуду, која по закону строго узевши не може бити пресуда. Према овоме, вели говорник, Скупштина решавајући ово питање, ни најмање се не обазире на пресуду, јер је и нема, јер они, који су решавали ово питање, мислили су, да су над уставом. Мњења је да се влади препоручи, да учини шта треба, те да у будуће лица, која су на највишем судском месту, паде на делокруг своје власти, иначе се не ће штитити правда. Ми тражимо да је устав у важности.

Потпредседник ставља питање: хоће ли се још говорити, а Скупштина решава, да се не ће више говорити.

Известилац А. Коначкић прочита мишљење одборско, т. ј. другу половину одборског мишљења.

Ранко Тајсић вели, одбор упућује влади на оцену, да влада то рашчисти. Кад узме влада то да рашчисти, како ће друкчије рашчистити кад је ту пресуда, него да исплати. Противан је да се исплати та пензија. Нека одбор објасни ту реч „рашчисти".

Министар финансије вели, да се у одбору није могао у томе сагласити. Ово је тако редигирано, да остаје нејасно, како да се рашчисти. Ја, вели, разумем да о издатку Скупштина реши — да се плаћа или да се не плаћа. Али ће ме ово довести у забуну. На место да узмем у руке буџет, па да гледам шта могу да издам, шта не, а ово ће ми бити нејасно да ли могу издати или не. Министар је за то, да је одвојен одобрење издатка од неодобрења, па да се ово боље објасни и онда да Скупштина реши.

Јак. Павловић каже, да се ово друго врати одбору да се редигира, па онда да се реши.

Потпредседник вели, да се ово друго мишљење одбору пошље натраг да га јасно редигира, и ставља питање, а Скупштина својим решењем усваја, да се ово друго питање врати одбору.

Потпредседник вели, да је прво мишљење одборско Скупштина усвојила, а друго вратила одбору, па према томе Барловчева пензија отпада, а сада је на реду „пензије и издржавања".

Известилац Јевр. Гудовић вели, да без Барловчетове пензије цела сума пензије и издржавања износи 1,070.353 гр. пор. и 31 пор. пара.

На питање потпредседника Скупштина усваја ову позицију.

Тако је исто Скупштина усвојила позицију под „11" на секретара Књажевога дома и позицију под „12" на управитеља Књажевога двора.

Известилац Јев. Гудовић вели, да долазе расходи стручних министарстава. На реду је министарство правде и главна контрола, а сума износи 4,085.570 гр. пор:

Буџет министарства правде и глав. контроле.

Предложен буџет износи 4,085.570 гр. пор. За 187⁷/₈ рач. годину износио је свега 3,641.930 гр. пор. дакле више се тражи 374.640 гр. пор.

Увећана сума буџетска долази отуд, што је додат већи број чиновника код првостепених судова, који ће се поставити у ослобођеним пределима, на образовање казненог завода у Нишу, и што су за ослобођене пределе морале бити увећане партије: на плату практиканата, на плату служитеља, и трошкове канцеларијске, на издржање апсеника и најзад нешто на дијурну и селидбене трошкове чиновника.

Одбор је све ове повишице као потребне, а према објашњењу министра правде, једногласно усвојио.

Осим ових повишица буџет се министарства правде увећава још са 69.600 гр. пор. у след преноса контролног одељења из министарства војног у гл. контролу. Но у самој ствари ово није нов издатак, јер је постојао већ у буџету војног министарства, а сад се само пренаша у министарство правде, па за то ни одбор није имао да учини никакву примедбу код ове позиције.

И тако предложени и одбором усвојени буџет министарства правде износи за 187⁷/₈ рач. годину свега 4,085.570 гр. пор. или динара 1,720.240 као што је и напред казано. Овде се има још додати то: да ће се среске и велике судије у ослобођеним пределима плаћати из кредита првостепених судова, док ови судови не отпочну радити.

За овим прочита објашњење г. министра правде, које гласи:

Господине,

У одговору на писмо ваше од 2 т. мес. А № 7342, част ми је послати вам у прилогу под ⁄. пројект буџета правосудне струке за 1879 рачун. годину, којета целокупна цифра износи суму од 4,015.970 гр. пор.

Као што ће те изволети видити, буџет овај износи 374.040 гр. пор. више, него што је буџет правосудне струке за 1878 рач. годину.

Увеличана сума буџетска произилази отуд, што је додат већи број чиновника код првостепених судова, који ће се имати поставити код окружних судова у ослобођеним пределима и на образовање казненог завода у Нишу, а и што су за ослобођене крајеве морале бити увећане партије: на плату практиканата, на плату служитеља, на трошкове канцеларијске, на издржање апсеника и најпосле на дијурну и на селидбене трошкове чиновника; о чему ћете се најбоље изволети уверити из прилога под ⁄. у коме је тачно означено која је партија буџетска и с колико увећана у пројекту буџета за 1879 рачун. год.

Но та увећана сума опет је мања од оне која је законом од 12 јуна 1878 год. о буџету расхода ослобођених предела за ту годину (збор. XXXII стр. 330) одређена по струци правосудној, јер по том буџету одређено је овом министарству 643.260 гр. пор. а сад се тражи на ту цељ 374.040 гр. пор. дакле мање с 269.220 гр. пор.

Примите, г. министре, уверење мога поштовања.

№ 2561.
октобра 1878 г.
Београд.

Министар правде.
Д. Матић.

Додате суме к буџету 1879 рачун. године за ослобођене крајеве

I На партију првостепених судова.

Код председника додате још на 4 председника II кл. 9600—38.400.

Код чланова додато још на 12 чланова III кл. 6000—72.000

Код секретара додато још на 4 секретара II кл. 4800—19.200

Код рачуновође додате још на 4 рачуновође II кл. 3600—14.400

Код писара додато још на 16 писара II кл. 3000—48.000.

II На ново апсанско заведење у Нишу.

Управитељ I класе (700 талира) до 8400.

Рачуновођа II класе (300 талира) до 3600.

Лекар (400 талира) до 4800.

III Код општих сума за целу правосудну струку.

На плату служитеља додато на 5 чувара за апсенике у Нишу (по 120 талира) и 20 служитеља за окр. судове ослоб. крајева по (96 тал.) — 30.240.

На плату практиканата додато на 20 нових практиканата по (150 талира)—36.000

На огрев и трошкове канцеларијске додато за ослобођене крајеве 25.000.

На издржање апсеника додато за ослобођене крајеве 70.000.

На селидбене трошкове 2000.

На подвоз и дијурну чиновника 2000

Свега 374.040 гр. пор.

Н № 2561.

Ник. Пашић вели, да би много боље било, да се поједине партије овога буџета засебно штампају, те би тако видели како поједине партије од прошлих година стоје према партијама ове год. Овако укупно не можемо да знамо, које се партије увећавају, а које смањују и према томе, не може нико дати свој глас, које партије да одобри а које не. Из пређашњих буџета види се, да се може уштедити на неким партијама.

Он тражи да се буџет по партијама изнесе.

Министар правде вели, да у буџету министарства правде нема никаквих разних трошкова.

Како се више нико не јави за реч, потпредседник ставља питање и Скупштина својим решењем усваја целокупан буџет министарства правде.

Известилац Гудовић прочита извештај министарства просвете и црквених дела који гласи:

Буџет министарства просвете и црквених дела.

Буџет овога министарства за рачун. $187^{8}/_{9}$ год. предложен је у 4,690.348 гр. пор. а за рач. $187^{7}/_{8}$ г. износно је 4,418.521 гр. и 26 пр. пор. дакле за 1879 рач. годину предложен је више 271.826 гр. и 14 пр. пор.

Овај вишак долази отуда: што је у буџету за прошлу годину погрешно било мање стављено на унапређење једног секретара.

2. Што је код црквене управе додато: а, на плату једног епископа, и то нишког; б, на плату администратора врањске епархије, в, на плату једног председника на нишку конзисторију; г, на два члана конзисторије; д, на једног секретара конзисторије; ђ, звање једног писара администратора врањског; е, један писар за нову нишку конзисторију; ж, плата 4 окружна протојереја у ослобођеним пределима.

Даље што је стављено више: 3, на благодејања и то: а, за питомце на страни, јер је у буџету за прошлу годину стављена цифра само за 4 месеца, а не за целу годину и б на питомце велике школе, богословије и свију осталих средњих школа, где је број сиротних ученика и сувише нарастао; 4, на плату професора велике школе због периодске повишице, коју су по закону добили, и због два ново установљена звања професорска у прошлој години, за која је тада стављена плата само за 2 месеца; 5, на баштована ботаничке баште у Београду; 6, на издржање ученика и на друге трошкове стављено је више код учитељске школе а наречито због отварања четвртог разреда; 7, на увећани издатак због периодских повишица плата код богословије, реалне школе, виших и нижих гимназија, на нишку гимназију и занатлијско-трговачку школу у Пироту, као и на плату учитеља и предавача оних завода; 8, на кирију зграда за вишу женску школу која се кирија према закљученом уговору мора да издаје више него до сад; 9, на отварање нових основних школа у ослобођеним пределима и занатлијске школе у Пироту; 10, на увећани издатак на пензије учитеља и учитељских породица, што су по закону приновљени; 11, што је због ослобођених предела додато више и на подвоз и дијурну; 12, што су због нових предела увећани издатци: на канцеларијске трошкове и огрев, б, на плату практиканата, и в, на плату служитеља.

Одбор је све ове повишице према поднесеном објашњењу министра усвојио, само што није могао одобрити, да плата окружним протојерејима у ослобођеним пределима буде по предлогу 500 талира, него да буде од 100 до 400 талира.

На ову одборску примедбу, којом је смањен издатак у 6600 гр. пор. пристао је и министар просвете и црквених дела, али је уједно изјавио: да су за сад довољна три протојереја, а она сума од 800 талира или 9600 гр. пор. која претиче од предложених 24.000 гр. пор. на окр. протојереје у ослобођеним пределима да се употреби, и то: а, на увећање кредита одобреног на издржање питомаца из суседних области и српске сиročади 4.700 гр. пор. и б, на вишу жен. школу у Београду 4900 гр. пор.

И ово је одбор као умесно и пробитачно усвојио.

После овога г. министар просвете и црквених дела накнадним писмом тражио је, да му се на установљење и издржање нове реалке од 2 разреда у Гор. Милановцу, а за време од 16 августа па до краја рачунске 1879 год. одобри кредит још у 3000 гр. пор; јер, вели, од свију окр. варошиа само Гор. Милановац нема осим основних никакве друге више школе, док то у свима осталим окр. варошима има, а грађани овог места непрестано траже.

И ово је одбор као умесно усвојио, према чему треба буџету поред напред означених сума додати још 3000 гр. пор.

Према свему овоме права цифра расхода министарства просвете и црквених дела износи за рач. $187^{8}/_{9}$ год. свега 4,693.348 гр. пор. или 1,976.146 динара и 53 дин. паре.

За оним прочита и накнадно писмо г. министра просвете које гласи:

Финансијском одбору

У свима окружним варошима подигнуте су о државном трошку дворазредне реалке. Једини Г. Милановац остао је без овакве школе. Грађани Гор. Милановца изјавили су, да ће они за дворазредну реалку дати стан, само да се и у Г. Милановцу, као и у осталим окружним варошима подигне дворазредна реалка. Сматрајући ову молбу грађана Г. Милановца за праведну, част ми је молити финансијски одбор, да би изволео у буџету министарства просвете и црквених дела, а на рубрици училишта за први разред реалке у Гор. Милановцу, одобрити 3000 гр. пор. као нужну суму за издржавање овог разреда од 16 августа 1879 год. до краја рачуниске године.

20 Децембра 1878 г.
у Нишу.

Министар просвете и
црквених дела,
А. Васиљевић.

Љуб. Дидић не жали трошења новаца на просвету, и наводи, како се већ неколико година на скупштинама подношају предлози посланика за побољшање учитељског стања и Скупштина решава и одобрава, а не види овде да је предлог поднесен односно побољшања стања учитељског од стране г. министра. Учитељи једва животоре с платицом својом, најпре добијемо добре учитеље, који како виде да им се стање не побољшава, дају оставке, продају што имају и одлазе у друге школе да продуже науку и да пређу у другу струку. Губимо добре учитеље а остају лоши и рђави. Родитељи сиромашни не могу давати децу у више школе, па где су учитељи основних школа рђави, онде деца не само да се ничему не науче, него се још искваре.

Министар правде говори, како је г. министар просвете болестан и није могао доћи у седницу, због чега ће он неколико речи рећи, па наводи, како је г. министар просвете спремио више предлога, између којих нарочито спомиње предлог о основним школама. За овим напомиње како су свакоме познате прилике за минуле три године ратовања. Наше школе морале су се позатварати; школе су биле болнице, магацини за храну; учитељи као добре патриоте били на граници и у бојевима вршили војне дужности; књиге се за то време нису могле издавати и т. д., па ипак се влада колико се могла старала о школама. Идуће Скупштине г. министар просвете изнеће предлоге, који су предмет ваших жеља.

Љуб. Дидић жели, да се ти предлози не одуговлаче.

Потпредседник ставља питање и Скупштина својим решењем усваја буџет министарства просвете и црквених дела.

Известилац Гудовић чита извештај одборски о буџету министарства иностраних дела, који гласи:

Буџет министарства иностраних дела

Буџет министарства иностраних дела, предложен је за рачуниску 1879 годину у 1,031.216 гроша пореских и у рачуниској 1878 год. износио је 728.996 гроша пореских, предложен је дакле за 1879 рачуниску годину више у 302.220 гроша пор.

Овај вишак долази поглавито отуда: што се отварају нова заступништва у Паризу, Петрограду, на Цетињу и у Бугарској, што се за до сад постојећа заступништва у Бечу и Букурешту као и персоналу самога министарства предлажу неке повишице на плату и друге трошкове; и што се предлаже ново звање начелника у министарству политичке природе, који се послови не могу вршити од нижих чиновника него захтевају нарочито лице од поверења.

Уговором берлинским призната је независност Србији, и кнежевина је тиме ступила у коло јевропских држава као равно-праван члан; али с правима независне државе, примила је на себе и неке нове терете, које овај нови положај собом доноси. Дипломатски саобраћај Србије с осталим силама извесно ће у след новог положаја њеног постати живљи, него што је до сада био, и Србија ће морати своје дипломатске заступнике у иностранству узвисити на онај степен, који одговара данашњем независном положају Србије и важности двора код којих исти буду акредитовани, и ово ће се постићи само онда, ако њихове дотације буду такве, како би они могли живети достојно положају, који заузимају и земљи коју представљају, ово у толико пре, што су и велике силе, које имају своје заступнике код нашег двора почеле истима давати виши дипломатски степен.

Одбор имајући све ово на уму, а према објашњењима, која је министар иностраних дела дао, усвојио је све предложене повишице.

У самој ствари овим додатцима, који су, према ономе што је напред наведено, неопходно нужни, не превазилази се она буџетска сума која је за 1877 рачуниску годину одобрена министарству иностраних дела „на ванредне трошкове и достојније заступање државних интереса," и коју је министар из сопствене побуде предложио Народној Скупштини да се смањи због ратних околности у прошлој години с 280.000 гр. пореских.

И тако буџет министарства иностраних дела за 1879 рачуниску годину износи свега 1,031,216 гроша пореских, или у динарима 434.196 динара и 20 динарских пара.

Како се нико није јавио за реч, потпредседник ставља питање и Скупштина својим решењем усваја буџет министарства иностраних дела.

Потпредседник рече, да је даље на реду буџет министарства унутрашњих дела, али како је доцкан, позива Скупштину да саслуша један указ Његовог Височанства.

Секретар Живковић прочита указ који овако гласи:

Члан I.

Овлашћује се Наш министарски савет, да поднесе Народној Скупштини, на основу члана 131 устава, на одобрење следеће:

„У члану 132 устава од 29 јуна 1869 године (Зборник закона XXII стр. 44) последњи одељак који овако гласи:

„Остају у важности закон од 30 октобра 1856 године ВБр. 1660 и закон од 4 новембра 1861 год. ВБр. 2244."

Укида се заједно са законима у њему споменутим."

Члан II.

Ово решење, које је у свему сагласно с решењем Народне Скупштине од 14

јула 1878 године држане у Крагујевцу за 1877 годину, ступа у живот кад се потпуно изврши чланом 131 устава предвиђени поступак о предлозима за измену устава.

Скупштина се одазва са „живео".

Решењем Скупштине предлог овај упућен је законодавном одбору.

Потпредседник рече, да је састанак за данас закључен, а сутра ће бити у 9 часова пре подне.

Састанак је трајао до 1 и по сахат.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
П. Срећковић.

Стенографи:
П. Стајић, Јос. Марковић, Анта Пантић, Анта Нешић, Тома Костић, Вас. Павић.

XXXII САСТАНАК

31 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Живко К. Недић.

Присуствовали сви гг. министри, осим г. министра просвете и црквених дела. Посланика на окупу 142.

Почетак у 9 сахати пре подне.

По што је састанак отворен, прочита се протокол XXVI састанка, и Скупштина га усвоји, по што су на исти учинили примедбе: Војин Радосављевић, Иван Протић, Димитрије Цветковић и Петар Стевановић.

За тим се пређе на дневни ред и претрес буџета министарства унутрашњих дела.

Марко Петронић вели, да буџет полиције, буџет жандармерије, ајсаниција, пандура и других превазилази буџет просвете, а земља која тим правцем иде дуго не ће се никад попети на висину народне величине, а та ће политика престати тек онда, кад просвета буде заступила моћ. Ако се игде може да чини штедња онда овде може. Да су укинута начелства, као што је решено 1875, данас би буџет овај био мањи с 2,000,000 гроша. Толико исто уштедило би се не само на чиновницима но и на киријама здања, репарацијама и гомили здања која би се могла употребити на друге потребе. Истина, у земљи где се дешавају преступи и испади ту мора полиција да ради, али то ће се све дотле протезати док просвета и умно развиће не замене ту стегу и ту власт. И ако постоји решење скупштинско да се упражњена места чиновника не попуњавају, опет види да се она попуњавају чим се упразне, с тога жели, да влада од сада узме други правац, те да се та штедња употреби на просвету.

Милош Глишић слаже се с М. Петровићем, на вели, кад влада није укинула начелства, онда бар можемо предложену цифру у 8,000,000 смањити на 6,000,000, и то само тиме, ако читамо позицију по позицију: с тога је, да се читају редом позиције овог буџета, и онда ће о свакој дати свој глас.

Известилац Гудовић објашњава, да је одбор читао позицију по позицију, и где је могао смањити ту је смањио, а где не, ту не, за то, што се сви ти издатци чине на основу закона; с тога мисли да би било излишно читати позицију по позицију.

Милош Глишић вели, да је истина, да овде стављење рубрике по закону морају остати, ал у закону не стоји и то, да морају оволике остати. Н. пр. позиција жандармеријска по закону мора остати, али колика ће бити то не стоји. Тако је исто и с начелницима а и секретарима министарства. После, и ако су у одбору читане позиције, опет мисли, да на то треба и Скупштина да обрати пажњу, јер за њу није мероданно одборско мњење, на узима пример, како је ономад одбор усвојио позицију кредита на ванредне потребе од 950.000 гр. пор., а после овамо је и сама влада најавила да ће се задовољити с 850.000 гр. као што је и остало.

Министар председник вели, да је о кредиту на ванредне потребе чињено примедбе и одбор финансијски, но влада се није могла одрећи пред одбором пошто је ванредне потребе ставила у буџет.

Известилац Гудовић каже, да је одбор ценио сваку ставку, и где је могао смањити смањио је, а где не, ту не, за то, што се сви ти издатци чине на основу закона; с тога мисли да би било излишно читати позицију по позицију.

Милош Глишић вели, да је истина, да овде стављење рубрике по закону морају остати, ал у закону не стоји и то, да морају оволике остати. Н. пр. позиција жандармеријска по закону мора остати, али колика ће бити то не стоји. Тако је исто и с начелницима а и секретарима министарства. После, и ако су у одбору читане позиције, опет мисли, да на то треба и Скупштина да обрати пажњу, јер за њу није мероданно одборско мњење, на узима пример, како је ономад одбор усвојио позицију кредита на ванредне потребе од 950.000 гр. пор., а после овамо је и сама влада најавила да ће се задовољити с 850.000 гр. као што је и остало.

Министар председник вели, да је о кредиту на ванредне потребе чињено примедбе и одбор финансијски, но влада се није могла одрећи пред одбором пошто је ванредне потребе ставила у буџет.

Известилац Гудовић каже, да највећи део повишице у том буџету износи сума на надлежателства у ново-ослобођеним пределима. Само на начелства, карантине и телеграфе износи повишица од 1,500.000 гр. пор., а тек 70.000 гр. односи се на трошкове у старим границама, и то на телеграфисте који су добили периоду, на квартир чачанског поштара, на служителе телеграфске, питомца поштанско-телеграфског на страни, и само на 5—6 жандарма за пољску службу. То су све издатци који се морају чинити на основу закона, те за то је одбор и усвојио предлог министра унутрашњих дела, али не онако као што је предложен и у оној мери, него је смањио у пола.

Иван Протић вели, да овај буџет превазилази и буџет министарства просвете и правде. Зна да постоји решење о укидању начелстава, а зна да то није ни извршено; па за то држи да влада треба бар да да обавештења на што се није могло остварити.

Дим. Катић каже, да министарство унутрашњих дела корача у овој години с $1\frac{3}{4}$ милијеном, док министарство просвете једва с $\frac{1}{4}$ милијона. Један народ треба да корача, али да даје за оно што не треба, сматра да је по-

лишно; с тога је противу оне повишице, која превазилази ланску суму.

Глигор. Петронијевић наводи, како доста има чиновника који се могу употребити за ново земљиште, а у старим границама да начелства могу опстати и с мањим персоналом, кад влада није пристала да их укине; с тога је, да се ова цифра буџетска смањи с 2,000.000.

Анта Пантић доказује, како се мора усвојити ова предложена цифра. Убиства, крађе, дешавају се сваки дан, па ако не ћемо да плаћамо и дајемо, онда не ћемо имати ни власти, која ће да нас чува од оваких злочинстава. Ако укинемо начелства, мораћемо другу власт поставити, коју такође морамо толико исто платити, јер без власти земља не може да опстане. С тога је за предлог.

Милош Милојевић вели, да и у свима другим земљама буџет полицијски износи много и много већу цифру но скоро сви остали. Јер, у колико школе не утичу на народ како ваља, у толико наука не иде на уређење народа, него иде на развитак политике и политичке страсти, у толико се полиција све више шири, па хтео неко или не хтео, ваш ако не ће какав народ да живи својим државним животом. Наше школе махом дају људе политичке, што обично бива код младих држава, као што је наша, нарочито и с тога, што је окољена великим и старим државама, у којима се развила индустрија. Дакле стварност заменила пенанију и идеалност. На опет, народи, који стоје хиљадама година, и реконструирају се како унутарње тако и спољно, нису тако срећни као ми. Зар Аустрија која плаћа порезу и на куче и на мачке, није криво што то и код нас нема? На послетку ови народи и државе које по неколико стотина и хиљада година не стоје и којих грађани нису тако срећни као ми, морају завидети срећи наших грађана, завидети оваком нашем слободном развитку, малим данцијама и т. д. Те државе грађани њихови морају гледати, да се што већма оснаже, а на рачун наш да нас ма којом приликом поједу или утамане. За то треба да смо обазриви и пажљиви према себи, према нашој држави. Баш нам за то и треба полицији давати, али при давању приметити, да је наша полиција више обезбеђавајућа него хватајућа.

Ми не можемо умањити ову цифру, но је шта више према потребама народним и повећати, јер буџет овог министарства обухвата и друге струке тог министарства а не само полицијску, с тога, вели, треба да усвојимо овај буџет.

Ак. Ковачевић вели, да је финансијски одбор узимао из главног буџета материјал за преглед тога, и као што многи посланици знају, одбор је претресао сваку позицију по позицију; посланици су гледали сами сваку позицију и сваки документат, да ли је то све на закону основано, и да ли се тражи заиста оно, што је законом утврђено, с тога би свака дебата била излишна, јер и кад би се овде по ново претресао, добили би резултат опакав исти, какав је и одбор донео, и одобрили би до последње цифре исто толико, колико би и сад усвојили.

Мита Миловановић каже, да за нас треба још јача полиција, јер има људи, који по сву ноћ банче по кафанама на насрћу на поштене људе, и кад не би имао ко да нас заштити и одбрани било би наопако.

Сава Обрадовић је за то, да се чита позиција по позиција, на при којој се може смањити да се смањи. Да би требало овако учинити, дао му је, вели, повод г. министар председник кад је опомад она цифра од 950.000 гр. смањена на 800.000 гр.

Известилац Јев. Гудовић вели, да ваља имати на уму, да министарство унутрашњих дела води бригу о телеграфима, о поштама, карантинима и окружним и среским лекарима, о стражарима пограничним, буљубашама итд. а један врло мален део суме остаје на праву полицију, дакле да у њега спадају и друге гране управне а не само полицајa.

Милутин Стокић каже, кад би се могло признати да полиција и власт нису нужне у једној земљи, онда би и он пристао да се трошкови одређени на њу употребе на друге корисније и просветне цељи, али то не може бити. И друге државе имају полицију и то још не оваку но тростругу, па кад је тако код других образованих народа који врелије расуђују потребе народне, и на већем ступњу васпитања стоје, онда од куд се може рећи, да ми немамо те потребе. По томе не само што је против тога да се смањи буџет но по потреби и да се више да, с тога је за предлог.

Новак Милошевић наводи, како је преко потребно да се администрација упрости како би онда и мање чиновника било, те би се онда постављали за чиновнике они, који су стручни и образовани, и који би вршили оно, што треба и што је добро и корисно по народ. Односно овог буџета вели, да је противан само да опоме, што се предлаже за жандарме, а за остало је да се усвоји.

Министар унутр. дела вели: да један народ треба просвету и науку, да је задатак просвете да не само човечија знања распространи, него и да учини човека бољим, то је изван сумње. Но ма колико била просвета у једном народу унапређена и распрострањена, велика је сумња, да она не ће моћи никад заменити државне принудне законе људскога државног живота. Ово нам потврђује историја људскога развитка за које видимо да и стари народи, ни они, који су данас на врху цивилизације, не могу да живе без полиције и судова. Ја не знам, вели, ни једну државу на свету у којој нема кривичног закона и хапсана.

Односно буџета министарства унутр. дела, вели, да треба имати на уму да под тим министарством има надлежателстава и чиновника колико у три четири друга министарства, и то није све полиција. Тако се издаје годишње на поштанске трошкове 1,334.600 гр. пор. на телеграфске 689.646, на санитетске 412.664, на пограничне стражаре и пандуре 1,473.870, на материјалне потребе полицијских власти 429.400 и на кирије и дијурне сведоцима 88.038 гр. пор. а оно ће сигурно изнети више од половине буџета министарства унутр. дела. А осим ових овде именованих издатака, има их још доста, који су чисто материјалне природе, тако, да је незнатнија част целог буџета која иде на плате полицијских чиновника. Што се тиче присаједињених предела, за њих је узета она иста сразмера која је и код нас, и кад се узме, да је на ове крајеве дато 1 и по милион, а код нас

је тамо 7 милиона, и плаћаће се телеграфи, поште и доктори, онда се из овога види да ова буџетска цифра није тако претерана.

По овоме Скупштина усвоји одборско мишљење за буџет министарства унутрашњих дела.

За тим се пређе на буџет министарства финансије, који укупно износи 2.145.716 гр. пор. и по што се прочита извештај одборски,

Известилац Јев. Гудовић рече, да овај буџет износи нешто више од ланског а поглавито је увећан неким материјалним и неким личним потребама, а највише због закона о метарским мерама, јер се мере морају набавити, а после, мора се поставити лице стручно које ће те мере контролисати. Даље и за то, што се преносе два звања из министарства грађевина у министарство финансије. Сем овога, 30.000 гр. пор. одређено је на комисију која је одређена да испита и регулише стање земаља у ослобођеним пределима.

Мијанло Терзибашић наводи, како је ова рђава пракгика која се сад износи јер се не решава у Скупштини позиција по позиција, као што је рађено на пређашњим Скупштинама. Данас одобримо плату и на начелнике и помоћнике, а то за то, што не знамо шта чинимо. И на тај начин овде нема народног представништва, него је све и сва одбор финансијски, јер кад влади протури у одбор својих 6 посланика онда од куд могу што учинити народна само три посланика. За то хоће да се специјално износи и претреса.

Министар председник вели, да се нико не противи од стране владе да Скупштина узме у претресање буџет специјално, т. ј. тачку по тачку, јер то је савршено право Скупштине, од кога она може чинити повољну употребу.

Даље што се тиче плате за начелнике или помоћнике, за владу је меродаван буџет, па ако у буџету стоји место и начелника и помоћника, влада је у праву да по потреби оба места попуни. Ако министар постави начелника и помоћника без буџета, то ће он одговарати, а ми се вели тога не бојимо јер то није било. Што се тиче састава одбора финансијског, у њему нема што рече г. Терзибашић, 6 владиних но 4, а народних 5 посланика.

У осталом вели, вало би један пут да се навикнете, да се поклоните већини. Што већина закључи у Скупштини, то треба да је меродавно и за мањину па јој се то допадало или не. Има ствари, које се ни нама не допадају, што већина скупштинска реши. На пример, није нам се допадало никако, што је јуче читана једна пресуда судска, коју је још и касациони суд одобрио, али већина је скупштинска то захтевала и ми смо морали читање слушати, огрђујући се против те праксе.

На поселству често се чује реч „владини посланици". Ја не знам шта се тим хоће да покаже, а шта да се постигне. Будите, вели, уверени, ништа се не постизава, јер по уставу и владини и народни посланици стоје потпуно на равној нози, нити владини могу народнима што сморити, нити пак народни владиним. Они уживају једнака права. За што владини посланици овде стоје, не би му било тешко доказати, да је управо за Народну Скупштину добит, јер да није њих овде, морао би

бити, осим Скупштине, још какав сенат или горњи дом, те би свако решење скупштинско морало још имати пристанка и овог дома па да добије потврду владаоца. А овако народни су посланици у већини, јер само један владин посланик долази на три народна тако, да су владини свагда у мањини.

С тога моли да се избегава та разлика, по што је устав не прави и не допушта никако.

Милош Глишић слаже се с његовим побратимом Терзибашићем па додаје, да се износи, као да имамо права неког, а овамо закључци су такви, да ништа стварног нема у прилог саме ствари коју заступамо. Дужност је на поселству народног преставника да он зна шта ради. А кад се овако ради, онда о том буџету не треба ни говорити но усвојити одборско, а влада има већину па нека реши и овај буџет као што је решила и за полицију.

Известилац Јеврем Гудовић вели, да је сравњивао извештај одборски о буџету ланске године с овогодишњим, па је нашао да је овај много и много краћи. Одбор је дуго и озбиљно буџет радио; он је све позицију по позицију претресао, и где је год могао што одбити, одбио је, а где не може нема помоћи. И он је сав свој рад ставио у извештај и изнео га са својим мишљењем пред Скупштину, донео све специјалне буџете с објашњењима појединих министара и све то налази се на столу пред Скупштином. Одбија од одбора као да он има неког рачуна, што се не ће да чита. Како већина нађе, томе се мора сваки поклонити па и г. Терзибашић.

Мијанло Терзибашић мисли, да народ треба да решава судбину своју а не одбор финансијски. — Треба дакле да нам се остави да специјално буџет појединих министарстава, позицију по позицију претресамо, па где можемо одбићемо, а где је мало а потребно, готови смо дати више. 6—7 људи у одбору никад не могу решавати оно што може Народна Скупштина из 150 посланика. С тога да у будуће одбор финансијски буде дужан специјално износити пред Скупштину на претрес буџет, а и друге ствари.

Известилац Јеврем Гудовић вели, да то зависи од Скупштине. Већина је нашла да се не чита, а ако реши да се чита, читаће се.

Министар финансије каже, да је он и у финансијском одбору и у Скупштини у име владе изјавио, да Скупштини стоји на вољи да специјалне буџете из основа претресе. Буџети ти су сви пред Скупштином. Они су у одбору у свима појединостима претресани, сад опет стоје на вољу Скупштине отворени сваком народном посланику. Уз њих се налазе и сви потребни документи и сва нужна објашњења стручних министара. Влада није противна да их, вели, претресате како хоћете; и влада стоји готова да да свако објашњење које би се од ње захтевало. Не ће да улази у питање хоће ли се буџет претресати овако или онако, али је дужан да одбије ону нечистиву, којом се напада на рад финансијског одбора. Кад Скупштина бира одбор она својим избором удара на њега печат свога поверења и онда одбор ради у име Скупштине, и поједини посланици немају права да му одричу онај значај који му је општим изборам дат. У осталом колико је влади стало, да се буџет што темељније претресе, види се

најјасније отуда, што је она на једном од првих састанака скупштинских буџет пред Скупштину изнела, и тако дала могућности да Скупштина најбоље време своје претресу буџета посвети. Одбор финансијски провео је дуже од месец дана око самог буџета и он га је на основа претресао. Свој рад одбор је сад пред Скупштину изнео, и Скупштини остаје да га оцени. Сад, већина се сагласила да предлоге одбора које је до сада претресала усвоји, и ту одлуку сваки члан Скупштине па и г. Терзибашић дужан је да поштује. На који ће се начин узети у претрес буџети који још нису овде прегледани, Скупштина је позвана да то реши, и то има да важи као правило.

М. Милојевић одговара Глишићу, на вели, да је он свагда по свом убеђењу радио и да му никад и нико није давао начин и правац те да другчије ради, по што је убеђен. Ми, вели, нисмо овде мамелуци, који не знају шта раде: за то он одбија од себе тако штогод.

Милован Спасић доказује, како прошлих Скупштина није овако рађено како хоће г. Терзибашић, но на против, било је случајева, да је Скупштина примила буџет акламацијом, а било је случајева где је Скупштина захтевала да се претреси, јер има људи, нових посланика, који не знају шта је, и шта значи то буџет. У осталом он се може и сад читати само ако Скупштина хоће.

Ак. Коначевић мисли, да се буџет не може претресати специјално, с тога, што је најпре претресано овде питање хоће ли се буџет у основу претресати, па кад је донето закључење скупштинско да се не ће у основу претресати, него само при појединим министарствима, онда се и почело тако радити, да су четири буџета министарства правде, просвете, спољашњих и унутрашњих дела претресана на овај начин као што је извештај одборски уређен. И по што је ту уведен такав ред и већ рађено за нека министарства, сад се не може начин претресања цепати, давати прекор одбору и немати веру у њега. Буџет министарства финансије мора се примити овако као и остали, јер су потребе ове такве, од којих се не може оступити.

Ранко Тајсић је за то, да се повишица од 300.462 гроша пореска одбије и да остане по старом буџету. У осталом, вели, ако је одбор претресао специјално буџет, то бар за њега лично није обавезно. Одбор има право да претресе буџет, да препише и спреми за Скупштину. Он је сад дошао пред Скупштину окрилен, и није се дао у сима позицијама претресати, а кад се већини мора сваки поклонити, онда и та већина треба да буде склона на да чује сваког.

Панта Срећковић вели, ко год хоће да се о буџету увери, буџет је овде на пеки гледа; а подозрење које је почео г. Терзибашић, прихватио Глишић а наставио Ранко Тајсић, долази, вели, сигурно отуда што ће да дође скоро предлог о упису у радње.

Инвестилац Јеврем Гудовић наводи, да се ни једна позиција не може смањити без ущрба. Све су потребе основане на закону. Управитељ земљоделске школе добно је по закону периоду, после ту је и на храну, одело и обућу питомаца те школе па и на даље пољопривредне, за тим долазе питомци на страни, а поглавито и метарске мере за које само треба сума од 60.000 гроша пореских. То су све потребе и њихове се позиције не могу смањити као што хоће г. Тајсић.

Мата Кара-Марковић, односно претресања буџета, у подужем говору доказује, како је рађено на Скупштинама од 1871 године до данас, и како се као за најцелисходније усвојила пракпика, тако, да се само дометци и додатци буџета подвргавају претресу, иначе старе позиције пре решене, само су се онда подвргавале претресу, кад влада пристане да се у претрес узму и да се после по заједничком нахођењу друкчије реши. Одбор је по тој пракпици и ове године изнео буџет на претресање, и таквим начином свршени су буџети министарства правде, просвете, иностраних и унутрашњих дела. Не може се до никаквог резултата доћи претресањем ових позиција у буџету које су раније у Скупштини претресане, дакле требало би само дометке и додатке буџетске претресати.

Никола Мандић одбацује тврђење г. Спасића, да народни посланици не знаду шта је буџет, јер буџет свака општина има, па по том захтева да се од сад свака редакција по редакција чита.

За овим Скупштина реши, да се у буџету претресају само нове ствари.

Председник каза, да је Његово Височанство потврдило два закона: О постављању по једног судије у ослобођеним крајевима, и о суђењу у ослобођеним крајевима.

По овоме изабра се депутација, која ће ићи сутра код Његовог Височанства да му од стране Скупштине учини поздрав и честитку нове године, и председник заказа, да гг. посланици који су за ово изабрани, дођу сутра у 11 часова пре подне у Скупштину, те да се одатле крену Његовом Височанству.

За тим Скупштина одобри Милошу Никићу осуство за сво време Скупштине.

Председник заказа, да ће после подне у 4 часа бити састанак за решавање о мораторијуму, и с тим ову седницу заврши.

Састанак овај трајао је до 2 сахата по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Тупаковић.

Секретар
Ж. К. Недић.

потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Василије Павић, Таса Костић, Анта Нешић, Тома Стајић.

XXXIII САСТАНАК

31 децембра 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

СЕКРЕТАР

А. Ковачевић

Присуствовали су сви гг. министри, осим министра просвете и црквених дела.

Почетак у 4 сахата по подне.

По што је састанак отворен, прочита се указ Његовог Височанства, којим се овлашћује министар правде, да поднесе овогодишњој Народној Скупштини на решење предлог закона о продужењу рокова плаћања у грађанским потраживањима за оне крајеве земље, који су у пр. рату попаљени или опљачкани од непријатеља.

Предлог о томе гласи:

Члан I.

Закон о продужењу рокова плаћања у грађанским потраживањима од 23 јуна 1877 год. (Збор. XXXI стр. 1) који је за срезове и округе, означене у тачци 1 члану I истог закона, продужен законом од 15 јуна 1878 год. (Збор. XXXIII стр. 81) до 1 јануара 1879 године закључно, продужује се до 1 јануара 1880 године закључно, и то за варош Књажевац, срез сврљишки округа књажевачког, срез моравски округа алексиначког и друга места, која су у прошлом рату непријатељем попаљена или опљачкана, и у свима овде поменутим местима, продужују се рокови плаћања, обустављају се, до горе означеног рока, забране, и задржавај од извршења досуде у грађанским потраживањима.

Члан II.

Овај закон важи од дана кад га Књаз потпише.

Потпредседник рече: да је потребно, да се ово сад реши као преко потребно, јер сутра је први јануар и истиче мораторијум.

Предлози посланички о мораторијуму и они су сви претресени у одбору и донети с извештајем на сто председништва, и кад буде време да дођу на дневни ред, онда ће се читати и решити у Скупштини.

Министар правде вели, да се и то може читати, јер одиста стоји да ти предлози посланички и извештај о томе законодавног одбора имају везе с овим предлогом, он је у одбору саслушан и у след тога овај предлог Народној Скупштини учињио.

М. Благојевац, Ал. Петковић, Радован Милошевић и Борисав Милановић траже да се најпре прочитају предлози посланички о томе, па после извештај

одборски, а г. А. Бабовић, В. Мацаревић и потпредседник мисле да не би требало читати и предлоге већ само одборски извештај, јер је одбор донео своју одлуку, која ће да обухвати све оно што се у предлозима хтело да изнесе.

По овоме по што је Скупштина решила да се чита само одборско мишљење, то

Известилац А. Бабовић чита извештај законодавног одбора који гласи:

„Од више гг. посланика поднето је Народној Скупштини 7 засебних предлога, да се у многим, а у предлозима овим означеним местима, продужи мораторијум још за неизвесно време.

Одбор законодавни размотрио је све ове предлоге, и нашао је, да и ако се не може мораторијум више за целу земљу враћати, но што је то питање на прошлој Скупштини већ решено, опет је увидео потребу, да се рок плаћања мора још за неко време продужити за оне, који су у ратовима од непријатеља погорели или опљачкани; јер ови људи заиста налазе се још у таком стању да им није могуће своје обавезе према другима вратити. На основу тога одбор је мњења: да се за све оне, који су у прошлим ратовима у стању погорели или опљачкани од непријатеља рок плаћања дугова (мораторијум) продужи од 1 јануара 1879 г. па за једну годину дана. И узима част Народној Скупштини предложити, да она ово мњење усвоји, и влади Његовог Височанства преда, да она по уставу о овоме поднесе формални пројект закона (Збор XXXI стр. 1).

Упитан о овоме у одбору г. министар правде изјавио је, да ће о овоме влада дати своју реч у Скупштини. У овоме предмету има и једно одвојено мњење".

За тим, прочита се и одвојено мњење Јов. Пр. Стевановића и М. Н. Терзибашића, које гласи:

„Ми смо за то, да се мораторијум продужи само на погореле, па ови ма где били, јер ако се допусти, да се мораторијум односи и на оне, који су опљачкани, нема сумње, да ће се под тим именом закључити многи, којима ништа опљачкано није, а кром тога и сами судови доћи ће у неприлику такву, да не ће знати према коме ће забрану одобравати а према коме не; као што и саме полиц. власти не ће знати над ким ће осуду извршивати а над ким не". —

Известилац рече, да је, као што се види, разлика у оба ова мњења та, што одбор предлаже мораторијум и за погореле и опљачкане од непријатеља, а мањина само за погореле а не и за опљачкане.

Радован Милошевић вели, да није био ни за једно ни за друго мњење, а задржао је право да у Скупштини да своје мишљење, па за то сада овде одговара закључак одборске већине или с додатком: да се сви они посланички предлози, и све оне изјаве народа с његовим предлогом о папирном новцу, скупе све заједно па да се на ново врате одбору, и влада да се позове те да се што пре начини како најбоље може бити, а на сад, да се решава само предлог који је од стране г. министра поднесен.

Министар правде каже да не би било целисходно да се прими и регулише ова ствар онако како г. Милошевић, наводи, него овако као што је поднет предлог владин мало час.

Мих. Н. Терзибашић вели: да се зна, да су ови људи што су погорели зака-

чили и кога другог, те се онда ова ствар може и на шире распространити, па за то, или само погорелцима, правим и једним страдалницима, или у опште да се целој земљи уважи мораторијум, јер имућнијима који су дали и зајам и реквизицију, пити се враћа зајам ни плаћа реквизиција, а њима се за 100 дук. може радња да затвори, кад не могу повериоцима да одговоре.

Љубомир Дидић је за то, да се мораторијум распростре само на оно земљиште где је Турчин палио и рушио, јер је штета једнака, а на друге не, јер онда би показали целом свету да смо пропали и да не можемо да плаћамо своје дугове. Дакле он је за владин предлог само докле је непријатељ допро, и то одсечно без уверења овога или онога.

Известилац А. Бабовић наводи, како је и сам одбор мислио да редакцију свог предлога удеси као што је навео г. Дидић, но да се нашло да не би било разумно и оправдано, јер има места где су Турци допрли на попалили и порушили, а друга која су прошли оставили су недирнута. После има у једном селу може бити где је погорело само три четвртине кућа, негде опет само по пека кућа, дакле, дати целом селу мораторијум због неколико кућа, не би било праведно. Према томе одбор је и нашао да се овакозим предлогом подмирује потреба управо онима који су погорели и опљачкани, јер, овде се хоће да је човек имовно упропашћен и да не може све своје обавезе према другима да изврши.

Илија Матић је за то, да се мораторијум распростре на целу земљу, јер није право да се ономе, који има примања од оних крајева на због мораторијума не може до њих да дође, кућа продаје.

Анта Пантић вели, ми хоћемо извршење у нашој земљи, а ми сами нисмо платили своје дугове које смо дужни. Држава хоће да прода појединима земље и кућу, а сама није платила свој дуг. Он је за то, да не буде мораторијума у земљи, него да нађемо новце, па да се сваком плати дуг. У томе има помоћи само у папирном новцу, па нам онда не ће требати ни закон о упису на радњу.

Милан Ђурић вели, да је Србија два рата издржала и сваки да је много жртвовао, а сви скупа у свези стојимо; па за то и при најбољој вољи није могуће дужницима своје повериоце намирити. С тога мисли, да ће народно представништво решити да се продужи плаћање у роковима на целу земљу, јер није право да лупину добоши пред кућама ратника и да се даде могућност да имања пређу појединима; а за сад је, да се продужи плаћање на сва погорела и похарана места за годину дана, на тражи, да се предлози посланички и жалбе из народа изнесу одмах идуће седнице, како би Скупштина продужила плаћање по целој земљи.

Никола Пашић вели, да је мораторијум нужан оним крајевима који су од непријатеља погорели или опљачкани тим пре, што нема наде, да ће влада и представништво дати новаца тим крајевима, да могу одговорити својим обавезама.

Милан Врачинац каже, да је поднео предлог да се мораторијум продужи и на срез алексиначко-ражањски. Истина, цео тај срез није турском војском опљачкан, али остали крајеви његови пострадали су нешто отступањем војске наше, а нешто теретом издржања оне наше браће која су напуштала своје куће. С тога је за то, да се и за остале крајеве распростре мораторијум.

Марко Петровић пита, може ли се данашња дебата пренети и на мораторијум за целу земљу или само на пограничне крајеве, па ако не, онда је свршена ствар, јер сви смо за то.

Радован Милошевић хоће, да се предлог врати одбору те да се проучи може ли се мораторијум и на пограничне крајеве усвојити или не.

По овоме, а на питање потпредседника, Скупштина усвоји владин предлог о мораторијуму.

Светозар Карапешић вели, да по пословнику сваки предлог мора ићи одбору да га он претресе па онда поднесе Скупштини на решење, па с тога предлаже да се све то пошље у одбор.

Министар правде вели, да се овај предлог владин слаже у начелу с мишљењем законодавног одбора. Сад, ако сте, вели, вољни, да се после у течају времена ово питање пренесе још на која места, влада не брани. Али пошто овде има и одбора законодавног предлог, који се слаже с предлогом владиним, мисли, да престаје свака сумња о коректности оваког решења скупштинског.

За тим Скупштина реши, да се сви предлози који су из одбора дошли, врате одбору, као хитни, да он донесе своју одлуку како се после о њима може решавати.

С тим се састанак, који је трајао до 6 часова у вече, закључи.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
А. М. Ковачевић.

потписници:
Анта Пантић, Јосиф Марковић, Васиљије Павић, Таса Костић.

XXXIV САСТАНАК

2 јануара 1879 године у Нишу

председава председник
Тодор Туцаковић

протокол води секретар
Сима Живковић

Посланика 154.

Присуствовали сви гг. министри.

Састанак је отворен у 9 часова пре подне.

Секретар Ђ. Ђорђевић прочита протокол 27 састанка, који Скупштина усвоји.

Председник Скупштине најави, да је Његово Високанство Књаз потврдио ре-

шење скупштинско од 31 пр. мес. по коме се обуставлају плаћања у погорелим и опљачканим крајевима.

Скупштина се одазва са „живео Књаз.“

Председник Скупштине каза, да посланик Спасоје Костић тражи осуство на време трајања ове скупштинске радње. Па да би се ово осуство могло да одобри, нареди, те се прочиташе имена посланика. Кад се ово учини, нађе се, да има 154 посланика на окупу.

Скупштина за тим одобри Костићу тражено осуство.

На питање Пашића, шта је с послаником В. Стошићем, председник каза да није дошао, али да ће доћи.

Прочиташе се поздрави од среза пожешког и из Зајечара.

Скупштина саслуша ове поздраве са „живео Књаз.“

За тим се јави Скупштини за следеће предлоге посланика:

1. Јевте Велајића и другова, да се сељани Бучја и Дубетинца у окр. књажевачком ослободе плаћања данка за I полгође 1879, јер су овај платили за II полгође 1876.

2. Милисава Марковића, да се на реци Колубари, а на месту „бели брод“ намести скела.

3. Илије Матића и Арсе Дреновца, да се законом уреди давање напаћура појединим селима.

Скупштина упути прва два предлога законодавном а трећи финансијском одбору.

Председник нареди, те се јави Скупштини, да су дошле следеће молбе и жалбе:

1. Општине гредетинске у окр. алексиначком, да јој се опрости данак за II полгође 1878, и да јој се да на зајам новац за 5—6 година.

2. Општине грљишке у окр. црноречком, да се ослободи давања разрезане хране за војску. Г. министар је одбио њену молбу.

3. Општине грљишке, да јој се да 220 хиљада гр. чар. у помоћ, јер је пострадала у рату 1876 год.

4. Еснафа опанчарско-бојаџијског из Смедерева, да се изда еснафска уредба, како би се домаћи занати могли да унапреде.

5. Општине звездапске у окр. црноречком, да се ослободи данка још за годину дана, јер је пострадала у рату 1876 год.

6. Тодора Јовановића из Камендела окр. пожаревачког, да се узме његова молба од г. министра војног, те да се реши исплата његове реквизиције.

7. Жалбу неколико грађана ужичких, што нису нашли задовољења код полицијске власти, па ни код самог г. министра унутрашњих дела, да се противу бившег кмета предузме извиђај о злоупотреби.

8. Панче Нешића из Пирота, да му се поклони турска кућа у којој живи, и да му се да земља и виноград, јер су Турци разграбили његово имање, кад је у Србију побегао од турског зулума.

9. Жалбу Милоша Крстића дућанџије из Параћина, што му г. министар унутрашњих дела не издаје своје решење по жалби његовој противу Алексе Петковића.

10. Изасланика општине дубетиначке у окр. књажевачком, да им се плаћени данак за II полгође 1876 урачуна за I полгође 1879, јер су страдали у рату 1876 год.

11. Ивана Милића рачуновође окр. књажевачког да му се дозволи, да за извесну награду произведе машину за рад без паре.

12. Жалбу Милоја Богутовића из Г. Буковице окр. ваљевског противу начелника Настаса Петровића.

Све ове молбе и жалбе упутише се одређеном одбору.

Прочита се питање Адама Богосављевића, Николе Пашића и другова, на г. министра унутрашњих дела о овоме:

1. За што су у присаједињеним крајевима створена четири окр. начелства.

2. Је ли влада вољна и хоће ли поднети овој Скупштини формалан предлог, да се укину окружна начелства.

Г. министар унутрашњих дела одговори: Ја бих молио Скупштину, да узме у обзир и оцени овакав поступак, где се пита о једном закону, који је пре 3 дана одобрен. Кад они овако питају, онда бих ја могао да питам, за што је Скупштина усвојила закон о томе.

Скупштина одлучи, да се ово питање одбаци.

Прочита се питање Милана Ђурића на г. министра унутрашњих дела, хоће ли да нареди извиђај противу незаконих дела начелника окр. ужичког г. Симе Михаиловића.

Г. министар унутр. дела одговори: разуме се по себи, да што се год поднесе као тужба, да ће се наредити извиђај, само треба именовати свако дело и поднети доказе.

Милан Ђурић каза, да је одбор општине ужичке тражио да се извиди, како кмет рукује касом, па онда шња полицијска власт није хтела ово да учини, него је и г. министра нецскрено известила у след жалбе општинске. Овим поступком начелник је довео у незадовољство цео округ, с тога тражи, да се ова кривица извиди и казни.

Министар унутр. дела рече, да се потпуно слаже с г. Ђурићем, да се осуди такав поступак, али само, да се претходно извиди, на чему је ствар, и да ли је извесно лице криво. Овако просто без икаквих доказа не може ништа да ради.

Скупштина се задовољи овим одговором.

Прочита се питање Петра Стевановића и Симе Милошевића, на г. министра финансије о разрезаном и покупљеном зајму у срезу моравичком окр. ужичком.

Министар финансије одговори, зајам на округе и срезове није разрезивала влада сама, него у договору са скупштинским одбором. Пре свега била је одређена комисија, која је према броју пореских глава, и према привредном стању разних округа и срезова дала мишење, колико најма на који округ и срез да се разреже. Рад ове комисије изнет је пред скупштински одбор, и овај га је претресао. Међу члановима одбора, био је и један од г. интерпеланата. Влада је мислила, да најбоље могу разрезати зајам на округе и срезове људи из самог народа и од народњег поверења, па је према томе тај посао и поверила скупштинском одбору. Кад би у нас имовина била пописана и процењена, као што би требало да буде, онда би правично разрез зајма још провичнији могао да буде, али без тога пописа и процене не остаје друго, него, да се одржи распоред зајма, као што га је

скупштински одбор по своме знању и по својој души направио.

Зајам није сав покупљен, за што? То ће господа интерпеланти и без даљег објашњења знати. За време рата купљен је зајам са штедњом, и тако је то морало бити, докле је народ на граници био. Међу тим, и после рата у сваком распису, влада је препоручивала да се зајам тражи само од оних, за које се има уверења, да имају од куд да га дају. Строжије мере предузимају се тек према оним, за које се докаже, да без тога не ће да учине што су по закону дужни и што према својој имућности без осетна терета могу да учине.

П. Стевановић одговара, да је био на осуству, кад је разрез зајма учињен. Кад се вратио, дао је своју примедбу, да је срез рачански после моравичког најспротнији, и да треба мање да плати од пожешког и црноречког. С тога пита, за што зајам није наплаћен од богаташа а наплаћен је од сиромаха.

Министар финансије прочита колико је разрезано на округ ужички и на поједине срезове, па рече, као што сам мало пре казао, онако је разрезано по оцени скупштинског одбора.

Од тако разрезаног зајма покупљено је до сад свега 255.576 динара и 24 паре, а има још да се покупи 124.424 динара и 76 пара дин.

Оно што је остало, да се покупи, покупиће се кад се буде могло и онако, као што је и до сад држав. зајам покупљен.

П. Стевановић и Скупштина задовољише се одговором.

Прочита се питање Симе Милошевића на г. министра финансије, за што је на срез рачански у окр. ужичком разрезано 60.000 динара зајма.

Министар финансије одговори: И овде бих имао само да поновим оно, што сам на интерпелацију г. Стевановића казао.

На ово се чуше гласови, да се ово питање одбаци.

С. Милошевић позива се на г. председника министарства, да каже, је ли срез рачански најсиромашнији.

Председник министарства и министар иностраних дела рече: Кад се позивате на мене, ја потврђујем, да је срез рачански један од најсиромашнијих срезова, али, као што знате, и како је казао г. министар финансије, одбор скупштински разрезивао је зајам а не влада, која то не може ни преиначавати.

С. Милошевић каза, да не би питао г. министра финансије, да је знао, да је Стевановић био при разрезу.

П. Стевановић поново свој говор, да је био на осуству, кад је разрез извршен.

Скупштина се задовољи одговором г. министра финансије.

Прочита се питање Анте Пантића на г. министра финансије о овоме:

1. Је ли општина београдска платила сав досадањи данак и ако није, кад ће платити?

2. Је ли општина београдска платила сав разрезани зајам, и ако није, колико има још да плати?

Министар финансије одговори: У овом другом погледу Београд је имао да плати 230.616 гр. пор. До сад је покупљено 86.040 гр. пор. а остало непокупљено 144.576. Наравно, и у престоници

купи се порез на онај исти начин, на који се купи по целој земљи.

Зајма је разрезано на Београд 1,500.000 динара. Покупљено је 1,067.500 динара. Остало да се покупи 432.500 динара. И ово ће се покупити онако, како се купи по целој земљи.

Анта Пантић каже, да је њега на ово питање натерало то, што је 1875 поднесен предлог, да се расходују 10 хиљада дуката, што варош Београд не може да плати у име данка. Свака општина мора да плати све данке за своје пореске главе. Тако треба да буде и с Београдом.

Министар финансије рече: На жалост истина је, да општина београдска има неплаћених данака за неколико година. Ја сам наредио, што је по закону требало, да се ти данци накнадно наплате. Но што је општина изјавила, да нема довољно званичника за извршење те наредбе, ја сам јој дао у помоћ неколико држ. званичника, и они су јој помагали све, докле није дошло време, да се одреде на војне дужности. Сад, по што су се они с војне дужности вратили, ја ћу наредити да се купљење неплаћених данака продужи. Ако ове данке не плате који су дужни да их плате, тражиће се накнада од оних, који су одговорни, што су они до сад неплаћени остали.

Скупштина се задовољи одговором г. министра.

Прочита се питање Ранка Тајсића и другова, на г. министра војног о прирезу за ременторање коња за војну потребу.

Министар војни одговори: Овај разрез учињен је на основу закона о широј војној обвези и прочита тај параграф. Дакле људи, који су због старости или због телесне неспособности лично ослобођени од службе у војсци, дужни су давати коње и остало, било у натури или у новцу. Тај прирез учињен је овако: Округ београдски и варош Београд морали су дати 60 коња, дали су 56 а за 4 платили су 160 дуката. Ваљевски 45 коња. Дао је 40 а за остатак остао дужан 200 дук. Шабачки 45 коња Дао је 29 а за ресто остао дужан 640 дук. Подрински 30 коња. Дао три, за остале платио 989 дук. а остао дужан 91 итд. Остали окрузи давали су нешто у натури а нешто у новцу и опет су нешто остали дужни. Добијено је свега у новцу 727.270 гр. чар. и купљени коњи.

По поступку, који је прописан за ове ствари, имаће се извршити повраћај истих ствари овако: Чим престане потреба, да се коњи и узете ствари употребљују, узеће сваки своје ствари натраг у ономе стању, у коме се нађу без икакве накнаде. Но ипак општина ће издавати уверење сваком, што му је пропало, и у којој вредности, на доцније, кад се оне ствари, које буду продате због непристанка сопственика да их у натури прими, могу се обратити за вредност из добивених новаца, но то ће бити по сразмери и тако ће се по гуреми намирити.

На послетку, имам још једно питање, које не спада у овај рачун, а ни у куповнину на почек. То је засебан разрез, који ће се регулисати доцније по правилима како прописује закон, и сразмерно ће се, од новца, који буде у каси имао у готовини, поделити на све оне, који имају права.

Скупштина се задовољи овим одговором.

Прочита се питање Димитрија Катића о теме: што су неке полицијске власти узимале борце за кметове а начелници станица за своје помоћнике.

Министар војни одговори: Нема никаква прописа, да полицијске власти не могу узети поједине војнике за кметове. Ова је служба тако исто важна као и војничка. По правилу само су председници општине ослобођени од војне дужности. Што се тиче онога, да начелници станица узимљу борце, то немају права, него о теме стоји пропис да узимљу за своје помоћнике старије људе и од карактера. Ако је било таквих случајева, то је онда рађено незаконито. Мени нису познати такви случајеви. Треба ми их јавити, па ће криви одговарати. Једини случај, који ми је познат, јесте онај, што ми је доставио г. Катић и ја сам наредио, да се извиди, па кад се то учини, ја ћу према томе учинити, шта треба.

Д. Катић објашњава своје питање и казује, како је на казати начни од 120 људи у ескадрону Ћупријском било само 95 бораца. Он жели, да они, који су се из војничке дужности извлачили, не остану некажњени и да овако не буде у будуће.

Скупштина се задовољи одговором г. министра војног.

Прочита се питање Цвије Осатовића на г. министра војног, шта је учињено с новцима, што су покупљени за ремонтовање коња.

Министар војни одговори: На ово питање одговорио сам у главноме мало пре. Што се тиче подрињског округа, имам казати, да је одређено, да он да 30 коња. Дао је три. Одређено је да у новцу положи 1080 дук. а дао је 989 дук. цесар.

Овај је новац у каси министарства, и кад се покупе податци, да ће се, коме шта треба. Скупштина се задовољи овим одговором.

Прочита се питање г. Ранка Тајсића на г. министра војног: постоји ли закон, по коме се официрима, при пензионирању даје пенанија вишега чина.

Министар војни одговори: У устројству војске има спомена о ономе, што пита интерпелант, али не онако, како каже интерпелант. По што прочита члан 54 који о теме говори, рече: дакле треба да служи као капетан I-ве класе 10 година, па тек ако буде потребе да се пензионише, он ће се пензионисати према плати мајора. Истина, ово наређење постоји, али се до сад није применило, по можда ће се сад само према једноме да примени.

Р. Тајсић задовољи се овим одговором.

Прочита се питање Ивана Миленковића и Саве Обрадовића о војницима, који су у рату нестали или заробљени.

Председник министарства, министар иностраних дела, одговори: Ова интерпелација по природи своје припада министру иностраних дела, а не министру војном, и за то ћу ја на њу да одговорим. Мени није познато, да још ма где има у ропству наших војника. Ми смо имали у нашем првом рату заробљених војника, но кад се мир закључио, онда су сви враћени, а по најпре они који су овде у Нишу и Видину затворени били. Било их је, да су чак до Солуна одведени били, па су се и они

повратили. Но кад су поједини долазили да траже своје сроднике, ја сам и преко тога радио на томе, да се извиди, има ли још и где наших заробљеника, и тражио сам да порта распише на све стране. Порта је учинила по нашој жељи и расписала свуда, и заиста нашло их се још неколико на разним странама и у разном стању; било је и тешко рањених, да смо морали за њих платити трошак да се доведу. Између првог и другог рата, било је много гласова, да се овде, или онде, налази још по који заробљени Србин, и кад смо приступили истраживању и ближем сазнавању, ми смо дошли до уверења, да су ти гласови били неосновани. Тако на пр. дошла је из ропства нека Стана, девојка из округа пиротског, и послата у болницу јагодинску. Она је казала, да се мајор Никола Петровић, за кога се зна, да је у првом рату на Б. Изверу погинуо, налази жив и здрав у Врањи. Ја сам се обратио посредовању неких сила, и то се ништа није могло да обистини. Дао сам је поново испитати, и она је опет остала при своме казивању, али и то њено казивање тако је фантастично било, да не можемо казати, да се и један податак њен обистинио. Тако на пр. она је казала, да је добегла с још 2—3 војника из Ћупријског округа, које, кад смо потражили, видели смо, да и то није истина, јер тих људи и нема. Једино, што се од тих гласова потврдило, било је то, да је неколико заробљеника заиста још у Босни остало било, но и то је враћено. И сада се преносе разне гласке, као да има још заробљеника, али то се не обистињава.

Из времена другог рата, ми, као што знате, нисмо имали много заробљеника; нешто је било, али је то врло незнатно, око Врање и нешто у пределима Куршумлије и то из округа јагодинског. Једнога дана, кад је била магла изгубили су пут и пали непријатељу у руке. Они су били одведени у Приштину, па у Солун. Неки су од њих помрли, а остали су враћени.

Међу тим, ко би год сазнао, да има каквих заробљеника, и ко би имао каквих података о теме, нека ми достави, као што је књажевачки посланик, пре неки дан то учинио, па ћу ја предузети шта је потребно, и надам се, да ће се турске власти одазвати нашем кораку, јер је било случајева, да су то делом доказале. Тако, било је одведено одавде близу Лесковца једно дете. Ја сам писао валији косовском, и он ми је то дете ономад послао. Исто тако, био је одведен неки Гигић у Приштину, а после у Цариград. Ја сам писао нашем посланику у Цариграду, и овај ми је одговорио, да је Гигића ослободио и да се он за сад код посланства налази.

У општине не могу се тужити на одлуке турске власти на наша захтевања. Тако дакле сваки посланик, ако има да ми шта достави односно тога, нека учини, а ја ћу предузети шта треба.

Ив. Милановић рече, да из његовог села нема 15 војника. За 9 зна се, где су, а за 6 никако се не зна. Њихове жене хтеле би се да удају, но свештеници не могу да их венчају за то, што закон забрањује. То је узрок, те је ово питање учињено.

Председник министарства и министар иностраних дела, каза: Ја мислим, ко је дошао, дошао, а ко није, томе се не

треба више ни надати. Два пут смо закључивали мир, па да је неко и у најдубљој Азији остао, он би дознао, да је мир и дошао би. И самим Турцима не ће бити по вољи да хране заробљенике, као што и нама није било, кад смо их сад у рату имали, па мислим, да ни Турци не би радо наше заробљенике држали, ако би их било.

Скупштина се задовољи овим одговором г. министра.

Прочита се питање Симе Милошевића и Новака Милошевића на г. министра грађевина о путу од Ужица преко Забучја у Чајетину.

Министар грађевина одговори: Наређено је, да се покварени путови оправе. По правилу, окружне путове праве окрузи, а среске срезови. На остало не могу за сад да одговорим, док дата не добијем.

Новак Милошевић зна, ко прави какве путове; казује како су новци, покупљени за прављење истог пута, употребљени, те је купљена среска кућа у Златибору.

Златиборски срез штећен је од свију кулука. Рачански пак и други срезови а нарочито црногорски теран је на кулук на све окружне путове, плаћао је и неке ћуприје на Моравици и Ђетињи. Кад се питало, за што се Златиборци не терају да праве пут, одговарало се, да ће градити пут преко Забучја до Чајетине. (На један пут, употреби се она сума новаца, коју су они дали за грађење пута, на куповину среске куће). Но покрај свега тога, теран је црногорски и рачански срез те су тој пут правили. С тога тражи, да се људима тога среза учини правда, и да се они не терају да праве пут преко Шаргана на Мокру Гору.

Министар рече, да ће се постарати, да интересенте задовољи.

М. Ђурић пита, шта је с његовим питањем о укидању трошкова полицијских чиновника, што је решено 1875.

Министар унутрашњих дела одговори, да то питање и протокол носи већ неколико дана. Није решено, да се укину трошкови, него је казано, да остану, како је и било. Прочита на страни 394 протокола решење Народне Скупштине држане у Београду $187^{4}/_{5}$ год.

Р. Тајсић каза, да је казато решење било $187^{3}/_{6}$.

Министар унутрашњих дела захте, да му се то нађе.

Р. Драгојевић рече, да је ово решавано само $187^{4}/_{5}$, а $187^{5}/_{6}$ није било ни говора.

Скупштина се задовољи одговором г. министра.

По што је према пословнику нужно, да се изберу други потписници, председник замоли Скупштину, да нове потписнике набере.

Скупштина одлучи, да досадањи потписници и даље остану.

После одмора, који је трајао четврт часа, пређе се на дневни ред, и известилац Јеврем Гудовић прочита извешће одборско о буџету министарства финансије.

Како се нико не јави за говор, председник стави ствар на гласање и Скупштина усвоји буџет министарства финансије по мњењу одбора.

Известилац Гудовић прочита извешће одборско о буџету министарства војног, и рече, да више овога министарства износи суму од 958.009 гроша нореских, и то на материјалне потребе, које су нужне.

Бор. Миленовић предлаже, да се овај буџет прими акламацијом. Но ако се то не ће, он има да каже ово: да смо у рату претрпели велике оскудице у оружју и другим спремама. Ово је било с тога, што се сваке године пре рата смањивао војни буџет, те влада није имала доста средстава, да спреми довољну војничку спрему. Сад смо се увећали и треба нам више војске, особито артиљерије. При адреси споменували смо нашу ослобођену браћу. Ако хоћемо њихово ослобођење и осигурање наше будућности, морамо оставити влади одрешене руке и дати јој средстава.

Спрема се чини у мирно а не у ратно доба. С тога је и предложио, да се војни буџет прими акламацијом.

Марко Петровић не ће никад да заборави мисију српског народа и да буде тврде руке онде, где се тиче животних народних питања, но снага земље не састоји се у златним јакама и великим чиновима. Величину војске и њену снагу сачињава маса народа, добро оружје и пуни магацини. По буџету, највећа се сума троши на велике плате, а не на масу војске и ниже чинове, који су велике услуге учинили земљи. Кад се пређе хтело, да се овај буџет смањи, говорило се да ће војска оправдати своје поверење. То је учињено. Сад наступа време штедње и ми треба овој да приступимо, ако желимо испунити нашу народну мисију.

Рака Кукић казује, с каквом је озбиљности претресан овај буџет и да је то претресање трајало 8 дана. Где се могло, учињена је штедња; више у буџету проналази од нужне набаве разног материјала, који је у рату истрешен и покварен, нарочито на набаву артиљерије према новој формацији војске. Ако хоћемо да обезбедимо себе од сваке могуће непријатке, и да будемо сигурни, не остаје нам ништа, него да одобримо буџет.

Сима Милошевић предлаже, да се овај буџет, као и сви други прими акламацијом, ако желимо, да наша отаџбина, као независна држава већи положај у колу јевр. држава.

Архимандрит Дучић казује, да је г. министар војни приступио реорганизацији наше целокупне војске, да успех у рату зависи од добро изучене и дисциплиноване војске, доброг оружја, војничке спреме, брзог мобилизирања и концентрисања војске. Потребу за све ово осетили смо у прошломе рату. Треба дакле дати нужна средства, да се све ово постигне. Противан је предлогу, да се отпуштају официри, који су водили нашу војску и да се смањује војни буџет. Показује патриотство Француза у несрећном рату 1870 и 1871 год. и поступак Румуније по свршеном рату, који јој није донео оне користи, што смо ми имали, па завршује, да се војни буџет прими без икаквог крњења.

Председник каза, да има још 17 посланика, који су се пријавили за говор, па пита, је ли Скупштина довољно обавештена, и хоће ли, да се приступи решавању.

Р. Тајсић каже, да Скупштина није довољно обавештена.

Мита Миловановић мисли, да треба још говорити, јер има посланика, који су противу знања и додатака, а не противу војске.

Председник стави ствар на гласање и Скупштина усвоји војни буџет по мишљењу одбора.

По прочитању извешћа одборског о буџету министарства грађевина, Скупштина усвоји исти.

Известилац Гудовић каза, да је сад свршен буџет расхода како општи тако и стручни и да би требало одбити суме, које су изостављене.

Министар финансије примети, да треба да се претресе и утврди буџет прихода, па да се може на чисто знати, да ли ће и колико прихода надмашити расходе.

Потпредседник нареди, те известилац прочита прву тачку прихода о порези.

Ст. Станковић упита, јесу ли у ову суму ушли и погорелци.

Министар финансије рече, да је наређено, те су пописани сви, који су у стању да плате данак, на је на ове и разрезан данак, а изузети су од данка они, за које се доказује, да нису у стању данак платити.

Известилац Гудовић чита:

I Непосредни данци:

1. Данак грађански 23,470.632 гр. пор. или 9,882.371 динар и 60 пара динарских.

2. Данак бећарски 70.000 гр. пор. или 29.473 динара и 68 пр. динар.

3. Арач од скитајућих се цигана 5000 гр. пор. или 2105 динара 26 пр. динарских.

Свега 23,545.632 гр. пореских или 9,913.950 динара и 30 пр. динар.

Скупштина усвоји ову суму прихода.

Известилац Гудовић чита:

II Посредни данци:

1. Бумручина с узгредним данцима, 5,600.000 гр. пор. или 2,357.894 динара и 73 паре динарске.

2. Трошарина 1,250.000 гр. порес. или 526.315 динара и 78 пр. динар.

3. Регални данак на со, 750.000 гр. пор. или 315.789 динара и 47 пара динарских.

4. Регални данак од рудокопне 14.000 гр. пор. или 5894 динара и 73 паре динарске.

Регални данак на дуван 580.000 гр. пор. или 244.210 динара 52 паре динарске.

Свега 8,194.000 гр. пореских или 3,450.105 динара и 23 пр. динарске.

Скупштина усвоји ове суме прихода.

Известилац Гудовић чита:

III Таксе:

1. Судске 1,000.000 гр. пор. или 421.021 динара и 63 паре динар.

2. Канцелар. приход 300.000 гр. пор.

3. Добошарина 80.000 гр. пор. или 33.684 динара и 21 пр. динар.

4. Шумарина 25.000 гр. пор. или 10.526 динара и 31 пр. динар.

Свега 1,405.000 гр. пор.

Одбор је додао канцелар. приходу 50.000 гр. пор. из обзира на новоослобођене крајеве.

Скупштина усвоји предложене суме.

Известилац Гудовић чита:

1. Приход од правительствених добара 600.000 гр. пор. или 252.631 динар и 58 пара динар.

2. Интерес на новце 30.000 гр. пор. или 12.631 динар и 58 пр. дин.

3. Приход држ. штампарије 450.000 гр. пор. или 189.473 динара 68 пр. динарских.

4. Приход топчидерске економије и државне ергеле 35.000 гр. пор. или 14.736 динара и 84 паре динар.

5. Приход од поште 380.000 гроша пор. или 160.000 динара.

6. Приход од телеграфа 500.000 гр. пор. или 210.526 динара и 32 паре динарске.

7. Приход управе фондова и држав. штедионица 560.000 гр. пореских или 235.789 динара и 47 пр. динар.

Свега 2,555.000 гр. пореских или 1,075.789 динара и 47 пр. динар.

Скупштина усвоји ове суме, као и суму од 1,700.000 гр. пореских или или 715.789 динара и 47 пр. динар.

Известилац Гудовић чита:

IV Разни случајни приходи:

1. Наслеђа 15.000 гроша пор. или 6315 динара 78 пр. динар.

2. Мангупи 45.000 гр. порес. или 18.947 динара и 36 пр. динар.

3. Казни 220.000 гроша пор. или 50.526 динара и 31 пр. динар.

4. Непредвиђени наврси 7,524.000 гр. пор. или 3,168.000 динара.

Свега 7,704.000 гр. пореских или 3,243.789 динара и 45 пр. динар.

Никола Пашић моли г. министра финансије, да протумачи одакле долази тај непредвиђени приход од седам и по милиона гр. пор. и да каже чим ће се буџет исправнати идуће године кад овај приход отпадне.

Министар финансије објашњава: Ово су приходи ранијих година, који нису у своје време ушли у државн. касу, па сад треба, да се прикупе. У тај рачун долази и приход од државн. добара. Због ратног стања за последње три године није се могла измирити сва аренда, која се по уговору има да плати, и та се аренда, као вересија у рачун узима. Тако су исто узети у рачун непосредни данци, који су остали неизмирени, но који се по закону наплатити имају. За ближе објашњење ствари могу вам навести и неке појединости, које су у рачун узете. Тако на пр. управа фондова има држ. благајни да да 970.000 гр. пор. Од тога је у овај рачун ушло само 650,000 гроша пор. Школски фонд дугује држав. благајни милион гр. пореских. Од тога је узето у рачун само 350.000 гроша пор. Даље, има још да се покупи један део данка из округа, који нису пострадали, и од тога је узето у рачун до 2 милиона.

Од ненаплаћеног данка из крајева, који су пострадали, узели смо у рачун само четвртину.

У опште, овде се узимала у рачун нешто мања цифра, него што би се по строгом рачуну могла узети. Сад, да чујете како је овај рачун прошлих година износио.

Од ненаплаћене вересије 1876. рачунало се у буџету, да ће доћи у држ. благајну 1,670.000 гр. пор. а наплаћено је у ствари четири милиона. 1877 рачунало се да ће од те вересије доћи 3 милиона, а наплаћено је 5 милиона.

Г. Пашић пита, чим мислимо до године да овај приход исправимо, ако све, што смо срачунали, покупимо. Ако

се и у колико се покупи садања пересија, онда ће то служити као доказ, да за идућу годину можемо извесне државне приходе у потпуној мери рачунати, и онда ће рачун оних прихода у толико више износити, у колико рачун пересије буде био мањи.

Никола Пашић налази, да би требало да се ова цифра у појединостима искаже, те да се зна, какви су ово наџори. Према томе што је министар казао, мисли, да ћемо идуће године имати у буџету дефицита 2 милиона.

Министар финансије одговори: У нас се прави буџет прихода и расхода за годину дана, и ми имамо овде да утврдимо предрачун за ову годину. Шта ће бити до године, ми ни смо позвани да сад о томе решавамо, баш и да би били у стању да то израчунамо.

Н. Милошевић не ће да говори, кад је г. министар објаснио овај наџор прихода.

М. Поповић жели, а мисли и да сви желимо, да ако идуће године буде више прихода, да ћемо тада моћи подмирити и војне и просветне потребе, и да наша независна држава не трпи никакве оскудице.

Ш. Матић пита, колико је ове године добивено од прикупљене хране у овим крајевима.

Министар финансије каза, да је приход од прикупљене хране ушао у рачун непродаваних наџора и он се рачуна на милион гроша пореских. Та храна уступљена је г. министру војном за издржавање војске и он ће је платити из кредита, који је одређен за издржавање војске.

Скупштина усвоји предложену цифру непродаваних наџора, и тиме је свршен буџет прихода и расхода за рачунску 1879 годину.

Известилац Гудовић прочита: приходи износе 45,103.632 гроша пореских; сума расхода 44,212.451 грош и 31 п. порес. Вишак је буџета 891.180 гроша и 9 пара пореских.

Потпредседник нареди, те се после овога прочита предлог закона о буџету за рачунску 1879 годину, који овако гласи:

ЗАКОН О БУЏЕТУ

државних прихода и расхода за рачуниску 1879 годину

Члан 1.

Предрачун државних расхода и прихода, који се овом закону под А и Б прилажа, утврђује се:

У расходима на 44,212.451 грош и 31 пара пореска, или 18,615.769 динара и 16 динарских пара.

У приходима на 45,103.632 гроша пореска, или 18,991.002 динара и 94 динарске паре.

Члан 2.

Овлашћује се министар финансије, да по главном буџету расхода под А и посебним (специјалним) буџетима, који се прилажу под 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9, а придржавајући се законих наређења, намири у течају рачунске 1879 године државне издатке, који су чланом 1 овог закона укупно означени.

Члан 3.

За намирење оних издатака стављају се министру финансије на расположај за 1879 рачунску годину државни рас-

ГЛАВНИ БУЏЕТ

Државних расхода и прихода за рачунску 1879 годину, то јест за време од 1 Новембра 1878 до 1 Новембра 1879 године.

А. Главни буџет расхода.

Б. Главни буџет прихода

Прилог закону од 4-ог Јануара 1879 године о буџету државних расхода и прихода за рачунску 1879 годину.

Број	НА ШТА?	ОСОБИТО ПОРЕСКИХ ГРОША	П.	СВЕГА ПОРЕСКИХ ГРОША	П.	ОСОБИТО ИЛИ ДИНАРА	П.	СВЕГА ИЛИ ДИНАРА	П.
	Општи расходи:								
	1. Цивилна листа Кнезу	1,200.000	—			505.263	15		
	2. Народна Скупштина	250.000	—			105.263	15		
	3. Државни савет	404.600	—			170.337	85		
	4. Додатак председнику министарског савета	12.000	—			5.052	60		
	5. На пензионирање саветника, министара и посланика; као и на министре и посланике на расположењу владе	40.000	—			16.842	10		
	6. На пензионирање чиновника свију струка	60.000	—			25.263	16		
	7. На пензионирање изслуженог професора Дуденита Шпанића за 10 месеци	10.000	—			4.210	52		
	8. На авансовање чиновника по класама и на нерполично повишење плата професора и телеграфиста	60.000	—			25.263	16		
	9. Кредит на непредвиђене редовне потребе	230.000	—			96.842	11		
	10. Кредит на ванредне потребе	850.000	—			357.894	74		
	11. Пензије и издржавања	1,070.353	31			450.675	27		
	12. Секретар књажевог дома. (Ово се звање дели на четири класе и то: I класа са 16.800, II 14.400, III 12.000 и IV с 9.600 гроша пор. на годину)	14.400	—			6.063	15		
	13. На звање управитеља књажевог двора	9.600	—	4.210.958	31	4.042	10	1,773.033	16
	Стручни расходи:								
	1. Министарство правде и главна контрола	4,085.570	—			1,720.240	—		
	2. „ просвете и црквених дела	4,693.348	—			1,976.146	53		
	3. „ иностраних дела	1,031.216	—			434.196	20		
	4. „ унутрашњих дела	8,481.258	—			3,571.056	—		
	5. „ финансије	2,234.534	—			940.856	43		
I	6. „ војно	16,700.720	—			7,031.882	10		
II	7. „ грађевина	2,774.852	—	40,001.498	—	1,168.358	74	16,842.736	—
				44,212.456	31	—	—	18,615.769	16
	За изравнање додаје се вишак прихода у	—	—	891.180	9	—	—	375.233	78
	Свега	—	—	45,103.632	—	—	—	18,991.002	94

Број	ОД КУДА?	ОСОБИТО ПОРЕСКИХ ГРОША	П.	СВЕГА ПОРЕСКИХ ГРОША	П.	ОСОБИТО ИЛИ ДИНАРА	П.	СВЕГА ИЛИ ДИНАРА	П.
I	**Непосредни данци:**								
	1. Данак грађански	23,470.632	—			9,882.371	36		
	2. „ бећарски	70.000	—			29.473	68		
	3. Арач од скитајућих се цигана	5.000	—	23,545.632	—	2.105	26	9,913.950	32
II	**Посредни данци:**								
	1. Ђумручина с увећаним таксама	5,600.000	—			2,357.894	73		
	2. Трошарина	1,250.000	—			526.315	78		
	3. Регалин данак на со	750.000	—			315.789	47		
	4. „ „ „ дуван	580.000	—			244.210	52		
	5. „ „ од рудокопље	14.000	—	8,194.000	—	5.894	73	3,450.105	26
III	**Таксе:**								
	1. Судске	1,000.000	—			421.052	63		
	2. Канцеларијски приход	300.000	—			126.315	79		
	3. Добошарина	80.000	—			33.684	21		
	4. Шумарина	25.000	—	1,405.000	—	10.526	31	591.578	94
IV	**Привреда правительства:**								
	1. Приход од правительствених добара	600.000	—			252.631	58		
	2. Интерес на новце	30.000	—			12.631	58		
	3. Приход државне штампаре	450.000	—			189.473	68		
	4. „ економије тончидер. и држав. среде	35.000	—			14.736	84		
	5. „ поште	380.000	—			160.000	—		
	6. „ телеграфа	500.000	—			210.526	32		
	7. „ управе фондова и окруж. штедионица	560.000	—	2,555.000	—	235.789	47	1,075.789	47
V	Приход школског фонда на просветне цели	—	—	1,700.000	—	—	—	715.789	48
VI	**Разни случајни приходи:**								
	1. Наслеђа	15.000	—			6.315	78		
	2. Мигуни	45.000	—			18.947	36		
	3. Казне	120.000	—			50.526	31		
	4. Неодређени извори	7,524.000	—	7,704.000	—	3,168.000	—	3,243.789	47
	Свега	—	—	45,103.632	—	—	—	18,991.002	94

ходи, који су посебно изложени у главном буџету под Б, а означени у члану 1 овог закона.

Члан 4.

Докле се не поставе стални државни званичници, чиновници и служитељи у ослобођеним пределима, издатци на плате и додатке оних чиновника и званичника, који привремено врше државну службу у ослобођеним пределима, као и на плате служитела и на канцеларијске трошкове имају се намиривати из кредита, који је буџетом за рачунску 1879 годину одређен на плате чиновника, званичника и служитеља и на канцеларијске трошкове у ослобођеним пределима.

Члан 5.

Вишак прихода над расходима, који по предложеном буџету износи 891.180 гроша и 9 пара пореских, или 375.233 динара и 78 динарских пара, употребиће се на увећање готовине државне благајне.

Члан 6.

Буџет овај важи од 1 новембра 1878 године.

Члан 7.

Но како је највишим решењем од 27 новембра 1878 године било наређено, да се државне власти и у рачунској $187^{8}/_{9}$ години, рачунећи од 1 новембра 1878 управљају по државном буџету, који је законодавна власт одобрила за $187^{7}/_{8}$ годину, све докле Народна Скупштина не реши буџет за рачунску 1879 годину, главна контрола признаће у расходу 1879 године све оне издатке, који су одобрени били у буџету 1878 године, а овим су буџетом смањени или са свим изостављени и то до дана кад Њиа овај закон потврди.

Скупштина усвоји овај предлог.

Потпредседник каза, да има неколико свршених предлога у финансијском одбору, који се сад могу решити и ако нису стављени на ред, јер влада на то пристаје.

Кад се по захтеву Скупштине казаше ови предлози, Скупштина одлучи, да се они и узму у претрес и реше.

Известилац Гудовић прочита предлог г. министра финансије, да се одреде три лица за контролисање израде државних обвезница.

Одбор финансијски изабрао је за овај посао г. Светозара Карапешића, г. Мијаила Терзибашића и Радована Милошевића.

Скупштина изабра за горњи посао казату господу посланике.

Известилац К. Алковић прочита предлог г. министра финансије, да се г-ђи Катарини удови сулента Мих. Анђелковића одреди издржавање.

Одбор је изјавио мњење, да се казатој госпођи Катарини одреди издржавање у 288 динара годишње.

Скупштина усвоји овај предлог, по мњењу одбора.

Известилац Гудовић прочита предлог г. министра унутрашњих дела о премештају карантина и састанака на садањој граници Србије према Турској.

Скупштина по предлогу одбора, усвоји овај предлог.

Известилац Алковић прочита предлог г. министра финансије, да се изабере је-

дан члан Скупштине, који ће чувати трећи кључ од затвора, у коме се чувају справе за материјал за израду државних обвезница.

Скупштина по мњењу одбора изабра за овај посао г. Мих. Терзибашића.

Секретар Живковић по наредби потпредседника каза, да је сутра на дневном реду:

1. Предлог о строжијем кажњењу крађе и земљодељских алата.
2. Измена § 243 кривичног поступка.
3. О повластицама кредитних завода.
4. О расходовању 21.198 гроша и 35 пара чаршиских, што су плаћени Раденковићу и Косовљанину.

Састанак је закључен у 1 сат по подне, а идући састанак заказан је сутра у 8 и по часова пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
С. Живковић

потписници:

Василије Павић, Анта Пантић, Анта Нешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XXXV САСТАНАК

3 јануара 1878 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић

Састанак је отворен у 9 сати пре подне.

Посланика има на окупу 157.

Присутни су министри: председник министарског савета, министар иностраних дела, министар унутрашњих дела и правде.

Секретар Сима Живковић чита поздраве Народној Скупштини од вароши Бруса и од народа округа Купријског а поводом наступања нове године.

Секретар С. Живковић чита следеће предлоге:

1 Предлог Милије Поповића, свештеника и још 6 посланика да се закон о псовању поништи.

2 Предлог Игњата Васића и Цвеје Осатовића, да се назив „шепачки ћумрук" у округу подрињском замени са „ћумрук лозанички" по што је назив „Шепак" турска реч.

Оба предлога упућена су законодавном одбору.

Секретар С. Живковић чита следеће молбе и жалбе:

1 Настаса К. Габрова, рачуноиспитача главне контроле, да се ослободи од накнаде каси управе фондова за коју се половина плате његове обуставља.

2 Општине паланачке, у округу смедеревском: а, да јој се дају више реалне школе; б. да се сеоски дућани укину.

3 Жалбу Матије Максимовића, са 12 сељана села Церовца у округу смедеревском, на начелника среза јасеничког, г. Марјана Симића, што је овај подигао воденицу на штету њихову, и то, кад су они прошле године на граници били као војници.

4 Жалбу Јована Савића, трговца из Параћина, противу капетана Јанка Марковића из Свилајница, што му овај дуг по извршном решењу исплатио није.

5 Молбу Андрије Стаменковића дијурниста при мин. војном, му да се задржата сума од плате у 1876 год. врати.

6 Жалбу Владимира Станковића, учитеља школе горњо-милановачке, противу земаљских судова и решења г. министра правде, што му није дато задовољење за покрадене му ствари из квартира, кад је био у рату 1876 године.

7 Молбу Тасе Марковића трговца, из Свилајинца, да Скупштина препоручи управи фондова да му изда новац под интерес како би се одужио.

8 Молбу сељана села Грабовца, да се нађе начина и помогне дужницима, ако се буде тражила наплата од њих.

9 Молбу општине причевачке да јој се да помоћ, уз што подноси и списак погорелаца и пострадалаца.

10 Молбу Јевте Драгићевића из Крагујевца, да му се исплати катран и ракија у реквизицију узета, јер је ослепио, па нема откуда да издржава фамилију.

11 Жалбу Ђорђа Јовановића, на пресуду духовног суда што му спречавају развод са женом и тражи да му се дозволи развод.

12 Молбу општине брзопаланачке да плати 240 признаница народног зајма.

13 Молбу Аврама Живковића дућанџије из В. Шиљеговца, који је пострадао у рату 1876, да не плати општини аренду за дућан док се не оправи.

14 Молбу сељана из Равног Дола да раде без аренде земљу коју су радили, која је била њихова својина и коју су им Турци одузели.

Све ове молбе и жалбе упућене су одбору за молбе и жалбе.

15 Молбу посланика Мијаила Терзибашића, да га Скупштина ослободи од држања кључа где се државне обвезнице чувају.

Ова је молба упућена финансијском одбору.

16 Молбу општине паланачке, коју потпомаже посланик Илија Матић, да се оправи „кисела вода" паланачка.

Овај је предлог упућен финансијском одбору.

Алекса Петковић предлаже, да се саставе што пре сва три одбора, те да прегледају предлоге о мораторијуму, који су у одбор враћени, како би се то решило још оне Скупштине, те народу дало налаза његовом пострељењу.

М. Милојевић моли председника, да одбору препоручи и за предлог за помоћ пострадалима.

Председник најави, да ће препоручити одборима да што пре важне ствари довршавају и напесу пред Скупштину.

За овим известилац законодавног одбора

Јов. Пр. Стефановић прочита извештај законодавног одбора о предлозима посла-

ника, у колико се тичу крађе стоке и земљеделских алата, као и одвојено мњење г. А. Г. Бабовића.

Председник позва ко има да говори о овом предмету у начелу.

Павле Ивковић види у предлогу две поделе: Прва је, да просте крађе земљеделских алата и стоке у вредности од 100 до 200 гр. чар. суде окружни судови, а крађе тих предмета преко 200 гр. чар. да се сматрају за опасне и да их суде поротни судови. Што се тиче прве поделе крађа од 100—200 гр. чар. он држи да се овим путем не може доскочити овоме злу, него прво са стране изналажења криваца, јер криваца чини зло што поуздано држи да га не ће нико ухватити ни пронаћи, а не за то што не ће бити осуђен. И друго, да осуђени кривац казну строго издржава. Што се пак тиче казне, то у томе погледу има се довољно гаранције код данашњег закона, само да истражне власти брзо дела истражују и кривце изналазе, и да осуђеник казну строго издржава. Односно друге поделе, којом се просте крађе оглашују за опасне, — он се са истом не може никако да сложи, јер то нема ни у науци, ни игде у свету. За то је да се преко предлога пређе на дневни ред.

Марко Петровић није за палијативне, површне мере, да се њима у државном животу лечи какво зло, него треба испитати болест, узроке њене, па онда почети лечити оним леком, који је за ту болест; иначе само замазивати олго по телу, значи натеривати у крв и живот једну опасну болест. Што се крађе догађају, узрок је друштвено стање, с једне стране капиталисте а с друге огромна група сиротиње. Сем тога узрок крађама не лежи у благости закона, него у томе, што се кривци не хватају, што су дакле забаве власти управне, а особито општинске, које и воде бригу о безбедности. За тим прелази на узроке за што су власти забаве, нарочито општинске, и налази, да су оне забаве за то, што кметови немају начина и средстава за тачно вршење службе, јер где је кметом брига домаћинска овладала, ту нема доброг кмета. Свој говор завршио је тиме: школа и добра управа једини су услови, да се излечи ова друштвена болест. Општинска власт оваква каква је и мртви § § не ће моћи излечити ту болест народну, и за то је да се преко овог предлога пређе на дневни ред, а да се потражи друго корисно лечење.

Милош Глишић признаје: да се одавно у народу диже глас, како да се нађе начин и пут да се учестаним крађама у народу стане на пут. И он је за то, али треба наћи начин. Предложени начин у предлогу не налази да је добар јер је противан и самој правној науци, за то је, да се предлог преда влади да она пронађе начин и спреми предлог за идућу Скупштину, који ће много јаче, и паметније обухватити ову ствар. Напомиње да је одвојено мњење г. Бабовића врло дивно, из чуди се његовој неследствености, где оступа од теорије и примењује ратни суд, и тиме сам себе побија. Но у томе он види краткоћу времена, да се ова ствар није могла довољно проштудирати.

Милош Милојевић напомиње, како се после ратова у свима државама обично јављају у већем броју кривице, а он не види код нас да су се разбојништва толико умножила, да су нужне преке

мере. Напомиње, да се и у Европи појављују све више и више кривица, тако, да је у Швајцарској поднета молба са 75.000 потписа, да се поново заведе смртна казна, но сумња да ће се овим мерама спречити казнима дела. Напомиње, како не краде само сиротиња, него и богатији људи, и да кривце не застрашавају строге казни, него сигурност да ће бити ухваћен. Он је да се спречавају казнима дела, а овим предлогом показало би се да код нас има много криваца што он не тврди. Сувише овим би се грдно оштетили, јер би морали велике суме на крађење записана утрошити. Боље је да се усвоји његов предлог да се покварени људи пресељавају у друге општине. Држи да се овим предлогом цељ не ће постићи, за то је, да се овај предлог одбаци, а влада да се умоли да идућој Скупштини поднесе законски предлог који би задовољно показану потребу.

Димитрије Катић држи, да је честим крађама узрок прво, рђав положај земље, и друго, што се кривци не казне, и то не за то, што нису познати, него што сваки диже руку од тога, јер често изгуби много више око истраге, но што ће добити ако се кривац осуди, а кад се кривац ослободи, онда још плаћа и трошкове. Најбоље је изнаћи начина да се кривац брзо ухвати и казни, и у томе погледу у главноме слаже се с мишљењем г. Бабовића, да се укину формалности које спречавају да се кривац што пре осуди.

Радован Милошевић каже, да су наши закони копирани из оних земаља, где народ не живи у оваком положају као што наш народ живи. Тамо се све држи под кључем и затворено, а код нас стока борави у пољу, и по томе казна за такве крађе треба да буде оштрија, иначе наш сељачки сталеж није довољно заштићен, и то у оним стварима које су му неопходно нужне за живот и издржање своје породице, за то је за предлог одборске већине.

А. Г. Бабовић мисли, да ће се злу, о коме је реч, стати на пут пре, ако се изнађу начини да се хватају крадљивци. Ту је мисао и искавао у своме одвојеном мњењу, а није је могао образити довољно, што није имао при руци ни закона ни довољно времена за то. Што се тиче рецензије г. Глишићеве о његовом мњењу, он нити се радује што овај хвали половину његова мњења, нити му је криво што он другу половину куди, јер има једна пословица која каже: „човек који нема вида не може да прави разлику у боји,“ јер г. Глишић у кривичној теорији не може бити тако спажан да и његово мњење теорично оцени.

Односно главне ствари примећује, да и он признаје да злу треба наћи лека, но при томе да се морамо управљати по начелима науке, од које не смемо оступити. Напомиње да се има пазити при одређивању казне на две теоријске основе, и то прво да се дело квалификује онако како наука одређује, т. ј. по начину како је учињено и одакле је учињено. То се не сме произвољно тврдити, јер не ће одговарати науци, нити ће бити оправдано да кажем, да су оне крађе опасне које су учињене на отвореном пољу без обијања, као што су опасне оне које су учињене обијањем, провалијањем и т. д. јер ни каквоћу крађе не уплићише ни количина украденог предмета ни велика осетљивост оштећеног. Даље прелазећи на меру ка-

зиења, вели, да се при томе има гледати на границу правичности и полезности, а казна је праведна онда, кад одговара величини кривичности дела. И како овим изискивањима не одговара предлог већине, те је у начелу противу истога, а ако се дође на појединости, онда ће дати своју реч. Но он опет остаје при томе, да се промислимо у том правцу да се иследним властима да могућност да оне брже и с мањим формалностима изналазе кривце и спроведе суду на брзо суђење, а никако да против науке квалификујемо дела.

Известилац Јов. Пр. Стевановић напомиње, како само време и потребе народа изазову такве прилике у једном законодавству да се мора у многоме одступити од теорије, као што је и овде случај.

М. Трифунац је за предлог већине одборске.

Живко К. Недић напомиње, како је поднео предлог у коме је изложио и поротско суђење за ове ствари, т. ј. да се ове крађе означе за опасне, и да као такве потпадну под поротско суђење, као и како да се ислеђују, па тражи да се тај предлог прочита сада, будући стоји у свези с овим. Кад се дође на појединости, онда ће дати своје мишљење о томе.

Ак. Ковачевић вели, што се тиче крађе пољских алата и марве у пољу, ту заиста нико нема нужде да краде због гладни, нити се овим предлогом тако насрће на науку, да би се могло казати да ми одступамо од основне теорије казненог права и да се о њу грешимо. За то је, да се може овај предлог у начелу усвојити, а о појединостима после ће говорити.

Извест. Јов. Пр. Стевановић вели, да одбор није узео за главну цељ да се све кривице строго казне, него предлаже да се казне поротски, а ове су крађе уврштене у § 222 крив. закона. Питање је у томе, хоће ли она дела да суди порота, која познаје кривца скроз и која решава по убеђењу, а да би то могло бити морају се огласити за опасне.

М. Жунић налази, да у нашем каз. закону има довољно гаранције, да кривци не остану без казне, само треба пронаћи начин да се лакше хватају и предају суду. За то би пристао да у место редовног суда ове крађе суди порота, али за то не налази за нужно да се оступа од свуда признате науке, јер не држи да су код нас најпокваренији људи. За то је, да се властима обрати пажња односно хватања, али никако није за кратко ислеђивање кривица, и да се не пази много на формалности, јер има околности које треба тачно испитати, а то су формалности, које могу да саставе доказ, и не може бити да се о томе не учини ислеђење.

Гр. Гавриловић каже, да је у члану 117 устава опредељено, да ће поротни судови судити разбојништва, опасне крађе и паљевине. На основу тога уставног наређења дошао је закон о пороти и у чл. 18 казато је, да под поротско суђење долазе опасне крађе, а опасне су крађе оне које је обухватио §§ 223 и 223 а крив. зак. и који су §§ важили као закон и пре обнародовања устава. Када би се сада за опасне крађе огласило и оне које су просте, и које према законима и науци не долазе у опасне, он сматра да би се тиме повредио устав, а то је опасно. Налази да се злу може стати на пут и на други начин, јер не лежи зло у томе, што је блага казна била, и што ове кривице не суди порота, него у томе, што се кривци одмах и брзо не хватају. Држи, да би се то зло спречило, када би се у земљи знало где ко станује и чим се занима, и да нико не може ићи нигде без рачуна, а он је у том смислу већ поднео један предлог. Мишљења је, да није нужно да се ове крађе огласе за опасне, нити учине какве измене у закону, него да се постарамо да се крадљивци брже изналазе, и судовима на суђење предају.

Иван Протић је за предлог, јер је време да се један пут стане на пут крађама у пољу алата и стоке, јер то је за сељаке заиста опасна крађа. Кад су казне строге, онда се колико толико стаје на пут кривицама, а што су се у доцније време јако умножиле просте крађе, то је, што се видело да је законом прописана мала казна.

Иван Миловановић каже, да је у питању шта ће народ да ради да се сачува од људи који му покрадоше волове из поља и све што нађу. Само куршум може стати на пут, да се та зла дела не чине. Лепо је изображење, али сваком Србину уписано је на челу да туђе не дира.

Ономе, коме се украде ралица, чртало, лежи цео плуг 4—5 дана, а он ако не уради њиву кад треба, у залуд му је сва мука целе године. Он је за предлог одбора.

Сава Обрадовић најави, да је школа и просвета главни лек, да се ово зло и болест што пре излечи. За то је, да се овај предлог препоручи влади, да првој идућој Народној Скупштини поднесе формални пројект о поштрењу казни, имајући на уму предлог већине и мањине.

Миленко Јоксимовић у подужем говору доказује, како народ пати од тих крађа, па да за то треба да се крађа стоке и алата у пољу сматра за опасну, и да се казни поштре, јер то је препорука од народа да га сачувамо од лопова.

Анта Нешић наводи, како су се крађе учестале, како се томе може на пут стати предлогом, па за то је, да се предлог прими у начелу, преда влади да што пре изнесе формални предлог, како да се сачувамо од крадљиваца.

Љуб. Дидић вели, да је узрок крађи не сиротиња, већ непоколовање, глупост, и дивљаштво навлачи човека на крађу. По томе треба да имамо што више школа, да се скрате формалности код полицијске власти, те да она брзо кривце спроводи суду на суђење, ту је лек, а не у строгостима закона.

Аврам Јовановић прима одборско мишљење у начелу, јер ће заиста задовољити народне потребе, т. ј. сачуваће га од лопова, а код појединости говориће кад дође на ред.

Алекса Петковић каже, ко познаје сеоски сталеж мора признати, да је њему најопасније кад му се украду волови и пољски алат, јер кад му се то одузме, одузима му се живот с којим одржава фамилију, терете општинске и државне. Ако се предлог не прими, крађа ће бити још више, а предлог је умесан, јер ће приват знати шта га чека. За предлог је, али да се скрате формалности код полицијске власти.

Панта Срећковић не зна шта је по теорији права опасна крађа а шта није но то зна, да нашем сељаку нема ништа

опасније, него кад му се украде рало и но. Правници кажу, за опасну крађу треба да буде „обијање," „ускакање" и т. д., а кад се уђе у њиву да се плуг украде, ускаче се, а коњ, но, кад се краде, мора да га јури, не може лако да га ухвати, па држи да је опасније кад ко јури коња, пола и украде га, по томе да се може и то уврстити у опасне крађе. За то је, да се крађа ососких алата и волова за опасну крађу огласи, и да им порота суди.

Мијат Ивлапнин не мисли, да лопови краду за то, што је мала казна, него што држе да не ће бити ухваћени. За то је, да се поостри хватање криваца, па ће онда мање и лопова бити, јер кад се један не ухвати, одмах се из њега 5 угледају. Он је за предлог не с тим, да се брзо суди и кривац истражује.

Никола Радовановић мисли, да ће се овим предлогом задовољити народ и учинити да се крађе умале. Опасне крађе, држи, да су оне, које законодавно тело огласи за опасне, па према томе и ове ће се сматрати за опасне, без призрења на то што теорија каже. Он сматра да је опасна крађа кад се коме украду волови и плуг, јер је тиме њему велика штета учињена, кад не може да пооре и посеје што има. Овај предлог даје суду и власти могућност, да се кривац може казнити, а многи ће се застрашити, па ће мање кривице бити. За то је, да се предлог у начелу усвоји.

Министар правде изјави: да су ови предлози произишли од народних представника а по потреби народа. Влада Његовог Височанства држи велики рачун од потреба народних, како у осталом, тако и у овом врло важном питању. Напомиње да је први пут кад је ово питање претресано казао: да наука зна шта је то опасна а шта проста крађа. Али, закон је народа ради, и ми морамо држати рачуна о потребама народа, које се овако живо представљају, ма да знамо какви су научни појмови у овом погледу. Од стране владе жели да чује и остале говорнике који су се за реч пријавили, те да види, да ли је ово права и истинска потреба народа, и да ли се може предложеним од законодавног одбора начином лека наћи овом злу које маха узима.

Ђорђе Булић, имајући на уму потребу народну, налази да је одборско мишљење умесно, но да би се крађа лакше изналазила, и да би се кривци што брже казнили, требало би да се одступи од форме кривичног поступка, те да се суди само по савести и убеђењу. За то је, да се предлог да влади на оцену, те да поднесе формални предлог у горњем смислу.

Ранко Тајсић признаје, да су се крађе умножиле, али то су последице рата. Слаже се с разлозима г. Марка Петровића и г. Ивковића, и строгостима не ће се стати на пут крађи. Исто тако не могу се просте крађе подвести под опасне, али могу се повећати, а пристаје да се крађа стоке у пољу, алата, плодова и т. п. строжије казни. С тога он је за предлог, него је мњења, да се ова ствар да влади на рад, па да она проштудира и правилније у закону попуни и све што треба за идућу Скупштину спреми. Побија одвојено мњење г. Бабовића где каже да ће суд судити и онда, ако нађе да има дела на сумње и т. д. јер не може допустити да један судија суди по стајању и ражњу оптуженога, и отуда изводи да је ко крив или није, иначе би невин могао бити осуђен.

Атанасије Бабовић одговара г. Тајсићу, да овај не схвата прави појам судске сумње у криминалима, јер законска сумња јесте један вид доказа који се у једном делу добија из околности које се стављају на терет туженога за једно дело. Наводи шта је доказ састављен из основа подозрења по кривичном поступку, па додаје: кад нема околности које скупа састављају потпуни доказ него се види да је кривац учинио кривицу, онда се узима да постоји сумња, и ту законску сумњу имао је на уму кад је писао своје одвојено мњење. Дакле види се, да га г. Ранко није разумео кад онако говори.

Војин Радосављевић каже, како народ у последње време много пати од крађа, и да треба крађу стоке и алата уврстити у опасне крађе, јер тиме се сељак доводи до пропасти. За то је за предлог одборски.

Стојан Станковић у дугом говору казује, како не краде само сиротиња, него рђави људи, и то све за то што је казна мала и блага. Признаје да ће школе те умалити, али док школе учине своје, треба поостритн казну, и да се кривац у 17 годпни сматра за пунолетног. С овим додатком прима одборско мишљење.

Д. Цветковић показује, како су се крађе учестале. Признаје да ће се крађе умалити просветом, али се то постиже временом. За то је, да казне буду строжије, јер строгост казни спречава кривце, да не чине кривице, — и да се предлог преда влади на оцену и ако је могуће, да се још ове године поднесе закон Скупштини на решење, како би се строго поштрила ова казна за лопове.

М. Брачинац говори, како ће овај предлог задовољити потребу нашег народа, нарочито сељаке који све што имају на њиву и на пољу чувају, па треба да се они у својој својини заштите.

Стаменко Симић слаже се с предлогом, и да се да влади на оцену да поднесе формални предлог.

Сима Вучковић је за то, да се казне не само они који волове краду, него и они који краду и коње и у опште сву стоку, и да се све то уврсти у опасне крађе. У то је рад да се уврсте и дрвене справе, као н. пр. гредељ, па и свако парче од плуга и земљеделског алата, јер кад се то од сиромах сељака украде, за њ је убиство.

Анта Пантић не би рекао да су ове казни благе по нашем казнителном закону, него је мана у томе та: што се не може крадљивац да ухвати, и кад се ухвати формалности налазе спречавају да суд дође до убеђења да каже да је овај крив. За то треба да и ове крађе порота суди која суди по убеђењу. Предлаже да се овај предлог што је из народног живота као народна потреба изникао посредством посланика. — усвоји и да се замоли влада да поднесе формални предлог о овоме.

Милија Поповић у подужем говору доказује потребу народну, која ће се задовољити поднетим предлогом, кад за крађу стоке и алата земљеделских суди порота, јер ће се тако стати крађама на пут, од којих народ много трпи, нарочито у последњем времену.

Милоје Благојевић у подужем говору доказује умесност предлога, који ће задовољити потребе народа; јер кад крађу стоке и алата земљеделских буде судила порота, онда ће то бити велика контрола и за онога који тужи, и за онога што је тужен, јер поротници знаће од детињства је ли крао или није.

Илија Матић је за предлог, будући је нашем земљорадном народу готово све имање на њиву без затвора и катанца, па би било грешно да се не одобри строжија казна за лопове и рђаве људе, јер кад они знају, да их чека смртна казна, онда не ће смети да чине крађе имања у сред поља дана. Кад те кривице буде судила порота, онда или их не ће бити, или сигурно биће их мање.

Никола Мандић сматра, да кад ко украде два коња или вола, да је то опасна крађа, јер то заиста држи живот сељаку и то му је ранитељ. Не помажу најстрожије казне, него треба наћи начин како ће се ухватити лопов, а ни порота га зацело не може ухватити, јер и кад крадљивац дође пред суд, па овај заиште уверење о његовом владању онда кметови за атар родбине издају уверења да су рђави људи добри а суд онда мора да га ослободи. Налази да је добар предлог г. Грује Гавриловића, који се у селу нађе да нема занимања да се претера, јер тада ће бити мање свега и доволан ће бити и садањи закон. Он није за то да се поостри казна, него и да се од сведока тражи уверење да је поштен човек па тек онда да му се верује, јер често се лопов позове на лопова свога друга као сведока.

Милован Спасић у подужем говору доказује, док народ не буде довољно у моралу подигнут школом и васпитањем, дотле мора и законодавство уплитисати на народ да га моралише. За доказ тога наводи многе примере из страних држава, а и из нашег народног живота. Према томе а с погледом на наше економно стање, прека је потреба да буду закони оштри, који ће народ моралисати да иступа и преступа мање буде. Но да ти закони буду добри не могу се на прочац правити, јер сваки закон стоји у вези с многим другима, и као што немамо других довољних закона, на прим. за пољску полицију, он је убеђења да ми то сада не можемо свршити, него да се овај предлог преда влади на оцену, и да спреми предлог до године какви ваља.

Владислав Вујовић је за то, да се предлог овај прими у начелу, јер ће заиста за сада задовољити народну потребу.

Потпредседник стави на гласање: прима ли Скупштина у начелу овај предлог. и Скупштина одлучи да га прима.

Потпредседник огласи: да је предлог у начелу примљен и да сада треба да се чита тачка по тачка.

Анта Пантић мисли, да не треба да се чита став по став, него да се преда влади да поднесе формалан предлог.

Министар правде изјави, да Скупштина види, да је ова ствар у неку руку изузетна. Није довољно кад се овај предлог само у начелу прими, него треба и појединости овог предлога овде испитати; с тога моли председништво, да ову ствар и сутра изнесе, на ћемо продужити претрес у специјалној дебати.

Потпредседник објави, да је састанак закључен, и заказа идућу седницу за сутра у 9 сахати пре подне. На дневном реду биће ово што је и данас.

Састанак је трајао до 1 сахата по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
В. Ж. Ђорђевић

оригиналним потписници:

Таса Костић. Тома Стајић, Анта Нешић, Василије Павић. Јеспф Марковић, Анта Пантић.

XXXVI САСТАНАК

4 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
П. Срећковић

Присутни гг. министри: председник министарства и министар иностраних дела министар унутрашњих дела и министар правде.

Почетак у 9 сахати пре подне.

Председник отвори Скупштину и позва је да саслуша протокол, а секретар Ковачевић чита протокол 28 састанка, који Скупштина, на питање председника, усвоји.

Секретар Срећковић прочита изјаву народа среза орашког, округа смедеревског.

Председник позва Скупштину да саслуша неколико предлога, а секретар прочита:

1 Предлог Св. Карапешића и Терзибашића да се овласти министар финансије, да може наредити, да се при разрезу трошарине на пиво, које се у земљи производи, у корист пивара одбија 15/00 на име фире.

2 Предлог Цеке Крстића и другова да мораторијум важи и за попаљена села у срезу нишавском.

3 Предлог Јеремије Павића, и другова да се при помагању страдалника имају у виду и сва села попаљена и поварана Турцима у ново-ослобођеним земљама. Сви ови предлози упућени су одбору финансијском.

Секретар Живковић прочита све молбе и жалбе:

Јулијана К. Павловића, из Чачка, који, да се цена молба озбиљно препоручи владином призрењу;

Општина копривничка моли, да се ослободи од данка за II полугође 1878. године;

Петар Јовановић, тежак из Дубља, среза ресавског, моли да му се задржи обустава извршења над имањем, по извршној пресуди за 8 година;

Јелена удова, учитељка из Палежа, тражи, да јој се издржање одреди;

Радован Петровић, поткивач из Крушевца, жали се на министра финансије, што му штатут, за осигурање фамилијарног живота потврдио није;

Општина мозговачка округа алексиначког моли, да се од среза алексиначког не одвоји;

Аранђел Вељковић из Ћуприје жали се на министра унутрашњих дела, што му није дао задовољења, за упропашћење му аманет на пошти;

Ђорђе Јовановић и другови из Прокупља моле Скупштину, да се она заузме за седам грађана њихових, што су Турци у рату 1877 год. као коморције с војском својом одвели и до данас вратили се нису; моле да се њиној сиротињи од 15 душа укаже помоћ за пресељај;

Јован Крнић, трговац из Крушевца моли, да му држава плати, што је од њега узела у име реквизиције, а тако исто да му се плати ујам, што му држава дугује, јер ће да пропадне;

Општина жукозачка моли да јој се да зајам на 7—8 година, те да људи куне по 2 вола и по 10 оваца;

Општина трнавска, у округу црноречком, моли, да јој се помоћ укаже, и да се ослободи данка још за годину дана;

Општина јелашничка у окр. књажевачком моли за помоћ;

Станко Цолић из Зајечара моли за 500 дук. зајма да би своје стање поправио;

Милосав Ђурић из Голобоње моли, да се позове и казни кривац, који га је тукао те је постао неспособан за рад;

Коста Перић из Пећи казује како је радећи на политици пропао, па моли за издржавање.

Решењем Скупштине све су ове молбе упућене одбору за молбе и жалбе.

Председник позива Скупштину да саслуша изјаву г. министра праде.

Министар правде рече, да у закону од 31 пр. мес. „о продужењу рокова плаћања у грађанским потраживањима за ратне страдалце“ осим Књажевца, среза сврљишког у књажевачком округу и среза моравског у алексиначком округу, нису поименце означена и она друга места, која су у прошлом рату непријатељем попаљена или опљачкана.

За вршење тога закона треба да се каже: која ће власт та места пописати и судовима ради знања и управљања доставити.

Г. министар налази, да ће то окружна начелства најудесније моћи извршити; па ако се и Народна Скупштина с тиме саглашава, нека ово, као накнадно решење уђе у протокол скупштински и министар правде, по што му се то решење саопшти, расписаће дотичним начелствима, да списокове оних места, о којима је реч, узимајући за мерило докле је непријатељ у рату 1876 год. у нашу земљу продро, саставе и судовима окружним доставе ради управљања, о чему ће он и судове известити.

Посланик Трифунац почиње да говори како је опљачкан и пропао среза моравски, а председник вели, да није о томе реч, него да је овде реч само о томе, ко ће да даје уверења или да изда

списковe да ли општинска или среска власт или окружно начелство. То је у питању.

Новак Милошевић мисли, да би се најбоље извешће давало, кад би се у свима пострадалим крајевима сазвале среске скупштине од одборника и кметова на да на њима среске старешине испитају и сазнаду за места, која су попаљена и опљачкана; да се начини списак истих места и сваки списак да срески начелник потврди и да се пошље суду.

Никола Ватковић вели како је 1876 год. војска оступила из Бољевца, и том приликом Бољевац је сав попарен, па да за то Бољевац потпадне под мораторијум.

Милија Поповић казује, како је г. министар правде разложио ствар врло добро да то окружни начелници сазнаду и могу ствар свршити.

Како се више нико није јавио за реч, на питање председника Скупштина усвоји решење: да окружни начелници сазнаду, попишу и доставе судовима списак попаљених и опљачканих места у пределима докле су Турци у Србију били продрли.

Председник јавља, да је на дневном реду предлог „о строжијем казњењу за крађе“.

Известилац Ј. П. Стевановић чита: „§ 221 овако да гласи: „просте крађе у вредности преко 10 гр. чар изузимајући крађу стоке и земљоделског алата, па било само једна крађа или да више крађа у скупу ову вредност износе; а при повратку просте крађе, које износе вредност мању од 200 гр. чар. али више од 10 гр. чар. да се казне затвором од једног месеца до 5 година, поред губитка грађанске части. И покушај се овде казни“.

М. Милојевић одсудно је противан овоме параграфу. Није вели питање у томе, да се казни толико и толико, него је питање како ће и хоће ли та казна дејствовати да се човек поправи или не ће. Треба имати сва средства на руци на да казна утиче на кривца поправљајући. Даље разлаже, како ми немамо описане какве би требало да су; копирамо туђе законе, а немамо средства, па се закони не могу ни да примену, да се на наших описана враћају људи са свим покварени кући, и свршава говор тиме, нека Скупштина реши да их све убија, али од овога закона никакве користи не ће бити и он је против њега.

Известилац Ј. П. Стевановић, вели, да говорник треба ако што има само да примети на редакцију.

М. Милојевић вели, да се смањи казна.

Известилац Ј. Стевановић вели, да је овде остављена стара мера казни.

Ж. Недић мисли је да се овде стави дефиниција просте крађе, па да се каже према оном параграфу, да је проста крађа, која се овде разуме, која није мање вредности од 100 али не прелази 200 гр. Казује како је у § 222. Све ово, по пређашњим наређењима биле су просте крађе, а само у § 223 наређене су опасне крађе, а сад по предлогу овом долази и овај § 222 као опасне крађе.

Срећковић хоће да је само опасна крађа земљоделског алата и рогате стоке у пољу. Мисли је да се врати одбору и само да се стави ово двоје.

Известилац Стевановић казује, како је одбор крађу стоке и земљоделског

алата ставио у три врсте: да се није могло узети да је опасна крађа кад ко украде из поља једно прасе или јагње, већ је одбор рекао, да се просте крађе и земљоделски алат и стока деле по вредности у три врсте: до сто гроша је нетупина крађа; до двеста гроша је проста крађа, а од двеста је гроша па даље опасна крађа, коју ће да суди порота.

Срећковић вели, да то народ не ће, него хоће да је само опасна крађа ово, кад ко украде земљоделски алат и ораће волове.

Павле Илкевић вели, да се то налази у § 223.

М. Петровић мисли, да почем је овај предлог у начелу примљен, не би било потребе говорити о појединостима, него да се дебата о појединостима остави за формални предлог закона.

Ак. Ковачевић налази такође, да је сувишно даље говорити, али ипак напомиње говорнике, који су за то, да се само крађа марве и алата казни, и о томе да влада поднесе формални предлог, но му се чини, да је много боље да га Скупштина пређе у свима појединостима, па ће онда влада моћи поднети такав предлог, кога ћемо аклимацијом моћи примити. Он је за § који се претреса да остане такав, какав је израшао из одбора.

Р. Тајсић је у основу противан овоме предлогу, али како је у основу усвојен, то при регулисавању предлога, да се не обухвати само раоник, него у опште сав земљоделски алат. Спомиње се крађа раоника, а не спомиње се кад би ко секиром исекао сав плуг, што је много горе, него ли кад ко однесе цртало.

Потпредседник ставља овај члан на гласање, и Скупштина га усвоји.

Известилац Ј. П. Стевановић чита § 221 а који да гласи:

„Крађа стоке и земљоделског алата, па било да је само једна крађа или да више крађа у скупу већу вредност од сто гроша, а мању од 200 чар. као и при повратку, које износе вредност мању од сто гроша, а већу од десет гроша чар. да се као проста крађа казни затвором од шест месеци до пет година. Покушај да се и овде казни".

Милан Ђурић наводи, да је врло велика казна одређена за подобне крађе, да је циљ кривичног законика, а и у опште сваког закона, који издаје народно представништво, да се не чине зла, али у исто доба, и да се поправи кривац, а никако не може бити циљ да пропадне. Он је за то, да се задржи стара мера казни, он мисли, да ћемо за бадава узаконавати најстрожије казни, ако се наконодавна власт не побрине, да се кривци што пре хватају. Он није чуо да се говори: „благи су наши закони," него је чуо: „како да изнађемо начина, да се лопов брзо ухвати." Он мисли, да Скупштина не ће изрећи казну за сто гроша пет година робије. Тим се законом не ће постићи никаква разумна циљ, вели говорник.

Известилац Јов. Стевановић вели, да је овде изјављена жеља да се крађа стоке и пољских алата строжије казни. Према томе, одбор је на крађу стоке и алата у вредности од 100—200 гроша одредио мало већу казну, т. ј. од 6 месеци па до 5 година.

Нов. Милошевић вели, да је казна строга. Кад није била опредељена вредност оваквих крађа, почињало се с казном од једнога месеца па до пет година, а сад, по овоме предлогу § 221 а, за крађе, које вреде од 100—200 гр. чар. одређује се казна од 6 месеци па до 5 година. Мишљења је, да се почиње казнење од 2 месеца.

Рад. Милошевић напомиње, како је свима било криво, што се за један катанац казнило са више година робије као опасна крађа, па ма ствар вредила 60 пара, а кад украде волове из њиве, то није опасна крађа. Треба дати лопову већу таксу, ако му се не допадне, он нека не краде.

А. Бабовић мисли, да овакоме одредбом закона не ћемо учинити то, да ћемо казнити рђаве људе, — лопове, него ћемо казнити поштене људе. Каже се „као и при повратку, које износе вредност мању од сто гр., а већу од десет гр. чар. да се казни затвором од 6 месеци до 5 година." Даље пита, која је то стока, што вреди више од десет гроша? На вели: ту ће доћи прасе, па ћурка или петао. Замислите, човек украо петла на Рашки, и петао процењен више од десет гроша, и за то треба да суди суд у Чачку. Наводи, колико ће се дана ићи, колико потрошити, колико ће се издангубити, и коштаће може бити 500 гр. Ко ће то да плати? Криваца нема, па зар свет да штети толико због једнога петла? Зар не ће овде бити кажњени они поштени људи, а не кривац? С тога и тврди, да ћемо овом одредбом казнити не лопове, него поштене људе, и градићемо, да не ће нико хтети ићи да сведочи.

Известилац Ј. Стевановић тврди, да ово није нешто ново, него је све узето из старог закона. И до сада је просту крађу у повратку од десет гроша судио и казнио суд.

Ник. Мандић наводи, да кад би лопов украо ствар од 150 или 200 гр. и суд га осудио да плати крађу, па се још толико потрошило док се пресудило да лопов плати крађу, а кад тамо — а он — лопов — нема ништа, питам, вели, ко ће платити трошкове, оштећеноме штету или једно или друго? Он хоће да се стави у закону, која општина држи рђава човека, и зна да он краде, онда општина то и да плати, јер у сваком селу или општини где се нађи добро на рђаве људе, скитнице и нерадинке, ту и нема много лопова, који се нађе, одмах се и ухвати. Где се не нађи, ту их и има. С тога и треба да општина плати, па ће лопова бити мање.

Иван Дамјановић вели, како је сама влада тражила да се што више говори о овоме предмету, ми и кажемо, да је овакав закон нуждан од преке потребе, он је за то, да се даље не говори, већ да се предлог усвоји.

Потпредседник пита, да ли је Скупштина доста обавештена, и кад она изјави да не треба више говорити, на питање председника Скупштина већином усвоји § 221.

Известилац Ј. Стевановић прочита код § 222 тачка трећа да гласи: „кад ко покраде земљоделске алате у пољу, марву у пољу или на пашњи, кошнице, платно с белила, сабране плодове у пољу и у опште предмете, које људи уздајући се у јавну сигурност, без чувара у пољу држе." — да се измени у толико, да се рече: „земљоделски алат и марва у пољу или на пашњи иноставе," и онда ће трећа тачка гласити:

„Кад ко покраде кошнице, платно с бељила, сабране плодове у њиву и у опште предмете, које људи уздајући се у јавну безбедност у њиву без чувара држе".

Ил. Матић вели, да је био за то, да се предлог одборске већине у начелу прими, да је овде сада стављено, да се за сву стоку и алате, који стоје на њиву оглашава да је опасна крађа, и да ће такве крађе да суди порота, али може се, вели, десити овај случај, девојка иде на сабор или у какво село с низом дуката о врату, па јој ко год у путу узме дукате с врата, па пита, каква је то крађа, и хоће ли и то порота судити?

Потпредседник пита, има ли ко да говори о § 222, и како се нико није јавио, он ставља питање, и Скупштина својим решењем усваја овај § 222.

Известилац Ј. Стевановић чита тачку § 223 под а, и како се нико није јавио за говор, Скупштина својим решењем усваја овај § 223 а.

Извест. Ј. Стевановић чита § 223 б.

Мијат Ињанин напомиње, како ће за све ове новооглашене опасне крађе да суди порота, но он није тога мњења и то с тога, што се бирају добри и поштени људи за поротнике, па се налажу великим трошковима, а кривац нема од куд да плати, ово вели још није толико важно, колико то, што се ти људи као поротници излажу опасности, те да им се догађају пљачкине и чине разне штете. Мишљења је, да суде државне судије, јер се затворе у четири зида, па их нико не може запалити.

Милан Миловановић наводи, да не стоје речи предговорника, јер поротници имају само да кажу, је ли ко крив или није. Мњења је, да се овде дода и кад „ко коме исече плуг," слаже се с мњењем Бабовића односно хватања лопова, и мњења је, да полицијске власти хватају лопове, а не кметови, јер кметови не смеду баш и кад би знали да их ухвате јер се боје пљевине. Мњења је, да се предлог усвоји с додатком „и кад ко исече плуг."

Р. Тајсић критикује говор Мијата Ињанина, јер би, вели, иначе једна гомила рђавих људи могла набедити једног најпоштенијег човека; мњења је, да суди порота.

Дим. Катић каже, да су учестане крађе учиниле, да се ова измена у кривичном закону начини, а учестане крађе учестаће поротско суђење, а ово излаже поротнике великим трошковима, јер се суди у окружним судовима. С тога мисли, да би било веће гаранције, кад би ова дела судили општински судови.

Глигорије Петронијевић одговарајући Катићу, мњења је, да суди порота, јер онај осуђени не зна који је њега осудио. И пита, ко ће процењивати вола, кад га ко украде и закоље.

Известилац Стевановић вели, да ће га проценити онај, који вола познаје.

Марко Петровић напомиње, како су судови пуштали кривца из недостатка доказа. Томе је у прок „доказна теорија," а сада, када и све крађе буде судила порота, пшчезава та теорија, па је нужно да то тако и остане. Најпосле вели, да би требало на место грошева завести динаре.

Министар правде вели, да се именовани новац наводи у целом кривичном законику, па и овде оставти тако мора.

Јов. Милошевићу цигло се допада то, што ће судити поротски судови, али не мисли да ће се стање поправити увећаном каштигом. Напомиње како је било много хајдука у ужичком округу, не гледећи на точкове и кирге, а кад су те казни престале, умањило се хајдуковање. Сада се хоће да изричу строжије казни, а ово није добро за углед наше земље. — Овако увећаним казнама не ће се стати на пут крађи. Главно на шта треба обратити пажњу, то је на хватање крадљиваца и рђавих људи. Народ није за то, да се строжије казни изричу, него да се лопов одмах ухвати. Наводи пример како наш народ није осветољубив и мисли, да друштво увек треба да је великодушније, него ли кривац. Овим се народ не ће поправити, нити ће се стати на пут крађама.

Ак. Ковачевић хоће да говори само за то, да се јасно обележи цел законодавчева. Учестане крађе земљоделских алата и марве дошле су дотле, да се морају сматрати за опасне крађе, па се ово наше нахање мора осигурати, које је у њиву и ставити под јачу заштиту закона. За то се и хоће, да за њих суди порота.

Увећање казни чини се с тога, што је сваки толико физички снажан и морално развијен, да може проценити, какве ће га зло снаћи, кад учини подобну кривицу. Због тога законодавац и каже: хоћу да кажем у напред, колика ћу да казним онога, ко то и то зло учини и тако да га застрашим. Према већој или мањој злонамерности и извршењу и метута је лестица до пет година. Мишљења је, да се усвоји § без икакве измене.

Известилац Ј. Стевановић, доказује, како је прописана мера казни она иста која је за опасне крађе у § 223. Морали смо довести ове казни у склад с уставом.

Милан Ђурић говори, како се закони не граде, за један дан и за једног човека, него за дуже време и за цео народ. По издавању закона суди се о развитку једнога народа. Ово је велика казна, јер се повишава од 2—5 година, а пре је било од једнога месеца до 5 година. Не треба ићи да се кривац упропасти, него да се поправи. Наводи примере несразмерности вредности с мером казни. Да је опасна крађа, вели, кад ко украде теглеће волове и јахаће коње, јер су волови човеку снага и рапитељи, а коњи крила. Није у нарави нашега народа да за мале кривице казни са од 2—5 година робије.

Известилац Јов. Стевановић објашњава како се у закону одређује најмања и највећа мера казни. И овде се казни могу ублажити према § 61 крив. законика

Дидић тврди, да закони не ће помоћи ако се не врше. Одговара Милановићу, који тражи да полиција хвата лопове. Нико боље не може ухватити лопова, него ли кмет, у своме месту, где се крађа деси. Полицији није то одузето кад су чиновници установи.

М. Милановић вели, да је он само напоменуо какве су тегобе код кметова, јер им често реку: „кмете, имаш село, сети се." Треба дати полицији вољу за хватање лопова.

На питање потпредседника Скупштина усвоји овај члан.

Известилац Јов. Стевановић чита § 223, в.

Ак. Ковачевић вели, да ће влада размислити, како ће регулисати овај § а њему се чини, да је из Мојсејевога закона ово: „кад ко украде ни плугa само разник или цртало или обоје скупа, суди се по вредности плугa, као да је сав плуг украо.“ Чини му се да би у овоме учинили велики изузетак и оступили чак и од потребне садање нужде, а некмо ли од науке. Дакле да се суди и за оно, што није украо. Наводи примере. Нека Скупштина усвоји ако хоће, али сам, вели, скинуо терет са свести.

Младен Жујић слажући се с говором Аксентијевим вели, да се казна одређује према вредности, па пита за што да се овде оступи? Противан је предлогу.

Нов. Милошевић противан је стану из истих разлога, а да се узме Тајсићев предлог, да је опасна крађа кад ко исече плуг из злобне намере или исквари земљоделске алате.

Радован Милошевић вели, да сме говорити о плугу и да не вреди плуг без волева, ни волови без плугa. — Кад све то има онда се може орати. Изречено је, да је опасна крађа ко украде вола, па треба изрећи да је опасна крађа и ко плуг украде. С тога је мњења: ко год украде ма што с плугa, да се суди по вредности плугa, који вредност износи преко 200 гр. Наравно да се овај казни као да је украо цео плуг, али при плаћању — плаћа само оно, што је украо на пр. цртало.

Петар Стевановић говори, да се усвоји предлог Тајсића кад ко исече или поступи и исквари земљоделске алате, да се казни као за опасну крађу.

Радојко Димитријевић вели, да се казне строго лопови и да се у закон стави: овлашћује се госа, кад ухвати лопова да му краде, да га може убити. Нека не краде, па се не ће ни казнити. Закон овај није строг за рђава човека.

Дим. Катић казује, како се плуг не састоји једино из цртала и разника, па за то треба назначити, да ко украде и најмањи његов делић да се казни као да је украо цео плуг.

А. Петковић говорећи о плугу вели, да треба казнити лопова за крађу ма кога дела од плугa, јер је плуг из делова, као човечије тело из удова. Осећи човеку главу, он је мртав. Тако је и с плугом. Он је за предлог.

М. Благојевац казује, како су у одбору имали на уму да кад ко украде разник или цртало, мора се њим чак у кући да се то направи и много се даногуби, а друге се ствари лако направе. Кад човек изгубигуби у време орања и лопов га онеспособи за рад, за то смо то тако метули.

М. Поповић вели, посланици говоре о плугу а забораили су на ралице, које више од половине наше земље хране. Кад се украде разник, селаку је далеко чаршија, па не може често ни да скује ни да нађе да купи, те тако даногуби. Није умесно сравњење Николића, земљоделских алата с трговачким мајмама. Није све једно украсти точак из кола и шарафу из пепа. Он је за то да се упрсте и ралице у закон.

В. Радосављевић вели, да поред разника и цртала дође у закон и гредељ, а тако исто и ко би плуг исекао.

Стојан Станковић вели, да се употреби највећа мера казни за оне, који украду разник и цртало, али да се не казне за оно што нису украли.

Председник вели, да би много било метути и ралицу, јер је друго плуг, а друго је ралица.

Известилац Ј. Стевановић вели, да се може овде метути и ралица, па ће према вредности судити или окружни суд или општински.

М. Трифунац вели, кад не ће курјак да удави вола рањеља, онда како може разуман човек то да ради. — Он је за предлог.

Иван Милановић вели, кад би чиновнику украли перо, он не би могао свој посао радити, тако и сељаку кад украду разник и цртало, он не може да ради, с тога је за предлог, да се употреби највећа мера казни над крадљивцем.

Миленко Јоксимовић слаже се с говором Катића додајући да треба строго казнити и за јарам, јер човек изгуби више дана докле га направи, осим што купи дрво и што је тешко дрво за јарам наћи, и даље разлаже, како крађа јарма може човека да остави без орања.

Петар Васић пита известиоца, да ли је у предлог ушла и ралица?

Срећковић предлаже да се дода и „ралица“.

На питање председника Скупштина усваја, да се дода и ралица.

Известилац Ј. Стевановић вели, све што је речено о плугу преди и за ралицу.

На питање председника Скупштина усваја и овај став.

Известилац Ј Стевановић чита даље измену § 391.

Мит. Миловановић вели, да се говори о крађама, а нико не пита, од кад су учестале? Учестале су вели, од кад су укинуте батине. И још су више учестале од кад је постала самоуправа, која је крива за сва учестана злочинства и крађе.

На питање председника Скупштина усваја измену § 391.

Известилац Ј. Стевановић чита последњи став о паљевини.

Карамарковић говори у цели, да би се кривци могли проналазити и хватати, да свака општина има једну сумицу новаца, као депозит, из кога да се награђују они, који крадљивце проналаже и прокажу.

Потпредседник вели, да г. Карамарковић треба да поднесе тај предлог на писмено, па ће се с њиме поступити по закону.

Аврам Јовановић напомиње, како се крадљивци свете кметовима, како кметови од тога не смеду да их хватају, па због свега тога треба осигурати кмета, па предлаже, да свака општина плаћа паљевину кмету, кад се не би пронашао кривац.

Марко Петровић вели, да се тиме не би постигла циљ, јер ће га онда палити тек онда по што се расмоти.

Министар правде вели, да зна, да је народу тешко од паљевина као и од крађа, о чему смо закон свршили и по великој нужди за крађу стоке и земљоделског алата, и влада није могла а да се не одазове захтеву народа, који је већ на толиким скупштинама то понављао. Али код крађа морали смо према нужди наћи пута, и начина основаног према појму науке. Но код па-

љевине нема пута и он се не може да сагласи с поднесеним предлогом из ових узрока. Ко украде туђе имање и право је и нужно је у грађанском друштву забранити крађу, и кад блажије казни не помажу, може се према потреби казна и повисити. Ко пе краде — њега се казна не тиче. Али ко из освете запали кмету сено и т. п. ко ће да плати? Предлагачи кажу „село," а зна се да има у селу удовица, пупила, болесних и одсутних. Ту има дакле људи, који ни у колико нису криви, што је кметово имање запаљено, нити су могли ма колико допринети, да се паљевина не догоди. Није право да они плаћају. За овим г. министар наводи, како су још стари саветници о томе размишљали, па се нису могли на то сагласити. Није могуће усвојити начело, које није основано на правди. Наводи, како би то могле саме општине тиме, кад би награђивале проналазаче паљевина.

Р. Милошевић није за то, да се само кметови осигурају од паљевина, него и поротници и сведоци и сви. Него се радује што је овај закон усвојен па ће бити доцније и ово јамство а сада да пређемо на дневни ред.

Милан Брачинац напомиње како се умножиле паљевине, наводи примере, како у свима оним селима, где се сами људи сагласили да исплате паљевину, ако се не пронађе кривац нема паљевина. На цело сагласење дошло је господину капетану од господина министра те је одобрио и потврдио то седско закључење. За овим наводи како би требало накнађивати штету причињену паљевином.

Министар правде казује разлику између добровољног решења општине и закона законодавне власти, па каже, да то општинско и седско поступање није забрањено, и општине могу тако радити ако нађу за добро.

Сретен Мићић је за то, да, ко се ухвати по други пут у крађи, да се прогна из онога села заједно с породицом.

Милија Поповић вели, да се умоли влада, да још овој Скупштини поднесе овај предлог закона о крађама, те да се изда и онда да га примимо аклamацијом.

Марко Петровић вели, да се никада не може сложити с тим, да паљевину општине накнађују, јер би се паљевине умножиле и наводи како и за што.

Никола Ватковић предлаже, да се паљач казни смрћу, који запали ствари у вредности преко хиљаду гроша.

Министар правде вели, да су о паљевинама веома строга законска наређења.

М. Спасић наводи примере како су накнађивање кметовима причињене штете, и с тога се слаже с говором Марка Петровића.

На питање потпредседника Скупштина усваја, да се преко посланичких предлога о паљевинама пређе на дневни ред.

Известилац Ј. Стевановић чита извештај одбора о предлогу посланичком, о измени § 243 кривичног судског поступка:

Народној Скупштини

Законодавним наређењем од 25 октобра 1872 године, које овако гласи: Прописе § 243 закона о поступку судском у кривичним делима објашњава се овако:

Прва тачка истога §-а не може важити за дела, која по закону о пороти подлеже суђењу поротног суда с тога, што она стоји у свези с оним правилима о доказима, која су прописана у глави XVII закона о поступку судском у кривичним делима, и која правила по наређењу члана 42 закона о пороти немају обвезне силе за поротно суђење, већ да на спрам закона о пороти и поротног суђења важи само друга тачка истог § 243. — Објашњен је наведени § 243 по ком се објашњењу кривац може и на смртну казну осудити, без да се траже докази, који су у том §-у наведени, и који овако гласе:

На казну смрти моћи ће пресуда само онда гласити, кад је кривица због злочинства, за које закон ову казну прописује, признањем или сведочанством заклетих сведока законо доказана; и ако је и само дело потпуно, по свима нужним околностима законо доказано.

У противном случају место прописане казни, суд ће осуђивати на робију до двадесет година као и онда, кад је од учињеног дела до пресуде протекло двадесет година, и кад кривац није навршио двадесет прву годину живота.

Само одрицање ђаве намере, ако се ова иначе по § 228 за доказану сматра, не ће сметати изрицању смртне казни.

Предлог је поднесен Народној Скупштини, да се наведено објашњење § 243 поступка кривичног укине, и Скупштина је предлог овај предала одбору законодавном.

Одбор законодавни прегледао је предлог овај, па имајући и сам уверења, да је престрога изречена смртна казна за кривца, доводила поротнике у неприлике, да код дела, за која закон доноси смртну казну или робију од двадесет година, само да кривца овако строга казна не постигне, противно савести својој и противно своме убеђењу, и ако су били убеђена, да је оптужени крив, — изричу да није крив, и тако кривцу давали прилику не само да не искуси заслужену казну, но на ново зла дела да чини, — нашао је за нужно и целисходно, да се наведена строгост закона ублажи, и поротницима даде могућност, да савести и дужности својој потпуно одговоре, а уједно, да се и жељена циљ постигне, а ово ће се моћи само тако учинити, ако се наведено законодавно објашњење § 243 пост. кривичног укине, а наређење § 243 односно доказа примени не само на остала кривична дела, већ и на она, која порота суди.

На за то законодавни одбор част има предложити Народној Скупштини, да она реши: да се наведено законодавно објашњење § 243 од 25 октобра 1872 године укине, а наређење истога §-а на сва на и она дела, која порота суди, примени.

С оним мњењем одборским сагласан је и г. министар правде.

19 децембра 1878 год. у Нишу.

Павле Ивковић у дугој беседи разлаже смисао и суштину пороте и смисао предлога, који је супротан поротском суђењу и свршава свој говор тиме, да се предлог одбаци као са свим неуместан.

Срећковић тврди, да се овим предлогом иде на то, да нема пороте, за то

је да се преко њега пређе на дневни ред.

Мита Миловановић једним примером доказује, да у пороти нема јамства за правду.

Марко Петровић наводи, како смо прогласили мање кривце за опасне само да их подведемо под поротно суђење и да их истргнемо испод доказне теорије, да се кривице лакше доказују и брже суде и казне по увиђавности и сазнању поротника, а поднесени предлог нас враћа под доказну теорију, с тога је против предлога.

Љуб. Дидић сматра пороту за најсавршенију судску установу, побија говор посланика Мите Миловановића; он је за то, да се преко овога предлога пређе на дневни ред.

М. Блазнавац разлаже, да је њих у одбору побудило да пристану на ово, то, што где нема признања и ако је порота изрекла да је крив, кад се усвоји она измена, не ће следовати смрт, а пре је била смрт и ако нема признања кривчева.

Сава Обрадовић слаже се с говором гг. Никовића и М. Петровића, побија говор М. Миловановића, и с тога је, да се преко овога предлога пређе на дневни ред.

М. Ђурић вели, да кад би се овај предлог усвојио, поротници би постали прости сведоци, с тога је, да се овај предлог одбаци.

Анта Пантић вели, да колико је добро да се прави кривац осуди, у толико је добро, да се невин човек пусти. Наводи примере и он је за то, да се предлог усвоји.

Ж. Недић брани свој предлог, а Илија Матић вели, да се овим предлогом хоће да се осуди кривац, али не на смртну казну. Поротници не треба да знаду како ће суд пресудити, него по души да кажу је ли крив или није, с тога је, да се преко предлога пређе на дневни ред.

П. Никовић разлаже суштину пороте, побија тумачење исте г. Недића и да се предлогом Недића хоће да збрише порота, с тога је, да се предлог одбаци.

Пет. Стевановић вели, да је предлог врло уместан и целисходан и да ће дати више јамства за правду, с тога је за предлог.

Р. Милошевић вели, да се дешава, да је неко учинио неко зло, али није заслужио да се убије; кад поротници чују, да ће бити смрт ако они рекну, да је крив, они онда изричу да није крив, за то је за предлог.

Марко Петровић вели, кад би усвојили овај предлог потрли би оно, што смо спрмили. Разлаже значај поротског суђења и суђења по доказној теорији, па је против предлога.

Анта Пантић критикује мишљење Срећковића, и вели, да ће од сада постојати већа бојазан и искренија порота, која ће давати гласа да се кривци казне, а не пуштају, с тога је за предлог.

Ник. Радовановић жали, што је Срећковић рекао, да ако се усвоји овај предлог, да не ћемо имати пороте. Ако се хоће да се даде могућност поротницима, вели говорник, да искажу право своје мишљење и да кривац искуси шта је заслужио, то је овде, с тога је за предлог.

На питање потпредседника Скупштине већином усваја мишљење одбора, т. ј. усваја предлог.

Потпредседник позва Скупштину, да саслуша указ, а Ак. Ковачевић прочита указ, којим се овлашћује министар правде, да заступа у дужности министра просвете и црквених дела, но што је овај болестан. Скупштина се одазва са „живео“!

Потпредседник позва Скупштину да саслуша једно писмо министра председника, управљено на председника Скупштине. Писмо гласи:

Господине председниче!

Ја сам у своје време похитао јавити генералном конзулу и дипломатском агенту г. грађу Јоанину у Београду, одлуку, којом је Народна Скупштина дала израза радости што је проналажење сачувало дане краља Хумберта од покушаја учињеног против његовог живота.

Г. граф Јоанини добио је из Рима и мени достављено одговор, којим му је наложено од краљеве стране, да изјави Народној Скупштини жива осећања захвалности Његовог Величанства на овим знацима симпатије.

Достављајући вам садржај писма краљ талијанског дипломатског агента, молим вас, господине председниче, да будете код Народне Скупштине тумач високе захвалности Његовог Величанства Краља Хумберта.

Изволите, господине председниче, примити уверење мога особитог поштовања.

Бр. 34.
4 Јануара 1879 год.
у Нишу.

Председник министарског савета,
министар иностраних дела
Јов. Ристић.

Г. Тодору Туцаковићу
председнику народне скупштине.

Скупштина се одазва са „живео краљ талијански!“

Састанак би закључен и заказан је за сутра у 9 сахата.

Састанак је трајао до 1 и по сат по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
П. Срећковић.

потписници:

П. Стајић, Јос. Марковић, Анта Пантић, Анта Нешић, Тома Костић, Вас. Павић.

XXXVII САСТАНАК

5 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Живко К. Недић

Присутни: министар председник, правде, финансије и војни.

Почетак у 9 часова пре подне.

По што је састанак отворен, прочита се протокол XXIX састанка, који Скупштина усвоји.

За тим се прочита указ Његовог Височанства, којим се овлашћује министар правде да поднесе на решење ове-године Скупштини предлог о измени § 23 устројства касационог суда од 20 фебруара 1865 год. (Збор. XVIII стр. 23).

Предлог о овоме упути се законодавном одбору.

Прочита се:

Молба више сељана из општине Сеченице, Дуганца, Бресница и прочих, којом моле, да се и њиховим селима као и бугар-моравцима који су у 1876 г. с онима ратовали и за то од Турака погорели, данак, зајам и пређе за извесно време не тражи, док се не опораве.

Даље,

Молба од 66 потписа општине јеврејске овдашње, којом моле Народну Скупштину, да им се назарини дан субота другим даном замени; и

Молба Вујице Поповића бојаџије из Трнавца, да му се дозволи отворити дућан у истом месту, по што вели, да му министар финансије није дао задовољење.

И Скупштина исте упути одбору на молбе и жалбе, — а по том се пређе на дневни ред.

Борисав Милановић моли да се што пре изнесе Скупштини на решење предлог о мораторијуму, јер је ово већ шести дан како је поднет као хитан а не износи се, док су међу тим извршења отпочета, људима се дућани затварају, имања продају итд.

Председник рече, да ће наредити да се изнесе оно што је отишло одбору.

Милан Ђурић пита, што му се не одговори на предато питање на министра финансије о окружним болницама?

Министар финансије вели, да је казао, да ће одговорити кад добије извод из рачунских књига. Чим, вели, то из Београда дође, одговориће.

Новак Милошевић пита, на што се износе пред Скупштину ситни предлози и од мање важности, а важни, као што су о побољшању учитељског стања, стоје још код одбора?

Председник рече да ће потражити у одбору да се изнесу. А сад је на ред

предлог о повластицама кредитног завода.

Известилац Ј. Гудовић чита извештај и мишљење финансијског одбора да се овај предлог усвоји.

За тим рече, да се овај предлог доноси у интересу наше трговине. До сада нису могли кредит. заводи узимати ни онај интерес који је на есконтној листи означен био, а сад се овим предлогом тражи да се то исправи. Наравно да интерес не може бити већи од 12%

М. Милојевић мисли, да не би било предно сад доносити још један члан више, него нека они стоје на својим меницама, н. пр. од 100 дук. 8% или колико буде до 12% на то нека им је доста, иначе ћемо до године имати предлога од свију интересција, да се и њима досуђује 12% интереса а не 6%

Известилац Ј. Гудовић вели, да се овим не допуњује нити мења грађански закон, него се овде допуњују повластице дате кредитним заводима од 1871 год. те да могу доћи брже до наплате.

М. Милојевић каже: до године ће бити опет предлога, да им се још неке повластице дају.

П. Николић доказује, да се на меницама не може да ставља интерес, јер менице нису облигације. Меницама тече интерес од дана протеста, с тога је за предлог.

М. Спасић вели, да се на есконтној листи обично означи 8, 9 или 10 од сто најмање, али кад дође до суда, суд каже да ова есконтна листа није уговор и за то не може досудити више од 6 на сто. С тога у интересу самих трговаца, уложника и оних који добијају новац под интерес, даје се повластица кредитном заводу, а кад ко уговори више од 12% разуме се да то суд не може досудити.

Д. Лазаревић каже, само нека не буде више од 6%, а за мање не ће шкодити.

За овим Скупштина усвоји предлог и мишљење одборско.

После се пређе на предлог о расходовању 21.198 гр. 30 пр. пар.

Известилац К. Алковић прочита извештај и мишљење одборско да се предлог о расходовању ове суме усвоји, на рече, да је овај предлог предат најпре финансијском одбору, но при разматрању нашло се да треба у друштву са законодавним да се реши, те су тако оба спојена одбора и решење донели овако, јер по старом уставу министри нису били одговорни а по новом су одговорни, али нису за овај случај.

Ча овим прочита одвојено мишљење Јевр. Гудовића и Раке П. Кукића, да се овај издатак не узима у коначни расход, но да влада сва правна средства употреби да ову штету накнаде они органи државни, који се за одговорне нађу буду.

Министри, вели, нису ни по садашњем уставу члану 101 одговорни, јер нема случајева који се тим чланом траже као: мито, издајство према отачаству, кад се повреди устав и кад се оштети држава из користољубља.

Јевр. Гудовић наводи, шта је њега и друге му руководило да одвоје мишљење, на вели, да је ова жиропаћа дата под закуп још 1867 год. По што се доцније доказало, да држава није имала права на жиропаћу, онда су закупци повели парницу и држава је осуђена

да плати накнаду, и платила је и сад се тражи да се тај издатак униште у расход.

Но из акта види се, да је ова ствар неправилно текла и да су органи својом непажњом навели државу на ову штету. За тим цитира како је текла цела ствар још од 1852 год. и како су сељани поравњењем добили право на жиропаћу које им је чак 1867 оспорено. Дотично начелство тад није довољно испитало ствар о праву државе на жиропаћу, и преставило министру, те је за то и издат жир под закуп, на доцније кад је ово пало и уговор раскинут, сам је министар признао, да држава није имала право, да тај жир под закуп даје, па је у след тога и пребацио органима начелства и казао им, да ће они одговарати ако би се до какве материјалне одговорности дошло. Овде дакле није говор о томе, да се направе одговорни министри, него они органи, који су непосредно руководили ову ствар, а то су органи начелства.

С тога је с његовим другом Кукићем, мишљења, да се ово не расходује док се ти органи не позову пред суд, па ако суд нађе да нису криви, онда да се расходује.

Милош Милановић прича како је текла ствар и на који су начин задобили сељани Мишорци и Сугубљани право на жировоћу а држава на фабрику стакла, а кад се на лицитацију дакао жир, сељани су доносили начелнику уговор, но он није хтео на њ ни да погледа већ даде трговцима за храну свиња.

После, прича како је начелник дигао три села да истерају из шуме свиње оних сељана, но да то није могао да учини, јер су ови силом оружја томе на пут стали, па је још и он са среским начелником хтео да погине, те тако је и ствар на томе као несрећена остала, а трговци се оштетили. Вели да је у овоме крив начелник што није хтео да зналаза уговор.

Дим. Цветковић каже, по што се овде види, а из објашњења г. Гудовића, да је полицијска власт нарочито пошла да се меша у туђа општинска а не државна права, то је за то, да она власт која је навукла државу на ову штету да она и плати.

М. Благојевац мисли, да овде не може бити крив начелник, јер је он радио на корист државе а не на штету. Он као потчињен дао је своје разлоге и преставио вишој власти, а она ако је одобрила, она је и одговорна. По томе министар кад заповеда да се нешто учини, он онда и прима на се одговорност. Но иначе, кад би се положило правно питање о уживању, држава би могла казати: ја тебе, општино, не искључујем из права уживања па не смеш ни ти мене.

Ранко Тајсић вели, да овде не може друкчије да буде него да одговара ко је крив, а што су се органи државни по послу народних ствари запосили, не могу бити извињени. С тога се не слаже с извештајем већине но с извештајем мањине, па тражи да се органи дају под суд па ако изађе пресуда судска да се мора изгубити, онда нека буде тако.

Груја Гавриловић наводи, да је и у том времену постојао закон, да сваки ко учини штету вршећи државни посао, мора накнадити држави, с тога је

за мишљење одборске мањине да се од узроковача наплати и понуни тај издатак.

Милов. Спасић излаже да је већину одборску у оваквом мишљењу то руководило што је начињена збрка у праву. Пок. Петронијевић имао је нека права и уговоре са сељанима. То је право по смрти му прешло на државу. Овде је дакле учињена збрка о праву између оних општина и државе која је добила сва права Петронијевића. За то је начелство издало жиропаћу, а општине тад не поднесоше своје право и уговор него после. дакле кад је већ било доцкан и док би се то право испитало, жир би пропао. По томе сумња да ће што год пасти на терет оних органа који су ову лицитацију извршили, јер је ово просто произишло из нерашчишћеног питања о праву. И по томе, узалуд је водити поновo парницу па се излагати трошку.

Никола Радовановић мисли, да начелник није радио ништа некоректно, већ заступао право другога, право државе; хтео је да држави користи а не да је оштети. Шта више та ограничења сељана била су код министра и он је опет уговор начелству одобрио. На за то до начелника и нема одговорности, а по уставу опет министар не може да се оптужи, јер нема оних услова с којих се може узети под одговор, а то је користољубље. А осим овога онде има кривице и до сељана што нису покавали уговор начелнику, но ћутали, и после одобреног уговора поднели министру, с тога је за предлог одбор. већине.

Јевр. Гудовић не сматра да је министар одговоран, но непосредни органи који су на лицу места били, кад је ствар испитивана и који су требали зрело проучити целу ствар па је министру на одобрење поднети.

Павест. К. Алковић вели, да су министри по старом уставу били одговорни само Кнезу и само их је он могао позивати на одговор. Овде се не може окривити министар а ни органи. Орган је јавио министру да у тој шуми има жира, желећи да држава отуд неку корист добије. Министар је наложио да се ствар тачно испита и извиди. Али, докле год не будемо имали баштенских књига, дотле не можемо казати да нам непокретно имање није неоспорно. Ту је дакле узрок за те органе, што нису парницом најпре пречистили да ли је то државно добро, те да га може давати под закуп. По томе они нису одговорни, јер су ишли на корист држави а не на штету.

Мита Миловановић вели, да министар зна које је добро државно, јер има протоколе, за то је да плати министар, јер је он органима и казао да тако раде.

Ђорђе Ђорђевић каже, да се у времену кад је жир давао под аренду није знало ко има право на ту шуму; а кад се то већ издало, онда се тек диже протест и министар раскида уговор. Органи који су у овоме ишли на корист држави а не штету, они су што више нашли и давали закупцима другу шуму са жиром само да се држава не штети, но они нису хтели, већ су тражили накнаду. Овде је дакле учињена једна мала општина на корист државе, па за то и нема одговорности ни до кога.

Рака Кукић вели, да се из реферата види да је баш министар написао уго-

вор између правительства и арендатора па при раскинућу уговора казао, ако би било материјалне штете одговорни су званични органи начелства што су ову ствар довели до велике забуне. За то моли Скупштину да тај реферат саслуша па онда ствар да реши.

По овоме, а на захтев Скупштине, прочита се реферат који гласи:

РЕФЕРАТ

О жиропаши у планини стаклене фабрике по гласу акта под НБр. 992/77 године.

Начелство округа јагодинског, писменом својом од 30 маја 1867 год. КБр. 1597, а по достави Спасоја Тошића служитела при фабрици стакленој у Белици, известило је г. министра финансије, да је у планини правительственој речене фабрике жир буков врло добро родио, и да ће тај жир ако се уздржи и не поквари до 2000 комада свиња моћи угојити. На с тога је молило г. министра, да изволи решити: да се исти жир под аренду или напољицу изда.

Писмом од 13 јуна 1867 године РБр. 135, г. министар финансије препоручи начелству јагодинском, да се оно подробно извести, да ли су до сада у планини правительственој код стаклене фабрике околна села имала нека права уживања жира у тим шумама и како, па ако нису, да оне жир у истој планини изда под аренду.

На овај акт, начелство речено, писмом од 14 јула 1867 год. КБр. 1181, извести г. министра финансије, да су сељаци села Мишевића и Сугубине уживали у планини фабричкој жир, као што уживају и друге општине у својим планинама, а то почевши од пре 16 година када је правительство од њихових делова планине по неку част одузело и под атар фабрике ставило, и кад је за ограничење фабричке планине изаслало било умрлог државног саветника Стевана Књићанина, те је синџер поставио, па га је молило да реши, хоће ли жир под аренду дати, ако правительство реченим селима то дало није (а оно сумња да им је такове право дано), онда да речена села, која право господарства покажују — (?) уживају, а правительство да неимајући никакову засну још плаћа нарочитог пандура да ту гору чува. На ово писмо начелства, министар финансије г. Коста Цукић писмом својим од 25 јула 1867 године РБр. 174 препоручи начелству јагодинском, да оно жир у планини стаклене фабрике под аренду лицитандо изда, но тако да сељани села Мишевића и Сугубине своју стоку за ову годину могу бесплатно жирити, ако пак нема доста жира за сељане и арендатора, онда да начелство жир не арендира. У оба случаја да најави сељанима, да их правительство не искључава из уживања, што још о озбрици није ништа решено. Ако се пак на потребу фабрике у своје време потреба покаже, да се друге расположење са жиром учини, тако ће се и урадити.

У след овог писма министрског начелство јагодинско, као што акт од 27 јула 1867 године КБр. 2323 гласи, изда оглас преко званичних новина, да ће жир у стакленој фабрици давати под аренду на дан 19 августа текуће године, но тако да за ту годину у истој планини немају право уживања жира бесплатно и сељани села Мишевића и Сугубине. Довде наведена сва акта налазе се у актама под РБр. 330 од 1870 године. Кад је начелство јагодинско саопштило сељанима села Мишевића и Сугубине да ће се реченог дана жир у шуми стаклене фабрике под аренду давати, и да не ће и они за ту годину у истој моћи своју стоку бесплатно жирити, — онда су они, на писмено од 8 августа 1867 године поднели г. министру финансије ову своју изјаву, која је у министарству 11 августа 1867 год. примљена, и која овако гласи:

„Кад је правительство наше у години 1852 одредило једну комисију, коју су сачињавали: Г. Стеван Књићанин бив. саветник, г. Јоца Наумовић и г. Стојило Петровић као окружни начелници, те су они на лицу места — шуме с нама, сељанима села Мишевића и Сугубине, коју смо уживали, изашли, и ову шуму и до самих наших кућа обележили за потребу фабрике, онда је нама остављено право и у будуће, које смо и до онда имали, да у истој стока наша бесплатно како нашу тако и жир ужива, које смо до сада и уживали, а сада нам се хоће да одузме“ и т. д. па су молили г. министра да лицитацију жира задржи до напређа ове ствари, ко је господар жира да ли они или правительство. Овај се акт налази у актама (под РБр. 159 од 1869 год.).

Министар финансије г. Цукић, депешом од 17 августа 1867 год. (која се у актима под РБр. 330 од 1870 год. налази) захте од начелства, да лицитацију жира с условима пошље њему на претходно одобрење, а сељанима то јави.

Речени сељани депешом од 19 августа 1867 године (која се у актима под РБр. 159 од 1869 године налази) молили су министра да лицитацију жира који ће се после подне тога дана теслимити задржи, док се не извиди чији ће жир бити, а сву штету они се обећавају платити, ако би какове било: на ово тражили су и одговор од министра, па шта им је одговорно ово: „по свршеној лицитацији ући ће тек нашу молбу у решење, на очекивање највишке начелства.“

Исти сељани речених села, писмом од 20 августа 1867 године, које је у министарству 22 августа исте године примљено (Бр. 203) и које се у актима под РБр. 159 од 1869 године налази, молили су ипак министра финансије, да лицитацију жира не одобри, наводећи, да је исти својина њихова а не правительствена.

За овим је г. Милан А. Петронијевић заступник министра финансије писмом својим од 31 августа 1867 године РБр. 206 (које се у актама под РБр. 330 од од 1870 године налази) послао налог начелству јагодинском, који овако гласи:

„Писмом мојим од 25 јула ове год. РБр. 174 препоручио сам начелству томе, да оно жир у планини стаклене фабрике лицитандо под аренду изда но тако, да и сељани села Мишевића и Сугубине своју стоку за ову годину бесплатно жирити могу, а ако жира и за сељане и за арендатора довољно нема, да жир под аренду не даје, у оба случаја да се сељацима каже, да их правительство од уживања жира не искључава.

Према овоме претпису моме начелство је требало пре свега да се увери, да ли жира у планини толико има, да и сељани села Сугубине и Мишевића који право уживања жира у шуми фабричкој имају, своје свиње у њој нахранити могу, и да

се поред тога једна част жира под аренду издати може; па ако толико жира нема да га никако под аренду и не даје, а ако има да најве начни на који ће се један део жира под аренду издати, а да се сељани од уживања не искључе.

Но почем из протокола лицитације поднесеног ми с извешћем начелства тога од 21 августа ове год. КБр. 2616, као и из жалби сељана из села Мишевића и Сугубине од 8 и од 20 августа ове године, видим, да је начелство цео жир у поменутој планини противно реченом мом претпису, по коме се сељани из горе речених села од уживања жира ове године никако не могу искључити, на лицитацији под аренду дало, препоручујем му, да ми оно одмах извешће поднесе, за што није поступило у смислу поменутог мог претписа од 23 јуна о. г. КБр. 2839 (који се у актама под РБр. 830 од 1870 године налази)." Ово одговори г. министру:

„Да жир овај имају уживати још ове године сељани села Мишевића и Сугубине, а поред тога се даје под аренду, и под тим је условом изашла аренда 280 дуката цесарских, иначе кад не би ова села имала у уживању овога права учествје, изашла би аренда много више, а и на тај начин, кад би се нека част предименованим селима одвојила да осталу планину арендатор загради, но на то сељани не би пристали, јер исти сељани Сугубине и Мишевића ради би били одузети право, да правителство жир под аренду даје, па с тога можда и кажу, да довољно жира нема, а да је начелство јасно изложило у објави за давање жира под аренду, да Мишевчани и Сугубљани имају уживати и ове године, с пуштањем све своје стоке у ову планину на жирење, и поред тога тек се даје под аренду; то се по мишљењу начелства доста јасно види из поднетог условља као и то, да сељани у праву уживања жира, поред тога што и своје планине имају, ни најмање притешњени нису, а по томе више ово се доказује поступком њиним, што су они не обазрући се ни на то, што је жир под аренду изложен, до 3000 комада свиња са стране под наполицу у исту планину пустили, да они иду на то, да правителство истисну из сваког права на ову планину.

У след оваков доставе начелства заступник министра финансије г. Петронијевић, писмом својим од 7 септембра 1867 г. РБр. 215 послатом начелству јагодинском, одобри протокол лицитације о издатом жиру под аренду Јовану Косовљанину из Јагодине за 280 дук. ц. 1 гр. и 5 пара, по што речени сељани поред арендатора у њу сву своју стоку на жирење пустити могу, и да по томе нема места жалби њиховој, да их правителство из уживања фабричке шуме искључава. (Овај акт налази се у актима под РБр. 159 од 1869 г.) После одобрене лицитације, по што речени сељани стану на пут арендатору, да може своју стоку у истој планини жирити, и по што се арендатор против њих појави са жалбом, код г. министра финансије, тражећи од њега у томе заштите, министар г. Цукић у писму свом од 4 октобра 1867 год. РБр. 229 (које се у актима под РБр. 159 од 1869 г. налази) ово најави начелству, да је промотрио извештај начелства од 22 пр. месеца КБр. 3033 у смотрењу датог под аренду жира фабричке планине Јовану Косовљанину, па како се види, да по уговору закљученом 1852 год. између правителства и сељана села Сугубине и Мишевића, истим селима припада право уживања жира и иначе располагања истим, то према оном стању, које се сад у смотрењу права на жир појављује, правителство није могло исти ни арендирати, па по томе и уговор, који је начелство са реченим Косовљанином закључило, има пасти, на крају писма и ако је казато.

Овом приликом има се дотичним органима начелства приметити, да је поврхним испитом овога предмета с њихове стране произведена забуна, те је од стране правителства дат под аренду жир, који истоме не припада, као да и због ове неупутности може лако на дотичне органе и материјална одговорност пасти.

По што се уговор о жиропаши са Косовљанином раскине, он се са тужбом и са својим ортацима Костом и Мијалком Раденковићем тргов. из Јагодине, појави код суда окр. јагодинског, тражећи извесну суму накнаде штете по овој ствари од правителства. Кад та њихова тужба дође у руке државном правобранноцу, одбор православни под 4 децембра 1870 године (које се под РБр. 330 налази) даде своје мнење по овој ствари у томе, да се правителство у парници са Косовљанином и осталима позове у заштиту на гг. Цукића и Петронијевића, које је државни правобранилац и учинио, но речена господа као што се на пресуде суда окр. јагодинског од 8 јануара 1874 г. Бр. 19.292 види, нису се хтели заштите на правителство у овоме спору примити.

Пресудом апелац. суда од 14 фебруара 1876 год. Бр. 330 осуђено је правителство да плати реченим парничарима у име накнаде штете 21.198 гр. и 35 пара чар. и да им накнади 17 дук. цесар. и 715 гр. чар. издатих за трошак и дангубу вештацима, као полу, која на правителство припада.

Ову је пресуду одобрио и касациони суд решењем својим од 7 авг. 1876 г. Бр. 1496.

По гласу реферата одељења главне благајне од 30 септ. пр. год. КБр. 4095 дато је државном правобранноцу и на трошак сведока из главне благајне по овоме спору свега 3805 гр. пор.

Како за ову суму новаца тако и за оне суме, што је у пресуди апелационог суда означено, одбор православни под 1 септембром пр. год. НБр. 869 дао је своје мнење у томе, да су за исте државној благајни одговорни: г. Коста Цукић, који је наредио лицитацију жира и г. М. Петронијевић, бивши заступник министра финансије, који је ту лицитацију одобрио, те је тиме штета проишла у горе означеним сумама за државну благајну.

За тим:

Јоца Стевановић рече, да је право својине и право уживања које постоји између државе и општине рашчишћено 1852 г. комисијом. Дакле по закључку комисије држава је имала право својине на шуму и земљу, а општина право својине на жиропашу, и акт о томе је и код општине и код министра финансије. Кад је начелство као власт која води надзор о државном добру, предложило министру да се жир изда под аренду, министар онда није знао за тај акт, а општина кад је чинила протест, није изнела то право као доказ, те је тако и то проузвело забуну, и ли-

цитација наређена и извршена, на тек по том, општина је изашла с актом комисије, и министар је уништио лицитацију. Закупци поведу парницу против државе, а ова се позове у заштиту на бив. министре гг. Цукића и Петронијевића, које се ови не примише. Сад колико има кривице до државе толико и до општине. Али свакако може се кривити министар, што није водио рачуна о томе, тим више што се није примио заштите. Дакле кривица је до министра, а не до органа, јер пред законом одговара непосредно лице, а то је наредбодавац. Овде само може сад бити питања, може ли се министар позвати на одговор, по што је то било пре устава, а никако о начелнику.

Радов. Милошевић вели такође, да начелник не може бити крив, јер он код себе никакав уговор није имао, нити је могао знати какви су уговори постојали између општине и државе. И ако му је општина казала да има право уживања, он је разумео да она нема права и на онај вишак, којим би правила шпекулацију. За њих је и одвише било жира, на кад је одвише, за што онда и држава не би имала што хасне од тог вишка. После код министра су били уговори, и он је био надлежан да реши ту ствар. Ако има кривице, има је до министра, што није заводно у акта. Сад да ли је одговорност министра застарела или не, то је друга ствар. Само, ако би ону ствар поново терали судским путем, онда ћемо државу навести на веће трошкове. За то је, да се овај предлог прими.

Д. Голубовић држи, да је у овом делу држава господар и притежалац тих шума, а сељани имају само право да уживају ту шуму. Објава за лицитацију изашла је таква, да се та шума издаје под аренду, у којој и ти сељани имају право уживања. Сад, кад у тој објави не би било обухваћено и њихово право уживања, онда би они имали места да протестују, и кад је казато да правительство продаје само свој део жира, а њихов део њима оставља, онда како је држава могла да изгуби парницу, тим пре, кад се још зна, да поједине општине, које имају своје планине, а жиропаља је велика, морају да пусте и стране општине у ту своју жиропаљу, а ако не ће, онда их власт натера и то се зове „наплата.“ То наређење закона може сваког да превари, а нарочито овде, где је држава господар.

Овде сад не могу бити одговорни ни органи ни министар. Овде нема користољубља, овде се ишло на корист државе, па за то, ако би се одбацио предлог, само би државу још на већи трошак навукли. С тога је за предлог.

Алек. Грујић вели, да је у овоме суд, кад се држава позвала у заштиту на министра и Петронијевића[1], решио, да нема места тражењу заштите, и та је ствар свршена код свију судова, као што се види из акта и пресуде. После по § 813 грађ. закона, само ко учини другом штету из зле намере, дужан је исту накнадити; и по томе, ако би поново парницу повели, не би је добили, јер овде нема зле намере, а и небрежења, јер министар није могао знати за оно поравнање грађено пре 14 година, а сељани га нису кад је требало поднели. С тога је за предлог одборске већине.

Иван Јовтић каже, према објашњењу Јоце Стевановића, Грујића и Голубовића, не би се имало шта више говорити, но од два зла бирати оно које је мање, јер штета је ако усвојимо предлог одборске већине, а тако исто ако би усвојили и мњење мањине: но већа је штета ако усвојимо мњење мањине те поведемо парницу на несигурно, и онда ћемо ону суму до године увећати. С тога је за предлог већине одборске.

Марко Петровић вели, да државни органи нису бранили државно право на уговору или каквом постојећем правном основу, но да су ишли да пониште право општине, дакле овде врло лако провирује корист. Јасно се види да је правни однос између државе и општине регулисан уговором. Држава је била дужна да сазна све оно на чему основа своје право, и по томе општина није крива, што је држава пропустила то учинити, па да се користи туђим правом на силу. Нико се не може принудити да се данас или сутра послужи својим правом, но кад он нађе на нужно, и по томе држава је требала да се послужи својим правом када је та распра вођена. Користољубља није било, бар код министра, али небрежења јесте, јер кад држава у архиву има акта и документа, за што то онда не изнађе и не испита ствар. С тога је за предлог одборске мањине.

Министар финансије каже: Ко зна природу послова једног министарства, он не ће тако лако и брзо напрцати суд противу оних, о којима је реч. Министарско је знање привремено. Послови су тако велики да се у начелу мора да ослони на млађе. Млађи могу из претеране ревности да учине нешто за шта мора после министар одговарати. У државној привреди тежи се као и у приватној, да се што више привреди, па у тој жељи често се и не пита да ли и шта стоји на путу тој привреди. Тако је било и овде. Жир добро родио; онај који га чува извештава о томе начелника. Начелник подноси одмах министру извештај. Министар наређује лицитацију жиропаље. Међу тим, ствар није била тако јасна да се могло одмах знати, да право на давање жиропаље под закуп не припада држави. — Доцније се долази до тога и уговор о закупу мора да се уништи, и штета плати. — Обично се окривљује онај који губи, и није чудо што се каже да министар одговара за штету. Но може ли Скупштина овде тако строга да буде? Не може се доказати да је било користољубља и намере да се држави штета направи. А кад није било тога, онда нема ни законог разлога за оптужбу. С тога и он предлаже да се ова сума расходује.

По овоме, а на питање председника, Скупштина усвоји мишљење одборске мањине.

После одмора који је трајао четврт часа,

Секретар Ак. Ковачевић чита указ Његовог Височанства, којим се овлашћује министар финансије да Народној Скупштини поднесе предлог за додатак шумској уредби од 14 априла 1861 год. (Збор. XIV, стр. 59);

За тим:

Указ којим се овлашћује исти министар да поднесе предлог закона за одређење комисије, која ће испитивати имовне односе у ослобођеним пределима;

Указ којим се овлашћује такође министар финансије, да поднесе предлог о смањењу и опроштају аренде извес-

ним закупцима државних добара за време рата.

Предлоге о овим указима Скупштина упути одбору финансијском.

После прочита:

Указ, којим се овлашћује министар правде да поднесе предлог закона о изменама и допунама у казнителном законику од 29 марта 1860 г;

Указ, којим се овлашћује министар правде да поднесе предлог о допуни чл. 18 закона о порот., од 21 октобра 1871 (збор. XXIV стр. 45.) и

Указ, којим се овлашћује исти министар да поднесе предлог закона о укидању законодавног наређења од 25 октобра 1872 г. (збор. XXV стр. 11), којим је био објашњен пропис § 243 зак. о поступ. суд. у кривичним делима; на

Скупштина предлоге и о овим указима упути одбору законодавном.

За тим се јави да је Његово Височанство потврдило решење Скупштине, да се Матеји Бану призна право на пензију, а и

Решење, којим се Катарини пок. Мијаила Анђелковића бив. суплента одређује издржање.

По овоме се пређе на дневни ред, и то о предлогу Ђорђа Малетића и другова о укидању секретара при министарству просвете, а на место њих да се установи просветни одбор од стручних људи; на

Известилац Дим. Стојановић прочита мишљење одбора законодавног о том предлогу, да исти треба дати влади на оцену, по што је и г. министар просвете изјавио, да и он сам спрема један такав предлог који у начелу усваја, и он ће га идућој Скупштини поднети.

Скупштина усвоји мишљење одборско.

За тим се пређе на предлог Мате Ђорђевића и другова о женидби официра, и

Известилац Ат. Бабовић прочита извештај и мишљење законодавног одбора, да се преко овог предлога пређе на дневни ред, по што је министар војни дао објашњење, да ће о овој ствари идућој Скупштини формални пројект закона поднети, после прочита и одвојене мњење Мих. Терзибашића да и официри уживају у томе погледу право као и остали без икаквог ограничења.

Скупштина усвоји мишљење одборске већине.

Прочита се предлог Мих. Терзибашића и другова, да се законом одреди број официра у војној струци; и

Мишљење законодавног одбора да се овај предлог да влади на оцену, на шта је и министар војни пристао; тако исто прочита се и

Одвојено мишљење члана одбора М. Терзибашића, да се још ове Скупштине законом ограничи број свију официра.

Скупштина усвоји мишљење одборске већине.

Прочита се извештај законодавног одбора о предлогу Мих. Терзибашића и Дим. Цветковића: да се официри не пензионишу по плати једног чина више над су у једном чину 10 година служили; и мишљење одбора: да се о овоме члан 54 закона о устројству војске од 20 марта 1864 укине, и да влада о томе поднесе формални пројект закон, на кога се министар војни није сагласно.

Павле Ивковић вели, да по § 54 устројства војске, официр, који у дејствителној служби 10 година у једном чину

ну служи, има право на пензију једног већег чина од онога, у коме се постави у пензију, и то је право задобивено, и сад укинути закон о том праву, значи, да у нашој земљи закон има повратне силе.

Министар војни рече, да официр треба да служи 10 година у дејствителној служби с једним чином, па онда тек да се пензионира и пензију добије на један већи чин. Тога случаја до сада није било а и од сада можда не ће бити. Једини случај може бити на једном официру, који од 1862 године служи као пуковник, и баш да се усвоји тај предлог, опет на тога човека не може се применити, јер је он законом стекао на то право.

Дакле од постанка тога закона случај овај није био, а не мора га ни бити, јер може у томе чину служити 20 година, па и умрети. По томе и нема у овоме штетних последица за финансију.

Скупштина усвоји мишљење одбора.

Прочита се извештај законодавног одбора о предлогу Ивана Протића, да лица осуђена за иступе раде на путевима и другим потребама за време казне; и мишљење одбора, да се преко овога предлога пређе на дневни ред, по што о томе постоји наређење у § 312 кривичног закона.

Скупштина усвоји мишљење одбора.

Прочита се извештај законодавног одбора о предлогу Грује Гавриловића да се стане на пут самовољи слугу и слушкиња, скитачи и бескућника; и мишљење: да се преко предлога пређе на дневни ред, по што о овима постоји наређење у глави 35 и 37 кривичног законика.

Груја Гавриловић рече, да нема стал-

ног бирoа, да се води о њима рачун. Не зна се колико има надничара, слугу, слушкиња и бескућника, те се тако скитају и праве разне кривице. Бескућник се казни, па пусти, и опет не ће да служи. Треба дакле отворити могућност да се употреби принудно хуманитарно средство над њима, те да се не скитају и не хране о туђем трошку, а да не плаћају ништа, што се овим предлогом може постићи, а досадањи прописи законски ни у колико нису показали пајде за поправку ових људи.

Марко Петровић вели, да о овоме постоји закон, само треба строжије да се прши, а овим предлогом иде се на то, да слуга остане роб господару, дакле на унижење хуманитета данашњег времена. Ропство је укинуто и у Азији па не сме да буде ни у нашој уставној земљи; с тога је, да се преко предлога пређе на дневни ред.

Груја Гавриловић каже, да нема ни једног у држави да живи без рачуна па не требају ни они. Према ступњу изображења не може, вели, ни замислити а камо ли захтевати ропство, с тога одбија подметање г. Марково, да се овим путем тражи ропство.

Милош Глишић слаже се с г. Марком Петровићем.

Скупштина усваја предлог одборски.

Прочита се извештај законодавног одбора о предлогу Милеша Глишића и другова о потпори инвалида добровољаца и мишљење одборско: да се прво донесе у Скупштини одлука, хоће ли се и породицама добровољачким давати помоћ из инвалидског фонда, па тек да се приступи решењу овог предлога. О овим мњењем слажно се и г. министар војни.

Милош Глишић вели, да оних не ће бити више од две стотине, па кад ту помоћ има народни војник, за што не и ови, по да просјаче. Па ма колико да их има, достојанство српског народа то не допушта, јер су они у нашем рату страдали, па то треба да им дамо законом, а ако нема новаца нека министар поднесе предлог па ћемо одобрити што нужне буде. С тога је, да се предлог преда министру те да он о овоме поднесе формални пројект закона.

Известилац Ј. Пр. Стевановић каже, да ће примити предлог, само вала Скупштина да реши извор.

Милош Глишић вели, да треба прво ово узаконити па тражити извор.

Министар војни наводи, како ни све садашње фамилије које имају права, по досадањем улогу не могу имати довољну потпору. Сад, ако би се и овима хтело помоћи, вала да се повиси улог, јер кад ни за досадање није довољан извор, још мање може бити и за ове. У коликом броју породица осакаћених и погинулих војника овластите на потпору, у толико се, вели, мора већи извор пронаћи и дати, а он томе није противан.

Љуб. Дидић доказује јунаштво добровољаца, наводећи, да су они први били где се год љута борба водила, и да сад после рата, има много од њих, који су рањени и онеспособљени; многе су фамилије остале без хранитеља, многе мајке без синова, деца без очева, па што би одобрили да за кору хлеба оплакују код оволиког нашег народа? Кад помажемо народне војнике који су бољег стања, онда на што не и ове, који су махом сиротни. Ако треба новаца, народ ће дати, и тиме осветлати образ пред целим светом.

Милош Милојевић напомиње, како је и он по овом поднео предлог, па у другом говору излаже рад добровољаца, а нарочито усташа у рату нашем, па вели, да међу овима има знатан број бораца, који су били грађани наше државе, али нису могли због сувише младих или старих година служити ни у једној класи наше народне војске; похитали су у свети бој, да помогну нашем светом делу, па зар за то да сад обогаљени и породице им оставше без хранитела да буду кажњене и да буду изузете од добротети законских? Не гледам, вели, овде само с тачке хуманитета, не и с тачке права, а нарочито наше народности, њеног опстанка и с тачке политичке. Искључавањем најчеститијих и патриотичнијих грађана српских из права, која су им очеви и дедови стекли, а они својим ранама и костима на бојиштима потврдили, иде се на то, да се униште особености народа српског, вера и Српство, које је кост у грлу многих јевропских па и пријатељских средних и једноверних народа. Они су наша браћа, очеви и синови наши, кост и крв наша, они су као и ми синови мајке Србије. Јесмо ли ми свршили сав наш задатак ослобођења и уједињења, па да нам таква лица више не требају? Па и да смо свршили, да ли смо се државно и народно са свим обезбедили, па да допустимо да се учини тако вапијућа неправда најдостојнијим и заслуженијим грађанима ове земље? Ако нема новаца, нек се подједнако даје оно што има, а што не достаје, да се тражи од оних који су најбогатији у овој земљи.

Прота Игњат Јанић каже, да је и њему познато јунаштво добровољаца, па за то је, да се усвоји овај предлог, јер је праведан.

Алекса Петковић вели, да су они, кад се ово прави закон о инвалидима, имали као неку плату, па за то нису ни ушли у овај ред с нашим војницима. Док су служили имали су плату. Наши грађани нису, и по томе нису морали ићи добровољно у рат, за то је противан свакој пореза, и не да ни двадесет пара.

Рака Кукић наводи, како је било говорено на прошлој Скупштини кад се правио закон о инвалидима, и како Скупштина није хтела да одобри за ту ствар 2 динара пореза по одборском предлогу. А сад, кад би радили нешто, опет не зна се колики је тачан број инвалида. С тога је, да министар покаже идуће Скупштине тачан број, па да се види колико треба дати, а за сад да остане како је.

Архимандрит Н. Дучић вели, да је и њега молио владу и Скупштину да се рашири потпора и на све породице добровољаца и усташа, као што је раширена на породице инвалида стајаће и народне војске, но кад је чуо да су средства скучена, одустао је од тога и тражио да се уврсте бар они добровољци и усташи који стално живе у Србији, па и то није примљено. Сад тражи, да се § 8 закона о инвалидима допуни и да се права рашире и на породице усташке и добровољачке који стално живе у Србији. Слаже се са Глишићем, Дидићем и Милојевићем.

Марко Петровић мисли, да не ће требати велика сума према досадањем показаном броју. Па и ако би се моментално и догодило, она ће ипак доцније опадати које смрћу а које побољшањем стања, па за то и треба да им се да то право потпоре. А што ли ће њих помоћ на по динара, за то је крив министар а не Скупштина, али сад готови смо да дамо и цео динар или по два. С тога је да се предлог усвоји.

М. Ђурић вели, да је грехота да се деца јунака који су крв и главе своје дали за ову земљу, потуцају као просјаци око туђих прагова, и отуђују од нас; за то у интересу правде тражи да се закон и на њих распростре.

Министар војни вели, да влада нема шта противу тога, само треба да се да и већа сума на ту цељ.

Министар финансије каже, да је питање, како да се оснаже и осигурају извори за ту помоћ. Потреба је редовна и стална па треба и извори да буду стални. Мисли, да би се то постигло кад би се узаконило ово: у колико садашња средства не би достигла, да се надокнади прирезом; а колики ће кад прирез бити решаваће Скупштина. —

По овоме Скупштина одбаци предлог одборски и реши: да се предлог поднесени с овим предлогом да влади да још ове Скупштине поднесе формални предлог.

За овим

Потпредседник закључи седницу и заказа састанак за после подне у 3 часа.

Састанак је трајао до 1 часа по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Живко К. Недић

Опуномоћени потписници:

Анта Пантић, Т. Стајић, Анта Пешић, Василије Пашић, Јосиф Марковић, Таса Костић.

XXXVIII САСТАНАК

5 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

СЕКРЕТАР

А. Ковачевић

Почетак у 3 сата по подне.

Присуствовао министар правде, а доцније дошли министри: финансије и просвете.

Посланика има на окупу 154.

Потпредседник: Састанак је отворен, наволите саслушати један указ Његовог Височанства.

Секретар С. Живковић чита указ, којим се овлашћује министар правде да овогодишњој редовној Народној Скупштини поднесе на решење: предлог закона о измени допуне § 479 грађ. судског поступка од 14 јула 1878 године, који предлог овако гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА

о

Измени и допуни § 479 грађ. судског поступка од 14 јула 1878 године.

Члан I.

Последњи одељак допуњеног § 479 грађ. судског поступка од 14 јула 1878 год. замењује се овим:

„Од давања кауције ослобођавају се само интабуланти и неинтабулисани повериоци, за чија је рачуна покретно имање узето у попис, и то ако и у колико њихове тражбине с интересом, по одбитку претходећих пречих тражбина, не прелазе процену дотичног имања у време продаје.

Члан II.

Овај закон важи од дана кад га Књаз потпише.

Упућује се законодавном одбору.

Секретар С. Живковић чита питање посланика Ранђела Мариновића и осталих упућено на министра финансије које овако гласи:

ПИТАЊЕ

На господина министра финансије.

Питање, о погорелим и опљачканим селима, у старим границама већ је решено. Међу тим има и у ослобођеним пределима тако исто попаљених и опљачканих села, на за њих се ништа није наредило, за то најучтивије питамо г. министра финансије:

1. Је су ли му позната попаљена и опљачкана Турцима села?

2. Ако му нису позната, да ли ће се састарати да дозна? И

3. Шта је намеран наредити г. министар за ова попаљена и опљачкана села

као што су више села у лесковачкој нахији?

Министар правде вели: ова интерпелација која је упућена на г. министра финансије, надлежан је министар правде да на њу одговори. Одговарајући разлаже, да су интерпеланти разумели овде онај закон који је 31 пр. решен о мораторијуму, из кога се, вели, види да се он не односи на присаједињене пределе, јер тамо у закону продужују се рокови плаћању и спомињу законски прописи који су важили од 1876 године и који су пропашли због страдања овдашњег, кад ови ослобођени пределе нису били ушли у састав наше државе. А друга је ствар, ако се хоће да регулише та ствар и за ове крајеве и да се и за њих донесе закон. Ништа не стоји на путу да се састарамо да и ови крајеви потпадну под мораторијум, у колико су која места од непријатеља попаљена и опљачкана.

Ранђел Мариновић вели, да у ослобођеним крајевима има много попаљених села као у Дервенту грделичка општина, ораовичка, даље од грабовничке, Копашнице, Слатине и Ладовице. Кад су Турци притиснули онај народ око Дервента, он није могао да изнесе од свог имања ни једну чергу да склони своју дечицу у планину, да не мањкају у снегу, но су само с голом душом изишли. У планини су седели 10 дана, па кад су дошли до тога да мањкавају за лебац, прешли су у Лесковац где су докле је било брашна јели брашно а после кренье кукурузно.

На кад је српска војска дошла и Турке одтурила из Дервента, они су се вратили својим огњиштима; али су нашли на место кућа голу земљу, јер то Турци нису могли да однесу и попале. Па сад колико данка, порезе, реквизиције, зајма на целу општину толико и на страдалце. Што је пре коштао један дулум земље 20 дук. сад га за порез продају за 1 дукат.

Ако их оставимо овако продаћемо им земљу на годину дана, па куд ће после.

Министар правде каже, ако се што мисли чинити и предлагати и за те крајеве, нлада томе не би била противна.

По што је Скупштина изјавила да је с одговором задовољна, прећи се за тим на дневни ред, и

Ив. Ј. Степановић прочита извештај законодавног одбора по предлогу Пешка Митровића и осталих, да се Лесковац огласи за окружно место, и мишљење одборско да се преко предлога пређе на дневни ред по што је то питање већ решено и усвојено по предлогу владином. Скупштина усваја око одборско мишљење.

За тим

Ив. А. Бабовић прочита извештај законодавног одбора по предлогу о скелариним, и мишљење, да се вересија од 16.663 гр. 37½ пара нер., која је произишла од аренде скеле ћуриске од 1 Новембра 1861 год. до 1 Новембра 1864 и која стоји још на партији Анр. Николића сматра за пропалу, и у расход државни стави, а да се накнада оне штете не може тражити од овдашњег министра Цупића за то, што се члан 100 нашег устава, на њега не може однети, јер је он био министар пре устава кад је и она штета учињена.

Милан Миловановић вели, да казначеји дају лицитацијом државна добра под аренду и закључују уговоре. Овде

се види да је казначеј био небрижљив, што није аренду наплаћивао, а ако је арендатор не би имао или хтео положити, требао је онда да да другоме под аренду на овога штету. Дакле ту је казначеј крив, на он треба и да плати.

Изв. А. Бабовић објашњава да је овај арендатор направио уговор са државом за скелу, која је била на оном навозу где је први пут постојала кад је уговор направљен. Доцније држава премести скелу на друго место, где је арендатор имао врло мали приход што је код суда и доказао, те по томе сама је држава крива што је оступила од уговора а на штету арендатора. Арендатор се одрече закупа и не хтеде да плати аренде. Држава га тужи за аренду суду и суд га је осудио. Но пошто је сама држава оступила од уговора, то би било право и арендатора ослободити плаћања. А и министар није право да плати кад је он из неких обзира нашао, да ће држави бити корисније но и сама аренда кад се скела премести на други вез.

Стојан Станковић вели, да су тадашњи чиновници требали да гледају и на основу закона осигурају држави њен приход, за то је да се потражи виновник те штете и од њега наплати па ма он био министар, начелник ил казначеј.

Марко Петровић каже, да ова сума није издата из касе не да није ушла у касу и тим је пре можемо жртвовати, јер господа од којих би се имала тражити ова накнада врло су крупна и тешко је изаћи с њима на крај. С тога је за предлог одборски.

Милош Глишић вели, да Скупштина не сме примати овај предлог, не сме узимати на леђа и терет народни, што је учињено погрешком једног или другог чиновника, с тога да се предлог одбаци па да министар тражи до кога је кривица да ово плати.

М. Трифунац вели, да је ту казначеј крив, јер је требао да да другом под аренду кад овај није хтео да плаћа. За то је, ако је жив арендатор и има што да се од њега наплати, а ако није жив и нема од куда да се наплати, онда да се наплати од казначеја.

Мих. Жујић каже, што није од арендатора тражена ова сума, и што власт није похитала за 10 година да се пресуди и изврши, то онда има до некога кривице. С тога треба влада да изнађе ко је крив и од њега наплати.

Глиг. Петронијевић вели, да су овде криви они чиновници, што нису своју дужност вршили и аренду уредно наплаћивали, за то је да влада тражи начина, како ће доћи до оних новаца да не штети државна каса, а ако и она не ће, она нека плати сама.

Панта Срећковић је такође против предлога, већ да плате они чиновници који су требали ову аренду да наплате.

Ак. Ковачевић вели, да је бадава ма шта ми доносили, кад не ћемо имати хасне, но још и штете, јер ће се сви ови чиновници позивати законским прописима, и онда ће се само народ оштетити са још неколико хиљада гроша.

Новак Милошевић каже, и ако се министри овде не могу увети на одговор, опет Скупштина може решити да се овај попац не призна у расходу, с тога је и он за то, а влада нека се помогне како зна, и нек тражи наплату од кога зна.

Алек. Грујић вели, да се овде народи да су одговорни чиновници: па и он је за то, да ко год учини штету да треба да одговара. Али ми не ћемо успети, ако потражимо судом ову наплату. Ствар је застарила, и то ће бити прва одбрана туженог на суду. Једино што се може учинити то је, да се преко ове ствари пређе и да се урасходује из књига, те да се у залуд не повлачи као нека вересија, која се не може наплатити и која је пропала по што је право на наплату застарило.

Ранко Тајсић каже, да стоји наређење да казначеји узимају тромесечну аренду у напред, па за што овде казначеј није тако радио? Сигурно частно га онај арендатор, од дана до дана развлачио плаћање, док није истекло и време аренди, па онда окренуо леђа. С тога је против предлога, а штета да се тражи од надлежних лица да плате.

Д. Катић вели, да онај који рукује својим имањем, може да ради како хоће. На против, онај, који рукује туђим имањем, за што му се и плаћа, тај не сме без одговорности своје ништа да упропасти. Такав је случај и овде, па за то је, да за ово упропашћење одговарају сви који су се имали да брину о наплати ове аренде.

С. Обрадовић слаже се с Тајсићем, Срећковићем и Катићем.

Министар финансије вели, да ово није ништа друго него вересија државна, која није могла да се наплати. Сад ко је крив томе? Ако би хтели да се иде редом, који би био одговоран, онда би редом прошли много и нашли би да се најпосле сви ослобођавају, а само би двојица остали на средини. По томе, кад се не може да нађе строгост одговорности на све, налила би се на двојицу. Ја, вели, кад сам дошао у министарство, застао сам ову ствар; извињало се што је требало, нашло се да не може да се наплати. Нисам нашао да је баш строго праведно, да се ко год окриви за ово, али нисам смео ни да пређем ћутањем ову ствар, да не би једнога дана и ја с онима који се до сад сматрати могу за одговорне дошао пред суд. Ја, размотривши ову ствар, нисам имао интереса ни за, ни против, него сматрао сам за дужност, да и ову стару ствар пречистим. Испуњавајући ту дужност овим предлогом, ја вам кажем, да можете учинити један покушај, само ако не примите предлог за расходовање, но се решите за парницу, али тај покушај не ће имати никаква успеха. Шта више, може наићи да се наложе кола на онима, који су најмање криви, с тога би требало примити предлог, јер ће то најцелисходније и најпробитачније за државну касу бити.

По овоме а на питање потпредседника, Скупштина одбаци предлог и мишљење одборско.

За тим,

Известилац Св. Карапешић прочита извештај финансијског одбора о предлогу закона о изменама и допунама у закону о устројству Ђумрука од 12 децембра 1863 год., и мишљење већине одбора којим предлаже Народној Скупштини да се овај закон прими како је од владе поднесен.

За тим и одвојено мњење код § 120 овог закона, и то: Р. Кукића и Свет. Карапешића, да се чиновнику Ђумручком не плаћа подвоз и над на даљину од по часа иде послом трговине, а И. Матића, да се те растојање односе на читав сахат места.

М. Н. Терзибашић противан је оваквом подношају предлога, где се не каже како је закон пре гласио, за то хоће да се наштампа како је до сад било, те да се може сравњивати с овим, јер се не зна, да ли је пређашње било боље или ово сад.

Министар финансије вели, да би ова примедба г. Терзибашића имала свог места, кад би стари закон о ћумручком устројству био у мом, вели, цепу, а не би био штампан и обнародован. Али кад је он штампан и обнародован, један законодавац мора га знати. Шта више, знајући то, држи, да би било и понижење за једну Скупштину законодавну, да претпостављајући да она не ће познавати закон који се мења, доноси пред њу и текст тога закона, а најмање могао је још претпоставити, да ће један трговац који највише посла има с ћумруцима изићи с оваким захтевом, и обелоданити да не зна досадањи закон ћумручки.

Милош Глишић такође хоће да се стари текст закона штампа упоредо с овим, јер ако то не учинимо, онда ћемо опет оставити овај закон као једну надрту врећу. Овако радећи, ја, вели, не знам ништа, а кад знам шта је до сад било а шта се сад хоће, онда поредим шта је боље, а без тога не може бити праве, искрене и стварне помоћи и испраке овог закона, и

Сима Вучковић хоће да се то штампа, јер он не зна како закон гласи.

Министар финансије каже, и кад би се штампали они §§ који се мењају, опет ми не би знали што желите, јер онда би цео закон морали прештампати, а он је већ штампан. Овде су вам наштампане измене, а што се тиче онога што хоће да се замени, то има у закону па ћемо прочитати. Међу тим овај предлог био је пред Скупштином месец дана, и сваки је имао довољно времена да га проучи и са законом сравни, ствар је таке природе, да овде нема нико никаква интереса да нешто скрије од вас. На послетку, ако је вољна Скупштина, може се и прештампати.

Д. Катић вели, да сви знамо да ћумручку тарифу у нашој земљи не можемо удешавати онако како би ми хтели, а то за то, што нас везу неки стари уговори. Да би се ћумручни приходи осигурали од кријумчарења, и по што смо вољни да се спречи унос туђих производа у нашу земљу, он је потпуно за предлог.

Известилац С. Карапешић каже, да је прочитао шта се овим наређењем предлаже, а Скупштина је чула и како је стари закон гласио. Разлика је само та, што су додати трошарини и регали. Овоме, што г. Терзибашић предлаже даклe није места сад овде, него ако жели да се узакони оно што хоће он, онда нек поднесе други предлог о томе. Он хоће комисије, али ја знам, вели, да су те комисије и до сад постојале.

Мих. Н. Терзибашић вели, да је и до сад тако практиковано, али нема о томе закона, и он је више пута имао случај, да је позиван да оцењује робу. Али с тога што о томе нема законског прописа, људи не ће да иду кад немају никакве награде, па за то треба узаконити, да се та комисија плаћа на штету криве стране.

Министар финансије вели, разлика између старог законског наређења у § 17 и ове замене сва је у овом што је

и г. известилац споменуо. По старом закону казнио се кријумчар четири пута оноликo ћумручином, колику би платио да је еспап на ћумруку уредно пријавио. Сад по што имамо предмета на које се наплаћује и регални данак, или трошарина, наређује се да се кријумчар таквих предмета казни и четири пута оноликом регалном таксом или трошарином, коју би платио кад би те предмете редовно увезао. Ни један ћумручки чиновник не сме да ради самовољно. Нека се само еспапи по закону пријављују, па нико не ће имати узрока да се жали на ћумручки поступак. Учини ли ко што противу закона па се у томе ухвати, онда ће се у том случају свакојако казнити, али опет трговац има отворено поље да се жали противу те казни, и кад се жали, комисија опет из трговаца састављена оцењује то. Дакле трговац има сва јамства, али и ми с наше стране мораме да предузмемо мере, и у њима тражимо јамства, да држава не буде оштећена.

Милован Спасић каже, кад би се усвојило то, да чиновник дужан буде платити комисији дијурну и дангубу, тада никад тај чиновник ћумручки не би се старао да изнађе праву истину, јер би се свагда бојао да ће плаћати трошкове, и онда би се тек провлачили многи еспапи без ћумручких такса на штету државне касе.

За овим Скупштина рећи, да се овај предлог прими у начелу, а да се не штампа и стари закон по предлогу Терзибашићевом.

Потпредседник рече, да ће један од гг. секретара читати стари закон, а г. известилац предлог. Те тако

Секретар Срећковић прочита § 17 закона о ћумруцима, а

Известилац С. Карапешић прочита предложену замену тога § 17 и рече, да је разлика између старог наређења у том § и ове замене та, што ће се под ово наређење обухватити и регални данак и трошарина, а не само ћумручина.

Мих. Н. Терзибашић вели, да ни досадањи па ни садањи § 17 ни у колико не одговара правди, јер хоће да испита да ли је еспап финијег квалитета, него што је у декларацији пријављен. Ћумруџија кад му поднесем један еспап и кажем вреди 10 гр., он каже није истина, вреди 20 гр. и казни ме да сам неуредно пријавио. За то у оваком случају стручна комисија треба да испита да ли је еспап уредно пријављен, али да се тим комисијама дијурна плаћа од криве стране, а не овако да зависи трговац од оног једног чиновника.

Новак Милошевић слаже се са Спасићем и држи, да треба да се поред веће наплате још и казни кривично, јер сматра да је и овде крађа.

Скупштина усваја овај 17 § који је допуњен и има везе с чланом 110.

Секретар Панта Срећковић прочита члан 91 старог закона, а

Известилац С. Карапешић чита чл. 91 новог закона.

И. Матић противан је овом члану, на пита, кад би ћумруџија хтео нешто да учини по својој самовољи, само да некоме част одузме и. пр. трговцу, жени, девојци и т. д. треба ли он за то да одговара? Он држи да треба, и још да се лиши звања.

М. Терзибашић каже, да на тај начин један писарчић, један практикан-

чић може да најбољим и највећим личностима којих није достојан ни погледа, да каже: скини се да те визитирам.

Нигде у свету нема да онај чиновник који тако визитира не буде кажњен, ако код визитираног не нађе ништа криумчарено. За то је, да остане по старе и онај који једног спопадне, а види се после да нема ништа да се казни.

Никола Пашић вели, да је овим §-ом дата таква власт ђумругџији, да може да тера свој ћеф не само над мушким него и над женским. Не може да претпостави да је чиновник један поштенији него остали грађани, и за то, кад су подједнако поштени, треба и подједнака права да имају, па за то ако ништа не нађе, онда да буде кажњен.

Министар финансије наводи, како је све ово и до сад било наређено, а ништа није ново односно ове мере. Само онај је § у свези с §-ом 111 овог закона, и по томе §-у пређе се калило по вредности нађене ствари, а сада се калиш одузимањем свију ствари, па и оних с којима се ко послужио.

Што се тиче овог визитирања, ово је и до сад постојало, а изостављено је само оно, где ђумругџија може да буде кажњен, ако без основа учини визитацију. Но ако се баш много полаже на то, онда он пристаје да остане по старом закону.

Известилац С. Карапешић вели, да је ово баш већа гаранција на трговце и државу. Ствари које се кришом преносе нису тешке нити велике него обично мале а то су драгоцености. Не чини се ово визитирање јавно него тајно у једној собици а нико и не види кад га уведе тамо.

Сима Илијић није противан визитирању ствари, но томе да може неко терати своју вољу. За то он треба добро да пази на кога насрће.

Милош Милојевић каже, да је овоме врло тешко стати на пут, јер у колико је човек склон да користи себе у толико више изналази начин како ће да обмане ону власт која иде да му на пут стане. Ако се деси да неко некога не на користи државне него своје личне мржње, визитира, увређени има право да се жали. С тога је за то да остане овако како је предложено.

Јеврем Гудовић вели, да се овде даје гаранција за оне који се визитирају, да заиста не ће бити малтретирани по што се визитација чини у присуству једног контролора а по потреби и других лица која се позову. Наши београдски дућани пуни су с дијамантима и осталим драгоценостима. То је све у ценовима пренесено а ђумрук врло мало плаћен. За то није право да се поједини богате на штету државне касе.

Сава Станковић каже, да је овде остављена воља надлежном чиновнику или ђумругџији да може и женско и мушко свлачити и визитирати. Нико није у стању понети у џепу толико колико би с тим могао државу оштетити. За то је да остане по старом закону.

Извест. С. Карапешић вели, да је ово само једна мера да се заплаше они који преносе драгоцености, а она се не ће код сваког вршити.

Скупштина усвоји и овај § по предлогу владином.

Секретар Срећковић прочита § 92 старог закона; а

Извест. С. Карапешић предлаже му замену тог закона.

Министар финансије рече, да је овде само разлика у мери казне, иначе све остаје по старом.

Скупштина усвоји и овај члан.

Секретар Срећковић прочита § 98 старог закона; а

Известилац С. Карапешић замену овог предложеног члана.

Министар финансије вели, да је у овоме члану разлика опет та да ће се сад не само за Београд већ ма где било, наплаћивати таксе, скеларина, калдрмина и т. д.

Илија Матић би да се овде каже и колика му је такса, а министар да испита сам место и да према томе таксу одреди.

Скупштина усвоји и овај члан а тако исто и члан 101 по предлогу одборском.

Известилац Карапешић прочита измену § 110.

М. Н. Терзибашић је одсудно противан овоме §, па каже: зар они који ми еспап оцењују да ме суде. Дајте комисију на чек она навиди, па до кога буде кривица нека плати дијурну комисији; јер трговина није ствар да се може с њоме по ћефу титрати, а немојте нас остављати на судбу и ћеф појединих. Дајте нека ту комисија, стручњаци изиђу те нека оцене, па ко је крив да плати дијурну комисији. А овако зову се људи из чаршије, они не ће да дођу, еспап стоји и пропада. Дакле трговина пропада, радиност се сатире, трговци се штете.

Известилац С. Карапешић каже да се овде ништа ново не уводи него све по старом остаје, само не ће се више по новој тарифи узимати на комад и туце него све на меру; па не може сад разумевати бољу или гору робу. Дакле не треба имати плашње за то.

Марко Петровић моли, да влада изиђе са својим разлозима на среду ради обавештења о овој ствари.

Министар финансије вели, да се овим изменама ни мало не мења ђумручки поступак, него се само развија и разјашњује мало боље оно, што је до сад постојало. Међу тим нека се каже ма какав случај где су ђумруџи нападали на трговачке интересе без икаквих узрока. Ђумруџи на против имају најстрожије налоге да паже на интересе трговачке, да олакшавају колико је могуће више трговину и њен саобраћај, а не да спречавају. Наравно као год што ђумрук гледа да олакша трговини, тако је исто дужан да мотри да се не штети благајна државна. Не стоји да је трговац остављен самовољи појединих чиновника ђумручких. Може се догодити да ђумрук каже једну вредност еспапу, а трговац другу, кад ђумрук остане при свом, онда трговац ако не пристаје на ту цену, има права жалити се. Њему је отворен пут, и онда у том случају долазе вештаци, те процењују робу.

Министар председник вели, да нема ни једне званичне радње противу које не би било отвореног пута жалби. На то исто стоји и према радњи ђумрука. Ако ђумрук учини што противу закона, или се коме учини, да је ђумрук незаконо поступио, томе је отворен пут да се жали министру финансије, па и сам министар има за такве случајеве над собом вишу инстанцију. Устав не-

мањски предвидео је такве случајеве, те у атрибуцијама државног савета стоји, да ће „административне спорове“ по испитивати, а у административне спорове улазе и питања, о којима је овде реч. Ту је дакле отворен пут жалби противу ниже власти на министра, а противу министра на државни савет, где се она испитује као у последњој инстанцији. Не стоји дакле као што се представља да нема пута ни излаза; има пута и то чак таквог пута, који и сам устав осведочава.

Скупштина усваја ову измену § 110.

Исто тако Скупштина усваја и предложене измене § 111 и 112.

За тим:

Известилац Карапешић прочита измену § 113, а

М. Терзибашић рече, да је и овоме §-у одсудно противан, већ је за то, да се само оно што се у рукама на граници у крijумчарењу ухвати, може узети, а чим дође у дућан, ту не може се више доказивати, да ли је крijумчарење или не.

Скупштина усваја и овај члан.

Известилац Карапешић прочита предложену измену § 119.

Милан Ђурић је за то, да лажљиви потказивач буде крив, ако би потказао крijумчарење па се оно не ухвати.

М. Терзибашић је за то, да се потказивачу даје награда само кад се на граници ухвати крijумчарење.

Секретар Ак. Ковачевић зна случај, како је неко голим речима престано крijумчарење, али министар га одбио и није могао да удари на човека да претреса, што овај није имао податке. Тако који би год био против овог, заиста, тај би у неколико и пехотице можда у намети својој закључио да жели крijумчарење заклањати.

Сима Обрадовић вели, да је то ствар чиста и јасна, и по томе поштен и праведан човек нема се чега бојати.

Скупштина усваја и ону предложену измену § 119.

Извест. Карапешић прочита предложену измену § 120; а

М. Матић рече, да је код овог члана одвојно мњење. Држи да није праведно што се овде наређује да плаћамо чиновницима подвоз и попутину кад изван ћумрука имају да сврше какав посао, јер треба трговини да се учини помоћ и олакшица кад се толики грдни новац даје држави за ћумрук.

Известилац Карапешић каже, баш и кад се не би примило да се овај подвоз и дијурна даје, опет то не ће ништа нас заклонити од трешка и плаћања. Јер ми се с овим чиновницима добро живимо, па и да нема овог наређења, ми њима опет даме нешто и платимо им труд.

Марко Петровић вели, да се овде, где се каже пристојан подвоз, врло тешко дефинише, шта је пристојан подвоз а шта ли непристојан.

После овде може бити још злоупотребе и уцене кад овај не пристане и не задовољи се подвозом, па не ће да иде, за то би овде требало казати: ако не ће да се вози на оним колима која му се дају, онда да му се да по динар или два.

Анта Пантић хоће да се оно одстојање продужи бар на пола сата.

Сима Вучковић такође би био за то, да се овај рок мало продужи а да није само

четврт сата, и да се не плаћа дијурна јер они што раде, то су дужни да раде.

М. Милојевић вели, да чиновницима држава плаћа само да раду у канцеларији. А ако хоћете да вам врше послове и изван канцеларије — онда треба и да им платите кад изван места своје дужности за трговачки посао иду. А што се тиче подвоза нека се чиновник вози на оним колима на којима се вози и овај.

Известилац Карапешић каже, да се односно подвоза нема шта бојати. У Београду код ћумрука налазе се фијакери, на инак чиновник ћумручки седне у талиге те иде у Топчидер да сврши експедицију.

Радован Милошевић противан је и за дијурну и за подвоз. Он је државни чиновник и за тај посао му се плаћа.

Министар финансије рече, да ћумручки чиновник има да ради у ћумруку, и на месту које му је одређено за рад и само за оно време које му је одређено за рад. Трговац кад се јави на том месту и у време кад ћумрук мора да ради онда он нема ништа да плати чиновнику, већ само држави ћумручину или таксу, коју му је законом одређена. Али кад трговац хоће да му се учини услуга и изврши посао изван оног места где је ћумрук, онда треба и да плати ономе који ће му отићи тамо где он има своју трговину т. ј. да му да подвоз, а ако чиновник има подаље да иде и тро-шак. Јер он може бити мора да гази и преко бара и леда. Хоћемо ли сад за љубав једног трговца рећи, да онај чиновник за ону његову малу плату и то подноси, да иде да гази преко бара и ритова пешке. У осталом ово је исто и до сад постојало. Ово није ништа ново. Разлика је само та, што ово до сада није било регулисано законом већ расписом, а сад ће законом да се регулише. Јер налазим државног интереса у томе, да ти чиновници не зависе од воље трговаца, а кад се ово наређење стави у закон, чиновник кад га позове трговац мора ићи било ноћу било дању.

Скупштина усваја и овај члан измене § 120 по предлогу одборском.

Исто тако Скупштина усваја и § 121 предложене измене, и тако се овај предлог закона у свему усваја, онако како га је одбор предложио и министар финансије усвојио.

За тим потпредседник заказа састанак за прекјутра у 9 часова пре подне и с тим овај састанак закључи.

Састанак је трајао до 7 сахата по подне.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
А. Ковачевић.

Овлашћени потказивачи:
Таса Костић, Тома Стајић, Анта Пешић, Васпаније Павић, Јосиф Марковић, Анта Пантић.

XXXIX САСТАНАК

7 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Почетак у 9 часова пре подне. Посланика 152.

Присуствовали, с почетка министар унутр. дела и финансије, а после сви министри.

Секретар Ђ. Ђорђевић прочита протокол 30 састанка.

На овај протокол учињали су примедбе: Новак Милошевић и Милија Поповић.

Скупштина усвоји протокол.

Председник јави, да је Његово Високанство Кнез потврдио закон о буџету за 1879 год.

Скупштина се одазва са „живео Кнез."

Прочита се интерпелација Карапешића, Димитријевића, Терзибашића, Матића и Обрадовића на министра финансије о овоме: је ли истина да Аустро-Угарска, од 1 јануара ове године по римскоме, наплаћује на увоз српских свиња по 2 фор. у сребру, а не као до сад по једну форинту, и да ли је она у Босни и Херцеговини почела на увоз робе наплаћивати ђумручине, као и је ли што предузимато, да се наша извозна трговина од пропасти спасе?

Министар финансије рече, да на ово питање треба да одговори г. министар спољних послова. Но како он није овде, то ће да каже у чему је ствар. Пре него што је дошла ова интерпелација, он је дознао за ову ствар и влада је чинила корак и на њега добила одговор, да се та тарифа не ће применити на Србију. Г. министар доказа, да се по берлинском уговору она не би могла никако ни применити. У случају да се поступи противно берлинском уговору, ми би поступили како за најбоље нађемо.

Светозар Карапешић доказује, да г. министар финансије треба да одговара на ову интерпелацију. Казује да је у Српским Новинама, а у извештају трговачко-занатлијског пожаревачког одбора, казано, да ће Аустро-Угарска од 1 јануара 1879 год. наплаћивати казату таксу на извоз наших свиња. Кад су унитали г. министра, казао је, да му није познато и да ће се влада уверити преко свога посланика. Доцније им је казато, да то није истина. После десетак дана добили су он и Милија Матић депешу, која ово потврђује. Ковачевић је о томе добио депешу од Параноса. За тим су унитали агента Саву Станковића у Смедереву, који је такође ово потврдио. За доказ прочита казату депешу. Према свему овоме тражи, да г. министар каже, како мисли о овоме, и да ли то може бити.

Г. министар финансије доказује за што је г. министар спољних послова треба да одговори на ово питање. Напомиње, да је одговорио у колико се њега дотиче. После овога каже, да влада у својим односима са страним државама не може се да ослања на приватне гласове, него мора о свему званичним путем извештена бити. У новом закону аустро-угарске тарифе стоји, да ће та тарифа важити за земље, с којима она нема уговора. Ми имамо с том државом конвенцију за олакшавање трговачких односа. Према тој конвенцији нова тарифа не би требало да се примени на нас. Ми немамо још ни једног доказа, да је од кога нашег грађанина наплаћена ђумручина по новој тарифи. Влада је учинила о овој ствари питање, па ће се у своје време јавити резултат до какког је дошла.

Светозар Карапешић остаје при своме говору о надлежности одговора и пита, за што г. министар није тражно доказе преко ђумрука кад му његов телеграм није доказ.

Министар финансије одговори, да се влада наша обратила Аустро-Угарској, јер је мислила да треба да иде редовним путем.

Светозар Карапешић моли, да се на ово питање на три дана одговори те да се зна на чему смо.

Скупштина се задовољи одговором г. министра.

Прочита се питање Мијаила Јеремића на министра финансије: За што енглеска компанија у Мајданпеку према уговору не прави пут ни ћуприје од Шапке до Мајданпека, него све ово ради среза поречки, и хоће ли у будуће речено друштво тај пут одржавати као што је уговором обвезано?

Г. министар финансије одговори, да је дружина обвезана, да прави тај пут и да га у добром стању одржава. Прочита тачку уговора о овоме путу. Није одређен рок до кога времена има то да се изврши. У овом ратном времену ми смо морали да градимо један део тога пута, јер нам је требао. Настаће се да дружина своје обвезе испуни.

Мијаило Јеремић доказује, колико је пута направио сам народ, и да је друштво требало своје обвезе да испуни. Казује да народ поречкога среза има многе путове да прави, и за то моли, да друштво своје обвезе што пре изврши.

Г. министар финансије рече, да ће поступити по уговору.

Интерпелант и Скупштина задовољише се одговором г. министра.

Прочита се питање Новака Милошевића на г. министра финансије, за што многа лица из среза црногорског у окр. ужичком нису ослобођена данка, кад су поднели лекарске сведобе да су стари и за рад неспособни, а од општине уверење да су рђавог стања.

Г. министар финансије казује, каким се путем ко ослобођава од данка, да је ово питање неодређено, јер се не именује лице и да на такво питање мора неодређено одговорити.

Новак Милошевић каже, да су се молили за ослобођење данка и поднели нужне доказе два човека из његова

среза, а то су: Павле Радовановић и Игњат Петровић, а нису ослобођени, јер је неко други дао извештај о њима. У оваком случају требало би наредити извиђај. После тога каза на Павла Ђукановића некога Средоја и једног војника из сурдулицке општине који је прошле године лично долазио у Крагујевац и показао десницу, која му је у рату осакаћена. Лекар му је дао уверење да није тешко повређен. Тај човек и ако му је дато обећање, није ослобођен од данка. Због свега тога пита: хоће ли г. министар да верује лекарским сведоџбама и општинским уверењима.

Пензија се даје чиновнику, кад постане неспособан за рад. Треба и сељака кад је прешао 60 година а нема никога ослободити плаћања данка.

По овоме тражи, да један грађанин кад има дужности да има и права, и да г. министар при оваким случајевима одређује тачне извиђаје.

Г. министар финансије рече, да је ова ствар више предмет жалбе него интерпелација. Позива интерпеланта да му достави све, што има забележено, па ће наредити све што треба. Такве ствари решавају се према доказима. Треба ли веровати овом или оном сведочанству, о томе не ће да говори, но напомиње, да има примера да општина даје уверење, да сви грађани не могу да плате данак, што се тешко даје објаснити.

М. Милошевић мисли, да треба наредити извиђај кад се год појаве противна уверења.

Министар финансије каза, да извиђају мора претходити жалба. Нека се овде то учини па ће наредити извиђај.

Интерпелант и Скупштина задовољиће се говором г. министра.

Прочита се питање Ивана Дамњановића на г. министра унутр. дела, по коме су закону обвезани погранични срезови или гранична села, да сама о своме трошку обдржавају пограничне страже, које цела држава треба да плаћа као год и пограничне стражаре.

Г. министар унутр. дела вахте, да се ово питање преда одбору, па ће видети како је у закону, који нема при руци да би могао одговорити.

Скупштина упути ову интерпелацију законодавном одбору.

Прочита се питање Ивана Дамњановића на г. министра унутр. дела, је ли Панајот Сандуловић из Текије као што је он чуо био под стециштем, кад је постављен за поштара.

Г. министар унут. дела одговори: Интерпелант каже, да је чуо да је тај г. поштар био под стециштем, ја му одговарам, да сам ја опет чуо, да није био под стециштем.

Иван Дамњановић казује, да је Панајот био начелник станице у Салашу и учинио злоупотребе те је одговарао. Кад је био под стециштем не може да буде чиновник.

Министар унутр. дела понови свој пређашњи говор и узе у заштиту част човека, који је до сада био народни посланик, што не би могло бити да је био под стециштем.

Мијаило Јеремић рече, да је Дамњановић рђаво расположен спрам Панајота, па за то овако говори. У ствари нема ништа. Панајот је поштен човек.

Скупштина одбаци интерпелацију.

Прочита се питање Милоша Глишића и другова на министра унутр. дела о

томе: постоји ли у старим границама цензура после 11 децембра, ако не постоји за што се прегледају и обустављају писмени састави и за што није печатан неки поздрав, који су он и његови другови добили о слободи штампе, а такође и њихов одговор?

И ако се чуше у Скупштини гласови да се ова интерпелација одбаци, г. министар унутрашњих дела одговори, да је по решењу последње Скупштине обустављен закон о печатњи до састанка ове Скупштине а најдаље за 21 дан после тога. Ја нисам издавао никаква правила о томе и сматрао сам, да после 21 дана важи стари закон о печатњи. Не зна ништа о овоме случају, јер му није дошло до знања. Може бити да је сам повинар задржао те поздраве, јер можда тражи да му се плати па да штампа. Нека интерпеланти кажу, кад су послали поздраве, па ће он наћи дати.

Милош Глишић каже, да је уредник новина примио поздраве и поднео цензору, а овај није одобрио да се штампа. Уреднику је посао да му пошље рачун, па ће га исплатити; он каза шта је у поздраву и одговору и да у њима нема ништа вређајућег.

Министар унутрашњих дела потражи да му се опише случај, па ће наћи дати ствар.

Скупштина се задовољи одговором г. министра.

Председник јави, да је Његово Височанство Кнез потврдио решење скупштинско о премештају карантина и састанака.

Скупштина се одазва са „живео Кнез.“

Раденан Милошевић пита, хоће ли влада поднети формални предлог о строжијем кажњењу за крађе?

Министар правде рече, да је предлог поднесен, а председник, да је дат законодавном одбору.

На питање Дим. Цветковића, кад ће да се одговори на његово питање, које је пре 10 дана поднео, министар војни одговори да је прикупио податке и да ће сутра одговорити.

Никола Пашић пита, кад ће се поднети предлог о пострадалим и погорелим у рату, кад је напредни буџет већ поднесен.

Миленан Спасић рече, да су сва три одбора решила да ће поднети своје мишљење о овој ствари, кад се напредни буџет реши.

Раденко Драгојевић тражи, да председник одбора каже, шта је с његовим предлогом о завршењу закључка прошле Скупштине да се практикантима, учитељима и служитељима врате задржате плате. Он мисли да напредни буџет не треба претресати док се не реше сва питања, која с њим стоје у вези.

М. Спасић каже, да пред одбором не ма таквог предлога. Што је дане Скупштина решила, одбор не може радити ништа по њему. Из напредног буџета види се какве позиције имају да се исплате. Решено је прошле године да се врати извесним служиоцима задржата плата. Није казате од куда па и не вреди.

Раденко Драгојевић позива се на Скупштину и председништво, да је пре 15 дана поднео предлог, да се министар позове, те да се постара о извршењу скупштинског закључка, што се ове ствари тиче.

М. Спасић вели, да то није законо и да зависи од извора новчаних. Ако их буде, вратиће се, ако не буде, закључење не преди.

Раденко Драгојевић каза, да је тражио, да се овакони решење скупштинско, па макар се тима људима платило после 5 година. Ако нема извора, онда не треба претресати ни напредни буџет.

Министар финансије мисли, да ће бити најбоље, да се предлог претресе у финансијском одбору, па онда у Скупштини решава. Влада би се радовала да се учини што се предлаже. Све стоји до проналаска извора.

Председник каза, да се сад има да пређе на дневни ред. Но питање којим ћемо се занимати, такве је природе, да треба у говору да будемо уздржљиви.

По одмору који је трајао четврт часа, председник каза, да ће г. председник министарства да одговори на питање Карапешића, о коме је мало пре била реч.

Председник министарства каза: Мени је још концем прошлога месеца јавио г. министар финансије, како је чуо, да је аустро-угарска влада подигла на две форинте ћумручину на наше свиње. Сем тога, да Аустро-Угарска намерава завести неку тарифу и у Босни према Србији. Ја сам упутио одмах нашег посланика у Бечу, да се извести постоји ли ово у ствари и на каквом основу. У исто време издао сам посланику упутства, да, за случај, ако би се обистинио тај глас, примети ц. кр. влади, да ово подизање не може опстати за то, што је у Берлину закључено, да ћумручки односи остају онакви, какви су се затекли, док се трговачки уговори не везу, јер то закључење, може да има значења, ако се равномерно буде примило. Ако би само Србија остала везана берлинским закључењем а друге би државе биле слободне да дижу тарифу, онда би се могла ова према Србији подићи дотле, да буде проста забрана; јер, у томе случају, Србија не би могла ништа извозити, а увезло би се по старој тарифи. И онда би Србија морала да предузме мере, које би одговарале њеном интересу, сматрајући се за разрешену од даљих обвеза. Препоручио сам дакле, да се најави, да практика задржавања треба да влада узајамно и с једне и с друге стране.

На по што је сад зимње доба и ништа споро иде, то сам, не добивши брзог одговора телеграфирао 9 децембра и добио одговор 12 децембра, да се у ц. к. министарству иностраних дела прегласнава тај глас о повећању ћумручке таксе, као проста гатка.

За тим сам добио и писмо, којим ми јавља посланик, да односно питања за извоз српских свиња, као и тарифе која би се према Србији применила у Босни, сад први пут чују у ц. к. министарству иностраних дела тај глас, и према томе, додаје посланик, да он није имао ни потребе, да употреби она упутства, која сам му био издао.

Од тога времена, ми писмо немали ни с које стране потврде, да се више наплаћује за еспап него што је пре било. Ја дакле немам основа, а и не смем да сумњам у званичан одговор једне државе, јер међународни односаји почивају на међусобном поверењу дотле, док се не би показало, да има доказа да то поверење не стоји на чврстом основу. И тако, ја писам имао основа, да чиним други корак, на основу

саме телеграфске депеше, јер и ово, што је пре било, било је просто на глас, који се још не потврђује. Ако би се доказало што у ствари, онда они, што су више него што постоји тарифа платили, треба да поднесу квите, које би онда ја узео као неспорни доказ и изнео пред аустро-угарску владу, а овако, кад влада једва каже, да је то гатка, ја без доказа немам основа кораке своје понављати. Кад се поднесу докази, онда ћу ја чинити што треба.

Свет. Карапешић одговара, да су они набавили толико доказа колико су могли, а влада има више органа, па нека г. министар финансије телеграфише ћумрунима те да прибаве доказе, јер да они прибаве и друге доказе, казаће се да нису званични.

Председник министарства каза: Ви нисте ништа друго изнели него само депешу и ми смо на основу таких депеша већ чинили кораке. Ако што приметимо у овој ствари основаногa, ми ћемо онога тренутка предузети кораке, који су нужни.

Свет. Карапешић обећава, да ће се обратити телеграфом својим пријатељима да му прибаве доказе, но моли, да влада ово учини преко ћумрука.

Ил. Матић казује, шта га је руководило да потпише ово питање, јер као трговац мора да рачуна на тарифу кад купује чопор свиња. Добио је писмо од свога брата, да овако аустро-угарски агенти наплаћују ову таксу. Кад они кажу ово, то је онда довољан доказ.

Председник министарства: На свега што, ви господо, говорите, види се, да нема ни једнога, који је платио, него сте сви чули од неког трећег. Треба, да се известите с потпуне сигурности, а то је, да се нађе каква квита, по којој је наплаћено више, па ћу онда ја чинити што је нужно.

М. Терзибашић мисли, да је овакав одговор добио наш посланик од аустријског министарства а не од мађарског, јер ц. кр. влада има два министарства. Због тога моли, да се телеграфира ћумрушима, те да се има базис за решење напредног буџета.

Председник министарства: Вама је познато, да је у аустро-угарској једно министарство за обе половине, и наш посланик кад се обратио, није се обратио цислајтанском или транслајтанском министарству, него оном министарству, које постоји за целу монархију.

Може се десити, да се што и наплати више, али то може бити и погрешка појединих, а не правило, јер кад би било правило, онда би оно било познато министарству иностраних дела.

Скупштина се задовољи одговором министра председника и министра иностраних дела.

После онога извест. Ковачевић прочита извештај финансијског одбора о напредном буџету овако:

Одбор финансијски претресао је предлог закона о буџету напредног прихода и расхода 1879. па је нашао да је уместан и да га треба успојити.

Кад се поче читати буџет напредног расхода, доби реч М. Терзибашић, који се позва на своје одвојено мњење, кога не беше у извештају.

М. Петровић захтева, да се потражи радикалан лек за исплату дуга, а не да се овај плаћа прикупљањем зајма, јер то није никаква олакшица.

Н. Радовановић противан је мишљењу Петровића с том разликом, да се разрезани зајам не наплаћује од сиротих људи. Кад би се поступило по предлогу Петровића, казнили би се патрљоти, који су зајам одмах дали.

Р. Милошевић хоће, да се разрезани зајам покупи, јер кад би се друкче урадило, а зајам би опет затребао, онда га нико не ће дати.

Нв. Протић казује, како се код њих као у врлетним местима покупио зајам продајом стоке скоро у бесцење, а друга плодинија места нису платила зајам за то, што власти нису настојавале. Због тога тражи, да се разрезани зајам покупи.

М. Брачинац тражи да се поштује закон, и да се покупи зајам од свију осим од погорелих и пострадалих.

Јов. Радуловић није за то, да се људима продаје имање за зајам кад држава не може да плати људима што им је узела, па не платила.

М. Терзибашић тражи, да г. министар финансије поднесе списак лица, која су дала добровољан зајам, па ће се видети, да не треба ни трећина а тешко половина овога што се тражи.

К. Алковић каже, да се расход мора одобрити, но о приходу треба се размислити.

Ненаплаћени зајам не треба опростити, но тешко ће се моћи да наплати сад. Мисли, да само на један део истога треба рачунати да ће се наплатити.

Мита Миловановић казује, да је код њих зајам разрезан све на богате људе, па који су поштовали отаџбину ти су и дали, а други не. Година је ова била плодна, па треба извршити закон.

Марко Петровић објашњава, да су његове општине и срез платили дуг, не да налази, да није целисходно правити дуг, већ да треба тражити радикалан лек. Тиме се равноправност не ће потрти.

Н. Мандић противан је мишљењу, да се не купи разрезани зајам, јер би то људе довело у сукоб и неповерење. На сироте људе није ништа ударено.

М. Жујић слаже се с Алковићем, казује, како се у ужичком округу тешко купи и порез, да је рат осетан и за богате, а камо ли за средње људе, па с тога, и ако је мишља да се поштује закон, ипак предлаже, да се не наплаћује од оних, за који се добије уверење, да су цело време били у рату и да су посрнули.

Ција Осатовић хоће, да се поштује закон и да се зајам наплати од свију који га нису дали, јер иначе не би смели отићи у народ.

Јов. Милановић није противан наплати зајма, но тражи, да се од овога поштеде они, који су били у војсци, па им је стока полинсала, или им је што узето у реквизицију.

Петар Васић каже, да је његов срез врлетан, па је ипак покупљен сав зајам и порез, с тога захтева, да се покупи зајам од свију, који га нису дали.

Милија Поповић вели, да су владу изазвале неизбежне околности да учини зајам. Кад су онај неки дали, а неки нису, мисли, да треба покупити од свију, који су остали дужни, осем од оних, који су осиротели, или, од којих је што узето у реквизицију.

Василије Павић тражи, да се закон врши и ради тога, што би иначе при оваким приликама закон остао без важности. Зајам је разрезан на имућне, па с тога треба га покупити.

Љуб. Дидић казује, како је општина разрезивала зајам и шта је имала на уму при томе раду. Кад се рат отпочео, људи су отишли на границу, мало их је остало. Од њих је зајам наплаћен. Онима пак, што су отишли на војску, узето је пет пута више него што је био зајам. Приповеда, како је било с њиме. Таквих случаја било је на више места. Не треба дозволити, да се човеку продаје имање за зајам, кад он има да прима од државе у име реквизиције.

Св. Каранешић каже, да је ово општа дебата а не специјална, па предлаже, да се ствар у начелу прими.

Д. Цветковић мисли, да су многи пре рата могли да плате зајам а сад не могу. Требало би наредити, да они, који су седили код куће и правили капитале, плате за оне, који су у рату посрнули. У осталом слаже се с Терзибашићем.

Г. министар финансије објашњава, ако је Терзибашић дао 1000 дук. добровољног зајма, док зајам није био расписан, та сума прешла је после у расписан зајам. Овде је реч о чисто добровољном зајму, кога је неки део и са стране дошао. Обвеза се мора испунити, осим ако повериоци сами не хтедну тражити сав зајам да им се врати.

М. Терзибашић поново тражи, да се телеграфским путем добави списак лица која су дали добровољни зајам, па ће се тамо наћи његова личност с 1000 дук. Принудан зајам није дао. Кад се ово учини, видиће се, да нам за добровољни зајам неће требати оволика цифра.

Министар финансије вели, да је вођен тачан рачун, ко је добровољан зајам пренео у принудан. Овде је стављена цифра чисто добровољни зајам.

Дим. Катић примећава, да је претрес требало почети с I тачком, но кад су сви оступили, оступиће и он. О укинућу разрезаног зајма не може бити ни говора, нарочито што овај није остао код сиротиње, него код богатих трговаца и чиновника.

М. Брачинац вели, да га нису могли убедити разлози Радуловића и Дидића. У другом рату није било реквизиције, него је све куповано за готов новац. А ко је дао на вересију, он је дао по 20 пара скупље, па нека чека. Зајам нису дали најбогатији људи, као што је случај у Параћину. Зајам су разрезивале општине, које познају људе. Ако је који посрнуо, општина ће поправити. Треба зајам покупити.

Љуб. Дидић објашњава, да је дао овце и козе у реквизицију 1876 год.

Аврам Јовановић прима буџет расхода. Радуловићу одговара, да има богатих људи, који не ће зајам да плате, и да прекосе онима који су га дали. Трстенички је срез најбогатији у крушевачком округу који је требао да плати зајам. С тога тражи, да сви богати људи одмах зајам плате.

Никола Пашић нема шта да примети противу прве тачке, јер нема акта. Добровољни зајам могао би остати кад се плати интерес. За приход каже, да г. министар сигурно има уверења, да ће га оволико бити.

Треба му веровати, јер он добро води рачун о томе. Он држи, да треба добровољни зајам узети као приход, а да са толико смањимо цифру расхода.

Мијат Ивлавин жели, да будемо равноправни, али нисмо једнаки у имању. Пита, шта ћемо с онима, који немају да плате. Он није за то, да се продајом наплаћује зајам. Има предела, као што је јошанички срез, где су људи већином сиромашни. Ти људи иду у друге срезове те надничке да што зараде. Они не могу дати зајам без продаје. Тражи, да се овакви људи ослободе зајма. Они који су богати па нису платили, нека плате.

Милан Ђурић вели, да је зајам неправедно разрезан на ужички округ, нарочито на срез рачански и Ужице. Људи тога краја већином надничке код Смедеревца и других. Закон о зајму треба да се изврши подједнако. Родољупци су се сами одазивали, а тврдице треба натерати да помогну земљи, кад се њоме користе. Ратне прилике промениле су свима стање, за то где се власт уверн, да неко не може да плати зајам без продаје непокретног имања нека не плати.

Јеврем Гудовић рече, да је зајам расписан на основу закона. Треба закон да поштујемо и да га извршимо, у колико још није извршен. О добровољном зајму, казао је г. министар финансије како стоји. Има људи, који су дали добровољни зајам, а не желе да се њихова имена знају. Може бити да се њихово стање променуло и да ће тражити зајам. Треба им га вратити. Чиновници су први платили зајам. Некима је овај од плате обустављен. Како је са другим богатим људима он не зна.

Известилац Ковачевић објашњава, да су расходи ванредног буџета основани на закону. О њима не може бити говора. Приход се прикупља такође на основу закона и као што се данак наплаћује. Кад би се оступило од прикупљања зајма требало би поднети предлог и казати како да се подмири ова потреба. Зајам се може прикупити и њега ће платити онај, који има. Незгода је, што се зајам не може у један пут да наплати, те да се подмире државне потребе, чиме би државне обвезнице добиле вагу. Због тога су предложени нови извори. Кад би ослободили зајма оне, који га нису дали, морали би тражити још друге изворе. Предлог се дакле мора овај примити како је поднесен.

Новак Милошевић признаје, да је расход основан на закону а тако исто и неки приходи. У буџету се спомиње један нов извор, који није основан ни на каквом закону. Због тога мисли, да најпре треба претрести приходе па после буџет расхода.

Анта Нешић казује, како је код њих покупљен зајам. Сад је земља у редовном стању. Треба да се постарамо да вратимо људима што су добровољно дали а тако исто и реквизицију. Не треба да правимо већи зајам.

Миленко Јоксимовић рече, да је параћински срез већином платио разрезани зајам. Има људи који га не могу платити за то, што се за време рата њихово стање изменило. Осем тога, многима су волови од заразе поскапали, њиве неоране и неокопане, а чељад продала, што су имала, те куповала хлеб. Он је за то, да се од сиротиње, која је била у рату не наплаћује зајам него да и овај плате богати људи који нису били у рату. Због тога тражи да се закон изврши.

Илија Матић устаје против говора Алковића нарочито, што је ударио на позиције, које је министар финансије

као приход навео, а у одбору није своје мњење одвојио.

Алковић каже, да је имао особитог узрока, што није своје одвојено мњење написао. То га је руководило, да се о тој партији мало штедљивије изрази. Он није био мишљења, да се дугови не наплаћују, него не верује, да ће се они моћи да наплате, осим ако опуномоћимо владу да приступи крајњим срествима.

Ранко Тајсић каже, да се при разрезивању зајма гледало што више на правду, али се богатија класа доста извукла. Ко је пре рата дао зајам, могао га је врло лако дати. После рата стање се са свим изменуло. Може бити, да неки могу дати али његов срез и ужички округ не могу ово учинити, па ма какав закон изашао. Треба да се смислимо, шта да радимо. По његовом уверењу треба зајам пребацити са сиротнијих људи на богатију класу. Не може да појми, какви су нови извори и одакле ће се добити.

Известилац Ковачевић објашњава, да се влада мора старати, да нађе изворе за расходе и да их предложи Народној Скупштини. Скупштина има право да те изворе усвоји или не усвоји. Ако их не усвоји, она има да каже за што их не усваја. Ако их усвоји, она је сугласна са владом и налази да су извори основани на истини и правди. Питање Тајсића са свим је излишно.

Ранко Тајсић хоће да се прво сазна, хоће ли предложени извори бити сигурни и колико ће донети прихода, па тек онда да се говори о одобрењу и неодобрењу.

Известилац Ковачевић објашњава, да су расходи учињени на основу закона и да не може бити питање: хоћемо ли да примимо буџет расхода, док не видимо прво изворе прихода.

Никола Радовановић примећава, да се овај буџет почео да претреса у начелу, па се прешло на специјалности. Није требало да овако буде. Претресање у начелу не може ни да буде, но што мора бити ово што се предлаже.

О зајму је изашао закон. На основу закона смо се задужили. Морамо се старати, да се одужимо, или да прикупимо непокупљени зајам. Министров распис о прикупљању зајма, врло је добар. Не ће се доћи до продаје онога што не би требало. Због тога тражи да се буџет усвоји.

Потпредседник каза да има 17 пријављених говорника и упита хоће ли се даље говорити. Скупштина одлучи да се више не говори и усвоји овај буџет у начелу.

После овога пређе се у специјалну дебату.

Прву тачку усвоји Скупштина по предлогу.

О другој тачци, добровољном зајму, говорили су Мијаило Терзибашић, Светозар Карапешић, Димитрије Катић, Никола Пашић, Сава Обрадовић, Ранко Тајсић и П. Мандић, да се умоле дотична лица, да га не траже, но да се задовоље интересом.

Милован Спасић, известилац Ковачевић, Панта Срећковић, Милош Милојевић, П. Самуровић, министар финансије и г. председник министарства доказивали су, да се цела сума добровољног зајма са интересом мора ставити у буџет, јер се не зна хоће ли се повериоци само задово-

љити интересом, или ће тражити цео зајам.

Председник стави ствар на гласање, и Скупштина усвоји предложену цифру за исплату добровољног зајма и интереса.

После овога Скупштина усвоји и све предложене цифре расхода у ванредном буџету.

Састанак је закључен у 1½ час по подне, а следећи се заказа за сутра пре подне.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић

Секретар
С. Живковић

потписници:

Василије Павић, Анта Пантић, Анта Нешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XL САСТАНАК

8 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић

Састанак је отворен у 9 сати пре подне.

Присутни су сви гг. министри.

Посланика на броју 150.

Секретар П. Срећковић прочита протокол 31 састанка.

По што на исти учини примедбу г. А. Бабовић, што секретар усвоји, да у протоколу поправи, Скупштина прими протокол.

Секретар П. Срећковић чита:

1 Указ Његовог Височанства Кнеза, којим се овлашћује министар просвете, да поднесе предлог, да се Ђорђу Павловићу, председнику трговачког суда, уваже оне године указане службе које је провео у државној служби.

2 Предлог Цеке Крстића и још 12 посланика, да се распростре мораторијум на погорела и опљачкана Турцима села нахије пиротске, врањске, лесковачке, нишке и топличке.

3 Предлог Панте Срећковића и још 6 посланика: да, ко год је био један пут за крађу кажњен затвором или робијом и ко је један пут издржао полицијски надзор, па се опет ухвати у крађи, да се протера са кућом и породицом у одређено место за лопове и крадљивце у топличкој нахији, где има пусте земље и тамо у једној околини, да се подобни људи населе. Ово је једини пут да се из корена стане на пут крађама, а све друге законске мере не ће постићи свеје циљ.

4 Предлог Миладина Манчевића и још 7 другова: да се престо Књажевски пренесе из Београда у Ниш.

5 Предлог Љубомира Дидића и још 4 посланика: да се у активној војсци (I-вој класи) не узимају војници старији преко 30 година, а у резервној (II-гој класи) старији преко 40 година.

Сви ови предлози упућени су законодавном одбору.

6 Предлог Стојана Станковића и још 3 посланика: да се погорели крајеви или ратни страдалци, ослободе од плаћања данка како за II полгође 1878 год. тако и за годину 1879.

7 Предлог Раденка Драгојевића: да се влада позове, да још за време трајања ове Скупштине, поднесе формалан предлог закона, по ком би се у напредак порез имао купити од 1 новембра за митровско, а од 1 маја за ђурђевско полгође, тако, како ће општине сав данак на свје житеље за прво полгође најдаље до половине децембра, а за II-го полгође до половине јуна предати полицијској власти, јер то је време у години најбоље кад сељак свој производ има, и кад га по праву цену продати може.

Оба ова предлога упућена су финансијском одбору.

Секр. Ак. Ковачевић чита следеће молбе и жалбе:

1 Јеснаф балканџијско-трговачки у Пожаревцу разлаже штету од подизања сеоских дућана, и моли: да се подигне индустрија.

2 Стојан Чолак са 12 другова из Крњева (окр. смедерев.) моли да Скупштина реши, да се од оних њихових сељака одузму забрани, које су заградили за огрев дрва, и свима који немају поделе.

3 Јеснаф занатлијско-трговачки, са 40 потписа, из варошице Паланке (окр. смедеревски), предлаже: да се укидањем дућана сеоских може стање трговачко и сељачко побољшати, које је почело опадати.

4 Јованка Мијаиловић из Београда моли да Скупштина предложи влади, да је пошље на страну ради изучавања лекарских наука.

5 Димитрије Добриновић у пензији учитељ из Шапца, моли, да му се даде служба практикантска од 140 талира.

6 Никола Станимировић из Новака, и Јован Јоксимовић из Баталага, у срезу тамнавском (окр. ваљевски) моле, да им се узети волови за храну војске у прошлој години плате.

7 Јања Димитријевић из Ниша, моли да се не одређује такса на пересе и симите.

8 Лепосава, удова Стојка Илића, жали се противу решења инвалидског суда.

9 Милосав Павловић подинжињер у Лесковцу, моли, да му се изда неиздата плата; да му се урачунају године службе које је у учењу провео, и да му се врати плата, која је узета у фонд удовички, кад је поново ступио у службу.

10 Тома Вукотић ђумруџија рамски, моли, да му се изда задржата плата од 3 марта 1877 до 19 априла 1878, и да се заштити од г. министра финансије, који га је дао под суд.

11 Општина штрбачка моли за помоћ, јер је страдала у рату 1876 г.

12 Сељани Бучја, у окр. књажевачком, моле, да им се плаћени данак за

II полгође 1876 урачуна у данак I полгођа 1879 године.

13 Општина цикотска моли, да јој се смањи сума одређеног зајма, или да јој се продужи рок за исплату истога.

14 Петар Стаковић из Власотинаца моли да му се учини новчана помоћ, јер му је отац учинио услугу за свету српску ствар.

15 Никола Дичић из Пожаревца, са 10 другова моли, да се обустави продаја непокретности и продуже рокови плаћања до бољих прилика.

16 Таса Ристић из Гроцке моли, да се задржи продаја његовог имања за управу фондова, док не буду боље прилике.

17 Митар Деспотовић из Гроцке, моли, да му се не продаје имање до бољих прилика или да се даје под аренду на корист повериоца.

18 Ђока Чолак са 43 друга из Крњева у окр. смедеревском моле: да им се не тражи државни зајам, који је на њих разрезан за то, што су без волова остали, и по све сиротног стања и што богати, који до 100 дана ораће земље имају, једва до 25 дук. ц. зајма плаћају.

Све ове молбе упућене су одбору за молбе и жалбе.

Министар војни узе реч да одговори на интерпелацију посланика Ћупријског г. Димитрија Цветковића, на изјави: Да је храна купљена око Прокупља, Куршумлије, Лесковца у долини моравској, и о томе вођен је тачан рачун. — Од те хране извесна количина дата је на храну пострадалим обитоцима овога краја и у пограничним крајевима старосрпске границе, а остало је или утрошено на издржање народне војске, или се и сад троши. Масла је нађено 25.000 ока, а меда 8.000 што је продато, јер се није могло употребити за нашу војску. — Оружја је много нађено, и о томе има тачан рачун. Исто тако вођен је тачан рачун и о броју кожа, које су продаване по магацинима, и све ће се код контроле знати. Међу тим од крупне стоке коже су давате војсци, те је за обућу употребљена, а нешто је од кожа ситне стоке давато војсци, те је увијала ноге противу мраза.

Од продатих горњих ствари: кожа, масла, меда и других ствари, добивено је 1.180.378 гр. чар. а од продато, оружја 112.728 гр. чар. Свега дакле 1.293.106 гр. чар. Ова сума новаца ушла је већином у касу врховне команде а и у ратну касу, и ово што је дошло у касу врховне команде, — а док се пречисте рачуни, доћи ће у ратну касу, и то ће служити на олакшицу кредита, који служи на издржање војске. На тога се види, да нам је добитак ових пара јако олакшао издржавање војске у рату.

Дим. Цветковић није задовољан одговором. Министар ништа није рекао о продатој храни. Народу треба дати рачуна, за то је, да се све печата шта је заиста добивено, и на шта утрошено.

Министар војни изјави: да се то за сада не може тачно знати. То ће се рашчистити и контрола ће све знати, јер се воде књиге о сваком примању и издавању, па не може бити злоупотребе.

По што је Скупштина најавила да је задовољна одговором г. министра, прешло се на дневни ред.

Извест. А. Ковачевић чита тачку I прихода ванредног буџета, који Скупштина усвоји.

Извест. А. Ковачевић чита II тачку ванредног прихода.

Тома Стајић и Ранђел Маринковић, питају како су расподређена она 2 милиона динара. Даље с призрењем на њихово стање, да им се зајам не тражи на 3 године па макар доцније интерес платили.

Министар финансије изјави, да само може одговорити како је на округ подељено, и да се при разрезивању гледало на број пореских глава и имовно стање. С обзиром на стање, у коме се налазе ти крајеви, влада није ни намаљивала на куцање зајма, но је тражено само од оних, за које се има уверења да могу поднети тај терет.

Ранђел Маринковић показује, како је зајам неправедно разрезан.

Министар финансије изјави: да то чине општине, а не министар, па за то се треба обратити на општине.

Милош Милојевић разлаже, који су предели у задобивеним крајевима пострадали, па додаје: да би добро било кад би им се могло олакшати, али не пристаје, да се с једног краја скида а на други намеће.

Рака Кукић држи, да би праведно било да се врањском округу олакша зајам према броју житеља, који су од нас отшли.

У томе смислу говорио је и Коле Рашић.

Прота Лазар Јовановић говори како је нарочито највише пострадао округ куршумлијски, па завршује: да ми не можемо од једанпут да будемо богати људи, док не трпимо оскудицу. Сваки гледа да је богат и сигуран, али вала мало трпети и помагати ако ћемо да смо слободни.

Милија Поповић разлаже, како је округ куршумлијски пострадао, па да му треба помоћи.

Милан Ђурић је за то, да се онај зајам, који је падао на оне главе, које су сада остале под Турцима, разреже на друге округе ослобођених предела, но с тим да се да могућност продужењем рокова исплаћивању тога зајма. Браћа из ослобођених предела не треба да жале што ће дати, јер њих Турци не ће више узнемиривати, нити ће плаћати треће и девето агама и спахијама.

Панта Срећковић је за то, да се пази на то, да вароши не пребаце терет на сељаке да они плате сами овај зајам.

Свет. Карапешић држи, да нема сумње да ће ти крајеви моћи да плате зајам, само треба да им се остави рок.

За тим Скупштина усвоји позицију под II.

Известилац А. Ковачевић чита трећу позицију прихода од трошарине на пиво.

Министар финансије примећује, да ће ова цифра бити већа, јер кад је овај буџет био прављен, онда још нису биле измене и допуне закона о трошарини на пиво примљене.

Скупштина усвоји ову позицију.

Известилац А. Ковачевић чита позицију под IV.

За овим паста одмор.

После одмора председник изјави да је на реду предлог закона о упису у радње и позва Скупштину да саслуша мишљење одбора.

Известилац А. Ковачевић чита извештај, који гласи:

Народној Скупштини

Одбор финансијски претресао је поднесени предлог закона о упису у радње, који је влада поднела, па је нашао да у њему треба неке измене и допуне учинити. И по што је те знатне измене и допуне учинио и неке радње које се на нашу производњу односе са свим изоставио, а по томе у члану осмом поднетог предлога три означена одељка у шеснаест редова поделио тако, да је плаћање на радње које се оним редом као што се у предлогу прописује свео на половину предложене цифре, како не би у трећем одељку шеснаести ред више од 6 динара уписа за читаву годину плаћао. На овако са свим прерађени и прештампани поднеси Народној Скупштини на решење.

Овоме се извештају прилаже одвојено мњење три одборника.

За тим чита предлог финансијског одбора и одвојено мњење одборско.

Известилац мањине Св. Карапешић пре свега примети: да на предлогу већине одборске погрешно стоји, да је то предлог финансијског одбора, јер то је предлог владин, који је Скупштина унутила одбору.

Министар финансије у главноме изјави: да питање о отварању нових финансијских извора, јесте једно од најважнијих и најтежих питања. У право не зна се, да ли је теже ономе који иште или ономе, који треба те изворе да одобри. Наводи пример како подобни предлози и за што обично изазову бурно узбуђење, па додаје: да је нужно да будемо хладни, да се разговарамо као прави синови ове земље, јер влада не износи свој лични рачун, него рачун наше отаџбине, која је свима подједнако мила и драга, па сви морамо истински да се размислимо и побринемо да га исплатимо. Колики је дуг, то је Скупштина видела и одобрила, и тиме је влада у главноме свршила свој задатак. Сад треба пронаћи изворе прихода да се тај дуг исплати, а влада нема никаквог узрока да каже: нама је стало да се исплати на овај начин, него она жели да изберемо најпрактичнији и по народ најкорисније начин. За тим је прешао на то: шта је руководило владу да поднесе овај предлог, на изјави, да се старао из раније да спреми нове изворе; да је у тој цељи саставио стручну комисију, којој је члан био и г. Карапешић. Комисија је међу осталим изворима предложила и патентарину, па је за то био и сам г. Карапешић. Сада, када је наступило редовно стање, највећи је интерес да стално уредимо наше финансијско питање, да платимо што смо се у ратовању задужили. Наводи пример, како је Француска то учинила, која је и земље изгубила, а ми смо уз материјалне добити добили и независност, која нам отвара шире поље за свако предузеће и ставља нас на стазу, на којој као самостални људи можемо да прикупимо снагу и учинимо оно, што нам дужност налаже, тим лакше и пре што смо добили 50 хиљада глава пореских више и 200 кв. миља новог земљишта. Ови нови добитци били би довољни да измире не само наше дугове, него још и више дају, али је сва набуна у овом магновењу, јер за те изворе треба да имамо више времена, него што је рок за исплату дугова на страни. Народна част иште да све наше обвезе тачно испунимо. Међу тим поред свију жртава и издатака наша држава опет је релативно мање оптерећена издацима државним, него много друге државе. Државни издатци других држава срачуњени на душе износе:

У Француској 78 динара на сваку душу или на породицу рачунећи по 5 душ. у једну породицу 390 динара.

У Енглеској 54 динара на душу или на породицу 270 динара.

У Аустрији 39 на душу или на породицу 195 динара.

У Немачкој 30 на душу или на породицу 150 динара.

У Турској 23 и по дин. на душу.

У Белгији 42 на душу или 210 динара на породицу.

У Швајцарској 34 на душу или на породицу 170 динара.

У Грчкој на душу 25 или 125 динара на породицу.

У Србији 16 динара на душу а 84 динара на породицу. Дакле, од свију споменутих земаља најмање долази на душу и породицу у Србији. — Питање о коме је реч, може се свести на двоје: или на ово што је влада предложила, или на прирез, јер треће ништа не остаје према нашем положају. Влада није могла прирез предложити, а ако га Скупштина предложи, и влада га може усвојити. Напомиње, како се у опште говори, хоћемо да подигнемо индустрију, и не ћемо да купујемо са стране оно, што нам је од преке потребе, и што у нашој земљи производити можемо. Предлог који је пред вама чува народну снагу као главну производну снагу, — пољску привреду и занате. Трговина је алка између наше унутрашње и спољне производње и потрошње, и без трговине не би могла земља опстати; но предлог о заступању производне снаге не само да не иде против трговине, него је тиме управо потпомаже. Између предлога и мњења мањине нема много разлике, јер њихов предлог своди се на то, да се удари трошарина. Влада је готова да се предлог дотера, ако би Скупштина нашла, да се у њему што према изјављеним мњењима дотерати има. Побија навод мањине, да предлог овај није уставан. Не стоји ни то, да се овим свалује терет на један сталеж, него на оне, који ће оно што плате да разрежу на своје муштерије. На овај начин плаћа онај који и има, а то је основано на правичности и то је уједно тако распоређено, да онај који троши то, мало по мало плаћа, те скоро и не осећа што плати. Не стоји навод мањине, да нам према редовном буџету не треба више од 65 хиљада динара. У буџету је стављено колико се морало ставити по закону. У осталом зна се, како је ишло с куповањем зајма, а и како ће ићи сада, кад их има толико и у средини саме Скупштине који траже, да се продуже рокови. По томе, не може се поуздано узети, да ће се цео тај зајам покупити, па и кад би се могао покупити, питање је кад ће се покупити, а влада треба до 1 јула 1879 године да испуни уговорене обвезе, да исплати реквизиције и зајам пострадалим и погорелим крајевима и куповане на почек. За све ово треба такав извор, који ће за 2—3 мес. бацити бар колико треба за исплату интереса на страни. Према раније чињеном попису, приближно може се казати да би према предлогу ушло у попис 30,000. Упис почиње од 6 па иде до 150, према томе приближна цифра из-

носи 30 динара. Да није изостављена гвожђарска и касапска радња, могло би се рачунати до милион динара а онако до 900.000 динара. — Напоминје, нека се одржи земаљска привреда у својој снази, па ће бити и трговцима и свима нама користи, а криза је у целоме свету, но она је привремена, и не стоји у свези с овим предлогом. Када би се предлог овај усвојио, влада не би имала потребе да отвара друге изворе. — Односно тога, да је ово западњачки систем, напомиње, да то не говори ништа противу ваљаности овога предлога, и он би желео да имамо код нас много ваљаних „западњачких“ установа а ми ценимо шта је за нас, а шта није. Нема ни једне земље која нема „упис на радње“. Овај је предлог удешен према нашем привредном стању, јер земљоделски ред као главна производна снага народна поштеђен је. — Треба мислити и на то, да ће нама требати зајам, на пример за грађење железнице, па на прво место долази питање, какве ћемо гаранције дати. Кажите приреза, капиталиста он ће мање с тим задовољан бити, јер зна да је то ствар променљива. Кажите, да дајете за гаранцију приходе од уписа на радње, он ће то радије примити као сталнији и сигурнији извор. Дакле, гледајмо, да се не огрешимо о свој сопствени интерес. То је што је имао у главноме да каже, то да се сазна гледиште владино.

Светозар Карапешић примећује: да је одиста био у комисији, но да су онда мислили, ако је нужно за један пут да се што да, да ће дати где год се тражи, а да је овде са свим други предлог. Не стоји, вели, да ће се овим предлогом подићи домаћа индустрија. Њу ће подићи ћумручка заштита. Ако се предлог усвоји, не ће се никако друкчије сматрати него као једна глоба, јер патентарију не може трговац никако ставити на рачун као што је случај с ћумручином. Предлогом се спречава наша трговина још и за то, што би се на један еспап плаћало три уписа. Платно би онај у Београду, па у Крагујевцу и т. д. И он је за то да се потребе намире, само г. министар нека каже колико му треба. Не стоји да се овај предлог распростире на све сталеже, јер ту не види чиновнике. Мањина је поднела два предлога. Кад би се овај закон усвојио, какав је поднео г. министар, онда би отворили вољу свима гг. министрима финансије, да нам по један овакав закон поднесу, и онда би се они звали код нас не по своме имену, него по имену оваквих закона н. пр. министар уписа на радње и т. д.

Дим. Димитријевић апсолутно је противан овоме неправедном законском предлогу. Ово питање, такве је природе, које засеца у битни животни интерес извесне класе људи, на коју се смера овај претешки терет навалити. Ово је најнеправеднији предлог јер се њиме хоће да удари намет на трговце. Правда захтева да као прави синови ове земље, све ратне трошкове учињене око ослобођења браће наше, око проширења граница наших и око задобивене независности наше, по могућству сви заједно сносимо, изузимајући сиротну класу људи. Подетим предлогом не постиже се правда, него се оптерећује само једна класа људи, док остали богати људи, не ће ни паре дати. Нада се, да ће Скупштина овај неправедан предлог одбацити, а далеко паметнији усвојити, но што се не

можемо с овога места ни мањи, док извора не нађемо, и г. министру на расположење не оставимо, од куда ће моћи ратне трошкове наше, у колико то за ову годину припада, и измирити.

Састанак је закључен у 1 сат по подне, а идући заказан је у 4 сахата по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић.

потписници:

П. Стајић, Јос. Марковић, Анта Пантић, Анта Нешић, Тома Костић, Василије Павић.

XLI САСТАНАК

8 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

П. Срећковић

Састанак је отворен у 4 сахата по подне.

Присутни су сви гг. министри.

Председник јавља да је састанак отворен, а реч има г. Јевр. Гудовић.

Јеврем Гудовић говори, како ово питање спада у ред првих наших животних питања, јер засеца у наше финансијско стање и у нашу народну привреду. Побија известиоца мањине, што се тиче његовог говора о самоме предлогу. На овај предлог може се гледати с два гледишта: с гледишта финансијског и с гледишта народно-економног. Напомиње трогодишње ратовање, и велике добитке а и дуг, који смо морали учинити, па да би се одужили и кредит одржали, морамо дуг и платити. Изворе за отплату треба тражити онде, где ће свима грађанима ове земље бити најмање осетно, где ће бити од користи за нашу земаљску производњу и где се не ћемо огрешити противу правичности. Напомиње како по науци финансијској имају порези: посредни и непосредни.

По његовом мишљењу посредни порези не утичишу тако јако на народ и производну народну снагу, као што утичишу непосредни порези, јер од воље човекове зависи хоће ли или не ће да плати посредну порезу, јер се удара на предмете, тако рећи, излишне, а код непосредне је порезе са свим супротно: удара се на сваког још у напредак. Највећи приходи код цивили-

зованих народа збирају се у посредним порезима. Наводи примере посредне порезе из Румуније и Грчке. Говорник вели, да плаћање не пада на посредника трговца, него на потрошача, јер ће му трговац урачунати то повишицом цене на еспап. За овим наводи предмете на које се удара ова посредна пореза и вели, да ови предмети нису неопходни за живот човечији. Ко хоће ове сувишне предмете да купује, он нека и плати. Непосредни прирез пак, вели, пао би на најсиротније и на производну снагу нашег народа. С економног гледишта сматрајући, ни један се производ народни не оптерећава, но само страни фабрикати, који нас поплавише. Време је сад да ударимо тврд темељ нашој индустрији, јер ступамо у једну велику економну борбу која је много опаснија од политичке борбе, и то с оном земљом која с ревнивим оком гледа да нас економно потчини, кад није могла то политички да постигне, а удари ћемо га с овим предлогом, по коме су слободни наши производи, а оптерећени страни. Говорник је за то, да се предлог у основу усвоји, а тиме ћемо показати акт мудрости и патриотства што ће углед Србије у свету уписити.

Г. Лаушевић вели, да је предговорник изговорио многе мисли, с којима се он слаже, а мањина, која је против овоме предлогу, изрекла је да је предлог уместан, јер и мањина је за пантетарину, али само на со, пиринач, вејтин, гас и још неке предмете. Ка кад мањина пристаје да се удари патентарина на со и светлост, што је сиромаху најнужније, онда зар не ће бити и паметније и корисније на земљу и државу подврћи плаћању луксузне и тако рећи, штетне ствари за наше економно стање. Не плаћа на луксуз трговац него најбогатији људи и они, који су вољни да троше туђе луксузне фабрикате на штету наше земаљске производње. Нема смисла тврдити да је западњачки систем, јер је ово најбољи и пробитачнији и за сваког најлакши начин и најнеосетнији за плаћање. Ко год хоће може да га и не плати. Напомињу три данка: порез, реквизицију и принудни зајам. Па је опште мњење да је сиротиња најоптерећенија а по овоме предлогу, платили би најбогатији. Наш народ није сиромашан, што му је велики данак, него за то што му душанције страним фабрикатима крв пију.

Предлогом се не удара данак на Петра, Павла итд. него се удара на онога ко је богат, а богат је ко троши луксузне ствари, с тога је за предлог да се усвоји.

Марко Петровић напомиње трогодишњу војну, добитке српске и последицу тога учињени дуг, који влада мисли да отплати посредним данком по поднесеном предлогу; рад би био да се чак и садашњи данак преокрене у посредан, али му се чини, да у поднетом предлогу нема практичне стране, која би могла издржати критику економну, политичку и финансијску, па у поднесеном облику и форми говорник не може да прими предлог. Мане су предлога по његовом мњењу ове, немање: Нема регулације рада и занимања, те да се сваки у своме послу усавршн; таке патентарине на луксуз, од чега би се почела слагати домаћа индустрија и тек онда би се створила подела рада и занимања. Говорник захтева да се најпре

учини подела рада и занимања и тек да се кроз ту поделу рада и исплате ратни трошкови, а у предлогу се види регулација капитала и кроз исту тражи се ратни трошак што се у животу правично не да применити.

Не може се сагласити ни с предлогом мањине, јер ту стеже спољне сметње, и значило би затворити врата читаве земље за артикле, који се у земљи не могу набавити, па би се осудила земља на глад или голотињу. Он је за то да се предлог у основу одбаци.

Р. Тајсић подозрева, да ће све год. бити ударен данак на трговце, а до године на сељаке и да по предлогу не плаћа потрошач него сељак; да се заводи систем аустро-угарски, даље, да ће богатији трговци заузети радње а сиромашни пропасти, па ће јурнути на богате и кратким путем се наплатити. С тога је за то да се предлог на основа одбаци.

Министар финансије вели, да ми сви треба да се одржимо на правоме основу. Према томе, оно питање, које је покренуо г. Марко „о подели рада,“ не стоји у свези с овим предлогом. Подела рада не зависи од воље једнога човека, него она сама ниче у народу. Ту је природан закон, по коме врши природа свој посао; мудрост је не спречавати природан ток и развитак. Ово исто важи и за остале његове наводе, јер се не може казати: Оволико треба механа итд. Све то зависи од потребности у друштву. Сва је пажња обраћена на то, да се поштеде они производи народни, који држе ову земљу, да се оптерете они страни производи, који пуне нашу земљу и убијају главне народне радње.

На цртања и подметања немам ништа друго рећи, него то, да се подобне ствари не могу ни десити, кад је народ законодавац, и кад народ признаје потребу и даје кредите на подмиривање истих. Скупштина је признала потребу, она нека реши како за најбоље нађе, да се та потреба намири.

Ђ. Малетић вели, да не би говорио да нема одвојеног печатаног мњења мањине, на наведени 39 члан устава, вели, да се по овоме члану нико од грађана не може изузети од плаћања данка као што је било пре овога устава, и наравно, да сви Срби сразмерно морају плаћати. Каже, да су непосредни данци најтеретнији. На овај непосредни данак пао би на сиротињу, која још није дошла к себи. Ко би нас на ово навлачио, он би нас водио у пропаст.

Влада тражи на против да не плаћа сиротиња, него потрошачи тућих производа који убијају нашу производњу и извлаче новац из земље. Кад не можемо да подигнемо ћумручину, шта нам друго остаје, него да усвојимо овај предлог. Не ће плаћати трговци, него они богати потрошачи, који троше трговачке еспапе. Он је за предлог.

М. Ђурић вели, да треба закони да су у духу народа, народних потреба, и да су на темељу правде. Поднесени предлог, вели, није у духу народа, није целисходан и није праведан, јер хоће да један сталеж плати дуг за сву земљу и да отвори врата западњачком систему у нашу земљу. Даље наводи, шта су грађани ове земље радили и дали и борили се у трогодишњем рату, па зар сада они једни да отплате зајам. Треба сви да братски овај дуг отплатиме. Наводи, како би плаћали они што

продају кафу и ракију код пркава и бозаџије, а не би плаћали интересаши и чиновници с великим платама. Па би се оштетио углед гостопримства српског, када би чак на кокичаре ударили плаћање. Сви смо вели, ратовали, сви смо се задужили, сви ужинамо слободу, па и сви треба да платимо, а предлог да се одбаци по што би донео народу омразу, а будућности Србства велику штету.

Н. Милошевић напомиње, како сваки човек, који хоће да се сматра да је поштен, треба да је тачан према својим повериоцима, а тако и народ. Допада му се, што се удара плаћање на луксузне ствари, али му се не допада оно, што се удара на механе и на магазације, јер би се то ударило на сељаке. Није мишљења, да се овај упис у радње распросте на све наше дућанџије, јер би богати трговци или странци побили конкуренцијом све наше слабије дућанџије. Мњења је, да удари намет на оне прве руке, које доносе луксузне еспапе са стране, а никако на ове друге, који од њих купују. Наводи, да је мана предлога и у томе, што су изостали интересаши, богати иначе људи, а не ће бити заштићени наши занати и занаџије. Говорник се потпунице не слаже ни с предлогом одборске мањине, јер се по њему хоће да удари плаћање на со. Како оба предлога имају и мана и добрих страна, мњења је, да се врате одбору, а одбор да позове по једног човека из сваког округа, па да се мане изоставе, а што је добро домете. Не ће ли се ово учинити, мњења је, да се преко предлога пређе на дневни ред.

М. Миловановић наводи, како је 1873 год. Ч. Мијатовић био поднео предлог за жигосиву на вино и ракију итд. но смо то одбили, јер не ћемо аустријски систем. Наводи, како су и сељаци и варошани кроз три године ратовали, и сиротиња највише издржала муке на снегу и леду на позицијама. Мњења је, да ко год плаћа 6 талира пореза, да не плати, а ко год плаћа више, а то су људи богати, они и да плате. да не плаћа ни онај, који је био у бојној линији. Да плате и богаташи и чиновници с великим платама. Сиротиња да не плаћа. Он је, да се предлог одбаци.

Н. Пашић признаје важност предлога, па хоће да испита његове користи или штете, те да се зна, за што је или усвојен или одбачен. Наводи, како је г. министар рекао, да Скупштина може да реши како нађе за добро овај предлог, и да је навео, како су све државе дужне, али није показао колико су богатије од Србије, јер се мери, колико је ко богат, дакле како може да плаћа дугове. Чим се ко више задужи, тим је мање способан да се изображава. Ни индустрија се не може подићи овим предлогом, јер да се подиже индустрија, треба да је капитал јевтиније, и да је уведена заштитна ћумручина. Предлогом се само поскупљује еспап, био овде израђен, бил на страни, и наводи пример из кожарске радње. Вели, да не можемо само овом порезом да исплатимо наш дуг, него ће се морати завести и друге порезе. Овде је само питање, која је пореза мање штетна. Даље вели, да у нашем буџету има редовно дефицит, који се попуњава из других споредних извора, па да би се постигла равнотежа у буџету, и донесен је предлог о упису у радње. Дакле с тога, што имамо још дугова, вели, што имамо штетне уговоре с Аустријом, која ће нашу трговину да угуши, што морамо да градимо железницу више за рачун Аустрије, па ако се овде превариме, вели, проиграћемо нашу будућност. За одбрану независности треба снаге, а за нову снагу требају нове дације. По његовом мњењу најбоља је она пореза, по имућности према чистој добити, и то непосредна пореза, ова је пореза на потрошаче — посредна пореза, она је штетна, кошта много више од непосредне, и смета правилан државни развитак. Непосредна пореза и штедња кад се уведе, моћи ће доћи Србија до нове снаге, да се препороди, да обнови своју мисију, и да је спремна за све догађаје. Из ових разлога противан је предлогу о упису у радње, којим се уводи посредна пореза, која је неправедна, штетна, неуставна, скупља, па чак неморална, која ће да омете правилан развитак и напредак нашега народа. Разјашњава и доказује ове своје мисли, на свршава речима, да се предлог одбаци и да се ствар остави до идуће Скупштине.

Мил. Трифунац вели, да смо ратовали и задужили се, па ћемо платити, али мисли да има у Србији 100.000 глава, које могу дати по 5 дук. 20 дук. и 30 дук., па нека се пореже на те главе па да платимо, и ако не примимо овај предлог.

Љ. Дидић вели, да из говора посланичких види, како сваки сталеж хоће од себе да одбаци ово плаћање, а на друге да наметне, напомиње, како је неправично изоставити једне радње, а на друге наметути што није право, него вели, или нека најбогатијих 100.000 почињући од 2 и више дуката овај дуг отплате, где би платили имућни људи свију класа, или нека упис у радње убухвати дућанџије, механџије, чиновнике, попове, шпекуланте, пенаџионаре, па ћемо дуг отплатити. Да се дакле овај предлог у начелу одбаци и другим замени, који ће обухватити све имућније сталеже, не само за ову годину, него докле се дуг не исплати.

М. Терзибашић доказује, да се овим предлогом ни у колико не ће потпомоћи народна индустрија, наводећи I члан предлога, где се спомињу гостионице, баште и т д., јер се у њима продају земаљски производи. Даље наводи „дуван," који није само турски, него и српски, па ће на оба артикла и сељак да плаћа. Тако исто немају страног еспапа банкири, кредитни заводи и мењачи, удара се на агентске послове, на грађевинске радње, на правозаступничке и т д., а тим се не спречавају страни еспапи. Даље ређа уписане у радњу земичкаре, кокичаре, бозаџије, алваџије и т д. и тврди, да се тим не спречавају страни еспапи, па пита, како ћемо измирити дуг, ако не ћемо упис на радње. Наводи, колико би се прикупило новаца по упису на радње, па вели, да се то може намирити предлогом мањине, а нарочито кад се прикупи разрезани зајам и неплаћени порез који су платили сви поштени грађани ове земље, па нека се нагнају да плате и они народи, који нису хтели да плате.

Око употребљене речи, „народи" народи се у Скупштини негодовање, и председник због тога закрати реч Терзибашићу.

В. Стошић вели, да смо дужни на страни и у земљи; да се с овога места не смемо кренути док не изнађемо поштена средства, да се исплате дугови по

ванредном буџету. Поднесени предлог хоће да обухвати само један сталеж, који ће имати да плати; али то не може бити да само један сталеж плати дуг, који смо ми сви учинили. Сагласава се с оном господом, која су изнела други начин отплате, по коме сви сталежи да плаћају, а преко овога предлога, да се пређе на дневни ред.

Глигорије Петронијевић вели, да предлог тражи, да се удари неки данак преко трговаца на потрошаче. Предлог му је, вели, нејасан, јер г. министар рече, да сељаци не ће плаћати, чиновници нису упршћени, трговци не ће платити и пита: ко ће платити? Платиће, вели, народ, јер све мора продати јевтиније, а купити скупље. Говорник хоће да плате трговци и богаташи, а не сиротиња. Мњења је, да се преко предлога пређе на дневни ред, а она сума изведена мањином да се исплати разрезом на богатије људе, а до године ћемо ову ствар решити.

Милан Брачинац пита г. министра, је ли поднети предлог министров или финансијског одбора.

Министар финансије вели, и у Скупштини, кад се што реши већином гласова, не каже се, да је решење већине, него решење Скупштине. Како је овај предлог већине финансијског одбора онда и може да носи име „предлог финансијског одбора", на што је пристао и министар.

Милан Брачинац вели, да не може да даде свог гласа за предлог из два узрока: што је ово нападнички систем којим би се оптеретило наших 20.000 грађана а више нико. И до године морамо ударити овакав данак и на друге артикле. Даље, што се предлогом удара данак на наше произвођаче наводећи кавane и механе, где се троше наши производи. И друго, с политичког гледишта, јер имамо још неослобођене браће, па се она неослобођена браћа не ће хтети да боре, када чују, да је овај предлог усвојен. Мњења је, да се предлог већине одбаци, а да се усвоји предлог мањине одборске.

Р. Кукић вели, како је већина говорника противна предлогу, па једни вели да се одбаци, а други да се не може овакав примити, али не износе с чиме би овај предлог могли заменити.

Као члан одбора и он је у нечему оступио од овога предлога, па казује, каква је потреба изазвала овај предлог, па вели, да сви платимо, али само да заштитимо сиротињу од плаћања. Противан је предлогу мањине, јер се удара плаћање на со, зејтин и т. д. што употребљава баш сељак и производна наша снага. Говорник предлаже да се узме да ово плате сви они који имају више од 100 годишњег прихода, на ма на који се начин сагласимо.

К. Алковић вели, да је ово плаћање потребно за ову годину, него и за у будуће, па ће за то, да одговори неким посланицима који су противу предлога; даље разлаже како се непосредни систем плаћања порезе не да извести код нас, а такав је порез тек онда правичан ако се може потпуно да изврши.

Кад се правично не може да изврши, онда за тај начин пореза не може дати свога гласа. Мисао оних посланика, који тврде, да ће 20.000 наших дућанција пропасти, то је само једна претпоставка а да ће по овоме предлогу плаћати једна класа, то је веома мучно и тешко ствар

доказати. Наводи за пример потрошарину на пиво и наводи, да ће плаћати потрошачи, па ма они ког сталежа били. Он је за предлог, па до године ако се види каква мана, може се поправити.

М. Ђурић вели, да ако се удари по 6, 10 или 20 динара по један пут, они не ће пропасти, а удари ли се сто и двеста динара најмање, како су људи три године ратовали и ратне трошкове сносили, онда ће бити по пословици „једном комарцу откини ногу, па одоше и чрева."

Никола Ватковић говори, како смо се три године борили и добили, па кад се вратили кућама, још се нисмо ни одморили, а ми ударамо намет на варошане. Сви слушки овај дуг да одужимо и трговци и земљоделци и чиновници, а да се једна класа људи не оптерети. Он је за то, да се предлог одбаци.

Анта Пантић вели, да је ту само 5000 дуката онда не би требало ни говорити, него да ми платимо, па да идемо кући; али то не стоји, јер овде треба више од милион динара. Свуда је у свету, да ко хоће да ужива неко право, не може га уживати без извесних дужности. Овај предлог располаже подједнаке терете. Говорник пита: да ли су ови терети сношени подједнако и за време рата? Па одговара, да нису, него су сељаци највеће терете поднели и давали и храну и стоку, и отимали шанчеве и градове и мрли на позицијама, а варошани нису. Истина не треба народ раздвајати, али је сељак највише терета у рату поднео; на њак треба подједнако терете да сносимо, а овај закон не ће теретити само трговце, него све подједнако. И по томе предлог у начелу треба да се прими. Ми трговци и чаршијлије треба да кажемо: браћо, ви сте се мрали на Винику и отимали шанчеве, а ми ћемо сада да плаћамо и тако ћемо имати подједнаке дужности.

Милош Милојевић вели, да су се говорници удалили од предмета и развили неке теорије, па се обраћа предлогу и вели да је циљ овога предлога: 1, да подмири државне издатке, који су постали у след ратовања, јер кад хоћемо самостално да живимо, морамо и више трошити. 2, На питање каква је корист од овога закона? вели, да је корист та, што ће се њиме дати дође на најлакши начин до подмирења ових издатака и разлаже да је тако у самој ствари и. 3, овај је предлог закона са свим уместан, јер онај који располаже већим средствима има и веће дужности, а паравно да и онај с мањим средствима, има мање и дужности. За овим разлаже ову мисао како богатији људи имају и више парница и веће њино имање држава чува и заштићава, па је право да се ослободе од овога плаћања сви сиромашнији, и 4, с политичке стране овим се предлогом иде на то, да се наша трговина изједначи са страном трговином. За овим доказује неумесност предлога мањине, по коме би сав терет пао на сиромашнији свет. И тако вели говорник: 1, због добре законске основе, 2, због постизања цељи, 3, због његове умесности, 4, због подмирења правних захтева и 5, због политичке неопходности, он је за предлог да се прими у основу, али да се учине знатне измене у овоме смислу: 1, да плате они трговци и газде који доносе еспап са стране, 2, да се пореже на плате чиновника и пензионара,

3, да се удари данак на зграде богаташа, који их дају под кирију. 4, да се удари на воденице, парне млинове, и т. д., 5, да се удари на оне дућанџије у ослобођеним крајевима који седе крај мангала а око њих тентери, 6, на механе, кавane и т. д., 7, на радње с гвожђаријом, да се осигура наша производња гвожђа. Да се дакле предлог у начелу усвоји и да се поврати одбору да се ово све дода.

Председник закључи састанак у 7 и по часова после подне и заказа други сутра у 9 сати.

Председник
Т. Тупаковић.

Секретар
Срећковић.

потписници:

Анта Пантић, Јоско Марковић, Василије Павић, Таса Костић, Анта Нешић, Т. Стајић.

XLII САСТАНАК

9 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Тупаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР
Живко К. Недић

Држан са 153 посланика.

Почетак у 9 часова пре подне.

Присуствовали су сви министри.

Председник објави, да је састанак отворен, опомену посланике на члан 28 закона о пословном реду у Народној Скупштини, по том позва пријављене по реду говорнике за претрес предлога „о упису у радње".

Милош Глишић, Никола Радовановић, Арса Дреновац, Стојан Станковић, Адам Богосављевић и Илија Стошић сваки у засебном дужем говору доказују: да се предлогом овим удара терет само на један ред грађана а то на ред грађана који ништа осигурано нема, док су на против сељаци осигурани са земљом од 6 дана орања, а чиновници са својим извесним платама, и то: и за живота и по смрти њихова фамилија; да ће по предлогу овом неколико хиљада сиротних трговаца са својом фамилијом коначно пропасти и радња прећи у руке неколико богатих, на ће најпосле и сељачки ред осетити овај терет, јер се сада предлогом изузима од тога. Него нека се нађе начин по ком ће сви сносити терете који су ратом дошли, јер је рат вођен за сав народ, и сав народ добит од рата има, нек нека терете сноси богата класа из

свију редова а сиромашна из свију редова да се изузме.

Министар финансије, по што је одбио нападаје личне, које је посланик Глишић у своме говору учинио, рече: Ја сам јуче напоменуо у говору, да је ово питање тешко, колико за вас који одобравате, толико и за нас, који предлажемо. Кад сам ово казао, ја сам у исто време и апеловао и на вашу правичност и у напред мислио, да ће сваки разуман посланик знати, да нико овде није дошао за своје приватне рачуне, нити пак ми за наше рачуне. Ако смо изнели буџет пред вас, ви знате да се буџет износи сваке године на одобравање с предложеним сумама, колико треба. Сад ако што не достаје, ви сте ту, па гледајте како ће се подмирити. Влада не каже: „примите ово на ништа више," него она, признавајући право народно, оставља да сама Скупштина изабере оно, што јој се као најпрактичније види. Нама је главно било, да се признаду потребе и то је учињено. Тиме је наше питање свршено. Ми смо потпуно задовољни. Сад остаје да се изнађу извори, да се подмире ове потребе. Влада вам не натура нешто на то или ништа друго, већ вам оставља на вољу, па како ви нађете онако и нека буде. Ми вам само кажемо, да је овај начин најбољи; јер кад ми као влада тако кажемо, треба да знате да смо ми то проштудирали с више гледишта. Ми смо узели цео народ на бацили поглед и на његову садашњост а и на будућност, па нашли да је ово и најпрактичније и најполезније за народ, за то вам и дајемо овај савет. Нађете ли ви какви други извор што мислите да је бољи, ми вам кажемо у напред да ћемо пристати.

Кад вам овако кажемо, онда не знам на што толике жестине и пребацивања, као да смо дошли овде своје приватне рачуне да водимо. Час се бацамо на приватан живот, час се подмеће нешто, па се претресају неки рачуни, који нису дошли нити и ко зна за њих, шта се хоће с тим? Мисли ли се помоћи народу или се баца мрежа, да би се не сложили и разишли? У име доброг споразума који је нуждан, па да народ има користи од нашег рада, ја вас молим, да оставите на страну личне заћевице. Ми, господо, и ако смо се у начелу били удалили, треба да употребимо ову прилику да се зближимо. Земља ова видила је доста партајских интрига и борбе, од чега је имала доста и несреће, ми треба да скончамо непријатеља, који је вечито у мржњи према нама, а ми као браћа да оставимо све личне мржње на страну, па као прави синови наше миле отаџбине да овде радимо на корист свога народа. Ја разумем шта је казао параћински посланик Димитрије Димитријевић, да ово не ваља, а ово би требало усвојити. Сваки по својој памети нека каже шта би требало, а не овако подметати. Ми треба на делу да се покажемо да смо способни да оставимо личне мржње своје и да се узвисимо на гледиште интереса народног, па да братски радимо; и онда ће тек нашти рад у корист народу. Ја вас дакле опет молим ради општег интереса, да стишамо своје страсти и да претресамо и решавамо ову ствар као браћа а не као непријатељи.

Милован Спасић, Анта Срећковић, Ђорђе Булић, Павле Ивковић, Грујица Гаврилевић и известилац Аксентије Ковачевић сваки у своме дугом говору брани

предлог као практичан, и доказују да ће по њему плаћање пасти на потрошаче, а ови су имућни кад су у стању узимати луксузне и непотребне предмете т. ј. такве који нису неопходни. По томе плаћање на овај начин биће најмање осетно.

Илија Матић, Павле Самуровић, Алекса Петковић, Сима Милошевић, Димитрије Катић и Иван Протић такође бране предлог сваки са својим разлозима само желе да у њега уђу сви редови по имућности који од прихода живе а сиромаси и сељаци и остали да се изузму, јер би се упропастили.

По том је председник састанак у 1 час по подне закључио, а други заказао у 4 часа по подне да се продужи претрес о овом предлогу.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Живко К. Недић.

Опуномоћени потписници:

Анта Наптић, Василије Павић, Јосиф Марковић, Т. Стајић, Анта Пешић и Таса Костић.

XLIII САСТАНАК

9 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

А. Ковачевић

Присутни сви гг. министри, осим министра просвете и црквених дела. Посланика на окупу 150.

Почетак у 4 сахата по подне.

По што је састанак отворен.

А. Дреновац затражи, да се прочита депеша која је данас дошла од Крушевљана, јер стоји у свези с оним радом; а

Председник му одговори да ће се прочитати у своје време, па рече да је сад на реду да говори г. Јаков Павловић.

Јаков Павловић вели, да свака држава без изузетке, као и сваки појединац човек, има разно доба свога узраста, а с тим и разне своје потребе. Зрелост једнога народа, као и појединог човека, оличава се, не у брзоме раду, него у хладном мирном корачању напред, а хладно корачање напред захтева хладно зрело суђење о свакој ствари.

Но треба никад усвојити нешто што ће пасти на један само ред, те да он буде једини који ће на себи носити оно што би сви подједнако требали да сносимо.

Онај исти ред нашег грађанства, о коме је реч данас, и до сада је био посредник између произвођача и потрошача. И до сад је тај исти ред имао које ђумручине, путна трошка и својих приватних разних издатака, и он је у своме рачуну имао више рубрика, које је стављао у општу суму и према томе одређивао цену своме еспапу. Овим предлогом тражи се, да они осталим рубрикама у свом рачуну трошкова дода још једну рубрику, која се зове „упис у радњу“. Те тако њима то не ће пасти на терет, но потрошачу који ће у скупљем еспапу да плаћа уписну цену. А право је, да ко год више троши тај треба више и да плати тим пре, што се овим пројектом не тереши наша народна индустрија. Пројект је врло лепо разложен од стране г. Петковића и Срећковића. Њиме се иде на то да се у народну касу унесе извесна сума новаца којом ће се подмирити наше народне потребе. Иде се на то, да сваки, ко год може према својим приходима и потребама према својој снази, али у колико може и кад може, нешто плати. Овај начин посредне порезе најлакши је и најбољи на дакле и најцелисходнији; с тога је, да се предлог прими у начелу.

Архимандрит И. Дучић вели, да није мислио говорити о овом предлогу, али га је изазвало питање шта је за Србију боље, прилагодније и корисније, да ли систем заштитне или слободне радње. Кад би, каже, Србија била бројем и простором већа него што је сад; кад би Србија имала доста капитала или велике новчане капитале, велике научничке капацитете, нарочито економисте и финансисте; и у опште кад би имала вештих занатлија — заиста би система заштитна била корисна и помогла би развитак домаће индустрије; али кад тога нема, онда не би било ни велике користи; но на против било би још и то, да би и друге суседне државе Србији такође подигле велику ђумручину на српске производе, па би остали и без новаца и без индустрије и трговине, и онда не би могли платити државни дуг. С тога је да се предлог прими у начелу, но с тим, да се, као што је казао Петковић, врати одбору, те да се на ново претресе и да обухвати и оне класе људи, који за сада нису ушли у тај пројект.

Мијаило Јеремић усваја предлог у начелу, а у осталом слаже се с Петковићем па додаје, ако би се ударио прирез на богатије он се не би могао покупити, као год што се није покупио ни државни зајам. Овако пак, онај, који тај упис мора да плаћа, не ће бити ништа друго до агент, и онда тај упис нико други не ће платити но онај који има новаца да троши; на по томе, не може бити ни једног праведнијег предлога од овог; само би да се овај упис удари и на веће чиновнике, па и на гвожђарске радње, којом се занима известилац мањине г. Карапешић, а никако и на земљеделски сталеж. — Што каже одборска мањина да би се овим предлогом прекорачио устав и погазила заклетва, то не стоји. А и да стоји, то онда и сама та мањина гази заклетву и прекорачује устав кад предлаже да се удари овај намет на оне артикле које у 1 тачци свог мњења предлаже.

Хтела је да удари на друге ситне радње, на со, гас, кафу, на оне мале бакалске радње, а међу тим је много веће радње заборавила и избрисала на предлога, те за то изгледа, као да су та

господа само свој интерес имали пред очима. Карапешић не спомену у предлогу ни једну ону ствар која се продаје у његовом дућану па тако ни Терзибашић. За то је за предлог, но да се и све ове велике радње овде ставе.

Димитр. Цветковић противан је да се у народу уведи овака система „нове порезе" под патентарином, као што је то уведено још давно у западним државама, јер се овим једна једина класа у земљи нашој оптерећује, а богати, као што су интересиције и чиновници — саветници — не, а то није право. Какви напредак видесмо код трговачког сталежа, а привреду и добит код салепције, бозаџије и кокичара? Прве фирме како у Београду тако и у унутрешности Србије пропадоше, и то не од добити већ од штете, и онда који је тај који може одредити на каквој радњи известан приход?

Овим предлогом створио би се заплет у нашој земљи и власт па и цео свет муке би имао. Нема бољег ни правичнијег пута, но да се распростре прирезом плаћање на богатије чланове ове државе свих сталежа, а овај предлог да се одбаци.

Димитр. Милојковић држи да је овај предлог и правичан и целисходан. Правичан с тога, што се сав терет тога предлога меће на имућну класу нашег народа, — целисходан с тога, што би се ова потреба неосетно намирила. Но овде се још много обрће и на други предлог, око прираза, али он се као и порез врло неправедно разрезује, и ту највише тегли средња класа људи.

Кад се у главноме, вели, сагласавамо да треба потребе да подмиримо, онда не треба предлог одбацити но га вратити одбору да се допуни и измени, и онда да га усвојимо.

Сава Обрадовић вели, да има два најлакша начина за намирење дуга, први је о укидању максимума порезе за извесно време, а други да се удари на велике плате. За то министар треба овај предлог да повуче натраг до веће народне потребе. У осталом слаже се с Адамом, Дреновцем, Глишићем Тајсићем и Пашићем.

Петар Васић слаже се са Симом Милошевићем, на вели да не зна како ће да се управља у овој ствари јер зло је примити а горе не примити. Нек се, вели, врати у одбор и да се на сваког округа по један посланик позове и да се тако удеси како је најсигурније за народ.

Потпредседник В. Васић рече, како су овде на првом месту увршћене механције који огромни терет сносе на и општини плаћају акцис, а не она господа која извесне доходке имају, које не бије град, суша, поплава итд. Тако исто увршћени су салепције и кокичари, а изостављени шпекуланти, свињарски трговци и они што шљиве суше и томе подобно. Сви се варошани служе еспапом из Београда, а Београђани добијају из прве руке на продају варошанима. Он би био за предлог ал само за такав цо ком би се патентарина плаћала на прве руке, а не да плаћа онај у Београду варошанин па чак и сеоски дућанџија, који продаје крпе, и мараме и покров за мртваце.

Овде је, као што се види из члана 24, отворено поље странцима да дођу, и на прве руке донесу еспап па да потру наш варошки сталеж. Он ће да донесе из Беча и Пеште, не ће да плаћа патентарију, но само газди кирију, што није моћно нашим трговцима, који ће да скрсте руке поред дућана као поред мртваца.

Ми имамо 300 хиљада пореа плаћајућих глава, изузмимо 200 хиљада, а да на 100 хиљада распоредимо по 220 динара на главу да они дуг плате, а не да ударимо на један сталеж, па да га упропастимо, јер овај сталеж оставио је свој еспап и дућан, да отпшао на границу, то му пропало, и сад ако му ударимо још и порез, он је свршио посао.

С тога је, да се умоли г. министар, те да тргне предлог натраг, а ми да ударимо на Пантића, Вују Васића и друге, па да намиримо потребу.

Извест. Ан. Ковачевић вели, да не види да је корисније ово потпредседниково с тога, што ни 10 по сто нема варошана а 90 по сто има сељака, који одржавају варошане, чиновнике, свештенике и све до највишег. Што се оних редовних радњи тиче, ту се доказало, да не плаћају људи који су у тим редовима, него плаћају саме радње. Што каже, да чланом 24 нису паштићени становници — варошани — од странаца, то не стоји. Ко проучи тај члан видиће, да и странци плаћају што и становници, т. ј. не ће плаћати он, него она радња, па ма ко он био. Нема дакле основног разлога и његовом говору, па за то се предлог мора примити у основу.

Милутин Стокић мисли, да би било излишно више говорити после говора г. Срећковића, који је тако јасно и разговетно разложио; да га је могао разумети и чиновник и свештеник, и трговац, земљорадник и сви без разлике.

Раденко Драгојевић слаже се с Катићем, нарочито с оним што је казао, да овај предлог није обухватно интересније, богаташе и господу. За то би требало предлог вратити у одбор, те да се и они обухвате, а никако одбацити га, јер би се онда морао ударити прирез на народ, и то по 22 гр. с главе на главу, и то не само за ову годину но и за будуће.

А овим опет начином не би сачували од терета сиротну класу, јер је општинска власт у рукама имућних људи, па би они са себе одбијали.

С тога је, да се предлог врати одбору те да уђу и чиновници, богаташи, интересије, воденичари и т. д. Па кад се то сврши и усвоји, онда да кажемо да овај закон важи само дотле, док се ратни трошкови не подмире.

Радојко Димитријевић слаже се с потпредседником В. Васићем, с тога је, да се предлог одбаци.

Анта Нешић је за то, да се предлог врати одбору на да се узму ту и богаташи, шпекуланти и интересије, само да се остави сиротнија класа. Јер ако би онако оставили богаташе, онда би се они извукли од плаћања.

Стаменко Симић је противу предлога, јер је немогуће оценити привреду на радњу.

Миладин Манчевић вели, да му није жао на дућанције који одбијају овај предлог, јер их се интересује, већ му је чудо за сељаке који кажу, да се не прими по акламацијом одбаци. Овде се још пребацује министру како је смео да поднесе овакав предлог. Ми, вели, не смемо, не можемо да не верујемо оном телу, које је неуморно дању ноћу радило и стајало на врхунцу свију гледишта. Што су они учинили факта показују и најновија историја. То требамо да имамо

пред очима па да их поштујемо. Не треба одбацити предлог, но га примити и вратити у одбор да се допуни, јер порез или прирез нерадо се прима у народу.

Сретен Мићић слаже се с потпредседником В. Васићем, јер су овим уписом изостали најбогатији људи, а то није право. С тога је, да се плати по имућству и богатству узевши од онога који плаћа главу пореску у данку на више.

Ђ. Ђорђевић вели, да се овим предлогом хоће да отплати дуг, а то плаћање да падне на ону класу, која је најбогатија и која је у стању да заради, а никако на сиротињу као што би био случај, кад би се усвојио предлог одборске мањине. Ако су неки изостали, онда нека се врати одбору, па да се уврсте и они који нису ушли. За то би примио предлог г. министра финансије, да се Скупштина преобрати у конференцију, па да се збиљски споразумемо. А ако овај предлог одбацимо, ништа друго не остаје, но да се удари прирез на народ, и тај прирез пашће баш на овај ред људи, који до сада још нису платили ни онај део зајма који је на њих разрезан.

С тога је за предлог у начелу.

Алексан. Грујић слаже се с П. Срећковићем, па дедаје, да се овим предлогом хоће посредни данак, а у једну руку и непосредни. Овај данак платиће држави они, који су увршћени у овај предлог, а њима ће то опет платити онај, који купује те производе и фабрикате. Предлог је користан, па за то се слаже с одборском већином.

Васил. Павић увиђао је, да се овим предлогом иде на то, да сав терет падне на потрошача. Према овоме извесно је, да ће сам земљеделац ово да повуче, јер се ово удара и на механџије. После, трговци ће се извући да ништа не повуку тима, што ће они да пребаце тај терет као прометачи на потрошаче. Потпуно се слаже с господом, који траже да се по имању плаћа, па колико коме падне, после по имућству и то у реду поповском, чиновничком, трговачком, земљоделском, и у опште који су имућни, па тако да сиротиња не осети ни најмање. С тога је, да се предлог одбаци.

М. Блазнавац је за то, да плати имућнија класа људи, па ко био да био. Овим предлогом је са свим неправедно и непоштено, да један сноси а други не. С тога је, да се предлог врати одбору.

М. Катанић вели, да је неправда што је само на вароши и варошице натурено да плате дуг земље. За то је, да се предлог врати одбору па да се сви без разлике који су имућни мету у овај ред.

Милисав Марковић слаже се са Срећковићем и Самуровићем, па за то је, да се предлог врати одбору.

Цинцо Осатовић вели, да се дуг мора платити па ма којим начином. Ако не ћемо из једног џепа, мораћемо из другог. Предлог је само у толико неправедан, што нису у њега ушли и господа чиновници, пензионари, свештеници и богаташи у опште. За то је, да се предлог врати одбору, те да допуни и измени што треба.

Милан Јоксимовић каже, да су у предлогу увршћени најслабији људи. Увршћени су кочичари и саленџије који ни опанака немају но боси иду, а богаташи и чиновници не. За то је, да се предлог врати одбору.

Петар Стевановић је за то, да се саставе сва три одбора и позову по једног посланика из сваког округа, па да се договоре и изнађу најправичнији начини за извор, како би се ово платило што смо дужни.

Марко Петровић каже, ако би ово платили прирезом, била би највећа неправда. Власт општинска лежи у рукама капиталиста. Газда на себе не да, на сиромаха не сме и не може, јер зна да се не би могло наплатити, и онда, све то пада на средњи сталеж који је и до сад све плаћао и који се угибао под теретом државних дацији. Овде, истина, нема другог пута да одржимо земљу, но или прирезом или патентаријом, али патентаријом боље, јер овде ће платити онај који боље живи. За то је, да се предлог прими, и да се поврати одбору, па да се дода то што су многи још изнели, а избрише што се избрисати има, тако, да се ова ствар регулише.

Ат. Бабовић вели, да овај предлог није опасан за трговце за то, што терет плаћања по овом закону не ће пасти на њих, но на потрошаче њихових еспапа, јер трговац на набављене предмете ставља и све трошкове и данке сразмерно, и по врх свега још и извесну своју добит, и тако их продаје својим мушторијама. Међу потрошаче долазе сви, који су својим благостањем узвишени да осећају потребу за набављање стране производе, само не сељак, а то је она маса људи, која је заклоњена од овога, јер њој не треба свила и кадифа, мирис и украс. Није противан да и чиновници по своме стању сносе државне терете, али је одсудно противан, да се и они уписују у радње, јер природа њихове радње није трговачка, није прометна. С тога је за предлог у начелу, а кад се дође до специјалне дебате, имаће, вели, и неке измене у истом да предложи.

Милан Миловановић вели, да се баш предлогом мањине, који жали сељаке, иде на то, да се стави порез на оно, што сељак највише троши, а то је на слану рибу, со, итд. С тога је да се овај предлог прими у начелу и врати одбору те да се упишу и они који треба да плаћају, јер ко је богат и хоће да троши, онда нека и плати.

Никола Мандић вели, да је овај предлог у интересу трговаца. Што се њега боје Терзибашић и Карапешић, немају места, и њима би добро дошло кад би се ово усвојило. Били би сто на сто богатији него сад. Јер они би узимали еспап из Беча, Трста, итд. па би га протурали у Смедерево, Шабац итд. и тако би они платили таксу, на упис у радњу само један пут, а овима би из унутрашњости то урачунали и они би им платили; после и потрошач би ту таксу платио, те тако 4 пута би се плаћало једно исто, јер се мора узети из трговине оно што треба.

После, шта би било кад би одбор, одређен министром зашао по дућанима да прегледа приходе? Било би то, да би дућанције преписали своје рачуне и књиге па би направили тако, да је више дуга него што има еспапа у дућану. Тим би се изнело на јавност све наше и наше земље имање, и видело би се какви смо и шта имамо. С тим не ћемо ништа постићи на ни дугове исплатити. Ако се хоће да постигне права циљ и правица да терете сви подједнако сносимо, требало је изнети пројект закона о регулисању данка, па

би онда избегли овај упис у радњу, којим се ништа не може постићи на ма и чиновнике увртили, с чиме се не слаже, јер они не спадају у индустријалну радњу. Предлог би могао бити само на уцену радње а не и на приход, јер је то мучно наћи, и кад би се тражио било би разбијених глава. За то је против предлога, но да се сва три одбора здруже и с владом договоре како ће најбоље бити да платимо дуг за ову годину.

Вељко Бајић је против предлога, па вели: што да плати онај, који је сиромах, а онај богат да изостане, кад треба сви да платимо према своме имању? За то тражи да се предлог одбаци и другим замени који ће обухватити све богаташе.

Председник Туцаковић вели, да је из говора могао закључити да људи схватају као да варошани само као људи интересирани бране своје интересе. Али он сматра да тако не стоји. Бар у његовој вароши има 16 класа грађана. Од тих 16 класа опет могу ако морају да плате прирез, трошарину или патентарину, али шта ће се радити с онима другим који су и с досадањим надзидама онтерећени. Он не брани трговце, он радо пристаје да плате они имућни трговци из Шапца, Београда, Крушевца итд. али само који из прве руке еспап доносе са стране, а не да сви плаћају и тако да се та патентарина по 2—3 пута плаћа до потрошача. Не ће се тиме сузбити страна индустрија. Ту ће капиталисте да прогура, и да сурвају ове мање по окружним варошима, и они ће да стану на пут овим малим капиталистима.

Он би предложио кад би то влада могла увојити да она удари трошарину на све са стране еспапе, рачунећи три по сто од вредности, а кад би се то учинило, онда би имали сталан извор којим би одужили наш дуг а можда би нам што и претекло.

Не може ли влада ово да прими, онда ништа правичније не остаје, него да народно представништво одреди 50 и 60 до 70 хиљада људи најбогатијих, на свију класа, па нека они скину овај терет са земље. По томе, он је против предлога.

Ранко Тајсић вели, да ће сав упис у радњу платити сељак, јер ће трговац паланчанин свој београдски упис ударити на потрошаче, те по томе сељак ће платити а не трговац.

Поднели смо предлог да се чиновницима смање плате, а официрима укину додатци, сто, ту је извор за подмирење ратних дефицита. Чиновницима ако је криво што нису трговци, нек дају оставке, па за тезгу, али то они не ће јер им је лакше 26-ог на касу па паре готове. Чиновничка месечна плата од 30 дуката може да купи сво годишње уживање једнога сељака, а то је много велика плата, за то од ње треба одузети трећи део месечно за подмирење ратног дуга.

Ни један ме, вели говорник, не убеди да могу примити предлог, и мисли да ће посланици кадри бити да одбију од себе овај класнички намет и преко предлога прећи на дневни ред.

Ак. Ковачевић напомиње, да ако се одбаци овај предлог, да нам ништа друго не остаје него да ударимо прирез на народ, јер ово није предлог, који ако се не прими не би ништа на место њега ново дошло, него би се морао на место овог други донети.

Извест. С. Карапешић вели, да се овим предлогом хоће још један финансијски извор. Кад министар онај принудни зајам, који је озакоњен, не може да изврши, онда му не ће вредити ни овај други о „упису у радње.“ и онда ће морати идућој Скупштини поднети нове предлоге за нове друге изворе.

Министар финансије, по што је претрес ове ствари оглашен за свршен, рече:

Ја мислим да мојим понашањем нисам ником могао дати повода да лично удари на мене, и да ми пребаци ове или оне намере. Међу тим опет их је било који су ме лично нападали. То је најјаснији доказ, да се нема разлога противу самога предлога, јер кад би се имало тога разлога, онда се за цело не би имало потребе да се удари лично на онога који је донео такав предлог. Ја бих могао да пређем са свим равнодушно преко тих нападања. Ово бих могао да учиним тим пре, што питање које је данас на решењу пред народним представништвом нема, никакве везе ни с каквом личношћу, и што се све грдње које су управљене против личности чије пређају најпосле на онога на кога су изишле. Но има нешто што се овде споменуло да би се ударило на садашњи положај мој, а то је, што је г. Глишић напоменуо и моју прошлост и „Слободу“ коју је, вели, неки дуванџија издавао и т. д. Ако је кад и где „неки дуванџија“ какву „Слободу“ издавао, то може г. Глишићу познато бити, али мене се то ни из близа ни из далека не тиче. Ја знам што сам ја радио, а моја политичка радња пре, него што сам дошао

у овај положај, била је јавна и сва је тежила уједињењу и ослобођењу целога народа српског. И дошло је време, кад се нашао јуначки владалац српски, који је потргао свој мач за ослобођење и уједињење народа српског, и ја сад сматрам за част, за понос, а у колико може говора бити о личној слави, и за славу, што сам доживео поверење тога јуначког владаоца који је учинио такве успехе и стекао толике заслуге за ослобођење и уједињење народа српског. (Живео!) И баш за то што сам вазда био и јесам на слободу народа, за то и налазим мог поноса у томе што служим таквог владаоца, па ћу и мојој деци оставити аманет да оваквог владаоца славе. (Живео владалац!) Ја, господо, мислим, да се ни једном Србину нема пребацивати што служи таквог владаоца. (Тако је!) Толико сматрам као дужност савести и части да вам кажем, а што се тиче даљих напада противу моје личности ја их просто презирем.

Сад прелазим на ствар. У чему је битност питања? У ономе што је наведено у другом члану предлога где се вори о радњама, које се изузимају од уписа. Које су то радње? Поглавито ове: пољска привреда са свима грањама производства свога, занатлијске и вештачке радње.

То је на што ја полажем. Казао сам и то за што је опакан начин најбољи. Овако се заштићује главна производна снага наше земље. Ја сам казао, да је пољска привреда са занатима главна производна снага, и за то сам тежио да се та снага поштеди. Ни један од говорника, који су били против предлога није ми изнео никакве стварне разлоге, него су се сви бацили на по-

ље претпоставака, и, претпостављајући шта им је воља, они су износили којекакве бауке. На голе претпоставке, на саму игру речи, ја не ћу да одговарам.

Што сам полагао много на то да се наша пољска привреда заштити, то је захтевао и наш народно-привредни одношај према страним државама. Ја сам напоменуо јуче да ми, по старим уговорима, које је Турска закључила с тим државама и који су важили за вазалну Србију, да по тим уговорима ми нисмо могли на стране производе наплаћивати онолико ћумручине, колико стране државе наплаћују на наше производе. Ми смо до 1867 године били поглавито сточарски народ. Извозили смо поглавито свиње и у опште стоку. Од 1867 године почели смо у већим количинама извозити пшеницу, и то је један доказ да је народ наш ишао напред у пољској привреди. Јер, за обилнију производњу класних плодова треба више знања и капитала, него за само одгајивање стоке. Сад имамо да свом снагом настанемо да се наша пољска привреда развије и унапреди тако како ће моћи издржати страну конкуренцију. Да би то постигли, нужно је, да јој оставимо што слободније поље. То се хоће и у предлогу који је пред вама и којим се даје заштита пољској привреди као главној снази наше народње производње. Господа, која су противна томе, кажу: па ви сами доказујете да ће овај терет плаћања пасти на потрошаче, а сељак ће, вели, бити поглавити потрошач. Ја сам јуче разложио, господо, каква је разлика кад нешто плати онај који производи, на саму производну радњу, а каква кад плати као потрошач. Кад плати на саму производну радњу тиме се терети и ограничава та радња. У потрошњи сваки слободније располаже својим трошковима и може да ограничи трошење ако му то интерес његов и његово стање налаже. На овај начин терет не пада онако осетно на потрошача као што пада на произвођача. Ја остајем при томе да у потрошаче долази и пољски привредник; али њему ће као потрошачу ово плаћање бити много лакше, него што би му било као произвођачу. Овде чудно пада, како господа која су противна предлогу непрестано наводе, да ће овај терет пасти на једну класу грађанства; а у исто време подилазе и с тим, да ће највећи терет опет поднети сељани. Па ако стоји то, да ће само једна и то „трговачка класа" људи ово платити, онда за што да жалите сељака који не улази у тај ред?! Или ако додајете да ће платити и сељани, онда за што вичете да ће само једна „трговачка класа" да плати?

Видите, господо противници, да ви ту побијате себе својим сопственим разлозима, тако, да није нужно да вас и ја побијам. Противници износе даље, да ће сад да се набаци плаћање на трговце, а до године ће и на сељане. Они тврде да влада иде на то, али само не ће да изиђе на среду с тим. Господо, ја мислим, ако нам се може што пребацити, то је да одвише отворено говоримо. Много је било опасније ући у рат, ту је одговорност главом, и ми смо изишли отворено пред вас, и казали шта хоћемо. Узгред буди речено, да је и тада било који су говорили да је то зло, да ће народ пропасти, и шта још нису наводили да би нас само одвратили од дела и ослобођења наше браће. Ми и сад овде отворено кажемо да имамо потребу

да бранимо економну независност наше земље. Било је људи, који нису хтели да нас прате на пољу политичке независности, па и овде нека нас на пољу економне независности не бране. Ми кажемо отворено, да хоћемо да поштедимо пољску привреду; и за то што хоћемо ту привредну снагу да штедимо, за то и доносимо овакав предлог пред вас. Да то не ћемо ми не би имали потребе да околишимо. Та баш они који су против овога предлога, предлажу прирез. То би било много лакше и за нас, па би у толико пре пристали на то, кад нам не би било искрено стало за тим да пољску привреду штедимо. Прирез хоће, а хоће га неки посланици са села, па би најпосле могло и нама бити све једно, који ће се начин усвојити, али смо дужни да вам и опет кажемо, да је овај начин који смо у садашњим приликама изнели за земљу најкорисниjи. А кад кажемо овде свечано, да није истина, да хоћемо да озаконимо сад ово, а до године да и друге под овај терет увучемо, мислим, да ћете то веровати. Ми смо свагда водили рачуна о датој речи, и нико нам не може доказати да нисмо отворено и искрено говорили. (Тако је!). Наша је циљ овде са свим јасна, и као што сам јуче и данас, ја и сад по трећи пут кажем, не само сад него док смо год на овим местима, желимо и назад ћемо желети, да штедимо пољску привреду, као главну снагу народа у интересу целе земље.

Господа која су противна предлогу, говоре непрестано од јуче, како не ће овај предлог с тога, што ћемо њим унети код нас западњачку систему. На кад не ћете ништа „западњачко", господо, онда за што предлажете трошарину, кад је и то западњачка система? За што предлажете прирез, кад је и он западњачки? На онда, господо трговци, кад не ћете „западњачке" ствари што нам доносите западњачке крпе и луксузне ствари? Би сте тиме побили као неки клин у нашу домаћу индустрију, и ми сад морамо да клин клином терамо.

Ја бих, господо, могао ићи још и даље да побијам противнике овог предлога, али по што су се та господа и сама својим сопственим оружјем побила, и по што су многи од оних поштованих предговорника који су за предлог говорили све противничке наводе уништили, ја ћу још само да бацим један брзи поглед на противне предлоге.

О трошарини коју чланови мањине одборске предлажу не ћу да говорим, по што о томе не може бити питања. То је питање које засеца у међународне односе, и по томе његово решење не зависи само од наше воље. О томе се у напред ништа не може казати. Ту морамо имати стрпљења. Ми за сад немамо већег интереса, него да дамо доказа свету, да хоћемо да поштујемо берлински уговор. А кад о томе дамо доказа немамо разлога тражити, да се ода правда и нашим интересима. Дакле на љубав тих интереса, ја ћу да прећем преко питања о трошарини и хоћу да кажем само, али је свакојако вредно да кажем, како сумњам да би чланови мањине, кад бих изнео предлог о трошарини, били збила за трошарину. Бар на јанској Скупштини када је био поднет предлог о трошарини, против тога предлога био је први г. Терзибашић. Писао је против тога предлога у Београд, говорио по Крагујевцу против њега! Јаше се није хтело пристати ни на при-

реза ни на трошарину; а данас кад је дошао предлог за упис у радње, говори се да се хоће и трошарина и прирез!

Примите, господо, на време што треба, јер као год што сад траже трошарину и они који је лане нису хтели, тако ће доћи време да ти исти траже и упис у радње. Према потреби да очувамо и подигнемо нашу производну снагу, ја могу слободно казати да у садашњем положају наше земље једва може бити удеснији и корисиији предлог него што је овај који је данас пред вама. Ово је, господо, једна клица, семе, бачено у свест народну да своју домаћу производњу развије, оснажи и увећа. Ма како се данас решило о овом предлогу, њиме ће се приномоћи развитак народне свести о условима за унапређење наше домаће производње. Имам још на неке ствари да обратим пажњу Народне Скупштине. Г. Пашић казао је, да је најбољи начин порезе непосредна пореза, и то она која се плаћа по приходу а да се то не може рећи и о предлогу за упис у радње, који, по њему, припада систему посредних пореза. Ово последње питање још није тако рашчишћено у науци да се може казати да ли је ово посредна или непосредна пореза. Посредна је за трговца у толико што може да је разреже на потрошаче, а у колико не може да је разреже на потрошаче него је сам плаћа, она је непосредна. Плаћање за упис у радњу нешто је дакле посредна а нешто непосредна пореза. Биће трговаца, који ће два пут онолико моћи узети од потрошача колико је он на име порезе дао; то зависи од промета, али биће их који то не ће моћи да учине. Али заслуга је у томе што се ова пореза која пада на потрошаче махом удара на предмете луксузне. И сам г. Пашић, ако ће искрено да суди, признаће да се плаћање по овоме предлогу оснива баш на ономе што је по његовом мишљењу најбоље, а то на приходу. Ту у једно и онима који говоре да ће мали трговчићи пропасти због уписа у радње, могу одговорити да нико по овом предлогу не ће платити више него колико према своме приходу несумњиво може да плати. За то су и разне врсте и редови плаћања овде стављене. Има две врсте и 16 редова, а који не би имао нигде ништа, не ће ни платити. На послетку можемо ове редове при специјалној дебати и друкчије и лакше удесити. Редови су подељени не само по приходу, него се ту узима на ум, и како ко ради; води се рачун о обртању његовог капитала, и о свему од чега зависи успех у радњи. Каже се, да су увете у упис и таке радње, наручите један од г. свештеника то је споменуо — које су још на старе наше дејствовале као снага за народно ослобођење. Тај господин свештеник рече, „зар да се удари намет и на оне радње које на саборима код цркава точе пиће и држе механе." Нека опрости тај г. свештеник, али ја морам да му кажем, ако је изишло што добро за народ, то је изишло из наше свете цркве, а неки крчмења пића око цркава. (Тако је.) Ми знамо, господо, да су пре Христа не само око цркве, већ чак и унутра у цркви били разредили астале и родавнице, па је Христос истерао пет из цркве и испретурао њихове астале. Сад по мњењу оног г. свештеника Христос би био учинио зло што је продавнице из цркве истерао, а ја сам уверен, да у овој Скупштини нико то одобрити не ће. Ми сви кажемо треба да се помогне народу. Сад кад је време, да се народу учини једно добро, и да му терет у колико га буде морао понети, буде са свим неосетан, сад се траже изговори, како да се народу не помогне. Не тако, господо! Ви хоћете да обарате предлоге простом игром речи и претпоставкама. Претпоставке овде не вреде. Разлог се разлогом обара.

Ја ћу да завршим погледом на главно наше питање. Оставимо појединости за друго време, и личне ствари за друго место, а овде да се запитамо погланито о нашем народном опстанку. Нов положај у свету доноси нам да будним оком пазимо на своје народне интересе. Ми видимо себе у средини народа који такође суревњиво пазе на своје народне интересе. Ми смо вазда поштовали стање освештано међународним правом, и једва је ко са релативно већим жртвама служио међународном праву, него што је српски народ. Ако има да се брани напредак цивилизације и човечанства, српски народ стоји готов да то брани. Својим прсима он је толико векова одбијао навалу варвара од целе Европе, те су се на западу могли и напреднији односаји и савршенија наука развити. Али опет за то народ српски не сме и не ће никад заборавити на се и на своје интересе. Ми овде не идемо ни на што друго, него на то, да се изједначимо у праву с другим народима. Нама се данас признаје право, да и говоримо са страним народима као самосталан и слободан народ.

И кад смо ми пошли тим путем и ушли у коло европских народа, ми морамо и установе које су се показале као нужне и корисне да поштујемо, па у колико можемо и да их усавршимо. Није истина да оно чему се тежи предлогом о коме сад водимо реч, може бити зло само за то што је, као што неки са свим неосновано потврђују, „западњачко." Нема ни једног народа у образованој Европи који нема уписа у радње. По томе, нико и нама не може одрећи право да то уведемо. Код других народа патентарија обухвата све радње. Али ми не смемо узети ону меру коју друге државе узимају; ми се морамо ограничити само на највеће радње, да би поштедили главну снагу наше народне привреде. Али ако и усвајамо тај систем за поједине радње, опет не ћемо да се о трошку једног реда плати што смо дужни, него ћемо ипак сви учествовати у томе плаћању, у колико се сви служимо и еспапима или производима који су предмет оних радња за које се упис предлаже.

Један од господе посланика изволео је запитати ме, шта би се у Швајцарској рекло о овоме? Господо, ја сам о овој ствари прво и чуо у Швајцарској. Овај исти закон, још у већој мери, постоји у свима напредним земљама. У Турској се као што знате све сваљивало на пољску привреду, па је дотерала да се распада. Ми хоћемо да идемо упоредо с образованим европским земљама, хоћемо да идемо путем, којим ће се најбоље очувати наша главна производна снага, наша пољска привреда и наша занатлијска радиност, хоћемо да идемо путем којим ће се стварати све веће благостање у већини народа, а не ћемо распад главне снаге народне. С тога смо и поднели онакав предлог, с

тога смо и ради да избегнемо притиске на све грађане. Ми смо нашли да је овај пут најкорисније. Ово је истина питање које се у појединостима и годинама може изучавати, али ми овде само начелно говоримо. Научењаци који би с научним разлозима повели реч о овоме питању, никад не би могли рећи, да је начело посредне порезе „бофл“ у науци, као што се то на жалост овде чуло; али кад је та реч већ пала, утешно је бар што је изрекао човек који сам није од науке. Није овде, господо, говор ни о западном систему ни о предлогу министра финансије, него је питање о испуњењу обвеза народа српског, обвеза уговорених пред лицем целог света. Нека се изнесу бољи извори за то, него што су предложени, па да их оборучке прихватимо.

Рече један посланик и то, да позове слуге у помоћ те да помоћу њиховом овај предлог покупи и избаци!! Избаците предлог, господо, али не можете рачуне, обвезе и дугове избацити. Размишљајте колико хоћете, ја вам и опет кажем, ако не усвојите ово што се предлаже, скоро ће доћи време, када ћете сами тражити да се усвоји то исто што сад не ћете.

Ја не ћу даље говорити у корист предлога. Ствар је пред вама и потпуно у власти вашој. Примите ли предлог или га одбаците, дуг опет остаје. Имам само да кажем, да је влада учинила за све што је била дужна тиме, што је нашла пред вас ово питање. Преглед рачуна који има да се плати вама је у рукама већ од месец дана, могли сте довољно размислити о ствари. На све што се изнело против предлога, ја сам одговорио, одговорио разлозима које нико није побио. Ви сте изјавили, да ћете достојно независној Србији одговорити обвезама њеним и поштено их платити. То је за владу доста. Кад ви хоћете да платите, нама је најпосле све једно, хоћете ли платити из једног или из другог џепа. Ми смо вам изнели по савести овај предлог, јер не знамо за бољи. Но и опет кажем да ми не полажемо на то, да узмете баш овај начин исплате а ни који други. Ми имамо убеђење, да је ово најбољи и најкориснији извор за исплату, али наша вера у слободу и право народа научила нас је да се у народним стварима, и кад народ решава о својој судбини, не клонимо вољи народа, па и сад смо готови, да примимо оно што већина хоће.

Сад изволите решити, а влада жели да се поименце гласа.

Министар председник рече: Немам ништа, господо, да говорим о самом предлогу; он је довољно објашњен од поштованог мог друга, министра финансије, као човека и стручног и за то надлежног. Ја ћу само као министар иностраних дела да кажем неколико речи као одговор оној господи посланицима, који су се дотакли спољног питања приликом овог претреса.

Један посланик и то, мислим, заједнички, казао је, да по уговору берлинском сада могу овде доћи странци, куповати непокретног имања и настањивати се. Да странци могу доћи овде то стоји, као што и наши људи могу на страну ићи и радити. То је допуштено грађанима свију држава по основима међународног права, но нема никаквог уговора о томе, да странци могу у нашој земљи куповати непокретног имања. Никакав уговор то не допушта, па ни берлински, а ако г. Пашић противно држи, он сигурно није разумео тај берлински уговор. Србија је потпуно одрешених руку да то право странцима допусти или да не допусти. Ово питање не стоји у свези с предлогом који се претреса, па због тога није требало ни уплетати га да уплива на ствар. Други један посланик, чини ми се ваљевски, додирнуо је друго једно питање спољне природе. Ја се нисам десно овде, али како сам извештен, он је казао, да влада износи пред Скупштину само користи берлинског уговора, а не износи и терете. Господо! Овде није место да ми испитујемо берлински уговор. Кад је било томе време, ми смо то учинили, и овај исти посланик ваљевски присуствовао је при том испитивању. Претресали смо и користи и терете, које берлински уговор доноси. Кад је ствар већ била решена у Берлину, онда је господар ове земље, који представља Србију према иностранству, са својом владом испитао и користи и терете овог уговора, и овластио свога пуномоћника, да пристане на уговор. То исто је и Народна Скупштина прошлог лета учинила и нашла, да се уговор може примити, па је то и учињено, — и Кнез и влада и Скупштина нашли су дакле да су користи веће него што су терети, које уговор берлински доноси Србији. Сад на овој Скупштина враћати се на тај предмет нема ни места ни разлога.

Берлински уговор није погодба, од које ми можемо узети један само део, а други да одбацимо; он је целина, која се, као таква или прима или не прима. Ко прима користи, тај мора и терете примити. И ми смо морали тако учинити. Кад смо примили кућу, онда морамо примити и све терете, који су на њој. Што каже посланик ваљевски да ће бити 8 милиона, то је са свим произволан рачун. Да је до наше воље било, извесно ми не бисмо пристали ни на најмањи терет. Да је Турска, као што чине друге државе у Европи, правила дугове на плодне предузетке, онда би терет био мање неправедан. Но дуговима турским не зна се трага, пита више, они су већином, као што је у конгресу кнез Горчаков казао: „жалостан ажиотаж.“

Односно тога колики ће тај терет да буде кажем, да то питање није још ни покренуто, а камо ли да би се знало колики је. Велике силе средством конференције својих посланика у Цариграду одредиће његову количину на „правичној основи“ као што гласи уговор. Шта више, за сада не може се ништа ни основа, која ће да послужи за мерило при одређивању цифре. Може се узети за основу простор земљишта, или његова плодност или број становништва, или културно стање, или друго што. Ја тврдим, да терет који ће нам с те стране доћи, још нико не зна. То је одговор онима, који су се дотакли овог питања без основа.

Сад што се тиче самог предлога, који се претреса, ја такође с гледишта спољне политике, имам да обратим пажњу на то, треба да избегавамо узакоњавати све оно, што не ћемо бити у стању да одржимо, а то је све, што би промењило ћумручке односаје. Није то само због берлинског уговора, него по сили нашег географског положаја. Ако бисмо ми дигли ћумручину, извесно је, да би је тако исто дигли и наши суседи, на по што смо се добро размислили,

да ли ће то бити корисније за нашу земљу или не, ми смо се зауставили од тога предузећа још пре уговора берлинског. Сада радимо да начинимо нове свесе трговачке; прошлог месеца отпочети су преговори, какви ће резултат бити, видићемо. Ово је што сам имао казати нарочито због тога, што у предлогу мањине одборске има један члан, који говори о томе да се трошарина на кафу, шећер и остало удари. Ви можете издати такав закон, али ће он остати само на хартији, и ми не ћемо постићи циљ за који се овај закон ствара.

Што се тиче овог другог предлога мањине, т. ј. односно прираза на све имућније класе, то, како се год рекли, онако нека и буде. Примити се може.

Нама је и г. министар финансије казао да ми не полажемо нарочиту важност на то да мора ово или оно средство бити, овај или онај извор. Нама се чини да је овај извор који ми предлажемо, најцелисходнији и најправеднији; а ако ви налазите да није, онда ми ћемо примити и други. Влада, даље, није противна ни томе, да се, како се гласови чују, ако би Скупштина решила да се овај предлог у основу прими, и одбору упути да се допуни и ревидира. У том случају пристајемо, да се саставе сва три одбора, али не мислим да би требало из сваког округа додавати по једног посланика, с тога, што није уставно да се Скупштина дели по окрузима, но може сам одбор да позове и друге посланике, да присуствују.

Због тога сад, кад председништво положи питање на гласање, ми молимо с наше стране, да гласање буде поименце. Онај који каже „за", значи да је за владин предлог с тим да се упути одбору где ће се саставити сва три одбора; а ко каже „против", значи, да је са свим противан предлогу. —

По овоме приступи се гласању поименце, и Скупштина са 90 против 60 гласова реши, да се предлог прими у основу и да иде одбору.

За тим потпредседник закључи седницу, и заказа састанак за сутра у 9 часова. Састанак је трајао до 7 сахата у вече.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић

Секретар
А. Ковачевић.

овлашћени потписници:

Таса Костић, Тома Стајић, Анта Нешић, Васиљије Пашић, Јосиф Марковић, Анта Пантић.

XLIV САСТАНАК

10 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Почетак у 9 часова пре подне.

Посланика 152.

Присуствовали: министар правде, и заступник министра просвете и црквених дела и министар финансије.

Секретар Ковачевић место Ж. Недића прочита протокол 32 састанка.

На овај протокол учинили су примедбе: Мита Миловановић и Иван Протић.

Скупштина по том усвоји протокол.

Секретар Ковачевић прочита протокол 33 састанка.

Чинили су примедбе: Илија Матић, Никола Пашић, Иван Протић, Карапешић и Дреновац.

Скупштина усвоји протокол.

После овога питали су потпредседника:

1. Илија Матић, да што се не износе пред Скупштину његови предлози.

2. Р. Тајсић, шта је с његовим предлогом, да се укину служитељи и дрва официрима.

3. Сретен Мићић, шта је с молбом 7 општина из среза златиборског.

4. Петар Стевановић, је ли одбор што решио о помоћи оне наше браће из сјеничког краја, који су се овамо доселили.

5. Алекса Петковић о мораторијуму.

Потпредседник одговори, да ће се споразумети с одборима о свима овим питањима.

М. Трифунац тражи осуство до свршетка садање Скупштине.

Скупштина не одобри оно осуство.

Потпредседник нареди, те се јави Скупштини за следеће предлоге посланика:

1. Миладина Манчевића и 20 посланика, да се умоли влада Његовог Височанства, да поради где треба, да се Србији присаједине чисти српски крајеви, санџак софијски и видински.

Упути се одбору за молбе и жалбе.

2. Петра Илића и 5 посланика, да се сељанима у пиротској нахији врате сувати, што су им Турци отели.

Упути се одбору финансијском.

3. Тодора Туцаковића, Вује Васића и 52 посланика, да се плаћање на радње распростре на све имућније чланове државе, где да дођу и чиновници и пензионари.

Упути се финансијском одбору.

Молба Павла Мутавџића пензионара из Крушевца, да се заведе мораторијум, упути се одбору за молбе и жалбе.

Овом одбору упућене су и следеће молбе и жалбе:

1. Димитрија Марковића из Књажевца, који се жали противу контроле због црквених рачуна од 1866 год.

2. Сељана општине грејачке у окр. алексиначком, да се ослободе данка за 1876, 1877 и 1878 год; јер су страдали у рату 1876.

3. Милеве удове Јована Миловановића, бив. учитељке у Ст. Србији, да јој се да издржање.

4. Сељана општине зуничке да им се укаже каква помоћ нарочито да се њихова добра чувају од продаје.

5. Ђорђа Тадића из Београда, да му се да помоћ, да усавршн своју радњу децимала.

6. Драг. Ниропанца јавн. правозаступника из Јагодине, који се жали противу одлуке министра правде што му је забрањено радњу.

7. Телеграфиста из Београда, да им се рачунају године службе као професорима.

8. Милице удове проте Петра из Ст. Србије, да јој се да државна помоћ, јер је њен муж ратовао 1876, 1877 и 1878 године.

9. Милана Петровића из Иванице, да му се дају признанице на све, што је од њега узето у време рата.

10. Стојана Димитријевића-Мицка из Београда, што му министар финансије не дозволава да уплаће у фонд удовички.

11. Недељка Јовановића из Поле с 14 другова противу писара среза левачког, Јована Петровића, што је незаконо извршио избор кмета.

12. Томе Трнцића из Шапца, да се ослободи плаћања данка за 10 полугођа, јер је био у рату.

13. Рад. Александровића и осталих из Обреновца, да се узакони, да се по варошима не сме недељом пазарити.

14. Мијаила Ускоковића из Ужица, да му се да 40 дук. што је потрошио примајући државну храну у рату 1877 и 1878 год.

15. Стевана Бојовића из Чачка, противу министра војног, због штете, коју је претрпио при куповини неких државних кожа.

16. Игњата Петровића из Цикоте у окр. ужичком, што га г. министар финансије не ће да ослободи данка.

17. Ђурђе удове Младена Ђирића из Дервента окр. књажев. да се задржи продаја имања њеног мужа који је пострадао у рату 1876 год.

После овога пређе се на дневни ред.

Известилац Јов. Стевановић прочита извешће законодавног одбора о изменама кривичног закона од 29 марта 1860, о строжијем кажњењу крађе стоке и земљед. алата.

Одбор је изјавио мњење, да се овај предлог усвоји.

Рад. Драгојевић противан је предлогу што је неуставан, што се њиме не ће да постигне циљ, што ће народ много да кошта и што наш народ због своје неразвијености није ни за самоуправу а камо ли за пороту, те да суди крвнце. Није се надао, да ће влада примити овај предлог посланика.

Панта Срећковић доказује, да овај предлог није усвојен у начелу. Он је за то да се у целоме предлогу каже: ко украде вола, ралицу и плуг да је опасна крађа а све друго да се избрише.

Извест. Јов. Стевановић објашњава, да је предлог усвојен у начелу и како суде поротници а како судије.

Потпредседник Скупштине, Марко Петровић, Милош Милојевић и Аксентије Ковачевић доказивали су, како је изишао овај предлог, како је усвојен у Скупштини и примљен у начелу и како сад може бити говора само о појединим тачкама и стилизацији.

Г. министар правде, како је при претресу ове ствари и начелном решавању казао: да влада Његовог Височанства држи рачуна о потреби и онако живе изјављеној жељи народа, да се на овај начин помогне противу крађе стоке и земљеделског алата, и само као изузетно влада Његовог Височанства сагласила се на закључак Скупштине у овој ствари. Ово се дакле има сматрати као изузетак, и по томе, воља вам је, то примити или не примити. Влада то са свим оставља расудству и решењу скупштинском.

Скупштина усвоји цео овај предлог.

Извест. А. Бабовић прочита мишљење одборско, да се усвоји предлог о укидању законодавног решења од 25 окт. 1872 (збор. XXV стр. 11) којим је био објашњен пропис § 243 крив. пост.

Скупштина усвоји овај предлог једногласно.

Тако исто усвоји Скупштина предлог о допуни члана 18 закона о пороти од 21 октобра 1871 г. (збор. 24 стр. 45).

И предлог закона, о измени § 23 устројства касационог суда од 20 фебруара 1865 (збор. 18 стр. 23).

Кад се овај последњи предлог прими, потпредседник рече: да Бог да, да до године буде: У име Његовог Величанства, и Скупштина се једногласно одазва овој жељи.

Извест. Ј. Стевановић прочита предлог закона о измени допуне § 479 грађ. суд. пост. од 14 јула 1878 г.

После овога објасни измену и показа њену целисходност.

Противу ове измене говорили су: Рад. Милошевић, Ђорђе Ђорђевић, А. Бабовић, М. Жујић и Гл. Петронијевић.

Г. министар правде објашњавао је измену и доказивао потребу за исту. Но по што су се чули гласови, да треба овај предлог проштудирати, г. министар правде захте да се дебата одложи за други пут.

После одмора који је трајао четврт часа, известилац законодавног одбора Бабовић прочита предлог министра просвете и црквених дела о уређењу више женске школе.

Предлог гласи:

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА
о уређењу више женске школе.

Чл. 1.

Задатак је више женске школе, да даје више образовање српском женскињу, и да спрема учитељке за основне школе.

Чл. 2.

Виша женска школа има пет разреда, а сваки разред свршава се за годину дана.

Оне ученице, које желе постати учитељке основних школа, дужне су у течају петог разреда практично изучавати школски рад у вежбаоници, која се за-

води при вишој женској школи с четири разреда основне школе. Правила за ову вежбаоницу прописаће министар просвете и црквених дела.

Поред тога, по свршетку овог практичног курса, приправнице за учитељке, полагаће учитељски испит из ових предмета:

1. Науке хришћанске
2. Српског језика са српском књижевности
3. Српске и опште историје
4. Педагогике са школским радом
5. Рачуна
6. Земљописа
7. Јестаственице и
8. Женског рада.

Чл. 3.

Оне ученице, које су свршиле вишу женску школу с добрим успехом, а нису походиле у течају петог разреда и вежбаоницу, ни полагале учитељски испит, могу то чинити и доцније, по одобрењу министра просвете и црквених дела.

Чл. 4.

У вишу женску школу примају се ученице, које нису млађе од 10, нити старије од 13 год., а које су с добрим успехом свршиле основну школу, или се приватно спремале. У првом случају полагаће пријемни, а у другом приватни испит, као што је прописано за све средње школе. — Уписивање бива првих дана школске године, а до краја августа могу се уписати још оне ученице, које су изостале због важних узрока.

Чл. 5.

У вишој женској школи учиће се ове науке:

1. Наука хришћанска
2. Српски језик
3. Српска историја
4. Општа историја
5. Историја српске књижевности
6. Педагогика с методиком
7. Рачун
8. Земљопис политички
9. Јестаственица
10. Хемија
11. Експериментална физика
12. Хигијена с дијететиком
13. Краснопис и цртање
14. Гимнастика и играње
15. Музика, певање и свирање
16. Страни језици: руски, француски и немачки.

Свака ученица дужна је учити један, ма који од ових страних језика, који сама или родитељи њени изаберу, но може и два и сва три изучавати ако жели.

Чл. 6.

Сви у чл. 5 поређани предмети обвезни су за све ученице више женске школе, осим свирања, које се оставља на вољу, и оне, које буду училе свирање, плаћаће одређени хонорар.

Чл. 7.

У ком ће се обиму ове науке предавати у вишој женској школи, и како ће се поделити на разреде и часове, прописаће министар просвете и црквених дела.

Чл. 8.

Чим буде могуће, министар просвете и црквених дела наредиће, да се ученице више женске школе обучавају у готовљењу јела, прању и неглању рубља и другим домаћим пословима. — Рад

свога имаће ученице стан и храну у школској згради — сиромашне о државном трошку, а имућне плаћаће за то онолико, колико министар одредио буде.

Чл. 9.

Виша женска школа има управитељку, и за сваки разред по једну класну учитељку, потребан број предавача, учитеља и учитељака језика и вештина и две помоћнице класним учитељкама.

Чл. 10.

Управитељка, као непосредни старешина школе води бригу, да се у школи добар поредак одржава, да сви који припадају школи, како наставници тако и ученице, врше своје дужности, и у свему што се школе тиче и њеног унапређења, чини предлоге министру просвете и црквених дела. Она у договору са класним учитељкама и предавачима, саставља и подноси министру на одобрење распоред предмета на часове, и одређује ред испита. Прима и уписује ученице у почетку школске године, и одређује комисију за пријемне и приватне испите. Води књиге о трошковима око завода и полаже контроли рачуне о истима. Она може у хитним и важним случајевима распустити целу школу на читав дан. Она прима и отпушта службеље.

Чл. 11.

Класне учитељке пазе на ред у разредима, воде белешке о долазењу ученица у школу, паве на понашање и владање ученица како за време школских часова, тако и за време одмора између часова, и воде ученице свог разреда у цркву над којој дође ред.

Свака класна учитељка предаваће и по који предмет и може имати недељно до 12 часова; и ако би класна учитељка предавала који страни језик или вештину, она не ће за то имати никаквог додатка.

Чл. 12.

Управитељка и класне учитељке више женске школе могу бити само оне, које су с врло добрим успехом свршиле код нас вишу женску школу или на страни сличну школу. Оне имају прву плату хиљаду пет стотина (1500) динара годишње. А за тим имају и периодичну повишицу, и то по свршетку сваке пете године по две стотине и педесет (250) динара. Последњу периодичку повишицу добиће оне на свршетку тридесете године службе. При овој периодичкој повишици рачунаће им се и оне године службе, које су до сад провеле у тим звањима. Управитељка осим тога, има још пет стотина (500) динара додатка и стан с огревом, ако то има у самом здању школском, а иначе нема права на стан и огрев.

Чл. 13.

Управитељку и класне учитељке поставља министар просвете и црквених дела, и оне, што се тиче рока службе и пензије, задржавају она права, која имају учитељи и учитељке основних школа.

Ради заступања класних учитељака, у време њихове болести, и предавања по неких предмета, а поглавито, ради спремања будућих класних учитељака, постављаће се у вишој женској школи и две помоћнице класним учитељкама, с годишњом платом по осам стотина (800) динара.

Чл. 14.

За предавање појединих наука, које не би могле стићи да предају класне учитељке, може министар просвете и црквених дела одредити стручне професоре из других просветних завода, као хонорарне предаваче. Ови хонорарни предавачи имаће плате за један час недељни сто и педесет (150) динара годишње.

За предавање вештина и страних језика, може министар просвете и црквених дела, у случају потребе, поставити нарочите учитеље или учитељке с годишњом платом од хиљаду (1000) до хиљаду и пет стотина (1500) динара.

Чл. 15.

Дисциплина у школи поверава се управитељци и класним учитељкама, а помоћницама само онда, кад заступају класне учитељке.

Казни, којима се могу подвргавати ученице више женске школе јесу: опомена, укор, стајање у скамији и изван скамије, одлучење од школе на време и искључење из свагда из завода. — Прве три казни: опомену, укор и стајање изриче како управитељка тако и свака класна учитељка у своме разреду; а последње две: одлучење и искључење изриче управитељка у договору са класним учитељкама, но последња — искључење не ће се моћи извршити без претходног одобрења министра просвете и црквених дела.

Чл. 16.

Одговори ученица оцењују се са 5, 4, 3, 2, 1. 5 значи одлично, 4 врло добро, 3 добро, 2 слабо, 1 рђаво. Те ће се белешке заводити у каталоге, које ће чувати класне учитељке.

Резултати годишњих бележака пореде се с резултатима испитних бележака. Која ученица има у резултату резултата два (2) та мора поновити разред, а која има у резултату резултата више од два, но из појединих предмета има два или један, та ће морати поновити испит из тих предмета. При поновљеном испиту оцена три (3) довољна је за поправку испита и прелазак у старији разред.

Чл. 17.

Годишњи испит у вишој женској школи држаће се у времену од 10 јуна до краја истог месеца, по програмима, које су наставници у почетку школске године поднели.

Чл. 18.

Учитељски испит полагаће се пред комисијом, коју, по одобрењу министра просвете и црквених дела, изабере управитељка с класним учитељкама и свима наставницима, и то у времену од 16 августа па до краја истог месеца. На овим испитима председаваће изасланик министра просвете и црквених дела.

Ближа наређења о овим учитељским испитима прописаће министар просвете и црквених дела.

Чл. 19.

Одмор школски, осим божићних и васкршњих празника, биће још и лети од 1 јула до 16 августа.

Чл. 20.

Сви трошкови око ове школе подмириваће се, по одобрену законодавне власти, из општег кредита одређеног на просветне цели.

Чл. 21.

Овај закон ступа у живот почетком идуће школске године, а то је 16 августа 1879 год. и тада престаје важити закон о устројству више женске школе од 17 јуна 1863 године и све оно што је на основу тога закона наређивано.

После тога прочита мњење законодавног одбора:

Народној Скупштини

Законодавни одбор прегледао је овај пројект закона и примио га је потпуно само је у чл. првом избрисао реч „српском“ а у чл. 8 изменио редакцију, тако да овај члан гласи:

„Чим буде могуће, министар просвете и црквених дела наредиће, да се ученице више женске школе обучавају у готовљењу јела, прању и пеглању рубља и другим домаћим пословима. — Рад овога имаће ученице стан и храну у школској згради и то сиромашне о о државном трошку а имућне плаћаће за то онолико, колико министар одреди буде.“

На ову измену пристао је и господин министар просвете и црквених дела.

Према томе законодавном одбору част је предложити Народној Скупштини да овај пројект закона с поменутом изменом прими.

Сима Живковић рече, да се овим предлогом постижу две цели. Даје се васпитање женском полу и спремају се добре учитељке. Скупштина је свагда најављивала своју жељу, да се просвета унапреди. Моли да се овај предлог у начелу прими.

Архимандрит Дучић у дужем говору разлаже важност овога предлога, корист од васпитања женскиња и спреме добрих учитељица. Примећава што није обраћена довољна пажња да се оне извежбају домаћим пословима и тим подобно. Изоставио би неке предмете, те да се оно што напред рече, постигне. На послетку је и за то, да се предлог прими у начелу, и да се управитељка и учитељке изравнају у награди с наставницима средњих завода.

Јаков Павловић такође у дужем говору казује, како се народно представништво свагда с највећом усрдношћу одазивало сваком предлогу о унапређењу просвете, па се нада да ће тако и у овај прилици бити. Сажаљева што раније није добили овакав законски предлог. Доказује велику важност школе и васпитања, и моли да се предлог прими у начелу.

Милош Глишић исказује свагдању своју љубав према просвети; чини му се, да се с пројектом иде на то, да се у неколико поправи стање учитељака те школе. Требало би предлог повратити у одбор, јер нико од професора није био при претресу у одбору. Темељ је просвети основна школа. Упитајмо како стоје наше основне школе. Њино преустројство врло је нужно. С тога би желео, да се овај предлог прими али да министар поднесе преустројство основних школа.

Заступ. мин. просвете и црк. дела, министар проведе, благодари говорницима на заузимању за ову племениту ствар; чини примедбу противу говора Глишићевог, који је свагда исказивао добре

расположење према просвети. Он мисли да нема никога, који би спорио потребу, да се наше школе свестрано унапреде.

Тамо тежи и овај предлог, па за то моли да се усвоји, јер би иначе остала у вишој женској школи нужна потреба ненамирена.

Известилац Бабовић побија говор Глишића тиме, што је у одбору био један професор велике школе, који је члан законодавног одбора. Преустројство основних школа условљено је спремом добрих учитеља и учитељака.

Милош Глишић вели, да ма како да је човек научен, он не може по својој памети предавати него по распореду, па кад овај није добар, онда није ништа постигнуто.

Димитрије Стојановић, позивајући се на изјаве скупштинске почињући од 1870 да се стање учитеља поправи, каза, да је говорио г. министру просвете, да најпре тај предлог изнесе пред Скупштину. Министар је казао, да је спремио предлог, и да ће га да поднесе идућој Скупштини. За то је пристао на овај предлог. Ако г. заступник министра не пристаје на тај услов, он би одвојио мњење.

Заступ. минис. просвете и црквених дела каза, да је министар спремио предлог о преустројству основних школа, и да ће га идућој Скупштини поднети.

Марко Петровић вели, да овај предлог тражи озбиљне и дубоке студије. Наша женска школа није до сад одговарала свом високом позиву, и за то се тражи њена поправка. Он не налази у пројекту материјал, који ће да попуни ову празнину. Овоме заводу оскудевало је домаће, управно, економно знање и васпитање. Ово ни у садашњем пројекту није заступљено. Казује своју љубав према просвети.

Критикује досадањи метод и правац васпитања у нашој вишој женској школи, исказује своју жељу, у каквом правцу да се наш женски пол васпитава, и по што овај пројект не одговара свему, што жели, захтева, да се одбаци и да се други бољи идућој Скупштини поднесе.

Заст. мин. просвете и црквених дела, министар правде, побија говор Марка Петровића, нарочито, што се из пројекта види, да ће се деца у овој школи васпитавати у народном правцу.

Новак Милошевић изјављује своје расположење према просвети, али жели, да се обазремо на наше прилике и обичаје. Ми сви видимо, да су наше школе тако уређене, да дају чиновнике. По тој методи уређена је виша женска школа. По његовом мишљењу, та школа требала би да даје не само добре учитељке него добре домаћице и добре мајке. То све није у пројекту. Основна школа треба да је темељ наше просвете. Тај је темељ врло рђав. Наше основне школе и учитељи су равни с пандуром. Крајње је време, да се основне школе преуреде и да се стање учитеља поправи. То је решено и 1875 год. па се заборавило. Предлогом овим хоће се да поправи виша женска школа. Ако се он прими, може се опет заборавити преустројство основних школа и побољшање учитељског стања. Он је за предлог, али да пре њега дође оно што напред каза и да овај предлог прошчитавају стручни људи.

Јован Бернђ није за то, да се овај предлог прими, док се основне школе не уреде и стање учитељско не поправи.

Заст. мин. просвете и црквених дела, министар правде, вели, да је добро што се исказује жеља за поправку учитељског стања и преустројство основних школа, али не треба одбијати ово што је пред нама. Основне школе не могу се усавршити без добрих учитеља и учитељака. Ове ћемо имати, ако подигнемо школе за њихову спрему. Овим предлогом постићи ће се та цел. Због тога моли да се овај предлог у начелу прими.

Цвија Осатовић чуди се, што није изнесен предлог посланика о уређењу основних школа и поправци учитељског стања, што је на свакој Скупштини тражено, него је донесен предлог, да се поправи стање учитељака више женске школе. Тражи, да се овај предлог одбаци и да се Скупштини поднесе предлог о основним школама и поправци учитеља.

Панта Срећковић вели, да школа без доброг учитеља не вреди ништа. Глишић је завео право мишљење на крив пут. Ако ћемо, да нам школе буду као што треба, треба да спремимо добре учитеље и да их добро наградимо, а пре свега, треба да подигнемо школе за њихову спрему. Овај пројект хоће да поднири ову потребу. Због свега овога, он је за то да се предлог прими у начелу, и да се виша женска школа подигне и у Нишу, Ужицу и Крагујевцу.

Мата Сарамарковић каже, да има места примедби Глишићевој, што при претресу овога предлога у одбору није било стручних људи. Била је практика, да кад се какав предлог о школама претреса, да се увек зову стручни људи. То сад није учињено. С тога би било мњења да се овај предлог поврати у одбор, те да се тамо на казати начини претресе и пред Скупштину изнесе, но да се најпре у начелу прими.

Глигорије Петронијевић вели, да не може никад бити противан оваквом предлогу, али он жели да се у њему обрати већа пажња на домаће васпитање, јер где тога нема, нема ни образовања. Он жели, да се усаврше основне школе, па да се онда усавршава виша женска школа.

Сава Обрадовић прихвата оберучке предлог који је управљен на ширење просвете. Слаже се са с Карамарковићем, да се упути одбору, те да га тамо стручни људи испитају и дотерају, па онда, да се у Скупштини реши.

Потпредседник каза да има 24 пријављена говорника и стави ствар на гласање хоће ли се решити ствар у начелу, или да се даље говори. Скупштина одлучи, да се ствар не решава у начелу, него да се продужи о њој говор.

Састанак је овај трајао до 1 сата по подне, а сутра се заказа у 9 сахати пре подне.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
С. Живковић.

потписници:

Анта Пантић, Васиљије Павић, Јесић Марковић, Т. Стајић, Анта Нешић, Тиса Костић.

XLV САСТАНАК

11 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

СЕКРЕТАР

Ђорђе Ж. Ђорђевић

Састанак је отворен у 9 сахати пре подне.

Присуствовали су сви гг. министри, осим министра војног.

Посланика на броју 150.

Секретар С. Живковић прочита протокол 34, који Скупштина усвоји, по што је учињене примедбу на исти г. Марко Петровић.

Секретар Ђ. Ж. Ђорђевић прочита протокол 35 стастанка, који Скупштина усвоји.

Секретар С. Живковић прочита следеће указе Његовог Височанства Кнеза, којим је благоволео потврдити:

1. Закон о привилегијама кредитног завода.

2. Закон о измени и допуни о устројству ћумрука.

3. Закон о допуни члана 18 о порези.

4. Закон о измени § 23 устројства касационог суда.

5. Закон о укидању наређења законодавног од 25 октобра 1872 г, којим је објашњен § 243 крив. пост. и

6. Закон о измени и допуни у казнителном закону од 29 марта 1869 г.

7. Указ којим се овлашћује министар финансије да Народној Скупштини поднесе на решење предлог о објашњењу т. 4 чл. 5 у зак. о пензионом фонду за удовице и децу умрлога чиновника, на контрактуалне чиновнике.

Секретар С. Живковић чита:

1. Предлог Милана Миловановића, које радње и занимања да уђу у упис у радње.

Скупштина упути овај предлог законодавном одбору.

2. Молбу Илије Ракића пензионара, да може његову књигу бесплатно преко поште претплатницима шиљати.

3. Молбу братства манастира Високих Дечана у Турској, да им наша држава учини новчану помоћ, будући манастир дугује Арнаутима 3000 дук. ц. јер они сада могу његово имање разграбити и тиме манастир упропастити.

4. Молбу качарског еснафа из Ниша, да за годину дана бесплатно могу сећи гору у државној шуми.

Све ове молбе упућене су одбору за молбе и жалбе.

Ранђел Миленковић тражи, да се пренесе на скупштинско решење његов предлог, да се продуже плаћања и на нове пределе.

Дим. Цветковић пита, шта је с његовим и г. Мијалка Раденковића предлогом: да се пооштре казне за дефиците.

За овим се прешло на дневни ред.

Заступ. мин. просвете и црквених дела, министар правде, најави: кад је саопштен г. министру просвете и црквених дела течај јучерашњег претреса у Народној Скупштини, о његовом законском предлогу „о уређењу више женске школе," г. министар просвете, спречен болешћу, да његовом речи, која се толико с одзивом у народном преставништву слушала, свој предлог заступи, написао је што иде:

Кад ме је, вели, тешка болест спречила, те не могу лично у Скупштину да дођем и објасним значај предлога, који сам имао част поднети и у одбору скупштинском заступати, то у овакоме моме положају, нека ми је дозвољено казати неколико речи о том предлогу овако писмено ради обавештења.

Многи посланици како чујем, примећавају за што нисам најпре изнео предлог о преображају основних школа, које по њиховом мишљењу, треба пре реформисати него средње школе.

Ништа пре ни боље за основне школе не можемо учинити, него да створимо могућност да оне добијају и ваљане учитеље. У тој цељи ја сам пре две године поднео Скупштини преображај учитељске школе, која даје основним школама изврсне учитеље; у тој цељи сад подносим преображај више женске школе, која ће по овом пројекту, давати основним школама изврсне учитеље.

То су први услови унапређења основних школа, и без тога не вреди никакав други преображај њихов. Кад с тим будем готов, онда ћу, као што сам и у одбору казао, поднети Скупштини пројект о преображају основних школа, који је спреман, али који без овога нити има смисла нити бих га ја могао поднети. С тога молим Скупштину, да баш у интересу основних школа, изволи одобрити овај предлог о бољем уређењу више женске школе.

За тим наставља заступник министр. просвете, да моли председништво да овим разлозима озбиљну пажњу поклони и реши поднесени предлог, без кога ни добре основне школе за женску децу имати не можемо; јер без добрих учитељака, које нама женска школа даје, а од сад ће по овом пројекту и боље давати, не може ни основна женска школа напредовати, а другог расадника за добро спремање учитељака немамо у нашој земљи. Камо среће да и више оваких установа имамо.

Иван Протић у дугом говору разлаже: како је свагда за то био, да се у нашој земљи шири просвета; да не жали никаква средства односно уређења наших школа, да се уреди просвета женскога пола. Признаје да ће више женске школе дати способније женске за учитељке. Но узимајући у призрење да основне школе по садањем уређењу и наставни, не одговарају свом задатку, а особито сеоске школе, — он би умољао владу да у што краћем року преустрои и уреди основне школе и да се учитељи и учитељке награде што је боље могуће, па тек онда може бити већања о уређењу више женске школе.

Министар финансије показује добре стране овога предлога, и побија неосновање наводе појединих посланика, и моли Скупштину да у начелу прими

овај предлог којим се иде у напред у просветном правцу.

Милан Жујић признаје, да је женска школа дала више добра но што нека гг. наводе, и према томе, нико није тој установи противан, но само се хоће да влади постави један услов, те да задовољи народне жеље, и поднесе предлог о уређењу основних школа. Кад то влада учини, онда нека поднесе и овај предлог, и онда ће сви дати свој глас за њ. За то је, да се за сада овај предлог одложи и да га г. министар поднесе заједно с општом реорганизацијом школа.

Никола Мандић није противан овоме предлогу што је изнесен, само је противан што није изнесен прво предлог о преображају основних школа, о чему је на свима скупштинама говорено и предлагано да се школе основне уреде и побољша учитељско стање. За то је да се прво поднесе предлог о томе, па онда о вишој женској школи.

Н. Пашић признаје, да се овим предлогом иде на то, да се наша просвета боље дотера; предлог има добрих страна а и неке мане. Добре су стране, што се њиме поправља виша женска школа, а поправља се и стање учитељака у тој школи. Рђава је страна што и ова школа није изједначена с гимназијама, а то би требало да буде. Даље, што предмети који се предају у овој школи, нису изабрани према потреби народној, у ономе што народ у опште од те школе ишчекује. За то је мишљења: да би добро било да се овај предлог врати одбору да се преради.

Коста Алковић из досадањих говора види, да су сви сложни о главној ствари, само је разлика у томе, што једни траже да се то одложи до идућег скупштинског састанка, те да се тада упоредо с питањем о преустројству наших основних школа реши. Поднети предлог требало би у мањем кругу проштудирати односно његових појединости, јер је сагласан у начелу с истим. Жели, да се предлог још ове Скупштине претресе, јер добит је и напредак када се ма који од наших просветних завода поправи, ма да је природније почети поправке од основних школа, па прећи на средње и т. д. Предлаже, да се овај предлог ради темељнијег проштудирања поврати одбору, па да стручњаке, који су овде о њему саслуша и своје мњење донесе, како би ова важна ствар што корисније по народ и саму наставу испала.

Милош Милојевић је за то, да се овај предлог у начелу прими, али само са неким изменама и допунама а то је, да се изједначи са средњим заводима. Побија неосноване изјављења о користи женске школе, па додаје, да из исте треба да излазе довољно спремне учитељке за основне женске школе. Из овог завода изашло је доста спремних ученица које су врло добро одговориле своме позиву, што више боље од многих учитеља основних школа.

Алекса Петковић каже, да је каза био и остаје за просвету, а то је и Скупштина показала одобреним буџетом за просвету. Но просвета треба да одговори потреби нашег народа, да нас спреми да будемо добри радници, трговци, економи. Предлогом користиће се само једна мала маса, помоћи ће се неким господским и неким трговачким ћерима. Та школа спремаће децу за господски начин, а не да буду добре раденице, економке и домаћице. Жао

му је што су занемарене основне школе, као темељ просвети, па жели да се кућа почне од темеља. Предлог је лен и користан, али је нужније оно што је пре. За то је, да се настава почне од масе народне, а то је од основних школа, па онда да дође ово; иначе не прима предлог. С тога је да овај предлог узме г. министар натраг и да почне преустројство основних школа.

У томе смислу говорио је и Петар Васић, јер не ће један предлог без другога.

Сима Живковић говори, да не можемо имати добрих основних школа, ако немамо добрих средњих школа, које ће да спремају добре учитеље. Ако немамо доброг учитеља, који ће да да душу тој школи, то ће да остане мртво слово. У тој цељи заведена је учитељска школа која је показала добре резултате и дала добрих учитеља нашим основним школама, који су то у пракгици показали. Предлогом овим иде се да се постигне двоје, да се васпитају добре матере, које ће да одгаје добро децу, јер нарочито најмећи утицај на детету остави домаће васпитање, које чини више него и сама школа. Друго, овим предлогом иде се на то, да се спреме добре учитељке. С тога треба овај предлог у опште примити. Одговара г. Алекси Петковићу, да је ова школа спремила више деце сиромашке него господске, и да су те сиротне ученице постале добре учитељке и на тај начин добиле парче хлеба.

Милан Ђурић у подужем говору разлаже важност женске школе, показује добре и рђаве стране њене, на завршује тиме, да ће свој посланички глас дати на предлог овај тек онда, кад се преустроје основне школе, поправи стање наших народних учитеља, који би тек онда с вољом свој посао вршили у пољу народа.

Милован Спасић доказује, како не стоје наводи неке г. предговорника, да се нико не брине за основне школе, но на против о томе је велика брига вођена, што доказује, како су наше основне школе поступно напредовале. Напомиње какве су грдне тешкоће у прво време биле да се добију добри учитељи, који су махом са стране набављани. Данас дошли смо до тога да имамо нарочити завод за спремање учитеља, јер школа без доброг учитеља не преди. Сада се хоће да виша женска школа спрема и добре учитељке, без којих не можемо имати ни добрих основних школа. Свој говор завршио је тиме, да онај, који би против овога завода био, тај је против просвете на ма колико викао да је за просвету.

Никола Радовановић говори, како је у самом одбору говорено о основним школама и да је г. министар казао, да то није могао сад да учини, но да ради на томе и да ће све то идућој Скупштини поднети, и његови су га разлози потпуно убедили и ми сада треба да примимо поднети предлог у начелу, јер се једнако говори хоћемо просвету, а сад кад је изнесен предлог, онда кажемо не ћемо и хоћемо да одбацимо или да одложимо до идуће године. Но признаје да нам виша женска школа није потребна, јер она нам је дала добре учитељке. Свој говор завршује тиме, да онај, који хоће да се овај предлог одбаци у начелу, тај није рад да збила прима просвету, него само на језику.

Ранко Тајсић је за то, да се владин предлог о вишој женској школи остави

у скупштинску архиву, па да се влади збиља препоручи, да за идућу годину поднесе предлог о преустројству основних школа и овај предлог нека влада пред Скупштину онда изнесе.

Иван Дамњановић слаже се с мишљењем попа Марка и Милана Ђурића, и за то је, да се овај предлог одбаци.

Јаков Павловић показује, како се овим предлогом хоће да уклоне поједине мане, које су се до сада показале, и још нешто дода ради бољег унапређења ове школе, која има за цељ да образује учитељке за сву Србију, јер тек тада имаћемо и добре школе. Побија наводе да се у тој школи уче само господска и богаташка деца, јер њих има једва једна петина, а остало су махом сиромашка. Напомиње, како богатији наши људи не дају своју децу у ту школу, за то, што та школа није пансион. Побија неосноване наводе, који су изнесени приликом дебате, и да није лепо што се таким средствима служе да шкоде научном заводу.

Љубомир Дидић је за просвету. Не стоји да се у тој школи уче само деца имућних људи, него већи је број по све сиротних, који се спремају за учитељице било женске било мушке деце, јер деца имућних родитеља не ће бити учитељице. Желео би да се предлог врати одбору, и да се тамо позову и сва гг. професори, који се овде налазе, те да у неколико учине потребне измене. Тако н. пр. у место свирања да буде предавање о љубави према деци и супругу. На место играње, кување и штедња у кући. У место комплименената, разбој, плетиво, шивење и т. д. У начелу прима предлог, а што се тиче основне школе, нада се да ће г. министар идуће године поднети преустројство истих пред Скупштину, а држи да га је у томе смело ратно стање.

Министар финансије сматра, да су најглавнији разлози, које је изнео г. Алковић и Петковић, јер и он је за то, да школа треба да спреми доброг Србина, који да заступи привредну потребу народну. Но г. Петковић мора признати, да добар Србин и добар радник мора да буде добар човек, а то се не да у један пут извршити, док се не пробуди свест. Сада морамо да гледамо шта је најглавније. Када би било питање, како треба да почнемо са школама, ја бих казао да почнемо с темеља, али овде већ имамо школа. Кад су се школе уважале тако се и радило, почели смо прво с основним, па средњим а најпосле с вишком школом. Министар просвете изнесе предлог пред вас за школе, на који, да имамо добре учитељке, како би се женска деца још боље спремила. Овај предлог треба примити у начелу, а природно је да се при специјалној дебати исправи и дода шта треба.

Заст. министра просвете и црквених дела, министар правде, изјави: да су сви говорници износили светлу страну образовања и просвете у нашој домовини, и да су ради да обгрлимо све што води напретку просвете. Ево прилике да се то посведочи. Оној господи која говоре да најпре треба да буде уређење основних школа и поправке учитељског стања, па тек онда да се пређе на ово, одговара: да би то значило да нешто једном руком дајемо, а другом одузимамо оно што дајемо, кад би одбили овај предлог. Нада се, да ће и једни хтети сад дати сведочбу своје ладноће према просвети. Нико није могао да оспорити да виша женска школа није прави расадник за добро спремање учитељака за основне школе, без којих ни ове не могу пожељно напредовати. Радовао би се када би чуо да се овде зачу глас: да буде таких школа не само у Београду него и на више места. Уверен је да ће Скупштина примити предлог бар за ову те да се усвоји, и то тим пре, што ово не ће коштати државу ништа више но и до сада. Нада се да такође Скупштина не ће бити неправедна према наставницама више женске школе, те да их остави да су испод положаја учитељака основних школа, које имају поред плате, бесплатан стан, огрев и послугу, а то немају учитељке више женске школе. На послетку изјави, да влада предлаже да се гласа поименце.

Потпредседник стави на гласање, и Скупштина одлучи већином гласова, да се овај предлог, који је поднесен од стране владе, у основу прими с тим, да иде у одбор.

За предлог гласало је 100, а против 32. Двојица су се уздржала од гласања, а 30 нису дошли.

Секретар С. Живковић прочита указ Његовог Височанства Кнеза, којим се овлашћује министар унутрашњих дела, да поднесе овогодишњој Народној Скупштини предлог на решење, да се имена и писма која долазе за народне војнике, на позицијама налазеће се, или их они шаљу, не подлеже плаћању поштанских такса.

Предлог је овај упућен законодавном одбору.

За овим је састанак закључен.

Састанак је закључен у 1 сат по подне, а на дневноме реду за сутра биће пројект закона о слободној штампи.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
В. Ж. Ђорђевић.

потписници:

Василије Павић, Анта Пантић, Анта Пешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

XLVI САСТАНАК

12 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДНИК

Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР

П. Срећковић

Присутни сви гг. министри.

Почетак у 9 сахати пре подне.

Председник јави да је састанак отворен, и позва Скупштину да саслуша једну изјаву.

Секр. С. Живковић прочита изјаву

грађана из Кладова, која би упућена одбору за молбе и жалбе.

Секр. С. Живковић прочита предлог Сретена Мићића и Петра Стевановића, да се подели на седам општина у срезу златиборском државни сеиат, о чему се моле и исте општине. И овај предлог упућен је одбору за молбе и жалбе.

Секр. С. Живковић прочита ове молбе и жалбе:

Молбу еснафа шустерског из Крушевца, да се забрани држање стране обуће по дућанима и трговинама.

Молбу Јоце Петровића добровољца, да му се дадс каква медаља, јер је и он ратовао за ослобођење и независност и добио чин почасног потпоручника.

Молбу Милоша Симића из Бољевца, да му се даде накнада за неко оружје, које је као патриота дао држави, о чему је Народна Скупштина 14 јануара пр. год. решила, да се његова молба преда влади на призрење.

Жалбу Милинка Грковића из Гор. Милановца противу решења министра унутрашњих дела, што му није дао задовољења да може наплатити за 7 месеци потков коња поштанских, и

Молбу 47 грађана алексиначке Бање, да се плаћања за три године обуставе.

Решењем Скупштине све су ове молбе и жалбе упућене одбору за молбе и жалбе.

Председник јавља, да посланици: М. Глишић, Ранко Тајсић и Андрија Перуничић траже осуство за све време овогодишњих седница скупштинских, и то двојица, Глишић и Перуничић, траже осуство због слабости здравља, а Тајсић због слабости у кући.

После говора неколико посланика, Скупштина им својим решењем дозвољава осуство до завршетка овог скупштинског течаја.

Председник јавља, да је на дневном реду предлог закона о штампи, а известилац је г. Бабовић.

Известилац А. Бабовић чита извештај одбора о штампи који гласи:

Народној Скупштини

По закључку Народне Скупштине од 13 т. м. законодавни одбор испитао је први закон о штампи од 23 октобра 1870 године, и измене и допуне његове од 15 децембра 1875 год. и увидивши из претреса о томе вођеног у Скупштини, као и из изјава владе, да је општа тежња у питању о штампи, да се слободној речи, која би служила истинској поуци народа и разумном претресу јавних дела, остави слободно поље, а само спрече злоупотребе, које се употребом права слободне речи могу учинити, одбор законодавни обзирући се на ово нашао је, да се ниже изложеним начином ова цељ може постићи.

Као што је познато, првобитни закон о штампи од 23 октобра 1870 год. садржи 53 члана, а допунама и изменама од 15 децембра 1875 додирнуто је 26 чланова, било да је који од њих замењен, било да је попуњен или укинут.

Одбор је нашао, да се могу задржати наређења у 11 чланова онако, како гласе на измена и допуна од 15 децембра 1875 године, и то: укинуће III члана замена члана X, укинуће чланова 14 и 46, измене чланова 15, 19, 25, 31, 35, 36 и 43 и још промена наслова под IV пред чланом 23.

А да треба укинути измене и допуне од 15 децембра 1875 год. код 13 чланова, и повратити у живот прописе из првобитног закона од 23 октобра 1870 год. и то: први одељак испод тачке б, члана II, и чланове: 6, 7, 8, 12, 21, 26, 27, 28, 30, 32, 50 и 51.

Најпосле да треба допунити члан 13 по првом мишљењу законодавног одбора од 10 т. мес. и по предлогу председника скупштинског, који је Скупштина усвојила. Према овоме, ових 13 чланова који се повраћају у живот из првобитног закона о штампи од 23 октобра 1870 год. гласили би овако:

Измене и допуне у изменама и допунама у закону о печатњи од 15 децембра 1875 године.

Члан I

Први одељак испод тачке б, члана 2 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 год. замењује се овим:

„Чим власт нађе да су поднесени предозначени докази исправни, издаће дотичном лицу уверење, да је испунило прописане услове за отварање ове радње, и не ће му правити никакве сметње у предузимању исте."

Члан II

Укидање члана 6 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 године отпада и повраћа се у важност члан 6 закона од 23 октобра 1870 године који гласи:

„Од сваког броја новина и од сваког повременог (периодичног) списа, што излази у Србији, мора штампар најдаље за један сахат пре, но што их почне раздавати или разашиљати, један примерак (егземплар) послати местној полицијској власти, или нарочито ради тога одређеном званичнику, који ће му на захтевање дати уверење о пријему, у коме ће тачно назначити време предаје примерка. Тај примерак мора бити снабдевен својеручним потписом штампара и одговорног уредника, или њихових заступника.

Чим протече један сахат од времена назначеног у уверењу о пријему, лист се може раздавати и разашиљати.

Од сваког другог печатаног дела, мора штампар, или, ако он о свом трошку не издаје дело, издавалац, или сваки други, који је наредио печатање дела, положити код месне полицијске власти, или нарочито за то одређеног званичника један примерак, ако је дело испод и од десет печатаних табака, на дан десет и четири сахата, а ако је преко десет печатаних табака, на три дана пре, но што ће се дело раздавати и разашиљати. Полицијска власт, или споменути званичник даје на захтевање дотичном лицу, као и за новине, уверење о пријему дужностног примерка.

Изузимају се од овог правила онакве печатане ствари, које се употребљују по послу трговине и свакидашњег саобраћаја, или по потреби домаћег и друштвеног живота. Таке су печатане ствари н. пр. разни печатани формулари (облигација, меница, протокола и томе подобно), ценовници, огласи и објављење јавних допуштених забава, јавних лицитација, објављење смртних случајева и томе подобно."

Члан III

Замена члана 7 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 год. укида се и повраћа у важност члан 8 закона од 23 октобра 1870 год. који гласи:

„Сваки штампар мора осим дужносног примерка (члан 6) послати три примерка, од сваког печатаног дела државној библиотеци, и један државној библиотеци у Крагујевцу, која ће му о пријему тога дати уверење.

Печатане ствари, поменуте у последњем одељку члана 6, изузимају се од овог правила.“

Члан IV

Замена у члану 8 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 год. укида се и враћа у важност члан 8 закона од 23 октобра 1870 год. који гласи:

„На сваком печатаном делу, осим оних у последњем одељку члана 6 споменутих, мора бити печатано име штампара, место, где живи, и где му је печатња.“

Члан V

Укидање члана 12 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 год. отпада и враћа се у важност члан 12 из закона од 23 октобра 1870 год. који гласи:

„Забрањено је без допуштења местне полицијске власти, по улицама, друмовима, пијацама или другим јавним местима продавати новине, листове, књиге, ликове, или ма какве печатане ствари. У писменом допуштењу забележиће се име и презиме продавца, и таквим допуштењем не може се други послужити.

Полицијска власт може овакво допуштење у свако доба од дотичног лица одузети.

Они, који разносе по вароши стране новине и привремене списове, изузимајући поштанске служитеље, дужни су такође набавити себи допуштење полицијске власти, да то могу чинити.

Они, који редовно по кућама разносе новине и листове, што излазе у Србији, односно тих новина и листова, не долазе под ово правило.“

Члан VI

У члану 13 измена и допуна од 15 децембра 1875 год., тачке 2, 3, 4 и 5 и последњи одељак замењује се овако:

2. Да је напршио тридесет година старости.

3. Да има пуну способност располагања са својим имањем.

4. Да није осуђен за злочинство или преступ, због кога се губи грађанска част, о чему ће поднети уверење од надлежног суда, и да је доброг владања, о чему ће поднети уверење од своје општине.

5. Да је свршио који факултет на великој школи у Србији, или на каквом страном свеучилишту, ако хоће да уређује лист или повремени списе политички, политично-економни или сатирични, а ако хоће да уређује лист војног садржаја, да је свршио војну академију у Србији или на страни, или богословију, ако је лист богословског садржаја, и

6. Да је најмање за пет последњих година плаћао потпун грађански данак и остале општинске и државне приреze и трошкове.

Члан VII

Члану 19 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 год. додаје се у првом одељку после речи: „а судиће их редовни судови,“ ово: „као хитне претходно, по прописима закона о хитним предметима.“

Члан VIII

Замена члана 21 у изменама и допунама од 15 децембра 1875 г. укида се, и повраћа у важност члан 21 закона од 23 октобра 1870 године, који гласи:

Ако неко печатано дело, намењено јавности, не одговара прописима чланова: 8, 9 и 16 закона о печатњи, или ако се нађе, да се у садржају неког печатаног дела налази кажњиво дело, полицијска власт може такво печатано дело узаптити. Исто тако може узаптити плоче, форме, каменорезе и остала оруђа, којима је дело печатано.

Полицијска власт дужна је за најкраће време поднети ствар суду, који ће најдаље за осам дана после тога решити, хоће ли се запт скинути, или ће и даље у важност остати. Овакво решење коначно је.

Члан IX

Додатак и замена у члану 26 допуна и измена од 15 децембра 1875 г. укидају се и повраћа се у важност чл. 26 закона од 23 октобра 1870 год. који гласи:

Ко прими на себе старање, да печатњом изда на свет неко дело, зове се старатељ (ферлегер) и он одговара за садржај истог дела.

Ако је садржајем печатаног дела учињен преступ, а није за старатеља случај члана 25 закона о печатњи, казниће се новчано до 150 талира, а ако ли је учињен злочин, а није случај поменутог члана 25, казниће се новчано до 300 талира, а ако:

1. Узет на одговор на првом испиту код власти не покаже писца или онога о чијем се трошку дело печата (издаваоца) и овај то не призна, или се то не докаже, или

2. Ако је писац, или онај, о чијем трошку дело на свет излази, лице које не припада под надлежност српских судова, или се ма из каквих узрока не може под суд да узме.

Члан X

Замена у члану 27 допуна и измена, од 15 децембра 1875 укида се и повраћа у важност чл. 27 закона од 23 октобра 1870 г. и у исто време додаје се овоме члану на крају тачке друге ово: а доцније откривање другога њега не ослобађа, и по томе ће овај члан у цело гласити овако:

Штампар, био за њега случај члана 25 или не био, као и мимо случаја члана 31 може осуђен бити, и то: кад је делом, код њега печатаним, учињен преступ, новчано од 10 до 50 талира, а кад је учињено злочинство од 20 до 100 талира, ако:

1. Нису при печатаном делу испуњени прописи чланова 8, 9 и 16 овог закона, или ако су дотична назначења лажно стављена.

2. Ако он, при првом испиту и саслушању, не покаже ни писца, ни издаваоца, ни онога, који се стара о издавању печатаног дела на свет, или, ако их покаже, али они то не признаду, или се не докаже, а доцније откривање другога њега не ослобађа, или

3. Ако писац, издавалац или старатељ, у време, кад је дело печатњом издато, није у Србији пребивао као српски поданик, или

4. Ако се докаже, да оно, што је

печатано, долази у ред недозвољених објавања (плаката).

Члан XI

Замена члана 18 у допунама и изменама од 15 децембра 1875 укида се и повраћа у важност чл. 28 закона од 23 октобра 1870 г. који гласи:

Уредник листа, поред случаја у чл. 25, кад се казни као кривац или саучесник, одговоран је за садржај свога листа и по штампарском закону, и то: ако је садржајем учињен преступ, казниће се новчано од 25 до 250 талира, а ако је учињен садржајем листа злочин, новчаном казном од 50 до 500 талира.

Ово наређење закона има за уредника важити и онда, кад је он осуством или другим узроцима спречен у уређивању и надгледању листа, ван ако је место њега постављен заступник.

Кад се уредник осуди на губитак личне слободе, онда се заступник мора поставити за све време, докле год уредник издржава одређену му казну.

Исто тако мора уредник имати одговорног заступника, кад је уредник посланик на Народној Скупштини и то пет дана пре, него што се отвори Скупштина, и за све време њена трајања.

У противном случају, сматраће се лист као да је без уредника и подлећи прописима овога закона.

Заступник мора имати сва својства, која се изискују за уредника.

Члан XII

Укидање члана 30 у допунама и изменама од 15 децембра 1875 отпада и повраћа се у важност чл. 30 закона од 23 октобра 1870 г. који гласи:

Издавалац новина или повремених списова, радећи противно наређењу члана 6 овог закона, осудиће се на казну од 10 до 50 талира.

Под исту казну потпадају: штампар, литограф или власник других радионица, у којима се механичким путем могу књиге печатати или ликови изготовљавати, ако погреше против чланова 6, 8, 9 и 16 овога закона о печатњи.

Осим тога, под исту казну потпадају старатељ, онај, који се сам стара о издању дела, као и онај, који по поруци од другога стара се да дело на свет изиђе, ако погреше противу чл. 6 ов. закона.

Члан XIII

Замена у члану 32 о изменама и допунама од 15 децембра 1875 укида се и повраћа се у важност члан 32 закона од 23 октобра 1870 год. који гласи:

Ко ради противно наређењима чланова: 10, 11 и 12 закона о печатњи, осудиће се на новчану казну од 5 до 50 талира или на затвор до шест недеља.

Члан XIV

Допуна члана 50 у допунама и изменама у закону од 15 децембра 1875 укида се и повраћа у важност чл. 50 закона од 23 октобра 1870 који гласи:

Новинама и повременим списима, као и књигама, што изван Србије излазе, може министар унутр. дела забранити унос у Србију.

Члан XV

Допуна између првог и другог одељка чл. 51 у допунама и изменама од 15 децембра 1875 укида се, а у осталом остаје чл. 51, по овим изменама од 15 децембра 1875 који гласи:

Ко продаје јавно, на углед излаже, или иначе, по своме занимању, распростире и раздаје печатане ствари, које су под зант стављене, и кад то чини после тога, кад је зант јавно или посебице њему објављен; исто тако, ко уноси или растура печатане ствари, које су ван Србије изишле а којима унос у Србију није допуштен, казниће се новчано од 10 до 100 талира или затвором од 15 дана до једне године.

Овим наређењем не искључава се казна, под коју ће дотично лице, по прописима кривичног закона, моћи потпасти, ако се иначе изнађе, да због садржаја кажњивога дела заслужује да буде кажњено.

Члан XVI

Овај закон ступа у живот од дана потписа Књажевог.

На све ове замене и допуне пристала је влада.

По овоме, законодавни одбор има част предложити Народној Скупштини, да изволи овај предлог усвојити, а г. министар унутр. дела поднеће штампан предлог од стране владе за специјални претрес.

За овим рече, да има једно одвојено мњење.

Д. Стојановић вели, да је он одвојио своје мњење и усмено ће га исказати.

И. Пашић тражи, да се прочита члан 25 крив. закона да се види казни.

Известилац Бабовић рече, да ово није 25 члан крив. зак. него је то члан овога предлога.

Министар унутрашњих дела вели, да има неколико штампарских погрешака у овоме предлогу, које треба исправити. Тако на првој страни на место „промена његова“ требало би казати: „промена надслова“. У члану 9 стоји „печатњом“, а требало би: „печатаном“. У члану 11 где се каже, „од“, треба да стоји „до“. —

Милош Глишић вели, да треба најпре говорити у начелу.

Председник разлаже ток ствари овога предлога и сматра, да он у начелу није примљен, па пита: сматра ли Скупштина да је овај предлог у начелу примљен?

В. Мапаревић разлаже ток ствари и вели, да је овај предлог у начелу примљен.

Ђорђе Малетић потпомаже говор Мапаревића.

Марко Петровић, позивајући се на протокол, вели, да предлог у начелу није примљен.

Анта Пантић вели, да је предлог у начелу примљен

Јак. Павловић тако исто тврди, да је предлог у начелу примљен.

Григор. Петронијевић вели, да предлог у начелу није примљен, а да је тако нека се прочита протокол, па ће се видети.

Известилац Бабовић вели, да је предлог у начелу примљен, јер ми имамо закон о штампи, па није ни изнесено начелно питање, него кад је истекао рок обуставе закона од 1875 год. онда су више посланика предложили, да се

тај закон уништи. У Скупштини је била већина да остане закон од 1870 године. Други су опет тражили, да се учине неке измене у закону од 1875 године. Појавио се и предлог председников, и онда је Скупштина једногласно усвојила да се преда одбору и закон од 1870 и закон од 1875 год. и председников предлог, па из свега тога да се састави закон о штампи, што је одбор и урадио, и сада може бити само специјална дебата о томе је ли одбор то извршио према решењу Скупштине.

Ак. Ковачевић чита решење Скупштине: „и тако је Скупштина једногласно решила, да се предлог одбора поврати натраг у законодавни одбор, да он с владом у споразуму изради закон о штампи". Факта дакле тврде да је Скупштина усвојила предлог у начелу, и нека председништво стави питање, на ће се уверити гласом Скупштине.

Алекса Петковић вели, да смо предлог у начелу усвојили с тим, да се регулише, т. ј. да се узме нешто из закона 1875, а нешто из закона 1870 и да се обухвати предлог председника Скупштине, и онда да се тако укупно изнесе пред Скупштину која да члан по члан претресе и усвоји или одбаци. Не може бити сада ни речи о начелу.

Ак. Ковачевић сматра, да начелни претрес о овоме предлогу још није свршен и да је ово опасна практика, која може имати опасних последица по нашу уставност.

Д. Стојановић вели, да су била 3 мњења и изјава владе: то је све упућено одбору. Сад треба да видимо, да ли је одбор водио рачуна о свима тим мњењима и да ли је све то обухватио, па ако није онда да поправимо, а то се може учинити само онда, ако се дебата у начелу води.

Известилац А. Бабовић чита закључак предлога: „По овоме законодавни одбор има част предложити Народној Скупштини, да изволи овај предлог усвојити, а г. министар унутрашњих дела поднеће штампан предлог од стране владе за специјални претрес".

Милија Поповић тврди, да је предлог у начелу усвојен.

Св. Карапешић вели, да као што је Алковић рекао, овај предлог није у начелу усвојен.

М. Глишић такође тврди да овај предлог није у начелу усвојен.

Р. Драгојевић, објашњавајући ствар, вели, да у истини није само извршена једна формалност, т. ј. није било формалног питања: усваја ли се у начелу.

Архим. Дучић, разлажући ствар, вели, да о начелном питању није ни било, нити може бити говора, по што закон о слободној штампи већ постоји и сада може бити само специјални претрес, а како он мисли, вели да је исказао у говору кад се дебатовало о предлогу двајесторице.

Председник ставља питање: ко је мњења, да је ова ствар о штампи примљена у начелу — нека седи, а ко је противног мишљења, — нека устане. Већина седи, предлог је дакле у начелу усвојен. И тако је Скупштина решила, да је овај предлог у начелном питању свршен.

Анта Пантић предлаже, да се даље ова ствар не претреса, него да се овај предлог преда надлежном министру да поднесе формални указ, па онда да се ствар претресе и усвоји.

Министар унутр. дела мисли, да ће бити боље, да се сад претресе предлог у свима појединостима, како би влада знала шта ће поднети: за то да га претресемо сад, па после не ће бити потребе, да га опет претресамо, јер ја, вели, не мислим да у овоме што друкчије предлажем, него само оно, што Скупштина жели.

В. Мацаревић захтева, да се ова изјава г. министра стави у протокол.

Председник сматра, да Скупштина после кад дође формалан предлог, не ће ову ствар претрести.

Известилац чита члан 1.

В. Мацаревић захтева да се прочита закон, како је тај члан гласио пре.

Секретар А. Ковачевић чита члан 2 закона 1875 год.

Р. Драгојевић вели, да се у овоме члану 1 вели, да чим власт нађе, да су поднесени докази исправни, издаће дотичном лицу уверење, да је испунило прописане услове за отварање ове радње и не ће му правити никакве сметње у предузимању исте". Ове речи, вели, „чим власт нађе" растегљиве су и неопредељене, па је мишљења да буде овако: ако власт нађе, да су поднесени докази исправни и ако му то уважи и налази да има способност за издавање новина, издаће му уверење одмах, а у противном случају известиће га решењем за десет дана од дана кад молбу прими, како би знао човек шта ће даље радити.

Новак Милошевић говори о слободној штампи, разлаже своје мишљење о појединим члановима, па је мишљења да остане стари члан 2 закона о штампи од 1875 године онакви какав је.

Марко Петровић вели, да је у предлогу заступљена само једна страна, јер је поцрпљена, вели сва строгост из једног и другога закона.

Глигор. Петронијевић говори, како ће овим предлогом да се спречи радња штампарска и да се скучи штампа, и да се не сме слободно писати ни говорити. Овде се иде, вели, да се одузме од суда а преда полицији. Он је против измене и мњења је да остане стари члан из закона о штампи од 1875 год.

Известилац Бабовић одговарајући Петронијевићу, напомиње му како постоје два пута, да се очувају интереси грађана. За један пут постоје власти административне а за другу судске. Прве стају на пут, да се не чине зла, а друге казне кривца. По закону од 1875 године судови дају задовољења увређенима, а овим се законом иде на то, да се стане на пут злоупотребама. Нека посланици изберу, шта је боље од овога двога. Одбор је нашао, да је боље овај пут, да се предупређују злоупотребе, јер је природа овога посла таква, да суд често и ако хоће да казни кривца, опет за то не може дати увређеноме правога задовољења.

М. Жујић пита, кад би ко год поднео све што се иште по закону полицајној власти, па да му се дозволи да издаје новине, а она би га решењем одбила, коме би се жалио у таквом случају?

Никола Пашић вели, да је овај закон противу слободе штампе, и да су узете строгости из закона 1870 и 1875 год. и из предлога г. Туцаковића.

Тодор Туцаковић вели, да се г. Пашић у своме говору дотакао и мене, наводећи, као да сам ја нашао некакав пред-

лог, о коме он мисли да је стега. Ја по мом мишљењу држим, да мој предлог не може бити никаква стега, по што сам ја предложио и предлажем, да ја желим да останемо при досадањем закону од 1875 године не само с тим, да имамо човека спремна и зрела, који хоће да се бави с општим стварима. И према овоме, г. Пашићу, ја сматрам и сматраћу, да то није никаква стега, кад се од некога захтева зрелост и спрема да може бити народни учитељ.

Известилац Бабовић вели, да се то зна по закону, т. ј. већој административној власти.

Н. Пашић вели, да речи „чим власт нађе ....“ значи, да власт може да одуговлачи колико хоће. На овоме нема апелате. Напомиње како је било у старом закону, где је имала места апелата. Он је за то, да се ова измена одбаци, а у важности (овај члан) да остане како је у закону од 1875 год.

Министар унутрашњих дела не мисли да нема места жалби, јер за свако дело у општте где није законом нарочно забрањено жалба иде вишој власти. Нема места да се то ставља у редакцији, јер се то само по себи разуме за сваку ствар. А како у закону од 15 децембра 1875 године остаје испод тачке б, члана 2 онај други одељак, по коме има места жалби, на случај, ако се не уважи молба, јер се замењује тамо први одељак а други ставови остају. За овим прочита, из чега се види, да се има места жалби и вишој полицајној власти и касационом суду, ако му суд не ће да објави оирму. По кад се хоће г. министар пристаје да се то нарично у закону стави.

Р. Тајсић вели, како г. министар признаје да три одељка вреде, онда нека се каже: „а остала три одељка остају у важности.“

Министар унутрашњих дела вели, да та напомена није потребно да стоји у закону, већ нека дође у протокол.

На питање председника Скупштина усваја овај члан I.

Известилац Бабовић чита члан II.

М. Милојевић доказује и разлаже, да је овај члан II најгежи, на предлаже, да онај, који прегледа не буде мање научен и изображен од онога, који пише, и да поднесе доказе да је развијенији од онога који пише, или бар онолико.

Марко Петровић говорећи, да полицајне власти не стоје на таквом ступњу образованости као они, који пишу строго научне књиге и да не могу заменити пређашњу цензуру, па предлаже, да се одреди пресни суд од 2—3 лица па он да доноси своје мишљење, да ли се може или не може пустити један спис, или лист, или књига.

Министар унутрашњих дела вели, да што се тиче способности између новинара и полицајаца, наравно да новинари треба да су изображенији. Но код нас од способних људи мало се њих бавило с издавањем новина. У колико зна, вели, за ово 10—15 година било је новинара истераних поштара и практиканата и још осуђених за ствари за које се не би могли да фале. А било је људи образованих и карактерних, али на жалост у малом броју. Сагласно би се с г. Марком, кад би ово била цензура, али ја, вели, не разумем б члан тако. Како полиција вата казнима дела, то овај члан даје њој само право да прегледа и увери се, да ли у каквом

спису нема казненога дела, па ако би било, она је дужна да поднесе ствар суду, а суд ће изрећи: има ли дела или не, и после га суд суди.

Нов. Милошевић је против овога члана, што се спис мора слати полицији јер то слање чини сметње издавању новина, него да остане онако како је у закону од 1875 године.

Никола Пашић наводи, како не може бити слободне штампе докле овај члан остане у важности, па за овим разлаже како је овај 6 члан практикован, па је мњења да се овај 6 члан са свим изостави, а да се каже, да уредник буде дужан да један примерак новина пошље полицији.

Г. Петронијевић наводи, како полиција може узапћавати новине и слати суду, а суд опет може налазити да нема кривице, публика опет охладниће према новинама које не долазе уредно, па се не ће ни пренумерирати. Ко ће овоме човеку платити дангубу и штету кад суд пресуди да нема кривице? На је мњења да се овај 6 члан са свим укине.

Р. Тајсић обраћа пажњу на реч „чим“ протече један сат и т. д. има две незгоде, јер полицај може задржавати лист дуже, а може њи и тумарати овамо онамо да се не може наћи. Због овога лист може бити упропашћен. Одсудно је противан овоме члану.

Коста Алковић разлаже садржину чл. 6 па вели, да се овим ставом хтело то, да новинар не чека дуго, а за новине је главно кад ће угледати света. Онај чиновник може му рећи: чекај, сада имам друга посла и тиме га забавити више, но што интерес његових новина захтева. Мњења је, да кваничник мора одмах издати уверење и да у уверењу буде означено време предаје и да се почне тај сат рачунати од онога часа кад се новинар пријавио чиновнику, а не кад је овај новине примио. Даље изузимају се неке ствари, које не спадају у књижевност, па је мњења да се од овога изузму и строго научне књиге н. пр. математика, физика, економија. Наводи пример кад би некоме пало на ум да се земља не окреће и т. д. јер вели, за овакве књиге нема страшнијега и већег суда, него јавно мњење и т. д. Он је противу целога предлога, али ако овај члан б остане, онда је мњења да се изузму строго научна дела.

Министар унутрашњих дела вели, како је предговорник номињао, како неко може написати ово или оно т. ј. и глупост. То је истина, али глупост не долази под кривични закон. Па ако ко хоће да доказује да се земља не окреће, полиција га не ће казнити. Пишите научне књиге какве хоћете, нико вам забранити не ће. Државна се власт бави одржањем реда у земљи, стара се да очува права појединаца, а да ли је каква књига написана паметно или глупо, то није њено. Наравно да државна власт води бригу да не буде у народу глупости, али кад их буде она за то не казни. Докле год интерес појединаца или чије право, или ред у држави не буде повређен или нарушен — државна власт не меша се. Кад се печатном учини злочин, који се казни по закону, онда власт шаље преступника суду да му суд суди.

Димитрије Катић вели, да се сваки народ, путем законодавства стара, да се осигура оно народу, што му је свето и неприкосновено и казни, кад је човек какљиво дело учинио. Кад би се

могла свака злоупотреба предупредити, било би добро, али се то постићи потпуно не може. Главно је, да уредник или писац буде човек образован, да новинари имају сва својства која потребују за такав велики рад. Мњења је, да овај члан отпадне према ономе члану где се и каква се својства изискују од уредника.

Ак. Ковачевић вели, да не ће служити на част полицајном чиновнику, ако би суд скидао запт са новина, који је овај учинио. За овим одговара г. Алковићу и закључује, да никако не треба изостављати члан 6, него га треба задржати у закону.

М. Ђурић у другој беседи доказује, да не треба примити члан 6, па у интересу, вели, народа и људи на влади да се одбаци чл. 6, а закон о штампи од 1875 г. у живот да се уведе.

Д. Стојановић противан је члану 6, али како види да ће се усвојити, онда не зна за што ће онај члан 13 о моралним гаранцијама. Мњења је да се чл. 6 не васкршава. И он је за то да се изузму строго научне књиге.

Милош Глишић говори противу чл. 6 и мњења је, да у свему остане стари закон од 1875 год.

Свет. Карапешић вели, да овим изменама и допунама у закону од 1875 год. овај 6-ти члан укинут је, јер спречава слободу писања, и слободу мисли. Мњења је да остане закон о штампи од 1875 г. но само да се усвоји овај члан 13 о моралним гаранцијама.

Панта Срећковић противан је васкршавању чл. 6; мњења је да се овај члан 6-ти изостави.

А. Богосављевић вели, да је многима криво, што се по новинама грде, али за владу ово није главно, него је за њу сва тежина питања у томе, да се одржи државни живот и поредак у земљи; али се поредак државни нема чега бојати, него непоредак. Честим обустављањем новина пропада новинар. Из свију ових разлога мњења је да се 6-ти члан одбаци.

Сава Обрадовић, слажући се с говорима Глишића, попа Новака итд. мњења је да остане члан 6 закона од год. 1875.

Председник министарства и министар иностраних дела: Ако у овој прилици узимам реч, то није у намери, да задобијем поштоване посланике за своје убеђење, но што сматрам за дужност да дам рачуна и Скупштини и јавном мишљењу о узроцима, са којих би влада примила предложени овај шести члан, ако би га Скупштина усвојила.

Овде, у колико сам опазио, посланицима, који су мало час о овом предложеном члану говорили, највише пада у очи то, што се спомиње полиција. Та околност, господо, која се спомиње, са свим је случајна, јер долази од недостатка наше државне организације, а није нарочито створена. У државама правним, које дуже живе, које су разпијенније од нас, постоји тако звани државни пристав (прокуратор), коме иде по један примерак повремених списа на преглед где овакав закон постоји; но по што код нас нема државног пристава, то му дужност врши полицијска власт.

У члану 46 закона о штампи од 1870, који сам и ја потписао, даје се право влади да може да спомиње новине и да их обуставља. Кад се повео претрес о печатњи пре неколико дана, ја сам од стране владе изјавио да нама није

тај члан потребан, јер га, и докле је важио, нисмо никада примењивали; а што је онда ушао у закон, то је било за то, што смо сматрали, да је био потребан за оно време прелазно. Тако исто и овај члан 6-ти, ако га Скупштина прими, ја сматрам да је природе прелазне. Ми сад излазимо из рата, који је трајао 3 године; духови се још нису стишали; још смо рањави, а ране наше још отворене стоје, пак не ће сваки новинар-лекар знати да их зељином помаже, већ ће их многи засипати сирћетом, што ће жестоке болове производити (бурно одобравање). Данас је мало кога међу нама, да не сноси још последице рата: или у свом материјалном стању или у губитку својих најдражијих. Или отац и мајка оплакују сина или брат и сестра брата, па ће се многи наборавити, а имајући могућност, нападати на ову свету ствар, на свети задатак, који смо извршили, те отежавати утврђење резултата постигнутог огромним трогодишњим жртвама. Мало има људи, који у таквом свом тешком положају могу своје болове да прегору према општем интересу народа. Ми смо извршили велики задатак, имамо лену тековину, драгу независност, но та тековина је још нежна биљка, коју треба смотрено заливати, којој треба светлости, а не пожара, да је одмах спржи. Ми треба оне што смо стекли да утврђујемо (консолидујемо), а кад то све буде, онда ћемо овај чланак дићи. Ми, Срби, често мењамо свој укус, уморимо се и добрим стварима, кад дуже трају, а у толико пре онима, које се не умогну оправдати као целисходне. (Чује се: тако је, тако је).

Врло је умесно казао посланик голубарски, да је Скупштина ту као контрола; она се скупља сваке године па кад се нађе, да су духови довољно стишани, довољно умирени, онда ћемо и сами тражити да се укине овај члан.

Новине се, господо, не пишу као књиге. Да се једна књига напише, ту треба времена, ту, ако би се писац и нашао у осећајима једовитим, страсним, он се полако хлади, и док напише 5—6 или 10 и више табака печатаних, он се охлади са свим. Никад не може бити у једној књизи тако страсних излива да могу толико шкодити, као у једном дневном органу, у новинама. Новине су орган полемике, њих руководе две побуде, што никад не попуштају, а то су: страсти и интерес. Често пута новине распале партајску борбу; и кад се таква борба распали, онда ју је веома тешко стишати.

Књига једна излази у години и две дана, а новине сваки дан. Лист тражи човека код куће, да га свако јутро чита, да га чита без непосредног противуречија, а одговор на оно што се у једном листу чита тешко баш да дође у руке опет оном истом читаоцу. На тај начин лист као капља пада сваки дан, и у колико на исто место пада, у толико иде све дубље. И будући да смо ми још на ровитом земљишту, то та капља може врло дубоко да оде. За то не треба да хитамо. Кад смо могли 40—50 година живити под цензуром, над смо 5—6 година могли живити под законом од 1870 год. и кад смо 3 године за време рата живили и без закона од 1870 и без онога од 1875 год. онда ћемо владе још за неко време моћи имати стрпљења и проживити с чл. 6-ти.

Ми обично заборављамо време и усло-

ве из којих смо изишли, па кад се нађемо у неком новом стању, ми мислимо да друкчије није никад ни било. Заборавили смо на пр. да је некад 17 чиновника правило законе за целу земљу, па се није питао ни један народни посланик. Данас вас народних посланика има $^{3}/_{4}$ (т. ј. 130), а Књажевих $^{1}/_{4}$ (т. ј. 40) па и опет приговарају неки због тих владиних посланика, које народи могу свагда надгласати.

Треба дакле да се обзирено на стање на ком смо изишли, да не правимо неприродне скокове. Претпоставите сад случај тај, да ми задржимо закон од 1875 године. Противу тога закона, у његово последње доба живота, појавила се била таква реакција, да ја мислим, не би ни година дана прошла, па би се таква струја образовала, да се можда ни у самој овој Скупштини не би задовољили ни законом од 1870 год., већ би просто тражили цензуру. Умереност је дакле у интересу саме слободе. А цензура није слобода. Споменула се, не повратила се. (Чује се: врло добро).

Ви знате, господо, шта је то цензура. Код ње се рукописи подносе цензору на преглед, где он не тражи само кажњиво дело, него брише и саме невине мисли. Ако се деси да какав појета има што да печата (ето нека каже г. Малетић), па однесе свој састав на преглед, цензура ми брише стихове, па шта више и саме сликове (одобравање). Законом о штампи ми не тражимо административну контролу, него тражимо судске гаранције.

Нека гг. посланици кажу, да је уредник, шиљући један број власти, принуђен да се погађа са чиновником, па мора нешто да изостави, што иначе не би чинио. Господо, ко је томе крив, што је уредник тако мало свестан свога права? Чиновник је дужан или да пусти новине, или да их даде суду; треће нема ништа, он ту нема шта да брише. А ако се дешавају ипак по неки изузетци, онда је то на основу добре воље уредникове.

Приметило се, да се строго научна дела не подвргавају овом прегледу. Ја не знам никакав случај, да се какав строго научен спис задржао, или да се сметало његовом издавању. Ми би смо били вољни примити исправку, да се строго научна дела изузму, али онда настаје питање, ко ће да оцењује, да ли је какво дело строго научно или није.

Лако је оценити, да ли је то астрономија или физика, али пише се и историја, а под видом историје може се писати и друго што.

У осталом сваки се закон прави према паравима људским, на пр. у неком енглеском закону стајало је, да се смрћу казни онај, који украде коња, тако је био строг закон. Сад, деси се случај, да један украде два коња, и судија му остави живот, јер, вели, није украо једног коња но два, а закон казни смрћу за једног коња. Дакле прави умеравају строгост закона.

Говори се даље да пропадају новине и новинари према овоме чл. 6. Кад је овај члан био у важности, онда је било мање новинара у затвору; на против, кад је овај члан био укинут, онда су апсане биле пуне штампарских преступника. Шта су учинили? Другима нису помогли, а себи су одмогли. Ја не браним овај члан у основу, но према нашим данашњим приликама, ја не велим да овај члан треба да добије печате

грађанство кед нас ако се усвоји, но само пролазно, докле ми ране своје не залечимо, док се не стишамо; кад то време наступи, онда ћу ја бити први, који ћу се придружити онима, који буду тражили да се овај члан 6-ти укине. (Вичу: Врло добро! Тако је).

Председник ставља питање и Скупштина већином усваја овај члан II предлога. И тако је члан II усвојен.

За овим састанак би закључен у 1 и по сахат по подне.

Председник Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
П. Срећковић.

Овуномоћени потписници:
Анта Пантић, Т. Стајић, Јосиф Марковић, Анта Нешић, Василије Павић.

XLVII САСТАНАК

12 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПРЕДСЕДНИК
Тодор Туцаковић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР
Живко К. Недић

Присутни били министри: иностраних и унутрашњих дела и војни.

Посланика има 151.

Председник отвори састанак и објави, де је на дневноме реду претресање предлога о слободној печатњи.

Известилац Бабовић чита члан III, и по што Сима Живковић предложи а министар унутрашњих дела објасни за уместан додатак, Скупштина усвоји овај члан с предложеним додатком, који члан има гласити овако:

„Сваки штампар мора осим дужносног примерка (чл. 6) послати два примерка од сваког штампаног дела државној библиотеци у Београду и један државној библиотеци у Крагујевцу, која ће му о пријему тога дати уверење.

Печатане ствари поменуте у последњем одељку члана 6 изузимају се од овога правила."

Прочита се члан IV и Скупштина га једногласно усвоји.

При читању члана V хтеде говорити Милош Милојевић о сликама, које се са стране доносе у нашу земљу као накараде и навлачи повод, но Скупштина усвоји V члан као што је предложен.

За оним се прочита члан VI.

Светозар Карапешић противан је што се наређењем овога члана тражи, да уредник мора имати 30 година старости и да је 5 година у једној општини плаћао данак. Он налази да је довољно да има 24—25 година, и да је једну годину плаћао данак, јер иначе према

просветном ступњу код нас тешко ће се наћи лица за уреднике код овог ограничења.

Никола Пашић, Глигорије Петронијевић, Милан Ђурић, Марко Петровић, Сава Обрадовић, Адам Богосављевић, Ранко Тајсић и Новак Милошевић, сваки у свом засебном дужем говору, доказују, да се прописима овога члана ограничава слобода штампе више него и самом цензуром, јер млади људи који сврше науке и имају способности и воље за овај рад, или ће изгубити вољу док дочекају своју 30 годину, да могу писати, или ће се одавати на друга занимања и забаталити се. Ако се пак до тога времена буду учили на университетима, опет не могу отпочети ову радњу, јер због тога не могу испунити оне друге услове, који се овим чланом траже; те тако не ће се у Србији наћи ни 3—4 човека који ће моћи уредници листа бити.

Раденко Драгојевић примећава, да је њему 4 тачка овога члана нејасна, јер не зна да ли се односи на онога, који је пре тога осуђен, или који се у то време буде судио за злочина и бешчасна дела, и да ли осуђени за та дела вечито губи право да буде уредник.

Известилац Бабовић објашњава, да је ово питање регулисано и јасно по закону и поступку у кривичним делима.

Јаков Павловић и Алекса Петковић, сваки у своме засебном говору, доказују, да су прописи у овом члану постављени умесни и нужни за оне, који хоће да буду учитељи народу са својим писањем, јер кад се за остале јавне послове поред способности иште још и зрелост и практичност, у толико више то се има тражити од уредника, који за народ пише, да пише оно што треба и онако како треба.

За доказ тога наводе како и судија и посланик народни, који у колегијуму раде морају ове године имати.

Министар унутрашњих дела у подужем говору наводи, да је овај члан стављен по предлогу посланика, који је предлог Скупштина усвојила, но међу тим влада са своје стране готова је у интересу слободне речи примити, да се у место 30 година старости стави 25 година, а у место 5 година плаћања данка да се узме 2 године.

И по што Скупштина изјави, да је довољно обавештена.

Председник министарског савета рече: Ви сте видели, господо, да влада пристаје, ако Скупштина реши да се од уредника не захтева да има више од 25 година и да је 2 године плаћао данак.

Овај предлог, као што вам је познато, није изишао од стране владе, него је изишао из најдубље средине скупштинске, и према одазиву који се онда показао према теме предлогу, ми смо мислили да је општа жеља ваша, па смо га и примили; сад смо видели да има и других мишљења, за то и пристајемо да се услови ублаже.

За овим Скупштина усвоји овај члан с предложеном изменом од стране владе.

Исто тако усваја и седми члан по предлогу.

Милан Жујић и Стојан Станковић на прочитани 8 члан примећују, да треба оставити рок де кога је полиција дужна предати дело суду, кад је суду прописан рок за који има дело решити, а

Димитрије Катић каже, да је то немогуће определити.

Милош Милојевић и овде напомиње слике, које се са стране доносе и пита, да ли се и оне могу узапћавати по овом члану.

Известилац Бабовић и Анта Пантић објасниће, да се узапћава све оно што је по закону кажњиво.

Скупштина по томе усвоји члан 8 по предлогу.

За овим усвоји 9, 10, 11, 12 и 13 члан по предлогу.

Кад је прочитан члан XIV,

Милош Гашић захте, да се стави наређење по коме је министар дужан објавити кад се какав страни лист забрани, да не би били наложени незгоди они који такве листове добијају а не знаду да је забрањен. И по што

Министар унутрашњих дела објасни, да се забрана стална једном листу објављује, а поједини бројеви не могу се објављивати нити је то нужно, Скупштина усвоји и овај члан.

На прочитани члан XV

Љубомир Дидић изјави, да би желео да се прошире, да се све слике које се са стране доносе подвргну комисијском прегледу, и ако не одговарају интересима земље, да се враћају а не да вуку новац.

Министар унутрашњих дела одговори, да је то дело полиције, по њеном задатку ако су слике скаредне.

По овоме се усвоји и овај 16 члан по предлогу.

Састанак је закључен у 7 часова у вече а заказан сутра у 9 часова други састанак.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић.

Секретар
Живко К. Недић.

потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Анта Нешић, Васиљије Павић, Т. Стајић, Таса Костић.

XLVIII САСТАНАК

13 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

А. Ковачевић

Почетак у 9 сахата пре подне.

Присутни сви министри.

Посланика било на окупу 153. — Дакле довољан број за решавање.

По што је састанак отворен, прочита се протокол XXXVI састанка, који се после примедбе М. Глишића усвоји.

За тим,

Секретар С. Живковић чита:

Молбу Јована Давидовића из Сремчице, да му се дозволи право механске III класе, како би могао механу подићи у своме месту Сремчици.

Молбу председника општине слатинске за одговор на молбу општинску под нету 12 децембра 1877 год.

Молбу Милана Павићевића и Ристе Јеремића с 10 другова из Ивањице, да се продуже плаћања још за годину дана, јер је и њихов срез страдао у рату 1876 год.

Молбу Милоја Милојковића из Књажевца, да му се плати погођена кирија за његову кућу, у којој је била станица у последњем рату.

Молбу Тодора Кара-Николића, да се нареди нова продаја његове очевине у Крагујевцу, која је у бесцење продата 1876 год.

Молбу еснафа обућарског и сарачког у Пожаревцу, да се стане на пут страној индустрији, и да се занати у нашој земљи заштите.

Све ове молбе Скупштина упути одбору за молбе и жалбе.

По овоме се прочита:

Предлог Ранка Тајсића и осталих, о печатању буџета у специјалности.

Предлог Симе Милошевића и другова, да се пограничне страже и стражари ставе под команду министра војног — које Скупштина упути законодавном одбору.

За тим потпредседник рече, да г. министар војни хоће да одговори на интерпелацију о пензионирању официра;

Министар војни рече, да управ не разуме ту брзоплетост, којом се тражи тај предлог. Код мене је, вели, тек пре три дана спроведен. Ви видите, да ни један предлог од министра војног није поднесен овој Скупштини, а ви хоћете с овим тако брзо.

Чини му се, да ово није користан пут, док се у другим земљама најављује већа готовост да дају могућност за унапређење војске Министру је ово врло непријатно; вели: и ја који сам на том месту, налазим се између Сциле и Харибде. Ја стојим пред Скупштином а немам пред собом војску с којом треба да радим. Ја треба да водим рачуна од решења скупштинског, али треба да водим рачуна и о томе, како ћу с људима и о гласу на страни. Наши ће се суседи радовати кад виде да наша народна Скупштина после рата не чини ништа друго, него само укида војски у место да јој захвали. Да је ово каква важна ствар, ја не бих жалио, али ово је само формалност и нико се тим правом око 15 година није користио. Ја бих вас молио да ми олакшате посао, а и успеху наше земље да учинимо добро, јер ја држим да није добро кад земља укида нешто што је постојало.

Било би у интересу земље и наше војске, да се с тим не хита кад се ради на устројству војске, а у току овог досадањег закона за ову годину, ја вам кажем да не ћу чинити никаква корака.

Међу тим питање је ово велико, и ја се нисам могао решити да Његовом Височанству предложим.

М. Терзибашић каже: или овај закон треба сад укинути или дати то право и свима осталим чиновницима, јер није право да се неко награди пензијом, кад ништа не ради.

Министар војни вели, да томе нема места, јер официри немају друга права, као и овде у Скупштини њих нема да своје право заступају, а други, грађански чиновници имају: њих нико други не заступа него ја. Најпосле не ћу, вели, да их браним, али мислим, да за ову годину остане овако, па кад буде опште преустројство војске, онда о овоме можемо говорити.

Скупштина се задовољи одговором г. министра.

За тим,

Известилац Јов. Стевановић прочита извештај одборски о предлогу да се укине закон о самоуправи, и мишљење одборско да се преко предлога пређе на дневни ред.

Никола Мандић вели, да је потписао предлог на то да влада поднесе предлог да се оно измени што треба, па ако је то он усваја, иначе је да се пређе на дневни ред.

Анта Нешић каже: Од како је самоуправе, кметови се мењају, рачуни се не полажу општински, догађају се паљевине, чине се зла, и кметови због овога не смеју да стају рђавим људима на пут. Због овога народ жели да се овај закон укине.

Скупштина усваја одборско мишљење.

Известилац А. Бабовић прочита извештај законодавног одбора о предлогу Ристе Илића о подизању јавних споменика у Србији; по коме је одбор мишљења да се преда влади на оцену.

Риста Илић вели, како је то међу нашом војском покренуто, и војна власт ту жељу прихватила, саставила одбор који је до сад прикупио око 300 дук. прилога и поднео предрачун фабриканту с питањем шта ће да кошта, али како се породило питање може ли се тај споменик подићи без дозволе централне управе, то је на томе и заостала ствар. С тога је и поднео предлог да се ово питање законом о јавним споменицима регулише, како би се они којих се тиче знали управљати.

Петар Стевановић вели, да је и у Ивањици за овакву ствар образован одбор, ког је потпредседник, за то моли Скупштину, и владу Његовог Височанства, да се овај предлог и оствари.

Скупштина усваја одборско мишљење.

Известилац Ј. Стевановић прочита извештај одборски о предлогу Томе Стајића и другова.

Скупштина усваја одборско мишљење.

Извес. К. Алковић прочита извештај законодавног одбора о предлогу Аврама Јовановића и осталих, односно ослобођења неких крајева од плаћања данка, по коме је одбор мишљења: да се преда влади на оцену и призрење, и рече, да оваквих предлога има више поднесених од народних посланика, а у одбору г. министар финансије казао је, да према закону има овлашћења да може поједине људе за које се докаже да су пострадали ослободити, а ако су и сви пострадали може их по основу тога закона сваког појединог ослободити. Но вели има у тим крајевима људи који и ако су погорели ипак су могући да плате данак, па за то да се не би овим обухватили сви, нужно је да не излази

нарочити закон за све у општо; на за то је одбор и донео овако закључење.

Авр. Јовановић вели, да је 1877 г. Скупштина решила, да се ратни страдалци ослободе данка, на опет се од неких овај тражио, за то ако остане по одборском мњењу, он ће се опет тражити, и онда ће им се и оно мало што су до сад припредили све продати.

Новак Милошевић каже, да се ослобођење данка чини по извештају начелства, а оно се слабо обазире на општинска уверења, с тога је да се донесе начин како ће се неко данка ослободити, но што тога начина нема, но је остављено министру на вољу.

Мијаило Јеремић вели, да овде међу погорелцима има и богатих, а нико опет није погорео више по Књажевац, али опет нису баш тако сви пострадали да не би могли да плате; за то је да то ослобођење цени министар.

Сава Обрадовић је за то, да се погорелцима не узима данак до 1878 полгођа.

Министар финансије вели, да скупштинске одлуке нема у овој ствари, но је било само питања и жеља изјављивана, па за то министар и није могао радити друкче него што му закон дозвољава. У закону стоји да министар може лично да ослободи онога, за кога се каже да није у стању да плати данак. Не може се никако узети да једна цела општина, а камо ли читав срез не може да плати данак. Наредно је начелством, да се штеде сви они који су погорели, али није могао да каже, да се сви тога ослободе. Могло би се најпосле још и то казати да људи не плаћају за оно време на које су били на граници, јер онда нису могли ништа да зараде. У осталом није се ни тражио данак од оних који нису били у стању да плате.

Стојан Станковић вели, да је за 1877 и 1878 полгође купљен данак од свију страдалаца и погорелаца у Бољевцу. У Општељу је власт једноме продавала вола за данак, а места нека у зајечарском округу са свим су сравњена тако, да је остала сама ледина. Ако су сад што набавили, не треба им то продавати, јер су то с муком после рата припредили; па с тога не треба да се одбаци ова ствар и људи не ослободе данка.

Сима Милошевић каже, ако хоћемо да им помогнемо, онда треба усвојити овај предлог да не плате данак до 1879 год.

Ак. Ковачевић вели, да ће се данак наплаћивати оноликo колико се од оних и наплатити може, а где се не може, ту ће власт учинити онако као што и за остале сиромахе чини; па за то је одбор лепо и казао да на ово власти обрате пажњу, и јављају који су оскудног стања те да се ослободе данка.

Бор. Милановић каже, ако ослободимо све оне који су неспособни за плаћање, онда смо целу једну трећину ослободили, и онда ко ће да плати данак? За то је, да се предлог одбаци.

Никола Радовановић вели, да је ово узето врло опширно да се ослободе извесна места од данка, јер међу онима има људи који су имовни. А кад се зна ко се по закону може ослободити од данка а ко не, онда ништа друго није остало одбору него онако да каже.

Петар Стевановић сагласан је с одборским мишљењем, јер влада ће ипак да поднесе предлог, па ако буде нашла да је што неправедно, она ће га одбити.

дети ко може да плати, а ко не може она ће га ослободити, само би требало уважити у призрење све у општо погорелце и страдалце и то равнодушно.

Милан Брачинац каже, ако досад има закључена скупштинског да се погорелци и страдалци ослободе данка, онда то треба и поштовати, па и да стално остане, а ако нема онда да се такво донесе.

Љубомир Дидић мисли, да се пакартирају сви они који су пропали са свим, а за у будуће да плаћају они који су у стању.

Милан Ђурић наводи жалосно стање села из округа ужичког, и пре и после рата, и како су они жртва за независност народну, а помоћ која им је до сад указана, тако је била незнатна да би многи од глади умирали да нису зеље и др. јели; и од њих се већ тражи порез, за то је, кад им се друга помоћ не може дати, оно бар да се ослободе данка још за једну годину дана.

Министар финансије вели: Ако је ко пострадао, он је пострадао не због себе него за општу ствар, јер је рат овај вођен за ослобођење и независност наше земље. Сасвим је праведно да се држава која је дошла до извесне добити сети њих и помогне колико више може. Онима који су пострадали, погорели и остали без икаквог средства, ми смо по могућству учинили помоћи. А не стоји то да се од њих тражи данак, и не само да им се то не тражи, но им се још и помоћ чини колико народ може да чини, а и зајам и реквизиција пратиће им се, а о томе постоји закон. Ако би се хтело да се ослободе данка сви који се рачунају у ратне страдалинке, онда у колико се овај од њих не би наплатио, морало би се наплатити од других. Који год треба да се ослободи он се ослобођава, али за то не губи се и број пореских глава него плаћа други. А као што је право да се ослободе они који не могу платити, тако би исто било неправедно ослободити оне који могу да плате.

Глигор. Петронијевић каже: Треба ову нашу браћу мало да оставимо да се одморе да прикупе животну снагу, како би доцније постали способни чланови ове земље и могли сносити државни терет. За то треба предлог усвојити с тим, да се ослободе само они који су у рату страдали па ма из среза или округа били.

Известилац Алковић вели, да речи: „да се овај предлог преда влади на оцену“ значе, да се ова ствар препоручи влади да она изврши жеље које су у предлогу означене, па дакле и одбор је желио да се помогне правим страдалцима, а влада ће се својски побринути да их сазна, и ослободиће их плаћања данка.

Мијат Ђаланин каже, да ови људи нису пострадали за поједина лица и себе, него за општу ствар, па за то им треба помоћи, а ако не којим другим начином оно бар ослобађањем данка. Власт ће најбоље знаћи које треба ослободити, па за то је за предлог одборски.

Потпред. Вујо Касић вели, да се овде види расположење целе Скупштине да се помогне нашој пострадалој браћи, па и сам г. министар ту мисао дели. Не само што је одбор донео одлуку да се влади преда на оцену, но мисли да

треба и Скупштина да прихвати, па да још каже „и владином призрењу".

Влад. Вујовић такође је за то, да се ово да влади на оцену и „призрење" па наводи, како је у путовању, као владин комисар, слушао како народ каже, кад им се порез потражи, немамо сад, него да нас власт причека до јесени док приберемо храну па ћемо платити, те по томе, опи се не изговарају да немају, него су само почек тражили. Истина, има их и таквих којима не треба тражити по опростити, али између њих има их који могу да плате. За то је за предлог одборски.

По овоме Скупштина усвоји одборско мишљење с додатком, и „влади на призрење".

Извест. Гудовић прочита извештај одбора финансијског на молбу М. Терзибашића да се ослободи држања кључа од зграде у којој се чувају справе и остали прибор за израду државних хартија, које представљају новчану вредност, и контролисања израде државних обвезница, и мишљење одбора да се ова молба уважи г. Терзибашићу, и да се за ово изабере други члан на место овога.

Скупштина усвоји и изабра г. Дучића.

Извест. Ј. Стевановић прочита предлог владин о укидању последњег одељка члана 132 устава од 29 јуна 1869 год. и мишљење сва три одбора.

Скупштина усвоји предлог аклама-цијом.

За тим потпредседник рече да има да учини Скупштини нека саопштења владина, која су тајне природе за то огласи тајну седницу.

Састанак је трајао до 1 сахат по подне.

Председник
Т. Туцаковић.

Секретар
А. М. Ковачевић.

потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Василије Павић, Таса Костић, Анта Нешић, Т. Стајић.

XLIX САСТАНАК

15 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Присуствовали гг. министри: унутрашњих дела, правде и финансије.

Састанак је отворен у 9 сахата пре подне.

Има довољно посланика за решавање. Секретар А. Ковачевић прочита протокол 37 састанка.

М. Милојевић примећава, да он није казао да ће поједине интересције тражити да им се наплаћује 18% него осам од сто, и после говорио је, вели, подједнако о добровољцима и о усташима.

Љубомир Дидић примети, да он није причао, него је говорио и доказивао, а прича се само на седељкама.

Милан Милошановић примећава, да његова најглавнија мисао није записана, јер је он казао, да су власти ондашње пиле на то, да против закона људима заузму имања, и да су начелник и министар криви.

Димитрије Лазаревић примећава, да је нешто забележено, али он није ништа говорио, о интересу и повластицама кредитне банке.

Потпредседник јави, да ће ове примедбе ући у данашњи протокол.

За тим би прочитан и усвојен протокол 39 састанка.

Секр. С. Живковић прочита ове молбе и жалбе:

Николе Швабића из Божурње, који тражи да му се врати задржана плата за време рата.

Општине гучанске у округу књажевачком, која се жали противу сељана села Маљинске-кожељског ср. тимочког.

Тодора Благојевића из Трстеника, који моли, да му се што пре реши његова брачна парница.

Неколико занатлија обућарских из Пожаревца, који моле, да се увоз стране обуће забрани.

Ђоке Лопаревића Црногорца, који моли, да се црногорске породице из Петровог села преселе у велику Коњушу окр. топличког.

Павла Пешикића из Алексинца који моли, да му се накнади штета због рата у 1876 години.

Еснафа обућарског из Књажевца, који моли, да се увоз обуће забрани.

Сељана села Висибабе у округу ужичком, који се жале на свога кмета Јована Јовановића.

Пауна Караклаје из Шареника окр. ужичког, који се жали на министра унутрашњих дела.

Милана Курћубе бив. служитеља општине ивањичке, који моли за помоћ.

Круне, пок. Алексе Јаношевића, која се жали противу решења министра финансије.

Све ове молбе и жалбе упућене су одбору за молбе и жалбе.

Известилац одбора за молбе и жалбе Марко Петровић, прочита мњење одбора по молби Николе Крунежевића које гласи: да се препоручи влади, да овој молби даде удовлетворење.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац прочита мњење одборско по молби Софије пок. Николе Петровића мајора које гласи, да се пређе на дневни ред.

Илија Матић каже, да овај човек заслужује сваког призрења. Он има породицу и старога оца, који је дошао до просјачког штапа. Кад не би наградили заслуге оваквога човека, онда се не би показали достојни жртве коју је учинио. За то је мњења, да се ствар даде влади на оцену.

Новак Милошевић каже, да његова породица има праве да добије пензију

ни два фонда: на удовичког и инвалидског, а то је доста.

Иван Протић разлаже, како су и он и његов син жртвовали се за нас, па за то треба имати призрења на његову породицу.

С. Живковић разлаже, како покојни Никола није умро од његове природне смрти, него бранећи земљу. За то је дужност наша да се покажемо благодарни и да створимо људима волу да се жртвују за отаџбину. Он мисли, да удовица покојникова доплати улог, па онда да добије право на његову пензију из фонда удовичког.

Н. Дучић каже, кад породица овог погинулог не може да добије пензију из фонда, а он је погинуо за отаџбину, онда је право да јој се да каква помоћ из државне касе. За то би требало да се да ствар влади на оцену.

Милан Ђурић каже, да народно представништво не сме остати хладнога срца према јунаку, који је пао за ову земљу. За то је мишљења, да породица његова доплати оно што треба, па да добије право на пензију.

Војин Радосављевић вели да је познавао покојнога Николу као поштеног човека и ваљаног војника, па заслужује да се његовој породици помогне.

Милан Брачинац напомиње недоследност Ивана Протића и Милана Ђурића, који су увек били за штедњу, а овде дају из туђега џепа. Нека се удовица покојникова обрати Скупштини, да јој се из државне касе помогне, а сад да се пређе на дневни ред.

Св. Карапешић прави разлику између простога војника и једног команданта, па каже, како би себи овако могли само штету нанети, јер би команданти у другим приликама могли мало подаље стати. Мњења је, да се да влади на оцену.

Гл. Петронијевић налази, да треба породици оваквих људи указивати благодејање, јер где треба дати ту треба дати.

Министар унутр. дела каже, да и влада дели та иста осећања према покојном мајору Николи. Он је доиста у једном сахату са својим сином погинуо. Он мисли да одбор није против закона учинио, што је овако предложио, али влада нема ништа против тога, да јој се ова ствар упути на оцену, па да види колика је удовици покојниковој редовна пензија, па да се нешто дода. (Чује се: тако је најбоље).

Б. Рушчуклић каже, да молитељка има 5 дук. и два динара месечно.

Тодор Туцаковић верује, да се не може из овога фонда дати, но опет мисли, да ће бити врло незгодна ствар да се породица оваковог једног човека који се борио за земљу, остави без помоћи. За то је мњења, да се ово упути влади на оцену, па да се овој породици да помоћ или из инвалидског фонда, или из државне касе.

А. Ковачевић примећава, да тој породици не може бити довољна помоћ из фонда инвалидског, у колико је законом одређено, ако јој се не да још каква помоћ из државне касе, за то је мњења: да се да влади на оцену.

Т. Туцаковић напомиње, како та удовица има у Крагујевцу кућу, за коју се може управо казати, да није њена, него само носи фирму њену. Он је слушао да су судије инвалидског фонда увели то у рачун. Но кад се да ствар

влади на оцену, она ће све то измерити, па јој нешто додати или из фонда инвалидског, или из државне касе.

Известилац напомиње, како одбор не пориче врлине и заслуге погинулога Николе, али је фонд удовички приватна ствар, а не државна, с којом би Скупштина могла располагати. Ако и Скупштина налази, да те заслуге треба наградити, онда то може бити из државне касе а не из приватне.

Потпредседник стави ствар на гласање и Скупштина великом већином реши: да се ова ствар да влади на оцену.

Известилац чита мњење одбора по молби Јелене, жене Косте Марковића судије, које гласи: да се преда влади са свим на призрење.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац чита мњење одбора по молби Николе Арсеновића етнографа.

Н. Милошевић каже, да би требало том човеку да се исплати што има, и да се поништује решење скупштинско.

К. Алковић објашњава, како је држава откупила рад овог молиоца, и то се већ налази у музеуму. За то оно, што није плаћено, треба да се исплати, јер ово је дуг који ваља исплатити, а види се да је овај човек у оскудици.

Н. Пашић пита, колико има да се плати.

Известилац објашњава да цео тај рад кошта 1200 дук. од које суме плаћено је 378 дук. и 20 гроша.

В. Мацаревић налази, да министар финансије пре сваког разговора треба Да каже за што ово није плаћено.

Министар финансије одговара, да он има само да исплаћује стручне издатке или друге по буџету, а ова је ствар пред министром просвете, па ако има што да се плаћа то он зна.

Заступник министра просвете, министар правде, најављује, како овај човек доиста заслужује призрења и влада је пре неког времена од своје стране учинила предлог законодавном телу. Ствар је пред финансијским одбором и овај може учинити што треба још за трајања ових седница. (Чује се: врло добро), а добро би било да што пре учини.

Милован Спасић разлаже, како је предлог о овој ствари учињен још 1875 године, но одбор није могао до сад ствар размотрити због других послова. Међу тим одбор ће учинити што треба па ће изнети пред Скупштину.

Известилац каже како је Скупштина 1875 године решила, да се ова збирка откупи и нешто је плаћено а остало се задржало због рата. За то је он мњења, да влада ово исплати.

Скупштина одлучи: да се ова ствар као хитна преда финансијском одбору те да овај исту размотри још за време овогодишњих седница и Скупштини поднесе.

Известилац чита мњење одбора по молби Јенке пок. Јосифа Хермана које гласи: да се ова молба преда влади на оцену и призрење.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац чита мњење одборско по жалби неколико грађана општине ужичке.

Милан Ђурић каже, како је власт полицијска за време рата овлашћена била да поставља за кмета кога за добро нађе. Начелник буде наведен од неких те постави једнога, који је био у стању материјалном посрнуо. Он је скупљао све приходе, а није плаћао

никоме. Кад је одбор потражио рачун од њега, он је казао, да одговара само начелнику, који га је поставио, и одбор се обрати начелнику да касу затвори и извиђај нареди, јер је било злоупотреба. Кад то начелник не хтедне онда одбор сам затвори касу, а међу тим жали се министру унутр. дела, па и самом Његовом Височанству. Министар упути одбор на начелника, а из тога се види, да је начелник неискрено известио министра. За то мисли, да треба одредити комисију, на које крив нека одговара.

М. Брачинац објашњава како Скупштина као законодавно тело може претресати само она решења, која су била пред надлежним министром. Јер Скупштина има посла само с министром. За то треба да се пређе на дневни ред.

М. Жујић мисли, да је Скупштина надлежна за ову ствар, и да треба одредити комисију, те да се види, да ли ће се у општинама радити како закон хоће, или како појединци људи.

Н. Милошевић каже, да су овде две ствари. Прво, што начелство није бдило над интересима општинским, а друго, што је сметало грађанима да бирају за кмета кога хоће. За то треба одредити комисију, па нека се види ко је крив.

Гл. Петронијевић одговара М. Брачинцу, да је Скупштина истина законодавно тело, али је и контрола, да види да ли се врше закони. После, Скупштина има право, да реши сваку ствар, која је била пред надлежним министром, а она је била. За то је и онда се комисија нашље.

Милија Поповић чуди се, како је свима задао посла тај округ ужички с тим капетанима и начелницима, а не зна се баш до кога је кривица.

Милован Спасић каже, да општина треба, ако јој рачуни нису уредни, да се обрати на министра финансије; а ако хоће да тужи начелника, онда на министра унутрашњих дела, и те две ствари треба раздвојити.

Министар унутр. дела разлаже, да министар не може ништа наређивати о једној ствари, док та ствар није била пред начелством као нижом влашћу, онако, као што се нико не може жалити Скупштини кад ствар није била пред надлежним министром. Кад је он издао решење о овој ствари, онда она још није била пред начелством, и за то је казао, да се то сачека. Ништа дакле није на путу да се и даље учини што треба.

Скупштина за овим усваја мишљење одбора.

Известилац чита мњење одбора по жалби Јулијане Павловића из Чачка, које гласи: да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац прочита мњење одбора по молби Ђорђа Јовановића и другова из Прокупља, које гласи: да се преда влади на оцену и призрење.

Скупштина усваја ово мњење.

За тим прочита мњење одбора по молби општине мозговачке, које гласи: да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја и ово мњење.

Известилац прочита мњење одборско по молби Грујице Поповића из Трнаве, које гласи: да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац чита мњење одборско, по молби Јелене Петра Шарковића бивш. учитеља у Субјелу, окр. ужичком.

Заступник министра просвете, министар правде, каже, како је акта о тој ствари тражио у министарству просвете, али их није могао наћи, па с тога јој није могао ни помоћи, а она то потпуно заслужује. Но кад се не може тим путем, онда нека се узме други начин, те да јој се помогне, јер је то био добар учитељ.

Игњат Васић казује, како је муж њен био учитељ до 12 године, па је после због политичких околности отишао у Босну, а за тим опет амо прешао. То је био вредан учитељ.

М. Жујић наводи, како је он био и у Ваљеву учитељ, па кад је Кнез Михаило отишао и он је побегао у Босну, а био је један од способних учитеља. Правда захтева да се његовој удовици што помогне и да јој се нешто да у место издржања.

Н. Милошевић разлаже, како је 10 година учитељовао у Србији а био је и у Босни. То се све тиче Сриства, па за то треба да се учини каква помоћ.

К. Алковић рече, како је и он хтео нешто да каже у прилог ове ствари; али по што је ствар већ решена, то не налази за потребно да говори.

Заступник министра просвете, министар правде, изјави, да треба овој сиротици учитељској помоћи и влада ће поднети предлог од своје стране; и Скупштина одлучи, да се умоли влада Његовог Височанства, те да поднесе формални предлог, да се молитељци да што на име издржања, а заступник министра просвете дода, да то може бити из кредита одређеног на пензију учитеља, учитељака и учитељских сирочади.

Известилац прочита мњење одборско по молби сељана општине села Сечанице, Пресинице и осталих, које гласи: да се пређе на дневни ред.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац прочита мњење одбора по молби Милана Петровића из Ивањице.

П. Стефановић каже, како је од тога узето много којешта, око 10.000 гр. а нису му дате признанице.

Министар војни објасни, да је по закону требало да тражи признаницу од онога, коме је што дао.

Известилац разложи, да се молилац није обраћао министру, и за то одбор није могао другче решење донети.

С. Милошевић рад је да министар војни нареди, те да се свима издаду признанице који нису добили.

И Никола Радовановић држи да све, што се може учинити то је, да министар нареди, те да се даду признанице људима који нису добили.

За овим Скупштина усваја одборско мњење.

Известилац прочита мњење одбора по молби општине тријавске у окр. црноречком, које гласи: да се пређе на дневни ред.

Скупштина и то усваја.

Известилац прочита мњење одбора по молби браће С. Нешића из В. Градишта, које гласи: да се пређе на дневни ред.

С. Обрадовић каза: То су, браћо, с поштењем чувени људи у нашем крају. Они су добили парницу и сад је право

то, што су добили да им се наплати. Не би право било, да се овим људима молба овако одбаци, а ако не може пресуда да се изврши, нека се ослободе бар од плаћања таксе, што су молили, јер су они мени писали да су се министру жалили, па сад влада нека ми каже, да ли је што од њих добила, а још најбоље је да се ствар врати у одбор, те да се поново разгледа, како им се и колико може помоћи.

Г. министар унутр. дела каза: да се у овоме не би могло ништа успети, до год не буде уговора између две државе да се пресуде узајмно извршују. Што се тиче таксе, нека се врати у одбор, па да се види, да ли се неже по њиховој молби учинити.

Скупштина одлучи, да се ствар у овом смислу врати у одбору.

Известилац чита мњење одборско по молби општине јеврејске.

С. Живковић објасни, да је одбор општински по њиховој жалби решио, да ни један дан не буде одређен за пазари, него нека пазари кад ко хоће.

Скупштина усвоји мњење одбора, да се пређе на дневни ред.

Известилац чита мњење одбора по молби Јована Крњића из Крушевца које гласи, да се пређе на дневни ред.

А. Петковић каже, како је тај држао под закуп воденицу Симићеву, па му је у очи рата 1876 год узето око 6—700 дук. на шта има и признанице. Њега је Симић тужио за пренду и осуђен је, па сад хоће имање да му се прода. Да ли је сад то право, да човек овако пропада и остане просјак. Он је мњења, или да му се плати или пресуда да се задржи од извршења.

Арса Дреновац потврђује ово и пита владу, за што се не примају признанице од реквизиције, кад је то ствар сигурна.

Министар унутр. дела најављује, да је ова ствар за сажаљење, али тако је законски. Коме имате давати, дајте му, а од кога имате тражити, а ви тражите.

Милан Ђурић рад је да се влада умоли, те да му се бар један одмах плати.

А. Ковачевић налази, да народни представници имају дужност да изнађу начин, како да се дуг плати.

За овим Скупштина усвоји мњење одбора.

Известилац прочита мњење одбора по молби Игњата Петровића из Цикота, које гласи, да се пређе на дневни ред.

Н. Милошевић каже, да решење министрово није основано на закону, но томе је крив онај, који га је не истинито известио. Начелство известитава, да има два сина, а он има само једног. Начелство каже да је доброга стања, а општина уверава да је врло слабог. Начелство каже да он може радити лаке послове, а ја знам да је за време целога прошлог рата лежао у постељи. Он има 60 година, а лежи већ 3 године у постељи. Ствар треба да се преда г. министру те да учини ослобођење, јер мисли, да је и од Бога грехота и од људи срамота, да се узимље од једног човека коме треба делити.

Милан Ђурић разлаже, како Скупштина не може остати равнодушна према тако неискреном извештају једног заклетог чиновника, и према таквој некварености. Нека се дакле да ствар министру на оцену, па овај нека прими најстрожије казни.

Г. министар унутр. дела сагласан је с предговорником да треба сваког за неистинити извештај казнити, али он мисли, да је начелство о овој ствари могло добити тако погрешан извештај од других, и нема, шта против тога да се ствар изиди.

Известилац објашњава, да је начелство радило на основу конскрипционог списка, па се на то могла лако и невина погрешка десити.

М. Брачинац примећава, да баш оно, што је начелство казало да има два сина, није било у интересу да тако каже, јер би онда отац био ослобођен.

Милија Поповић каже, да Бог сачува, да цела Србија задаје толико посла, колико овај округ ужички.

За овим Скупштина усвоји нишљење одбора да се пређе на дневни ред.

Известилац за тим прочита мњење одборско по молби:

Павла Мутавџића из Крушевца.

Николе Лазића наредника из Босне.

Филипа Јоковића и Василија Ковачевића из Јабланице окр. рудничког.

Милице удове Милоја Крстића латова из Алексинца.

Аранђела Вељковића из Ћуприје.

Усе Асића кочијаша из Шапца.

Општине тешичке.

Еснафа чизмарског, шустерског и папуцијског из Београда.

Општине жупанчке.

Општине копривничке.

Павла Јованчевића из Паланке окр. смедеревског.

Петра Јовановића тежака из Дубла среза ресавског.

Стојана Димитријевића — Мицка — из Београда.

Илије Милосављевића кандура начелства београдског.

Драгутина Пировчанца јавног правозаступника из Јагодине.

Милана Ускоковића из Ужица.

Томе Тришића из Шапца.

Београдских телеграфиста.

Селана из Тулара среза тамнавског.

Радована Александрића и другова из Ужица.

Ђорђа Тадића из Београда.

Селана општине зучичке.

Селана општине грзјачке.

Милеве удове Јована Миловановића бив. учитеља у Старој Србији.

Стевана Бојовића из Чачка, и

Неделка Јовановића из Пољне.

Скупштина усвоји одборско мњење.

Известилац за тим прочита мњење одбора по молби Милице удове проте Петра из Нове Вароши, које гласи: заслужује призрења, да се да влади на оцену. Скупштина усвоји ово мњење.

За овим је прочитан указ, којим се влада овлашћује, да поднесе Скупштини предлог о изменама и допунама у закону о печатњи од 1875, и о дипломатским заступништвима и консулатима српским у иностранству.

Оба ова предлога упућене се законодавном одбору.

За овим састанак би закључен у 1 сахат по подне.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
С. Живковић.

потписници:
Анта Пантић, Василије Папић, Јеснф Марковић, Т. Стајић, Анта Нешић, Таса Костић.

L САСТАНАК

16 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Ђорђе Ж. Ђорђевић

Присуствовали министри: унутрашњих дела, правде, финансије и војни.

Састанак је отворен у 9 часова пре подне.

Посланика има довољно за решавање.

Прочитан је и усвојен протокол 40 састанка.

Прочитан је и протокол 41 састанка.

Милан Ђурић примећава, да је он казао тако: Кад би се метуло на једнег дућанџију не само шест, него и десет и двадесет динара, али само један пут, онда он не би пропао, а тако није записано.

Секретар Срећковић објасни, да је тако и записано и Скупштина усвоји протокол.

Председник јави, да је на дневном реду претрес закона о изворима за одужење државног дуга, који гласи:

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ИЗВОРИМА ЗА ОДУЖЕЊЕ ДРЖАВНОГ ДУГА,

учињеног у рату за ослобођење и независност народа

У В О Д

Чл. 1.

Извори за одужење државног дуга, учињеног у рату за ослобођење и независност народа, јесу:

I. Упис у радње.

II. Проценат:

а) на плате, пензије и приходе чиновника грађанског и војног реда, свештеника, правозаступника и општинских званичника,

б) на приходе манастирских, црквених и општинских добара.

I.

Упис у радње

Чл. 2.

Радње у које се по овоме закону уписује, јесу:

1. Држање гостионице (хотела), кафане, механе, крчме, пивнице, забавне баште и других јавних места за продају пића.

2. Продаја дувана.

3. Продаја адиђара, накита и украса, скупоцених и нескупоцених.

4. Продаја златних, позлаћених, сребрних и посребрењених ствари.

5. Продаја скупоцених кожних постава и израђених кожа у опште, кад их продаје онај који их није сам израдио.

6. Продаја рукавица, чипака и помодних ствари.

7. Продаја мириса и мирисљавих смеса.

8. Галантеријска и галантеријска, магазацијска, гвожђарска и лимарска трговина; бакалска радња и продаја колонијалних производа у опште; лончарска трговина, кад је води онај који њене предмете не израђује сам; продаја кућног намештаја (мебла) и тапетарска трговина; продаја штофова, одела и обуће на стоваришту; ситничарска трговина.

9. Банкарски, кредитни и разменачки (сарафски) послови, и давање новаца под интерес.

10. Агентски послови за трговачке, осигурачке и бродарске цели; комисионска и шпедиторска радња.

11. Шпекулантске радње: млинарска радња, кад се меље „на ујам“; касапска радња; дрварска, златарска, ужарска и опанчарска трговина, кад јој предмете не израђује сам онај који с њима тргује.

12. Грађевинске радње (архитектура, инжињерство, пенмарство).

13. Лекарска и апотекарска радња.

14. Држање купатила (јлица, амама итд.).

15. Колачарска, посластичарска, земичкарска, симицијска и у опште пекарска радња.

16. Пиварска, мандрацијска и млекацијска трговина.

17. Продаја играчака и карата.

18. Маћијске, операјске и друге набаве; театралне представе; држање циркуса, менажерије, панорама; приређивање играчака, концерата и других јавних забава.

19. Свако занимање и стање које као приход доноси, а није изричито изузето чл. 3 овог закона.

Чл. 3.

Од уписа, који је овим законом прописан, изузимају се:

1. Пољска привреда, са свима гранама свога производства.

2. Занатлијске, фабричке и друге радње које нису изричито именоване у чл. 2 овог закона.

3. Књижевна радња; продаја књига и у опште књижарска трговина.

4. Државне привредне радње.

5. Представе и концерти које народно позориште за своју цељ приређује.

Чл. 4.

Нико не може предузети ни радити на своје име ни једну од радња што су наложене у члану 2 овог закона, докле се у ту радњу по овом закону не упише.

Чл. 5.

Упис у радње или је општи или посебан.

Општи упис наређује општински суд у почетку сваке године, и то у течају месеца јануара. Упис овај обухвата све који се тада затеку у којој од радња што су споменуте у члану 2 овог закона, или који се реше, да коју од тих радња предузму, или је обнове по што су је напустили били.

Општински суд позива јавно, да се сви ови по закону упишу у радње, и свако од њих дужан је овоме суду јавити: шта где за које време, и у којој мери радити жели.

Посебан упис обухвата оне, који после јануара предузму који од радња означених у члану 2 овог закона, или је обнове по што су је напустили били. Сваки од ових дужан је, да сам јави општинском суду: шта, где, за које време и у којој мери радити намерава.

Чл. 6.

Општински суд уписује сваког ко му се по члану 5 овог закона јави, у књигу која ће се нарочито на упис у радње спремити.

Свако од ових дужан је одговорити на свако питање, које би му се поставило у цели уписа и у опште извршења овог закона.

Чл. 7.

Ко не би хтео одговорити на питања која би му се поставила у овој цели, или не би хтео одговорити за 15 дана, од дана кад му питања постављена буду, или ко у свом одговору не би праву истину казао, него би је прикривао, тога ће општински суд по своме знању и уверењу уписати у радњу.

Чл. 8.

У радње које се раде трајно у дућанима или радионицама, тако да се као стално сматрати могу, уписује се на годину дана, и то у оној општини, у којој се и раде.

У радње које се раде трајно, али не у дућанима или радионицама, него без ових, уписује се у оној општини, у којој живе они, који те радње раде.

У радње које ни по времену ни по месту нису трајне и стално, уписује се као што је одређено чл. 11 и 12 овог закона.

Чл. 9.

За упис у сталне радње плаћа свако по врсти и реду у који по овом закону уврштен буде.

Од овог плаћања изузима се ко се у радњи већ затекао, али ко по уверењу општинског суда није у стању да плати пун данак.

Но ко би у будуће хтео да предузме радњу, моћи ће се по овом закону уписати само ако плаћа пун данак.

Врста има две.

Прва врста:

У прву врсту долазе радње којима се годишњи приход процени по овом закону до 10.000 динара.

Врста ова дели се на двадесет и један ред, овако:

	ПЛАЋА ГОДИШЊЕ	НА ПРИХОД ПРОЦЕЊЕН ДО
	ДИНАРА	
I ред. . . .	150	10,000
II „ . . .	140	9,500
III „ . . .	130	9,000
IV „ . . .	120	8,500
V „ . . .	110	8,000
VI „ . . .	100	7,500
VII „ . . .	90	7,000
VIII „ . . .	80	6,500
IX „ . . .	70	6,000
X „ . . .	60	5,500
XI „ . . .	50	5,000
XII „ . . .	40	4,500
XIII „ . . .	30	4,000
XIV „ . . .	25	3,500
XV „ . . .	20	3,000
XVI „ . . .	15	2,500
XVII „ . . .	12	2,000
XVIII „ . . .	10	1,500
XIX „ . . .	8	1,000
XX „ . . .	3	500
XXI „ . . .	2	испод 500

Друга врста.

У ову врсту долазе радње којима се годишњи приход процени преко 10.000 динара.

Коме се приход рачуна преко 10.000 динара, плаћа за упис по 2 динара на сваку стотину која прелази 10.000 динара.

Члан 10.

У свакоме месту општински одбор, у договору са три до пет повереника, које из разних редова грађанства општински суд са одбором изабере, оцењује и одређује, у коју ће врсту, и који ред ко уврштен бити. Ово ће одбор чинити у присуству државног званичника кога министар финансије одреди, и који ће бдити, да се закон као што треба прими.

У распоређивању на врсте и редове гледа се поглавито на ово: од какве је важности која радња у коме месту; колико је ко капитала у своју радњу уложио, колико радника држи, и коликом и каквом у опште радном снагом и радним средствима располаже, какве трговачке везе има, и откуд и како предмете своје радње набавља, колико капитала годишње у радњи обрне, колико прихода од радње очекивати може, и какве је имућности у опште.

Одбор општински све ће ово брижљиво испитати, па ће према томе, а по својој савести и уиућавности одредити, колико ко да плати за упис у радњу, пазећи да се никоме никаква неправда не учини.

Члан 11.

У радње које нису сталне, као што су радње које се раде од времена на време или само за неко време, као и радње које се не раде у дућану, или на једном одређеном месту, и радње на панаћурима, уписује се и за упис плаћа одвојено. А плаћа се по 1 до 26 динара на дан, према важности радње, према капиталу који се њеме обрће, и приходу који се од ње очекивати може, и према стању онога ко је ради, што ће све оценити општински суд, у присуству комисара кога министар финансије одреди.

Члан 12.

Као нестална сматрају се и оне радње, које су изложене под бројем 18 у чл. 2 овог закона. У оне радње уписује се нарочито у свакој општини где се ове раде, а плаћа се за упис у напред и овако:

На сваку циркуску преставу по 20 дин.

На сваку театралну преставу до 10 дин.

На сваку маћијску, онсенарску и другу забавну преставу по 6 динара.

На сваки концерат, на сваку јавну играчку и забаву, према месту где се држи и публици за коју се приређује, а по оцени полицајне власти, по 12 до 36 дин.

На панораме и менажерије плаћа се на дан према вредности њиховој и приходу који се од њих очекивати може, а по оцени полицајне власти, по 6 до 12 динара.

На обртаљке (вртешке, зитлове), дућашке и друге јавне забавнице на дан, по оцени полицајне власти, по 3 до 10 динара.

Члан 13.

Упис у радњу важи само за оног који је уписан, и то за радњу у коју

је уписан, и за време и место на које је уписан, а не може се преносити на друге предузимаче, ни ширити на друге радње и друго време и место.

Члан 14.

Кад више њих удружено или заједнички раде једну радњу, они се уписују на заједничку фирму, или заједничко име друштва које сачињавају, па заједнички и за упис плаћају.

Но ако би они који су ортаци, или удружени, радили у више дућана и радионица, или на више страна, дужни су да се за сваки дућан, за сваку радионицу и за сваку страну одвојено уписују, па да и за сваки упис одвојено плате.

Члан 15.

Ко хоће да ради једну или више радња у више дућана, или радионица, или на више страна, дужан је да се за сваки дућан, за сваку радионицу и за сваку страну одвојено упише, и да за сваки упис одвојено плати

Ко хоће да ради више радња у једном дућану или једној радионици, уписаће се заједнички у све радње, а за упис платиће према укупној оцени прихода који се од свију тих радња очекивати може.

Чл. 16.

По што се сврши упис у радње, он ће се заједно с распоредом, или оценом колико ко да плати, изложити јавно у општини на преглед свима којих се тиче.

Овако изложен остаће упис 10 дана.

После тога, и то најдаље за 8 дана, поднеће се он заједно с распоредом или оценом, првој надзорној власти на одобрење.

Ако би се коме учинило, да му је неправда учињена, он ће за 12 дана, од дана кад је упис с распоредом и оценом јавно изложен, учинити претставку, да се исправи што би погрешно, да му је неправично учињено.

Ова претставка поднеће се општинском одбору кад је питање о његовом распореду и његовој оцени, а полицајној власти кад је питање о распореду и оцени ове власти.

Општински одбор и полицајна власт дужни су, да издаду своје решење за 10 дана, од дана кад им се претставка поднесе.

Ко би имао да се жали противу решења општинског одбора, жалиће се по срезовима срескоj, а по варошима окружној власти или управи вароши, и то најдаље за 10 дана, од дана кад је то решење примио.

Власт којој се буде жалио, дужна је издати своје решење најдаље за 15 дана, од дана кад је жалбу примила.

Ко би имао да се жали противу решења полицајне власти, жалиће се министру финансије, и то најдаље за 8 дана, од дана кад је то решење примио

Чл. 17.

За упис у сталне радње плаћа се на полгођа.

На свако полгође рачуна се половина оне уписне цене, која је за целу годину одређена.

Што има да се плати за које полгође, то ће се платити све унапред, па ма колико се времена у том полгођу радња радила.

Ко започне радњу после рока који је овим законом за општи упис означен, платиће само за време које остане још до краја оног полгођа, у ком је радњу предузео.

Чл. 18.

Што има да се плати за упис у сталне радње, платиће се кад се и порез даје.

Ко се упише у радњу по што је већ порез дао, дужан је платити за упис најдаље за 30 дана, од дана уписа.

Чл. 19.

Ко се по овоме закону у радњу упише, и за упис колико треба платити, издаће му уверење о томе она власт, којој новце положио буде.

Уверење оно гласиће на име онога, ко је у радњу уписан, и за упис платио, па ће за њега само и важити.

Чл. 20.

Ако би онај, ко се у радњу уписао и за упис платио, умро пре него што би прошло полгође за које је платио, његови наследници, ако их има, могу његову радњу на себе пренети, а не морају платити више за полгође за које је он већ платио. Само су у том случају ти наследници дужни, да се за два месеца од дана кад је умро онај кога наслеђују, изјасне, да су ради да наставе радњу његову, те да у ову на место његово уписани буду.

Чл. 21.

Ко не би учинио што је по овоме закону дужан да учини, па би започео нову или наставио стару радњу, пре него што би се коме треба јавио за упис у ту радњу, платиће за казну још једном онолико, колико би платио кад би се правилно у ту радњу уписао био.

Чл. 22.

Ко би се противно овоме закону послужио уверењем које је другоме по члану 19 овог закона издано, да би сам избегао упис и плаћање за упис, казниће се новчано са 100 до 500 динара, према важности предузећа.

Чл. 13.

На захтев општинске и полицајне власти свако мора да покаже уверење које по члану 19 овог закона добије. Ко то не хтедне учинити, платиће за казну 25 до 50 динара.

Чл. 24.

За оне који не стоје под нашим законима а буду продузели, или радили коју од радња именованих у члану 2 овог закона, дужни су учинити што се за упис овим законом наређује, и платити колико по овом закону треба, имаоци дућана и радионица у којима се та радња ради, или куће у којима живе они који је раде. Ко би изоставио ово учинити, платиће за казну још једном онолико, колико би за редован упис платио био.

II

Процената

Чл. 25.

Проценат се наплаћује:

а. На плате, пензије и приходе чиновника војног и грађанског реда, свеш-

тника, правозаступника и општинских званичника.

б, На приходе монастирских, црквених и општинских добара.

Чл. 26.

Плате, пензије и приходи на које се проценат плаћа, деле се на ова три реда:

I плате, пензије и приходи архијепископа и епископа, као и укупне приходи који износе преко 10,000 дин. годишње.

II плате, пензије и приходи што износе до 10.000 динара на годину.

III приходи монастирских, црквених и општинских добара.

Чл. 27.

Проценат се рачуна и плаћа овако:

у I реду по 2 на 100.

у II реду до $1._{50}$ на 100 према оцени и распореду по чл. 9 овог закона.

у III реду по 3 на 100.

Ко не плаћа пун данак, изузима се и од плаћања процента.

Чл. 28.

Ко би поред плате или пензије имао још и другог прихода, па би овај приход долазио под одредбе одељка о упису у радње, томе ће се тај приход заједно са платом или пензијом у рачун узети па ће му се онда по чл. 9 и чл. 27 овог закона одредити, колико укупно на све има да плати.

Чл. 29.

Министар финансије наредиће, да по селима и варошицама општински судови, у присуству једног чиновника кога среска власт одреди, а по окружним варошима нарочите комисије у јануару сваке године оцене и одреде, колико ко према члановима 9, 27 и 28 овог закона да плати.

Комисије по варошима сачињаваће:

а, Местни општински суд;

б, Један финансијски, један судски, један војени и један полицијски чиновник.

Ове чиновнике одређиваће министар финансије.

в, Три до пет повереника које местно чиновништво и свештенство из своје средине, или из средине местног грађанства изабере.

Чл. 30.

У оцењивању прихода и одређивању процента комисија ће гледати на имућност и укупно стање оних који проценат плаћају.

Она ће саставити списак свију који по овом закону треба да плате проценат, па ће их позвати, да јој о своме стању и приходу дају обавештења, по обрасцу који ће министар финансије прописати.

Свако је дужан, да каже истину о своме приходу; да попуни листу која ће му се спремити по обрасцу што буде прописан, и да ту листу потврди својим потписом, па онда да је комисији пошље.

Чл. 31.

Ко не би послао комисији листу за 15 дана, од дана кад је прими, а не би то могао оправдати основним разлозима, комисија ће му сама приход проценити, и проценат одредити, и он тада нема права, да се противу те процене и одредбе жали.

Чл. 32.

По што комисија сврши процену и распоред, она ће их изложити јавно у општини на преглед свима којих се тичу.

Овај налог трајаће 10 дана, и за то време свако ко проценат плаћа, има право да каже, ако му је каква неправда учињена.

С проценом и распоредом поступиће се у осталоме као што се поступа и с распоредом и оценом при упису у радње (види чл. 16).

Чл. 33.

Тако исто и што се плаћања процента тиче, важе оне исте одредбе које уређују и плаћање за уписе у радње, уколико се оне на плаћање овог процента применити могу (види чл. 17. 18. 19. 21. 22. и 23).

III

Опште одредбе

Чл. 34.

Министар финансије може у свако доба наредити, да се, у интересу што веће правичности и што тачнијег извршења закона напредне прегледа (ревидује) и што боље дотера распоред плаћања које је овим законом прописано, и у једно одредити комисију која ће овај преглед извршити и распоред као што треба дотерати.

Чл. 35.

Ко за 30. дана не плати што по овоме закону треба да плати, власт ће од тога колико треба наплатити, онако као што и порез наплаћује.

Чл. 36.

Полицајне власти дужне су водити бригу, да се уписи, оцене и распореди што се законом прописују, у своје време изврше, и да се од сваког колике треба наплати.

По варошима извршиваће се све то под надзором полицијских власти.

Чл. 37.

Извршиоци закона који су позвани да наплате што се по овом закону платити има, одговорни су за све што не наплате у року који је овим законом одређен, и то ће се све накнадити из њихове сопствене имовине, ако не би били у стању доказати, да ништа њиховом кривицом није остало ненаплаћено.

Чл. 38.

Што се по овом закону наплати, припада државној благајни као приход, а има се употребити на одужење државног дуга.

У наплаћивању овог државног прихода примаће се и камагне упутнице (купони) српско-народног зајма којима је време да се исплате; па и саме државне обвезнице на које је тај зајам узет, ако им је рок за исплату истекао, или им је исплата законом наређена.

Ове камагне упутнице и ове државне обвезнице примаће се у пуној вредности која је у њима означена.

Чл. 39.

Правила и упутства за извршење овог закона прописује министар финансије.

Чл. 40.

Закон овај важи од дана кад га Књаз потпише, па докле државни дуг трајао буде.

IV

Прелазна одредба

Чл. 41.

Уписи, оцене и распореди што се овим законом наређују, извршиће се за ову годину најдаље до краја месеца марта.

Известилац Ковачевић прочита извештај одборске већине, који гласи:

Народној Скупштини

По закључењу Скупштине на своме 43 састанку од 9 тек. мес. састављена сва три одбора претресли су на ново предлог закона о упису у радње поднесен од стране владе, који је Скупштина у начелу усвојила и у одбор вратила, да се и оне радње упусте које имају прихода, а нису изузете чланом II поднетог предлога. И по што су ови одбори при специјалном претресању предлога нашли, да и оне радње треба да подлегну упису које доносе свој приход а неспадају у пољску привреду, занатлијске и друге радње које су именованим чланом изузете; то је овај велики одбор, држећи се скупштином усвојеног начела у предлогу, овај предлог прерадио и препитампао, па овако прерађен подноси Народној Скупштини на решење, с мишљењем да се усвоји.

Своме се извештају прилаже и одвојено мњење мањине, која се само у неким тачкама с мишљењем већине не слаже.

На предлог већине пристао је и г. министар финансије.

На Св. Саву 14 Јануара 1879 г.
у Нишу.

Председници три одбора: финансијског М. Спасић одвојеног мњења, законодавног В. Д. Маџаревић одваја се, за молбе и жалбе Марко А. Лазаревић одваја се. Известилац, секретар и члан финансијског одбора А. М. Ковачевић. Чланови законодавног одбора: А. Р. Бабовић одвојеног мњења, Н. Радовановић одвојеног мњења, Димитрије Стојановић, Р. Милошевић одвојеног мњења, Цека Крстић, Ј. Пр. Стевановић, М. П. Благојевац. Чланови финансијског одбора: Илија Марготић одвојеног мњења, Димитрије Димитријевић, К. Алковић, Јев. П. Гудовић, Светозар Карапешић, Илија Матић одвојеног мњења. Чланови одбора за молбе и жалбе: протојереј Јаков Павловић, Павле Самуровић, Алекса Петковић, Р. Тодоровић.

За овим прочита одвојено мњење Раке Кукића и осталих, које гласи:

Народној Скупштини

Одвојено мњење у предлогу закона о изворима за одужење државног дуга, учињеног у рату за ослобођење и независност народа.

Узимајући у обзир:

1, да међу чиновницима треба подизати морал а не њи на то, да се исти особито код чиновника с платом до 500 талира, одузимањем извесног процента од плате, ослабљава;

2, да су чиновници нижег реда изложени великим и изненадним трошковима приликом премештаја из једног места у друго, особито што се то врло често догађа у интересу државне службе, па и у најновије време тако, да често и скоро редовно тако премештени чиновник мора да плаћа и квартир на два места, да при селидби продаје и најпотребније ствари у бесцење, било што их је тешко однети, било из нужде, и да их опет на новом опредељеном месту набављати мора и по скупу цену; да чиновници од оваког премештања и селења, која се код чиновника с малом платом врло често догађају, падају у дугове, од којих се тешко или никад не ослобођавају; да чиновници плашећи се премештаја или због извршеног премештаја морају све потребе набављати у невреме и по скупу цену, што код других грађана стално живећих није случај.

3, да су нижи чиновници с платом до 500 талира највише у народу и додиру с овим, па кад би се њима који имају плату до 500 талира, одузео проценат од плате, поред плаћања свију других даџија, као што пројект закона о изворима за одужење државног дуга учињеног у рату за ослобођење и независност народа хоће, да би они с тиме били постављени у тако материјално стање, да им због тога не би било могуће тачно и ревносно вршити дела народна, која су од несцењиме вредности за сам народ.

4, да чиновници по свом положају морају пристојније одевати бити, да се од њих у свакој прилици тражи да у свему примером претходе прилозима добротворним, што се од других грађана у толико не тражи; и

5, да трговци као прометачи међу

данак уписом у радњу плаћени на свој еспап, као ђумручину, регал и остале трошкове, а то им све плаћа потрошач, док на против чиновник нема од куд да одузети му проценат надокнади, но што више он као потрошач још плаћа и данак од уписа у радњу трговаца.

Потписани одборници сједињених одбора мњења су: да се бар чиновници с платом до 500 талира од плаћања процента по реченом пројекту закона ослободе.

На Светог Саву
14 Јануара 1879 год.
у Нишу.

Чланови сједињених одбора: Рака П. Кукић, Радован Милошевић, Милован Спасић, В. Д. Маџаревић, Марко А. Лазаревић, А. Р. Бабовић и Илија Марготић.

Исто тако известилац прочита одвојено мњење, које гласи:

Одвојено мњење

Чланом другим предлога закона о изворима за одужење државног дуга, а на име тачкама 1 до 18 закључно набројане су све радње и занимања, која треба да уђу у упис у радње, и по томе је излишна последња тачка 19 тога законог предлога. Једино с тога, а друго и због тога, што је овом тачком отворено поље, да се права намера овог закона изиграти може, и тако да могу бити увучене и оне радње и занимања, које никако не треба да што плате по овом закону. С тога смо ми мњења, да се тачка 19 члана 2 овог законског предлога одбаци.

14 Јануара 1879 год.
у Нишу.

Одборници: Марко А. Лазаревић и Аксентије Ковачевић.

Одвојено мњење

И ако сам био противан предлогу о упису за радње, Скупштина је начелно овај предложени закон усвојила за упис свију радња осим земљеделства, и вратила је у сва три одбора, те да по пријављеним мишљењима у Скупштини, одбори прераде, т. ј. нешто изоставе а нешто допуне, коме сам одбору и ја имао част бити члан.

1. Као члан тога одбора писам мишљења да у члану II још, а и у броју 11-том остане и касапска радње, тако исто у 15-том да остане лебарска радња, те да се и на ове радње патент ненаплаћује, из разлога тога, што би се овим отежало сиротињи и не би могла да се храни која по све дневно потребује за своју фамилију.

Истина неки посланици и чланови овог одбора рекоше, да ове именоване радње много добро зарађују, касапи и лебари у Београду, онда не би био противан кад би се на Београд односио закон а не по осталим местима.

II. У члану 9-том стоји распоред колико који да по истом плаћа, али сам противан да се патент подједнако, како на онога који из прве руке еспап набавља тако и на оног који из друге и треће руке набавља, наплаћује.

Но сам мишљења да се он односи на оне који из прве руке набављају, из ових разлога: што варошани из унутрености узимају еспап од београдских трговаца и многи од ових узимају га на кредит, узимајући на кредит морају плаћати више 5 од сто најмање, но кад би га за готов новац узимали, још кад плате патент ономе који му еспап прода и плати свој патент, онда отежава еспап са 8 на сто, и тако, кад би који у тој варошки био трговац који има еспап из прве руке, или би такови који дошао из Београда и донео, онда ће да и оне који су купили из друге руке, конкуренцијом потуче, тако да сви морају попадати.

За то сам мишљења, да се плаћање патента односи на оне, који из прве руке еспап добијају. Не усвоји ли Скупштина ово мишљење, онда предлажем, да она лица која еспап добијају из друге руке плаћају половину означеног патента процењеног, који је означен у члану 9-том по распореду. На имам част, предложити Скупштини, да изволи усвојити моје мишљење.

14 Јануара 1879 год.
у Нишу.

Члан законодавног одбора И. Радовановић.

Илија Матић прочита своје одвојено мњење које гласи:

Народној Скупштини

Ја као члан финансијског одбора, као што сам у почетку према поднесеном предлогу г. министра финансије о упису у радње био противан у начелу, исто тако и сада при том остајем а из овог узрока:

Господо посланици, као што вам је познато, да је г. министар свагда у беседи његовој бранећи свој предлог говорио, да он не ће и не жели, а и сам интерес заповеда му, да штити сву нашу пољопривредну, економску и шпекулантску радњу, производњу нашу, но само да је овај упис радње једино хтео за то да уврсти, да се стане на пут страним фабрикатима и упаштањем такових еспапа у нашу земљу, и да у томе жели задобити економну политику као што је извојевала независност.

Доказивано је, да ће та пореза бити са свим неосетна, и да ће пасти на потрошача и махом на богатију класу која хоће да више троши и тако је ова ствар поправљена у одбор, да сва три одбора ову ствар регулишу и да уреде боље, како би за народ корисније и боље било, на каке поправке видимо тамо? Не боље, господо, но много и много горе и теже по народни интерес. Господо, као што знате да је већина предлог о упису у радње примила с тим да се поправи и догна да буде бољи и праведнији за народ, но да се упитамо, господо, да ли је боље сада што је одбор већине с пристанком г. министра ову допуну учинио, — за цело, господо, надајући се у ваше благоразумије, кад само видите оне допуне одбора већине којом су допуном уписа још већи терет на народ бацили, а баш ни у колико нису му овим изменама правду и олакшицу учинили, но су му већи, тежи и неправеднији терет бацили, а то је, господо, што су шпекулантску и касапску радњу у тај упис и све воденице, и свију чинова чиновника и свештеника у овоме упису у радње уврстили: и с тога ја сам овом предлогу противан. Господо, сетите се часне речи г. министра кад он рече, да он не ће баш ништа на нашу домаћу производњу ударити да плаћа, зар, господо, није наша производња, свиње, рогата марва, овце, козе, коже, вуна, пшеница, кукуруз, јечам, овас, суве шљиве, ракија, вино; знате добро да од оних производа највише наш народ добија новаца посредством наших марвених трговаца, који ову нашу робу и марву на страним пијацама продају и нама отуда, а то је једини пут, од куда нам новаца доносе из страних земаља, наши посредственици наших производња, а то су свињарски, воловарски и шпекулантски трговци, и ако у овај упис у радње и оне народне посредственике уврстите и одобрите ово, онда пада на највећи један извор и машину која нам новаца из стране земље доноси за наш производ.

Господо, ово ударање на свињарске, воловарске и шпекулантске трговце, доћи ће до тога, да ће бити жељан народ да види у својој средини трговца да ма шта од народа као производњу купи, а како ће купити кад урачуна да мора платити упис у радње, платити ћумрук, скелу, платити ћумрук армицију аустроугарској дуле по до сада што је постојао, ајсенбан и остало трошкове, и онда тек може наћи на рачун, кад би купио трговац пар најбољи свиња по два дуката, и најбољих волова 12 дук. пар, па и ко овако јевтино купио буде, опет нема сигурности тај мучни народни посредственик да може наћи на рачун, и кад трговац као народни посредственик, који стоку и производњу од народа купују и продају као калауза овога народа надну, онда сва народна производња пада, и ми знамо да је највећа производња код нас у Србији сточарство, од кога наш народ све његове и државне трошкове подмирује и управо од тога живи, па кад је то овако упитајмо се, господо, је ли овакви систем плаћања за наш народ у опште користан, или је штетан и много гори по кад би према имућству трошкове ратне платили, онда не би дошло ни паре да да сиромах сељак, јер и онако ће да

плати као потрошач на потрошњу од опанка па све до соли, и платиће поред тога и на оно једино свињче своје и теле, и све друге продукте које сам горе побројао, које наш народ производња, и то нико побити не може, јер је сељачки калауз посредственик и шпекулант у тај упис у радње уписан да плати, и онда питам, да ли калауз и посредственик сељачки плаћа или сељак? Ја судим да нико други но произвођач, а тај упис у радње опет пада на сељака и на стоку његову с којом се све више и више тереши наш земљодељски народ да плаћа и по томе моје је убеђење, да је овај предлог с овим допунама неправеднији и штетнији за народ много више но онај што је пре неки дан пред Скупштином био.

Сад, господо хоћу, да пређем на касапе и на воденице, та оно је очевидно да ће и онај најгори сиромашак сељак који једно једино јагње прода платиће без побитног сваког говора, а тако исто платиће и онај ко однесе једну торбицу у воденицу да самеље, јер плаћа воденица на упис у радње, па онда може да му ујма узме више но до сада што је постојало. На послетку противан сам и томе, што се хоће да умеће у овај упис у радње свију реда чиновници. Господо, ми би баш у томе највише погрешили, кад би то усвојили, и како би могли од њих изгледати положај и ону висину и правду која једино бејаше код њих најсветија тајна. Господо, ако хоћемо да оставимо као што треба да оставимо људе свију чинова на оној мети и самосталном положају и висини, заиста добићићемо отуда сви добар и праведан плод, и онда ће нам завидити цео свет као што је и до сада а тако и од сада у вршењу правде у земљи нашој, и за то сам према наведеном опет овом предлогу закона с овим допунама са свим противан, јер је овим допунама много гори и штетнији и неправеднији у опште за сав народ, и за те опет остајем при оном, да се трошкови по могућству за ову годину исплате.

14 Јануара 1879 г.
у Нишу.

члан финансијског одбора
Илија Матић.

Скупштина приступи претресу у појединостима.

Известилац Ковачевић прочита први члан предлога, који Скупштина усвоји.

За тим прочита члан 2-ги.

Милан Ђурић примећава, да ће терет по овом закону пасти на масу народа, а овим се предлогом иште на то, да се снага народна сачува. Циљ је дакле омашена и за то је он овоме противан.

Известилац обара ово, јер, вели, да би се онда могло тако казати и за све остале терете, а то не стоји.

Стојан Стапковић пита, да ли ће се оне механџије које плаћају по 20 дук. акциса ослободити овога.

Св. Каранешић каже, како би жалосно било кад би ми признали да се маса народа пали по механама и кафанама. Наш народ има да једе и да пије код куће, а онај, који хоће да се бави по кафанама, нека плаћа.

Скупштина усвоји прву тачку чл. 2 по предлогу, а тако исто и 2, 3, 4, 5, 6 и 7 тачку истога члана.

Известилац прочита 8 тачку.

Н. Пашић тражи, да се код магазацијске радње изузме она, у којој се продаје со и брашно.

С овим се слажу Иван Протић и Милан Ђурић а противан је Алекса Петковић.

Н. Милошевић противан је томе и тражи да се удари само на оне, који доносе еспап са стране, те да се тако наша трговина заштити.

Но Скупштина усвоји ову тачку по предлогу. Исто тако усвоји и тачку 9 и 10.

Код тачке 11. Рака Кукић примети, да је противан предлогу што се шпекулантске радње тиче. Та радња нама доноси новац у земљу. Ако би требао терет да падне, онда нека падне на оне трговце, који еспап са стране уносе, а новац износе.

Милан Брачинац је за предлог одборски, јер кад може један механџија да плати и акцис и механско право, и лично право, онда може и трговац шпекулантски ово да плати.

Димитрије Катић разлаже, да је овај предлог у начелу примљен због 2 користи: прво, да се добије новаца, а друго да се наша унутрашња производња заштити од туђе навале. Но одбор није према томе радио. Кад се узме да је земљорадња тело, онда је шпекулантска радња крв томе телу. За те треба да се ова радња изостави а што се тиче млинарске радње мњења је, да се рачи: „кад се меље на ујам", изоставе.

Министар финансије примети, да се може казати: „кад не раде за домаћу потребу".

Н. Радовановић каже, да је главно да се на овај начин плати што смо дужни, па с тога не може се нико изузимати.

Г.л. Петронијевић види, да се овде удара баш за произвођача.

Вуја Васић каже, кад не ће платити онај шпекулант, који тера по 200 свиња на скелу, зар ће платити један пиљар, који купи једну кокошку на пијацу, и зар да не плате млинари, који добију по 700 товара ујма, а то је по 700 дуката на годину, и то у средњу руку.

Скупштина усваја тачку 11.

Код тачке 12, Новак Милошевић примети, да се и тиме удара терет на најсиротнију класу. Но Скупштина усвоји члан по предлогу.

Код тачке 13, Милан Ђурић примети да то треба изоставити ради човечности и ради одржања здравља.

Милош Милојевић примећава, да се по апотекама продају и многе налишне ствари, разни сирупи и масти, па ће на то пасти терет.

Св. Каранешић правда ову тачку тиме, што имамо лекара војних и цивилних, па кад су једни увршћени, нека плате и други.

Љ. Дидић мисли, да то лекарима не ће бити криво, јер су се они и иначе покавали као патриоти.

Скупштина усвоји ону 13 тачку, а тако исто и 14.

Код тачке 15, Јеврем Гудовић каже, да је треба изоставити, јер се истом терети најнужнија ствар, а то је управо хлеб.

Овако мисле и Иван Протић, Новак Милошевић, Марко Петровић, Милан Ђурић и Рака Кукић.

Димитрије Катић противан је такође овој тачци, јер се и овде удара на произвођача, који је потрошач. Оним се, вели, одузимље и оно мало живота земљорадњи, што јој је остало.

Алекса Петковић каже, да сиромах не узме из механе ни 20 пара хлеба на годину, а Радован Милошевић каже, коме је хлеб скуп нека га сам меси.

И Никола Радовановић налази да је овим ослобођен баш сељачки ред, а интересовани трговци и други.

Скупштина усвоји ову 15 тачку по предлогу.

Код тачке 16, Милован Спасић примећава, да се у место речи млекацијска стави: млекарска, а Радован Милошевић објашњава, да је мандрацијска радња шпекулантска; сиропарска је наша домаћа, а млекацијска, то је оних, који млеко носе и продају.

Скупштина усвоји тачку 16, 17 и 18.

Код 19, Милован Спасић примети, да би после речи „свако", требало додати „самостално занимање" ради веће опредељености.

Ак. Ковачевић је за то, да се ова тачка избрише, јер се ништа не може да зна ко ће ту ући, а закон не треба да је тако нејасан.

М. Блазнавац брани тачку, јер наводи случај, како једна удовица има 800 дук. кирије, а не би имала где доћи да што плати кад ово не би било.

Заступник министра просвете, министар правде, каже, како је дуго изјављивања жеља да се учитељима помогне, па сад ево прилике да се бар што учини. Он моли Скупштину да буде расположена према тим радницима просветним, а доцније наћи ће се место за то, где ће то ући.

Марко Петровић и Милан Жујић противни су овој тачци, но Скупштина је усвоји по предлогу.

За овим би дат одмор.

После одмора, известилац Ковачевић чита члан III.

Сима Живковић вели, да би требало у петој тачци овога члана напоменути беседе и концерте који се дају у корист добротворних цељи, и тако да они буду изузети од плаћања.

У овоме га потпомаже Илија Матић.

Љуба Дидић предлаже, да се у ономе члану додају и учитељи и практиканти који немају другог прихода сем плате.

Милош Милојевић предлаже, да се код треће тачке овога члана дода: „Од овога се изузимају књижари, који доносе и продају стране слике".

Дим. Катић напомиње, да није нужно у првој тачци да стоји: са свим гранама свога производства." Ове речи нека изоставе, и да остане само: „Пољска привреда", јер су вели, већ неке гране производства ушле у овај закон.

Даље мњење је да и књижарске радње плаћају. За тим вели, кад су манастирска имања и привреде ушле под плаћање, онда за што се изузимају и државне привреде. Мишљења је да и те уђе. На послетку слаже се с Живковићем да се изузму од плаћања беседе и концерти, који се дају у корист добротворних цељи.

Министар финансије вели, да новац од државних привреда долази већ у касу државну. За то није нужно од овога наплаћивати и два посла правити.

Новак Милошевић мњења је, да и народно позориште у Београду ваља да

плаћа по овом закону као и сва друга позоришта и увесељења, јер и оно је на увесељење. На кад се наплаћује од увесељења по унутрашњости Србије, нек се наплати и од увесељења у Београду.

Известилац Ковачевић одговара Новаку Милошевићу на вели, кад би се и од народног позоришта у Београду наплаћивало, то би значило ово: у колико од њега по овоме закону наплатимо, у толико ваља у буџету да дамо. За то је противан томе.

М. Блазнавац брањећи предложени члан са живим примерима, мњења је, да остане по предлогу.

Прота Јак. Павловић је за предложени члан, јер, вели, светије и добротворније цељи није могло бити, него што је цељ, ради које је рат вођен и дуг државни направљен. Само би желео, да се у овај члан уврсте и јавне читаонице, како не би и оне плаћале. Јер вели, кад су књижаре и лица која књиге распродају од овог плаћања изузета, онда тим пре треба и јавне читаонице изузети.

Глигор Петронијевић потпомаже предлог Новака Милошевића, да се и позориште народно уврсти под плаћање. Вели, кад театри, који се дају по варошицама и варошима у унутрашњости Србије морају плаћати, за што не народно позориште, кад имају један исти задатак да шире просвету. Или да се ослободе театри и беседе по варошицама, или и народно позориште да плаћа.

Министар финансије каже, да нема места нити смисла уврстити овде и народно позориште да плаћа, кад се зна да је позориште установа која постоји народном субвенцијом. Јер шта би значило наплаћивати од њега? Значило би то, колико оно нама плати, толико ми треба њему буџетом да платимо. Или краће, држава сама себи плаћа.

Марко Петровић набраја, како су давате и како ће се давати и од сад представе или скупови, беседе, игранке за добротворне цели, за помоћ сиротиње и инвалидског фонда и т. д. На кад се од овога наплаћује, мњења је, да се и од народног позоришта наплати. Тако захтева правда и једнакост.

Милован Спасић каже, ако је нко заузет за пољску привреду, то је он. Вели, сваки прворођени произвођач, он је по овоме предлогу слободан покретач у својој радњи, јер сваки онај, који има вољњак, он може и шљиве сушити и ове продавати, без да плаћа по овоме закону што год. За то се овде и споменуло са свима гранама свога производства. Мњења је да остане по предлогу.

Никола Пашић мисли, да би требало у другој тачци овога предлога поменути и индустријску радњу, јер се под занатлијском радњом не разуме индустријска. Слаже се с попом Петронијевићем односно позоришта, и тражи да се уврсти под плаћање. Предлаже, да се овом трећем члану дода шеста тачка, која ће изузимати од плаћања све учитеље основних школа као и практиканте.

Јевр. Гудовић мишљења је, да треба јавне читаонице изузети, јер ће иначе пасти плаћање и на њих, но што је усвојена тачка 19-та чл. II која каже: свако занимање и стање које какав приход доноси, потпада под плаћање овог закона. Дакле ради јасности мисли да не би било згорега поменути у овоме члану ово изузеће.

Сима Живковић му одговара, да читаонице нису никакво занимање ни стање,

Министар финансије, одговарајући на примедбу Пашићеву, вели, да не види никакву разлику између занатлијске и индустријске радње. Индустријска радња обухвата све оно, што није трговина, а то су све занатлијске радње. Индустријска и занатлијска радња, јесте готово једно исто, јер једна другу условљава. Једна без друге не може се замислити. Све, што би се овде могло додати, то је, да се кажу и фабричке радње. Дакле може се уметути између речи: „занатлијске и вештачке.“ И тако би се имало казати: занатлијске, фабричке, вештачке и друге радње и т. д. Ако је Скупштина вољна, може се то уметути.

Мил. Трифунцу чини се да нису оним предлогом обухваћене све производне радње. На набрајајући ужарску, конопљарску радњу, каже, да је против томе члану.

Милан Ђурић прима предлог министра финансије, да се дода у првој тачци и реч: „фабричке.“ Даље мисли је и он, да нала уврстити овде у овоме члану јавне читаонице, јер не стоји оно, што се рече да читаонице немају своје капитале. Ја знам да готово све читаонице имају свој известан приход, било улагањем чланова или како му драго, на с оним новцем купују књиге, новине мапе и т. д. Дакле свакако требало би изузети читаонице нарочито у овоме предлогу, јер се може и од њих наплаћивати по ономе напред усвојеном члану, да све радње, које немају прихода а нису нарочито споменуте, потпадоју под плаћање. Најзад слаже се с оним, што траже да и позоришта у Београду плаћа, као и сва позоришта, театри и беседе по унутрашности. Јер ако се то не учини, онда није заступљена правда и једнакост у земљи.

Иван Протић не слаже се с Пашићем односно позоришта, јер је то потребна и корисна ствар за наш народ.

Скупштина усвоји 1 тачку члана 3 по предлогу, а код 2 тачке после речи „занатлије,“ да се дода по предлогу министра финансије: фабричке. Тачку 3, 4 и 5 усвоји Скупштина по предлогу.

Код чл. 4 Сава Обрадовић примети, да би требало допунити га тако, да не одговара онај који држи као шпекулант свој новац у каси, на кад му испадне каква прилика а он купи, јер је трговац ловац, па један дан што кажу храни годину.

Министар финансије објашњава, да нико не мора казати шта ће радити, но само какав му је начин живота.

Скупштина усваја чл. 4, 5, 6 и 7.

Код члана 8 Милан Ђурић примети, да је место да се овде има у виду жалба ужичке општине и да се реши.

Министар финансије објасни, да ове има везе с чл. 11 и Скупштина усвоји овај 8 члан.

Код чл. 9 Новак Милошевић примети, да се изузму они испод 3000 динара, а на оне на више да се дигне, те тако да се изузму учитељи и други сиротни с малим платама.

Анта Пантић слаже се с оним.

Т. Туцаковић мисли, да се оним терети највише сиромашнија класа народа. Он је, да се изузму сви редови без разлике испод 2500 динара, а на горе да се повиси, и тако да отпадну учитељи и други с малим платама, као и остали сиромаси.

Н. Пашић, Иван Протић и М. Петровић слажу се с Туцаковићем.

Св. Карапешић не би био противан, али би онда остао мали број, а онда

је главно да се начини што већи износ новчани.

С. Живковић би био за то, да се изузму сви испод 1500 динара, те тако би се постигло оно, што желимо да се учитељи ослободе од плаћања.

Министар финансије изјави, да би се могло помоћи тако, да у XX реду место 6 буде 3, а у XXI реду место 4 да буде 2 динара.

Скупштина усвоји чл. 9 до друге врсте с овом изменом.

Известилац прочита другу врсту.

Св. Карапешић предложи да се реч „још“ избрише због нејасности.

Новак Милошевић предложи да буде 5 на стотину сваку преко 10.000 динара.

Марко Петровић је за то, да богаташи мало више повуку, јер су они код данка закључени максимумом.

Милан Ђурић, Пашић, Стојан Станковић и Милан Жујић слажу се са Новаком Милошевићем.

Љуб. Диндић је највише да буде 3 на стотину, јер су сиромаси поштеђени, а Милан Брачинац је као и Димитрије Цветковић за предлог.

Димитрије Стојановић и Коста Алковић су за то, да се усвоји прогресивни систем и овде као што је напред усвојен.

Груја Гавриловић је за 5 на стотину.

Милош Милојевић сматра земље за сређене, у којима има што више богаташа. Он је за то, да буде од 10 до 15 хиљада динара два на стотину, а од 15 до 20 хиљада два и по на стотину.

Никола Радовановић каже да ће и овај терет пасти на потрошаче.

Скупштина поименичним гласањем са 77 против 47 (4 су се уздржала од гласања) одлучи: да се плаћа за упис више од 2 динара на сваку стотину, која прелази 10.000 динара.

За тим би састанак закључен и заказан за после подне.

Састанак је овај закључен у 1 сахат по подне.

Председник
Народне Скупштине
Т. Туцаковић.

Секретар
Ђ. Ж. Ђорђевић.

овлашћени потписници:
Таса Костић, Тома Стајић, Анта Нешић, Василије Павић, Јосиф Марковић, Анта Пантић.

LI САСТАНАК

16 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

СЕКРЕТАР

П. Срећковић

Почетак у 3 и по часа по подне.

Присуствовали министри: финансије и војни.

Има довољно посланика за решавање.

Прочитан је и усвојен протокол 42 и 44 састанка.

Министар војни подноси:

Предлог закона о устројству резерве стајаће војске.

Предлог закона о измени и допуни закона о потпори војних инвалида.

Предлог за одобрење кредита за издржавање војске на граници.

Предлог закона о оснивању оружног фонда.

Предлог закона о послузи војске.

Прочита се указ, да се министар унутрашњих дела овласти, да на подизање карантина и за предузеће осталих потребних мера против човечије куге може потрошити до 15.000 дук. и више.

Прочита се указ о предлогу, да се Јелени нек. Петра Шаркића учитеља, може издавати 25 динара месечно у име издржања.

Потпредседник јави, да се прелази на дневни ред о члану 9-ом.

К. Алковић је за постепеност и овде и то тако: од 10 до 15 хиљада да буде $2^0/_0$, од 15 до 20—$2^1/_2$, од 20 до 25—3, од 25 до 30—$3^1/_2$ итд. до $5^0/_0$ и то да буде највише.

Н. Милошевић је за то, да буде од 10 до 15 хиљада $3^0/_0$, од 15 до 20—$4^0/_0$ а од 20 хиљада на на више највише 5 на колико буде.

П. Срећковић слаже се с предлогом Алковићевим.

В. Д. Мацаревић напомиње како сиромашни ескудни у капиталима, па је за то: да буде 20 хиљада $2^0/_0$ а од 20 хиљада $3^0/_0$.

М. Жунић слаже се с Н. Милошевићем.

М. Миловановић противан је да буде $5^0/_0$ јер ми немамо мало таких људи. Он је за $2^1/_2$ на сто.

Р. Кукић каже да је много $5^0/_0$ него нека буде од 10 до 20 хиљада $2^0/_0$ од 20 до 30—$3^0/_0$ а од 30 до 50 хиљада $3^1/_2$ од сто.

А. Ковачевић каже, да се у срећним државама плаћа интерес $5^0/_0$, а код нас се хоће да толико удари на оно, што човек својом стече.

М. Милојевић је за то, да буде од 10 до 15 хиљада 2, од 15 до 20 хиљада 3, од 25 до 30 хиљада $5^0/_0$ а више да се не удара.

С. Станковић слаже се с Н. Милошевићем.

Д. Голубовић мисли, да ће странци због овог великог процента нашим трговцима наштетити. Он је за то, да буде од 10 хиљада 2, а од 20 хиљада нека буде 3 на стотину.

М. Петровић слаже се с Н. Милошевићем да и богати мало потегле, а тако исто и Глигорије Петронијевић, слаже се с тиме, да који има више, тај више и да плати. С овим се слаже и Милан Ђурић.

И Васиље Павић слаже се с пом Новаком, јер је тако право.

М. Терзибашићу изгледа, да се имућни људи сматрају као нека кужа у земљи. Богате људе треба чувати да се нађу у нужди. Нека буде с $2^1/_2$ на сто, на је доста.

А. Петковић слаже се с пом Новаком, јер који има више лакше му је више и да плати.

Д. Цветковић слаже се са Срећковићем и каже, да би много било $5^0/_0$, јер богатији према своме богаству плаћају и друге терете.

Н. Пашић слаже се с пом Новаком.

Министар финансије разлаже, да је овде питање, у којој ће се размери око повишити; но како ће се узимати од укупног прихода, то је много и могле би земљи да шкоди, јер има се да је код нас капитал и онако скуп, па би онако још скупљи био. Не треба дакле далеко ићи, но у сваком случају треба да иде у одбор.

Скупштина одлучи да се ово упути у одбор.

Код члана 10-ог Стојан Станковић пита, шта значи оно „по имућности", а министар финансије објашњава му, да се оцењује укупно стање на се према томе плаћа.

Скупштина усвоји овај члан 10 и 11.

Код члана 12-ог М. Терзибашић примети, да се наплаћује само на стране театралне представе, а Милош Милојевић слаже се с овим, но само да се у место 10 наплаћује 24 динара.

Ђ. Малетић каже, да се и овде као и свуд плаћа процент према дохотку.

Глигорије Петронијевић је противан, да се за ову ствар као просветну што наплаћује.

Р. Милошевић каже, да не треба наплаћивати за позоришта као што се и у Београду не наплаћује, а да се наплаћују само кад са стране долазе на играју стране игре.

Д. Катић примећава, да је овде несразмерност, јер док се на маћичке и друге представе наплаћује по 6 динара, овде се наплаћује по 20. То није право и за то предлаже за театралне представе 2 динара, за маћичке 10, а за концерте 6 динара.

Известилац обраћа пажњу на то што се маћичке представе по неколико пута на дан дају, а сваки дан се наплаћује, а театралне не могу.

П. Срећковић предлаже, да се за сваку српску представу наплаћује 1 а на страну 10 динара.

Дим. Цветковић и Никола Радовановић слажу се с Катићем, а Марко Петровић са Срећковићем.

Министар финансије напомиње, како је у више усвојено, да се при разрезивању терета не прави разлика између домаћих и странаца, него би се могло учинити место по 10 динара, да буде до 10 динара.

Скупштина усваја 12 члан с овом изменом, а тако исто усваја и члан: 13, 14, 15 и 16.

Код овог члана 16 Цвија Осатовић примети, да је мало 5 дана на жалбу противу решења одборског, јер има некоме 4 дана до канцеларије.

Ово потпомажу М. Жујић и В. Павић.

Министар финансије прими да буде 10 дана и Скупштина усваја овај члан 16 с овом изменом.

Исто тако Скупштина усваја члан 17, а код члана 18 Марко Петровић примети, да ће бити незгодно, да се патентарина и данак у један пут плаћају. Предлаже три месеца после данка, са чим се слаже и В. Павић.

М. Жујић мисли да би најбоље било да се то наплаћује до 1 фебруара.

Р. Кукић признаје, да је ово тешко за оне, који плаћају, али би друкче морало бити тешко за оне који наплаћују, јер се ни данак не може да покупи.

Министар финансије примећује, да се могу причекати такови, који нису у стању одмах да плате.

Инвестилац каза, да би тако било колико нађе толико и штете, јер ће дангубити и они који плаћају, па и служитељи.

Скупштина усваја овај члан по предлогу, а тако исто усваја чл. 19, 20, 21, 22 и 23.

Код члана 24 М. Терзибашић примети, да ће по овоме странци седити по гостионицама па радити а ништа не плаћати, на што му министар финансије одговори, да ће у таком случају гостионичари плаћати, а они после нек наплаћују од њих како знају.

П. Самуровић пита, шта ће бити с оним страним поданицима, који су узели дућане под закуп пре овога закона, може бити на две три године.

В. Д. Мацаревић напомиње нејасност закона у овоме, јер може странац да узме дућан од једнога, а да седи у кући другога. Одобрава примедбу Самуровића и за то треба да се то уреди.

Ж. Недић примећава, како се могу и нови уговори правити на рачун старих. За то треба да се ово упути одбору.

Влада изјави, да нема ништа противу тога и Скупштина закључи да се оно прати одбору.

Код члана 25 Р. Кукић примети да се чиновници до 500 талира налазе у простом народу, па ако би се ово по предлогу усвојило, бојим се злоупотреба и за то је мњења да се сви чиновници до 500 талира изузму.

Јев. Гудовић потпомаже ово.

М. Јеремић каже да у народу све врше чиновници од 200 талира. Како нам они кроје капу онако ће и бити. Некоме ће пасти и на уши, а некоји не ће моћи ни да натакне. Слаже се с Кукићем.

В. Д. Мацаревић напомиње незгоде чиновника, којима су изложени што каже пословица: две сеобе једна пожевина. За један динар може се изгубити 100, јер човек из нужде мора бити и непоштен. Он мисли да треба поштедити оне испод 500 или бар испод 300 талира.

А. Пантић пита, да ли ко може сматрати да је плата једнога писара од 200 талира његов приход. Зар је то приход? То је његова имовина, од које он живи. Све што трговац плати, то

ће да удара на другога, а на кога ће овај? Од овога може бити само рђаве последице, јер може изићи да се то истера с друге стране. Треба оставити људма што је нужно за живот, јер гладан трбух намера човека на свашта, па и овде могу изићи свакојака кантарења. Он је противан предлогу.

М. Милојевић мисли, да треба сви подједнако да плаћају. Овде се хоће да помогне држави, а не појединцима. Примећава, да се у неким државама удара данак и на класте и богаље.

И. Протић из сажаљења мисли, да сиромашна класа ништа не плаћа, али кад је узет за друге, онда нека и ово остане.

М. Терзибашић напомиње, да се може почети и од 5—600 талира, али само да тако буде и с грађанима, а само учитељи да се не дирају јер остали имају изгледа на унапређење.

М. Поповић је за то, да се учитељи сва свим ослободе.

Вујо Васић мисли, кад један писар може да плаћа и да пуши дуван од 2 дуката што му шкоди, за што да не може овде да плаћа с нама заједно.

Министар финансије каже, да је влада пристала да ућу и чиновници, кад се видило да је вишина у Скупштини за то. Он обраћа пажњу Скупштине на слабо стање многих чиновника и на последице, које могу због овога врло лако наступити. Ово може бити више од штете него од користи. Ако га поставите у искушење, може помислити на то, како трговац оно што плаћа, удара на муштерије, па да не падне и њему та мисао да ово разреже на другога. Не дакле у интересу чиновника, него у општем интересу требало би да се искључе они с малим платама, и ако не више, а оно бар они до 300 талира.

Заступ. министра просвете и прив. дела, министар правде, обраћа пажњу Скупштине и на свештенике, кад се већ говори о учитељима и чиновницима. Треба замислити њихово бедно стање, па не правити изузеће с њима, а нарочито свештенике сиромашне по сеоским нурњама, који немају мало доходака, а дао Бог већу породицу.

Министар финансије примети, да о свему овоме може бити реч и код чл. 26, па за то Скупштина усваја овај чл. 25 по предлогу.

Код чл. 26 министар финансије примети, да би се овде могло узети од 1500 до 10.000 динара.

А. Петковић напомиње, кад се не може нико од трговаца да поштеди, онда не може нико ни од чиновника. Ако би се изузели они до 500 талира, онда би изгледало да смо се преварили. Он је за предлог.

М. Жујић сматра ово за малу ствар, и мисли за 4—5 динара нико не ће бити непоштен. За то је за предлог.

М. Милојевић напомиње, како смо рат водили за све, па сви треба и да плаћамо, јер да је држава пропала, онда коме би попови поповали, а учитељи учитељовали. Није за то, да се ко искључава.

Дим. Катић је за то, да се осим учитеља нико други не изузима.

Скупштина усваја чл. 26 по предлогу.

Код чл. 27 А. Бабовић примећује, да је редакција непотпуна. Узима за пример плату од 500 талира, која је равна са 2400 динара. Кад се узме по чл. 27 другом реду један и по динар, онда

долази свега 36 и по динара по 1 динар 24 динара. 2400 динара долазе по чл. 9 у 16 ред, и најпиште могло би се узети 15 динара, а овде по 1, излази 24. Је ли то право? За то предлаже, да се овај члан допуни тако, да овај процент према цифри, по којој се чини, не може прећи цифру из чл. 9.

А. Пантић доказује како су учитељи боље награђени, него сви чиновници који имају испод 200 талира. Тражи, да се сви испод 200 талира одузму.

Д. Катић предлаже, да се ово уреди према општем распореду, с чиме се слаже и И. Милошевић.

М. Спасић тако исто слаже се код трећег реда с Катићем, а општине да се са свим изостане; ако то не може, онда да се смањи процепат, а практиканти и учитељи да се изузму као и чиновници до 300 талира.

Министар финансије предложи, да се овај члан врати одбору, и Скупштина усвоји.

Скупштина усваја и члан 28. а код члана 29 И. Пашић примети, да је овај члан тако уређен, да би изгрејали жељу Скупштине, да и чиновници плаћају. Он предлаже да буде прво општински суд с одбором, а друго један финансијски, један судски, један војни и један полицијски чиновник, а више ништа.

И. Милошевић предлаже, да буде општински суд с одбором, и сви четири чиновника да изберу, с чиме се слаже и М. Ђурић.

Д. Цветковић тако исто мисли, но да се дода и један свештеник, а тачка под в. да се изостави, с чиме се слаже и Г. Петроњевић.

М. Поповић је за предлог, но да ту буде и одбор. С овим се слаже и И. Радовановић а и А. Дреновац.

М. Жујић слаже се с И. Милошевићем, а Каранешић с Д. Цветковићем.

С. Живковић је за то, да буде овде као што су комисије и за остале процене, т. ј. општински суд с одбором.

Известилац мисли, да се може казати општински одбор, па се ту разуме и општински суд и одбор.

Љуб. Дидић слаже се с И. Милошевићем.

Министар финансије напомиње, како се чиновничка плата зна на чисто колика је, па ту није нужно толико наређања. Довољно је кад се каже: местни општински одбор.

Илија Матић је за то, да буде општински суд с одбором.

Министар финансије рече, да ово треба да се дотера према основи, која је у овом закону основана, и за то да се овај члан врати одбору.

Ово Скупштина усваја.

За овим Скупштина усвоји чл. 30, 31, 32, 33, 34, 35 и 36.

Код чл. 37 М. Терзибашић не може ово да прими, него нека то министар сам преко полиције наплаћује, јер општина нема кад ни порез да наплати.

Но Скупштина усвоји овај члан 37 по предлогу, а тако исто и чл. 38 и 39.

Код чл. 40 И. Милошевић примети, да овај закон важи од дана кад га Књаз потпише, па док садањи дуг траје, а М. Терзибашић примети, да се каже: док досада учињени дуг траје.

Министар финансије објасни, да сам назив закона каже, који је тај дуг, и по томе не може се овде какав други разумети.

Д. Катић примећава да су ове речи, на док државни дуг трајао буде, излишне, јер може друга Скупштина сутра друкчије решити.

Скупштина усвоји чл. 40 и 41 по предлогу.

За овим би састанак закључен у 8 часова.

Потпредседник
Вујо Васић.

Секретар
Срећковић.

потписници:

Василије Павић, Анта Пантић, Анта Пешић, Таса Костић, Тома Стајић, Јосиф Марковић.

LII САСТАНАК

17 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР

Живко К. Недић

Почетак у 9 часова пре подне.

Присуствовали министри: финансије, правде и војни.

Посланика има 150, дакле довољно за решавање.

Прочитани су и усвојени протоколи 43, 45 и 50 састанка.

Прочитане су молбе:

Димитрија Солдатовића телеграфиста, који моли за уважење неуказних година службе.

Стевана Пејовића Пригорца.

Рајка Бресјанина из Добрића.

Радисава Радисављевића из Трудића у срезу пожешком, и

Николе Лазића из Босне.

Ове су молбе упућене одбору за молбе и жалбе.

Прочитана је молба Борисава Милановића за осуство.

Скупштина му не одобри.

А. Јовановић пита, шта је с његовим предлогом да се одреди комисија за места која су изгорела, и где су узимате реквизиције од људи, а признанице им нису давате.

П. Стевановић пита и за свој предлог у истом смислу.

М. Врачинац пита, шта је с његовим предлогом о мораторијуму.

Н. Пашић пита, шта је с предлогом пријеречког посланика, да се помогне пострадалима.

Председништво обећава са своје стране да учини шта треба.

Прелази се на дневни ред.

Известилац А. Вабовић прочита извештај одбора о именама у закону о печатњи који гласи:

Народној Скупштини

Законодавни одбор прегледао је и испитао предлог закона измена и допуна у закону од 15 децембра 1873 године односно печатње (штампе), који је г. министар унутрашњих дела Народној Скупштини поднео, и који је она овоме одбору упутила, и нашао је, да и овај предлог овако како је може примити, и на то има част предложити Народној Скупштини да га изволи примити.

Као што је познато Народној Скупштини, 20 народних посланика предложили су пре овога владиног предлога, да се измене и допуне у закону о печатњи од 15 децембра 1875 год. укину, и онај је предлог од законодавног одбора поднет Народној Скупштини на претрес, и она је својим закључењем у седници од 12 тек. мес. решила, да се навесни чланови допуна и измена од 15 децембра 1875 год. укину, и на њихово место дотични чланови из закона од 23 октобра 1870 год. у живот поврате, а неки чланови допуне и измене. И садањи предлог владин поднесен је у смислу овог закључка скупштинског тако, да се неки чланови из допуна и измена од 15 децембра 1875 године укину, и на њихово место просто поврате у живот чланови из закона о печатњи од 23 октобра 1870 год. а неки се чланови замењују и допуњују.

Тако укида се у изменама и допунама закона о печатњи од 15 децембра 1875 године ово:

Измене и допуне у закону о печатњи.

Члан I

Укидају се у изменама и допунама закона о печатњи од 15 децембра 1875 год. први и други одељак испод тачке 6. члана другог и чланови: 6, 7, 8, 12, 13 од тачке друге до краја, 21, 26, 27, 28, 30, 32, 50 и други одељак члана 51, који одељак гласи: „под исту казну потпада и онај, који препечата из страних новина оно, због чега су оне на Србију забрањене."

Члан II

Повраћају се у важност: 6, 8, 12, 21, 26, 27, 28, 30 и 32 закона о печатњи од 23 октобра 1870 године.

Члан III

Први и други одељак испод тачке 6. члана другог у изменама и допунама од 15 децембра 1875 године замењују се овим:

„Чим власт нађе да су поднесени пред дозначени докази исправни, издаће дотичном лицу уверење, да је испунило прописане услове за отварање ове радње, и не ће му правити никакве сметње у предузимању исте

А ако му власт чини сметње, има места жалби на министра унутрашњих дела, или ако му суд не би хтео објавити фирму, може се жалити касационом суду."

Члан IV.

Члан седми измена и допуна од 15 децембра 1875 замењује се овим:

„Сваки штампар мора осим дужносног примерка (чл. 6) послати два примерка од сваког печатаног дела државној библиотеци у Београду, и један примерак државној библиотеци у Крагујевцу, које ће му о пријему тога дати уверење.

Печатане ствари, поменуте у последњем одељку члана 6, изузимају се од овог правила."

Члан V

У члану тринаестом измена и допуна од 15 децембра 1875 године тачке: 2, 3, 4, 5, и последњи одељак замењује се овим:

„2. Да је навршио двадесет и пет година старости.

3. Да има пуну способност располагања са својим имањем.

4. Да није осуђен за злочинство или преступ, због кога се губи грађанска част, о чему ће поднети уверење од надлежног суда, и да је доброг владања, о чему ће поднети уверење од своје општине.

5. Да је свршио који факултет на великој школи у Србији, или на каквом страном свеучилишту, ако хоће да уређује лист, или повремени спис политички, политично-економни или сатирични, а ако хоће да уређује лист војног садржаја, да је свршио војну академију у Србији или на страни, или богословију, ако је лист богословског садржаја, и

6. Да је најмање две последње године плаћао потпун грађански данак и остале општинске и државне приреze и трошкове.

Члан VI

Члану деветнаестом у изменама и допунама од 15 децембра 1875 год. додаје се у првом одељку после речи „а судиће их редовни судови", ово: „као хитне, претходно по прописима закона о хитним предметима."

Члан VII

Повраћеном у важност члану 27 закона од 23 октобра 1870 год. додаје се на крају тачке друге ово: „А дозвољује откривање другога, кога не ослобађа."

Члан VIII

Члан педесети у изменама и допунама од 15 децембра 1875 године замењује се овим:

„Новинама и повременим списима као и књигама, што изван Србије излазе, може министар унутрашњих дела забранити унос у Србију.

Кад им се унос стално забрани, то ће се објавити у званичним новинама."

Члан IX

Овај закон ступа у живот од дана потписа Књажевог.

Као што се на овог предлога види, они чланови из закона од 23 октобра 1870 год. који се просто повраћају у важност, имају се повратити онако како гласе у овоме закону, а они, који се допуњују или замењују, изложени су овде онако, како имају гласити кад се буду узаконили, и одбор налази да није нужно овде њихово излагати чланове из закона од 1870 год., који се просто враћају у важност, по што су они већ раније свакоме познати, а не би ни добро било излагати их за то, што би се могла догодити каква штампарска погрешка, као што је то било случаја с извештајем законодавног одбора о овој ствари од 21 децембра 1878 год. као што је Скупштини познато, докле се ова могућност штампарских погрешака на овај начин избегава, јер се сазнавају дотични чланови из закона од 23 октобра 1870 год. онако, како у о-

воме закону гласе, што је свакоме познато.

16 јануара 1879 год.
Ниш.

Предс. закон. одбора
В. Д. Мацаревић.

Известилац
А. Р. Бабовић.

Чланови:

Цека Крстић, Ј. Пр. Стефановић, М. Н. Терапбашић, М. П. Блазнавац, Рад. Милошевић, Н. Радовановић.

Министар унутр. дела разложи, како је ову ствар Скупштина решила, и члан по члан претресла, па сад не би имало шта друго, него да се оно што је усвојено сравни с овим предлогом.

Р. Драгојевић примети, да би требало речи: „није осуђиван", заменути са: „није био осуђиван", јер може ко бити осуђен баш онда кад што затражи.

М. Радовановић налази, да би добро било да се цео закон о печатњи у целини печата, и министар унутрашњих дела то обећа.

Н. Пашић тражи, да се стави бир рок до кога се мора одговорити уреднику који се жали.

Скупштина за овим усвоји овај предлог закона.

Известилац за овим прочита мишљење одборско да се усвоји предлог о бесплатном пошењу писама за војнике на границе.

М. Ђурић предлаже, да им се дозволи и телеграфисање бесплатно.

М. Брачинац предложи, да им се пропуштају и ананести и до 4 оке.

Министар унутр. дела каза, како се у томе попушта, и Скупштина усвоји мњење одборско.

Известилац за овим прочита мњење одборско, да се усвоји предлог о објашњењу тачке 4 члана 5 у закону о пенвијоном фонду за удовице и децу умрлих чиновника.

Скупштина усваја мњење одборско.

Известилац Ј. Гудовић прочита мњење одборско, да се усвоји предлог за додатак шумској уредби од 4 априла 1864 године.

За тим објасни да је ова уредба о стружницама постојала 1852 год. но доцније изостала, и сад је у интересу шумарства да се оно усвоји.

А. Ковачевић предлаже, да по предлогу остане 50 динара на једну тестеру, али на другу да се плаћа пола а то 25 динара.

Љ. Дидић каже, да има више штете онде где нема стружнице, него где их има, јер код нас по шумама има много осечених и оборених дрва, па за што то да труне а да се не употреби. Он је за то, да се ова такса олакша за све тестере осим прве.

А. Јовановић пита, како се разуме с оним стружницама, које су добиле своја права, а министар финансије одговара му, да су оне стекле права, само ће трајати 15 година.

М. Спасић објашњава, да се под једном тестером разуме све оно, што се струже на један пут на једном трупцу.

М. Поповић одобрава предлог, но само је за то, да се изуваму оне на руци.

М. Ђурић слаже се с А. Ковачевићем.

М. Петронић наводи, да би се оним предлогом, кад би га усвојили, нашле

на затирање шуме, и за то му је он противан

Скупштина усвоји мњење одборско.

Известилац Гудовић прочита мњење одборско, да се усвоји предлог закона за одређење комисија које ће испитати имовне односе у ослобођеним пределима.

Скупштина усвоји оно мњење одборско.

Известилац Гудовић прочита мњење одборско, да се усвоји предлог закона за одређење комисија, које ће испитати имовне односе у ослобођеним пределима.

Скупштина усвоји оно мњење одборско.

Известилац Гудовић прочита мњење одборско да се усвоји предлог о смањењу и опроштају аренде извесним закупцима државних добара за време рата.

Скупштина усвоји и ово мњење.

Известилац С. Карапешић прочита мњење одборско да се винарима, који вино у земљи производе, при наплаћивању трошарине у име талога може одбити $7^1/_2$ од сто.

Скупштина усвоји оно мишљење.

Известилац Д. Стојановић чита мњење одборско да се усвоји предлог да се Ђорђу Павловићу из Београда уважене године ускане службе које је провео у државној служби до 6 марта 1871 године.

Скупштина усваја ово мњење.

Известилац К. Алковић прочита мњење одборско по предлогу Игњата Васића, да се учитељско стање поболша, које гласи: да се исти најтоплије преноручи влади, на оцену и призрење с тим, да влада идућој Скупштини поднесе формални предлог о преустројству основних школа и поболшању учитељског стања.

Скупштина усвоји и ово мњење.

Известилац А. Ковачевић прочита извештај одборски о чл.новима закона о изворима за одужење државног дуга и то о члановима који су одбору враћени.

Тај извештај гласи:

Последња тачка члана 9 замењује се овако:

За упис у ове радње плаћа се овако:

На приход преко 10.000 до 20.000 динара, по 2 на 100.

На приход преко 20.000 до 30.000 динара, по $2^1/_2$ на 100.

На приход преко 30.000 до 40.000 динара, по 3 на 100.

На приход преко 40.000 до 50.000 динара, по $3^1/_2$ на 100.

На приход преко 50.000 динара по 4 на 100.

За члан 24 (о онима који не стоје под нашим законима) одбори су се сагласили, да остане као што је у предлогу.

Члан 27 замењује се овим:

Процепат се рачуна и плаћа:

У I реду као што се рачуна и плаћа и за упис у радње којима се годишњи приход процени преко 10.000 динара.

У II реду према распореду што је изложен у члану 9 овог закона за упис у радње којима се годишњи приход процени до 10.000 динара, тако да се и онде плаћање дели, на 2i ред, и да сваки ред плаћа на процењени приход ополико исто колико се на толики приход плаћа и на упис у радње.

У III реду по 3 на 100.

Ко не плаћа пун данак, изузима се и од плаћања процента.

Тако исто изузимају се од плаћања процента и учитељи и други којима

плата или пензија, издржање и приход износи мање од 200 талира на годину.

У члану 29 свугде у место „општински суд", да се стави „општински одбор с председником општинског суда".

За комисије по варошима да се каже овако:

Комисије по окружним варошима састављаће:

а) Местни општински одбор с председником општинског суда.

б) Један финансијски, један судски, један војни и један полицијски чиновник; један свештеник и један правозаступник.

Ове чланове комисије одређиваће министар финансије.

в) Три до пет поверених које местно чиновништво и свештенство из своје средине или из средине местног грађанства изабере.

Одбори су се сагласили, да се на приходе општинских добара не наплаћује никакав проценат, и по томе да се ова добра не спомињу нигде у овом закону.

Министар финансије примети, да се у члану 29 место „по селима и варошицама" стави „по срезовима". А осим тога да се на приход општински ништа не наплаћује.

Скупштина усвоји мњење одборско с овим примедбама.

Известилац Ковачевић прочита предлог закона о напред. расходу државном.

На примедбу И. Пашића Скупштина закључи, да се ова ствар врати одбору, кад у одбору није била.

Известилац Р. Кукић прочита мишљење одбора по предлогу Рад. Драгојевића, да се ствар упути влади, да она идућој Скупштини поднесе формални предлог.

Министар финансије изјави, да о овоме није саслушан, па за то и ова ствар би враћена одбору.

Известилац А. Бабовић прочита мњење одборско, да се усвоји предлог закона о дипломатским заступништвима српским у иностранству.

Министар иностраних дела каза:

Сматрам за дужност да овај предлог објасним у неколико речи.

Влада овим предлогом има намеру, да уреди дипломатска заступништва онако, како су усвојена међународним правом и како постоје код других независних држава.

Овај је предлог последица наше независности. Овим се иде на то, да се ствар у опште законом уреди, а како ће се то после и у колико примењивати, то ће зависити од специјалних решења. Ми смо до сада имали заступнике у Цариграду, Бечу и Букурешту, они су сад стављени на равну ногу са заступницима независних држава.

Овогодишњим буџетом отворена су места: у Петрограду, Паризу, на Цетињу и у Бугарској

Да нам је заступништво потребно у Петрограду, то не треба да доказујем. У Паризу је нужно због финансијског питања, а за Црну Гору и Бугарску излишно је, такође да доказујем потребу.

У члану II овог предлога стоји, да један исти заступник може у исто време бити акредитован код више дворова. Овим се хоће да постигне економија. Тако на пр. може наш заступник, који буде његова Височанство престављао у Бечу бити акредитован и у Риму; а

онај опет у Паризу може бити акредитован и за Лондон итд. Осим онога што је већ наведено, ја немам намере да што више предлажем; а и то, што је наведено, наведено је у најекономнијим границама. Заступници су постављени без секретара, јер сам налазио да ту дужност могу и сами вршити докле се послови јаче не развију.

Што се тиче конзула, ми тај ред заступништва до сад нисмо имали. Али, може се појавити потреба да их имамо. То су преставништва која воде бригу о трговачким интересима и односајима; но наша трговина још није тако развијена, да нам треба оваква преставништва плаћати. Та ће се потреба појавити кад се буде направила железница и кад дођемо у свезу са Солуном.

Међународно право допушта, да може бити конзула и почасних (неплаћених). То су обично људи, који се уживљу из места, за које треба конзул да се постави. Има их који таку службу сматрају за част и пристају да о свом трошку служе. Таквих понуда већ имамо, и прилика је да ћемо још у течају ове године учинити употребу од тих понуда.

Скупштина једногласно усвоји у овој ствари мњење одборско, које гласи, да се предлог прими.

Потпредседник јави, да се председништво договорило с владом по предлогу М. Петровића о теме, да се одреди лице које ће уредити скупштинску архиву на колико за то буде потребно награде, о томе ће влада идућој Скупштини поднети предлог.

Скупштина ово прима к знању.

За овим састанак би закључен.

Састанак је трајао до 12½ сахати по подне.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
Живко К. Недић.

потписници:

Анта Пантић, Васиљије Павић, Јосиф Марковић, Т. Стајић, Анта Нешић, Таса Костић.

LIII САСТАНАК

18 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО
Тодор Тупаковић

СЕКРЕТАР
А. Ковачевић

Посланика је имало 145; дакле довољно за решавање.

Присуствовали сви министри.

Почетак у 9 часова пре подне.

Председник објављује да је састанак отворен.

Секретар Ак. Ковачевић прочита протокол 38 састанка, који после мале примедбе би усвојен.

Председник јавља, да има неколико молби посланичких за осуство и замоли Скупштину, да их саслуша и реши.

Секретар С. Живковић прочита молбу посланика Радојка Лазића за осуство до краја ово-годишње сесије скупштинске због болести своје матере.

Војин Радосављевић вели, да наводи Лазића за осуство не постоје, него да је он у договору с Ил. Матићем само да раније иду и лакше путују. Напомиње како је и г. Матић поднео молбу и како су обојица већ и дијурну примили.

На захтев Скупштине, секретар С. Живковић прочита молбу Илије Матића, којом тражи осуство за цело време ово-годишње Скупштине због продаје угојених свиња.

Војин Радосављевић опет говори како ови узроци не постоје и да им не треба дати осуство тим пре, што је и председник министарства пре неки дан најавио, да ни једном посланику не може бити осуства.

Председник ставп питање: ко је за то да се Лазићу и Матићу не да осуство да седи, а ко је да им се да, да устане. Како су сви седели, осуство не би одобрено.

Секретар С. Живковић прочита молбу посланика Миленка Јоксимовића за 10 дана осуства због смрти свога детета и болести укућана. На питање председника Скупштина му једногласно одобри осуство.

Секретар С. Живковић прочита молбу посланика Ристе Поповића да му се продужи осуство за неко време због своје болести, и на питање председника, Скупштина му одобри осуство. За тим опет секретар С. Живковић, прочита молбу Симе Милошевића посланика за осуство до краја ово-годишњих скупштинских седница због болести жене. По што председник јави да је С. Милошевић већ отишао и да му је дао три дана осуства по молби његовој, Скупштина на питање одобри тражено осуство.

Алекса Петковић најављује како многи посланици траже осуство, и како види да је Скупштина вољна да се што пре распусти, моли председништво, да се с владом споразуме о томе, и да се најхитније ствари на решење изнесу да се данас и сутра сврше.

Председник вели, да према предлозима који су пред Скупштином, зависи од саме Скупштине да их брже или спорије сврши; по томе ако похита, пре ће се и свршити.

Милосав Трифунац вели, да што има хитно треба да се реши, а остало нека остане за другу Скупштину, јер, вели, не мора се сад све решити.

Министар финансије примећује, да има да се учини исправка у једној речи у закону о изменама и допунама у устројства Ђумрука члан 110 тач. 4-та, јер је написано „увозни", а треба да се каже „условни". Моли Скупштину за дозволу, да се то исправи.

Св. Карапешић објашњава и вели, да је то досета погрешка и да ту реч треба исправити како г. министар вели. Чита тај члан да се и Скупштина увери.

Председник упита и Скупштина одобри, да се у место речи „увозни" стави „условни".

Председник јавља, да је сад на реду предлог закона о напредном буџету, и да је известилац секретар Ак. Ковачевић.

Извест. Аксен. Ковачевић вели, да је у јучерашњој седници прочитао предлог закона, а сад ће читати одборско мишљење:

На питање председника Скупштина усвоји предлог закона о напредном буџету. За тим јави, да је на реду предлог о издавању 15.000 дук. цес. за подизање карантина ради предупређења човечије куге, и да је известилац Ј. Гудовић.

Изв. Јев. Гудовић прочита предлог а за овим одборски извештај.

Председник упита и Скупштина усвоји овај предлог и одборски извештај. Јави председник, да је на реду предлог, да се одреди издржавање Јелени Шаркића удови пок. Петра Шаркића, бив. учитеља, и да је известилац К. Алковић.

Изв. Коста Алковић вели, да је предлог владин, да се Јелени удови, пок. Петра Шаркића одреди 25 динара месечно на издржавање, и да је одбор мишљења, да се ово усвоји и у толикој мери као што је и предлог одредп.

Председник вели, да је ова ствар већ била један пут пред Скупштином, и како се нико није на говор јавио, упита, усваја ли се овај предлог и одборско мишљење. Скупштина усвоји. За тим јави да је на реду предлог о изменама и допунама у закону о потпори војника и инвалида и да је известилац Дим. Стојановић.

Известилац Дим. Стојановић вели, да је одбор законодавни прегледао овај предлог и да у свему одговара ономе, како је у Скупштини решено. Мисли је одбор, да се овај предлог прими.

Председник рече, да је ова ствар свршена у Скупштини и упита: усваја ли се? Скупштина усвоји.

Министар војни примећује, да према садањим наворима не може бити довољна потпора за све инвалиде, који већ права имају и ове садање, него да ће требати на годину повећати изворе, јер иначе, да би се морало прекинути издавање потпоре онима који би сад добили.

Председник јавља, да је сад на реду предлог министра војног о устројству резерве стајаће војске.

Известилац Димит. Стојановић чита предлог о устројству и установи резерве стајаће војске. За тим чита извештај одборски, који гласи:

Народној Скупштини

Законодавни одбор прегледао је овај предлог и нашао је, да је према објашњењу г. министра војног нужно, да се усвоји у толико пре, што број чинова официрских због ових резервиста неће се ни у колико умножавати, како је ово г. министар војни обећао, него ће при резерви бити употребљени официри стајаће војске.

17 јануара 1878 год.
у Нишу.

Председник
В. Д. Мацаревић.

Известилац
Д. Стојановић.

Чланови:
Ј. Пр. Стевановић, Н. Радовановић, М. П. Терапбашић, А. Бабовић, М. П. Благојевић, Рад. Милошевић, Пека Крстић.

Министар војни обраћа пажњу Скупштине на овај предлог с тога, што се то тиче убојне снаге код нас. Наводи искуство за време прошлога рата с Турском, како се је разликовала стајаћа војска од народне, што га је најпре побудило и да изнесе тај предлог. Даље, како је то сад нужно и због данашњих околности и осигурања на границама где војске бити мора, јер, вели, да народна војска то није у стању издржати, а увећати стајаћу војску такође је због финансијских прилика немогуће и да установом ове резерве не ће се ни у колико издатци увећати а то је цељи сходно и с војничког и с економног гледишта. За тим вели, да би ово ишло на правичност и олакшицу народне војске, јер као што се зна, овако иду окрузи, а по овом би по 2—3 човека из општине или села. Даље наводи, да се резервна војска не ће ни сазивати, осим у случају напредне потребе, а храниће се и одевати као и народна војска, те не ће бити трошкова. На послетку доказује сигурну војну снагу у установи резервне војске, која ће бити дисциплинарна као и стајаћа војска.

Марко Петровић вели, да је овај предлог био врло кратко пред Скупштином, а треба га добро штудирати. Обраћа пажњу на унутрашњост земље, на напреду, снагу и терете. Доказује, да је сваки Србин војник, а кад би овај предлог усвојили, направили би логор од Србије. Даље вели, да ако буде напредног случаја и потребе за војску, народна је војска свакад готова, као што је то доказала и прошлог рата. Не пали, да је овај предлог од користи, но на против да би био на штету и великом терету народу, и вели, да је мишљења, да се овај предлог одбаци.

Новак Милошевић слаже се с предговорником Марком Петровићем. Не жели сваки војнички систем. У подужем говору доказује терет, који би од овога народ имао, јер би иначе сви људи по 2 године служили у стајаћој војсци а у резерви осам, а то је толико, да је врло тешко издржати. За тим доказује, како би то било убитачно и по народну војску, јер војници, који ослуже у стајаћој војсци, учитељи су народне војске. Позива се на устав, да су сви Срби војници и за одбрану своје домовине свагда готови. Наводи, како је народна војска регулисана на I, II и III класу с тим, да по скорашњем говору војног министра, биће преустројство целокупне српске војске, што је ово с тим у свези, па жели, да ово министар до године све укупно на решење поднесе. Мишљења је дакле, да се овај предлог одложи.

Илија Стошић позива се на скорашњи говор г. министра војног, да ће идуће Скупштине поднети предлог о распореду и организацији целе српске војске, како стајаће тако и народне. Држи, да овај предлог има свезу с тим, који није баш нуждан сад да се реши, мишљења је, да се одложи до идуће Скупштине па у једно да се реши. У осталом напомиње, да ако би Скупштина усвојила овај предлог, пашло би се на то, да од наше мале државе створимо војничку државу.

Милош Милојевић вели, да под нас постоји стајаћа војска, и то само као школа из које излазе учитељи за народну војску, и народна војска. А овим се хоће још нешто треће, и да би ово

било нужно само онда кад би наша држава имала само стајаћу војску, а не и народну. Говори о старим освојачким народима кад су биле многе народности састављене под један народ и под једну власт, а наша држава није освојачка. Вели, да ми имамо народну војску, која је највећа сила код нас и да је корисније, да сви војници што одслуже у стајаћој војсци буду учитељи сви народне војске, него да буду у резерви осам година. И овим предлогом, вели, не би се постигла никаква цељ, но шта више био би од штете. Мисли, да би га ваљало дуже штудирати, и мишљења је, да се одложи за идућу Скупштину, па с предлогом о устројству целе војске, с којим има свезу, поднесе.

Министар војни у дужем говору, а изазван говором неких посланика, да се овај предлог одложи — доказује, шта га је руководило да поднесе сад овај предлог. Вели, да од 1876 године није извршена реорганизација народне војске, па желећи то учинити оно сматра с војничког гледишта да претходи и ово да уђе у састав народне војске, и кад се приступи реорганизацији да је лакше и неуздање извршити, јер би их иначе после морао вадити из народне војске у резервну војску. Одговара посланицима који кажу, да се направи логор од Србије, да одиста нама треба добра и регуларна војска, према садањем положају нашем, према осталим државама, јер ако хоћемо да егзистирамо као један народ и ако хоћемо да довршимо започету мисију уједињења и ослобођења, ми морамо бити спремни и ниште трошити на нашу војничку снагу него до сад, и моли, да се на све то обрати пажња, па предлог хладнокрвно реши.

Никола Пашић вели, да министар каже отворено потребе, које су изазвале да овај предлог поднесе, и нов ред војске уведе.

Доказује, како је народна војска народна одбрана и да је она то довољно засведочила и прошлих ратова; она је, вели, засведочила да је заданица народних права и народне слободе, по томе да треба само усавршавати а не другим заменивати. Народна војска, вели, да је установа која одговара нашем економном, културном и у неку руку политичком стању. А резервисте стајаћи су војници на осуству и они морају увек на позив министра поћи, и никад нису мирни и спокојни, и шта више не смеду се упуштати у веће радње и трговине. Доказује, да ће та установа оптеретити буџет, јер се мора дуго држати у касарни и на ратној нози, по што с резервом потпуно управља министар војни.

Вели, да се овим законом не ће постићи ни брже мобилисање, доказујући, како ће се тешко састати већи, јер се купе из целе Србије. Он је мишљења, да се овај предлог одбаци, ако га сам г. министар не тргне или не остави на две године.

Анта Пантић каже, да се радује што је изашао овај предлог пред Народну Скупштину. Но, вели, но што ову ствар треба много штудирати, а г. министар је казао, да ће о идућој Скупштини поднети предлог за устројство целокупне војске, он мисли, да не би требала ни говорити ниште, него да се г. министру каже, да га до године поднесе. А мисли да треба да буде.

Глигорије Петронијевић позивајући се на текст устава: „Сваки је Србин војник и сваки је дужан о своју хлебу по-

јевати", противан је ономе предлогу и вели да министар поднесе идућој Скупштини ако хоће неки бољи предлог, а овај никако не може усвојити.

М. Жујић противан је такође предлогу и вели, да се исти одложи за идућу Скупштину, како би имали времена да га што боље проштудирамо.

Василије Павић, позивајући се на предговорнике, који су против предлога говорили слаже се с њима, по што ће, вели, наше економно стање поћи натраг а и војник један кад изслужи, остариће, проћи ће му најбоље доба 32 године у служби војној.

М. Брачинац слаже се с предговорницима, и моли г. министра да тргне предлог, а Скупштина да каже: прима к знању. Овај случај сравњава с оним о пенцији, где је министар казао, да ће до године ствар извети.

Сима Илијић противан је предлогу, и слаже се с предговорницима.

С. Обрадовић вели, да су поштовани предговорници гг. М. Петровић и Пашић довољно су ову ствар расветлили и објаснили. С тога се он слаже с њима и хоће да се предлог одложи.

М. Трифунац слаже се с досадањим предговорницима да се предлог одбаци.

Министар војни: Лако вам је решити да се одбаци или одложи, него треба најпре да се разговоримо. Није ми, вели, чудно што свештеници траже да се одбаци или одложи, кад им ствари нису познате. Тако би исто и он могао говорити о требнику, о коме се не разуме потпуно, али му је чудно што не ће да говоре с разлогом. Кад је така судбина, да попови решавају војне ствари, онда, вели, оне морају тако и пролазити. Г. Пашић је неверно преставио мој говор. Нисам казао, да је цељ да се одмах изведе војска на границу, него сам казао: из целе земље изабрао би се један део људи, који би најспотљивије отправљао службу, јер би за то најспремнији био.

Односно онога што каже г. Пашић, да се народна војска довољно показала у прошлим ратовима, то је истина; али тек сад треба уређивати сву војску. Разлика је велика између народног војника и стајаћег. Друго је кад војник дође из народне војске, а друго је из касарне, где он прими дух војнички и уђе у састав војске.

Односно тога, хоће ли се предлог одбацити или одложити, мени је све једно. Мени је дужност да поднесем, а Скупштина нека реши како хоће.

Не ћу да тргнем предлог. Нек се бар покаже Скупштина, како се одазвала овој ствари.

Арса Дреновац и Миленко Јоксимовић противни су предлогу, а други желео би, да се предлог одложи за идућу Скупштину, а предлог није баш такав да га се неки плаше.

Анта Нешић је за предлог, но да се у идућој години поднесе, а држи да ми сви желимо да имамо добру војску. Међу тим г. министар ће смањити број година резервној служби, па ће боље бити.

Панта Срећковић брани предлог и вели, није овде питање о теме хоћемо ли не ћемо ли, него је питање, за што хоћемо, за што не ћемо. Понеси се, што се опажа војни дух код народне војске, не мисли као што поп Марко каже.

Је ли боље, кад је један војник слободан на тону, пушци и уме слободно с њом да рукује, или је боље, да се

тресе кад до ње дође. Читао је, како је после пада Француске, стари Тијер бранио војску у овом смислу, а не као ми што сад чинимо.

Може, вели, допустити да се један предлог не брани, али не може дозволити да га богателишу, и мисли, да они који говоре без икаква разлога да се овај предлог одбаци, говоре, да се одбаци војска.

Димитрије Катић, за то што жели да поједине гране, па и војска буду савршеније, противан је предлогу. Главна снага наше земље лежи у народу. Наш мали народ није у стању да изведе велики број људи на касарне. Касарна морала би бити школа за народну војску, и у том жели да се војна струка усавршава, а никако не жели, да наша војска не сме да мисли, као што је казао г. Милојевић. Ту потребу имају други народи, а ми хвала богу немамо ту нужду. Држи да је овакав предлог са свим некористан, јер морају војници 8 година бити на војној служби.

Министар војни: Кад се баш хоће да искреће суштина, ја не знам шта се хоће; брка се појам што кажу да ће осам година стојати у скупу. Не знам како то. То не стоји. Он се не разликује од народног војника, јер се налази код своје куће. Ми смо ратовали и видели шта нам фали. Француска је одмах после рата радила на усавршавању, а тако исто и Немачка усавршавала се одмах, да би одржала оно, што је стекла. На тако исто и ми треба да чинимо.

У миру се спрема за рат. Не можете ни спремити војску у очи рата. Ако ми још сад не почнемо спремати војску, док су нам још живе мајке ове наше славе, онда не ће добро бити. Немојте, господо, да овлада о нама глас, да смо се ми ујуљали. Моја је дужност да изнесем пред вас један предлог, који иде на образовање наше војске. То је један корак. Тако исто учињен је један корак с увећањем артилерије, а и с наоружањем мислим да учинимо један корак, и што год се пре на томе почне радити, тим ћемо пре бити спремнији. Ви треба да узмете у вид наш политички положај. Треба да знате да је непријатељ заузео врло згодне положаје према Морави и може према нама јаче да дејствује.

То је цељ, што смо овако одмах приступили к најважнијем питању, те да се за време удари темељ нашој војној снази. Ваше је сад да решавате, али само пазите да не буде касно. Тражи, да се по именце гласа.

Министар унутр. дела: Ја нисам војник, али не ћу ни да говорим о теме, како треба да изображавамо војнике за борбу, него ћу, као министар, да говорим о потреби уређења снаге једног народа.

Један народ, кад је код своје куће, он је у појединости грађанин, и ради своје домаће послове.

За оно што има и тече, ту му је закон и власт, која му то гарантује, али за оно што народ има у цело према другим народима, за то нема власти, која ће да му то чува, и кад дође у спор пресуди: за то је снага народна и власт и закон.

Ко дакле хоће да живи као слободан човек унутарње, тај тежи да има мудре и праведне законе и поштене извршиоце. Ко хоће да живи као слободан народ, тај не може да буде за то, да не ојача народну снагу.

Неки кажу не треба да се вежбамо у касарни, јер, кажу, народна снага је код нас народна војска. Но према данашњем уређењу и образованости војска код других народа, и према усавршености оружја, може један необразован и неспремљен у томе народ да стоји као дете према снажном мужу, ако није нешт томе војном послу.

Рећи ће неко, ми нисмо народ освајачки. То не кажем. Ми и ако нисмо освајачки народ, опет смо ратовали, и ако признајемо да нисмо освајачки народ, да ли је осигурано с тим, да нико не ће на нас да напада. Један човек који путује, ради мудро, кад, ради предострожности, мете пиштољ за појас, ма да не мисли да кога он напада.

Ја мислим, кад се ово оцени, може се лако увидети да је боље умножити, уредити, изучити и добро спремити своју војску. Зар није боље у свако магновење знати и добро спремити оне који ће да врше неку дужност, него ли да се онда прикупљају и спремају кад буде потреба.

Кад треба човек да брани своју главу, а и народ није сигуран да не ће имати да брани своју главу, а то је своје огњиште и своју слободу, онда ја мислим, да треба сваки да извешти две руке, две ноге, два ока, итд. да одбрани своју главу.

Што се тиче тешкоћа с економног гледишта ја мислим да се ни с те стране овај предлог не може нападати. Не повећавају се године у касарни, него код куће; а кад је код куће, онда за што да се не би човек спремао, а и власт зна, кад је време раду, па ће то имати у виду и не ће народ без потребе потрзати са рада.

Ја вас молим, да се овај предлог озбиљније проучи и прими, јер он иде на то да се ојача снага народња.

Адам Богосављевић противан је предлогу наводећи да влада зна да ће јој бити нужно веће материјално стање ако повећа војску, па не ће с тим да изађе, него износи предлог овај о резервној војсци, а ако је икада увођена западњачке системе, оно је баш сад овде највише.

Иван Протић противан је предлогу, основајући своје мишљење на разлоге ранијих предговорника Марка и Пашића, и вели да не само сада него и до године, ако влада мисли овакав предлог поднети нек не поднеси.

Дим. Цветковић такође противан је предлогу и вели, по што овај поднесени предлог има свезу са преустројством целе војске које ће министар војни идуће године изнети пред Скупштину, то нека и ово остане за тада.

Павле Тутулић брани предлог, наводећи, да су они одговарајући на беседу Његовом Високанству казали да ће примити предлог о преустројству војске, који министар војни буде поднео и проучити га.

Овим се предлогом не иде ни на какву штету народне војске. Народна војска је у свима сталежима, али ова сада по предлогу биће резервна војска. На пр. сад ће да се отпусти војска ова на Куршумлије и тада ће морати да се позову најближи округи, а овим предлогом оће се да сва Србија чува границу и то узимајући поједине на целе Србије да саставе један корпус.

Петар Касић ја се потпуно слажем са говором поштованог предговорника госп. Стошића.

М. Ђурић у подужем говору свом мишљења је, да се овај предлог одложи до идуће године, и за то време да се тај предлог боље проучи и да чује шта народ мисли о њему.

Председник: По што је ова ствар довољно исцрпљена и влада тражи да се по именце гласа, ставићу питање овако:

Ко је за предлог, нека каже „за", а ко је против нека каже „против".

Настаје гласање:

Исход гласања је овакав, за предлог је било 71, а против 62 гласа. Уздржали се четворица од гласања. Дакле већина је за то, да се предлог усвоји у начелу.

Настаје четврт сахата одмора.

После одмора:

Известилац Д. Стојанов, чита чл. 6-ти.

Д. Димитријевић предлаже да се рок служби резервној сведе од 8 година на 4 године, јер вели, да је много 8 година. Даље, да обвеза службе резервне почне предити од 1878 год. по што су ови на које би пала обвеза од 1876 већ издржали као борци.

М. Милојевић напомиње, како је он био одсудно противан овом предлогу о резерви, и како је по његовом мишљењу овака резерва непотребна, но по што је већина усвојила, он се клања већини и сад је за резерву у томе смислу, каке предлог гласи. Противан је предлогу Д. Димитријевића да се своди рок на мање, јер се не би постигла цељ, која се жели постићи, а слаже се у томе, да почне важити резерва од 1878 или бар од 1877 год.

Љуб. Дидић потпомаже предлог Димитријевића у томе да се сведе рок резервне службе на 4 године, али остаје за то, да резервна служба почиње важити од 1876 године.

Р. Кукић мисли, да је много 8 година по предлогу, него би желео да се сведе на 3 године. Разлаже, кад би се толики народ на 8 година удалио од својих кућа, онда би га просто убили, нарочито трговачки сталеж. Потпомаже Димитријевића у томе, да резервна служба почне важити од 1878 год. Но пита шта би било са случајем кад је један брат већ у резерви, а други одслужио стајаћу војску и овај сад долази у резерву. Дакле обадва брата морају служити и кад би се морало ићи на границу, морала би оба брата ићи, а кућу оставити. Он је мњења, да се у томе случају ослободи један брат од резерве.

И. Стошић потпомаже Р. Кукића за рок службе, и да почне важити служба резервне војске од 1878 године, на додаје још и то, да г. министар војни ослободи самце од ове службе.

Министар војни објашњава, да од предложеног рока записи број резерве. Што је већи рок, то је већи и број. Ми сад имамо 10 батаљона стајаће војске, и кад би се усвојио овај рок службе, онда би имали с резервом пуних 20 батаљона, и онда тек можемо казати да имамо приличну војну снагу. А ако би смањили рок, онда би смањили и број резерве. Што год је мањи рок, мањи је комплект батаљона појединих. За вас дакле молим, кад сте већ усвојили у начелу овај предлог, немојте смањивати рок, како би потпуно одговорио овај закон својој цељи. На послетку, ја бих могао пристати да се смањи на 6 година, али мање немојте смањивати. Што каже г. Кукић за онај случај, где мо-

раjу два брата да дођу у резерву, тај случај могао би се изузети, али писац мишљења да се самци ослобођавају, јер би тиме ограничили број, а и створили би узрок, да се задруге деле.

М. Милошановић мишљења је, да буде рок две године а не више.

Илија Матић потпомаже Кукића, што се тиче рока, да не буде више од три године. А предлаже, да ова резерва почне важити од дана, када Књаз потпише овај закон.

М. Васић је за предлог Димитријевића, да почне важити резерва од 1878 године, јер, вели, сви старо-неслужени војници већ су издржали у рату 3 год.

Р. Тутулић је мишљења, да се сведе рок на 6 година, јер би онда, вели, имали потпун број резерве. А што се тиче од кад ће почети важити резерва, он је за предлог.

М. Ивковић потпомаже у свему Тутулића.

М. Поповић разлажући како нам је војска потребна као и просвета, за то треба да је уредимо. Даље вели, како је Његово Високанство још 10 августа пр. год. у својој прокламацији објавило, како смо сада независна држава, и како треба да смо чврсти и јачи. Како ћемо другчије бити јачи, него да војску повећамо и уредимо. Мишља је, да се сведе рок на 4 године, у осталом је за предлог.

М. Жујић пита, хоће ли војник као резервиста имати сва права као и народни војник, дакле да ли може бити кмет и посланик?

Министар војни одговара, да има сва права као и народни војник.

М. Жујић разлажући, како кад би остао рок од 8 година, онда би било штетно по саму народну војску, јер младић, који ступа у стајаћу војску, он има 20 година, две године служи у стајаћој војсци, и кад би 8 одслужио у резерви, онда би имао 30 год., кад прелази у народну војску. Тај човек већ је изгубио вољу на рад. За то велим да је доста да буде рок од 3 године по предлогу Кукићевом.

Н. Радовановић мишља је, да се сведе рок службе на 4 године, а остане по предлогу да почне важити од 1876 године, и тако би вели имали потпуну резерву, а она је потребна час пре у данашње време, иначе не би имали, ако би важити почео од 1878 године, као што предговорници предлажу.

Д. Катић вели, кад смо усвојили у начелу овај предлог, онда да би се постигла цељ ове установе, треба усвојити потпуно по предлогу. Дакле није за то да се рок скрати. Што се тиче друге тачке, предлаже да се изоставе оне речи: „од двајесника," него да остане само: „веће старешине."

Н. Милошевић остаје при своме, да је противан установи ове резерве, али по што је усвојена, он се клања већини. Мишља је, да се самци, јединци у оца, ако им је отац болестан, немоћан, ослободе ове резерве. Обраћа пажњу министру војном, да се репрутација чини што праведније, јер има доста случаја, где су сами сиромаси увети у војску, а богаташи остали, што би могао фактом доказати. На послетку вели, да се слаже с предлогом Димитријевића, да се рок сведе на 4 године.

Срет. Мићић слаже се потпуно с говором Жујића. Мисли, да је доста да буде војник 2 године као стајаћи, и 3 као резервиста.

Н. Срећковић је потпуно за предлог, јер што више резерве имамо, тим је наша војна снага јача, а нико не може казати, да нам је ова непотребна.

М. Трифунац наводи пример, како је он био у војсци и служио кад није закон ни био. За то је за предлог, али да се сведе рок службе на 4 године.

А. Ковачевић обраћа пажњу Скупштине на § 9 овог предлога, да наоружање, спрема и храна ове резерве биваће на исти начин као што је и за народну војску. Дакле издржање ове резерве пашће на терет народни. Кад би се овако усвојило да остане рок 8 година, а знамо према попом устројству војске, наша отаџбина има 10 батаљона стајаће војске. Према овоме, сваке друге године пошлале би на стајаће војске по 10 хиљада војника. Ови војници долазе у резерву, и тако би према овоме закону имали 40 хиљада резервиста. Кад би се свео рок на 4 године, онда би имали 20 хиљада резервиста, и већ имамо 10 батаљона стајаћих војника, то би свега имали на 30 хиљада војника. Кад имамо оволико, онда држим да је уместан предлог Димитрија Димитријевића, да се сведе рок службе резервне на 4 године, и за то се слажем потпуно с њим.

Министар војни, одговарајући Ковачевићу, вели: кад се хоће рачун од ове резерве да прави, онда ваља одбити од тога пионире, тобџије, и онда би испао рачун као што сам ја рекао. Јер кад би се свео рок резервне службе на 4 године, онда ће комплект батаљона износити по 600 људи, а то је мален број. Него кад би се свео на 6 година, онда би сваки батаљон садржавао по 800 људи, и то би било доста довољан број.

Иван Протић, у начелу је, вели, био против предлога, али кад је примљен, он је за то да буде што краћи рок службе резервиста. Напомиње како одиста најсиротнији људи служе у војсци и како се данава да сиромах човек шаље оба своја сина у војску док његов други задружнији комшија од пет синова ни једнога не пошље. Због тога он би желио да сви прођу кроз војну школу, али рок резервне службе да не буде дужи од 4 године.

Раденко Драгојевић каже да је у начелу био противан предлогу, али кад је предлог примљен, то да би се постигла цељ која се хоће, мисли да 6 година служења у резерви није велики број, и толики рок предлаже.

Милан Ђурић напомињући такође да је у основу био против овог предлога за сада, и за то да се као ствар значајна одложи и боље проучи, признаје да за ваљану војску треба, поред богатства народног, још и добрих и изучених старешина за народну војску, а што је такође главно, и пуних магацина муниције, доброг оружја и хране. И он је за то да рок служења траје у резерви 4 године и да се војници сами не уписују у резервисте. А што се тиче времена од кога ће се рачунати упис у резервисте, он је за предлог, т. ј. да се рачуна од године 1876.

Министар војни примећује, да постоји закон о упису у стајаћу војску, и по томе, ако се десило где год да је узет самац а други да су се извукли од ове обавезе, то може бити по злоупотреби за коју ваља јавити на да се учини што треба. Наравно, ако сиромашнији младић извуче ранију кецку он ће про и отићи.

Што се тиче самог предмета вели да

се они који су самци или су у след смрти постали самци, као и један од два брата кад би се десило да оба у једно време у резерви служе, може учинити наређење да се ослободе обавезе служења у резерви. Али ово би, вели, могао примити само тако, ако се рок служења у резерви најмање на 6 година одреди.

По што је за овим Скупштина изјавила да је довољно обавештена, председник стави питање:

Ко је за то да рок служења у резерви буде 6 година — на што је пристао г. војни министар, тај нека седи а ко је за то да буде овај рок 4 године — тај нека устане.

И Скупштина већином реши да рок служења у резерви буде 4 године, на које је решење и г. министар војни пристао.

За тим Скупштина на питање председника усвоји да ова обавеза почиње вредити за оне, којима је рок службе у стајаћој војсци истекао у 1876 години, као што је и предложено.

Министар војни изјављује да ће прихватити примедбе појединих посланика: да од ове обавезе служења у резерви буду ослобођени самци, и кад се стече да два брата заједно служе један од њих; али ће нужно бити да се овако наређење редигира у одбору, што Скупштина усвоји.

Члан 7, 8 и 9 предлога Скупштина усвоји без дебате и исправке.

Председник позива Скупштину да саслуша један указ.

Секретар Ковачевић прочита указ Његовог Височанства Књаза, којим се овлашћује министар финансије да Народној Скупштини за 1878 годину поднесе предлог да се укину највишна решења од 10 јуна 1840 год. и 27 јануара 1860 године, односно крчмарења у Ужицу.

Овај предлог би упућен одбору законодавном.

По што секретар С. Живковић саопшти да је Његово Височанство Књаз потврдио закон о изменама и допунама у закону о печатњи, решење скупштинске да се војницима који су на граници не наплаћује поштанска и аманетна такса, и решење о уважењим годинама службе г. Ђорђу Павловићу,

Председник огласи да је састанак закључен и заказа идући за после подне у 4 сахата.

Састанак овај трајао је до 1 и по сахат по подне.

Председник
Т. Туцаковић.

Секретар
А. М. Ковачевић.

потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Василије Папић, Таса Костић, Анта Нешић, Т. Стојић.

LIV САСТАНАК

18 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДНИК

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Сима Живковић

Присутни су сви министри сем министра грађевина и финансије.

Почетак у 4 сахата по подне.

Председник отвори састанак а секретар Живко Недић прочита протокол 47 састанка.

Пашић примети, да је протокол сувише кратак и да секретар не води протокол како ваља, јер је, вели, стрпао све говорнике једне стране у једну гомилу а говорнике против у другу гомилу.

Милан Ђурић у истом смислу примети да је секретар једнима говор сувише отегао као чиновнику, а другима скратио са свим.

Д. Катић примети, да му је погрешно забележен говор, па тражи да се исправи тако: „да су полицијске власти оптерећене формалностима па не могу да брзо истерују и због тога није могуће одредити рок.“

Секретар Ж. Недић не прима ту исправку, јер је протокол по стенографском протоколу у резултату вођен.

Сава Обрадовић тражи, да се забележи оно, како је секретара Аксентија изнео на јавност, за шта је био 1875 год. а за шта данас.

Председник такође примети, да је и његов говор један изостао, али га и не тражи, а тако не треба ни остали да траже, но што ће то све изаћи у стенографским белешкама а сад се хита, јер смо при крају седница.

Глигорије Петронијевић тражи, да се овај протокол поништи и други напише.

Секретар Недић каза, да је тако Скупштина решила, да се кратко води протокол, за то он и чини тако.

За овим председник упита и Скупштина прими прочитани протокол 47 састанка.

Секретар Срећковић прочита протокол 46 састанка.

Марко Петровић примети, да није казао, да су полицијске власти необразоване, нити би то икад казао, јер кога поштује не може тако ни да каже, но је казао, „да ће бити мање умно развијен, но што се тражи по овом закону од писма.“ Даље вели да није казао, да се установи „дисциплинарни“ суд, већ прески.

Министар унутрашњих дела потврди то казивање г. Марка.

К. Алковић примети, да му први говор није ни забележен, с тога нема шта на њ да примети, а у другом, да

се поправи што је казао: „да за писце строго научних дела постоји једна власт много већа но што је полицијска, а то је јавна критика."

Секретар Срећковић прими ову исправку.

После учињених још неких примедаба од посланика Спасића, Жујића и Мил. Поповића, Скупштина усвоји протокол и пређе на дневни ред.

Потпредседник позва известиоца финансијског одбора Акс. Ковачевића да прочита извештај одбора финансијског о интерпелацији Глишића и Пашића за зајам српској банци дат.

Тај извештај гласи:

Народној Скупштини

У след интерпелације гг. Глишића и Пашића и другова народних посланика, предате Скупштини на г. председника министарског савета и министра иностраних дела, односно оних 20 хиљада дуката цесарских, што су позајмљени првој српској банци у Београду, одбор финансијски размотрио је акта овог дела, па је по истима нашао ово:

Да је по уговору од 19 фебруара 1873 године закљученом између почив. Миливоја Блазнавца бившег министра војног и министра грађевина с првом српском банком позајмљено овој из касе министарства грађевина 20 хиљада дуката њесарских с уговореним 7 на сто годишњим интересом, на тај начин, да банка у почасним исплаћивањима исплати овај дуг реченој каси до 1 новембра 1873 године.

Да је по гласу уговора банка дала у залогу за свој дуг каси министарства грађевина око 16 хиљада дуката у акцијама друштва Слоге и у разним облигацијама банкиних дужника око 12.000 дуката цесарских, које су на I, II и III месту интабулиране.

Да су поред ових залога, као што уговор гласи, јемствовали за банку каси реченог министарства управници банкини и то један за све и сви за једног, а имене ови: Арса Лукић, Жика Карабиберовић, Илија Пржић, Хаџи Риста Поповић, Радован Барловац, Хаџи Тома и Тома Андрејевић, сви трговци из Београда.

Да је банка у јуну месецу 1873 год. од свога дуга вратила реченој каси 500 дуката цесарских. Но на захтев г. министра грађевина, да јој врати после овога још 2500 дуката цесарских банка је одговорила у септембру месецу да новаца нема да би могла захтевану суму новаца вратити, и кад је ово министар грађевина сазнао, он је у истом месецу послао уговор, акције и облигације банкине г. министру финансије, да он даљу бригу и старање по овом дугу предузме, што се наплате његове од банке тиче.

Да је државни правобранилац ставио видинтабулацију на сва примања, по уступљеним облигацијама у залогу.

Да банка овај дуг до 13 августа 1875 године није могла вратити каси министарства грађевина, а тога дана пала је под стечиште код суда трговачког у Београду, коме се државни правобранилац оним тражењем у своје време пријавио.

Да је државни правобранилац у 1875 години месеца новембра тражио за овај дуг прибележку на имање Хаџи Томине и Радована Барловца као јемца за исти, но од овог је судовима одбијен за то, што је каса министарства грађевина примила залогу од банке у поменутим акцијама и облигацијама, на докле се сад не би видело, да се заједничка каса, не би могла из ових залога наплатити, дотле не може тражити од јемца другу ствар у залогу.

Да је до сада од појединих повраћених акција притежаоцима истих, које од наплаћеног интереса што су ове добиле, а које опет од наплаћених дугова по облигацијама појединим, наплаћено до сада око 7600 дук. цес.

Да је наплати појединих дугова по облигацијама, по којима се има из Алексинца од извесних лица примати саме главнице на 3500 дуката цесарских, а на Књажевца на 200 дуката цесарских, и на обе ове суме уговорени интерес, стало на пут ратно стање које је у земљи нашој било и мораторијум, који и данас у овим местима влада.

Да суд трговачки банкину масу још није расправио, како би се могло знати, хоће ли се и колико из њене имовине речена каса моћи наплатити, за то што је маса банкина огромно велика и што сва њена тражења и плаћања појединим, којима тражбе нису признате на стечишту нису расправљене, и кад се ово извршило буде, нема сумње да ће суд с расправом ове масе похитати, нарочито и по томе, што је г. министар финансије, по гласу акта тражио, како код г. министра правде да суду трговачком наложи, да што пре ову масу банкину расправи, што је овај и учинио, тако и код реченог суда.

Овако је дакле стање речене ствари о чему има одбор финансијски част известити Народну Скупштину ради знања.

Председник одбора
М. Спасић.

Известилац секретар
и члан одбора
А. М. Ковачевић.

Чланови:
Светозар Карапешић, Д. Димитријевић,
Илија Матић, Јеврем Гудовић,
Рака Кукић.

За тим прочита депешу главне контроле, која гласи:

Г. министру финансије

Ниш.

На питање г. министра од 2 ов. мес. ПБр. 420, главна контрола јавља му: да је она за суму од 20 хиљада дук. што прва српска банка дугује држави, коју је из касе министарства грађевина, издао пок. Миливоје Блазнавац, као министар грађевина, тражила преко дотичних судова осигурање на имање наредбодавног рачунополагача реченог Блазнавца, које је суд варошки Београда уважио, а суд округа крагујевачког, противно постојећим законима, одбио ово њено тражење, против чега се она жалила касационом суду, где се дело још налази.

Бр. 13.

Заступник председника
гл. контроле
М. Радивојевић.

Секретар
А. Радивојевић.

После овога објасни известилац Ковачевић, како је по овој ствари учињено све што треба, како је осигурање тражено и добивено код суда варошког, но код суда крагујевачког није, због чега се контрола жалила касациономе суду. И тако, ствар се сад пред касацијом, па како она буде решила, онако ће и бити.

Н. Пашић примећава, да није Ковачевић позван да у место министра одговара на интерпелацију.

Чини му се, да они 20.000 дук. нису осигурани потпуно, јер су сви јемци банкини пропали, сем Х. Тоше, пак би требало и од њега тражити

осигурање благовремено, док није он отуђио или пренео своје имање на другога.

А. Ковачевић опомиње Пашића на пословник, и каже, да Пашић не би то казао, да је боље погледао у пословник.

Р. Драгојевић сматра да нема места разлога Ковачевићу, јер одбор има само да каже, има ли места интерпелацији, или не.

Министар унутр. дела каза: Будући је министар финансије болестан, то ћу ја у неколико да одговорим, и ако је он на ову интерпелацију први пут одговорио, и тада од стране владе захтевао, да се ипак ова ствар упути одбору те да овај по званичним актима види право стање ове ствари и Скупштини извештај поднесе, што је сад и учињено.

Мени није ова ствар званично позната, с тога што нисам био онда министар, кад је овај најам учињен, али то што је у актима исприљено, теме верујем, а ко не верује, нека иде на види. У овој земљи има закона који прописује како се и на који начин осигурање тражи и добија, и ми, кад сад говоримо, говоримо о закону, а не како ко мисли.

Пок. г. Блазнавац који је био на врху ове земље, после оног догађаја, интересовао се за сва питања у целој земљи, па и за трговачко. Он је желео да, као први власник после Кнеза, помогне и трговини и трговачким односима. Ви знате да се онда у нас почела развијати удруженост капитала или је чињен покушај на то, да се развије трговачка радиност, чему и сада сви тежимо. Онда се основала српска банка, заједница задруге и т. д. У то време, од прилике, имала је српска банка нешто да плаћа, па како није имала новаца, обратила се на пок. г. Блазнавца, а он, да би помогао трговини и таком једном заводу, да не падне, даде 20.000 дук. на зајам са седам по сто. Банка му је дала за то много веће осигурање; дала му је око 28.000 дук. у облигацијама. После неког времена, марта месеца 1873 г. он је умро. Банка је платила 500 дук. ц. и 1873 г. у месецу мају, кад наступи криза новчана у Бечу, учини те и наша банка отпоче да рама, није могла да одговара својим обвезама.

Следећи министар финансије, коме је ово било дато на старање, потражио је осигурање од банке, т. ј. потражио је надинтабулацију на свима оним облигацијама, које су онда биле у залози, и које су и сада у рукама владе, и добио по закону осигурање.

Било је њих 8 који су сачињавали управни одбор банке и који су били јемствовали за банку. Државни правобранилац тражио је да се и код њих осигура. У нашем закону било је некад: јемац и платац, који је одговарао као и дужник, ако је стојало написано јемац и платац, и тада је могао поверилац вагати њега без призрења на правог дужника, има ли овај што или нема. После је измењено то, па је казано у закону: јемац одговара после дужника т. ј. кад дужник нема да плати, поверилац се обрати на јемца. Влада није могла да се обрати на јемце за наплату што је наступило било ратно стање, дакле и закон о мораторијуму постојао, те није могла да тражи наплату најпре од дужника, јер ту има много Алексинчана и из других крајева.

Хаџи Тома се није ни најмање користио том банком, а да је тако ја се позивам на г. Карапешића, који је сада старац масе прве српске банке, и коме је стање ове добро познато, да каже: је ли Хаџи Тома и једну векслу вукао на банку да се тако помогне. А што је он јемствовао, има пута и закона, на нека одговара.

Покојни Блазнавац што је учинио, није учинио по својим личним интересима, него на тежње, да помогне банци, том једином српском заводу, који је нешто на унапређење трговине. Ако се буде нашло по закону одговарање и Хаџи Тома и Х. Никола и сви остали.

Св. Карапешић каза, да је он као неинтересован постављен за стараоца српске банке, кад је последњи пут пала под стечај, па, вели, да му је познато у истини, да Х. Тома није никад од банке потребовао новаца. Тврди и то, да је ова сума држави осигурана, јер су у рукама државе акције друштва Слоге од 40.000 дук. вредности.

Министар унутр. дела, настављајући свој говор, рече: што је одбор поднео овај извештај, то је учињено на захтев владе. Влада је тражила, да одбор узме акта од држ. правобранилаца и разгледа их, шта је по томе рађено. Влада у томе није хтела, да и шта остане непознато од ове ствари Скупштини, нити има икаквих разлога, да жели то. Све је у актима на среди, а закони су и судови у земљи, па нека се чини што је год по закону.

Мени је познато да је банка један пут била у опасности и молила Х. Тому, да он у Бечу отвори банци кредит на неколико хиљада дуката и да је тај банкер у Бечу одговорио: „Банци не дам, а ако хоће Хаџи Тома, да ћу". Хаџи Тома, као и остали јемци, пре су да их човек жали, него осуђује, по оној пословици: ако немаш посла, буди сведок, ако немаш дуга, буди јемац.

Потпредседник упита: ко је за мишљење одборско тај нек седи, а ко је противан нек устане. Већина је седела и тако се прими мњење одборско.

Известилац Гудовић прочита предлог Илије Матића да се минералне воде у Србији за употребу поднижу о трошку државе или појединаца. За тим прочита мишљење одбора финансијског, да се овај предмет преда влади на оцену.

Скупштина усвоји ово мишљење одбора.

Известилац Ј. Гудовић прочита предлог Лазара Протића и другова, да се пострадалом народу Копаоника помоћ укаже или од данка и зајма за извесно време ослободи. За тим прочита мњење одбора, да се даде влади на оцену с тим, да им се по могућству учини помоћ у храни и семену.

Скупштина усвоји ово мњење по примедби министра унутрашн. дела, који каза: да се за њих влада и пре старала и помоћ у храни, семену и оделу давала.

Известилац Р. Кукић прочита предлог Аврама Јовановића и осталих, да се из фонда болничког узме нешто новаца и употреби на грађење школа и цркава у погорелим крајевима. После тога каза, да одбор није могао да донесе своју одлуку пре док није умолио т. министра да затражи извешће, колико која окр. болница има новаца и г. министар је добио извешће да има крушевачка болница 451.000 гр. пор., алексиначка 670.000, књажевачка 805.000 и црноречка 675.000 гр. пор.

За овим прочита мњење одборско:

„Одбор финансијски размотрио је предлог овај и налази да је преко потреба да се неке суме из фонда окружних болница, којих се капитали при управи фондова, налазе по могућству изда, и то на оправку 12 школа у окр. књажевачком до 80,000 гр. порес., на 8 школа у црноречком окр. до 60,000 гр. пор., на 2 школе у окр. крајинском до 25,000, на 3 школе и среску канцеларију у окр. алексиначком до 60,000 гр. пор. и на 2 школе у окр. крушевачком до 35,000 гр. пор.

Одбор мисли да им се горње суме издаду на три године без интереса и по истеку три године да дужни буду исте суме вратити управи фондова.

На ово је пристао и г. министар унутрашњих дела.“

Аврам Јовановић каза, да је он с друговима поднео предлог, да се учини као помоћ, но по што то држава не може да учини, јер о том постоји закон, то тражи да се бар рок враћања продужи за 6 година. Без тога не могу да приме тај новац.

Милан Ђурић хоће да се то распрострe и на ужички округ, и на Мокру Гору, где су такође Турци запалили школу и цркву.

Пашић мисли, да тим крајевима треба тај новац дати без интереса, јер ако им се да тако, да морају интерес плаћати, онда ће то бити терет за њих, и боље, да им се и не чини.

М. Брачинац захваљује одбору. Само, вели, да је мало за алексиначки окр. одређено, јер на само грађење ср. куће у Морави мора се више потрошити. Тражи да им се најмање да 80,000 гр. пор. а слаже се у осталом с Пашићем.

Известилац Р. Кукић одговара Авраму, да је одбор имао на уму то што каже, па је из то питао поједине посланике из тих места, и они су одговорили, да је довољно 50 хиљада гр. Што се тиче дужег времена без интереса, то је немогуће било продужити, јер о томе постоје закони.

Министар унутрашњих дела мисли, да није нужно оставити дуже време од три године, јер Скупштина долази сваке године, па ако буде нужде, Скупштина ће у договору с министром продужити рок. А за сад нек остане за три године. Што се тиче говора ужичког посланика, да би требало овако учинити и ужичком округу, јер и тамо има погорелих школа, — мњења је, да се учини и томе округу, само ако има таквих случајева, да су школе погореле у след српско-турског рата. Ако је Скупштина вољна да уђе и тај округ, он ће поднети формални предлог и за то, а и за све друге, где су школе погореле.

Скупштина изјављује да уђе и за друге округе, у којима су школе у след српско-турског рата погореле.

Потпредседник јавља, да је сад на реду предлог о сеоским дућанима.

Известилац А. Ковачевић прочита мишљење одбора финансијског по предлозима посланичким, да се сеоски дућани укину, које овако гласи:

Народној Скупштини

Одбор финансијски претресао је предлоге гг. посланика: Василија Шапића и Марка Петровића с 15 другова, Илије Матића и Јована Симићића, Раке Кукића и Матије Ђорђевића, који предлажу да се у интересу економном и моралном сеоски дућани укину, па је нашао, да се заиста ово множење дућана сеоских почело клонити на велику штету народа нашег у опште. За то је мишљења, да се наши сеоски дућани ограниче на 4 сахата растојања од сваке вароши и варошице, и да се у њима ништа продавати не може сем ових предмета који су у овом списку изложени. И да се у истим местима не смеду више намножити.

списак

оних предмета, који би се имали у сеоским дућанима продавати:

Арнаутик, артија, асуре, барут, боје разне и материјал за бојадисање, брдина, бурмут, варивo разне, вења, вода кисела, восак (и црвени), воће суво, вретена за предење, вреће, гвожђе неурађено и урађено, куда спада и кућно посуђе и оруђе земљеделско било гвоздено или дрвено, градуси за мерење млека, вина и ракије, дивити, дрвенарија израђена за посуђе и оруђе кућно и земљеделско, дуван, дулци за цигаре, жигице (палидрвца), запушачи од јагњеде, зачинци разни, зејтини, зобнице, иглењице, игле шиваће, плетење и чиоде, кајшти, камфор, канап, капсла, катран, кафа, кесе дуванске, књиге школске и друге, конопци, конци разни, кончe разне, креда, кремење, левкири, лика и личине оплетене, лука у опште, луле за пушење, луч, мастило за писање, мед, меденица, наочари, напрстци, нишадер, облаиде, олово, оловњаче, опанци прости и опанчарски, опуте, оруђе земљеделско дрвено и метално, оцила или огњила, пера за писање, пиринач, плајвази, платно за покрове, посуђе кућевно стаклено, дрвено, земљано и бронзано, регистери, решета, рибе суве и скорашње, руј, сапуи прост за прање, сачма, свеће воштане и лојане, семе свакојако, сирће, сита, славине, со, стакло за прозоре, стипса, сумпор, таблице за рачунање, тамњан, труд, улари, фарбе (видп боје), фесови, фишеци, челик и челично оруђе и посуђе, четке, чешљеви, шећер.

Сви остали дућани, који се сада налазе у краћем растојању да се од дана напшшавшег закона па за једну годину укину.

У свима сеоским дућанима после једне године не смеду дућанције друге ствари држати осим оних предмета који су у приложеном списку изложени.

На ово је пристао и г. министар финансије с тим ограничењем: да све дућанције у селима које се сад затеку у радњи могу држати у тим местима дућане док су год живи, или док они сами ту радњу не напусте.

Но они то своје лично право не могу ни на ког пренети.

Одбор финансијски има част ове предлоге с изложеним мишљењем поднети Народној Скупштини.

17 јануара 1879 год.
у Нишу.

Председник одбора
М. Спасић.

Известилац, секретар
и члан
Аксентије М. Ковачевић.

Чланови:

Илија Марјетић, Дим. Димитријевић, Рака Кукић, Јефрем Гудовић, К. Алковић, Илија Матић, Светозар Карапешић.

А. Пантић је противан и предлозима и мишљењу одборском, па наводи, како Скупштина као законодавно тело не ће дозволити да се газе права сопствености појединих грађана, која су на основу закона и устава земаљског задобили. Не ће вели дозволити ни то, да се закони од једне Скупштине девети, одмах на другој Скупштини уништавају и руше. Моли Скупштину, да обрати пажњу на предлагаче, да су они сви из вароши, дакле из својих личних интереса они то предлажу, да би сељаци долазили код њих у варош и куповали своје животне потребе. Апелујући на правичност и родољубље сваког посланика, да не ће дати гласа за овај предлог, јер би се тиме поништила права појединих, која су стечена на основу закона и устава, предлаже, да се преко предлога пређе на дневни ред.

Извест. Ковачевић не ће да буде тако ватрен као Анта Пантић. Но обраћа Скупштини пажњу, да се мишљењем одборским не иде на то, да пониште права људима, но на против још им се осигуравају од конкуренције других дућанција тиме, што се забрањује намножавање сеоских дућана. Одговара Пантићу, да има више потписа од сељака него варошана, и по томе не стоји оно, што каже, да су варошани из личних интереса поднели овај предлог.

М. Жујић потпомаже Анту Пантића, и вели, да би доиста била рђава пракса да што једна Скупштина установи, друга одмах за њом уништава. Не би требало усвојити овај предлог и за то, што би се крњила права појединих, а и сељацима право узимања, јер би они морали ићи далеко у варош за своје најнужније потребе.

Новак Милошевић слаже се с М. Жујићем, и додаје још то, да што вели неки, да је због дућана сеоских ушла нека болест као мода у народу сељачком, па због ове многе се уназађана и троши немилице, то баш не стоји, јер ако је коме стало до моде, он ће отићи у варош па купити шта жели. Него, вели, овде је са свим друга ствар. Они предлагачи су из вароши, па би желели, да дућана нема по селима, те сељаци да долазе код њих да назаре. За то је мњења, да се преко овог предлога пређе на дневни ред, или клади да, да она са стручним људима ствар проштудира и до године донесе предлог, како се не би једним махом људима потрла стечена права.

М. Миловановић вели, да је био на Скупштини и онда, кад је судбина тим сеоским дућанима решавана, па је и онда био противан да се заводе по селима дућани, за то је и противан њима. Слаже се с мњењем одборским.

Марко Петровић у дужем говору доказује благотворност овога предлога, како с економног тако и с политичког гледишта. Даље вели, како у сеоским дућанима до сада нису држате потребне ствари за народ, но страни луксузни еспапи, који су својим фаличним шареницом заваравали и пленили сеоски невини свет, нарочито младеж.

Наводи, како су сеоски дућани узрок ширењу деморализације сеоске. За доказ томе, позива се на подигнуте кешеве и амбарове код сеоских дућана, где су дућанције за свој еспап узимали од деце и младежи, која није имала новца да купује ствари луксузне, него украде од куће жито, кукуруз па носи дућанцији.

Даље вели, ако не спречимо ширење страних еспапа у народу, да ће и сама вештина сеоског женскиња у њиховом раду изумрети, јер ће исту да замени лагарија страначка.

Побија разлоге оних, који се позивају на стечена права законска, и каже, где општи интерес земље и народа захтева, ту се интереси појединих морају жртвовати.

Он је на послетку за то, да се сви сеоски дућани униште, али кад је одбор донео одлуку, да се постојећи дућани ограниче на извесне артикле, и да се други не смеју подизати и мењати, то нема ништа противу тога, него је мњења да се усвоји.

Завршује свој говор и вели, за то, што смо ове Скупштине потписали тешких и непријатних закона по народ, то да усвојимо бар овај, те да разблажимо народ од горчине.

Р. Милошевић је противан томе, да се униште постојећи дућани, јер би се тиме поништила већ стечена права. Мњења је пак, да се исти ограниче, да се више не подижу, а ови већ постојећи, да продају извесне ствари, које су сељаку најнужније.

Васил. Пашић вели, од како су се дућани по селима завели, од то доба почеле су задруге сељачке да се уништавају. Не ће нико одрећи, да су задруге сељачком сталежу највећа снага. Сеоски дућани учинили су и то, те се деморализација увукла чак и до најмањег детета у селу. Деца краду од куће жито, брашно, кукуруза по пуне торбе, па носе дућанцији за парче шећера. Тако ради и женскиње за један сапун. Да би се овом злу стало на пут, мњења је, да се сеоски дућани укину.

Велко Бајић увиђа да има много неуредности код сеоских дућана, али пак није за то, да се људима пониште права, која су законским путем прибавили, јер, вели, ако им то учинимо, и сеоске дућане уништимо, онда треба тим људима накнадити све оно, што су утрошили око подизања дућана, набављања еспапа. Најзад, вели, то је зла пракса да рушимо туђа права сопствености, која су законом стекли. На тај начин не би нико од нас био сигуран са својим имањем. Мњења је, да се да влади, да о томе промисли и нађе начина, како не би људи пропали.

Извест. А. Ковачевић обраћа пажњу Скупштине на то, да ово није формалан предлог, него да ће такови влада поднети, па за то да нема основа сумњању, да ће неко бити оштећен у праву које је задобио.

Војин Радосављевић у дужем говору наводи, како сеоски дућани нису штетни, и каже, да дотле, док нису постали сеоски дућани, варошке су дућанције презадужиле сеоски свет, те се још за 20 година не може дуга истрести, а од како су отворени сеоски дућани, није вели видео ни једнога сеоског дућанцију, да је кога год презадужио. Што неки наводе, како сеоска деца и жене носе дућанцијама брашно, жито и друге ствари, то одбија и вели, да не стоји, јер сељачке жене и деца нису као у варошана да седе вазда код куће, већ иду на радове, те с тога не могу ни посити у дућан што год кришом од домаћина. Он је апсолутно противан овом предлогу и тражи, да се преко њега пређе на дневни ред, јер је вели и грехота, да толике људе упропастимо, и да им оно право, које

им је пре неколико година законом дато, сад од један пут одузимамо.

Арса Дреновац слаже се потпуно с предговорником г. Марком Петровићем, јер је вели хтео исто оно да говори, и тражи, да се сеоски дућани са свим укину.

Мата Ђорђевић у подужем говору налаже, како је његов срез препун дућанима, и како дућанџије не седе тамо да еспапе своје продају, већ да шпекулишу с храном, које у том пределу, где је он доста има. Прича, како дућани штетно утичу и на морал нашег сеоског света, и како је једно дете дуже времена подкрадало из куће жито и дућанџији носило, те давало за парче пешера или другу какву незнатну ситницу. Осудно је противан сеоским дућанима, јер су од ових 7 година како су одобрени, показали се са свим штетни по народ.

Илија Стошић говори, да би сеоске дућанџије морали коначно пропасти, кад би се на један пут решило, да се дућани укину. Он је за то, да се само учини ограничење тих дућана, те да се могу продавати у њима и ствари, које нису сеоском сталежу ни од какве потребе, и с тога је потпуно за мњење одборско.

Сава Обрадовић, ограђујући се, да није у овој ствари ни мало заинтересован, јер није варошки дућанџија, изјављује, да се потпуно слаже с предговорницима: Марком Петровићем и Василијем Павићем, јер су они сушту истину казали. Глас против сеоских дућана не подиже се од скора, већ још од 1871 године. Одмах, чим је закон о дућанима почео важити, дизали су се гласови са свију страна. 1871 године дошли смо 47 посланика из целе земље да молимо Скупштину и намесништво да ограничи дућане, и до сада, господо, има око 60,000 потписа против истих пред законодавним телом. Он је за одборско мишљење с тим, да се умоли влада, да што пре о овоме поднесе предлог формални.

Алекса Петковић доказује, да су сеоски дућани потребни, и одбија то, што неки наводе да има кашпарлука код тих дућанџија. Он ће вели пристати да се ограниче и сеоски дућани, ако се најпре буду ограничили варошки дућани, али само то, што ово укинуће и ограничење сеоских дућана не тражe људи са села, него варошани, доказује, да су сељаку потребни дућани. На кад т. они не траже, не знам што ови људи кукају па туђем гробљу, јер докле дођу да се жале на дућане они којих се тиче, ми не можемо их укинути, по што на основу закона постоје. Осим тога, што би тим укидањем много људе коначно упропастили, још би вели учинили и то, да општине не би имале довољно прихода. На послетку вели, ако се пристане да и варошани не смеду ништа друго радити, него само држати дућан, и он ће пристати да се дућани по селима затворе, али иначе никако, и за то тражи, да се овај предлог одбаци.

Иван Протић вели, да нема дућана а има пријатеља дућанџија, али ипак мора казати да су сеоски дућани од врло велике штете за народ, јер дају сељачком свету прилике да буд за што троше и упропашћују се. Пре 15 година, вели, могло се у срезу његовом видети на једној жени или девојци по 7 ока сребра и злата у разном накиту, а сад једна жена нема ни 10 пара. Како одоше те паре? Дадоше их дућанџијама нашим за крпе и друге ненужне ствари, а ови трговцима у Беч и Пешту, тако да данас на нашој девојци и жени на скупу нема њених рукотворина, но све страно и луксузно. Истина, вели, не може се рећи да није потребан селу никакав дућан, али еспап који се може у том дућану држати треба да је само онакав какав је сељаку преко нуждан. Међу тим садашњи дућани сеоски штетни су и с гледишта политичког и с гледишта економног и моралног: па још где је пре био један дућан, још се више дућана намножило. Па како се овим предлогом не иде на то да се људима који су направили дућане по селима, подигли куће, амбарове и плаћали општини велике аренде, сад изгубе са свим право, него им се само каже шта смеду а шта не смеду држати и продавати, он је, вели, потпуно за предлог одборски, у толико пре што ће се тим начином у велико помоћи да се страни производи по маси нашег народа не распродају, него ће се наша домаћа производња ојачати.

Милован Спасић помињући како су пре закона о сеоским дућанима, појединим људи били добили привилегије да могу држати дућане у селу и како су ти људи имали по 3—400 дуката годишње, па је ипак законом о дућанима тим људма та привилегија одузета — казује, шта је одбор руководило да онакав предлог о ограничењу сеоских дућана изнесе пред Скупштину. Овим се предлогом одбора, вели, не ће окрњити ником своје право у толиком степену да ће морати дућанџија пропасти, него ће се само у еспапу ограничити у интересу самог народа ком се интереси појединаца никако не смеју претпостављати. С гледишта разних показала се потреба за овакав закон и ограничења. Да не наводим друго што, само ћу с гледишта економног поменути ово: узмите да немамо више од 700 до 800 дућана и да сваки преко године не пазари више него 2000 гроша ових лагарија, као што су огледалца, мињуше, прстенчићи и томе подобно — те износи годишње на два милиона гроша. Куд су отишле те паре из народа? У стране земље! а за што? За ништа? Просто бацили смо их. Рећи ће ко год ко хоће да купи лагарије, купи ће их и у вароши. Али то не стоји, јер кад се иде у варош зна домаћин шта се купи, а са свим је друго кад је дућан пред вратима па деца и чељад узимају сама шта хоћеју и да их домаћин не зна. Још отуда после долазе и распре између домаћих, те овакво уређење дућана и у том погледу није добро и штетно је и у моралном погледу. Неки кажу шта да мене ко ограничава шта да купим. Ја бих те запитао: а за што је механџијама забрањено да продају дућанске ствари? Ограничење је нужно у интересу народа, и за то је одбор само луксузне ствари забранио, а као што се види из списка, у тим дућанима продаваће се све што је сеоском свету од потребе, и тако нико не може рећи да се овим предлогом укидају дућани. Међу тим, ми би могли овластити г. министра да овај списак ствари које ће се моћи продавати у селу може по потреби и допуњавати. Али свакојако сад је потребно да се у овоме учини ограничење, иначе можемо заиста — што рече један од посланика — за кратко време постати друга Пољска.

Борисав Миланковић одговара предго-

ворнику Марку Петровићу, не признавајући му да је овај предлог свети предлог, и вели, да ми ако почнемо закон данас доносити, сутра га обарати, онда ће то значити да се титрамо са законима. Одсудно је против овог предлога. Није, вели, дућанција, али у његовом селу од кога има до оближњих варошки или варошица најмање 5 сати, има дућан, па пита, да ли ће бити горе за свих 500 пореских глава из његове општине, кад каква сиротa да би купила ствар од 5—6 гроша, која јој је потребна, мора ићи пет сати далеко у варош; да ли ће онда више потрошити, и је ли то с економног гледишта добро? Пребацује предлагачима а нарочито Ил. Матићу да нису предлог у корист масе народа чинили, и тражи да се предлог са свим одбаци и пређе на дневни ред.

Милија Поповић побија разлоге г. посланика Василија Павића да су сеоски дућани узрок томе што се задруге печињу јако цепати, наводећи да су у пределу Копаоника сеоски дућани врло ретки па ипак се задруге деле, с тога, што не могу браћа или њихове жене да се слажу. Налази да би веома штетно било кад би човек за малу ствар која му затреба морао ићи чак у варош, јер је, вели, код њих свет сиромашан и нема кола да би полазећи у варош могао што више понети да прода од својих производа. С тога је противан предлогу.

Филип Јоксимовић бранећи сеоске дућане, наводи, како не стоји ништа што се против њих наводи. Он је био кмет, па је више облигација наплатио оних сељака што су се по варошима задужили, него у селу. Он је за то, да се предлог одбаци.

Марко Васић такође брани сеоске дућане а противан је предлогу. Има, вели, 2 дућана, 1 два, а 1 четири сата далеко од куће, па он не види никакве штете, као што неки посланици наводе, нити је истина да девојке краду од кућа ствари и продају дућанцијама. Она која хоће да краде она ће и без сеоских дућанција да краде.

Д. Катић усвајајући одборско мњење разлаже, како не треба никад хитати с прављењем закона, јер и ово сад што тражи укинуће сеоских дућана није ништа друго, него последица тога брзог грађења. Што се њега тиче, вели, да се он ни мало не би устезао да потпише пресуду, да се не само сеоски дућани, него и сви у Србији затворе, јер они само продају оне производе, који се нигде у свету не могу продати, и тиме извлаче новац.

Милош Сретеновић противан је предлогу и доказује, да је боље угодити већој маси народа него неколицини. Кад дућани остану у селима, онда се сељак помаже и не мора да иде чак у варош за неке мале ситнице.

Стојан Станковић противан је, да се ограниче сеоски дућани а варошки не. Разлаже како сељак мора много да изгуби док оде у варош да купи што му треба. Вели, ако су ови дућани штетни у селу, штетни су тако исто и они у вароши. Противан је предлогу и мишљењу одборском.

Никола Мандић у дужем свом говору каже, како је он 1870 године био у Скупштини када је стваран тај закон за сеоске дућане и тада су паланчани и варошани били изнели 300 чуда на сеоски сталеж као и сада. Мишљења је, да се предлог одбаци.

П. Срећковић говори, како је и пређе

и сада противан тим сеоским дућанима и држи да је грехота што и сад постоје. Тражи да се казни сваки онај који држи дућан ближе но што је по закону одређено да на сваки 4 сахата има. Разлаже како је продавање мишуша и осталих дрангулија штетно по нашу економску независност. Побија разлоге Анте Пантића, па вели, да је некад и Анта био противу дућана а сад на против. Тражи још и то, да они дућани који постоје остану дотле док живи њихов госа, а после да се могу продавати само производи ове земље. Тражи још да може општина да би се курталисала тих дућанција, проценити шта вреди један дућан и исплатити га, па да се онај из дућана сели.

Потпредседник упита хоће ли се још говорити, и Скупштина изјави да не ће. За тим поставља питање, ко је не за предлог, јер предлог гласи да се укину сеоски дућани, него за мишљење одборско тај нека седи, а ко је противан нек устане. Већина седи. Дакле даје се овај предлог клади пак ће она формални предлог о томе поднети.

За овим потпредседник закључи састанак и заказа за сутра дан у 9 сах.

Састанак је овај трајао до 9 сахата у вече.

Потпредседник Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
С. Живковић

потписници:

Анта Пантић, Јосиф Марковић, Анта Нешић, Василије Павић, Т. Стајић, Таса Костић.

LV САСТАНАК

19 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВА ПОТПРЕДСЕДНИК
Вујо Васић

СЕКРЕТАР
Ђорђе Ж. Ђорђевић

Присутни су сви гг. министри, осим г. министра финансије.

Посланика има довољно.

Потпредседник саопштава молбу Љубомира Дидића за осуство, и Скупштина одобри.

Известилац Ј. Гудовић прочита мњење одборско да се усвоји предлог за одобрење кредита за издржавање војске на граници.

Скупштина усвоји по предлогу.

Известилац Карапешић прочита мишљење одборско о предлогу закона о оснивању оружног фонда, које гласи: да се предлог усвоји и с додатком, да се од сваке пореске главе по пола ди-

пара уз данак куни, као што се и прирез за болнице и школе скупља.

Д. Катић каже, да се радује овом предлогу, али због многих нових терета, који су у последње време на народ пали, мисли да би тешко било сад и у овој прилици, па за то је за предлог а не за мишљење одборско.

М. Сретеновић је за 5 динара, јер то треба свака српска кућа да има, а А. Дреновац слаже се с Д. Катићем.

Борисав Милановић вели, да би дао и 5 дуката за ту потребу.

Р. Кукић изјави, да је ово преко нужна потреба, без које се не може, и ако не дамо сад, мораће доћи друга Скупштина да да, па ће бити опет једно исто.

Архимандрит И. Дучић разложи од каквог је значаја оружје за успех и победу у рату, што смо ми сами у прошлом рату живо и горко осетили. Он сматра да је ово најкорисније предлог за нашу земљу, и ако га Скупштина усвоји, уверен је да ће му се сваки Србин зарадовати, јер се цело наоружање може на овај начин извршити за неколико година, па се не ће ни осетити. С тога с радошћу даје свој глас за овај предлог.

За овим министар војни изјави, да је он при подношењу предлога имао у виду како потребу за оружје, тако и наше финансијске прилике, па је за то и ишао с тако скромним предлогом.

Али народно представништво које увиђа прилике у којима се налазимо, има за дужност да нађе веће изворе, јер ми треба прилике да очекујемо, а не оне нас да очекују. Слажући се с мишљењем одбора изјављује Скупштини захвалност што је овај предлог с таком готовошћу прихватила и усвојила.

Скупштина одлучи, да се усвоји мишљење одборско, и после тач. а. у члану 1 да дође тач. б. овако: „од улога на сваку пореску главу по пола динара што ће се за сваки порез купити".

Известилац Д. Стојановић прочита извештај одборски о уређењу више женске школе, који гласи:

Народној Скупштини

По одлуци народне Скупштине од јануара ов. г. законодавни одбор претресао је по ново предлог закона о уређењу више женске школе и нашао је, да треба да се учине ове измене и допуне.

У члану првом да се изостави реч „српском", а место речи „основне" да се стави реч „наше", и према томе први члан да гласи овако:

„Задатак је више женске школе, да даје више образовање женскињу и да спрема учитељке за наше школе."

У трећем одељку другог члана да се послер ечи „српетку" дода ово: „петог разреда" и према томе овај трећи одељак да гласи:

„Поред тога по српетку петог разреда и овог практичног приправнице за учитељке полагаће учитељски испит из ових предмета":

У 3 чл. да се дода на крају ово:

„Испит тај полагаће се из свију предмета, који су побројани у 2 чл.

У 4 чл. да се дода још један одељак, који ће да гласи овако:

„Ученице које су редовно српиле који разред гимназије или реалке с добрим успехом, примиће се у следујући виши разред више женске школе".

У 5 чл. бр. 11, да се после речи „физика" дода „с космографијом".

У 7 чл. да се на крају дода „по саслушању школског савета".

Члан 8 укида се.

У 9 чл. да се изостави реч „две".

У 12 чл. да се после речи „сличну школу" дода ово:

„Које су положиле учитељски испит (чл. 2) с врло добрим успехом а поред тога с врло добром оценом вршиле дужност помоћнице више женске школе или учитељске основне школе најмање две године".

У истом члану да се место речи „при овој периодичкој повишници" стави: „при периодичкој повишници" дакле да изостане реч „овој".

У 13 чл. да се после речи задржавају дода: „ска". Даље да се у другом одељку овога члана изостави реч „две".

На све ове измене и допуне пристао је заступник министра просвете и прк. дела, г. министар правде, с тога је законодавном одбору част предложити Народној Скупштини, да овај пројект закона с поменутим изменама и допунама усвоји.

М. Карамарковић изјави, како због закашњења му позива није био у одбору при почетку претреса те да заступа своје мишљење и неких другова у томе: да ова школа буде од четири разреда из обзира на наше државно финансијско стање, а и спротно стање родитеља. Тако би могла школа јевтинија бити, па да се заведе још једна таква у Крагујевцу, а и на другим местима, јер је рад да се обухвати више ипображавање све женске деце у нашој земљи. Но он опет прима драговољно овај предлог.

Скупштина усвоји мишљење одборско.

За овим известилац Д. Стојановић прочита редакцију додатка § 6, као трећи одељак:

Од службе у резерви стајаће војске са свим се ослобођавају:

1, сами који су смрћу задругара такви постали за време службе, и 2, они којих се задружни брат налази у стајаћој војсци или пасној резерви, а од способних задругара немају никога или само оца и мајку.

Скупштина ово усвоји.

Известилац Бабокић прочита извешће одборско, да се усвоји предлог о крчмењу у Ужицу.

Скупштина усвоји ово мишљење.

Известилац М. Петронић прочита мишљење одборско, да се пређе на дневни ред по молбама:

Еснафа механског из Шапца, за додатак кафанске уредбе.

Општине грљичке у окр. пореч ком, Тодора Јовановића из Каси-Дола.

Косте Панића и др. из Свилајенца.

Стевана Милосављевића из Шапца.

Заступника грејачке и острочке општине.

Качарског еснафа из Ниша.

Општине бобовишке у округу алексиначком.

Ђорђа пок. Младена Ђирића из Дервента.

Среза гружанског окр. крагујевачког.

Миленка Рајковића практиканта.

Стојка Станојевића из Гричара се ла.

Саве Симића писара ср. златиборског.

Димитрија Марковића из Књажевца.

Тасе Јовановића из Ћуприје.

Општине звезданске у окр. пореч ком.

Симе Нешића из Крушевца.

Општине јоске.

Општине гредетиске у окр. алексиначком.

Трнка Ђорђевића из Шапца.

Јове Давидовића из Сремчице.

Еснафа опанчарско-бојаџијског из Смедерева.

Општине грљишке у окр. црноречком.

Павла Ђорђевића из Паланке.

Општине алексиначке.

Цвете, удове Јосифа Димитријевића из Алексинца.

Ађутаната народне војске тамнавског батаљона.

Милизоја Јовановића из Јаребице.

Еснафа кафеџијског из Београда.

Илије Димића из Књажевца.

Општине азањске.

Молбу Неготинаца за протумачење општинског закона.

Николе Радојковића из Алексинца.

Мојсила Стаменића из Равања.

Општине ужичке, да се забрани крчмарење.

Исака Петровића и др. из Лознице.

Народа ср. нишког противу спахилука.

Општине накровачке.

Стојана Митровића и других из Ниша.

М. Ристића и других из Ћуприје.

За тим,

Известилац прочита извештај одборски по молби Миладина Стојковића добровољца из Ниша, који је у рату 1878 год. рањен, и који тражи помоћ из инвалидског фонда.

Мишљење одборско, да се ова молба преда влади на оцену и призрење.

Скупштина усваја ово мишљење.

Прочита се указ о предлогу, да министар унутр. дела може потрошити на прављење 12 школа и две среске канцеларије у округу књажевачком до 200.000 гр. пор. на 8 школа у окр. црноречком до 60.000 гр. пор., на 2 школе у окр. крајинском до 25.000, на 3 школе и 1 среску канцеларију у окр. алексиначком до 80.000 и на 2 школе у окр. крушевачком до 35.000 гр. пор.

Ово је упућено финансијском одбору.

За овим је настала тајна седница.

После тајне седнице известилац законодавног одбора прочита извештај одбора о измени и допуни § 479 грађ. суд. пост. који гласи, да се усвоји предлог о томе овако:

Члан 1 последњ. одељак допуњеног § 479 грађ. суд. пост. од 14 јула 1878 год. замењује се овим:

Од давања кауције ослобођавају се само нитабуланти и непитабулисани повериоци, за чији је рачун непокретно имање узето у попис, и то ако у колико њихове тражбине с интересом по одбитку претходећих пречих тражбина не прелазе процену дотичног имања у време продаје.

Министар унутр. дела разложи, како су се врло велике тешкоће појавиле код ових ствари при извршењу тако, да оно што се хтело да спречи, готово се понавља управо рећи са дрскошћу. Дужници су подметали кога да се нитабулише, па тај дође те да за имање већу цену но што исто вреди. Док се после продаја уништи и пређе судове, прође по 2 године дана, те тако онима повериоцима ранијим расте интерес све више, а онима доле отпада толико, да се ни за главно не могу да наплате. Било је оваквих случајева. Дужник подмете своју жену, па после свога рођака, који лицитира имање од 10.000 дук. а сам је презадужен, и најпосле имање

његова ташта као нитабулант од хиљаду гроша, па лицитира имање од 10.000 дук. У интересу дакле поштења пред законом треба да се ово усвоји.

Скупштина усвоји мишљење одборско.

Известилац Ј. Гудовић прочита извешће одборско, да се етнографски албум и техноматска збирка Николе Арсеновића откупи за народни музеј по оцени комисије, која их је прегледала за 1000 дук. и да се Арсеновићу одреди потпора у 200 талира годишње, како ће као учитељ цртања наших средњих завода свој посао и даље у Србији наставити и народно покриво и осталу домаћу индустрију снимати.

Заступ. министра просвете министар правде изјави, како се слаже с овим предлогом, да се Арсеновићу да 1000 дуката, али само да се каже из кога кредита, јер кредит, који је за музеј одређен, не ће моћи стићи, него ће се морати издати из готовине државне благајне.

Никола Радовановић, Милош Милојевић, Милан Ђурић, Марко Петровић и Иван Протић слажу се с мишљењем одборским.

Скупштина одлучи, да се Арсеновићу плати 1000 дуката из готовине државне благајне, но што се најпре одбије оно, што је већ примио.

Известилац Ковачевић прочита извештај одбора финансијског о предлогу г. министра унутр. дела, а односно давања извесне суме новаца на прављење школских зграда и канцеларија у пострадалим крајевима које гласи:

Овлашћује се министар унутр. дела, да може издати на прављење дванаест школа и две среске канцеларије: загланског и сврљишког среза у окр. књажевачком до две стотине хиљада гр. пор., на осам школа у окр. црноречком до шест хиљада гр. пор., на две школе у окр. крајинском до двадесет и пет хиљада гр. пор., на три школе и једну среску канцеларију у окр. алексиначком до осамдесет хиљада гр. пор., на две школе у округу крушевачком до тридесет и пет хиљада гр. пор., а и у другим окрузима, у којима су школе или среске канцеларије у рату с Турцима 1876 год порушене или погореле, по прекој потреби и доказаној количини, дати дотичној општини или срезу, потребна сума из болничног фонда дотичног округа на зајам, за три године без интереса, који зајам да се врати по истеку трогодишњег рока.

Скупштина усвоји мњење одборско.

Секретар С. Живковић прочита молбу Јована Поповића и осталих из трнског среза, да код њих остане срески судија.

Арсе Ђоковића из Ужица, да му се плате набавке.

Стојка Станојевића из Крагујевца, да му се одреди новчана помоћ.

Рафаела Нешића и других из Књажевца и других места, да им се да по која кућа у Нишу.

Ово је упућено одбору за молбе и жалбе.

За овим би састанак закључен.

Састанак је овај почет у 8 и по, а закључен у 1 сахат по подне.

Потпред. Нар. Скупштине
Вуја Васић.

Секретар
Вор. Ж. Ђорђевић.

Опуномоћени потписници:

Анта Пантић, Василије Павић, Јосиф Марковић, Т. Стајић, Анта Нешић и Таса Костић.

LVI САСТАНАК

19 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК

Вујо Васић

ПРОТОКОЛ ВОДИ СЕКРЕТАР

П. Срећковић

Почетак у 3 часа по подне.

Присуствовали министри: унутрашњих дела, правде и војни.

Има довољно посланика.

Прочитан је протокол 53 састанка.

Марко Петровић примети, да је он по свршетку генералне дебате закона о резерви казао: по што је г. министру војном непријатно да свештеници решавају ствари војне природе, то излазим из седнице, а то није записано.

Н. Пашић примети да је и он казао да не може учествовати у специјалној дебати, желећи да се сагласи са жељама својих бирача.

Секретар А. Ковачевић примети да је то било ван седнице.

М. Жујић рече, да у протоколу стоји као да је казао, да се одложи до године те да се прошитудира што пре а он је казао што боље.

Прима се ова исправка.

А. Дреновац примети, да је тражио да се предлог одбаци а не да се одложи.

Прима се и ова исправка и протокол би усвојен.

Секретар С. Живковић прочита протокол 54 састанка, а секретар Ђорђевић протокол 55 састанка.

Скупштина усвоји ове протоколе.

Известилац М. Петровић прочита мњење одборско које гласи: да се пређе на дневни ред по молбама:

Јоце Петровића добровољца.

Томе Вукотића бив. ђумругџије.

Тодора Кара-Николића из Крагујевца.

Милана Павлићевића и још 11 другова из Ивањице.

Еснафа обућарског и сарачког из Пожаревца.

Николе Милосављевића дућанџије из Пожаревца.

Јована Давидовића из Сремчице.

Милоја Милојковића из Књажевца.

Јованке Михаиловићке из Београда.

Доктора Черног физикуса округа књажевачког.

Јање Димитријевића из Ниша.

Димитрија Добриковића учитеља из Шапца.

Вадисава Радисављевића из Тврдића у срезу пожешком.

Николе Станимировића из Новака.

Рајка Бресјанина из Добрића.

Цветка Кошића и још 9 њих из Прокупља.

Миленка Грковића из Г. Милановца.

Митра Деспотовића из Гроцке.

Еснафа болтаџијско-трговачког из Пожаревца.

Павла Васиљевића из Свилајинца.

Стевана Пејовића Црногорца.

Општине ивањичке у окр. ужичком.

Марије Стојанкове из Алексинца.

Ђурђије Милчине из Алексинца.

Николе Дичића из Пожаревца.

Матије Максимовића и још 12 из Церовца округа смедеревског.

Димитрија Солдатовића телеграфиста.

Милосава Ристића из Ћуприје.

Настаса Габрова рачуноиспитача гл. контроле.

Миросаве пок. Мијаила Трифуновића из Ужица.

Драгутина Жујевића члана општине врачевачке у округу ваљевском.

Грађана бањских.

Мијаила Игњатовића из Ракинца.

Јована Макуљевића из Текије.

Грађана општине свилајначке.

Скупштина усвоји мишљење одборско по овим жалбама:

По молби Румене Станка Јовановића капетана, Скупштина усвоји мишљење одборско да се да влади на оцену и призрење.

А по молби Петра Станковића из Властинаца, Скупштина усвоји мишљење одборско да се да влади на оцену.

Састанак је за овим закључен.

Потпредседник Скупштине
В. Васић.

Секретар
П. Срећковић.

Овлашћени потписници:
Анта Пантић, Т. Стајић, Јосиф Марковић, Анта Нешић, Васиљије Павић, Таса Костић.

LVII САСТАНАК

20 јануара 1879 године у Нишу

ПРЕДСЕДАВАО

Тодор Туцаковић

СЕКРЕТАР

Живко К. Нодић

Има довољно посланика на окупу.

Прочитан је и усвојен протокол 56 састанка.

Председник саопшти Скупштини молбу послужитеља скупштинских да им се плата повиси од 18 на 20 гроша чаршијских на дан, и изјави да би право било да им се по молби учини.

Скупштина одлучи: да се послужиоцима скупштинским плаћа на дан по двадесет гроша чаршијских.

Председник позва Скупштину да из своје средине изабере и то из сваког округа по једног посланика, који ће као депутација отићи Његовом Височанству и јавити да је Скупштина са важнијим својим радом готова.

Око 11 часова одређена депутација

отишла је Његовом Височанству и свршив свој задатак вратила се да пред скупштинском двораном дочека Његово Височанство.

Његово Височанство у пратњи своје свите и министара, а дочекан одушевљеним усклицима „Живео“ поздрави Скупштину овом беседом:

БЕСЕДА

КОЈОМ ЈЕ ЊЕГОВО ВИСОЧАНСТВО КЊАЗ СРПСКИ МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV ЗАКЉУЧИО СЕДНИЦЕ ТЕКОВНОЈ НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ ДРЖАНОЈ У НИШУ ЗА 1878 ГОД.

Поштовани посланици!

Приступајући закључењу седница Народне Скупштине, држане за 1878 годину, не могу а да не дам израза задовољству, које осећам видећи лепо низ важних и по земљу корисних одлука, које је донело народно представништво.

По што је на славу и срећу наше отаџбине, савладан један задатак, који је био поверен оружју и државничкој брзини, могу с признањем данас изрећи да сте ви, поштовани посланици, достојно извршили други задатак, који за првим долази као природна последица. Озбиљним и свестраним испитивањем ви сте, у договору с Мојом владом, пронашли изворе, који ће Србију поставити у стање, да одржи непопредно и своју част и свој углед. Одговарајући тачно државним обвезама учињеним за време рата на основу законодавних одлука, ми ћемо умножити средства за општи промет и подићи јавни кредит и у земљи и ван земље.

Поштовани посланици! Ја вам захваљујем на овим одлукама. Од српског патриотства и надао сам се, да народно представништво не ће остати хладно према части и позиву, што их изискује српски понос у општте, а нови положај независне Србије на по се.

Не малим задовољством могао сам констатовати готовост, којом је народно представништво изишло на сусрет предлозима Моје владе, који смерају на развитак и ојачање наше одбранбене снаге.

Високо ценим разумну измереност, која служи за основ вашим одлукама односним на консолидоване и постунно развијање ослобођених и присаједињених предела, као и на дух реда, којим су задахнуте ваше одлуке у општте, тежећи свуда да одузму мах наглости а да га оставе разуму и патриотској промишљености.

И тако часно одговарање народним обвезама с једне стране, а с друге консолидоване наших народних тековина у духу слободе и реда, — то су племените црте, којима је народно представништво, слажући се с Мојом владом, ову Скупштину обележило. Благодарећи томе правцу, народ српски у увећаној и независној Србији добија нове услове да напред ступа као брижљиви посилац просвете, слободе и реда, и као савестан вршилац својих дужности. То ће му задобити новог поштовања и поверења.

Ја се поносим, што могу то с овога места изрећи и вама, поштовани посланици, захвалити, у своје и у народно име, на вашем усрдном и патриотском раду.

Седнице су Скупштине, сазване за 1878 годину, закључене. Нека вам је сретан пут!

У Нишу
20 јануара 1879 год.

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ с. р.
КЊАЗ СРПСКИ.

Скупштина саслуша ову беседу пропратив је бурним усклицима „Живео“, а за тим Његово Височанство опрости се с народним посланицима испраћен дуготрајним усвицима „Живео“.

За овим председник и потпредседник захвалише посланицима на потпомагању, и разиђоше се.

Председник Скупштине
Тодор Туцаковић.

Потпредседник
Народне Скупштине
Вуја Васић

СЕКРЕТАРИ:

С. Живковић, Живко К. Недић, Аксентије М. Ковачевић, Ђорђе Ж. Ђорђевић, Панта Срећковић.

ПОСЛАНИЦИ:

Аврам Јовановић, Александар Ђ. Грујић, Александар Лазаревић, Алекса Петковић, Андреја Перуничић, Анта Нешић, Анта Пантић, Арса М. Дреновац, Арсеније Симић, Атанасије Р. Бабовић, Борисав Милановић, Васа Д. Мацаревић, Василије Павић, Велко Бајић, Владислав Вујовић, Војин И. Радосављевић, Гаврило Петровић, Грујица Гавриловић, Грујица Лаушевић, Давид Петковић, Димитрије Димитријевић, Димитрије Голубовић, Димитрије Лазаревић, Д. Ж. Милојковић, Димитрије Михаиловић, Димитрије Стојановић, Димитрије Цветковић, Драгутин Ж. Петровић, Ђ. П. Булић, Ђорђе Малетић, Живко Ивановић, Живко Недић, Иван Н. Јевтић, Иван Милановић, Иван Протић, Игњат Васић, Илија Живковић, Илија Марготић, Илија Матић, Илија Стошић, Илија П. Туцаковић, Јаков Павловић, Јанићије Нешић, Јевта Велајић, Јеврем П. Гудовић, Јеврем Мијатовић, Јеремија Илић, Јеремија Панић, Јован Јуришић, Јован Николић, Јован Радисављевић, Јован Радуловић, Јован Пр. Стевановић, Јосиф Марковић, Коста Алковић, Коста Рушчуклић, Крста Георгијевић, Лазар Денчић, Лаза Јовановић, Љубомир Дидић, Марко А. Лазаревић, Марко Петровић, Мијат Ивљанин, Мијаило Јеремић, Мијалко Раденковић, Мијаило Терзибашић, Миладин Манчевић, Милан Брачинац, Марко Васић, Милан Букашиновић, Милан Ђурић, Милан Миловановић, Милан Станковић, Миленко Јоксимовић, Милија Поповић, Милован Спасић, Милоје Блазнавац, Милоје Живкић, Милосав Вукомановић, Милисав Марковић, Милосав Р. Протић, Милосав Трифунац, Милош Глишић, Милош Милијић, Милош С. Милојевић, Милош Ристић, Милош Сретеновић, Милутин Стокић, Митар Катанић, Мита Миловановић, Мата Ђорђевић, Наћа Трајковић, Нешко Митровић, Нићифор Дучић, Никола Мандић, Никола Радовановић, Никола Рашић, Никола Стајевић, Обрад Антонић, Павле Инконић, Павле Самуровић, Павле Тутулић, Пејча Вељковић, Петар Васић, Петар Илић, Петар Непадовић, Петар Стефановић, Раденко Драгојевић, Раденко Јовановић, Радивоје Живановић, Радисав Тодоровић, Радован Милошевић, Радојко Димитријевић, Радојко Лазић, Радосав Мркић, Рака Кукић, Рашко Тајсић, Рафаел Мариконић, Риста Живановић, Риста Поповић, Риста Илијић, Сава Станковић, Сава Обрадовић, Светозар Карапешић, Сима Илијић, Сима Милошевић, Симон Стојиловић, Спасоје Костић, Сретен Мићић, Стаменко Симић, Стаменко Стојковић, Стеван Поповић, Стеван Ценић-Лилевић, Стојилко Ђокић, Таса Костић, Тома Мијаиловић, Тома Томић, Трифун Стојановић, Филип Јосимовић, Филип Недељковић, Цвије Осатовић, [illegible] Крстић.

Инв. 33269